ANTONÍN ŠPALE

KNIHA POUTNÍKOVA

DÍL II.

V PRAZE 1927

ZEMĚDĚLSKÉ KNIHKUPECTVÍ A NEUBERT.

Nihil obstat.
Pragae, 2. Maii 1914.
EM. ŽÁK, censor.

Imprimatur.
Ex Archiepiscopali Ordinariatu
Pragae, 27. Maii 1914.
Dr. JOANNES SEDLÁK,
vicarius generalis.

KRÁLOVSTVÍ JUDSKÉ.

Jižní říše, Judská, byla dědičkou ideí Davidových. Byl to menší stát z obou nově utvořených, ale více soustředěný a utužený jednak dynastií Davidovou, jednak autoritou velekněžského rodu Sadokova a pak mohutným a pevným hlavním městem. Proto a z jiných ještě důvodů byla na tom říše Judská lépe než Israelská. Ve věcech náboženských byla méně vystavena škodlivým vlivům pohanským a měla velkolepý chrám s bohoslužbou nejen zákonitou, nýbrž i skvělou, jakož i kněžstvo áronské, od Boha samého ustanovené. Nicméně ani ona neuchránila se úpadku nábožensko-mravního, a to hlavně vinou těch, kteří měli povinnost pečovati o rozkvět zřízení bohovládního, vinou králů samých. Byl sice nejeden král judský věren Hospodinu a jeho zákonu, ale jiní odvrátili se více méně od něho a buď lhostejností nebo špatným příkladem zaviňovali, že se mezi lidem ujímala a od té doby, co vešli v užší styky s domem Achabovým a s králi pohanskými, docela se i šířila modloslužba a to někdy v takové míře, že bohoctu Hospodinovu zúplna zatlačovala. Proto odvracel také Bůh vždy více od nich svou pomoc a dopouštěl, že říše judská jsouc zeslabována v bojích s králi israelskými i pohanskými, také politicky víc a více klesala, až konečně byla též vyvrácena.

Roboam
932—916.

Roboam tedy, syn Šalomounův, kraloval nad Judou. Čtyřicet jeden rok byl Roboamovi, když počal kralovati, a sedmnáct let kraloval v Jerusalemě, ve městě, které vyvolil Hospodin ze všech kmenův Israelových, aby tam umístil jméno své. Jméno matky jeho bylo Naama (= Líbezná), Ammonka. III Kr 14

Písmo sv. uvádí u králů judských jména jejich matek, u králů israelských nikoli. Z toho možno souditi, že měly královny-matky v říši jižní větší vážnost a vliv nežli v říši severní.

Dle II. knihy Paralipomenon, která obšírněji vypravuje o Roboamově vladařské činnosti než III. kniha Královská, opevnil města v Judsku, ohradil II Par 11

je zdmi, ustanovil v nich velitele a postavil skladiště na potraviny, olej a víno. V každém městě dal udělati zbrojnici na štíty a kopí.

Kněží a levité, kteří byli ve všem Israeli, přišli k němu do Judska a do Jerusalema opustivše majetek svůj, poněvadž je zavrhl Jeroboam, že kněžství Hospodinova nesměli vykonávati. Též i ze všech kmenů Israelových ti, kteří se srdcem oddaným hledali Hospodina, Boha Israelova, přicházeli do Jerusalema, by podávali oběti své před Hospodinem, Bohem otců svých. A tak posilovali království judské a zesilovali Roboama, syna Šalomounova. Tři roky takto chodili po cestách Davidových a Šalomounových.

I Par 12 Když utvrzeno bylo království, opustil Roboam zákon Hospodinův a veškeren Juda s ním. Činili, co bylo zlé před Hospodinem, a popouzeli ho více než otcové jejich hříchy svými, kterých se dopouštěli. Vystavěli si totiž oltáře, zřídili modly a háje na každém vyšším pahorku a páchali všecky ohavnosti pohanů.

Avšak léta pátého království Roboamova přitáhl Sesak, král egyptský, s tisícem dvěma sty vozů a se šedesáti tisíci jezdců; branného lidu pak, který přitáhl s ním z Egypta, to jest Lybijských, Trogloditů (= Jamníků) a Etiopských nebylo počtu. Dobyv měst hrazených v Judsku přiblížil se k Jerusalemu.

Sesak (tak jej nazývá Vulgata, hebrejská bible — Šíšak, Řekové — Sesonchis, památky egyptské—Šošenk) byl zakladatelem nové (22.) dynastie uchvatitelské, a tím už jsou naznačeny pohnutky, které ho přiměly k tomu, aby zanesl válku až do krajů, kde vládl syn Šalomounův, tedy po matce vnuk jednoho z těch králů, kteréž on zbavil trůnu.

Prozřetelnost dopustila vpád Egypťanů jako trest za nevěrnost krále i lidu.

I přišel Semejáš prorok k Roboamovi a ke knížatům judským, kteří se byli shromáždili do Jerusalema utíkajíce před Sesakem, a řekl jim: „Toto praví Hospodin: Vy jste zanechali mne, proto já zanechám vás moci Sesakově.“ Knížata i král ponížívše se řekli: „Spravedlivý je Hospodin!“ Když viděl Hospodin, že se ponížili, oslovil Semejáše takto: „Protože se ponížili, nezahladím jich, ale sloužiti budou Sesakovi, aby poznali rozdíl mezi službou mojí a službou království pozemského.“

Sesak spokojil se tím, že pobral poklady chrámu Hospodinova a domu královského. Všecko vzal s sebou, i štíty zlaté, kterých dal kdysi nadělati Šalomoun a které nosívali před králem štítonoši, když chodíval v sobotu do domu Hospodinova; potom je zase ukládali do zbrojnice v hoření části domu háje libanského. Místo nich dal udělati Roboam měděné

a odevzdal je velitelům štítonošů, kteří střehli vchod do paláce; že pak to nebyly již výstavní skvosty ze vzácného kovu, nebyly již ukládány jako dříve.

Poměr sesterské říše deseti kmenů k Judsku charakterisuje Písmo sv. slovy: „Válka mezi Roboamem a Jeroboamem byla po všecky dny“ — ne pravidelná, ale ustavičné šarvátky to byly na hranicích. III Kr 14

Abiáš
916—914.

Po Roboamovi, který tak neslavným způsobem počíná řadu judských králů, dosedl na trůn syn jeho Abiáš (knihy Královské ho jmenují Abiam), který svou udatností a bojovným duchem stal se nebezpečným Jeroboamovi, králi israelskému. III Kr 15 II Par 13

Farao Sesak.

Tři léta kraloval Abiáš v Jerusalemě. Jméno matky jeho bylo Maacha, dcera (přesněji: vnučka) Absalomova. Chodil ve hříších otce svého, které byl páchal před ním; srdce jeho nebylo dokonale oddáno Hospodinu, jako srdce Davida, otce jeho. Avšak pro Davida dal mu Hospodin, Bůh jeho, světlo v Jerusalemě, že vzbudil syna jeho po něm, a zachoval Jerusalem.*)

Když usnul Abiáš s otci svými, pochovali jej v městě Davidově a stal se králem Asa, syn jeho, místo něho.

Asa
914—874.

Asa činil, co bylo dobré a libé před Bohem jeho; pobořil oltáře cizího náboženství, ztroskotal modly, posekal háje, přikázal lidu judskému, aby hledali Hospodina, Boha otců svých, a plnili zákon a všecky příkazy. III Kr 15 II Par 14

*) „světlo“ = kahanec, lampa, která světlo vydává. Kdyby nezachoval Bůh potomstvo Davidovo, „zhasla“ by jeho památka, zanikla by v temnu minulosti.

II Par 16 Výšin však nezničil, a když roku třicátého devátého kralování svého roznemohl se na nohy přetěžkou nemocí, nevolal v nemoci své Hospodina, ale více doufal v umění lékařů. Ostatně bylo srdce Asovo dokonale oddáno Hospodinu po všecky dni jeho.

Usnuv s otci svými — zemřel roku čtyřicátého prvního kralování svého — pochován byl v hrobě svém, který byl dal si vykopati v městě Davidově; tam položen na své lůžko, které bylo plno vonidel a nejjemnějších mastí, složených mastičkářským uměním, a nad ním páleno kadidlo s okázalostí velikou.

Josafat
874 - 850.

III Kr 22 Po něm kraloval Josafat, syn jeho, nad Judou; byl ve třiceti pěti letech, když počal vládnouti, a dvacet pět let panoval v Jerusalemě. Jméno matky jeho Azuba (= osiřelá), dcera Salajova.

II Par 17 Hospodin byl s Josafatem, protože chodil po prvních cestách Davida, otce svého, a nedoufal v baaly, ale v Boha otce svého; chodil v jeho příkazech a ne dle hříchů lidu israelského. Proto upevnil Hospodin království v ruce jeho, a měl bohatství nesčíslné a slávu velikou. Když pak nabylo srdce jeho odvahy pro cesty Hospodinovy, odstranil také výšiny a háje z Judska, to jest vymítil modloslužbu a vše, co na ni upomínalo.

Třetího léta království svého poslal některé ze svých knížat a s nimi levity a kněze, aby učili lid v Judsku majíce s sebou zákoník Hospodinův; ti tedy chodíce vůkol po všech městech judských učili lid.

Proto nastal strach před Hospodinem po všech zemích kolem Judska, že se nikdo neopovážil bojovati proti Josafatovi. Ano Filišťané přinášeli mu dary a v poplatek stříbro, Arabové pak přiháněli mu dobytek.

Tak prospíval Josafat, až náramně vysoko vzrostl; vystavěl také v Judsku budovy na způsob věží, jakož i města hrazená. Mnoho zboží připravil v městech judských a měl bojovníky silné v Jerusalemě.

II Par 18 Byl tedy Josafat bohatý a slavný velmi.

Snaže se zmírniti zlo vzniklé rozdělením říše, zasnoubil syna svého Jorama s dcerou Achaba a Jezabely, jménem Atalií, a vešel tak v úzký styk se dvorem severního království. Prvním důsledkem tohoto sblížení bylo, že se dal Josafat Achabem přemluviti ku společné plavbě do Ofiru. Loďstvo jejich však, vybudované v Asiongaberu, bylo bouří ztroskotáno dříve, než se na cestu vydalo —: v zálivu Akabském bývají dosud náhlé a prudké bouře, lodím nebezpečné; zde však to byl očividný trest na

Josafata za to, že se spolčil s Achabem, jehož skutky byly bezbožné. Rodové spříznění dále přineslo s sebou, že Josafat pomáhal Achabovi proti Syrům, ač by tu byl málem přišel o život. Vracejícímu se vyšel vstříc II Par 19
Jehu, syn Hananiův, prorok, a řekl mu: „Bezbožnému pomáháš a s těmi, kteří nenávidí Hospodina, přátelstvím jsi se spojil; proto zasluhuješ hněvu Hospodinova. Ale něco dobrého bylo shledáno na tobě, žes odstranil háje z Judska a žes upřímně zamýšlel hledati Hospodina, Boha otců svých."

Josafat, maje v úmyslu upraviti veřejnou správu říše, prošel od Bersaby až ku pohoří Efraimskému a obrátil zase lid k Hospodinu, Bohu otců jejich.

A ustanoviv soudce v zemi po všech hrazených městech, přikázal jim: „Vizte, co činíte, nebo nesoudíte jménem člověkovým, ale Hospodinovým; a cokoli rozsoudíte, na vás se obrátí. Budiž bázeň Hospodinova při vás a s pečlivostí všecko čiňte, neboť není u Hospodina, Boha našeho, nespravedlnosti ani stranictví ani žádosti darů."

Také levity, kněze a hlavy rodů Israelových ustanovil, aby jménem Hospodinovým soudili a rozhodovali pře. Ti zasedali v Jerusalemě. A přikázal jim: „Čiňte tak v bázni Hospodinově, věrně a srdcem upřímným. To byla, řekli bychom, druhá instance, ku které bylo možno odvolati se od soudů městských. Velekněz pak a kníže kmene Judova byli nejvyššími soudci, třetí instance, a to první v záležitostech „týkajících se Hospodina", tedy náboženských, druhý „ve věcech, které k úřadu královskému příslušejí", tedy v oboru práva státního.

Přečkav Ochoziáše, syna Achabova, vypravil se Josafat s Joramem, II Par 20
bratrem a nástupcem Ochoziášovým, válečně proti Moabům. Po nezdařené této výpravě pohnuli Moabové Ammony a Edomce ke společnému vpádu do Judska. Postupujíce od jihu Mrtvého moře pronikli až do končin Engadi.

Josafat, hrůzou jsa jat, oddal se všecek modlitbě k Hospodinu a vyhlásil půst všemu lidu judskému. I shromáždil se lid judský, aby se modlil k Hospodinu; také všichni z měst svých sešli se, by ho zapřisahali. Josafat pak postavil se prostřed shromážděných v domě Hospodinově před vnitřním nádvořím a takto jal se Boha vzývati: „Hospodine, Bože otců našich, ty jsi Bůh na nebi a panuješ nade všemi královstvími národů, v ruce tvé je síla a moc, aniž může kdo tobě odolati. Zda jsi ty, Bože náš, nepohubil všecky obyvatele země této před lidem svým israelským, a dal jsi ji potomstvu Abrahama, přítele svého, na věky? I bydleli v ní a vystavěli v ní svatyni jménu tvému řkouce: ‚Přišlo-li by na nás neštěstí, meč trestající, mor nebo hlad, postavíme III Kr 8

se před tímto domem, před obličejem tvým, a volati budeme k tobě v zármutcích svých; i vyslyšíš nás a vysvobodíš.' Nyní tedy, hle, Ammonci, Moabové a horalé ze Seiru, kterými jíti nedopustil jsi Israelovi, když vycházel z Egypta — ale uhnuli se, aniž jich pohubili, — činí nám opak usilujíce vyhnati nás z majetku, který jsi dal nám. Nevykonáš tedy, Bože náš, soud nad nimi? Nebo v nás není tak veliká síla, bychom odolati mohli tomuto množství, které táhne proti nám. A ježto nevíme, co bychom činiti měli, to nám toliko zbývá, bychom oči své obrátili k tobě." A veškeren Juda stál před Hospodinem s dětmi, ženami a syny svými.

Byl pak tu Jahaziel, syn Zachariáše, levita; na toho snesl se duch Hospodinův prostřed zástupu, a řekl: „Slyšte všichni Judovci i vy, kteří bydlíte v Jerusalemě, i ty, králi Josafate! Toto vám praví Hospodin: ‚Nebojte se a nelekejte se toho množství, neboť není ten boj váš, ale Boží. Zítra vyjděte proti nim a Hospodin bude s vámi.'"

Josafat tedy a všechen lid padli tváří na zemi před Hospodinem a klaněli se mu.

Ráno pak vstavše vydali se proti nepříteli. Ještě cestou dodával jim odvahy Josafat: „Věřte v Hospodina, Boha svého, a bezpečni budete; věřte prorokům jeho a všecko šťastně se zvede." A poradiv se s lidem ustanovil, aby chrámoví zpěváci chválili Hospodina ve sborech, jdouce před vojskem, a jednostejným hlasem aby říkali: „Chvalte Hospodina, nebo na věky trvá milosrdenství jeho."

Když tedy počali chvály zpívati, obrátil Hospodin úklady spojených nepřátel na ně samé. V nastalém náhle panickém zmatku vrhli se nejprve Ammonci a Moabové na obyvatele pohoří Seir a potom i sami proti sobě se obrátili a bili se vespolek. Považovati druh druha za nepřítele ve vzniklé panice bylo snadno, ježto neměli zvláštního vojenského šatu. Lid judský, přiblíživ se mezitím, uzřel s výšiny podál všecku širou krajinu, ana je plná mrtvol... Přistoupil tedy Josafat a všecek lid s ním, aby sebrali kořist. I nalezli tolik věcí, také roucha a nádoby předrahé, že všeho unésti nemohli. Tak se vrátili Judovci, Jerusalemští i Josafat v jejich čele do Jerusalema s jásotem velikým, že dal jim Hospodin radostné vítězství nad nepřáteli. Vešli do domu Hospodinova s harfami, citarami a troubami.

Strach před Hospodinem připadl na všecka království země, když uslyšela, že bojoval Hospodin proti nepřátelům Israelovým. Tak bylo v míru království Josafatovo a dal mu Bůh pokoj odevšad.

Když usnul Josafat s otci svými, pochován byl s nimi v městě Davidově, a stal se králem Joram, syn jeho, místo něho.

Joram
850—843.

Joram, syn Josafatův, chodil po cestách králův israelských, nebo dcera Achabova Atalie byla manželkou jeho. IV Kr 8 Když se na trůnu upevnil, osvědčil krutost a bezbožnost domu Achabovu vlastní: pobil všecky bratry své mečem a svedl lid judský i obyvatele jerusalemské k modloslužbě. Proto dopustil Hospodin, že se vzbouřili Edomci a vynutili si samostatnost, proto vzbudil proti němu Filišťany, jakož i Araby. Ti vtrhli do země judské, II Par 21 pohubili ji a pobrali všecko jmění, které bylo v domě královském, a nadto i syny jeho a ženy; aniž zůstal jemu který syn kromě Ochoziáše, jenž byl nejmladší. Nad to nade všecko stihl jej Hospodin nezhojitelnou nemocí života. Rok a den minul, než umřel neduhem tím velmi bolestným. Lid však nezapálil mu kadidla při pohřbu dle obyčeje, jako byl učinil předkům jeho. A pochovali jej v městě Davidově, ale ne v hrobce královské.

Ochoziáš
842.

Také syn a nástupce Joramův Ochoziáš chodil po cestách domu Achabova, nebo matka jeho Atalie zkazila ho. IV Kr 8, 9 Podlehnuv nátlaku svých samařských přátel, táhl s Joramem, synem Achabovým, do boje proti Hazaelovi, II Par 22 králi damašských Aramů, čímž zapletl se také v pohromu, která byla souzena domu Achabovu. Jehu zabil Jorama israelského před Jezraelem a jal se bez prodlení stíhati Ochoziáše, který tehdy meškal návštěvou v Jezraeli a v kritické chvíli nalézal se jízdmo po boku Joramově. Ochoziáš prchaje byl raněn lidmi Jehuovými. Pokračuje však přesto v útěku, i když Jehu s družinou v pronásledování ustal, dostihl Samaře, ale tam zranění podlehl. I vložili jej služebníci na vůz jeho a přivezli do Jerusalema. A byl pochován Ochoziáš s otci svými v městě Davidově, ježto byl vnukem Josafata, který byl hledal Hospodina celým srdcem.

Atalie
842—836.

Atalie, matka Ochoziášova, zvěděvši, že zemřel syn její, vstala a pobila veškeren rod královský. IV Kr 11 Tak si chtěla dcera Jezabelina zajistiti vládu II Par 22 v Judsku a snad pomýšlela i na to, aby po její smrti dostal se na trůn člen tyrské rodiny královské, z jejížto krve po matce byla. Ale Josabet,

sestra Ochoziášova a manželka nejvyššího kněze Jojady, tajně zachránila nejmladšího ze synů královských, kteří zabíjeni byli, — Joasa — a skrývala jej v domě Božím šest let.

Za její vlády zaváděna modloslužba, zkažen chrám Hospodinův a posvátnými věcmi z něho vyzdobena svatyně Baalova. Brzy byla v celé zemi proti uchvatitelce trůnu a vražednici vlastních vnuků svých nevole
II Par 23 veliká. Léta sedmého její vlády vzmuživ se velekněz Jojada a dorozuměv se s důstojníky královské osobní stráže svolal levity ze všech měst judských, jakož i hlavy rodů israelských do chrámu, vyvedl před ně syna králova, vstavil na hlavu jeho korunu — byl to asi turban se zlatou čelenkou vpředu — a pomazal ho za krále. Přítomní tleskajíce rukama volali: „Ať žije král!“

Když uslyšela Atalie hluk, vešla do chrámu Hospodinova a spatřila krále, an stojí u sloupu, a setníky s trubači blízko něho a shromážděný lid, an se raduje; i roztrhla roucho své a vzkřikla: „Spiknutí, spiknutí!“ Jojada pak velekněz řekl setníkům, velitelům vojska: „Vyveďte ji za ohradu chrámovou a budiž venku zabita mečem!“ I vložili na ni ruce, vystrčili ji na cestu, kudy koně vcházejí do paláce, a tam byla zabita.

A učinil Jojada smlouvu mezi Hospodinem, veškerým lidem a králem, že budou lidem Hospodinovým, t. j. že budou Hospodina výhradně za Boha uznávati a ctíti. V důsledku toho vešel pak lid do chrámu Baalova, zbořili oltáře jeho a obrazy roztříštili.

Obsadivše stráží dům Boží vyprovodili krále dolů do paláce a posadili ho na královský trůn. I veselil se všechen lid venkovský a město zůstalo klidno.

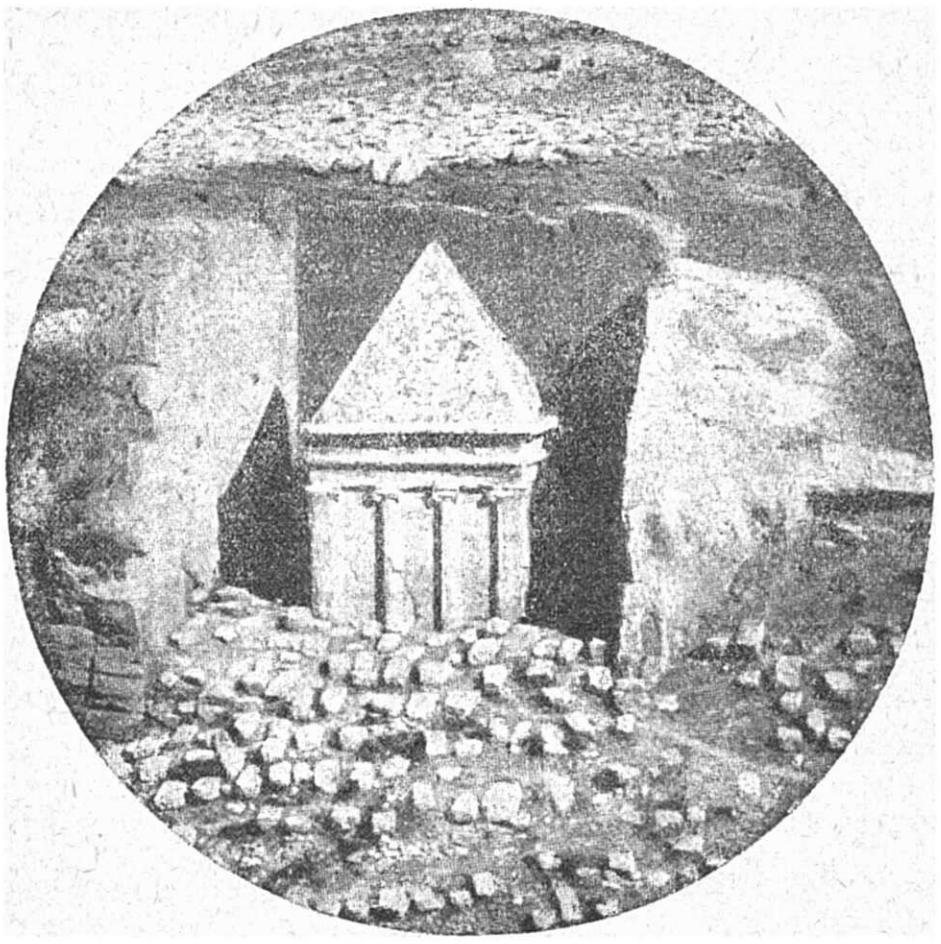
Byl to tedy „venkovský lid“, který zachoval oddanost Davidovcům a nespřátelil se s Atalií. Jojada použil ke státnímu převratu velikého svátku, kdy lid venkovský hojně se dostavil do chrámu, by měl v něm oporu proti obyvatelstvu jerusalemskému, které bylo nakloněno Atalii. Ale „město“ neodvážilo se povstati proti státnímu převratu, který provedl velekněz.

Joas
836—797.

II Par 24 IV Kr 12 Sedm let bylo Joasovi, když počal kràlovati, a čtyřicet let kraloval Jerusalemě; jméno matky jeho Sebia (= gazela) z Bersaby. Činil, co dobrého bylo před Hospodinem po všecky dni Jojady kněze, a opravil dům Hospodinův.

Když umřel Jojada, došed velikého věku, pochovali ho v městě Davidově s králi, ježto činil mnoho dobrého Israelovi i domu Hospodinovu. Po jeho smrti přišla knížata judská a poklonila se králi, který dav se obměkčiti holdem jejich, povolil jim. I opustili chrám Hospodina, Boha otců svých, a sloužili hájům a sochám. Přišel tedy hněv Boží na lid judský a na Jerusalem pro ten hřích. A posílal k nim Hospodin proroky, aby se k němu navrátili; oni však nechtěli jich slyšeti, když je kárali.

Duch Boží pojal také Zachariáše, syna Jojady, kněze, i postavil se před lidem a řekl jim: „Proč přestupujete přikázání Hospodinovo? Vždyť vám to neprospívá! Opustili jste Hospodina, aby opustil vás!“ I spikli se proti němu a ukamenovali ho v nádvoří domu Hospodinova. Joas mohl ochrániti ho, ale neochránil — — Nebyl pamětliv milosrdenství, které mu byl prokázal Jojada, otec usmrceného proroka. Příliš brzo na ně zapomněl. Umíraje zvolal Zachariáš: „Nechať popatří na to Hospodin a stíhá to!“ Mt 23

Náhrobek proroka Zachariáše v údolí Kedronském u Jerusalema.

Po roce vytáhlo proti Joasovi vojsko syrské; přitáhlo do Judska a k Jerusalemu, pobilo všecka knížata lidu a všecku kořist poslali do Damašku. Také na Joasovi vykonali potupné soudy: musil vydati poklady, uznati závislost na Aramech, ano byl i zraněn. Když pak odešli, nechavše ho ve velikých bolestech, povstali proti němu služebníci jeho, by pomstili krev syna Jojady kněze, a zabili jej na lůžku jeho. A pochovali ho v městě Davidově, ale ne v hrobce královské. A kraloval Amasiáš, syn jeho, místo něho.

Amasiáš
797—769.

Dvacet pět let bylo Amasiášovi, když počal kralovati, a dvacet devět let kraloval v Jerusalemě; jméno matky jeho: Joadan z Jerusalema. II Par 25 IV Kr 14

Činil — aspoň s počátku —, co dobrého bylo před Hospodinem, ne však srdcem celým.

Chtěje si vydobýti zase průchod k Rudému moři, který byl od časů Joramových v rukou Edomců, chystal výpravu proti nim. Shromáždil lid judský i Benjaminovce, sčetl je od dvacíti let a výše a nalezl tak třikrát sto tisíc mladých mužů, kteří mohli jíti do boje a vlásti kopím i štítem. Najal také za žold z Israele sto tisíc junáků, za sto hřiven stříbra. I přišel k němu muž Boží a řekl: „Králi, nechať netáhne s tebou vojsko israelské; vždyť není Hospodin s Israelem a s nikým z Efraimovců! Domníváš-li se, že na síle vojska boj záleží, dopustí Bůh, že budeš přemožen od nepřátel; neboť na Bohu jest, aby pomohl nebo na útěk obrátil." Amasiáš namítl muži Božímu: „Ale co bude se stem hřiven stříbra, které jsem dal vojsku israelskému?" Muž Boží mu odvětil; „Máť Hospodin, odkud dáti tobě může mnohem více nežli toto." Oddělil tedy Amasiáš vojsko, které bylo přitáhlo k němu z Efraimska, aby se zase vrátili domů. Ti, zbaveni naděje na kořist, rozhněvali se náramně na judské a vrátili se. Amasiáš pak zmužile vyvedl svůj lid, porazil Edomské v údolí Solném*) a dobyl na skále opevněného města, zvaného Sela, Skála. V pozdější době slulo (řecky) Petra. Byla to křižovatka karavanních cest. Nyní je to místo rozsáhlých zřícenin staveb a hrobů v údolí (uádi) Músa, od cestovatelů často navštěvované, na poloviční cestě mezi zálivem Elatským a Palestinou.

Avšak vojsko, které byl zpět poslal Amasiáš, aby netáhlo s ním do boje, vtrhlo do měst judských od Samaře až do Bethoronu a pobrali kořist velikou.

Amasiáš poraziv Edomce přinesl bohy jejich, klaněl se jim a zapaloval jim kadidlo. Rozhněvav se proto Hospodin na Amasiáše poslal k němu proroka a ten mu řekl: „Proč klaníš se bohům, kteří nevysvobodili svého lidu z ruky tvé?" Když on k němu tak mluvil, odpověděl mu král: „Jsi ty královským rádcem? Přestaň, sice tě zabiji." Prorok odcházeje řekl: „Vím, že usoudil Bůh zabíti tebe, ježto jsi učinil to zlé a nadto neuposlechl jsi rady mé."

Vyvolav svévolně válku s Joasem, králem israelským, byl v ní poražen a zajat. Vítěz přivedl jej do Jerusalema, zbořil část hradeb na severní straně města, všecko zlato pak, stříbro, všecko náčiní, které byl

*) Nynější uádí Melíhí, jihozápadně od pramene, zvaného 'Ain Melíhí, který je asi 30 km západně od Petry.

nalezl v domě Božím, jakož i v pokladech domu královského, vzal s sebou do Samaře.

Byl pak živ Amasiáš ještě patnácte let nevážen od lidu svého a padl posléze jako oběť spiknutí.

Veškeren lid judský ustanovil po něm za krále Oziáše, syna jeho.

Oziáš (Azariáš)
769—737.

Šestnáct let bylo Oziášovi, když počal kralovati. Jméno matky jeho: Jechelia z Jerusalema. II Par 26 IV Kr 15

S počátku činil, co pravé bylo před Hospodinem, dle všeho, co byl činil Amasiáš, otec jeho. Vyhledával Hospodina, pokud žil Zachariáš, bystrý videc Boží. A ježto hledal Hospodina, měl zdar ve všem.

Šťastně válčil s Filišťany, Araby, Ammonskými a Edomci. Proti těmto uhájil Elat. Zavedl důležité reformy ve vojště, vystavěl druhou (severní) zeď v Jerusalemě; také jiná města opevnil. Vystavěl věže na poušti Judské, vykopal cisteren množství, ježto měl mnoho stád v nížině k západu a v širých krajinách na východ za mořem Mrtvým, jakož i rolníků a vinařů v hornatých polohách své země; byltě chovu dobytka podporovatel a milovník zemědělství.

Za jeho dlouhého panování povznesla se říše k velikému blahobytu a moci. I rozneslo se jméno jeho daleko . . .

Ale když se vzmohl, pozdvihlo se srdce jeho na vlastní zkázu: přestal dbáti Hospodina, Boha svého — — Lid pak, maje před očima špatný příklad krále a dvora, spouštěl se Hospodina víc a více pěstuje bohoslužbu výsostní: obětoval a pálil kadidlo na výšinách a mravně upadal stále hlouběji.

*

Tu vystoupil prorok Hospodinův — Joel — a hroze nadvládou pohanů, jako trestem Božím, kázal nutnost pokání a polepšení života.

Trubte na roh na Sionu, Jl 2
křičte na mé svaté hoře,
ať se třesou všichni obyvatelé země,
neboť přichází den Hospodinův.
Kdo jej snese?

Protož nyní — praví Hospodin —
obraťte se ke mně celým svým srdcem
a to s postem a s pláčem a s kvílením.
Roztrhněte však srdce svá a ne roucha,

a tak vraťte se k Pánu, Bohu svému,
neboť je dobrotivý, milosrdný, shovívavý.
Kdo ví, zda neobrátí se, by odpustil...?

Trubte na roh na Sionu,
ustanovte svatý půst;
ať se lid sejde,
ať posvětí se obec,
shromažďte starce,
seberte děti,
také ty, které prsů požívají,
ať vyjde ženich z pokojíka svého
a také nevěsta ze své ložnice.

Mezi síní*) a oltářem ať pláčou
kněží, sluhové Hospodinovi.
Ať řeknou: „Odpusť, Pane, lidu svému,
nedávej majetku svého v pohanění,
aby nad ním pohané panovali;
proč by mělo se říkati mezi národy:
‚Kde jest Bůh jejich?'"

A poodhaluje — on, vidoucí do daleké budoucnosti, — roušku zakrývající příští osudy národa, mluvě i o království Mesiášově.

Pán odpustil lidu svému.
Vyslyšel Hospodin lid svůj a řekl:
„Nedám vás již v potupu mezi pohany!
Neboj se země, plesej a vesel se,
neboť velebné skutky činí Hospodin.

Nebojte se, zvířata polní,
neboť se zazelenají krásné pastvy pouště,
neboť přinese stromoví ovoce své,
fík a vinice vydají svou sílu.

Také synové Sionští veselte se,
plesejte z Hospodina, Boha svého,
neb dá vám učitele spravedlnosti
a sešle vám dešť raný i pozdní, jak bývalo.
I budou humna plná obilí
a lisy oplývat vínem i olejem.

Budete jíst ustavičně do sytostí
a chválit Hospodina, Boha svého,
který učinil na vás divné věci.
A nebude zahanben lid můj na věky.

*) Vlastně „předsíní". Tohoto místa týká se jedno z vidění Ezechielových (8, 16). Tu se kněží modlívali.

Potom vyleji ducha svého *Jan 3
na každého, kdo má tělo,
prorokovati budou synové vaši i dcery vaše,
starci vaši sny míti budou
a jinoši vaši vidění!
Ano i na své nevolníky a nevolnice v ty dny
vyleji ducha svého.

A učiním znamení na nebi i na zemi,
krev a oheň a dým kouře.
Slunce obrátí se ve tmu a měsíc v krev,
prve nežli přijde den Hospodinův veliký a hrozný.
Tehdy každý, kdo vzývati bude jméno
Hospodinovo,
spasen bude,
neboť na hoře Sionu a v Jerusalemě
bude spása,
jak byl řekl Hospodin.

Neboť aj — v ty dni, v ten čas, Jl 3
kdy obrátím osud Judy a Jerusalema,
shromáždím všecky národy,
svedu je do údolí Josafat*)
a souditi se budu s nimi tu o lid svůj
a o své dědictví, o Israele,
kterého rozptýlili mezi národy
a o mou zemi se rozdělili,
o můj národ metali los...

Vězte tedy, že jsem já Hospodin, Bůh váš,
sídlící na Sionu, mé svaté hoře!

V ten den crčeti budou hory sladkostí
a pahrbky potekou mlékem;
všemi potoky Judska poplynou vody;
pramen vyjde z domu Hospodinova
a zavlažovati bude údolí Trní...**)

*

Jako ukázku zvrhlosti krále Oziáše v pozdějších letech jeho vlády II Par 26
uvádí Písmo sv. tento případ:

---

*) Hebrejsky Jehóšáfát = Jahve soudí. Tedy údolí Josafat zde znamená místo, kde Bůh — až přijde čas — bude soudit pohanské národy za to, že nakládali zle s lidem jeho. Vzhledem k soudci, který sedí výše než stojí obžalovaný, možno všeobecně místo soudu označiti slovem „údolí". Později bylo „Josafat" jmenováno údolí na východě Jerusalema, a nesprávným výkladem tohoto místa Joelova kladeno sem dějiště posledního soudu.

**) Údolí, kde rostou akacie; smyslem: kraje nejsušší, nejvyprahlejší.

Vstoupiv do chrámu Hospodinova, chtěl páliti kadidlo na oltáři vonidel. I vešel za ním ihned Azariáš velekněz a s ním osmnácte kněží Hospodinových, neohrožených mužů. Ti bránili králi řkouce: „Není to tvé právo, Oziáši, bys zapaloval kadidlo Hospodinu, ale kněžstva, to jest synů Áronových, kteří posvěceni jsou k té službě; vyjdi ze svatyně, neprohřešuj se, nebo nebude ti to počteno k slávě od Hospodina." Oziáš rozhněval se drže v ruce kadidelnici a vyhrožoval kněžím. A hned vyrazilo se mu malomocenství na čele před kněžími v domě Hospodinově u oltáře vonidel. Když na něho Azariáš a kněží pohleděli, uzřeli ránu Hospodinovu; i vyhnali jej rychle. A tak byl Oziáš král malomocen až do dne smrti své; bydlil v domě stranou, aby nenakazil jiných. Joatam pak, syn jeho, spravoval dvůr královský a soudil lid země. Toto spoluvladařství počíná r. 752.

*

V posledním roce vlády Oziášovy povolán byl Jesajáš — tehdy as třicetiletý, — aby napomínáním a hrozbami dosáhl, čeho nemohl docíliti Joel. V knize jeho proroctví čteme vlastní jeho slova o tom:

Jes 6 Toho roku, kdy zemřel král Oziáš, viděl jsem Pána, an sedí na trůně vysoko vyzdviženém; cípy roucha jeho naplňovaly chrám. Serafové vznášeli se nad ním; šest křídel měl každý; dvěma zastíral si tvář, dvěma zastíral si nohy a dvěma létal. A volal jeden ke druhému:

„Svatý, svatý, svatý
jest Hospodin, Bůh zástupů,
plna jest všecka země slávy jeho."

Chvěly pak se stěžeje prahů tím hlasem a dům naplnil se dýmem. I řekl jsem:

„Běda mně, neb veta jest po mně;
vždyť jsem člověk rtů poskvrněných,
vždyť bydlím mezi lidem rtů poskvrněných
a krále Hospodina zástupů viděl jsem očima svýma!"

I přiletěl ke mně jeden ze serafů, mající v ruce ohnivý kamének, který kleštěmi byl vzal s oltáře, dotekl se jím úst mých a řekl:

„Ejhle, dotklo se toto rtů tvých,
odňata je nepravost tvá
a tvůj hřích jest očištěn."

I slyšel jsem hlas Páně, an praví:

*Mt 13 *Jan 12 „Jdi a pověz tomu lidu:
Slyšte, slyšte, ale nerozumějte;
vizte, vizte, ale nepoznávejte!

Oslep srdce tohoto lidu,
uši mu zatěž, oči mu zavři,
ať očima nevidí, ušima neslyší,
myslí ať nechápe, aby se neobrátil,
a já abych ho neuzdravil!"

Zdánlivě to zní, jako by Hospodin proroka naváděl: „Zaplň tukem srdce jejich, zatvrď uši, zalep oči..." Ale smysl jest: Výsledek tvé činnosti prorocké bude ten, že lid se zatvrdí, místo aby se polepšil. A až lid dospěje k zatvrzelosti, až tím zloba jeho vyvrcholí, zaujme místo milosrdenství Božího trestající jeho spravedlnost. Práce prorokova bude sloužiti ke splnění Božích předpovědí a hrozeb.

Šel tedy Jesaják a mluvil:

Slyšte nebesa, pozoruj země,
neb Hospodin mluví:
„Syny jsem vychoval, vyvýšil,
oni však pohrdli mnou.
Zná býk hospodáře,
i osel jesle svého pána;
Israel však mne nezná,
lid můj rozumu nemá.

Běda národu hříšnému,
lidu, jejž vina tíží,
plemeni nešlechetnému,
dětem pokaženým:
opustili Hospodina,
Svatého Israelova tupí,
obrátili se k němu zády.

Kam ještě bít vás mám, Jes
kdyžtě hřešíte dále?
Hlava všecka jest bolavá,
srdce všecko choré.
Od paty do temene nic není
zdravého na tobě;
samá rána, modřina a oteklina,
jež nemá obvazku, léčení,
oleje hřejivého.

Země vaše je zpustlá,
města vypálená ohněm;
půdu vaši před vámi
cizinci vyžívají;
zpuštěna jest, jako bývá,
když nepřítel pustoší.

Zbývá jen Sionská dcera
jak budka na vinici,
jak chýše na poli okurek..."

Kdyby Hospodin zástupů
nebyl nám ponechal zbytku,
bylo by nám jako Sodomě,
podobně jako Gomorze.

*

„K čemu jest mi množství obětí vašich?"
— praví Hospodin. —
„Syt jsem skopových žertev
a tuku krmných hovad;
krve telat a beranů
a kozlů nechci.

Kdo žádá od vás
toho, byste vyšlapávali
nádvoří má?

Nenoste již obětí nicotných;
kouř jest mi odporný;
nových měsíců, sobot
a jiných slavností nesnesu;
bezbožná jsou
shromáždění vaše.

Měsíce nové a svátky vaše
duše má nenávidí;
jsou mi břemenem, jsem unaven,
abych je nesl.

Když rozprostíráte své ruce,
odvracím oči své od vás,
a když mnohé říkáte modlitby
nevyslýchám vás.

Vždyť máte ruce plné krve;
čistě se umyjte!
Odstraňte zlé smýšlení své,
abych neviděl ho;
přestaňte jednati zvrhle,
učte se činiti dobře:
hledejte spravedlnost,
přispějte potlačenému,
k právu pomozte sirotkovi,
zastaňte se vdovy!

— Hospodin praví:
Byť byly vaše hříchy jak šarlat,
jak sníh budou zbíleny.

Chutě-li budete poslouchat mne,
dober světa budete požívat.
Nebudete-li však chtíti,
a popudíte-li mne k hněvu,
meč vás pohltí,
neb ústa Hospodinova mluvila."

*

Jaktě se udělalo nevěstkou
město kdys věrné, plné práva;
spravedlnost v něm přebývala,
nyní však vrazil!

Z tvého stříbra je truska,
víno tvé zředěno vodou.
Knížata tvá jsou buřiči,
spolčení se zloději.

Všichni milují dary,
honí se za úplatky.
Sirotků se neujmou
a pře vdovy netkne se jich.

Proto dí Pán, Hospodin zástupů:
„Obrátím ruku svou ra tebe . . .!"

Zkáza stihne nešlechetné,
a kteří opouštějí Hospodina, zhynou.

Budeť vám hanbit se pro modly,
kterým jste obětovali,
stydět se pro háje,
ve kterých se vám líbívalo,
kdyžtě budete jako dub,
s něhož listí prší,
a jako zahrada,
ve které není vody.

Síla vaše bude pýř koudele,
a dílo vaše jiskra;
obé spolu se vznítí,
a nebude, kdo by uhasil.

*

Zato, že pyšní se sionské dcery, Jes 3
že nosí vysoko bradu,
že chodí s okem vyzývavým,
že nohou o nohu bijíce
do taktu pořád si vycupují:
Pán oblysí témě hlavy sionským dcerám,
Hospodin jejich vlasy obnaží.

V ten den odejme Pán
okrasu střevíčků a půlměsíčky a řetízky
a zápony a náramky a čepce
a kadeřadla a podvazečky a sponky
a voňavky a náušky a prsteny
a drahokamy visící s čela a pláštíky
a roušky a jehlice a zrcadla
a vínky a letní plachetky.

Bude pak místo vůně puch
a místo pásu provazec;
místo kadeřených vlasů lysina
a místo živůtků žínice.
Nejlepší mužové Sionu padnou mečem
a jeho junáci v boji.
Kvílit a truchlit budou brány jeho,
Sion zpustlý na zemi sedět bude.

Sedm žen se chápati bude jednoho muže
v den ten a řeknou:
„Svůj vlastní chléb jísti
a svým šatem se odívati budeme;
ať jen se dostane jména tvého nám;
odejmi potupu naši!“

*

Jes (Prorok:) Zpívati budu svému miláčkovi
píseň o jeho vinici.

Vinici měl můj miláček
na tučném pahorku.
Oplotil ji, vybral z ní kamení,
osázel ji ušlechtilou révou.
Postavil prostřed ní věž,
lis v ní vydlabal
a čekal, že ponese hrozny,
ale plodila pláňata.

(Hospodin:) Teď tedy, občané jerusalemští
a mužové judští,
buďte soudci mezi mnou
a vinicí mou!

Co víc jsem učinit měl své vinici
a neučinil jsem jí?
Proč, když jsem čekal, že ponese hrozny,
plodila pláňata?
Pobořím jí zeď,
že ji rozšlapou.
Pustinu z ní udělám:
nebude řezána.

Teď tedy ukáži vám, co učiním
já své vinici:
Odejmu jí plot,
že na pospas bude.
Nebude okopávána,
vzroste v trní a v hloží;
i mrakům dám příkaz, by nespouštěly
na ni deště!

(Prorok:) Vinice Hospodina zástupů
je dům Israelův,
a Judovci — toť rozkošná
jeho sazenice.
Čekal, že bude činit, co pravé,
hle však — nepravost!
Očekával právo,
hle však — bezpráví!

Běda vám, kteří připojujete dům k domu
a pole s polem slučujete, že nezbývá mezery.
Zda chcete bydliti v zemi vy sami?

Běda vám, kteří vstáváte ráno,
byste šli za lihovinami
a pili až do večera, hořce vínem!
Citaru a harfu, buben a píšťalu
míváte s vínem na hodech svých,
ale na dílo Hospodinovo nehledíte,
aniž, co činí ruce jeho, pozorujete.

Běda vám, kteří říkáte zlému dobré a dobrému zlé,
kladouce tmu za světlo a světlo za tmu,
pokládajíce hořké za sladké a sladké za hořké!

Běda vám, kteří jste moudří ve svých očích
a sami před sebou opatrní!

Běda vám, kteří jste obry v pití vína
a velikány v míchání lihovin;

kteří za úplatky osvobozujete bezbožného
a právo tomu, jemuž přísluší, odpíráte!

Protož, jako jazyk ohně sžírá strniště
a žár plamene spaluje seno,
tak bude kořen jejich jako pýř
a květ jejich rozprchne se v prach
zato, že zavrhli zákon Hospodina zástupů
a řeči Svatého Israelova se rouhali.

Protož rozhorlí se hněv Hospodinův na lid jeho,
vztáhne ruku svou na něj a pobije ho,
že se třásti budou hory
a mrtvol bude jak bláta na ulicích.
Tím vším nebude vyčerpán hněv jeho,
ale ruka jeho dále zůstane vztažena.

Vyzdvihne znamení dalekého národu
a přivábí jej od končin světa,
a ejhle, pospíší si, aby přišel rychle.

Nebude v něm mdlého ani nemocného,
nebude dřímajícího, ani spícího;
nerozváže se pás jeho beder,
aniž se přetrhne řemen obuví jeho.
Šípy jeho jsou naostřeny
a všecka lučiště jeho natažená;
kopyta koní jeho jsou jako křemen
a kola jeho jako prudký vichor.

Řev jeho jako řev lvice;
řve jako lvíčata a vrčí;
chápe se kořisti, drží ji,
a není, kdo by ji vydřel.

Hučeti bude nad ním v ten den jako hukot moře;
pohlédneme na zemi a hle — tísnivá tma.
Světlo se zatmí v temnu jeho.

Ale při veškeré horlivosti své a šlechetné snaze nedodělal se prorok Jesajáš větších a trvalých výsledků.

*

Jesajáš bývá nazýván knížetem mezi proroky. Aby spíše pochopen býti mohl jeho význam, dlužno se zmíniti všeobecně o prorocích Starého zákona, jejich úkolu, o jejich činnosti po stránce náboženské a sociálně politické, o důležitosti jejich v ohledu národním, jinými slovy: třeba tu pojednati o profetismu. Stane se tak jenom zcela stručně a to dle výkladů Hejčlových v Bibli České.

Israelští proroci jsou postavy v dějinách lidstva ojedinělé, profetism tohoto národa je zjev, který nemá sobě rovna.

Darem prorockým (a vedle něho i darem zázraků) od nejstarších dob

ověřoval Bůh vyvolené muže u svého národa, že jsou posly jeho zjevení. Zprvu vystupovali proroci jen tu a tam; od doby Samuelovy tvoří řádný stav jako kněží. V nich vrcholí vývoj Mojžíšského zjevení. Spisy jejich do Písma sv. pojaté nutno míti za vnuknuté od samého Boha a dané všem, kdo poctivě touží po náboženské pravdě, aby se mohli s úplnou jistotou přesvědčiti o zaslíbeních, jež se týkají osoby, příchodu a díla Vykupitelova (mesiášských).

Bible je označuje hebrejsky názvem „nábí'", množné číslo „nebí'ím", což znamemá v prvotním smyslu toho, kdo dává najevo mimořádné vzrušení mysli; děje-li se tak slovy, možno nábí' přeložit „mluvčí", řečník, hlasatel, kazatel. Ježto sděluje, co mu Bůh vnukl, možno tlumočení události tajné, zejména příští, vyjádřiti slovem proroctví, to jest předpověď věci budoucí. Odtud nábí' jest prorok. Starší doba měla pro to výraz „ró'e", pozdější „chóze", což obé znamená „vidoucí", ježto mu Bůh dával viděti, poznati pravdy své a vůli svou.

Úkolem proroků bylo:

1. zachovati a dále rozvíjeti zjevenou nauku, zejména sliby mesiášské, opatrovati bohoslužbu spočívající na monotheismu;

2. zachovati a prohlubovati mravouku na Mojžíšské věrouce a bohoslužbě zbudovanou;

3. přičiňovati se o to, aby víra v jediného, pravého Boha vždy a všude byla projevována skutkem — mravy, to jest, aby pronikala veškeren život soukromý i veřejný a prosycovala jej, aby uplatňovala se i na poli společenském (sociálním) a konečně při úzkém spojení církve israelské se státem — moderním výrazem vyjádřeno: při národním rázu církve — i v ohledu politickém.

4. připravovati lid na novou „smlouvu", na nový poměr k Bohu, do kterého uvede lidstvo slíbený a čím dále tím zřetelněji předobrazovaný a předpovídaný Mesiáš.

K úřadu prorockému povolával Bůh, koho sám uznal za vhodného, bez rozdílu, jakého byl původu a jakých schopností. Způsobilejším nástrojem v ruce Boží byl — rozumí se — člověk přirozeně nadaný nebo vzdělaný a v obojím případě pro dobro nadšený.

Způsob, jakým Bůh pravdu a vůlí svou prorokům oznamoval (zjevoval),
*Žid 1 nebyl jediný, jedinečný; či — řečeno slovy sv. Pavla — „Bůh na mnohokráte a mnoha způsoby mluvil k otcům skrze proroky."

Nejnižší stupeň vnukání Božího (inspirace prorocké), přiměřený dětin-

nému stavu vidce i posluchačstva, je sen; vyskytoval se zhusta za dob arciotců (patriarchů), později méně často.

Vyšší stupeň prorockého vnuknutí je vid (vidění). Prorok slyší hlas Boží nebo andělův, vidí nějakou událost se odehrávati; tyto dojmy smyslové mohou přicházeti z venčí nebo mohou býti tvořeny v prorokově duši bez popudů vnějších.

Na nejvyšším stupni prorocké inspirace Bůh prorokovi představy a pojmy přímo sděluje.

Někdy může býti mysl prorokova na předmět inspirace tak upoutána, že prorok ztrácí smysl pro zevnějšek; to jest vytržení, extase.

Činnost některých proroků brala se směrem opravným, reformním, jiní připravovali popředně na Mesiáše. Období těchto druhých počíná Jonášem a končí Malachiášem. Po něm umlkl milodar prorocký, aby čtyrsetleté odmlčení upozornilo, že se blíží čas, kdy bude mluviti prorok největší — Vykupitel, Mesiáš.

Podle rozsahu spisů, jež zanechali, dělí se proroci na velké a malé. K oněm náležejí: Jesajáš, Jeremiáš (s Baruchem), Ezechiel a Daniel. K těmto: Oseáš, Joel, Amos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Habakuk, Sofoniáš, Aggeus, Zachariáš, Malachiáš.

*

Když usnul Oziáš s otci svými, pochovali ho v městě Davidově na poli u královské hrobky, ježto byl malomocen, a stal se králem Joatam, syn jeho, místo něho. II Par 26

Joatam

752 (737)—736.

Dvacet pět let mu bylo, když počal kralovati, a šestnáct let kraloval v Jerusalemě. Počítáme v to i jeho spoluvládu s otcem. Sám panoval toliko dva roky. Jméno matky jeho Jerusa, dcera Sadokova. Činil, co bylo libé před Hospodinem, ale výšin neodstranil: lid obětoval a pálil na nich kadidlo dále. IV Kr 15

Marné byly výklady Jesajášovy o nesmyslnosti modloslužby, marny jeho hrozby.

Jes 44

Toto dí Hospodin, král Israele:
„Já první jsem a já poslední jsem,
a mimo mne Boha není!
Kdo jest mně podoben — ozvi se,
oznam a řádně mi to předlož —!"

Kdo vytvořil boha,
kdo vyrobil modlu neužitečnou?

Mistr železa lopotí se pilníkem,
žárem uhlí a kladivy tvoří své dílo,
dělá je ramenem svým silným
až do únavy, až do zemdlení.

Mistr dřeva natahuje šňůru,
železkem své dílo vytváří,
dělá je dle úhelnice,
kružidlem je vytáčí
a činí sochu muže,
jakéhos krásného člověka ...

Podtíná cedry, vybírá si svídu*) a dub,
který mezi lesním stromovím stál,
oklešťuje sosnu, kterou déšť napájel
a která bývá lidem za palivo;
bere si z toho a ohřívá se,
nebo zatápí a napéká chlebů;
ze zbytků pak dělá boha a klaní se mu,
robí si modlu a sklání se před ní
a modlí se k ní říkaje: „Vysvoboď mne,
neboť Bůh můj jsi ty!"

Nevědí to a nerozumějí tomu;
jsoutě zalepeny oči jejich, by neviděli
a svou myslí nechápali,
aby si řekli: „Před kusem dřeva měl bych klekat?"

IV Kr 15 V této tedy věci pochybil Joatam, že nepřekážel obětem, přinášeným na horách bohům. Proto dopustil Hospodin, že spojení králové Pekach israelský a Rasin damašský jali se v posledním čase jeho vlády znepokojovati Judsko. Záminkou bylo jim, že se nechtěl dát pohnouti ke spolku proti Assyrii.

II Par 27 Ale že jinak chodil po přímých cestách před Hospodinem, vzmohl se. Pozornost posvátného kronikáře dob královských zasloužila si jeho výstavba horní brány domu Hospodinova, na severní straně vnitřního nádvoří, ač zůstává nejasným, byla-li to původní práce či nákladné a s větší snad ještě nádherou provedené znovuzřízení. Také na zdi ofelské mnoho vyspravoval i doplňoval. Opevnil dále města na horách judských a v lesích vystavěl tvrze i věže. Bojoval proti králi Ammonských, a když jej přemohl, uložil mu poplatek.

Joatam usnuv s otci svými pochován byl s nimi ve městě Davida, otce svého, a stal se králem Achaz, syn jeho, místo něho.

*) Svída (cornus sanguinea) — nevysoký keř větví rovných, v zimě krvavě červených. Roste v lesích a mezi křovinami po celé Evropě i v mírném pásmu Asie.

Achaz
736—721.

Dvacet let bylo Achazovi, když kralovati počal, a šestnácte let kra- IV Kr 16
loval v Jerusalemě. Nečinil, co bylo líbé před obličejem Hospodina, Boha svého, jako David, otec jeho, ale chodil po cestách králů israelských. Oní pálíval kadidlo v údolí Hinnom, ano i jednoho ze synů svých Molochovi za oběť přinesl. Obětoval také na výšinách, na pahorcích, pod každým stromem ratolestným.

Byl to člověk slabý a bezcharakterní. Proto dal Hospodin jeho zemi za kořist cizincům.

*

Za něho působil, jako již krátce předtím i nějaký čas potom, mimo Jesajáše i prorok Micheáš, který — jak přirozeno — věnoval pozornost svou popředně říši Judské, z níž pocházel a v níž žil,*) ale nezapomínal přesto na Samař. Zdá se, že zakusil sám na sobě útisky bohatých měšťanů a velmožů, protože s takovou rozhodností tepe společenské zlořády své doby. Spisek jeho podává toliko neúplný výtah z jeho řečí; možno si domysliti, že hlásal veliké myšlenky náboženško-mravní obrody jako jeho předchůdci a veliký jeho vrstevník, třebaže ve spisku jeho sotva pouhé toho stopy nalézáme.

Za daných poměrů, které spoluprožíval, nezbývalo mu než hroziti tresty na severu i na jihu, Samařsku i Judsku.

Hrozný soudce sestoupí a potrestá Samař i Jerusalem:

Slyšte, všichni národové, Mich 1
pozor měj země se vším, čeho je plná!
A budiž Pán Bůh proti vám žalobcem,
Pán ze svého svatého chrámu!
Neboť aj — Hospodin vyjde z místa svého,
sestoupí a kráčeti bude po výšinách země.
I rozplývati se budou hory před ním
a údolí roztrhovati se budou
jako vosk před plamenem
a jako vody, jež běží s kopce.
Pro nepravost Jakobovu vše to
a pro hříchy domu Israelova.
Která je nepravost Jakobova?
Zdali ne Samař?

---

*) Sídlem jeho i rodištěm byla Maresa, hebr. Móreša, Mórešeth. Jméno zachováno v troskách Chirbet Meráš, 1½ km jižně Bét-Džibrínu; stopy města však nalezeny na pahorku Tell Sandahanne, 1 km jiho.východně od jmenované zříceniny.

A které jsou výšiny Judovy?
Zdali ne Jerusalem?

Líčí hamižnost velmožů:

Mich 2

Běda vám, kteří myslíte na bezbožné věci
a obíráte se zlými úmysly na svých lůžkách!
Za ranního svítání je vykonávají.
neboť proti Bohu jest ruka jejich.
Zachce-li se jim polí, násilně je zabírají;
zachce-li se jim domů, mocí je odnímají;
utiskují muže i dům jeho,
muže i dědictví jeho.
Protož toto praví Hospodin:
Aj, také já myslím na zlo
proti tomuto pokolení,
z něhož nevytáhnete svých hrdel...

Pro zvrhlost bude lidu opustit rodnou zemi:

Zdali dobře nenakládám s tím,
jenž podle práva chodí?
Ale lid můj naopak — v protivníka povstal:
Kromě sukně berete i plášť
a proti těm, kdo pokojně jdou svojí cestou,
dáváte se — do války.
Ženy lidu mého vyháníte
od milovaných krbů,
od dětí jejich odnímáte
chválu mou na věky.

Prodávají ženy, jež nemohou zaplatit dluhu, do otroctví cizincům. Tak nebude možna náboženská výchova dětí; nebudou „chválit" Hospodina. V cizině snadno se odnárodní a své víře navždy budou ztraceny.

Vstaňte a kliďte se!
Není tu pro vás místa.

Bezbožnost a bezpráví činovníků:

Mich 3

Slyšte, knížata Jakobova
a vůdcové domu Israelova!
Zdali nenáleží vám znáti právo?
Vám, kteří v nenávisti máte dobré
a milujete zlé?
Vám, kteří násilně s nich stahujete kůži
a maso s kostí jejich?
Ti, kteří žerou maso lidu mého,
kůži jeho sdírají s něho,
kosti jeho lámou:
tehdy volati budou k Hospodinovi,

ale nevyslyší jich;
skryje tvář svou před nimi v ten čas.

Svůdnost lžiproroků:

Toto praví Hospodin proti prorokům,
kteří svádějí lid můj,
kteří, mají-li do čeho kousat,
hlásají blaho,
nedá-li však někdo nic jim do úst,
hlásají proti němu svatou válku.
Proto noc míti budete místo vidění
a tmu mít budete místo věštby;
zajde slunce nad proroky
a zatmí se nad nimi den.
Zahanbeni budou, kteří vidění mívají,
zahanbeni budou věštci;
zakryjí si všichni obličeje,
neboť nebude Boží odpovědi.
Já však naplněn jsem silou ducha Hospodinova,
právem a statečností,
abych zvěstoval Jakobovi nešlechetnost jeho
a Israelovi jeho hřích.

Město i s chrámem bude vyvráceno:

Slyšte to, knížata domu Jakobova,
soudcové domu Israelova,
kterým hnusí se právo
a kteří vše, co přímé jest, převracíte.
Vy, kteří stavíte Sion krví
a Jerusalem nepravostí.
Knížata jeho za dary spravují právo,
kněží jeho za mzdu učí
a proroci jeho za peníze prorokují;
a na Hospodina spoléhají říkajíce:
„Zdali není Hospodin mezi námi?
Nepřijdou na nás věci zlé."
Protož, vaší příčinou
Sion jako pole bude orán,
z Jerusalema hromada kamení bude
a z hory chrámové lesnatá výšina.

A jak tak hledí do budoucna, spatřuje svým prorockým zrakem restauraci národa, do toho se mu však mísí již i obraz Mesiášova království míru a lásky.

Na Sionu mnoho národů dojde štěstí:

V poslední dny zpevněna bude — Mich 4
hora domu Hospodinova;
bude nejvyšším vrcholem horstev,
vyvýšená nad pahorky.
Proudit budou k ní národové,
pohrne se mnoho kmenů; řeknou:
„Pojďte a vystupme na horu Páně
a do domu Boha Jakobova!
Ať nás učí o svých cestách,

a choditi budeme po jeho stezkách!"
Vyjdeť se Siona nauka
a slovo Páně z Jerusalema.
Porovnávat bude národy mnohé,
rozsuzovat silné kmeny dlouho, dlouho,
že zkují v radlice své meče
a svá kopí v motyky.
Nevezme meče kmen proti kmeni,
aniž se budou cvičit ještě bojovati.
Ale seděti bude každý pod svým vinným kmenem
a pod fíkem, aniž bude, kdo by ho děsil;
neboť ústa Hospodina zástupů to řekla.
Ano, všichni národové chodí,
každý ve jménu boha svého;
ale my choditi budeme ve jménu Hospodina, Boha našeho,
na věky a vždycky.

Tamodtud bude Hospodin vlásti svému lidu:

V ten den, praví Hospodin,
shromáždím to, co kulhalo,
a to, co jsem byl vyvrhl, seberu;
také to, co jsem byl trápil.
Učiním pak z toho národ silný,
i bude kralovat Hospodin nad nimi na hoře Sion
od toho času až na věky.
A ty, tvrzi dcery Sionské,
k tobě přijde, přijde bývalá vláda,
království dcery Jerusalemské.

Vykupitel bude pocházeti z Betlema:

Mich 5
*Mt 2
*Jan 7

A l e t y, B e t l e m e E f r a t s k ý,
m a l i č k ý m e z i r o d y J u d o v ý m i —
z t e b e m i v y j d e t e n,
j e n ž m á b ý t i v l a d a ř e m v I s r a e l i
a j e h o ž p ů v o d y j s o u o d p o č á t k u,
o d e d n ů v ě č n o s t i.

V poslední části svého spisku líčí Micheáš, jak se Hospodin soudí s nevděčným lidem:

Mich 6

Slyšte, hory, Hospodinův soud,
slyšte, silné základy země;
neboť soud má Hospodin se svým lidem,
s Israelem povede spor.

Lide můj, co jsem ti učinil,
aneb v čem jsem byl tobě na obtíž, odpověz mi!

Vždyť jsem tě vyvedl z Egyptské země,
z robotárny jsem tě vysvobodil;
poslal jsem před tebou Mojžíše,
Árona a Marii!
Lide můj, pomni, prosím, co zamýšlel Balak, král moabský,
a co jemu odpověděl Balaam, syn Beorův,
co se dálo od Setimu*) až do Galgaly,
abys poznal spravedlivé činy Hospodinovy!

Vyznává hříšnost národa:

Běda mně, neb jest mi jako tomu,
kdo paběrkuje na podzim po vinobraní:
není hroznu k jídlu,
raných fíků pohřešuje má duše.
Zmizel spravedlivý ze země
a poctivého mezi lidmi není;
všichni číhají na krev,
druh druha na smrt loví.
Zlo svých rukou dobrem zvou,
činovník požaduje darů,
soudce jde na úplatek,
velmož mluví podle tužby své duše,
a tak ve zmatek vše uvádějí. Mich 7
Nejlepší z nich jest jako hloh,
a poctivý jako trn z plotu.
Nespoléhejte se na přítele,
nedoufejte ve vůdce,
před tou, která spí v tvém lůně,
ostříhej zámku úst svých!
Neboť syn činí pohanu otci, *Mt 10
dcera povstává proti mateři své,
snacha proti své tchyni,
a nepřátelé člověka jsou domácí jeho.

Hněv Boží bude prorok trpělivě snášet:

Já však upírám své zraky na Hospodina,
doufám v Boha, svého spasitele,
uslyší mě Bůh můj.
Neraduj se ze mne, má nepřítelko (= Assyrie, Ninive)!
Neboť jestliže jsem padl, zase vstanu;
sedím-li ve tmě, Hospodin světlo mé jest.
Hněv Hospodinův ponesu,
neboť jsem se prohřešil proti němu,
dokud se neujme pře mé
a nedopomůže mi k právu,
dokud mě na světlo nevyvede,
dokud neuzřím jeho spravedlnost.
Uzří to má nepřítelka,
i přikryta bude hanbou ta,
která mi říká:
„Kde jest Hospodin, Bůh tvůj?"
Oči mé podívají se na ni...
Tehdy budou po ní šlapat
jako po blátě na ulicích — —

*

*) Údolí v místech Mojžíšova tábořiště u hory Nebo. Dnešní es-Sejále.

II Par 28 Zdědiv po otci politiku nakloněnou Assyrii, zapletl se Achaz do bojů se Syry, severní říší deseti kmenů, s Filišťany a Edomci. Se všech stran sevřen, od severu spojenými králi Rasinem syrským a Pekachem israelským, na západě od Filišťanů, na jihu od Edomců, pozbyl mladý panovník úplně mysli. Spojenci zabrali již přístav elatský, natropili velikých škod Judsku, Pekach chystal se spolu s Rasinem obléhati Jerusalem, aby na trůn judský dosadili jakéhos Tabeelova syna. Ve městě zavládlo zděšení.
Jes 7 Srdce krále i srdce lidu jeho zatřáslo se, jako se třesou větrem stromy v lese.

I řekl Hospodin Jesajášovi proroku: „Vyjdi vstříc Achazovi na konec potrubí hořejšího rybníka na cestě k poli valchářovu a rci mu:

‚Pozor! Buď klidný, neboj se
a srdce tvé nestrachuj se
těchto dvou oharků kouřících se polen..!'"

Nežli nepřítel obklíčil Jerusalem, konal Achaz obchůzku kolem opevnění městských, čině spolu opatření, aby vzata byla možnost obléhajícím zásobovati se vodou a naopak aby o vodu pro Jerusalem bylo postaráno. Zmíněný rybník hořejší, kde se prorok a král setkali, byl na místě nynějšího Birket Mámilla, na muslimském hřbitově, západně od města. Odtud vedlo potrubí nedaleko dnešní jáfské brány, ústíc uvnitř hradeb v rybníce, který později nazýván Ezechiášovým. Arabské jeho jméno jest Birket el-hammám el-batrak, t. j. rybník lázní patriarchových. Pole valchářovo dlužno hledati severozápadně horního rybníka, kde byl dostatek vody, a valchář mohl tam provozovati své řemeslo.

Prorok svými slovy povzbuzuje krále k důvěře v Boha. Jménem Božím slibuje mu dále vysvobození a nabízí mu dáti záruku jisté pomoci nebes. „Požádej si znamení od Hospodina, Boha svého, buď hluboko, v podzemí, nebo vysoko, na nebesích." Achaz však nespoléhaje se leč jen na pomoc, již mu poskytnouti mohla politika lidská, pod záminkou, že nechce pokoušeti Hospodina — „Nebudu žádati, abych nepokoušel Hospodina"—, odmítl.

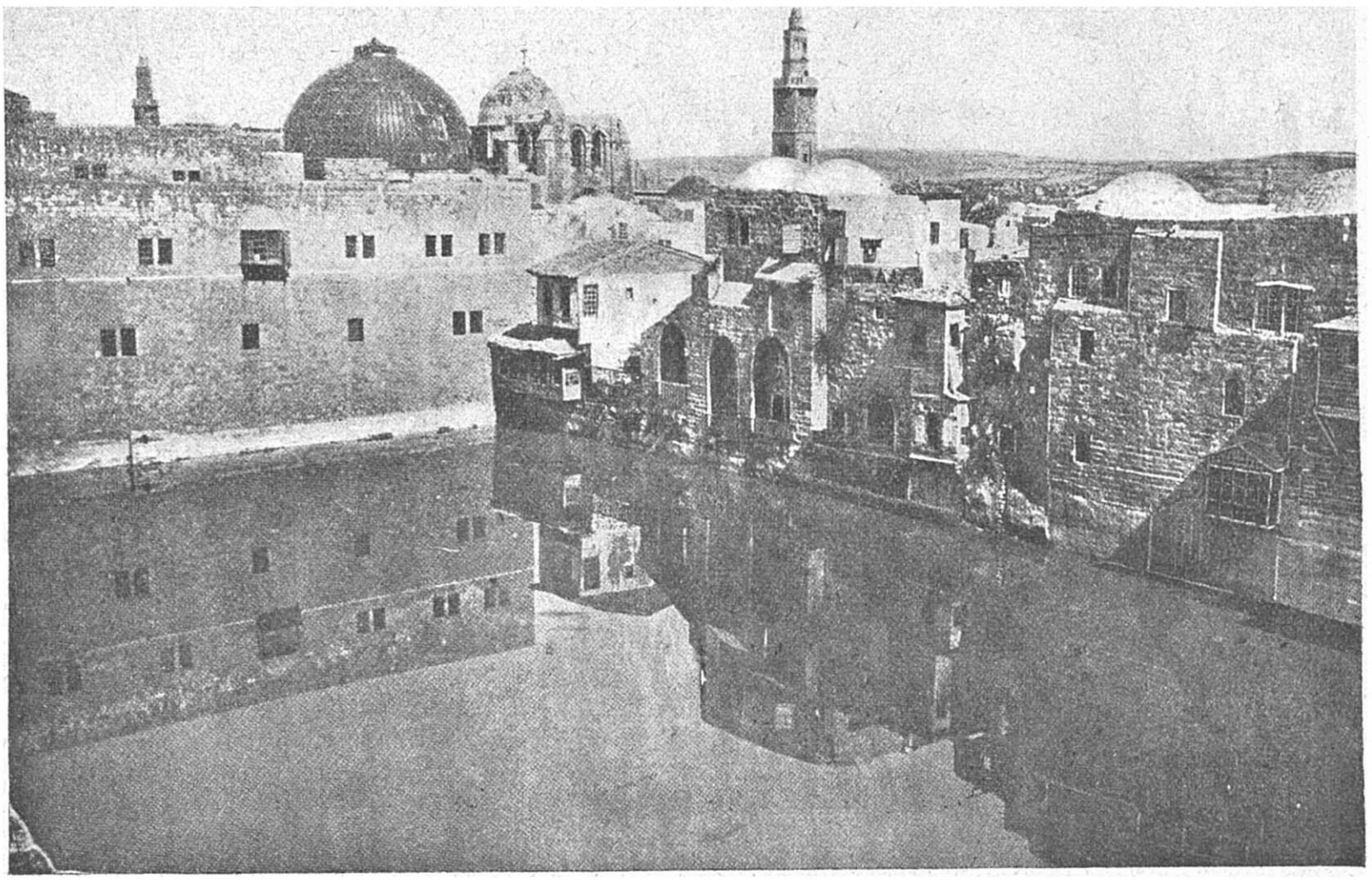
A tu Jesajáš pronáší slavné proroctví o panenském původu Mesiášově. „Slyšte, členové domu Davidova! Jest vám málo roztrpčovat lidi, že i Boha mého roztrpčujete? Proto sám Hospodin dá vám znamení:

*Mt 1 Aj, panna počne a porodí syna;
zván bude jménem ‚Emmanuel' — ‚s námi Bůh.'"

IV Kr 16 Achaz obrátil se k assyrskému králi Tiglat-Pilesarovi IV. s velikými dary a s tímto vzkazem, který ne již od svobodného krále, ale od vasala

zdá se pocházeti: „Služebník tvůj a syn tvůj já jsem; přitáhni a vysvoboď mne z ruky krále syrského a z ruky krále israelského, kteří povstali proti mně.“

Ale vyžádaná pomoc byla zhoubnější, nežli hrozící zlo samo. Volalť Achaz, jako to činili před ním již králové israelští, ku pomoci vlka, jenž posléze pohltil i stádo, které měl chrániti, — ale krátkozrakost Achazova viděla toliko nebezpečí přítomné a nepředvídala nebezpečí daleko těžších,

Rybník Ezechiův v Jerusalemě.

jež mu budoucnost chystala. Assyřan uchopil se chutě této příležitosti k výpravě proti Aramu. Přišel rychle, porazil oba krále na Judsko útočící, zabil Rasina, vyvrátil jeho říši a odvedl z ní, jakož i ze severní části země israelské, obyvatelstvo do zajetí. Jsa jedním z největších, ale také nejukrutnějších králů, byl první, jenž provozoval na velkém měřítku barbarskou politiku „deportace“ — přesídlování podrobených národů do jiných zemí — a vzájemného směšování různých plemen, která žila pod jeho panstvím.

I vypravil se král Achaz do Damašku, kde se tehdy král assyrský zdržoval, aby mu holdoval a poplatek odevzdal. Hold vzdáván byl tím,

že vasal padl svému pánu k nohám, políbil mu je dotýkaje se vousem země a kráčel vedle vozu, na kterém jel velekrál. Při této příležitosti shlédl Achaz v damašském chrámě oltář postavený Tiglat-Pilesarem: byl to asi kamenný nebo mramorový oltář umělecké práce, na němž bylo vypuklinami znázorněno, jak vítězný Assyřan podává svým bohům děkovné oběti za pomoc, poskytnutou při dobývání města.

Aby se zavděčil Pilesarovi, dal Achaz po svém návratu postaviti v chrámě jerusalemském kopii onoho damašského oltáře, která zaujala místo na posvátné skále, kde dosud stával měděný oltář Šalomounův pro oběti krvavé. Povržený oltář Hospodinův byl nejprve odsunut poněkud k západní straně, později dále na sever a posléze vůbec odstraněn.

Jesajášovi krvácelo srdce, když musel býti svědkem takové profanace, takového zneuctění svatyně Hospodinovy...

Váleční zajatci přivádění do královského stanu assyrského.
Eunuch přijímá zajatce, vedené vojínem a mající ruce vzadu svázané. Nahoře vpravo božské postavy, jichž pomocí král právě zvítězil.

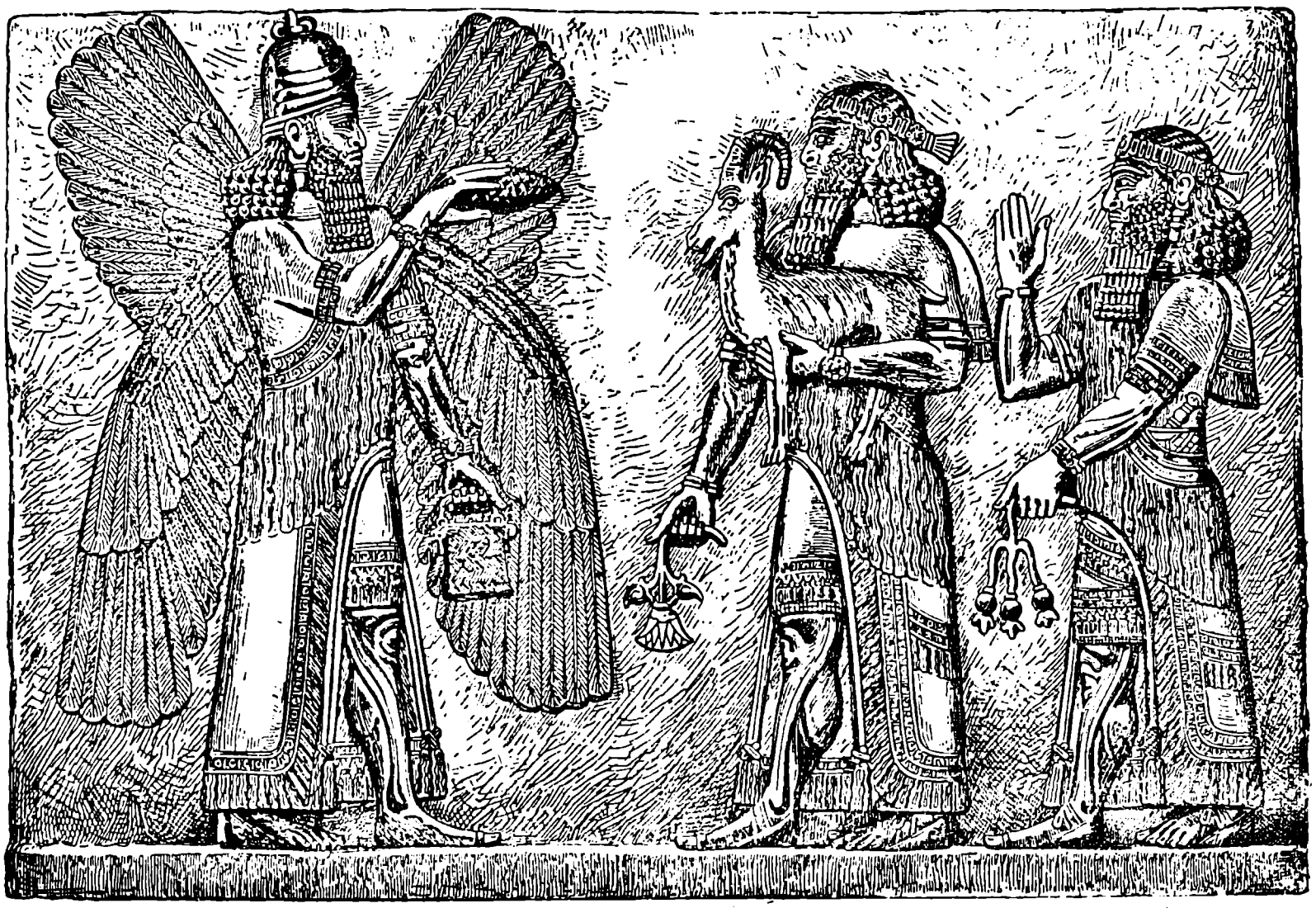
Brzy však, když zdráhal se Achaz zapraviti poddanský plat, obrátil se Tiglat-Pilesar proti němu, a jenom nesmírnými dary mohl si Achaz vykoupiti mír. Jsa nucen sehnati k tomu účelu potřebné množství drahých kovů a vzácných věcí, vyprázdnil pokladnici královskou a obral také chrámový poklad — — Duše prorokova znovu bolestí drásána — — —

Konečně rozbil Achaz všecko nářadí domu Božího a dav zavříti dveře jeho nadělal oltářů na každém rohu v Jerusalemě. Také ve všech městech judských dal nastavěti oltářů, aby pálil na nich kadidlo bohům cizím. Područí ovšem, v něž se byl dobrovolně dal, aby si pomoc assyrskou zajistil, trvalo dále.

IV Kr 17 V sesterské říši israelské došlo mezitím ke katastrofě: Samař dobyta, král uvržen v okovy a v žalář, lid z valné části odveden do zajetí, na jeho místo přisli pak assyrští kolonisté.

Tu třeba si povšimnouti, že kdežto v severní říši vystřídalo se za dobu od rozluky (r. 932.) do pádu Samaře (r. 721.) devět panujících rodů, vládne v říši jižní dynastie jediná, Davidovci. Tak se plnily sliby Boží, dané Davidovi, že bude rod jeho panovati na věčné časy.

Pád Samaře a celé říše deseti kmenů byl hroznou výstrahou pro maličkou říši judskou a byl zároveň nejlepším důkazem věrohodnosti proroků i vážnosti hrozeb Hospodinových. Ale — abychom zde již předem

Osoby královské přinášejí oběti. Polovypuklina z Chorsabadu v pařížském Louvru.

naznačili směr i konce další politiky judské — vůdcové národa přes to nechtěli poslouchati rad proroků. Ti vybízeli krále i dvořany, aby se do světové politiky nemíchali, svrchovanost veleříše assyrské a později babylonské uznávali a aby věnovali se výlučně péči o duševní i hmotný blahobyt národa. Státníci však podplácení Egyptem hlásali, že chtějí úplnou samostatnost, že chtějí znovu zbudovati říši Davidovu — a to vlastní silou, že jim není třeba pomoci Hospodinovy. Pokusili se o to několikrát, a výsledkem těchto pokusů byla — zkáza Jerusalema r. 587.

*

Achazovu zhoubnou činnost karakterisuje Písmo sv. krátce: „K hněvu II Par 28

popouzel Hospodina, Boha otců svých." Jesajáš počínal již zoufati nad osudem své vlasti. Slova jeho:

Jes 22

„. . . Odstupte ode mne,
hořce budu plakat;
neusilujte, abyste mne potěšili
nad zpuštěním lidu mého" — zřejmě tomu nasvědčují.

IV Kr 16 Když usnul Achaz s otci svými, pochován byl s nimi ve městě Davidově a místo něho stal se králem Ezechiáš, syn jeho.

Ezechiáš
721—693.

IV Kr 18 Dvacet pět roků mu bylo, když počal kralovati, a dvacet devět let kraloval v Jerusalemě. Jméno matky jeho Abi, dcera Zachariášova.

Činil, co dobré bylo před Hospodinem, vše tak, jako činil David, otec jeho. On rozmetal výšiny, ztroskotal modly, háje posekal a rozbil hada měděného, jejž byl udělal Mojžíš a jemuž až do toho času synové Israelovi pálili kadidlo.

Pod mocným dojmem, který působil pád Samaře — tento trest Boží za nezákonitou bohoslužbu —, prováděl Ezechiáš náboženské opravy a rušil, co byl Achaz zavedl.

II Par 29 Hned prvního roku a měsíce vlády své otevřel dveře domu Hospodinova, shromáždil kněze a levity a řekl jim: „Posvěťte se a vyčistíte dům Hospodina, Boha otců svých! Zhřešiliť otcové naši, činili, co zlé je před Hospodinem, opustivše ho; odvrátili tvář svou od stánku jeho a obrátili se k němu zády. Zavřeli dveře, zhasili lampy, kadidla nepálili, zápalných obětí nepodávali ve svatyni. Proto popuzen byl Hospodin ke hněvu na Judu i na Jerusalem, a vydal je na zděšení a na hrůzu a na posměch, jak sami vidíte očima svýma. Nyní tedy ustanovil jsem se na tom, že vejdeme ve smlouvu s Hospodinem, Bohem Israelovým, aby odvrátil od nás hrozný hněv svůj. Synové moji, nebuďte vlažní; vás vyvolil Hospodin, abyste stáli před ním, sloužili mu, ctili jej a pálili mu kadidlo."

I stalo se tak. Kněží vynesli všecku nečistotu, kterou ve chrámě nalezli, do nádvoří, levité ji pak odklízeli ven k potoku Kedron. Když bylo znovuzřízení chrámu dokonáno, vstal Ezechiáš král na úsvitě, shromáždil hlavy města, vstoupil do domu Hospodinova a znovu zavedl službu domu tohoto. A veškeren lid veselil se z toho.

II Par 30 Poslal též Ezechiáš ke všemu lidu israelskému i judskému od Bersaby až do Danu se vzkazem, aby přišli do Jerusalema a slavili velikonoce.

„Synové Israelovi, obraťte se k Hospodinu, Bohu Abrahamovu, Isákovu a Jakobovu! Nebuďte jako vaši otcové a bratři, kteří odpadli od něho. Nezatvrzujte šíjí svých, podejte ruku Hospodinovi a pojďte ke svatyni jeho, kterou posvětil na věky. Neboť obrátíte-li se k němu, bratři vaš a synové dojdou milosrdenství u pánů svých, kteří je zavedli do zajetí, a vrátí se do země této. Jeť dobrotivý a milostivý Hospodin, Bůh váš, a neodvrátí tvář svou od vás, obrátíte-li se k němu."

Sešlo se tedy do Jerusalema lidu mnoho. A povstavše zbořili oltáře, jež byly v Jerusalemě, zničili vše, na čem bývalo kadidlo zapalováno modlám a vházeli to do Kedronu. Potom slavili synové Israelovi svátky přesnic s veselím velikým; chválili Hospodina každého dne, zejména levité

Assyrský král přináší úlitbu bohům po šťastném skolení divokého býka. Britské museum.

a kněží na nástroje příslušné jejich úřadu. Tak stala se v Jerusalemě veliká slavnost, jaké nebylo ode dnů Šalomouna, syna Davidova, v městě tom.

Když tak uplynuly památné tyto velikonoce, vyšel všecek Israel, cokoli ho bylo, do měst judských a ztroskotali modly, posekali háje, pobořili výšiny a oltáře zničili ne toliko po veškerém Judsku a Benjaminsku, nýbrž i v Efraimu a v Manasse, až je zcela vyplenili. Pak se navrátili synové Israelovi na své statky a do měst svých. II Par 31

Potom obnovil a spořádal Ezechiáš i veškeru službu chrámovou, lidu přikázal, by kněžím a levitům odváděli dávky, aby se mohli držeti zákona Hospodinova a neocitali se v pokušení hledati vedlejší příjmy u oltářů bohů cizích; sám pak doufal v Hospodina, Boha Israelova, držel se ho a neopustil cest jeho.

*

Ezechiáš byl takořka odevšad sevřen železným kruhem moci ninivské. Na severu zalidnili Assyrové svými kolonisty horstvo Efraimské, na západě zpustošili města filištínská, na jihu přinutili Araby k poplatku a poddané faraonovy naplnili děsem, na východě Syrie vůbec neexistovala. Ammonové pak a Moabští, tito odvěcí nepřátelé potomků Jakobových, byli vždy hotovi spojiti se s kýmkoli, kdo by se chopil zbraně proti nim.

Ač to bylo postavení nadmíru nesnadné, neklesal přec Ezechiáš na mysli. Dbal varovného hlasu Jesajášova, aby nevcházel ve spolek s Egyptem proti Assyrii, naplněn pak jsa nelíčenou zbožností a proniknut živou vírou, skládal veškeru naději svou v Hospodina; byť to král podle srdce jeho.

*

IV Kr 20 V té době roznemohl se král Ezechiáš až k smrti. I přišel k němu prorok Jesajáš a řekl mu: „Toto praví Hospodin Bůh: ‚Pořiď o svém domě, neboť zemřeš a nebudeš živ.'" Ezechiáš však obrátil tvář svou ke stěně a modlil se: „Prosím, Hospodine, rozpomeň se přec, že jsem chodil před tebou věrně a se srdcem celým, a co je libé před tebou, že jsem činil!" A plakal Ezechiáš pláčem velikým.

Byly mu tehdy čtyřicet čtyři roky a měl toliko jediného mužského potomka, dvouletého hošíka. Proto si tolik přál, aby se uzdravil a měl četnější potomstvo. Že hořce plakal, možno vysvětliti také z ducha tehdejší doby, která neměla ještě o životě posmrtném jasných pojmů. Podobně je tomu dosud u obyvatel Skalnaté Arabie. „Onemocní-li kdo," píše Musil z vlastní zkušenosti o těch krajích, „ztrácí hned všecku mysl. Arab vede svízelný život, ale je pln úzkostí, když ho stihne nemoc, posel smrti. Nejsrdnatější fellah kvílí jako žena."

Z rozkazu Božího znovu vchází k němu prorok a zvěstuje mu: „Toto praví Hospodin, Bůh Davida, otce tvého: ‚Slyšel jsem modlitbu tvou a viděl jsem slzy tvé; hle, já přidám ke dnům tvým patnácte let . . .'"

Ezechiáš tázal se: „Jaké bude znamení, že mne uzdraví Hospodin, a že budu moci jíti třetího dne do chrámu jeho?" Jesajáš mu odpověděl: „Toto bude znamením od Hospodina: Chceš, aby postoupil stín na slunečních hodinách, či aby se vrátil nazpět o deset stupňů?" Ezechiáš pravil: „Snadno jest, aby stín vzrostl; proto nechci, aby se to stalo; ale chci, aby se vrátil o deset stupňů." Volal tedy Jesajáš k Hospodinu. I vrátil se stín na slunečních hodinách Achazových nazpět o deset stupňů.

Sluneční hodiny v našem smyslu nebyly tehda ještě známy. Dle řeckého textu Písma sv. — vykládá Hejčl — jde o schodiště na oné části krá-

lovského paláce, kterou vystavěl Achaz. Bylo to nejspíše schodiště nekryté, zdola na plochou střechu vedoucí a tak obrácené, že když stoupalo slunce po obloze výše, sestupoval stín domu po schodech níže. Bylo tedy schodiště ono jakýmsi stínoměrem. Kolik času jednomu stupni odpovídalo, nelze zjistiti. Zázračný zjev mohl tedy vzniknouti nevelkým lomem paprsků slunečních a netrval příliš dlouho. Písmo tu nepraví, že byl den prodloužen, ani že by se byla země na své dráze kolem osy vrátila zpět. Také r. 1703. pozorováno bylo v Metách, že se vrátil stín na slunečních hodinách o půldruhé hodiny. Možno však také, že dal Achaz dle babylonského vzoru postaviti stínoměr („gnomon" u Herodota), t. j. vysoký hranol, který vrhal stín na kruhovité schodiště. Ať už jakkoli; zázračnost znamení daného Ezechiášovi spočívá pouze v okolnostech, že bylo prorokem předpověděno a že se stal zjev v přírodě řídký právě tenkrát, kdy měl býti znamením ujišťujícím Ezechiáše.

I přikázal Jesajáš, aby vzali hroudu fíků a položili ji na ránu. Když ji přinesli a přiložili na vřed, byl král uzdraven.

Píseň Ezechiášova, obsahující slova proseb i díků za zdraví: Jes 38

Řekl jsem: Prostřed života svého
mám jíti?
U bran věčnosti postrádat
ostatku let svých?
Věk můj mi svinují, stěhují
jako stan kočovný.
Život jak tkadlec mám navíjet,
— řežou mi osnovu.
Dnes v noci konec mi učiní;
doufat smím do rána.
Jak mládě vlaštovčí cvrlíkám,
vrkám jak holub.
Zrak mi mdlí zdviháním, Pane,
jsem znásilněn, zastaň se mne!
Co říci? A co mi odpoví,
když to sám učinil?
Všecka svá léta mu vzpomenu
v hořkosti duše své.

Proto-li, Pane, má člověk žít,
k tomu-li život můj?
Chceš-li trestati mě,
zase mě obživ!
Ejhle, ve zdraví mění se
hořkost má přehořká!
Tys tedy vytrhl duši mou
z propasti zhouby,
zahodils za svá záda
všecky mé hříchy.
Neb tě podsvětí neslaví,
aniž smrt chválí tě;
kdož padají v hrob, na tvou milost
nečekají.
Živý, živý, ten tě ctí,
jakož i já dnes;
otec synům tvou věrnost
vypravuje.

Pán mi dá zdraví, i budeme
písně své zpívat,
všecky dny života svého
v domě Božím.

*

IV Kr 20 Jes 39 V těch dnech — bylo to roku 703. — došlo k Ezechiášovi poselství babylonského Merodacha-Baladana, aby získalo spojenectví judského krále proti Assyrii. Záminkou byla mu nemoc Ezechiášova. Bývalo totiž mezi králi starovýchodními zvykem, že se v nemoci vzájemně potěšovali, nebo po nemoci ke zdraví si blahopřáli. Toto poselství náramně lichotilo králi jerusalemskému. Přijal je co možno nejlépe a prokazoval mu největší pocty. Ba, on zašel ve svém pohostinství až příliš daleko — nebývají světci vždy prosti lidských slabostí. On pochlubil se poslům svými poklady, či, jak bible praví, „ukázal jim klenotnici, stříbro, zlato, vonidla, také masti nejdražší, i všecku zbrojnici svou a vše, co se nalézalo v pokladech jeho; nebylo, čeho by jim nebyl ukázal Ezechiáš v domě svém a v celé říši své", a netajil se nijak potěšením z obdivu, který najevo dávali.

Prorok Jesajáš pokáral jej ve jménu Božím přísně za to, že se přátelí se soky Assyrska. „Slyš slovo Hospodina zástupů: ‚Hle, přijdou dni, kdy bude odneseno vše, co je v tvém domě a co nachovali otcové tvoji až do tohoto dne, do — Babylonu: nezůstane z toho nic,' praví Hospodin. — A ze synů tvých, kteří vzejdou z tebe, které zplodíš, vezmou a učiní komorníky při dvoru krále babylonského."

Proroctví vpravdě zázračné, jedno z nejpodivuhodnějších, jež v Písmě sv. čteme! Judsko jest mocí assyrskou obklopeno a takořka v jejích tenatech polapeno; ono vidělo, kterak Samař klesla, ač udatně se bránila, ono bylo svědkem pobořeni měst filištínských i Egypta samého, ono ví, že Babylon nikdy nebyl leč pouhou mocí podřízenou, podrobenou Assyrii; Jesajáš sám oznámil svému národu, že bude zaplaven vojsky ninivskými, jako kraj eufratský proudy vod řeky z břehů vystoupivší pokryt bývá, a že záplava ta až k hrdlu bude mu sahati:

Jes 8

Proto, že zavrhl tento národ
siloeské vody, tiše plynoucí,
proto, hle, Pán uvede na něho
silné spousty vodstva eufratského
krále assyrského a všecku slávu jeho.
I vystoupí ze všech svých koryt,
překročí všecky své břehy,
poteče Judou, zaplaví jej,
rozlije se jím a zavodní ho až po krk
a nejzazší okraje jeho naplní...

A hle, nyní vyhrožuje týž prorok králi jerusalemskému nikoli hněvem krále assyrského, nýbrž vpádem toho národa, jehož král právě u něho prosebně o pomoc se ucházel.

Ezechiáš dal se zlákati. Opustil dosavadní zásadu svoji, klásti poslušenství Zákona nad všeliké výpočty politické, a přidav se ke spolku protiassyrskému, odepřel Assyrům poplatek.

Byla to hlavně práce Egypta.

Proto Jesajáš, kterému nebylo nic tajno z toho, co se dálo v politickém zákulisí, míře na státníky judské, tajně Egyptu přející, hrozil:

„Běda vám, kteří hluboko v srdci — Jes 29
před Hospodinem skrýváte záměr,
jejichž skutky dějí se v temnu!"

A jindy: „Běda vám, synové odpadlí, dí Hospodin, — Jes 30
kterým jde o plán, jenž není ze mne,
kteří navazujete styky, jež nejsou z mé vůle!"

Konečně promluvil otevřeně muž Boží a horle proti Egyptu nemohl už varovnějších užívati slov, než užíval:

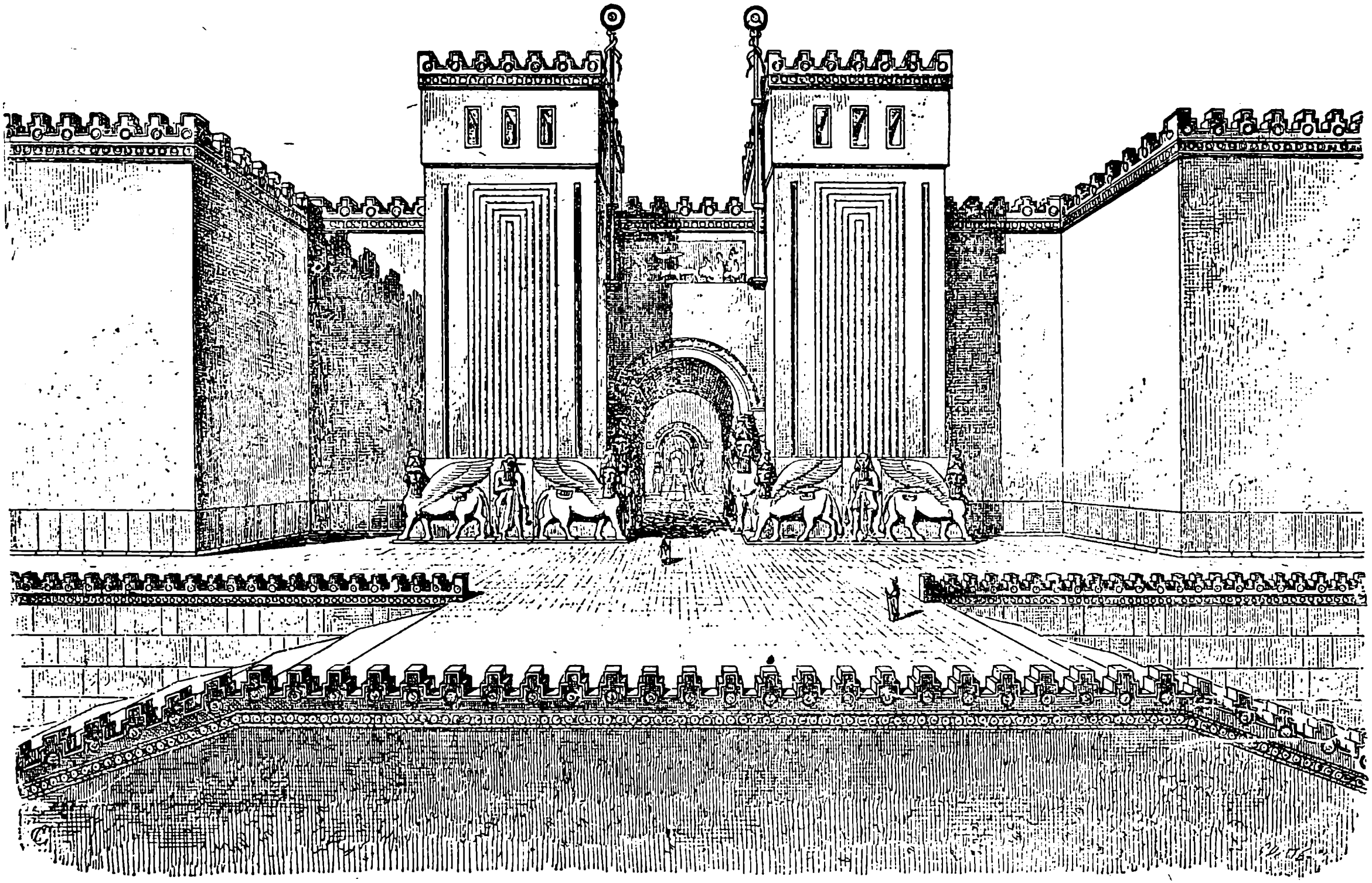
„Běda těm, kteří chodí do Egypta o pomoc, — Jes 31
kteří skládají naděje v koně,
doufají v množství vozů
a v počet veliký jezdců,
ale nedůvěřují Svatému Israelovu,
Hospodina nehledají.
Vždyť jest Egypt člověk a ne Bůh,
a jejich koně tělo a ne duch.
Hospodin pokyne svou rukou,
i svalí se pomocník, a padne ten, jemuž pomáhal;
oba zahynou spolu."

Odepření poplatku bylo Ezechiášovi vykládáno za vzpouru, a čestné přijetí poselstva babylonského urazilo pýchu ninivského krále Senacheriba, syna a nástupce Sargonova.

Vytáhl tedy r. 701. Sancherib, který platí za nejslavnějšího z výbojců assyrských, do pole, aby podrobil sobě krále na pobřeží Středozemního moře. Biblické a klínopisné zprávy, týkající se této události, v podstatě souhlasí, navzájem se potvrzují a doplňují. Z nápisů assyrských vysvítá, že to nebyl ani tak Ezechiáš, jako spíš Egypt, proti němuž se chopil Sancherib zbraně. Mezi Egyptem a Assyrií, těmito dvěma hroznými soupeři, vedl se boj na život a na smrt. Farao rozdmýchal plamen vzpoury na březích Středozemního moře: „veliký král" nasadil vše, aby jej udusil. IV Kr 18

Spousty, způsobené strašlivými vojsky Senacheribovými, líčí Jesajáš:

Zpustlé jsou ulice, neviděti chodce, — Jes 33
stržena jsou města,
lidé nemají ceny.

Brána paláce Sargonova v Chorsabadu.

Kvílí a vadne země,
bez naděje za své bere Liban,
ze Saronu*) poušť se stala,
opadal Basan i Karmel.

A ve spravedlivé nevoli vyjadřuje se prorocky hrozivě:

Běda tobě, který loupíš,
zdaž i ty sám nebudeš oloupen?
A který potlačuješ,
zdaž i sám nebudeš potlačen?
Až budeš s loupením hotov, oloupen budeš;
až jsa unaven přestaneš potlačovati, potlačen budeš.

Posléze dodává prosebně:

Hospodine, buď nám milostiv,
neboť v tebe doufáme;
buď naším ramenem . . .,
spásou naší v čas tísně!

Spojenci srazili se s vojskem assyrským u Elteke**).

Senacherib zvítěziv, pomýšlel především a hlavně na to, aby se zmocnil Jerusalema, za jehož zdi uchýlil se poražený Ezechiáš se zbytky svého vojska. Chtěje město zachrániti, poslal judský král do Lachisu,***) kde byl hlavní stan assyrský, 300 hřiven stříbra a 30 hřiven zlata. K tomu cíli vyprázdnil pokladnici královskou i chrámovou, ano rozlámal dveře domu Hospodinova a vzal plechy zlaté, které byl sám dříve na ně dal přibíti. Sancherib přijal sice zlato i stříbro, ale žádal přes to, aby se Jerusalem vzdal. Musil jej míti ve své moci, chtěl-li si zabezpečiti — pro případ potřeby — volný ústup.

Ezechiáš však odepřel vydati město a chystal se k odporu. Lid jeho ucpal prameny studnic, které byly vně za městem, aby obléhající strádali žízní a i jinak trpěli nedostatkem vody, opravil pečlivě zdi, které byly pobořeny, znovu vystavěli věže hradební i Mello v městě Davidově, opatřili se zbraněmi a nadchli se srdečnými slovy Ezechiášovými: „Zmužile si veďte a buďte silni; nebojte se, nestrachujte se krále assyrského, ani všeho množství, které je s ním, neboť mnohem více je s námi nežli

*) Saron (hebr. Šárón) — úrodná rovina podle moře Středozemního, severně Jáfy. U moře samého převládají písčiny, teprv dále prostírá se vlnitá rovina. Tu bylo všudy snadné dokopati se vody a tak zavlažovati pole.

**) Elteke bylo snad tam, kde je nyní Bét Lukjá, mezi Horním Bethoronem a Nobe.

***) Lachis, hebr. Láchíš, na místě dnešního Tell el-Hasí, 37 km na západ od Hebronu.

s ním. S ním totiž je rámě tělesné, s námi však Hospodin, Bůh náš, který je naším pomocníkem a bojuje za nás."

K této situaci vztahují se slova Jesajášova:

Jes 31

Jako když lev řve nad kořistí,
a vyjde na něho mnoho pastýřů,
hlasu jejich se nestrachuje
a množství jejich se neděsí:
tak sestoupí Hospodin zástupů,
aby bojoval na hoře Sion, na pahrbku jejím.
Jako poletující ptáci,
tak Hospodin zástupů hájit bude Jerusalema,
uhájí a vysvobodí jej,
ušetří a zachrání jej.
Vraťte se k tomu, od něhož tak hluboko jste odpadli,
synové Israelovi!

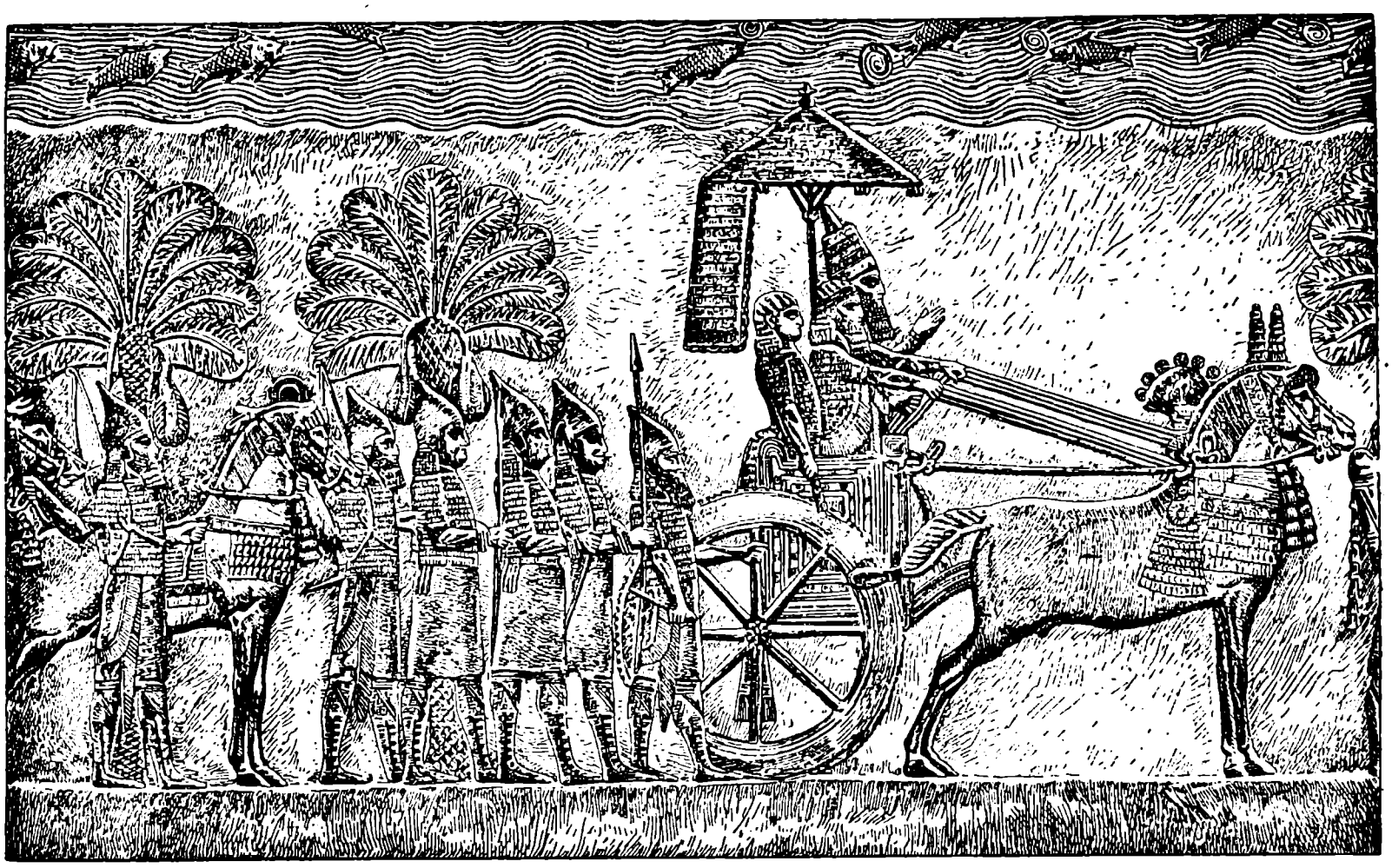
Jes 36 Senacherib byl brzy zpraven o všem, co se děje v hlavním městě judském. I poslal tam z Lachise rabsaka (vysokého důstojníka) s vojskem velikým. Nadál se, že tím zastraší krále i jeho poddané a že je tak přiměje, aby se vzdali bez boje; obléhání opevněného města, jež by se mohlo protáhnouti, nehodilo se mu do plánu. Jako posledního prostředku mělo býti použito hrozeb a slibů . . .

Assyrští přišedše k Jerusalemu zastavili se u potrubí hořejšího rybníka na cestě k poli valchářovu.

Rabsake zaujal tedy hrozivé postavení na tomže místě, kde byl Achaz, od proroka napomenutý, nabízenou pomoc zamítl dávaje přednost pomoci Assyrů před pomocí od Boha slíbenou. Tak úmyslně zdůrazněno a názorně ukázáno, jakou pohromu konečně přinesla naděje v cizince a spolky s nimi.

Assyrský zplnomocněnec, pokročiv v čele vojska pod městskou zeď u dnešní jáfské brány, projevil přání mluviti s králem. Ten poslal k němu tři přední hodnostáře dvorské. Rabsake sdělil jim poselství „velikého krále", jak se král assyrský nazývá ve všech svých úředních listinách: Jaká je to naděje, o kterou se opíráš? Na jaký plán neb moc se spoléháš hodlaje vzdorovati? Doufáš v hůl třtinovou a nalomenou, v Egypt, na niž podepře-li se kdo, zlomí se, vnikne mu do ruky a probodne ji? Tak je farao, král egyptský, všem, kteří doufají v něho. Jerusalem nemůže se spoléhati na vlastní síly své, neboť by se v něm jistě neshledalo ani dva tisíce jezdců. Vsaďte se s pánem mým, králem assyrským: dám vám dva tisíce koní, a že nebudete moci sehnati, kdo by na ně

vsedli! Ještě méně může Jerusalem doufati v Jahve, ježto prý Jahve sám řekl králi assyrskému: „Táhni na zemi tu, a znič ji!“ I řekli dvořané Ezechiášovi: „Prosíme, mluv k nám, služebníkům svým, aramsky, však rozumíme tomu jazyku, a nemluv k nám hebrejsky, ježto slyší lid, který je na zdi.“ Bojí se, že lid se bude zdráhat dáti se v boj, kdyžtě vše marno, že odepře poslušnost . . . Tu rabsaké chtěje pobouřiti lid proti Ezechiášovi, volal hlasem velikým hebrejsky: „Slyšte slova velekrále! Toto praví král assyrský: Ať vás neklame Ezechiáš! Nebo nebude moci vytrhnouti vás z ruky mé. Neposlouchejte Ezechiáše, který vás mate říkaje: ‚Jistě vy-

Senacherib v čele vojska.

svobodí vás Hospodin, a nebude vydáno město do rukou krále assyrského!‘ Zda vysvobodili bohové národy, každý svou zemi? Zda vysvobodili Samař? Jak tedy bude moci Bůh váš vytrhnouti vás z ruky mé?“ A ku posledu sliboval pyšný Assyr, že Senacherib mírně s nimi bude nakládati . . . Přesídlí je do země, v níž nebudou míti příčiny, aby oplakávali bývalou svoji vlast — —

Lze sobě představiti, jak bylo v Jerusalemě. Ustrašený lid s hrůzou sděloval si na ulicích, co slyšel o ukrutenstvích vojáků assyrských. Pád Samaře a odvedení obyvatelstva deseti kmenů byly ještě v živé paměti. Každý věděl, že bude-li města dobyto, nastává mužům smrt, ženám pak

a dětem otroctví, město samo že obráceno bude v popel a chrám, jenž tak drahý byl všem věrným synům Israele, že bude znesvěcen a zničen.

Ti pak z lidu, kteří s hradeb městských naslouchali slovům rabsakovým, jako by byli oněměli. Chápali dobře, že tu nejde o osobní prospěch Ezechiášův, ale i jim samým že hrozí zlo, zlo veliké — deportace; k té hrdý výbojce již předem je odsoudil. Sliby o mírnosti a milosrdenství neštěstí jejich štěstím neučiní — —, a nadto ještě ta rouhavá slova o Hospodinu — — —!

Sir 48 Tu se — jak Sirachovec vyjádřil zděšení všeho obyvatelstva — otřásla srdce jejich i ruce
a pocítili bolesti jako ženy, když rodí.
I vzývali Pána milosrdného
a zdvíhali rozpjaté ruce k nebi.

Jes 37 IV Kr 19 Nemenší úzkost panovala při královském dvoře.

Ale v největším tomto nebezpečí oživla v srdci Ezechiášově zase všecka jeho zbožnost. Roztrhnuv roucha svá, zahalil se do žínice a vešel do domu Hospodinova. Čím se cítil slabším proti všemocnému nepříteli, tím větší důvěru začal skládati v Hospodina. Vstupuje ve spojenectví s knížaty filištínskými a s Egyptem, jednal proti radě proroka Jesajáše a proti samému Bohu, který vždy zavrhoval tuto politiku, v níž se jevila nedůvěra k němu. Z toho vyvinul se chladný poměr mezi králem a prorokem. Nyní však, kdy může důvěru svou skládati toliko v přispění nebes a kdy uznává svou chybu, posílá starší z kněžstva, oblečené v žínici, k Jesajášovi, aby i on Boha o pomoc prosil. Prorok vyslechnuv nářek jejich vzkázal Ezechiášovi: „Takto mluví Hospodin: Neboj se těch řečí, které jsi slyšel, jimiž rouhali se mi služebníci krále assyrského. Hle, já mu dám ducha, že uslyše novinu vrátí se, a způsobím, že padne mečem ve své zemi."

Odpovědí tou poněkud uklidněn odmítl Ezechiáš rozhodně přání Senacheribovo, a rabsake vzdálil se, aby oznámil pánu svému, že poslání jeho setkalo se s nezdarem, a aby sobě vyžádal od něho nových rozkazů.

V těchto chvílích, kdy důvěra v Boha zatlačila úzkosti a strachy jerusalemského lidu, nepochybně vznikl žalm:

Ž 45 Bůh jest naše útočiště a síla,
pomocník v útrapách velmi osvědčený.
Proto se nebojíme, byť země se třásla,
byť i hory se řítily do lůna moře.
Ať si ječí a pění se jeho vody,
ať se hory třesou před jeho náporem.

Hospodin zástupů je s námi,
ochráncem naším jest Bůh Jakobův!

Hojnost vod obveseluje město Boží,
které si posvětil Nejvyšší za své sídlo.
Bůh v něm sídlí, proto se nekolísá,
Bůh mu spěje na pomoc před svítáním.
Bouří se národové, říše se bortí,
i vydá hlas, a země se zapotácí.

Hospodin zástupů je s námi,
ochráncem naším jest Bůh Jakobův!

Pojďte a vizte skutky Hospodinovy,
úžasné divy, které na zemi učinil.
Vzdaluje války až na kraj světa,
lučiště láme a rozbíjí zbraně,
štíty spaluje ohněm a říká:
„Ustaňte a uznejte, já že Bůh jsem . . .!"
Hospodin zástupů je s námi,
ochráncem naším jest Bůh Jakobův.

Jes 37
IV Kr
19

Mezitím, když byl zdobýval Senacherib hrazených měst judských, obdržel z domova znepokojující zprávy, že totiž nástupce Merodach-Baladana babylonského, jehož byl zapudil,

Senacherib před Lachisem. Polovypuklina z Kujundžiku.

Postava Senacheribova doplněna.

ještě než podnikl tuto výpravu, kuje pikle proti němu. Chce se tedy vrátit do Assyrie, v zápětí však se dovídá, že farao Tirhaka, znamenitý válečník, jest proti němu na pochodu. Situace stává se pro něho kritickou. Třeba stáhnouti veškeré vojsko a s ním postaviti se proti Egypťanu. Vybízí

tedy ve spěchu písemně Ezechiáše ku vzdání a znovu používá rouhavých slov o malomoci Hospodinově. „Ať neošálí tě bůh tvůj, v něhož doufáš, říkaje: ‚Nebude dán Jerusalem do ruky krále assyrského.‘ Vždyť slyšels jistě, co učinili králové assyrští všem zemím, které vyvrátili; zda vysvoboditi je mohli bohové jejich? A ty se domníváš, že budeš moci vyváznouti?“ — Nepoddá-li se Ezechiáš, dostaví se velekrál osobně před Jerusalem a dobude ho!

Když tedy vzal Ezechiáš list z ruky poslův a přečetl jej, šel nahoru do chrámu, rozvinul jej před Hospodinem a modlil se před obličejem jeho řka: „Hospodine, Bože Israelův, který sídlíš nad cheruby, ty jediný jsi Bůh všech království země, tys učinil nebe i zemi. Nakloniž, Hospodine, ucho své a slyš! Otevři, Hospodine, oči své a viz! Slyš všecka slova Senacheribova, kterými se rouhal tobě, Bohu živému . . . Ano, tak jest, Hospodine. Králové assyrští podmanili si národy a zpustošili země jejich, neboť bohové jejich — to nebyli bohové, ale dílo rukou lidských, dřevo a kámen: i spálili je a zahladili. Ty však, Hospodine, Bože náš, vysvoboď nás z ruky jeho; ať poznají všecka království země, že ty, Hospodine, jediný jsi Bůh!“

Jak bylo nakládáno s válečnými zajatci.
Král Sargon vypichuje zajatcům oči, dav jim dříve prořízknouti pysky a provléknouti jimi udidlo. Dole zobrazena železná pouta na rukou a na nohou. Dle vypuklíny z Chorsabadu.

I vzkázal mu Jesajáš: „Toto praví Hospodin, Bůh Israelův: ‚Zač modlil ses ke mně stran Senacheriba, krále assyrského, vyslyšel jsem tě.‘“ Další slova prorokova jsou adresována velekráli. Odpovídá jimi na chlubné nápisy, kterými assyrští mocnářové hlásali své smělé výpravy na nejvyšší

hory, jakož i kořist hojnou vzácného dřeva, jež dali tamodtud svážeti. Popisuje válečné zvyklosti Assyrovy, když přitáhl do cizí země, ze strachu před ním vyklizené a obyvatelstvem opuštěné: ucpané prameny a cisterny dal nalézti a odkopati a zase, než odtáhl, dal všecky vody zasypati a zašlapati. Vysvětluje dále, že Hospodin dávno již sám ustanovil, aby hrazená města judská dostala se do rukou nepřítele; byl to trestný prostředek v rukou Prozřetelnosti . . . Posléze pak, narážeje na zvyk starých panovníků, kteří se dávali vyobrazovati, jak vedou na provaze zajatce, předpovídá Senacheribovi nucený návrat . . .

Pohrdá tebou a posmívá se tobě
panenská dcera sionská,
za tvými zády hlavou pokyvuje
dcera jerusalemská.
Koho jsi potupil a komu ses rouhal?
Proti komu jsi mluvil?
Proti komu jsi vysoko pozdvih' oči?
Proti Svatému Israelovu!
Sluhy svými zhaněl jsi Hospodina,
mysle si: „S množstvím svých vozů
vyjel já jsem na vrcholy horské,
na vrchy Libanonu,
zpodťínal jsem vysoké jeho cedry,
jakož i výborné jedle.
Pronikl jsem na jeho až konec,
v houštinu lesů jeho.
Já jsem vykopával a pak pil jsem
vody cizozemské;
vysušil jsem chodidly svých nohou
všecky hrazené proudy."

„Slyšíš-li pak? Od pradávných časů
chtěl jsem to učiniti,
od starých dob připravoval jsem to;
teď jsem způsobil to:
by zničeny byly pahorky hrazené,
opevněná města,
jejich obyvatelstvo vysílené
by se chvělo a hanbilo,
trávě na poli by se podobalo,
zeleni na pastviskách,
rostlině na střeše, která vadne dříve,
nežli může dorůst.
Jak sedáš, sem tam chodíš, cestu tvou znám
i třeštění tvé proti mně;
když jsi proti mně se vztekal,
zpupnost tvá došla mých uší.
Proto vstrčím kroužek do tvých chřípí,
udidlo do tvých pysků,
a nazpět odvedu tě zase cestou,
po které jsi přišel."

Ezechiášovi platí závěrečná slova Hospodinova o králi assyrském:

„Nevejde do města tohoto,
nevstřelí do něho šípu,
štít ho neobklíčí,
násep ho neobepne!

Cestou, kterou přišel, se vrátí.

— — — — — — — — — —

Záchranným štítem jsem tomuto městu."

Zatím vytáhl Senacherib Tirhakovi vstříc. Na cestě k hranicím egyptským bylo však vojsko jeho morem tak zeslabeno, že se stalo neschopným k jakékoli vážnější operaci válečné. Bible to vyjadřuje: „Vyšel anděl Hospodinův a porazil v ležení assyrském množství vojska. Když ráno

vstali, viděli samé mrtvoly." Ježto pak i zprávy z domova došlé byly u veliké míře znepokojující, nezbývalo velekráli, než spěšně vrátiti se domů. „I odtrhl, odešel, vrátil se Senacherib, král assyrský."

*

Assyřan byl jen trestným nástrojem, mstícím prostředkem v rukou Hospodinových. On však zašel dále, než mu bylo Boží vůlí vyměřeno. Měl jen trestat, on však chtěl vyhubit! Proto i jemu platí „běda" Hospodinovo.

Jes 10

Běda Assurovi, metle rozhořčení mého,
holi, kterou hněv svůj uplatňuji.
Na národ proradný posílám ho,
proti národu hněvu mého káži mu jíti,
aby lup si odnesl, aby kořist sebral
a jej zdeptal jako bláto na ulici.

On však nesoudí tak,
srdce jeho nesmýšlí tak,
ale vyhladiti zamýšlí . . .

Až dokoná Pán všecky své skutky
na hoře sionské a na Jerusalemě,
potrestá zpupné smýšlení assyrského krále,
jakož i okázalou pýchu očí jeho.

V ten den zbytek Israele
a ti, kteří z domu Jakobova se zachrání,
nebudou již spoléhati na toho, který je tepe,
ale spoléhati budou upřímně na Hospodina, Svatého Israelova.
Zbytek se obrátí, zbytek, pravím, z Jako ba k Bohu silnému.

Protož toto praví Pán, Bůh zástupů:
Neboj se, můj lide, sídlící na Sionu,
Assura, že tě prutem bije
a svou hůl na tebe napřahuje jako kdys Egypt!
Neboť ještě jen málo, maličko,
i dovršeno bude rozhořčení
a hněv můj obrátí se na jejich zločinnost.
A napřáhne na něj Hospodin zástupů bič,
*Sdc 7 jako když bil Madianské,
a pozdvihne hůl svou, jako kdysi proti Egyptu.
V ten den bude sňato břímě jeho se šíje tvé
a jho jeho s hrdla tvého . . .

*

Jes 14

Přisáhl Hospodin zástupů:
„Jistě že, jak jsem myslil, tak bude,

a jak jsem zamýšlel, tak se stane:
Roztříštím Assyřana ve své zemi,
na horách svých pošlapu ho.
Hospodin zástupů tak-li usoudil,
kdo to zruší?
Ruka jeho je-li vztažena,
kdo ji zpět ohne?

V této dějinné situaci vyřinul se z nitra neznámého pěvce, jež zaplaveno bylo radostnými city nad Boží záchranou svatého města, žalm:

Veliký jest Hospodin Ž 47
a velmi hoden chvály
v městě našeho Boha,
na svaté hoře jeho,
kde má své základy Sion
na radost veškeré země,
na půlnoční straně
města velkého krále.
Na jeho palácích ukázal
Bůh, že je opatruje.

Neboť, hle, sešli se králové,
přitáhli v jednom šiku;
jak to zřeli — jal úžas je,
zděsili se a prchli.

Jak jsme to slýchali, zřeli jsme
ve městě Pána zástupů,
ve městě Boha našeho:
Bůh je upevnil na věky!

Jděte kol Sionu, jděte,
čítejte jeho věže,
hleďte na jeho hradby,
prohlížejte si paláce,
vypravujte to potomkům,
že jest takový Bůh
Bůh náš vždycky, na věky:
on nás povede věčně!

Z poslední sloky možno souditi, že býval tento žalm zpíván od poutníků, když se blížili k Jerusalemu, nebo již v městě samém.

*

O Senacheribovi, jehož podobizna tu nastíněna několika význačnými rysy dle knih Královských a proroctví Jesajášova, praví Georg Smith, assyriolog anglický, že může býti pokládán za typ orientálního samovládce. Veškery chyby a nectnosti, jež karakterisují orientální despoty: pýcha, zpupnost, ukrutnost a vládychtivost, vybujely u něho v extrém. Násilnický a krutý tento panovník skončil, jak zasluhoval: „Když jednou Jes 37
klaněl se v ninivském chrámě bohu svému, synové jeho zabili ho mečem.“ IV Kr 19
Bylo to roku 681.

*

Odvráceno tedy nejbližší nebezpečí, jež hrozilo Jerusalemu, ale protiassyrský směr politiky judské, která se měla státi národu osudnou, nezměněn. Výstražného hlasu Jesajášova nebylo dbáno ani po této stránce, ani pokud šlo o nešvary a hříchy lidu. Byla to zaslepenost, byla v tom zatvrzelost. Nevyburcovala je ani slova tak ostré výčitky, kterými prorok horlil:

Jes 29

Zpíjejte se, ale ne vínem, vrávorejte, ale ne opojením!
Neboť nalil vám Hospodin ducha dřímoty,
zavřel vám oči
a zastřel vůdce vaše.

Hospodin řekl:
*Mt 15
Protože lid tento blíží se ke mně
toliko ústy a ctí mne jen rty svými,
kdežto srdce jeho daleko jest ode mne,
proto aj, já vzbudím úžas
v tomto lidu zázrakem velikým a předivným:
zmizí totiž moudrost jeho mudrců
a schová se rozum jeho vědců.

A tak po mnohaleté činnosti musí si prorok přiznati, že záhuba vlasti je neodvratná. — Nedají si říci — — Proto v žalosti své duše zcela se uzavírá, nemluví již ke svým vrstevníkům a nemyslí již ani na tresty Hospodinovy, jež nehodný lid stihnouti mají, ale píše druhý díl své knihy; v něm mluví ke krajanům v cizině úpícím, jako by žil už s nimi v zajetí babylonském, v duchu obírá se návratem ze zajetí a utěšuje se vizemi prorockými o Mesiáši a jeho království, církvi. Při tom vyjadřuje se někdy tak, že jest těžko rozpoznati, mluví-li o předobrazu či o věci předobrazované, to jest o vysvobození lidu ze zajetí či o vykoupení lidstva Kristem-Spasitelem.

Jes 40

„Těšte, těšte můj národ,"
praví Bůh . . .
„Jeť skončena robota jeho,
jeť odčiněn hřích jeho."

* *

*Lk 3
*Jan 1

Hlas volá:
„Na poušti připravte cestu Pánu,
srovnejte stezky našemu Bohu!
Každé údolí zvýšeno budiž
a každá hora i pahorek snížen!
Co je kde křivého, srovnáno budiž,
hrboly buďtež plochou cestou!
Ať se ukáže velebnost Páně,

každý, kdo tělo má, ať to vidí!
Vždyť ústa Páně mluvila.

*

Vystup na vysokou horu
ty, jenž blahou zvěst přinášíš Sionu,
zavolej silným, zvučným hlasem
ty, jenž blahou zvěst přinášíš Jerusalemu!
Zavolej, neboj se, rci městům judským:
„Ejhle, Bůh váš!"

Aj, Pán Bůh přichází v síle!
Jako pastýř stádo své pase,
paží svou beránky sbírá,
do klína je zdvíhá,
kojící sám nosí.

*

Ejhle, služebník můj, příjemný mně, Jes 4
vyvolený můj, zalíbil jsem si v něm; *Mt 12
dal jsem ducha svého na něj,
aby právu národům přinesl.
Nekřičí, nedbá stranicky osob,
aniž je slyšeti hlas jeho venku.
Třtiny nalomené nedolomí
a knotu doutnajícího neuhasí;
věrně bude pronášet pravdu.
Nebude smutný, zmalátnělý,
dokud nezaloží na zemi pravdy,
zákona svého, na nějž ostrovy čekají.

*

Toto praví Hospodin Bůh,
jenž stvořil nebe a roztáhl je,
upevnil zemi s tím, co na ní roste,
který život dává lidem na ní
a dech těm, kteří chodí po ní:
„Já, Hospodin, povolal jsem tě k spravedlnosti,
vzal jsem tě za ruku a zachoval jsem tebe.
A učinil jsem tebe prostředníkem
smlouvy lidu a světlem národům,
abys otevřel oči slepých,
abys vyvedl vězně ze žaláře,
a z věznice ty, kteří sedí ve tmách.
Já jsem Hospodin, to jest mé jméno;
cti své jinému nedám,
nedám chvály své modlám."

*

Jes 43

Toto praví Hospodin, Svatý Israelův:
Pošlu pro vás do Babylona
a strhnu všecky závory . . .,
já Hospodin, váš Svatý,
stvořitel Israele, král váš.

Praví to Hospodin,
který učinil cestu mořem,
vodami prudkými stezku,
který vyvedl vozy i koně,
vojsko a junáky;
spolu zesnuli, aniž kdy vstanou,
zhasli jako knot, jenž dohořel.
Nevzpomínejte věcí minulých,
nedbejte, co se dávno stalo!

Aj, já činím věci nové,
teď již vzcházejí, jistě je zpozorujete:
učiním pouští cestu
a na pustině řeky.
Slavit mne bude divoká zvěř,
šakalové a pštrosi,
že jsem dal na poušti vody,
abych dal nápoj
lidu svému, vyvolenci svému.

Tys nevolal ke mně, Jakobe,
nepracovals o mne, Israeli.
Nekupovals mi za stříbro puškvorce*)
a tukem obětí svých jsi mne neopájel,
ale týral jsi mě svými hříchy,
obtěžovals mě svými nepravostmi.
Já jsem, já jsem ten, jenž shlazuji hříchy tvé
a nepravostí tvých nevzpomínám.

Smysl: Východ z Egypta byl slavný, ale slavnější bude východ, návrat, ze zajetí. Národ israelský si nedal ovšem mnoho práce, aby si vysvobození modlitbou a oběťmi vymohl.

Jes 44

Slyš však teď, Israeli!
Toto praví Hospodin, stvořitel tvůj,
tvůj pomocník od matčina lůna:
Neboj se, můj služebníče, Jakobe,
miláčku, kterého jsem si vyvolil!
*Jan 3 Vylejiť vody na žíznivou,
potoky na vyprahlou zemi.
Vyleji ducha svého na tvoje potomstvo
a své požehnání na tvůj kmen;
i budou rašiti mezi bylinami
jako vrboví podle tekoucích vod.
Tento řekne: „Hospodinův já jsem,"
onen se zvát bude jménem Jakobovým
a jiný napíše rukou svou: „Hospodinův",
a za Israelitu se přizná.

*

*) Jedno z draze nakupovaných vonidel, které byly ve chrámě spalovány na uhlí.

Popřejte mi slechu, ostrované, Jes 49
poslouchejte, národové dalecí!
Hospodin mne od lůna matčina povolal,
vzpomněl, by jméno mi dal, již v životě mateřském.

Učinil ústa má takořka ostrým mečem,
ve stínu ruky své mne opatroval;
učinil mne bezmála vybraným šípem
a v svém toulu bezpečně uschoval mne.

Avšak nyní toto praví Hospodin,
jenž si mne učinil sluhou již v matky lůně,
abych zase přivedl Jakoba k němu,
Israele abych shromáždil mu:
— i byl jsem oslaven před očima Páně.

Děl tedy: „Málo je to, žes mým sluhou,
ejhle, činím tebe světlem národů, *Lk 2
abys byl spásou mou až do končin světa." *Jan 8

Toto praví Hospodin:
... Učiním tě
prostředníkem smlouvy lidu,
abys vzkřísil lada
a ujal dědičné podíly zpustošené,
abys řekl vězňům: „Vyjděte,"
a těm, kteří ve tmě jsou: „Ukažte se!"

Na cestách se budou pásti,
na všech pustinách pastviska jejich.
Nebudou lačnět ani žíznit,
nebude trýznit je vedro ni slunce,
budeť je slitovník jejich vodit
a u vodních zřídel napájeti.

Ze všech hor svých udělám cesty
a stezky mé budou vyvýšeny.
Vizte, tito zdaleka přijdou;
oni, ejhle, od půlnoci;
jiní od moře a tito zase
z poledních až končin.

Jásejte nebesa, plesej země,
vesele zpívejte hory chválu,
neboť potěší Hospodin lid svůj
a nad chudými svými se smiluje.

Sion děl: „Opustil mne Hospodin,
Pán na mě zapomenul."

Může zapomnít na své dítko žena,
bez citu s plodem své krve býti?

A byť i ona se zapomněla,
já přece nezapomenu tě!
Aj, na své ruce jsem si tě poznamenal,
zdi tvé jsou před očima mýma vždycky.

Již jsou tady stavitelé tvoji;
rozhlédni se kolem sebe a patři!

*

Jes 51

Povstaň, povstaň, oblec se v sílu,
rámě Hospodinovo,
povstaň jako za dnů dávných,
za rodů odvěkých!

Zdaliž jsi ty nevysušil moře,
vody propasti náramné,
který jsi z hlubiny mořské učinil
cestu, by přešli vysvobození?

Teď tedy vykoupení od Hospodina vrátí se
a na Sion s jásotem přijdou,
veselí věčné bude jim věnčiti hlavy,
radost a veselí jich se zmocní,
prchne bolest a úpění.

*

Pozdvihni se, pozdvihni se,
povstaň Jerusaleme,
který jsi pil z ruky Hospodinovy
kalich jeho hněvu!
Až do dna z kalicha opojného pil jsi,
vypils jej do poslední kapky.

Není, kdo by tě podepřel ze všech synů,
které jsi zplodil,
není, kdo by tě za ruku vzal ze všech synů,
které jsi vychoval.

Dvě jsou věci, které potkaly tě:
— Kdo se nad tebou rmoutí? —
pustošení s bořením a hlad s mečem.
— Kdo tě může potěšit? —

Synové tvoji leželi povržení
na rozích všech ulic
jako zvěř lapená v síti ...

Proto slyš, chuďase opojený,
nikoli však vínem!
Toto praví panovník tvůj, Hospodin:

„Ejhle, vezmu z ruky tvé
kalich opojivý,
hluboký kalich svého hněvu,
nebudeš už píti z něho.

Ale dám jej do ruky těch,
kteří tě utiskovali

a řekli tobě: ‚Sehni se,
ať přejdeme přes tebe.'"

*

Povstaň, povstaň, oblec se
ve svou sílu, Sione,
oblec se v roucho své slávy,
Jerusaleme, město svaté.

Otřes se z prachu, povstaň, Jes 52
posaď se, Jerusaleme!
Rozvaž pouta na svém hrdle,
jatá dcero Sionská! (= obyvatelstvo Jerusalema)

Neboť praví Hospodin:
„Bez peněz jste zaprodáni,
i budete bez stříbra vykoupeni!"

*

Vizte již na horách lepé nohy
posla radosti,
který zvěstuje pokoj, hlásá blaho,
káže spásu,
který praví Sionu:
„Králem je Bůh tvůj!"

Hlas tvých hlásných (= proroků)! Pozdvihují hlas
a jásají pospolu,
neboť okem v oko vidí, kterak Hospodin
na Sion se vrací.

Radujte se a jásejte vespolek,
trosky jerusalemské!
Neboť potěšil Hospodin svůj národ,
vykoupil Jerusalem.

Obnažil*) Hospodin své svaté rámě
před očima všech národů,
aby uzřely všecky končiny země
spásu našeho Boha.

*

Ejhle, můj služebník bude mít i zdar,
bude vyvýšen, vyzdvižen, vznešený bude velmi.
Jak mnozí budou nad ním žasnout!
On očistí národy mnohé,
před ním stoulí králové svá ústa;
neboť co jim nebylo vypravováno, spatří,
a o čem neslýchali, budou pozorovat.

Kdo tomu uvěří, co bude od nás slyšet? Jes 35
A komu bude moc ramene Božího zjevena? *Jan 12

Vyšel totiž jako výhonek před ním (= Hospodinem)
a jako kořen ze žíznivé země.

---

*) Aby ukázal jeho sílu.

Podoby neměl nikrásy, bychom naň patřili,
neměl vzhledu, bychom se kochali v něm.

Povržen byl a nejposlednějším z lidí,
mužem bolestí, zkušeným v utrpení,
před jakým lidé tvář si zastírají,
tupen byl, že jsme si nic ho neváželi.

*Mt 8 Vpravdě bolesti naše tento vzal na sebe,
ano, co my jsme trpět měli, on snášel;
my pak jsme měli ho za malomocného,
zbitého od Boha a sklíčeného.

Ale on byl raněn pro hříchy naše,
rozdrcen byl pro nepravosti naše;
tresty pro naši spásu na něho dolehly
a jeho jízvami jsme uzdraveni.

My všichni jako ovce zbloudili jsme,
každý na svou cestu uchýlil se;
i složil Hospodin na něj
nepravost všech nás.

Obětoval se, protože sám chtěl,
a neotevřel úst svých;
jako ovce na porážku vedená
a jako beránek před tím, kdo ho stříhá,
němý bývá, neotevřel úst svých.

Z tísně, když odsouzen byl, smrt ho vyrvala;
a kdo z jeho pokolení uvážil,
ze země žijících že vytržen byl
a bit pro zločin lidu svého?

Budou chtít ho pohřbít s bezbožníky,
avšak u bohatce pochován bude,
protože nepravosti neučinil,
aniž klam byl shledán v ústech jeho.

*Mt 26 Pánu se zalíbilo zdeptat jej utrpením,
bude-li chtít vydati ve smírnou oběť svůj život.

Proto v úděl mu dávám zástupy
a bude mocné v kořist přidělovat
za to, že vydal sebe na smrt,
*Lk 22 že se nechal ke hříšníkům čítat,
*Mk 15 za to, že on hříchy mnohých nesl
a za tv. kteří se provinili, prosil.

*

Chválu pěj neplodná, která jsi nerodila,
jásej, výskej, která jsi nebyla těhotna;
neboť má více synů osamělá
nežli ta, která muže má, praví Hospodin.

Rozšiř prostor stanu svého, Jes 54
kože stanů svých roztáhni, nešetř,
prodlouži provázky své
a své kolíky pevně zaraz!

Neboť napravo i nalevo pronikneš,
tvé potomstvo národy bude dědit
a města pustá zalidní.

Neboj se, neboť nebudeš zahanbena,
a nerdi se, nebudeť styděti se tobě;
vždyť na hanbu mládí svého zapomeneš
a na potupu vdovství svého již nevzpomeneš.

Budeť tvým manželem stvořitel tvůj,
jehož jméno jest „Hospodin zástupů",
a tvým vykupitelem Svatý Israelův,
který „Bohem všeho světa" slouti bude.

Ano, jako ženu opuštěnou
a na duchu sklíčenou povolal tě Hospodin,
a jako manželku z mládí třebaže zavrženou,
praví Bůh tvůj.

Na maličkou chvilku jsem opustil tebe,
s velikým však slitováním domů tě zavedu
Ve chvilce hněvu jsem skryl svou tvář před tebou,
ve věčné milosti však jsem se slitoval nad tebou,
praví tvůj vykupitel, Hospodin.

Bude mi to jako za dnů Noemových:
Jemu jsem přisáhl, že již neuvedu
potopy na zemi;
tak přisahám, že se na tě nerozhněvám,
aniž na tě žehrati budu.

Ať se hory hýbají a pahorky třesou:
má milost se nepohne od tebe,
má smlouva pokoje se nezatřese,
praví slitovník tvůj Hospodin.

Ó chudinko, bouří zvrácená, beze vší potěchy,
aj, já budu řadem klásti tvé kameny,
založím tě na safírech,
z jaspisu udělám cimbuří tvá,
brány tvoje z řezaných kamenů
a tvé ohrady všecky z drahokamů.

Na právu budeš založena,
daleko útlaku, nemajíc čeho se báti,
daleko hrůzy, neb nepřiblíží se k tobě.

Žádná zbraň, na tebe kutá, nebude zdaru mít,
a každý jazyk, který tě obžaluje, usvědčíš ze lži.

Jes 58

Volej, co máš hrdla, nepřestávej,
zvuč jak trouba hlas tvůj pronikavě;
oznam lidu mému zločiny jeho,
domu Jakobovu hříchy jeho!

Neboť den ode dne na mne doléhají
a mé cesty poznati usilují
jakožto lid, který spravedlnost činil
a práv Boha svého neopustil.

Dotazují se mne, dle práva-li soudím;
chtějí cítit blízkost Boží říkajíce:
„Proč jsme se postili, kdyžtě toho nedbáš,
proč jsme se mrtvili, když nechceš vědět o tom?"

„V postní své dny, hle, hovíte chtíčům
a všecka práva svoje vydíráte.
Ejhle, k svárům a svádám postíte se,
abyste tepali pěstí nešlechetně.

Nepostěte se, jako až do dne tohoto,
aby slyšen byl na výsostech křik váš.
Je to půst takový, jaký se mně líbí,
aby ten den totiž člověk se umrtvoval?

Ohýbati šíji svou jak obruč,
z žínic a popela si lůžko stláti,
to-li nazveš postem
a dnem libým Hospodinu?

Není-liž půst, jaký miluji, spíše toto:
Rozvázati svazky bezbožnosti,
rozvolniti pouta, jež utlačují,
*Lk 4 utiskované propustit na svobodu
a jho jakékoli poroby zlomit?

Lámej chléb svůj tomu, který lační,
nuzné a pocestné uváděj do svého domu;
uvidíš-li nahého, přioděj ho,
a tvůj bližní neujdiž tvé pozornosti!

Tehdy vyrazí jak zora tvé světlo,
před tebou půjde tvoje spravedlnost
a Boží sláva za tebou bude tě provázet.
Tehdy volat budeš, a Pán tě vyslyší;
vzývat ho budeš, i řekne: „Ejhle, tu jsem!"

Vymýtíš-li ze sebe ujařmování,
přestaneš-li křivě mluvit,
budeš-li rozplývat se štědrostí lačnému
a duši ztrápenou-li upokojíš:

tehdy vzejde v temnotě světlo tvoje,
a z tvé tmy bude jako o polednách.
A dá ti Hospodin klid ustavičný,
slunným jasem plnit bude tvou duši.

A tvé kosti, by slábly, nedopustí;
budeš jak zahrada hojně zvlažovaná
a jako zřídlo,
jehož vody nevyschnou.

Vstaň a sviť, ó Jerusaleme,
vzešloť tvé světlo a velebnost Boží je nad tebou!
Neboť, hle, temno zemi přikrývá,
mrákoty zahalují národy.
Ale nad tebou vzešel Hospodin
a jeho slávu lze nad tebou viděti.
Pohané chodí ve tvém světle,
i vládci v lesku, kterým jsi zazářil.

Pozdvihni vůkol oči své a viz:
všichni ti pospolu přišli k tobě.
Synové tvoji z daleka přibyli
a tvé dcerky z klínů vstávají.

Pak budeš hledět a rozplývat se,
divit a šířit se bude tvé srdce,
až k tobě zaměří bohatství moře,
až přijde zámožnost pohanů k tobě.
Záplava velbloudů tě zatopí,
dromedáři z Madjanu, z Efy;*)
všichni také ze Saby přijdou,
zlato, jakož i kadidlo přinesou
a slávu Páně zvěstovat budou.

I vystavějí synové cizinců zdi tvé
a jejich králové zasvětí tobě své služby;
neboť ve hněvu svém bil jsem tě sice,
ale v milosti své se slituji nad tebou.

Nádhera Libanu přijde k tobě,
jedle, jilmy a sosna spolu,
aby zdobily místo mé svatyně,
tak oslavím místo svých nohou.

Přijdou k tobě skloněni
synové tvých utlačovatelů
a skláněti se budou k chodidlům tvých nohou
všichni, kteří utrhali tobě;
i budou tě nazývati „Městem Hospodinovým",
„Sionem Svatého Israelova".

Za to, že jsi byl opuštěný,
v nenávisti, a nebylo, kdo by ti přispěl,
učiním tě chloubou věků,
radostí od pokolení do pokolení.

Již nebude třeba ti slunce, by svítilo za dne,
ani měsíční záře, by osvěcovala tě,
ale Hospodin bude ti světlem věčným,
a tvůj Bůh tvým leskem.

Slunce tvé nebude již zapadati,
aniž měsíce tvého ubývati;

*) Efa byl madianský kmen.

neboť Hospodin bude ti světlem věčným,
a skončí se dni tvého smutku.

Občané pak tvoji — všichni budou spravedliví,
na věky budou vlásti zemí,
sazenice to štípení mého.

*

Jes 61
*Lk 4

Duch Hospodinův jest na mně,
neboť Hospodin pomazal mne,
abych zvěstoval radost trpícím, poslal mne,
abych léčil zkroušené srdcem.

Abych hlásal jatým odpuštění
a zavřeným vysvobození:
abych hlásal Hospodinovo milostivé léto
a den odvety našeho Boha.

*

Jes 62

Vyjděte, vyjděte skrze brány,
připravte cestu lidu:
vyrovnejte stezku,
vyberte kámen
a vyzdvihněte znamení!*)

Ejhle, Hospodin již ohlašuje
v končinách země:

*Mt 21

Rcete dceři Sionské:
„Aj, tvůj spasitel přichází..."

*

Některé výroky Jesajášovy, v knize jeho proroctví zaznamenané, jsou toho druhu, že marně hledáme bližší jich určení: kdy, kde, při které příležitosti byly proneseny neb co bylo pohnutkou muži Božímu, že promluvil, a také je souvislosti nemožno se toho dopátrati. Potom ovšem je také nesnadno, zařaditi je do našeho vypravování tak, aby byly opravdu na svém místě. A přece důležitost jejich vyžaduje, aby nebyly zde opomenuty, zvláště jsou-li mesiášské, jako tyto:

Jes 9 Kdysi v ponížení byla země Zabulon a Neftali, ale posléze bude ve vážnosti Přímoří, Pojordání, Galilea pohanů.

*Mt 4

Lid, který chodí ve tmě,
vidí veliké světlo;
obyvatelům země, již zastiňuje smrt,
těm vzchází světlo.

Neboť dítě narodí se nám
a syn bude nám dán,

*) Prapor nebo vůbec něco takového, co by — zdaleka jsouc viditelno — ukazovalo cestu k Sionu.

vladařství na rameni bude míti
a nazýván bude:
Zázračný, rádce, Bůh silný,
otec na věky, kníže pokoje.

Vladařství jeho vzroste
a pokoji nebude konce;
na trůně Davidově
a v království jeho vlásti bude,
aby je utvrzoval a upevňoval
právem a spravedlností
od tohoto času až na věky.

*

Prut vzejde z pahýlu Jeseova, Jes 11
výhonek z kořene jeho vykvete *Mt 2
a spočine na něm duch Hospodinův:
duch moudrosti a rozumu,
duch rady a síly,
duch umění a pobožnosti,
a naplní jej duch bázně Hospodina.

Nedle toho, co oku se zdá, bude soudit,
aniž dle toho, co uslyší, bude trestat.
Ale dle práva bude se ujímat chudých
a spravedlivě mstíti bude utlačené.
I bude bíti zemi metlou úst svých,
zabije dechem rtů svých bezbožného.
Spravedlnost opásá jeho bedra
a věrnost bude opaskem jeho boků.

Bydliti bude vlk s beránkem,
a rys s kozlátkem bude ležeti;
tele a lev a ovce budou spolu se živit,
a malé dítě bude je poháněti.
Kráva s medvědicí bude se pásti,
spolu odpočívati budou mladé jejich;
dítě od prsů bude si hráti nad děrou zmije,
a nedávno odstavené sáhne rukou do jeskyně
basiliškovy.
Země bude plná známosti Hospodina,
jako vody, jež mořskou propast přikrývají.

V ten den bude výhonek Jeseův
státi jakožto znamení národům;
pohané budou ho hledati,
a místo jeho odpočinku bude samá sláva.

*

Jes 35

Veselit se bude neschůdná pustina,
plesat a kvést bude pouš jak lilie.
Bujně pučeti se bude,
plesat bude a jásat a výskat,
nádherą Libanu bude jí dána,
krása Karmelu i Saronu.

Oniť uzří slávu Hospodinovu,
krásu našeho Boha.
Posilněte ruce skleslé
a kolena klesající utvrďte!
Rcete malomyslným:
Vzmužte se a nebojte se!

Aj, Bůh sám přijde a spasívás.
Tehdy se otevrou oči slepých,
i uši hluchých odemknou se.
Tehdy poskočí chromý jak jelen
a rozvázán bude jazyk němých.

Neboť na poušti vyprýští se vody
a potoky na pustině.
Země vyprahlá jezerem bude
a v žíznivé budou vyvěrat prameny.
V peleších, kde prve sídlili šakalové,
vzroste zelený rákos a sítí.

Bude tam také stezka, cesta,
cestou svatou slouti bude;
nepůjde po ní poskvrněný,
ta bude vám cestou přímou,
ani zpozdilci nezbloudí po ní.

Lva tam nebude, šelma zlá nevkročí na ni,
ani vidět ji tam nebude.

Chodit však budou tam vykoupení,
domů se vracet vysvobození od Hospodina
a přijdou na Sion s jásotem.
Veselí věčné budou mít v tváři,
radosti a veselí dojdou,
za své vezme bolest a úpění.

*

Jes 56

Toto praví Hospodin:
Již se blíží moje spása . . .
Blaze člověku, který činí toto,
smrtelníku, který se drží toho,
by šetřil soboty a jí neposkvrnil,
by šetřil rukou svých a nečinil nic zlého.

Ať neříká cizinec, který se přidrží Hospodina:
„Jistě mne odloučí Hospodin od svého lidu!"
Neboť toto praví Hospodin:
„Cizince, kteří dbají mé smlouvy,
ty přivedu na svou svatou horu
a obveselím je ve svém domě modlitby;

neboť můj dům bude slouti
domem modlitby pro všecky národy." *Mt 21

Pro tato vzácná proroctví vykupitelská nazývá sv. Jeronym Jesajáše evangelistou. Tak totiž jasně a věrně načrtal ve svých předpovědech obraz Krista a jeho církve, že máš představu, jako by podával a líčil ne věci příští, ale zjevy a události minulé.

*

Z dalších osudů života Jesajášova málo je známo. Pracoval pro blaho svého národa snad ještě za krále Manasse. Možno říci, že působil veřejně asi 60 let, tak od r. 737. do 680. Dle podání židovského zemřel mučednickou smrtí v době Manassově, byv rozřezán dřevěnou pilou. Byl to — dle úsudku Sirachovcova — prorok „veliký a věrný před obličejem Božím". Sir 48

Podle toho třeba oceňovati také vnitřní, náboženskou hodnotu knihy jeho proroctví.

Co se tkne umělecké stránky jeho díla, stojí Jesajáš na prvním místě mezi proroky starozákonními. Všichni sice — v božském nadšení — odívají myšlenky své velebným rouchem slov: užívají formy básnické. A řekl-li Cicero, že básník bývá velmi blízko řečníkovi, možno u proroků pořad slov těch obrátit a říci, že řečník tu byl zcela blízko básníkovi. U Jesajáše nalézáme obé to ve vrcholné míře: Jako pravý řečník umí tak mistrně buditi všecky city, prudké i tiché a vřelé, že ze svatopisců jediný apoštol národů, sv. Pavel, může vedle něho býti staven. Neboť ten, který ohněm slova největší nenávist proti mravnímu zlu rozněcuje a hrozbami Božích soudů hříšníky poráží, týž změniv hlas mluví o milosrdenství Hospodinově a v slzy taví duše, poražené a lkající měkce a teple hladí, mysli dodává bázlivým a skleslým a strachy plaší. Jako každý veliký básník Jesajáš uvádí nás v úžas hloubkou i vzletem myšlenek, podivuhodnou ušlechtilostí citů, krásou a pestrostí obrazů, neobyčejnou uhlazeností a sladkostí řeči, jasnou průhledností i v látkách nadmíru tajuplných, kde přechod od blízkého ke vzdálenému, od lidského k božskému bývá překotný, jsa diktován povahou věci.

Žádná jiná kniha Starého zákona není tak často uváděna od Ježíše Krista a spisovatelů novozákonních jako kniha Jesajášova.

*

Ezechiáš byl bohatý král a velmi slavný. Nashromáždil si mnoho pokladů II Par 32
stříbra, zlata, drahého kamení, vonidel, rozličných zbraní a skvostného nářadí. Také skladiště na obilí, víno a olej, stáje pro všeliký dobytek, chlévy pro brav, a města si vystavěl; měltě stád bravu a skotu bez počtu, protože dal mu Pán majetku náramně mnoho.

Smutné zkušenosti z roku 701., kdy byl Jerusalem Assyry sevřen, přiměly jej postarati se, aby město bylo pro podobný případ v budoucnosti opatřeno vodou. Jediný vydatný zdroj vodní v Jerusalemě a okolí, pramen Gihon, nalézal se vně hradeb. Bylo tu sice již potrubí, kterým byla voda odtud přiváděna do města. Stopy tohoto vodovodu z dob před Ezechiášem, zvenčí nepříteli přístupného, jsou dosud zachovány. Ústil do rybníka el-Hamrá. Ezechiáš dal skalou tesati jiný vodovod, nepříteli nepřístupný, jenž vytékal — a podnes se tak děje — do nádržky, položené nad zmíněným Birket el-Hamrá, a to jest tak zvaný horní rybník Siloe. Přímý směr vodovodu by měl délky 320 m; má však, protože je klikatý, 535 m, což bylo zaviněno nedostatkem měřičských prostředků v té době. Byl dlabán s obou stran. Blízko ústí skalního průkopu do Siloe nalezen byl r. 1880. starohebrejský nápis,*) nyní v Cařihradě uložený, tohoto znění: „Průkop. Takto byl učiněn průkop: Když zdvíhali ještě dělníci tesáky druh proti druhu a když zbývaly ještě tři lokte do průkopu, bylo slyšeti, jak volá druh druha, ježto byla dutina ve skále napravo . . . Když pak byl průkop dokonán, když udeřili dělníci druh proti druhu, tesák proti tesáku, řinula se voda z výtoku do rybníka v délce 1200 loket, a 100 loket byla skála vysoká nad hlavou dělníků."

IV Kr 18 Tímto a vším zasloužil si Ezechiáš, co o něm praví IV. kniha Královská: „Nebylo po něm jemu rovného mezi všemi králi judskými, ani mezi těmi, kteří před ním byli. Protož i Hospodin byl s ním, a vše, k čemukoli se obrátil, dobře se mu dařilo."

Když usnul s otci svými, pochovali ho nad hroby synů Davidových a vystrojili mu slavný pohřeb.

*

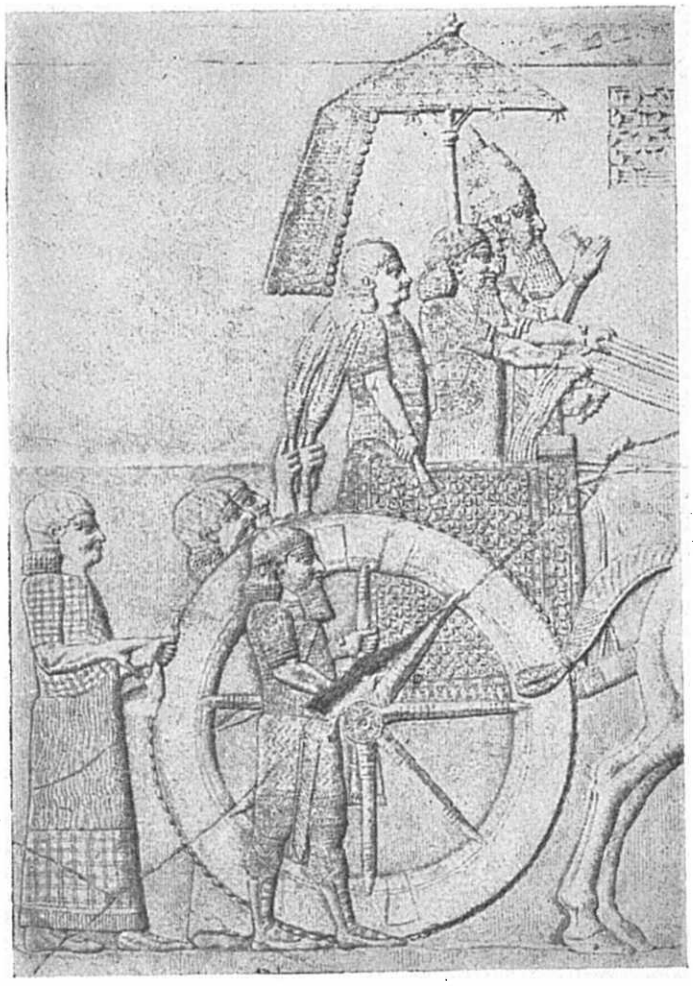
Syn Senacheribův Asarhaddon užil prvních let své vlády k tomu, aby zpět získal země, jež byl otec jeho ztratil. Podařilo se mu i zničiti moc egyptskou a tím odstraniti překážku rozvoje panství ninivského. Když podnikal výpravy proti Egyptu r. 675., 674., 669—668., 665 a vojsko jeho po každé táhlo Palestinou, nebyl již Ezechiáš králem judským. Na trůně seděl jeho syn Manasse, který nucen byl připojiti se k vítězným vojům Assyrů. Svědčí o tom jeden nápis, kde je Manasse jmenován mezi robotníky assyrskými.

Manasse
693—639.

IV Kr 21 II Par 33 Dvanácte bylo let Manassovi, když počal kralovati, a padesát pět let byl králem v Jerusalemě.

*) Vyobrazení na str. 26. dílu I.

Činil, co bylo zlé před Hospodinem, dle modlářství národů, jež vyplenil Hospodin před syny Israelovými. Vzdělal zase výšiny, které zničil Ezechiáš, otec jeho, vystavěl oltáře Baalovi, založil háje, jako kdys Achab, král israelský, a klaněl se všemu vojsku nebeskému. Také vystavěl oltáře v Jerusalemě, o kterém byl řekl Hospodin: „V Jerusalemě umístím jméno své.“ Ba nadělal oltářů všemu vojsku nebeskému i v obou nádvořích chrámu Hospodinova. Provedl syna svého ohněm (ve významu: přinesl v oběť, spálil, následuje příkladu pohanských sousedů, u nichž byly lidské obětí zavedeny), zabýval se hadačstvím a čarodějstvím, nadto pak i krve nevinné vylil Manasse velmi mnoho, takže jí naplnil Jerusalem až do úst.

Král Assurbanipal na voze.
Polovypuklina z Kujundžiku v paříž.] Louvru.

I mluvil Hospodin skrze služebníky své proroky, řka: „Protože činil Manasse, král judský, ohavnosti tyto, horší nežli vše, co činili Amorrhejští před ním, a uvedl i Judu do hříchů: Hle, já uvedu neštěstí na Jerusalem a na Judu, že bude zníti v obou uších tomu, kdokoliv o tom uslyší. Budu měřiti Jerusalem provazcem Samaře a krokvicí domu Achabova (t. j. vystavím, ironicky řečeno ve smyslu zbořím, jako byla Samař pobořena a jako dynastie Achabova zapadla), shladím Jerusalem, jako bývají shlazovány desky, a shladě obrátím ji a přejedu několikrát rydlem povrch její.“ — Jerusalem tu přirovnán ke hliněné tabulce měkké, na které mohlo býti písmo snadno zničeno plochým nehtem palce a pak ještě čarami přeryto. Tak bude také Jerusalem srovnán se zemí, a na místech, kde stával, bude oráno. — „Opustím“, mluvil dále Hospodin, Bůh Israelův, „zbytky dědičného majetku svého a vydám je v ruce nepřátel jejich, protože činili, co je zlé přede mnou, a bez přestání popouzeli mě ode dne, jak vyšli otcové jejich z Egypta, až do dneška.“

Když takto mluvil Hospodin k němu a k lidu jeho, nechtěli toho dbáti. II Par 33
Proto přivedl na ně (roku 648.) vojska krále assyrského; i jali Manassa, svázali ho řetězy a pouty a odvedli jej do Babylona, kde tehdy assyrský dvůr sídlil. — Měl nepochybně účastenství na všeobecném hnutí

vasalů assyrských v přední Asii pro samostatnost. Povstání to však bylo v letech 652—648 od Assurbanipala, nástupce Asarhaddonova, potlačeno. Přemožený Manasse odvlečen do zajetí, podobně jako Necho, král saisský (v Egyptě), jak klínopisy assyrskými zjištěno, přiveden byl v poutech do sídelního města Ninive. Spolu s ním odvedeno bylo více vznešených Judovců do zajetí. Vypukliny assyrské vyobrazují zajatce spoutané na nohách a s řetězem provlečeným rty. Zlomky železných těch řetězů byly dokonce nalezeny ve zříceninách paláce Sargonova v Chorsabadě. Královské zajatce takto upoutané dával Assurbanipal zapřahati jako psy do svých vozů a jinými krutými tresty stíhati.

*

V této době smutné a plné úzkosti před horšími ještě útisky Assyrie vystoupil prorok Nahum.

Nemoha jinak těšiti, aspoň konečnou zkázu předpovídal Assyrským. Na Ninive také dojde, Hospodin ztrestá utiskovatele . . ., to jest dominující tón jeho řečí.

Nah 1

Bůh-horlitel a mstitel jest Hospodin;
mstitel jest Hospodin a umí se hněvat.
Hospodin je trpělivý a veliký silou
a jistě neučiní z vinníka nevinného.
Hospodin v bouři a vichru chodí,
a mlhy prach jsou jeho nohou.
Pohrozí moři a činí z něho souš,
a všecky řeky obrací v poušť.
Chřadne Basan a Karmel
a květ Libanu vadne.
Hory se třesou před ním
a pahorky pustnou;
chvěje se země před ním,
okruh zemský s veškerým obyvatelstvem.
Kdož obstojí před jeho rozhořčením
a kdo odolá prudkosti hněvu jeho?
Rozhořčení jeho rozlévá se jako oheň
a hory rozplývají se od něho.

Dobrý jest Hospodin,
posilou bývá v den tísně
a zná ty, kteří doufají v něho.
Povodní vše zaplavující učiní konec místu jeho (= Ninive).
On dokoná zkázu,
nebude rány druhé.
Neboť jako trní v otep svázané
stráveni budou, jako strniště úplně vyschlé.

Zlomím jeho (Assura) hůl na tvých zádech
a tvá pouta roztrhám.
Ejhle na hórách nohy radostného posla,
oznamujícího pokoj;
slav, Judo, slavnosti své
a plň své sliby;
nebudeť již tebou procházet pekelník;
jest po něm veta.

Na horách bývaly hlídky, které dávaly ohněm znamení, signály, když se nepřítel blížil. Blížil-li se Assur, hlásní opouštěli severní výšiny, prchali na jih a všude oznamovali nepřítele. Nyní bude jinak; tito hlásní přijdou zase od severu, ale s jinou zprávou, pro Judu radostnou: že Assur sám je zničen. Budou vybízeti Judovce, aby nyní, kdy úzkost povolila, plnili sliby, jež učinili za dob tísně.

Líčí prudké útoky Chaldů a Médů, obléhajících Ninive:

Na cestách zmateně běsní, Nah 2
vůz do vozu vráží na prostranstvích,
podobni jsou pochodním,
jsou jako kmitající blesky.

Naznačuje, že rozvodněný Tigris pomůže dobýti města a pak je i ničiti:

Brány proudů se otvírají
a palác se zemí srovnávají.
Bojovníci jsou odváděni do zajetí,
nevolnice jeho hnány jsouce
lkají jako holubice.
Ninive jest jako rybník vodstva,
vody jeho — ty však prchají.
„Stůjte, stůjte,"
ale není, kdo by se vrátil.

Rozchvátejte stříbro, rozchvátejte zlato!
Nekonečné bohatství je tu
všeho vzácného nářadí.
Rozmetáno jest, rozsekáno, roztrháno,
srdce zmalátnělé,
zemdlená kolena,
chvění ve všech ledvích,
a tváře mají všichni jako čerň na hrnci.

Kde je to sídlo lvů,
kde je to rejdiště lvíčat?
Lev nalapal dosti lvíčatům svým,
nadávil lvicím svým,
naplnil loupeží jeskyně své
a svou peleš kořistí.
Aj, já chystám se na tebe,
praví Hospodin zástupů,
spálím tvé vozy,
lvíčata tvá sežere meč,
vyplením ze země tvou loupež.

*

Nah 3 Běda městu krve,
všecko plné lži a násilnictví,
jež nepřestáváš loupiti!
Slyším práskání biče,
slyším hrkot kol,
ržání koní,
skákající vozy,
vyskakující jezdce,
kmitající meče,
blýskající se kopí,
množství zbitých,
spoustu mrtvých těl.
Není konce mrtvol,
klopýtají o těla jejich.
To jest pro množství smilstev nevěstky,
půvabné krásky, znalé kouzelnictví,
která kupovala národy smilstvy
a kouzly svými.
Aj, já chystám se na tebe,
praví Hospodin zástupů,
odkryji, ukáži národům tvou nahotu
a královstvím tvou hanbu.
Poházím tě pohaněním,
potupou zahrnu tebe
a vystavím tě na odiv,
že každý, kdo uzří tebe,
odskočí od tebe a řekne:
„Veta jest po Ninive!"
Zda jsi ty lepší nežli No-Amon,
které sídlilo nad proudy?
Vody je oblévaly,
bohatstvím jeho byly vody,
vody jeho zdmi.
Etiopie byla jeho silou, jakož i Egypt ...
Avšak i jemu bylo do zajetí,
do poroby se stěhovati;
děti jeho rozráženy byly
na rozích všech ulic;
o jeho velmože metali los,
a všichni přední jeho sevřeni byli pouty.
Všecky tvé pevnosti jsou jako fíkovníky
s ranými plody;
jak se jimi zatřese, padnou
do úst jedlíkových.
Dřímají pastýři tvoji, assyrský králi,
pohřbena jsou knížata tvá;
skrývá se lid tvůj po horách,
a není, kdo by ho shromáždil.
Není zhojitelná tvoje rána,
smrtelná jest pohroma tvá:
všichni, kteří slyší pověst o tobě,
tleskají rukama nad tebou;
neboť na koho nepřicházela
zloba tvoje ustavičně?

Nó-Ámón zde jmenované byly Theby, veleměsto Horního Egypta, rozložené po obou březích Nilu. Za doby Assurbanipala, který jich roku 663. dobyl, byly pod vládou dynastie XXV., etiopské. Byla v nich soustředěna moc Egypta i Etiopie, a přece padly! Vítězný Assyřan sám vypravuje o tom ve svých letopisech: „Tohoto města („Ni'") v celém rozsahu jsem dobyl. Stříbro, zlato, drahé kameny, majetek královského paláce, cokoli ho bylo, pestrobarevná roucha, len, veliké koně, mužské i ženské obyvatelstvo, dva vysoké obelisky, vážící 2500 hřiven, veřeje chrámové brány vzal jsem do Assyrie. Těžkou kořist nesčíslnou odvlekl jsem z Ni'. Proti Egyptu a Etiopii dal jsem zuřiti svým zbraním a ukázal jsem svou moc. S plnýma rukama vrátil jsem se živ a zdráv do Ninive, svého sídelního města." — Z rány, kterou jim Assurbanipal zasadil, Theby se nikda již nevzpamatovaly.

Slova Nahumova, jemuž z malých proroků žádný nemůže se vyrovnati

vzletem, vřelostí a odvahou, byla s to, aby potěšila a posilnila Judovce: i ty, kteří byli doma, i zajaté v Assyrii.

Do této doby, v zajetí Manassovo, spadá historie Juditina.

* * *

Od Malé Asie až ke hranicím etiopským všickni národové jsoucí pode jhem ninivským odepřeli odváděti poplatek, jenž byl jim uložen. Užili okamžiku, kdy byl Assurbanipal zaměstnán daleko na východě válkou proti Medům, a pokusili se, aby opět nabyli neodvislosti.

Vzbouření tak hrozivé naplňovalo Assurbanipala velikým nepokojem. Podařilo se mu však zmoci Medy velmi brzo a mohl tudíž veškero své vojsko obrátiti proti vzbouřencům na pobřeží moře Středozemského. V čelo válečné výpravy postavil Holoferna. (Toto jméno je perské. Do knihy Judit bylo vepsáno později. Původně vůdce Assurbanipalův buď vůbec nebyl jmenován, nebo označen jménem jiným, opisovači nebo překladateli neznámým.)

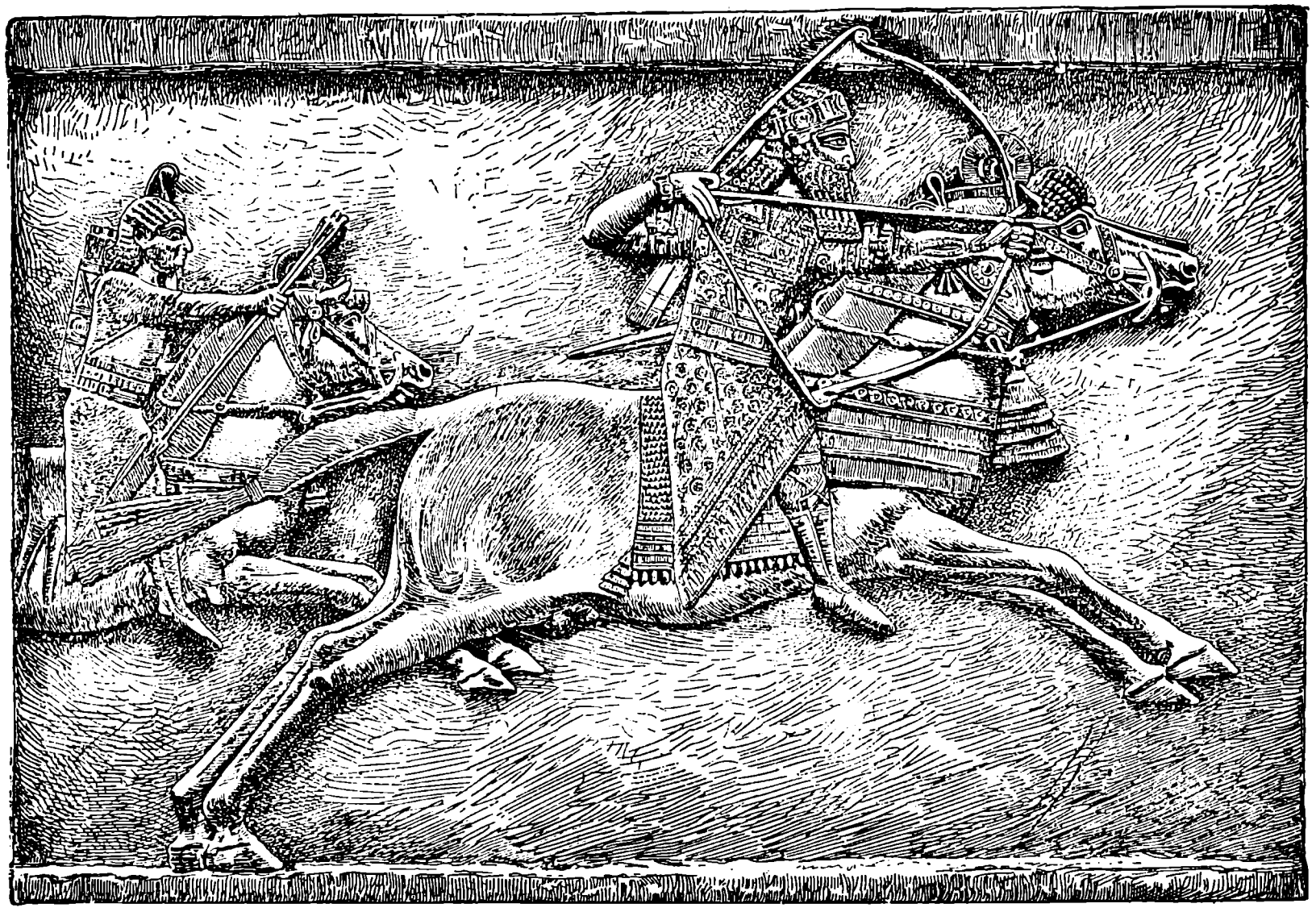
Král assyrský vrací se v triumfu z boje. Z památek v Kujundžiku.

Vojevůdce tento pokořiv všecky kraje, kterými prošly přečetné jeho pluky, vtrhl posléze do země israelské. Severní města a pevnosti bez boje se vzdaly, aniž tím mohly zmírniti krutost Holofernovu: pobořil je a háje jejich posekal.

Slyšíce ty věci kdo bydleli v Judsku, báli se velmi. Strach a hrůza Jud 4
padly na mysl jejich, aby totéž neučinil Jerusalemu a chrámu Hospodinovu. Zatím však, co všichni národové skláněli čelo své před vítězem, odvážili se synové Jakobovi, důvěřujíce v Boha, na odpor se postaviti. Osadili všecka návrší, obehnali zdmi městečka svá a zásobovali se obilím, chystajíce se k boji.

Eliakim (Joakim), vysoký politický úředník, řekli bychom místokrál, jenž jménem nepřítomného Manasse vládl, řídil všecky práce, které za účel měly obranu vlasti. Psal všem, kdo sídleli v končinách Dotainu, poslal po Samařsku ke všem, jichž krajem byl možný průchod k Jerusalemu, aby osadili stráně hor a stráž aby drželi tam, kde byl průsmyk mezi horami. A synové Israelovi učinili, jak jim poručil.

Volal také veškeren lid k Hospodinu s vroucností velikou a ponížili

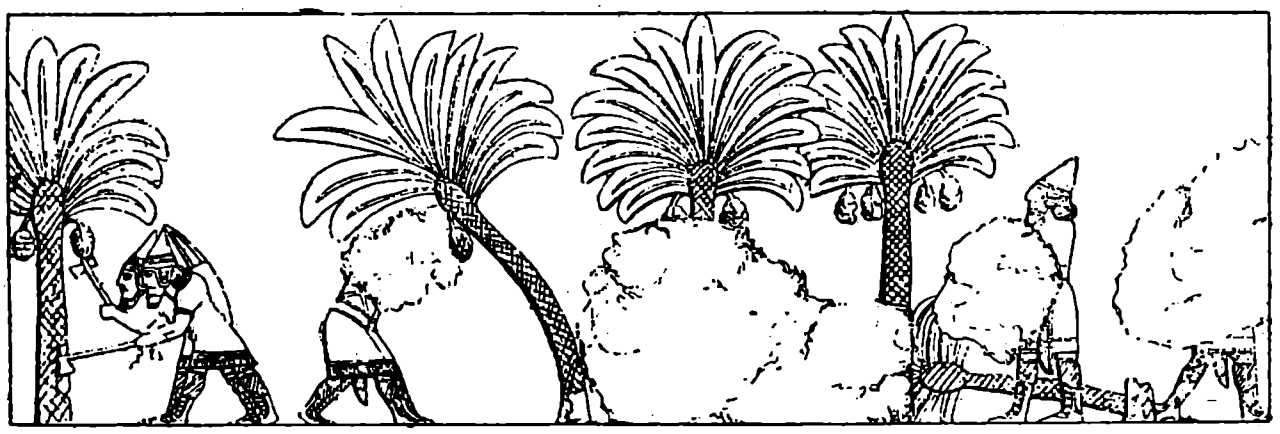
Assurbanipal na koni. Polovypuklina z Kujundžiku. Britské museum.

se posty a modlitbami. Kněží oblékli se v žíně, kázali dětem, aby padly na tvář proti chrámu; též oltář Hospodinův přistřeli žínicí, a volali k Bohu jednomyslně, aby nebyly dány děti jejich za kořist, ženy jejich na rozdělenou, města jejich ve zkázu, svatyně jejich aby nebyla znesvěcena a v pohanu aby nebyli dáni národům.

Velekněz Hospodinův obcházel veškeren lid israelský a mluvil k nim: „Vězte, že vyslyší Hospodin modlitby vaše, budete-li vytrvale dál se postit a modlit před obličejem Páně. Pomněte na Mojžíše! Ten Amaleka, spoléhajícího se na svou sílu, svou moc, své vojsko, štíty své, vozy své, jezdce své, porazil ne mečem bojuje, ale prosbami svatými, modlitbou!

Tak bude všem nepřátelům lidu israelského, setrváte-li v tom díle, které jste počali.“ Dle tohoto jeho napomenutí tedy modlili se vytrvale všichni a celým srdcem k Bohu, aby shlédl na lid svůj.

Když bylo Holofernovi oznámeno, že se chystají synové Israelovi na odpor a že cesty horské zavřeli, rozpálil se hněvem velikým, povolal knížata moabská a vůdce ammonské, a pravil jim: „Povězte mi, kdo je tento národ, který sedí na horách? Která, jaká a jak veliká jsou města jejich? Která je moc jejich a jaké je množství jich?! Kdo je velitelem vojska jejich? A proč tito proti všem, kteří bydlí na západě, pohrdli námi, že nevyšli nám vstříc, aby nás přijali s pokojem?“ Jud 5

Vojáci assyrští porážejí palmy v zemi nepřátelské. Z památek starého Východu.

Tu Achior, vůdce všech synů Ammonových, odpověděl: „Ráčíš-li slyšeti, pane můj, povím pravdu před tebou o národu tomto a nevyjde slovo lživé z úst mých. Národ tento pochází z Chaldejska. Usadil se nejprve v Mesopotamii, ježto nechtěli choditi za bohy chaldejskými. Ctili jediného Boha nebes, kterýž i přikázal jim, aby vyšli odtud a usadili se v Kanaanu. Když byl hlad po veškeré zemi, sestoupili do Egypta a tam ve čtyřech stech letech tak se rozmnožili, že zástupy jejich nemohly sečteny býti. Když je utiskoval král egyptský a když si je porobil, aby mu stavěli města z cihel, volali k Pánu svému, a ten bil všechen Egypt ranami rozličnými. Když utíkali před Egypťany, Bůh nebes otevřel moře a oni suchou nohou po dně jeho jdouce přešli. Na kterémžto místě, když nesčíslné vojsko Egypťanů je honilo, tak je voda přikryla, že nezůstal ani jeden, který by potomkům vypravoval, co se stalo. Vyšedše pak z moře Rudého, vešli do pustin Sinajských. Tu byly jim prameny hořké oslazeny, aby mohli píti, a čtyřicet let měli pokrm s nebe. Všady táhli bez lučiště i střely, bez štítu i meče; Bůh jejich za ně bojoval a vítězil. Nebyl, kdo

by mohl odporovati lidu tomu. Kolikrátkoli však kromě svého Boha ctili jiného, dáni byli za kořist, meči na pospas a v pohanu. Ale kdykoli zase želeli, že odpadli od služby Boha svého, dal jim Bůh nebeský sílu k odporu. Dokonce i porazili krále kanaanské, země pak a města jejich zabrali; a dokud nehřešili před obličejem Boha svého, měli se dobře. Nyní tedy, pane můj, vyptej se! Lpí-li která nepravost na nich, vytáhněme proti nim; jistě vydá je Bůh jejich tobě, i budou podmaněni pode jho moci tvé. Nelpí-li však hřích na lidu tom před Bohem jeho, nebudeme moci zdolati je, ježto Bůh jejich bude je brániti."

Když domluvil Achior, velmoži Holofernovi chtěli ho zabíti druh druhu říkaje: „Kdo je tento, který praví, že by synové Israelovi mohli odolati králi Assurbanipalovi a vojskům jeho, lidé beze zbraně, bez síly a zkušeností v umění válečném?"

Jud 6 Holofernes náramně rozhněván řekl Achiorovi: „Ježto jsi nám prorokoval, že národ israelský obráněn bude od Boha svého, abych ti ukázal, že není boha kromě Assurbanipala, až je všecky porazíme jako člověka jednoho, tehdy také ty s nimi mečem Assyrských zabit budeš . . ."

Potom rozkázal Holofernes služebníkům svým, aby jali Achiora, vedli jej do Betulie, ku které rovinou Jezraelskou mířil a která se měla nyní státi předmětem útoků ninivských vojsk; tam ho měli vydati synům Israelovým. Vzali ho tedy a šli přes rovinu. Když se přiblížili k horám, vyšli proti nim prakovníci israelští. Oni tedy zahnuvše za horu, přivázali Achiora ke stromu za ruce i za nohy, nechali ho tak svázaného provazy a vrátili se k pánu svému.

Synové Israelovi pak přišedše k němu dolů rozvázali ho, vedli do Betulie, které tehdy v čele stál Oziáš, syn Michův z kmene Simeonova. Tam postavili jej prostřed lidu a tázali se ho, co to je, že ho Assyrští nechali svázaného. Mezi staršími tedy a přede všemi Achior vypravoval všecky věci, které mluvil byv otázán od Holoferna, kterak lid Holofernův chtěl ho pro ta slova zabíti a kterak sám Holofernes rozhněvav se kázal jej z té příčiny vydati lidu israelskému, aby, až přemůže syny Israelovy, i jej, Achiora, rozličnými mukami dal zahladiti proto, že řekl: „Bůh nebe jest ochráncem jejich." Když Achior vše to vypověděl, všechen lid padl na tvář, klaněli se Hospodinu a společným pláčem i kvílením jednomyslně vyslovovali prosby své: „Hospodine, Bože nebes i země, viz pýchu jejich a shlédni na ponížení naše! Ukaž, že neopouštíš doufajících v tebe a že ty, kteří doufají v sebe a svou mocí se chlubí, ponižuješ!" Přestavše pak plakati a dokonavše modlitbu, potěšili Achiora řkouce: „Bůh otců

našich, jehož moc jsi hlásal, způsobí, že spíše ty uzříš záhubu jejich. Až pak Hospodin, Bůh náš, dá svobodu služebníkům svým, budiž i s tebou Bůh prostřed nás, abys dle libosti své se všemi svými sídlil mezi námi.“ Když byla schůze dokonána, přijal jej Oziáš do domu svého, učinil mu večeři velikou a pozval všecky starší; i občerstvili se spolu po postě. Potom však svolán byl všechen lid, i modlili se celou noc ve sboru, prosíce za pomoc od Boha Israelova.

Druhého dne přitáhl Holofernes s nepřehlednými zástupy vojsk k Betulii. Jud 7

Sanúr, pevnost ležící v končinách, kde stávala Betulie. Od některých badatelů docela s ní ztotožňována.

— Novější badatelé shodují se v náhledu, že Betulii dlužno hledati západně Dženínu v horách, a svatopisec výslovně sděluje, že město to nalézalo se poblíže Dotainu, na cestě, jež vedla z roviny Esdrelonské do středu Palestiny; byla tudíž Betulie klíčem Samařska a Judska, záštitou neodvislosti země. — Synové Israelovi uzřevše ohromné množství nepřátel, sypali si popel na hlavy a jednomyslně se modlili, aby Bůh ukázal milosrdenství své s lidem svým.

Vida, že by město, jsouc položeno na vrchu, dobře a dlouho se brániti mohlo, osadil rozhněvaný Assyřan strážemi studnice, které byly blízko

města a k nimž lid vycházel potají, aby z nich vodu vážil. Tím vznikl v obleženém městě nedostatek vody: na míru dáváno bylo lidu něco maličko píti každý den; i hynuly ženy a děti žízní a padaly po ulicích města i v průchodech bran. Po dvaceti dnech shromáždil se lid a vyčítali Oziášovi jedním hlasem: „Sudiž Bůh mezi námi a tebou, neboť uvedl jsi nás do neštěstí, nechtě mluviti pokojně s Assyrskými. Bůh dal nás v ruce jejich; proto také není, kdo by pomohl, když padáme před očima jejich žízní. Nyní tedy vzdejme se dobrovolně Holofernovi. Jeť lépe, abychom zajati, ale živi jsouce, chválili Hospodina, než abychom viděli manželky a děti své umírati před očima svýma. Zapřisaháme vás dnes nebem i zemí, i Bohem otců našich, abyste již vydali město vojsku Holofernovu; ať je tak mečem krátký konec náš, který příliš protahuje suchá žízeň!"

Když to pověděli, nastal pláč a nářek veliký v obci ode všech; a mnoho hodin jedním hlasem volali k Bohu: „Zhřešili jsme s otci svými, nespravedlivě jsme činili, nepravost jsme páchali. Ty metlou spravedlivě nás trestáš. Ale smiluj se nad námi a nevydávej vyznávajících tě lidu, který tě nezná, aby nemohlo se říci mezi národy: ‚Kde je Bůh jejich?'"

Když se odmlčeli unaveni jsouce křikem a pláčem zemdleni, povstal Oziáš slze a řekl: „Dobré mysli buďte, bratři! Ještě pět dní čekejme od Hospodina smilování. Možno, že přestane se hněvati a oslaví jméno své — snad pošle dešť a naplní se cisterny . . . Pakli do té doby nepřijde pomoc, učiníme, co jste mluvili."

*

Jud 8 Tato slova uslyšela Judit, vdova, dcera Merariho, z rodu Simeonova; muž její Manasses umřel v čas ječné žni, když dozíral na poli; stihl ho na hlavě úpal, a zemřel v Betulii, městě svém, a byl tam pochován s otci svými. Judit byla vdovou po něm již tři léta a šest měsíců. Obývala pokojík na terase domu svého a majíc žínici na bedrách postívala se každý den kromě sobot, nových měsíců a svátků domu Israelova. Pán dal jí mnoho krásy a muž její zanechal jí veliké bohatství, množství čeledi, statky plné stád hovězího dobytka i ovec. Byla ode všech velmi vážena, ježto bála se Hospodina; nikdo neřekl o ní zlého slova.

Ta tedy, jak uslyšela, že Oziáš slíbil, za pět dní že město vydá, poslala k starším. Když k ní přišli, řekla jim: „Jaká je to řeč, že vydá Oziáš město Assyrským, nepřijde-li vám do pěti dní pomoc? A kdo jste vy, že pokoušíte Hospodina? Není to řeč, která by mohla milosrdenství vzbudit, ale která spíše je s to, by ke hněvu popudila a prchlivost roz-

nítila. Vy jste uložili čas, kdy se má smilovati Hospodin, a jak se vám zachtělo, den jste ustanovili jemu. Čiňme za to pokání a odpuštění jeho s pláčem žádejme; v duchu poníženém jej prosme, aby nám prokázal milosrdenství dle vůle své, a očekávejme pokorně, že nás potěší . . . A nyní, bratři, poněvadž vy jste starší v lidu Božím, výmluvností svou pozdvihněte srdce jejich, ať pamatují, že zkoušeni bývali otcové naši, aby se ukázalo, zdali opravdu ctí Boha svého. Nechať pamatují na to, kterak otec náš Abraham zkoušen byl a v mnohých svízelích se osvědčiv přítelem Božím se stal. Tak Isák, tak Jakob, tak Mojžíš a všichni miláčkové Boží mnohými svízeli prošli věrně. Ti však, kteří zkoušek nepřijali s bázní Páně, ale svou netrpělivost a reptavé výčitky své proti Hospodinu pronesli, vypleněni byli. Protož ani my nereptejme, ale věřme, že tyto pokuty menší jsou nežli hříchy naše a že metly Hospodinovy, jimiž nás tresce, přišly k nápravě a ne k záhubě naší."

I řekli jí Oziáš a starší: „Vše, cos mluvila, je pravda, a není v řečech tvých co kárati. Nyní tedy modli se za nás, nebo žena svatá a bohabojná jsi." Judit dodala ještě: „Postavte se u brány tuto noc, já pak vyjdu ven se svou služebnou; a modlete se, aby Bůh utvrdil můj záměr. Chci však, abyste nepátrali po skutku mém; dokud vám nic neoznámím, nic jiného ať se neděje, nežli modlitba za mne k Hospodinu, Bohu našemu." Oziáš jí pravil: „Jdi v pokoji, a Pán budiž s tebou!"

Když odešli, Judit odebrala se do modlitebny své, rozhalila své Jud 9
roucho, že bylo viděti vespod žínici, posypala si popelem hlavu, padla před Hospodina a volala k němu takto:

„Hospodine, Bože, pomoz, prosím tebe, mně vdově! Pohleď na stany Assyrských, jako jsi pohleděti ráčil kdysi na stany Egypťanů, kdy za služebníky tvými v odění běželi doufajíce ve vozy, v koně své a v množství bojovníků; ty však pohleděl jsi na tábor jejich, a tmy je oslabily. Tůň mořská je chytila za nohy, a vody přikryly je. Tak budiž i těmto, Hospodine, kteří se spoléhají na množství své, na vozy své, na štíty, na střely své a kopími se chlubí, nevědouce, že ty sám jsi Bůh náš, kterýs odjakživa války končil, a že „Hospodin" je jméno tvé. Vztáhni rámě své jako od pradávna, a poraz moc jejich mocí svou, nebo slibují si, že poruší svatyni tvou v Jerusalemě, že poskvrní stánek jména tvého a že srazí mečem svým roh oltáře tvého. Učiň, Hospodine, ať je zpupnost vůdce jejich sťata vlastním jeho mečem; budiž chycen osidlem očí svých na mne a poraz ho půvabem rtů mých. Dej srdci mému stálost, abych ho pokořila, a sílu, abych ho zničila. Vždyť bude to pomník jména tvého, když ruka ženská

srazí ho. Neboť není v množství síla tvá, Hospodine, aniž je síla koňů moc tvá a zpupní nelíbili se ti od počátku; ale ponížených a ubohých vždycky se ti líbila modlitba. Bože nebes, stvořiteli vod a pane všeho stvoření, vyslyš mne bídnou, ana se modlí a v milosrdenství tvé pevně doufá. Dej, Hospodine, slova do úst mých a posilni úmysl srdce mého, aby dům tvůj zůstal, jak jsi jej posvětil, a všichni národové nechať poznají, že ty jsi Bůh a že není jiného kromě tebe."

Jud 10 Když přestala volati k Hospodinu, vstala s místa, na kterém ležela na zemi před Hospodinem. Zavolavši služebnou sestoupila dolů do domu, což činívala jen na soboty a svátky; tam odložila žínici, svlékla šaty vdovské (na znamení smutku roztržené), umyla se, pomazala se výbornou mastí myrhovou, rozčesala si vlasy, nasadila si turban na hlavu, oblékla si slavnostní roucho, vzala si střevíčky na nohy, vzala náramky a náušnice a prsteny, zkrátka všemi ozdobami svými se okrášlila. Také Hospodin jí dodal půvabu, neboť všecka tato ozdoba byla ne z chlipnosti, ale z ctnosti, a proto Hospodin tu krásu na ní rozmnožil, aby vábila oči mužů, kteříkoli ji spatří. Vložila pak na služebnou měch vína, džbán oleje, něco pražmy, fíkových hrud, chlebů, sýra — aby nemusila se poskvrniti pokrmy pohanů — a šla.

Když přišly ku bráně města, čekal tam Oziáš a starší. Ti, když ji uviděli, žasli nad krásou její. Avšak nic se jí nevyptávajíce pustili ji, provázejíce ji přáním: „Bůh otců našich dej ti milost a každý úmysl srdce tvého posilni svou mocí, aby mohl se chlubiti tebou Jerusalem a jméno tvé by v počtu svatých a spravedlivých bylo!" I řekli ti, kteří tu byli, všichni jedním hlasem: „Staň se tak, staň se!" Judit pak modlíc se k Hospodinu prošla branou a služebná její s ní.

Když sestupovala s hory okolo svítání, potkali se s ní vyzvědači assyrští; i chytili ji a řekli: „Odkud přicházíš a kam jdeš?" Ona odvětila: „Jsem Hebrejka. Ušla jsem od nich, ježto jsem předzvěděla, že dáni budou vám v plen; proto myslila jsem si: ‚Půjdu před vůdce Holoferna, bych mu vyjevila jejich tajemství a ukázala mu, kterou cestou mohl by se jich zmocniti tak, aby nepadl jediný muž z vojska jeho.'" Když uslyšeli muži ti slova její, — zadívali se jí do tváře, i byl v očích jejich úžas, neboť velmi se divili kráse její, — řekli jí: „Zachovalas život svůj, žes pojala takovou myšlenku. To tedy věz, že když staneš před obličejem pána našeho, dobře s tebou naloží a budeš velmi milá srdci jeho." I vedli ji ke stanu Holofernovu a ohlásili ji.

Jakmile vešla před něho, hned jat byl očima svýma (řečí moderních románů

vyjádřeno: zahořel k ní vášnivou láskou) a nijak nehoršil se, když služebníci jeho poznamenali před ním: „Kdo by pohrdal národem Hebreů, kteří mají tak krásné ženy, že věru stojí za to, bychom pro ně se bili!"

Judit uzřevši Holoferna, an sedí pod nebesy na koberci setkaném z purpuru, zlata a drahých kamení, poklonila se mu padši až na zemi. I pozdvihli ji služebníci Holofernovi na rozkaz pána svého.

Tu pravil jí Holofernes: „Dobré mysli buď a nestrachuj se srdce tvé, Jud 11
neboť já nikdy neublížil člověku, který chtěl poddán býti Assurbanipalu králi. Ani proti národu tvému, kdyby byl nepohrdl mnou, nebyl bych pozdvihl kopí. Nyní však pověz mi, proč ušlas od nich a proč se ti zalíbilo přijíti k nám?" Judit odpověděla: „Přijmi slova služebnice své; učiníš-li, jak ti řekne služebnice tvá, dokoná to Hospodin s tebou. Neboť jakože živ jest Assurbanípal, král země, a jakože živa je moc jeho, která je v tobě, abys potrestal všecky zbloudilé, kteří mu nechtějí dobrovolně sloužiti, ne toliko lidé skrze tebe poddávají se mu, ale i zvěř polní se mu podrobuje. Je totiž oznamována moudrost ducha tvého všem národům, koluje zpráva po všem světě, že ty jediný jsi milostivý a mocný v celém království jeho, a tvé umění zavésti pořádek po všech krajinách je hlásáno. Ani to není tajno, co mluvil Achior, aniž je nepovědomo, cos mu kázal učiniti. Jeť známo, že Bůh náš tak je hříchy rozhněván, že vzkázal po svých prorocích lidu, že vydá jej pro hříchy jeho. Protože tedy vědí synové Israelovi, že rozhněvali Boha svého, mají strach před tebou. K tomu také stihl je hlad, a pro nedostatek vody možno již za mrtvé je pokládati. Dokonce se usnášejí už, že budou poráženi dobytek a píti krev jeho; a části obilí a vína a oleje, Hospodinu, Bohu svému, zasvěcené (prviny a desátky), kterýchžto přikázal Bůh nedotýkati se, ty zamýšlejí spotřebovati; chtějí stráviti, čeho neměli by se ani rukama dotýkati. Poněvadž tedy takové věci činí, je jisto, že vydáni budou v záhubu. To já, služebnice tvá, znajíc, utekla jsem od nich; Hospodin mne poslal, abych tyto věci oznámila tobě. Já totiž, služebnice tvá, Boha ctím, také nyní u tebe; proto budu vycházeti a modliti se budu k Bohu, a řekne mi, kdy jim odplatí za hřích jejich; i přijdu a povím ti to. Až i po Jerusalemě budu tě vodit a dostaneš všechen národ israelský jak ovce, které nemají pastýře; ani pes na tebe nezaštěkne."

Judita namlouvá Holofernovi, že je prorokyně, která s Bohem udržuje přímý styk tím, že mu slouží a modlí se k němu dnem i nocí. Proto musí vycházeti do údolí. Vyzví při tom, kdy budou obyvatelé Betulie vydáni.

Slova Judity líbila se Holofernovi i služebníkům jeho; divili se moudrosti její a druh pravil druhu: „Není na zemi žena takového vzezření, krásy a výmluvnosti.“ Holofernes, okouzlen zjevem jejím i řečí, řekl jí: „Dobře učinil Bůh, který tě poslal před lidem, abys ty vydala jej v ruce naše. Splní-li mi to Bůh tvůj, co mi slibuješ, bude též i Bohem mým, ty pak v domě Assurbanipalově veliká budeš a jméno tvé vyslovováno bude po veškeré zemi.“

Jud 12 Poté rozkázal jí, aby vešla, kde bylo složeno stříbrné nářadí jeho, velel jí tu zůstat a ustanovil, co by jí mělo dáváno býti se stolu jeho. Judit však mu odpověděla: „Nyní nesmím jísti z těch věcí, které mi kážeš dávati, abych se nedopustila hříchu; ale z těch věcí, které jsem s sebou přinesla, jísti budu.“ Holofernes tázal se jí: „Dojde-li, cos přinesla s sebou, co ti učiníme?“ Odvětila: „Jakože živa je duše má, pane můj, nespotřebuje všech těchto věcí služebnice tvá, než vykoná Bůh rukou mojí to, co jsem si umínila.“

I uvedli ji služebníci jeho do stanu, který jí byl vykázal. Judit prosila, by dána jí byla svoboda v noci a před světlem vycházeti ven k modlitbě. I přikázal komorníkům svým, že dle libosti smí vycházeti a vcházeti tři dny, aby se modlila k Bohu svému.

Vycházela tedy v noci do údolí betulského a umývala se (bylo to ženské, obřadní umývání) v prameni vody. Když vystupovala, modlívala se k Hospodinu, Bohu Israelovu, aby jí upravil cestu k vysvobození lidu svého. A vcházejíc čistá zůstávala ve stanu, až pojedla večer pokrmu svého.

Čtvrtý den vystrojil Holofernes večeři podřízeným velitelům a řekl komorníku svému, kleštěnci*): „Jdi a přemluv tu Hebrejku, ať dobrovolně svolí . . . Jeť hanba, vysměje-li se žena muži, že se jí podařilo dostati se od něho bez úhony.“ Tu vešel kleštěnec k Juditě a řekl: „Neostýchej se, dobrá děvo, vejíti k pánu mému, abys byla uctěna před obličejem jeho, abys jedla s ním a pila víno s veselím.“ Judit mu odvětila: „Kdo jsem já, bych odpírati mohla pánu mému? Vše, co bude před očima jeho dobré, učiním, a cokoli se mu líbiti bude, bude mi nejlepším . . .“ A vstavši ozdobila se rouchem svým. Když vešla a stanula před Holofernem, zatřáslo se srdce jeho a zahořel touhou po ní. „Nuže, pij“ — pravil jí — „a přilehni si s veselím (na bok lehalo se k nízkému stolu dle tehdejšího zvyku), neboť nalezlas milost přede mnou!“ „Budu píti, pane,“ — vece Judit — „neboť poctěna jsem dnes, jako nikdy v životě svém!“ I vzala, jedla a pila před ním, co byla jí připravila služebná její.

*) Dozorce harému, který měl Holofernes s sebou.

Holofernes pak rozjařil se pro ni a vypil vína velmi mnoho; tolik, jako nikdy dosud nevypil. Bylo již k ránu, když odnesli jej služebníci Jud 13
jeho na lože a hosté se rozešli. Také komorník zatáhnuv stanovou clonu se vzdálil. Byli všichni zmoženi vínem. Tak se ocitla Judit sama v ložnici s Holofernem, který ležel přílišným opojením uspalý. Stojíc před ložem jeho zaslzela Judit a rtoma mlčky pohybovala v modlitbě: „Posilni mne, Hospodine, Bože Israelův, tuto hodinu, abych dokonala, co jsem si umínila věříc, že může se to státi skrze tebe." Potom přistoupila ke sloupu, jenž byl v hlavách lůžka jeho, a sňala mečík, který visel na něm. Vytrhši jej z pochvy, vzala hlavu za kštici a udeřivši dvakrát v jeho šíji sťala mu hlavu, sňala nebesa se sloupů a svalila tělo jeho bezhlavé s lože.

Býti zabit svou vlastní zbraní bylo pro vojáka starověkého, stejně jako pro dnešního, velikou potupou. — Judit brání tu svůj národ a svoji vlast proti nespravedlivému útočníkovi. Tak nutno posuzovati její čin.

Po chvilce vyšla, dala hlavu Holofernovu služebné svojí, která ji venku před stanem jejím očekávala, a kázala, aby ji vložila do pytlíku, v němž nosívala potraviny. I vyšly obě, jak obyčejně, jako k modlitbě, prošly ležením a minuvše vodní zřídla v údolí přiblížily se ku bráně města. Judit zavolala na strážné zdi: „Otevřete brány, nebo s námi je Bůh, jenž mocný skutek učinil v Israeli!" Když uslyšelo mužstvo hlas její, otevřelo a svolalo starší města. I sběhli se k ní všichni, od nejmenšího do největšího, neboť se byli domnívali, že již nepřijde. Rozsvítivše světla obstoupili ji, ona pak stanuvši na vyvýšeném místě pokynula, aby bylo ticho. Když všichni zmlkli, jala se mluviti: „Chvalte Hospodina, Boha našeho, jenž neopustil těch, kteří doufali v něho: skrze mne, služebnici svou, splnil milosrdenství, které slíbil domu Israelovu; zabil rukou mojí nepřítele národa svého této noci!" A vyňavši hlavu Holofernovu z mošny, ukázala jim ji řkouc: „Hle, hlava Holoferna, velitele vojska assyrského! — — Rukou ženy zabil jej Hospodin, Bůh náš. Anděl jeho ostříhal mne, když jsem šla odsud i když jsem byla tam, a nedopustil, abych poskvrněna byla. Chvalte jej všichni, neboť je dobrý, neboť na věky trvá milosrdenství jeho." Tu všichni klaněli se Hospodinu a Oziáš řekl jí: „Požehnanás ty, dcero, od Hospodina, Boha nejvyššího, nade všecky ženy na zemi! Požehnaný Hospodin, který tě vedl k úhlavnímu nepříteli našemu! Nebo dnes jméno tvé tak zvelebil, že nevymizí chvála tebe z úst lidí, ale pamětlivi budou na věky, žes pro ně, pro národ svůj, nešetřila života, ale přispělas na pomoc, aby nezahynul!" A všechen lid volal: „Staň se, staň se!"

Též Achior povolán byv přišel. I řekla mu Judit: „Bůh Israelův, kterémus ty svědectví vydal, že se pomstí nad nepřáteli svými, ten sťal hlavu všech nevěřících tuto noc rukou mojí. Abys pak se přesvědčil, že tomu tak, hle, hlava Holofernova . . .!" Při pohledu tom sevřen byl Achior hrůzou, že padl k zemi na tvář a trhal sebou. Když pak se zase vzpamatoval, vrhl se k nohám Judity a řekl: „Požehnánas ty od Boha tvého! V každém národě, který uslyší jméno tvé, zveleben bude Bůh Israelův pro tebe." A opustiv obřady pohanské uvěřil v Boha a tak připojen byl k národu israelskému.

Tímto způsobem rozbil se hněv Holofernův o zdi neznámého města. Zahynul rukou ženy, jako dávno předtím Sisara.

Jud 14 Řekla pak Judit všemu lidu: „Slyšte mne, bratři! Zavěste tu hlavu na zdech našich! A až vyjde slunce, vezmi každý zbraň a vytáhněte, jako byste se chystali na útok. Jakmile pak postřehnete, že utíkají, běžte za nimi bezpečně, neboť Hospodin rozdrtí je pod nohama vašima."

Tedy hned, jak se rozbřesklo, vyvěsili na zdi hlavu Holofernovu, každý muž vzal svou zbroj a vytáhli s velikým hřmotem a křikem. Když to uzřely hlídky assyrské, vyslaly spěšně posly k velitelům a ti běželi ke stanu Holofernovu a přední z nich vstoupivše dovnitř rachotili před vchodem do ložnice, aby ho vzbudili; nikdo totiž nesměl na ložnici zatlouci nebo dokonce otevřít ji a vejíti. Ale když nevycházel, ani se neozýval, řekli vůdcové vojska komorníkům jeho: „Vejděte a vzbuďte ho, nebo myši vylezly z děr svých a osmělují se nás vyzývati k boji!" Tu jeden z nich, kleštěnec, přistoupil blíže k oponě a pozdvihl ji. Uzřev tělo Holofernovo, ano leží na zemi bez hlavy, zkálené v krvi své, vzkřikl hlasem velikým a s pláčem roztrhl roucha svá. Vešel také do stanu Juditina, ale když jí nenalezl, vyskočil ven k vojsku a zvolal: „Žena hebrejská učinila hanbu domu krále Assurbanipala, neboť, hle, Holofernes leží na zemi, a hlava jeho není na něm." Když to uslyšeli vůdcové moci assyrské, roztrhli všichni roucha svá. Strach a hrůza padly na ně a zděsily se mysli jejich náramně. Křik neslýchaný strhl se v táboře jejich.

Jud 15 Když všecko vojsko zvědělo, že byl Holofernes zavražděn, pozbyli rozumu i rozvahy a třesouce se hrůzou hledali záchrany v nohách, takže nikdo nechtěl s druhem mluviti, ale sklopivše hlavy rychle dali se na útěk před Hebreji, o kterých slyšeli, že ve zbroji táhnou na ně; utíkali po cestách polních i po stezkách horských. Synové Israelovi, vidouce, že prchají, pustili se za nimi troubíce a křičíce. Protože Assyrští utíkali porůznu a o překot, synové Israelovi zporáželi všecky, kterých mohli do-

hnati. Oziáš rozeslal také posly po všech městech a krajinách Israelových a poslala za nimi každá krajina a každé město vybranou mládež ve zbroji, a honili je mečem, až přišli na konec území svého.

Tak byla tedy zachráněna Betulie a s ní celá vlast.

Tu již také přichvátal z Jerusalema do Betulie Joakim se staršími, aby viděl Juditu. Když vyšla k němu, dobrořečili jí všichni jedním hlasem řkouce:

„Tys sláva Jerusalema,
tys radost Israelova,
ty čest jsi lidu našeho,
neb zmužile jsi jednala!

Tvé srdce došlo posily,
žes milovala čistotu
a po svém manželovi
jsi muže nepoznala.

Proto též ruka Páně tě posilnila
a proto na věky budeš požehnána."

Lid pak sborem dodal: „Staň se, staň se!"

Sotva za třicet dní sebrána byla kořist Assyrských od lidu israelského. Z věcí, které patřily Holofernovi, dali Juditě zlato, stříbro, roucha, drahé kamení. A všechen lid, se ženami, pannami i mládenci, hrál radostně na píšťaly a citary.

Potom ubíral se lid do Jerusalema díky vzdát Hospodinu. Tam hned, jak se očistili, podali oběti zápalné a veselili se pak před svatyní; tři měsíce radost z toho vítězství slavili s Juditou. Jud 16

Po těch dnech vrátil se každý domů. I byla Judit vážena v Betulii a slynula velmi po veškeré zemi Israelově. Družilať se u ní k hrdinnosti cudnost, takže nepoznala muže od té doby, co zemřel Manasses, manžel její. Zůstala v domě muže svého mnoho let, propustila nevolnici svou na svobodu, a když umřela, pochována byla s mužem svým v Betulii, ode všeho lidu jsouc oplakávána.

* * *

Nešťastný král Manasse v zajetí zmoudřel. Činil upřímné a veliké pokání před Bohem otců svých a modlil se k Hospodinu, Bohu svému, a prosil snažně. II Par 33 IV Kr 21

Modlitba, kterou k nebesům vysílal vznešený tento zajatec v zemi cizí a daleké, nás nedošla. Teprve v dobách pozdějších, nejspíše machabejských, napsal Žid nám blíže neznámý „modlitbu krále Manasse", nejisto, zda řecky či hebrejsky. Modlitba ta bývala ve starých rukopisech Písma, ale církevní sněm tridentský ji v posvátné knihy nevřadil. Nicméně

otiskuje se v bibli, ale drobnějším písmem a s poznámkou, že je připojena proto, aby nezanikla. Zní:

Pane všemohoucí, Bože otců našich
Abrahama, Isáka a Jakoba,
jakož i potomstva jejich spravedlivého!
Tvůrce nebe, země i vší krásy jejich,
který jsi spoutal moře slovem rozkazu svého,
který jsi zavřel tůň a zapečetil ji
hrozným svým a velebeným jménem!
Ty, Pane, kterého všecko se hrozí a před jeho mocí se třese,
ježto nelze snésti velebnost tvé slávy
a nelze přetrpět hněv, kterým hříšníkům hrozíš!
Také však nesmírné a nevystihlé je milosrdenství slibů tvých,
nebo ty, ó Pane, jsi nejvýš dobrotivý, shovívavý a velmi milosrdný,
který lítost máš nad bědami lidskými!

Tys, Pane, podle množství dobroty své slíbil kajícnost a odpuštění hřešícím
a dle množství svých slitování ustanovils pokání na spásu hříšných. [tobě,
Ty tedy, Pane, Bože spravedlivých, uložils pokání ne spravedlivým,
Abrahamovi, Isákovi a Jakobovi, těm, kteří nehřešili proti tobě,
ale uložils káti se mně, který hříšník jsem.
Neboť hřešil jsem více nežli je mořského písku,
mnoho je mých nepravostí, Pane, mnoho je mých nepravostí,
že nejsem hoden oči zdvihnout a patřit na výsost nebe
pro množství svých nepravostí.
Sklíčen jsem množstvím železných okovů,
že mi nelze pozdvihnouti hlavy své,
a nemám oddechu, ježto jsem popudil hněv tvůj čině, co zlé je před tebou.
Nečinil jsem vůle tvé, přikázání tvých jsem nedbal,
stavěl jsem ohavy (= modly) a dal jsem mnoho pohoršení.

Nyní tedy klekám na kolena srdce svého
prose za milost, která od tebe přicházívá.
Zhřešil jsem, Pane, zhřešil jsem,
a své nepravosti uznávám.
Proto prosím tě a žádám: Odpusť mi, Pane, odpusť,
nenič mne spolu s nepravostmi mými,
na věky hněvaje se neschovávej neštěstí na mne,
aniž mne zatracuj do hlubin země!
Nebo Ty jsi Bůh, pravím, Bůh kajících;
ukážeš také na mně všecku dobrotivost svou,
ježto mne, ač nehodného, vysvobodíš dle velikého milosrdenství svého.
Pak tě chválit budu vždycky, každý den života svého;
nebo tebe chválí všecky moci nebes,
nebo tvá je sláva na věky věkův. Amen.

I vyslyšel Hospodin modlitbu jeho a uvedl jej zase do Jerusalema, do království jeho. Za jakých okolností se to stalo, Písmo sv. nevypravuje. Nejspíš udělil Assurbanipal Manassovi milost podobně jako Nechovi, králi saisskému, jak o tom svědčí zápis nalezený v severním paláci ninivském (Kujundžiku). Vrátiv se na trůn vymetal Manasse bohy cizí, i modlu z domu Hospodinova, též oltáře, které byl dal udělati v Jerusalemě, vše vyházel za město. Opraviv pak oltář Hospodinův přinášel na něm oběti a přikázal Judovi, aby sloužil Hospodinu, Bohu svému. Potom začal Manasse opravovati zeď nad pramenem Gihon, tedy na východě města Davidova, a kromě toho zeď od brány Rybné*) na severu až po roh severovýchodní a odtud jižně podél východního svahu hory chrámové k Ofelu a vyhnal ji velmi vysoko. Ustanovil dále velitele vojska ve všech hrazených městech judských. — Snažil se tedy všemožně napraviti škody, které byl prve způsobil.

Když usnul Manasse s otci svými, pochován byl v zahradě domu svého a stal se místo něho králem Amon, syn jeho.

Amon
639—638.

Ve dvaceti dvou letech byl Amon, když počal kralovati, a kraloval dvě léta v Jerusalemě. IV Kr 21

Činil, co bylo zlé před Hospodinem. Chodil dokonale po cestě, po níž byl chodil otec jeho: sloužil modlám a klaněl se jim. Neponížil se však před Hospodinem, jako se ponížil Manasse, otec jeho, ale mnohem více zhřešil. II Par 33

I spikli se proti němu služebníci a zabili ho. Lid venkovský však pohubil spiklence a ustanovil si králem Amonova syna Josiáše.

Josiáš
638—608.

Osm let bylo Josiášovi, když počal kralovati, a třicet jeden rok kraloval v Jerusalemě. Jméno matky jeho Idida (hebr. Jedídá = Milovaná). IV Kr 22

Činil, co pravého bylo před Hospodinem, chodě po cestách Davida, otce svého, a neuchyluje se napravo ni nalevo. Ničil posvátné háje (ve smyslu pohanském), bořil oltáře baalů, dával rozdrtit modly a rozsypati prach z nich po hrobech těch, kteří jim obětovávali. Nadto pobíjel kněze výšin a kosti jejich pálil na oltářích model. II Par 34

*) V místech údolí el-Uád, ve „druhé" městské zdi, vystavěné od Oziáše. Býval v ní trh na ryby.

Tak snažil se vymítiti v zemi své i v krajích bývalé severní říše modlářství a vše, co mu sloužilo.

*

Očistu pomáhal Josiášovi prováděti prorok Jeremiáš, jeden z nejznamenitějších proroků starozákonních, ano časem téměř celou tuto akci očišťovací na sebe strhnul.

Pocházel z kněžské rodiny malé obce Anatotu, nemnoho na sever od Jerusalema vzdálené. S okolních vrchů svého rodiště již jako dítě vídal svaté město s Hospodinovým chrámem, jejž byl Šalomoun vystavěl. Slýchal bezpochyby doma stesky, že král Manasse pohrdá náboženstvím otců, že zavádí pohanské novoty. Když umřel bezbožný ten král, který tolik zla natropil, bylo Jeremiášovi už asi deset let. V jeho vnímavé duši počínaly se živě obrážeti všecky události: bolestně i radostně, podle své povahy.

K mužnému věku dospívající jinoch sledoval obrodné práce Josiášovy a těšil se, že tento zbožný panovník splní naděje, jež v něho skládali všichni dobří Judovci.

V té době odehrávaly se v sousedství Palestiny světodějné události. R. 626. zemřel assyrský král Assurbanipal, zanechav říši zeslabenou. Současně s ním umřel v Babylonii vladař Kandalanu; po něm zmocnil se trůnu Chald Nabopolasar. Na obzoru politickém vyvstávala tehdy Medie (králové Fraortes, Kyaxares), a také Egypt probouzel se k novému životu (farao Psammetich I.).

Zatím, co se toto dálo, a kdy vše nasvědčovalo tomu, že víc ještě se stane, co nebude moci zůstati beze vlivu na Judsko, v této době — třináctého roku vlády Josiášovy — byl Jeremiáš, tehdy as 25letý, povolán k úřadu proroka. Sám líčí, jak se to stalo.

Jer 1 Hospodin mě oslovil:

„Dříve než jsem tě utvořil v matky lůně,
znal jsem tebe;
dříve než jsi vyšel z jejího života,
posvětil jsem tě
a za proroka mezi národy
ustanovil jsem tě."

I řekl jsem:

„Ach, Pane Bože,
aj, neumím mluvit,
nebo dítě jsem já."

Nato Hospodin:

„Neříkej: ‚Dítě jsem já,'
neboť ke všemu, k čemu tě pošlu, půjdeš,
a vše, cokoli tobě rozkáži, mluviti budeš.
Nestrachuj se před nikým,
neboť já jsem s tebou, abych tě vytrhl."

Vztáhl pak svou ruku, dotekl se úst mých a řekl:

„Ejhle, kladu slova svá v ústa tvoje;
ejhle, ustanovuji dnes tebe
nad národy a nad říšemi,
abys vytrhával a strhával,
ničil a bořil,
abys stavěl a štípil."

*

Bylo mnoho ran z dřívějších dob, jež bylo třeba léčiti slovem Božím. Jeremiáš podjal se neohroženě všeho, co mu vůle Boží a prorocký jeho úřad ukládaly.

Slova Hospodinova tlumočí, když praví:

Vypořádám se s nimi soudně
pro všecku zlobu jejich, že mě opustili,
obětovali cizím bohům
a klaněli se dílům svých rukou.

Ty tedy přepásej svá bedra,
vstaň a mluv k nim vše,
co já ti budu ukládat.
Nelekej se tváře jejich,
nedopustím', abys bál se jich.

Já totiž činím z tebe dnes pevnost,
železný sloup a bronzovou zeď
veškeré říši, judským králům,
knížatům jejich, kněžím i lidu.

Budou bojovat proti tobě,
avšak vrchu nenabudou;
jáť budu s tebou,
abych vysvobodil tebe.

Hospodin mne oslovil a řekl: Jdi a křič do uší Jerusalema: Jer 2

Toto praví Hospodin:
Vzpomínám na lásku tvého mládí,
na příchylnost z dob tvého zasnoubení,
když jsi šla za mnou na poušti,
v zemi, jež nebývá osívána.

Israel byl majetek Hospodinu zasvěcený,
byly to prvotiny úrody jeho.

*

Slyšte, dome Jakobův
a všecky rody domu Israelova!
Toto praví Hospodin:
Jaké bezpráví našli při mně otcové vaši,
že se vzdálili ode mne,
že chodili za nicotami
a nicotnými se stali?

Neřekli, kde jest Hospodin,
který nás vyvedl z Egyptské země,
který nás provedl skrze poušť,
skrze zemi pustou, plnou roklí,
skrze zemi vyprahlou a temnou,
skrze zemi, kterou nikdo nechodí,
aniž kdo na ní bydlí?

A uvedl jsem vás do rajské země,
abyste jedli ovoce a vzácnosti její,
vy však všedše poskvrnili jste moji zemi
a z mého dědictví jste ohavu učinili.

*

Ti, kteří zákon v rukou mají, nedbali mne.
Pastýři odstoupili ode mne
a za modlami chodili.

Protož mám s vámi soudně se vypořádat,
praví Hospodin.

Změnil-li pak který národ svoje bohy?
— a ti přece nejsou bohové! —
ale můj národ změnil svou slávu —
za modlu!

Užasni se nebe
a brány jeho zkormuťte se velmi
nad tím, co spáchal můj národ:
Mě opustili, pramen vody živé,
a kopali sobě cisterny, cisterny rozpukané,
které nemohou držeti vody.

Ale nyní stíhati bude tě zloba tvoje
a tvůj odpad bude tebe trestat.
I zvíš a zakusíš, jak zlá a hořká věc to jest
opustiti Hospodina, Boha svého.

*

Není bázně mé při tobě,
praví Pán, Bůh zástupů.
Dávno již zlámala jsi jho mé,
roztrhla jsi svazky mé
a řeklas: „Nebudu sloužiti."

Neboť na každém pahorku vyvýšeném
a pod každým stromem ratolestným
tys kladla se, nevěstko!
Já přece štípil jsem tě z révy ušlechtilé,
všecky sazenice byly pravé;
jak jsi mohla zvrátit se mi
v révu zvrhlou?

*

Jak můžeš říci: „Nejsem poskvrněna,
za Baaly jsem nechodila?"
Pohleď na své cesty v Údolí,
uznej, cos učinila!

Lehká velbloudice, křížem krážem běhající,
divoká oslice, zvyklá na pustinu,
která ve vášnivé touze lapá vítr své lásky;
žádný ji neodvrátí...

Pozor měj na svou nohu, ať není bosá,
pozor na hrdlo, ať nevyprahne!
Ty však říkáš: „Vše marno!...
Neboť miluji cizince a za nimi budu chodit."

Míněno tu údolí Hinnom, kde byly děti zabíjeny v oběť pohanskému bohu. Smysl dalšího: Jako zvířecí samice v době říjení, tak ty běháš, kde bys jakou modlu shlédla, abys s ní mohla hřešit..., ať při tom ti v hrdle prahne a nohy do krve se rozdírají.

*

Poskvrnilas zemi
smilstvy a zločiny svými.
Čelo nevěstky zjednala sis,
nechtěla jsi styděti se.

Jer 3

Hospodin řekl mi:

Viděls, co učinila
odpadlice israelská?
Šla na každou horu vysokou a pod každý strom ratolestný,
a smilnila tam.
I řekl jsem, když to všecko učinila:
„Navrať se ke mně!"
— ale nenavrátila se.

I viděla to nevěrnice,
sestra její judská,
viděla, že pro smilstvo propustil jsem
odpadlici israelskou
a že dal jsem jí zápudný lístek.

Avšak nebála se nevěrnice,
judská sestra její,
ale šla a smilnila i ona.
Lehkomyslným svým smilstvem poskvrnila zemi,
smilnic s kamenem i s dřevem.

Z těchto řečí vysvítá neutěšený stav náboženský souvěkovců Jeremiášových. Modlářství bylo zakořeněno tak hluboce, že přese všecko úsilí krále i proroka lid běhal jako posedlý ze svatyně do svatyně, s pahorku na pahorek, od stromu ke stromu, aby obětovali tomu neb onomu bůžkovi a užívali smyslných rozkoší, které jim skýtala modloslužba. Všecka napomínání zdála se býti marna. Jak bývalo smutno a bolestno v srdci mladého kněze při pomyšlení, že lid judský, jejž vřele miloval, za jehož příslušníka a člena sebe pokládal, vyzývá Hospodina k soudu, že si shromažďuje hroznou vinu, která nemůže zůstati bez trestu!

A přece jest Hospodin ochoten odpustit, na milost přijmout, jen vrátí-li se k němu. Jak vřele zní výzva prorokova, aby se lid kál!

Vraťte se zase, synové, praví Hospodin,
neboť já jsem Pán váš!

Vraťte se, synové odpadlí,
a uzdravím vás z následků odpadu vašeho!

Jer 4

Obrátíš-li se, Israeli, praví Hospodin,
ke mně smíš se vrátit;
vzdálíš-li své ohavnosti,
nebude ti stranit se mých očí!

*

Značnou pomoc v plnění úkolů od Boha uložených poskytl Jeremiášovi nález zlomku zákona Mojžíšova a zdvojené tím úsilí krále Josiáše o reformu náboženského a mravního života.

IV Kr 22
II Par 34

Léta osmnáctého panování svého počal Josiáš opravovati dům Hospodinův v Jerusalemě. Při této příležitosti, když otevřeny a prohledávány byly pokladny chrámové, aby stavitelé vypláceti mohli mzdu tesařům, kameníkům a zedníkům a nakoupiti mohli potřebných hmot stavebních, dřeva a kamene, nalezl Helkiáš velekněz část knihy zákona Hospodinova, psané rukou Mojžíšovou. Bylo to Deuteronomium.

Za vlády totiž Manasse, který pustě řádil proti bohoctě Jahvově a kdy národ tak veliké škody trpěl na duchovních statcích, bylo nutno posvátnou knihu, k potřebě bohoslužebné určenou, skrýti, aby nepohodlný králi jahvický zákoník nebyl zničen. Možno se také domnívati, že se vskutku Manassovi podařilo spáliti prastarý chrámový exemplář zákona,

jenž nebyl-li skutečně rukopisem Mojžíšovým, byl aspoň za takový pokládán, že však se kněžím poštěstilo ze vzácného toho rukopisu zachovati Deuteronomium a je před královskými pochopy ukrýti.

I poslal velekněz vzácný nález Josiášovi po královském písaři Safanovi. Tento četl knihu zákona králi. Když přečetl hrozby, jež Bůh na poušti vyslovil ústy Mojžíšovými lidu, pro případ nevěrnosti jeho, roztrhl král roucha svoje v domnění, že nastává doba, kdy se všecky tyto hrozby vyplniti mají.

A rozkázal král Helkiášovi veleknězi, Safanu písaři a jiným ještě: „Jděte a poraďte se o mě a o lid stran slov knihy této, jež byla nalezena; neboť veliký hněv Hospodinův rozpálil se na nás, že neposlouchali otcové naši slov knihy této.“ Šli tedy ku prorokyni Holdě (hebr. Chuldá), která bydlila v Jerusalemě, a tázali se jí na tu věc.

Proč nejdou k proroku Jeremiášovi? Nejspíše proto, že mluví o budoucnosti Judska ponuře, pessimisticky. Té nálady měli však, když přečetli strašné hrozby Deuteronomia, více než dost; proto jdou k prorokyni doufajíce, ta že bude věštiti příznivěji.

Ona jim odpověděla: „Povězte muži, který vás poslal ke mně: Toto praví Hospodin: ‚Hle, já přivedu neštěstí na toto místo i na obyvatele jeho, všecky kletby, které napsány jsou v knize, kterou četli před králem judským. Protože opustili mne a obětovali bohům cizím, popouzejíce mne všemi díly rukou svých: rozpálí se hněv můj na toto místo a nebude uhašen.‘ Králi pak judskému, který poslal vás, abyste se tázali Hospodina, takto povíte: Toto praví Hospodin, Bůh Israelův: ‚Proto, žes — slyše slova knihy — ponížil se přede mnou, žes roztrhl roucho své a plakal, proto jsem uslyšel tebe. Já připojím tě k otcům tvým a pochován budeš v hrobě svém v pokoji, aby neviděly oči tvé všeho neštěstí, kteréž uvedu na toto místo.‘“

Když oznámili králi, co Holda pověděla, shromáždil kolem sebe všecky IV Kr 23
starší judské a jerusalemské a šel nahoru do chrámu Hospodinova; kněží a veškeren lid od malého až do velkého šli s ním; i dal přečísti, aby každý slyšel, knihu úmluvy, jež byla nalezena v domě Hospodinově. A stoje na výstupku zavázal se král za hlasitého souhlasu lidu, že budou choditi za Hospodinem, šetřiti příkazův, ustanovení a práv jeho celým srdcem a veškerou duší, aby tak splnili slova úmluvy, která napsána byla v oné knize.

Byl-li po odpadu většiny Israelitů, který trval déle než půl století, náhle objeven a předčítán rukopis Mojžíšův, bylo to, jako by Mojžíš sám z říše

mrtvých vstal, aby ohlásil svému vzpurnému lidu hněv Boží. Králi i lidu bylo jako kdysi nešťastnému Saulovi v Endoru, když mu hlásil záhubu Samuel, z podsvětí vyvolaný.

IV Kr 23 II Par 35 Učinil pak Josiáš Hospodinu v Jerusalemě slavnost beránka velikonočního, který zabit byl čtrnáctého dne měsíce prvého. A slavili synové Israelovi, cokoli se jich tehdy shromáždilo, hody beránka a slavnost přesnic sedm dní. K této příležitosti znovuspořádal Josiáš bohoslužbu; ustanovil kněze v úřadech jejich a levitům přikázal, aby sloužili ve svatyni po čeledích a třídách, jak psáno je v knize Mojžíšově. Také zpěváci měli být opět na svém místě a vrátní ani na krok neměli odstupovati od služby. A nebyla slavena veliká noc podobná v Israeli ode dnů Samuele proroka a od dob soudců, jako tehdy za krále Josiáše.

Posvátný letopisec, zaznamenávaje toto vše k dobru krále Josiáše na účtu Hospodinově, dodává: „Nebylo podobného krále před ním, který by se byl obrátil k Hospodinu celým srdcem svým, celou duší svou a veškerou mocí svou dle zákona Mojžíšova, aniž po něm kdo povstal podobný jemu."

*

Opravné snahy Josiášovy zlepšily nábožensko-mravní život lidu aspoň navenek. Jerusalem i Judsko vyčištěno bylo ode všech stop modloslužby, také veškery svatyně výšin v Samařsku, jež byli vzdělali králové israelští, aby popuzovali Hospodina, byly pobořeny. Rovněž oltář, který byl v Betelu postavil Jeroboam a tak uvedl do hříchů Israele, ten oltář spálil Josiáš a zetřel na prach.

Bylo však třeba opět a opět s důrazem naléhati na to, aby oprava pronikla také do nitra národa. Proto ukládá Hospodin Jeremiášovi, aby Jer 11 o to všemi silami pracoval. „Řekneš Judovcům a obyvatelům Jerusalema: ‚Toto praví Hospodin, Bůh Israelův: Zlořečený člověk, jenž by neposlechl slov této smlouvy, kterou jsem uložil otcům vašim v den, kdy jsem je vyvedl z Egyptské země, ze železné huti.'" I odpověděl jsem: „Amen, Hospodine!" Nato Hospodin: „Hlásej všecka tato slova po městech judských a po ulicích jerusalemských! Říkej: Slyšte slova této smlouvy a čiňte je!"

A byl to popředně Jeremiáš prorok, který v té knize s příslušnou uctivostí čítal, že mu její duch i sloh přešel takořka do krve . . ., a který všemožně se přičiňoval, aby obnova náboženského i mravního života byla v duchu nalezeného Deuteronomia provedena.

Jako refrénem zaznívalo v jeho výzvách:

„Zorejte sobě novinu, *Jer 4
a nerozsívejte na trní!
Obřežte se Hospodinu,
odejměte předkožky svých srdcí,
mužové judští a obyvatelé jerusalemští,
aby nevyšlehl jak oheň hněv můj
a nevzplál, že by ho nikdo nemohl uhasiti . . .!"

Ve smyslu: Vaše pokání, vaše mravní obnova nesmí býti povrchní, musí jíti do hloubky, jako rolník hluboko zapouští pluh oraje novinu (neobdělanou dosud půdu); jest vám odkliditi všecky překážky, jako se odstraňuje s pole trní a hloží.

Ale činnost Jeremiášova stává se obtížnou lidu, jenž by se raději pustil s proudem pohanství a žil životem volnějším a smyslově plnějším. A jsou to právě rodáci a spoluobčané prorokovi v Anatotě, kteří si chtějí získat „zásluhu" . . . a odstraniti vraždou nepohodlného všem hlasatele Boží vůle. Bůh však zavčas upozornil svého věrného sluhu na nebezpečí, jež mu hrozilo.

„Ty, Pane, zpravils mne, že jsem to zvěděl;
dal jsi mi, abych prohlédl úskoky jejich.
A já jsem byl jako krotký beránek,
kterého vedou na porážku.

Ani potuchy jsem neměl,
že mně strojí úklady řkouce:
‚Zkazme strom i s ovocem jeho,
vytněme jej ze země živých,
nebudiž památky po jeho jménu!'

Ty však, Pane zástupů, soudce spravedlivý,
který vyšetřuješ srdce i ledví,
nechať vidím pomstu tvoji nad nimi,
neboť tobě svěřuji věc svou."

Odměnou za vše, co dobrého vykonal Josiáš, těšila se země Judská za vlády jeho nerušenému míru.

*

Bohužel, obrácení lidu nebylo upřímné — — Mohlo tedy býti trvalé? Zakrátko zase vrátil se lid ke starým chybám a to najednou, jako by se byl smluvil.

I řekl Jeremiášovi Hospodin: „Judovci a obyvatelstvo jerusalemské se spikli! Odešli za bohy cizími, aby jim sloužili: — zrušili smlouvu moji, kterou jsem učinil s otci jejich. Protož — aj, já uvedu na ně pohromu,

ze které nebudou moci vyjíti, a když budou volati ke mně, nevyslyším jich. I půjdou města judská a obyvatelé jerusalemští a budou volati k bohům, kterým obětují kadidlo, ale nevysvobodí jich v čas soužení jejich. Kolik totiž měst, tolik i bohů máš, Judo, a kolik jest v Jerusalemě ulic, tolik postavil jsi oltářů hanby . . ."

Steskem a lítostí podbarvuje se prorokovi hlas při slovech, adresovaných národu: „Olivou košatou, pěknou, plodnou, krásnou Hospodin tě učinil; až hromem promluví, zapálí se veliký oheň v ní a spáleny budou její ratolesti. Hospodin zástupů, který tě byl štípil, ustanovil pohromu na tebe!"

Nitro Jeremiášovo, přeplněné ponurými přestavami mravní zkaženosti Judovců, mocně se zachvívá, když Bůh odkrývá před užaslým zrakem jemné jeho duše závoj, jímž zakryta budoucnost lidu i země. A nedosti na tom. Hospodin ukládá mu, aby líčil hrozné tresty, jež čekají věrolomný národ, ač ví, že srdce jeho se při tom ne pouze chví, ale přímo zmítá . . .

Hlas prorokův jako rachot hromu šíří se na všecky strany — — a ne již povšechně, nýbrž určitými rysy načrtáván obraz zkázy: Přijde od severu!

Jer 4

Hlásejte v Judsku i v Jerusalemě,
provolávejte, mluvte,
trubte na rohy v zemi,
křičte silně a rcete:

„Shromažďte se a vejděme
do měst opevněných!"
Vyzdvihněte znamení*) k Sionu,
zachraňte se, neotálejte!
Neboť pohromu já uvedu od severu,
velikou zkázu.

Vystoupil lev z brlohu svého,
zhoubce národů pozdvihl se;
vyšel z místa svého,
aby obrátil zemi tvou v pustinu . . .

*

Vítr žhoucí věje na lysých horách pouště
směrem k dceři lidu mého,
ne k převívání, ne k přečišťování,
vítr příliš prudký na to přichází mně.

*) Má býti vztyčen prapor nebo jiné nějaké znamení, zdaleka viditelné, aby značena byla zděšenému lidu cesta k Jerusalemu.

Aj, jako mračna vystupuje,
jako vichor vozy jeho,
rychlejší než orli jsou koně jeho.
Běda nám, neboť veta jest po nás!

Od Danu přichází zpráva o tom,
od hor Efraimských oznamují zhoubu.
Říkají národům, ať to slyší:
Vzhůru proti Jerusalemu! — (Smysl: Ozývá se heslo velitelů: Vzhůru . . .!)

Přicházejí oblehatelé z daleké země;
jako polní hlídači obklíčí jej . . .
Cesty tvé, smýšlení tvé ti to způsobily;
to jest ovoce tvé zloby!

*

Mé nitro, mé nitro! Bolno mi!
Záhyby srdce mého!
Bouří to ve mně,
nemohu mlčet!

Neboť hlas polnice slyším,
válečný ryk.
Zkázu za zkázou oznamují,
pohubena je všecka země.
Ve chvilce jsou zničeny mé stany,
mžikem oka obydlí má.
Dokavad vídati budu uprchlíky,
slýchati hlas trouby?

To proto, že pošetilý jest můj národ;
jsou to synové nemoudří, bez rozumu.
Moudří jsou, aby činili zlé věci,
ale dobře činiti neumějí.

*

Hleděl jsem na zemi, a aj, prázdná byla a pustá;
na nebesa — a nebylo světla na nich.
Hleděl jsem na hory, a aj, chvěly se;
a pahorky všecky se třásly.

Hleděl jsem a nebylo tu člověka;
všecko ptactvo nebeské prchlo.
Hleděl jsem, a aj, ze zahrady pouště;
města pak všecka zbořena byla
od Hospodina, od žáru hněvu jeho!

*

Před křikem jezdců a lučištníků
utíká každé město;

zalézají do houštin,
vystupují na skály;
všecka města jsou opuštěna,
nebydlí v nich člověk.

*

Ano, křik jako ženy před porodem slyším,
hlas úzkosti jako prvorodičky;
je to hlas dcery Sionské umírající,
která rozprostírá své ruce:
„Běda mně, neboť umdlela má duše
pro zabité!"

*

Jer 5 (Hospodin:) Obejděte třídy Jerusalema,
hleďte a patřte,
hledejte v ulicích jeho,
naleznete-li koho,
kdo činí spravedlnost,
kdo se snaží věrným býti:
i budu jemu milostiv!

(Prorok:) Hospodine, oči tvé patří na věrnost;
bil jsi je, a nebolelo jich;
potírals je, a nechtěli přijímat poučení;
zatvrdili tvář svou nad skálu;
nechtěli se navrátiti.

I řekl jsem si: „Snad jsou to jen lidé chudí,
pošetilí proto, že neznají cesty Hospodinovy,
práva Boha svého.
Půjdu tedy k předním a mluviti budu s těmi,
neboť oni znají cestu Hospodinovu,
právo Boha svého."
Avšak, hle, tito vesměs rozlámali jho,
roztrhali svazky!

Proto pobíjí je lev z lesa,
vlk z pustiny je hubí,
rys číhá nad jejich městy:
kdo z nich vychází, polapen bývá.

(Hospodin:) Pro kterou věc budu ti moci milostiv býti?
Synové tvoji mě opustili,
přisahají skrze ty, kteří bohy nejsou;
sytil jsem je, a oni cizoložili:
v domě nevěstky smilstvo provozovali.
Jsou jako koně bujní, jako hřebci:
každý řehtá po ženě bližního svého.

Zda proto neměl bych trestat,
praví Hospodin,
národ takový
neměl bych stíhat?

*

Opravdu zpronevěřil se mně
dům Israelův a dům Judův, dí Hospodin.
Zapřeli Hospodina, řekli: „To není on!
Nepřijde na nás nic zlého.
Proroci do větru mluvili,
slovo Boží nebylo v nich."

Toto praví Hospodin, Bůh zástupů:
Protože mluvili takové řeči,
aj, já činím ze slov mých v ústech tvých (Jeremiášových) oheň
a z lidu tohoto dříví, aby je pohltil.

*

Aj, já přivedu na vás národ z daleka,
dome Israelův, praví Hospodin;
národ silný, národ starobylý,
národ, jehož jazyka nebudeš uměti,
aniž budeš rozuměti, co mluví.

Toul jeho jako otevřený hrob,
a všichni jsou obři.
A pohltí tvá osení i chléb tvůj,
pohltí syny tvé i dcery tvé,
pohltí brav i skoty tvé,
pohltí vinici i fík tvůj.
A poboří tvá hrazená města,
ve která doufáš.

*

Slyš, lide pošetilý,
který rozumu nemáš,
kteří majíce oči, nevidíte,
majíce uši, neslyšíte.

Což se nebudete báti mne, dí Hospodin,
před tváří mou se chvíti?
Jáť jsem položil moři písek za hranici
zákonem věčným, jehož nepřestoupí;
bouřiti budou vlny jeho, ale nezmohou ho,
dmouti se budou, ale nepřejdou ho.

Ale lid ten má ducha vzpurného, buřičského,
odvrátili se a odešli,
aniž si v duchu řekli:

„Bojme se Hospodina, našeho Boha,
který nám dává dešť raný i pozdní svým časem
a plnost roční žně nám zachovává."

Nepravosti vaše pokazily vše to,
hříchy vaše vzdálily to blaho od vás.
Ano v lidu mém jsou bezbožníci,
číhají jako ptáčníci,
osidla kladou, pletky, aby lapali lidi.
Jako léčka plná bývá ptáků,
tak jsou domy jejich plné nekalého zisku:
proto jsou velicí a bohatí.

Jsou tlustí, vypasení,
pomíjejí řeči mé nešlechetně.
Práva vdov a sirotků se nezastávají,
spravedlivé věci chudých se neujímají.

Zda proto neměl bych trestat,
praví Hospodin,
národ takový
neměl bych stíhat?

Úžasu hodné a divné věci se dějí v zemi:
Proroci prorokují lživě,
kněží jim rukama tleskají,
a lid můj miluje takové věci;
co tedy konec konců s nimi bude?

*

Jer 6 (Prorok:) Posilněte se, synové Benjaminovi,
k útěku z Jerusalema!
Jeť viděti pohromu od severu,
velikou zkázu.

(Hospodin:) Krásnou a rozkošnou dceru Sionskou zahladím:
Přijdou na ni pastýři se svými stády,
rozbijí na ní stany kolem dokola;
spase každý, co mu do rukou přijde.

(Hospodin k nepřátelům dcery Sionské:) Zasvěťte se válce proti ní,
vstaňte, táhněte ještě o poledni!

(Nepřátelé:) Běda nám, že se nachýlil den již,
že se natahují večerní stíny!
Vstaňte, táhněme v noci
a rozmetejme domy její!

(Prorok:) Neboť toto praví Hospodin zástupů:
Vysekejte stromy její
a udělejte okolo Jerusalema náspy;

toť je město, jež zasluhuje trestu,
neníť než násilí v něm.

Jako cisterna uchovává vodu čerstvou,
tak čerstvou uchová Sion svoji zlobu...

*

Ke komu mluvit mám, komu svědčit,
aby mne slyšel?
Aj, neobřezané jsou uši jejich,
i nemohou slyšet;
slovo Hospodinovo stalo se jim potupou,
nemají záliby v něm.

Proto plný jsem hněvu
a námahou jej v sobě zadržuji.
„Aj, já vztáhnu svou ruku
na obyvatele této země," dí Hospodin.

„Neboť od nejmladšího do nejstaršího
všichni hledí lakomství,
a od proroka až do kněze
všichni činí podvod.

Hojí rány lidu mého lehkovážně
říkajíce: „Zhojí se, zhojí se,"
ačkoliv se nehojí.
Zahanbeni budou, protože činili ohavnosti;
ba nikoliv, nebudou se hanbit,
neumějí se již stydět!
Protož padnou mezi padající,
až je budu trestat, padnou..."

*

Toto pravil Hospodin:
„Postůjte na cestách a vizte,
a tažte se na stezky staré;
která jest cesta dobrá, po té choďte,
i najdete občerstvení svým duším."
Oni řekli: „Nebudeme chodit po ní."
I ustanovil jsem nad nimi strážné, aby jim říkali:
„Slyšte hlas polnice!"
Oni řekli: „Nebudeme poslouchati!"

Jako polnice strážných (hlásných), kteří s výšin přehlédali kraj do dálky, ohlašovaly blížící se nepřátelský vpád, tak oznamovala ústa proroků tresty Boží v podobě válečného dobyvatele a ničitele.

Protož slyšte národové a poznej shromáždění!
Jak veliké věci já učiním, slyš země!

Aj, já uvedu na lid tento pohromu,
ovoce smýšlení jeho,
protože neslyšeli slov mých,
protože můj zákon zavrhli.

*

Ejhle, přichází lid
ze země od severu,
národ veliký povstává
od končin země.

Luk a kopí má v ruce,
ukrutný je, bez milosrdenství;
hlas jeho jako moře hučí,
na koních sedí,
vyzbrojeni jsou jak válečník do boje
proti tobě, Sionská dcero.

*

Co takto hřímal Jeremiáš svým soukmenovcům do svědomí, vstoupil Nabopolasar, zakladatel říše novobabylonské čili chald(ej)ské, ve spojení s nepřáteli Ninivských: s Nechaonem II., faraonem egyptským, a s Kyaxarem, králem médským, a navrhl jim, aby společně udeřili na říši assyrskou. Oni s tím souhlasili.

II Par 35 IV Kr 23 Na jaře r. 608. opustil Nechao Memfis a vtrhnul do Asie. V Palestině dobyl Gazy, Askalonu a táhl pobřežními kraji dále na sever. Josiáš, hodlaje uplatňovati svoje nároky na území bývalé říše severní (israelské), — jak byl již dříve začal, očišťuje ony kraje ode všeho, co připomínalo modlářství —, stavěl se mu v cestu. Při ústí průsmyků karmelských pokusil se docela zastaviti jeho pochod. Bitva byla svedena poblíže Megidda.

Josiáš podlehl. Smrtelně jsa raněn od střelců, dovezen byl do Jerusalema. Tam zakrátko zemřel maje třicet osm let věku a pochován jest v hrobce otců svých. I plakal nad ním veškeren Juda i Jerusalem.

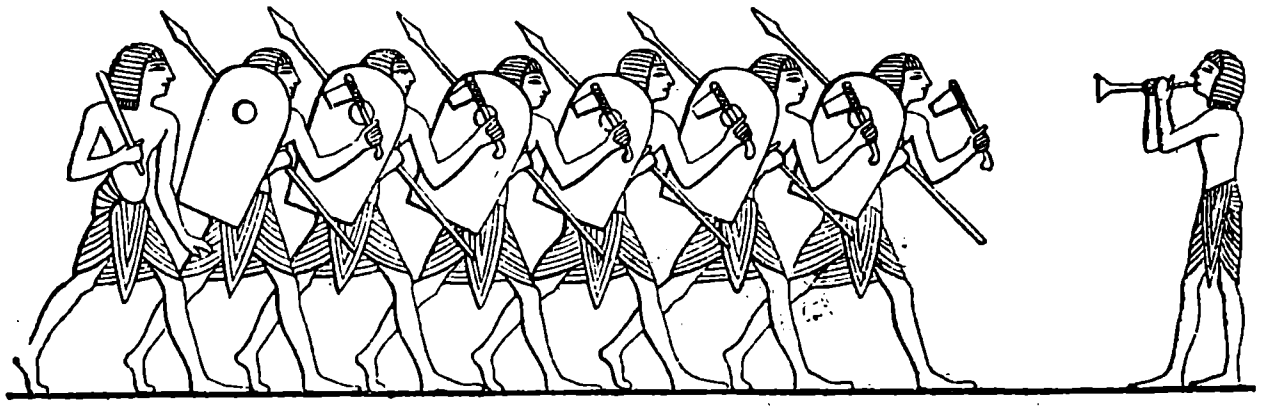
Sir 49 Ještě v době machabejské oslavuje tohoto dobrého krále moudrý Sirachovec:

Památka Josiášova jest jako vonidla,
smíšená uměním mastičkářovým;
v ústech všech je jako med sladká,
jest jako hudba na hodech vinných.
On byl poslán od Boha ku pokání lidu,
i odstranil ohavnosti bezbožecké.
Tíhl ku Pánu svým srdcem
a za dnů hříchů držel se pevně zbožnosti.

Chvála zajisté skvělá.

Smrt Josiášova dotkla se Jeremiáše velmi bolestně. Zármutek svůj vyjádřil v žalozpěvu, který tak býval často zpíván, že zlidověl; ale — bohužel — nezachoval se nám. Zvláště proto těžce nesl prorok smrt Josiášovu, že ztíženo tak viděl dosažení opravných cílů, pro které pracovali oba celým srdcem a celou duší. Odpůrci obnovy poukazovali s netajenou radostí na to, že panovníkův život byl podťat v nejlepším věku, na samém vrcholu mužných let. Dostalo se mu, tvrdili, spravedlivého trestu, ježto zrušil svatyně na horách . . .! Tyto a takové řeči byly s to, aby posílily staré modlářství. Ani okolnost, že byl po Josiášovi stranou Egyptu nepřátelskou na trůn dosazen mladší jeho syn Joachaz (Šallum), nemohla těšiti Jeremiáše, který s jistotou předvídal, že zkrácený ve svých nárocích starší syn Eljakim bude se ucházeti o přízeň Egypta ku podpoře svého práva, že se dostaví otřesy, jež neprospějí ani věci Hospodinově ani blahu lidu. II Par 35 IV Kr 23

Po bitvě u Megidda postupoval Nechao dále k severu. Netušil, že pomáhaje Nabopolasarovi připravuje sobě samému i Židům nového nepřítele.

Egyptská pěchota se štíty, kopím a sekerami. (Ze staroegyptských památek.)

Konečně přitrhl ke zdem města Charkamise*) a zmocniv se ho, stal se pánem celé země, ležící západně od Eufratu.

Zvěděv pak, že byl v Judsku dosazen na trůn Joachaz, a horše se, že se tak stalo bez jeho svolení, povolal jej k sobě do Rebly,**) kde měl svůj hlavní stan, zbavil jej trůnu, dal ho spoutati a při návratu z této výpravy do Egypta odvedl jej s sebou. Jeremiáš vida, jak se plní jeho předtuchy, mohl připojiti ke vzpomínce na Josiáše: IV Kr 23 II Par 36

Neoplakávejte mrtvého, *Jer 20
nekvilte nad ním;
plačte nad tím, který odchází,
neb již se nenavrátí,
aniž uzří rodnou svoji zem!

A stalo se. Královský zajatec umřel v Egyptě. Místo něho dal farao

*) Karkemiš. Dnes zříceniny Džeráblús, na západním břehu Eufratu.

**) Rebla — dnešní Rible nad řekou Orontem (Nahr el-'Açi) v širokém údolí mezi Libanem a Antilibanem, severně Ba'albeku a jižně Hamy. Byla na cestě spojující Hamat (od severu) s údolím Merdž Ajún, branou to Palestiny.

Judsku za krále staršího syna Josiášova Eljakima, jehož jméno změnil v „Joakim", aby naznačil, že bude králem z jeho milosti. Judsku pak uložil velikou daň.

Joakim
608—598.

IV Kr 35 II Par 36 Ve dvaceti pěti letech byl Joakim, když počal kralovati, a jedenáct let kraloval v Jerusalemě. Jméno matky jeho Zebida (= Darovaná). Činil, co je zlé před Hospodinem, dle všeho, co byli činili otcové jeho.

Jeremiáš vyjádřil svoje stanovisko k novému panovníku těmito slovy:

Jer 22

Běda tomu, kdo staví dům svůj s nespravedlností
a své pokoje s bezprávím;
kdo žádá práci od bližního bezplatně,
mzdy příslušné mu nedávaje!

Kdo říká: Vystavím sobě dům široký
a pokoje prostranné;
dělá si veliká okna, cedrové stropy
a maluje červcovou barvou.
Zdali proto kralovati budeš,
že se přirovnáváš k cedru?

Otec tvůj jedl a pil ovšem také,
ale činil dle práva a spravedlnosti:
tehdy dobře bylo jemu.
Zastával se práva chudého a nuzného,
i bylo mu dobře.
Zdali ne proto, že znal mne? — dí Hospodin.

Ale tvé oči a tvé srdce
hledí toliko na zisk,
na prolévání nevinné krve,
na útisk a jak běžet za zlým činem.

A hned na počátku vlády jeho hrozil Judovcům, stoje v nádvoří chrámovém, že — nepolepší-li se — svatyně na Sionu, chlouba národa, zanikne a Jerusalem že zpustne.

Jer 7 „Slyš slovo Hospodinovo, všecek Judo, vy, kteří vcházíte těmito dveřmi, byste se klaněli Hospodinu! Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: ‚Polepšete své mravy a snahy, i budu bydleti s vámi na tomto místě. Nespoléhejte na slova klamná, říkajíce: „Chrám Hospodinův, chrám Hospodinův, chrám Hospodinův je to!" Neboť polepšíte-li se, budete-li uplatňovati spravedlnost ve vzájemných sporech, nebudete-li cizince, sirotka, vdovy utiskovati, ani krve nevinné vylévati a nebudete-li za

bohy cizími choditi: bydleti budu s vámi na tomto místě, v zemi, kterou jsem dal otcům vašim, až na věky.

Aj, vy skládáte naději svou v řečech klamných . . . Kradete, zabíjíte, cizoložíte, křivě přisaháte, obětujete Baalům, chodíte za bohy cizími, a pak přicházíte, předstupujete přede mne v tomto domě, který má jméno mé. Pokládáte tedy za peleš lotrovskou dům tento, který má mé *Mt 21
jméno? Jděte do Silo, kde přebývalo jméno mé s počátku, a vizte, co jsem učinil jemu pro zlobu lidu svého! A nyní, ježto jste neposlechli, ačkoli jsem ustavičně a důrazně k vám mluvil, praví Hospodin, naložím s domem tímto, který má jméno mé a do kterého vy skládáte naději svou, jako jsem naložil se Silem, a toto město vydám na kletbu všem *Jer 26
národům země. A zavrhnu vás od své tváře, jako jsem zavrhl vaše bratry, všecko plémě Efraimovo.

Ty pak, Jeremiáši, nemodli se za lid tento, aniž počínej úpěnlivou prosbu za ně a nestav se přede mne . . .! Aj, roztrpčení mé a hněv můj sleje se na toto místo — —, zapálí se a nebude uhašen.'

Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Mluvil jsem s otci vašimi, když jsem je vyvedl ze země Egyptské, a to jsem přikázal jim: ‚Poslouchejte hlasu mého, a budu vaším Bohem, a vy budete mým lidem, a choďte po cestách, které přikáži vám, aby vám dobře bylo.' A neposlechli, aniž mi popřáli sluchu, ale odešli po choutkách svého srdce zvrhlého, obrátili se ke mně zády a ne tváří ode dne, kdy vyšli otcové jejich ze země Egyptské až do dneška. I posílal jsem k nim den co den ustavičně a úsilovně služebníky své, proroky, ale neposlechli, aniž popřáli mi sluchu, zatvrdili šíji svou a činili hůře než otcové jejich. Ani když ty mluviti budeš k nim všecka slova tato, neuposlechnou tě; volati budeš na ně, a neodpovědí tobě. I řekneš jim: Tento jest národ, který neposlechl hlasu Hospodina, Boha svého, aniž přijal kázně! Věrnost vymizela, vyhynula z jejich úst.

Ostříhej své vlasy a zavrz je
a počni na lysých výšinách žalozpěv;
neboť zavrhl Hospodin a opustil
národ, na který se hněvá.

Činili totiž Judovci, co jest zlé v mých očích, dí Hospodin: Postavili ohavy své v domě, který má jméno mé, aby jej znesvětili; a zřídili obětiště Tofet v údolí Ben-Ennom,*) aby tam pálili syny své a dcery své ohněm! Protož aj, přijdou dni, dí Hospodin, kdy nebude se již říkati

*) Hinnom, jihozápadně a jižně u samého Jerusalema.

„Tofet" a „Údolí Ben-Ennom", ale „Údolí zabíjení", a pochovávati budou v Tofetu, že nebude jinde místa. I budou mrtvoly tohoto lidu za pokrm ptactvu nebeskému a divokým zvířatům, a nebude, kdo by je odehnal. A učiním, že zmlkne v městech judských a v ulicích jerusalemských hlas radosti a hlas veselí, hlas ženicha a hlas nevěsty, neboť ze země bude poušť.

Jer 8 V ten čas, dí Hospodin, vyvrhou kosti králů judských i kosti velmožů jejich, kosti kněží, kosti proroků i kosti obyvatel jerusalemských z hrobů jejich, a rozmetají je proti slunci, proti měsíci i proti všemu vojsku nebeskému, které milovali, kterým sloužili, za kterými chodili, kterých se dotazovali a kterým se klaněli; nebudou sebrány a nebudou pochovány; hnůj z nich bude na povrchu země. I bude milejší smrt nežli život těm, kteří zůstanou z tohoto nešlechetného pokolení . . ."

Jer 26 Kněží, (lži-)proroci a lid poslouchali Jeremiáše, an mluvil ta slova v domě Hospodinově. Když pak domluvil, jali ho křičíce: „Ať umře, ať umře!" A všecek lid shrnul se proti němu.

Zvěděvše o tom vysocí činovníci v domě královském, odebrali se do domu Hospodinova. I pravili k nim a ke všemu lidu kněží a proroci: „Tento muž zasluhuje, aby odsouzen byl na smrt, neboť prorokoval proti tomuto městu . . ." Jeremiáš řekl: „Hospodin poslal mne, abych prorokoval proti domu tomuto a proti městu tomuto slova, která jste slyšeli. Protož nyní napravte své mravy, své snahy a poslouchejte hlasu Hospodina, Boha svého; i upustí Hospodin ode zla, kterým hrozil vám. Já pak — aj, v rukou vašich jsem; naložte se mnou, jak za dobré a za správné uznáváte; vězte však, že zabijete-li mě, krví nevinnou zatížíte sami sebe, toto město i obyvatele jeho, neboť vpravdě poslal mne Hospodin k vám, abych mluvil v uši vaše všecka tato slova." I řekli činovníci a všecek lid kněžím a prorokům: „Tento muž nezasluhuje, aby byl odsouzen na smrt, poněvadž ve jménu Hospodina, Boha našeho, k nám mluvil."

Povstali také někteří ze starších a řekli všemu shromáždění: „Micheáš Morasťan byl prorokem za dnů Ezechiášových a pravil judskému lidu:

*Mich 3
‚Sion jako pole bude orán,
z Jerusalema hromada kamení bude
a z hory domu Hospodinova lesnatá výšina!'

A zdali proto na smrt odsoudil ho král Ezechiáš a všecek Juda? Zda nebáli se Hospodina a neprosili ho za milost? I upustil Hospodin

od zlého, kterým byl jim hrozil. My pak chtěli bychom dopustiti se velikého zla na svou škodu?“

*

Tak vysvobozen byl Jeremiáš a mohl dále napomínati, varovati důsledně chybující lid, který tak upřímně miloval, a vynasnažovati se všemožně, aby jej k plnění příkazů Hospodinových přiměl a tak odvrátil v poslední ještě chvíli blížící se zhoubu . . . Hluboce citlivá jeho povaha propuká znovu a znovu v žaloby a nářky — a jménem Hospodinovým kárá a hrozí — —

Posbírám, posbírám je, praví Hospodin; Jer 8
nebude ani hroznu na vinném kmeni,
nebude fíků na fíkovém stromě,
ano i listy opadají;
ustanovil jsem již lidi, kteří je napadnou.

Od Danu je slyšet frkat jejich koně,
od silného řehotu jejich běžců
chvěje se všecka země.
Přicházejí a pohlcují zemi se vším, co v ní jest. — —

*

Nad zdrcením lidu svého jsem zdrcen,
zarmoucen, jat užasnutím.
Což není již balšámu v Galaadě,
nebo není tu lékaře?
Proč tedy nemůže se zahojit
rána lidu mého?

Ó by hlava má vodou byla Jer 9
a mé oči studnicí slz,
abych dnem i nocí plakal . . .!

Ó bych měl na poušti
útulek . . .,
abych mohl opustit lid svůj,
odejíti od nich!

Jsoutě všichni cizoložní,
rota zrádců.
Natahují svůj jazyk jako lučiště
ke lži a nikoli ku pravdě.

Nabyli v zemi moci,
neboť od zločinu do zločinu chodí.

*

Střez se každý bližního svého
a bratru nedůvěřuj,
neboť každý rád by tě obelstil
a každý s pomluvou chodí.

Druh druha oklamává,
pravdu mluvit neumějí,
neboť naučili jazyk svůj mluviti lež,
jde jim jen o to, by zločiny páchali.

Pročež toto praví Hospodin zástupů:
Aj, já přepustím je a zkusím v ohni,

neboť jak jinak měl bych naložiti
s takovým lidem?

*

Nad horami počnu pláč a nářek
a nad travinami pastvin kvílení;
neboť spáleny jsou, není, kdo by se bral jimi,
neslyšet hlasu vůdce stáda,
od ptáka nebeského až do zvěře,
všecko se odstěhovalo, zmizelo.

*

Který mudřec pochopil to,
který prorok může oznámit to,
proč zahynula země,
proč jest vypálena jako poušť,
že není, kdo by jí procházel?

I řekl Hospodin: „To proto, že opustili můj zákon,
který jsem dal jim,
a nechtěli slyšeti hlasu mého,
aniž choditi dle něho.
Ale šli za svým srdcem zvrhlým a za Baaly,
čemuž se naučili od svých otců."

*

Toto praví Hospodin, Bůh Israelův:
„Aj, já nakrmím lid tento pelyňkem,
dám jim za nápoj žlučovou vodu
a rozptýlím je mezi národy, jichž neznali
oni ani otcové jejich . . ."

*

Slyšte, ženy, slovo Hospodinovo;
nechať přijmou vaše uši řeč úst jeho!
Učte dcery své žalozpěvům,
jedna druhou truchlým písním.

Neboť smrt vchází našimi okny,
vniká do domů nám,
vybíjí děti z ulic,
mládež z veřejných míst.

A mrtvoly lidské leží
jako mrva na poli
a jako snopky za žencem,
kterých nikdo nesbírá.

*

Jer 10 (Prorok:)

Sesbírej se země své věci,
město obležené!
Neboť toto praví Hospodin:
„Aj, sužovati je budu tak,
aby mne nalezli . . ."

(Jerusalem:)

Běda mně!
Nezhojitelná je má bolest!
Přece však pravím já:
„Ano, tento svízel můj jest, ponesu jej.

Potresci mne, Hospodine, ale s mírou,
ne však ve svém hněvu,
abys nezničil mne!

Vylij hněv svůj na národy,
kteří nepoznali tebe,
a na krajiny, které jména tvého nevzývaly,
neboť snědli Jakoba;
ano snědli jej a strávili jej
a krásu jeho rozmetali."

Hospodin řekl mi: „Vstaň a sejdi do domu hrnčířova." I sešel jsem Jer 18
do domu hrnčířova, a aj, on pracoval na kruhu. Když se mu nepodařila nádoba, kterou dělal rukama z hlíny, udělal z ní zase nádobu jinou, jak se líbilo oku jeho. Tu mne oslovil Hospodin a řekl: „Nemohu-li jako tento hrnčíř naložiti s vámi, dome Israelův? Aj, jako jest hlína v ruce hrnčířově, tak jste vy v ruce mé! Brzy řeknu národu nebo království, že je vykořením, zkazím a vyhubím; upustí-li však národ, kterému jsem byl hrozil, od svého zla, upustím i já od zlého, kterým jsem hodlal stihnouti ho. Brzy však řeknu o národu neb o království, že je vystavím, že je štípiti budu; činí-li však, co je zlé mým očím, neposlouchaje hlasu mého: i já upustím od dobra, které hodlal jsem mu prokázati. Protož nyní rci mužům judským a obyvatelům jerusalemským: ‚Toto praví Hospodin: Aj, já připravuji pohromu na vás . . .; obrať se tedy každý od svých skutků zlých, polepšete své mravy i snahy své.' Oni však řeknou: ‚Vše marno! Za svými tužbami půjdeme a každý dle svého srdce činiti budeme.'" Pročež toto praví Hospodin:

„Otažte se národů,
kdo slyšel takové věci
hrozné, kterých příliš se napáchala
panna Israelská?

Zdali může zmizeti s plání skalních
sníh na Libanonu,
nebo zda možno vyvážiti vody studené,
ze zřídla vyvěrající?

Avšak lid můj zapomněl na mne,
nicotám obětuje kadidlo,
klopýtají na svých cestách,
na odvěkých stezkách . . .,

aby byla země jejich pouští,
na věčný sykot (= posměch);

každý, kdo půjde skrze ni, užasne
a kývati bude hlavou.

Jako východní vítr rozptýlím je
před nepřítelem;
záda a ne tvář jim ukáži
v den záhuby jejich."

Prorok volá po soudu Božím na lid zatvrzelý, který mu o život ukládá.

Řekli: „Pojďte a vymysleme si
proti Jeremiášovi plány;
nemůžeť pozbýti zákona kněžstvo,
mudrci rady, ni proroci řeči.
Pojďte a ubijme ho jazykem . . .!"

Pozoruj mě, Hospodine,
a slyš hlas mých protivníků!
Vykopaliť jámu, aby mne lapili,
a mým nohám tajně nakladli osidel.

Vzpomeň, že jsem před tebou stával,
abych přimlouval se za ně,
tvůj hněv abych odvrátil od nich!

Ale tobě, Hospodine, je známo
vše, co si na mě smyslili, bych umřel;
nenech bez trestu nepravosti jejich
a hřích jejich nebuď před tebou shlazen!

Jer 19 A opět pravil mi Hospodin: „Jdi a vezmi hliněný džbán od hrnčíře, vezmi s sebou několik starších lidu a několik starších kněží a jdi ven, do údolí Ben-Ennom, a hlásej tam slova, jež budu já mluviti tobě. Řekneš: ‚Slyšte slovo Hospodinovo, králové judští i obyvatelé jerusalemští! Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Aj, já uvedu trápení na toto místo, takže každému, kdo uslyší o něm, zníti bude v uších, protože opustili mne, zcizili toto místo, obětovali kadidlo na něm bohům cizím a naplnili je krví nevinných, pálíce tu své děti ohněm v oběť baalům. Protož, aj, dnové jdou, dí Hospodin, kdy nebude již slouti toto místo Tofet a údolí Ben-Ennom, ale Údolí zabíjení. A zvrátím tužby Judy a Jerusalema na tomto místě a způsobím, že budou padati mečem a rukou nepřátel; a mrtvoly jejich dám za pokrm ptactvu nebeskému a divoké zvěři. A učiním toto město úžasem: každý, kdo půjde skrze ně, užasne . . .‘ I rozbiješ džbán před očima mužů, kteří půjdou s tebou, a řekneš jim: ‚Toto praví Hospodin zástupů: Tak rozbiji tento lid a toto město, jako rozbita bývá nádoba hrnčířská, kterou nelze již opraviti.“‘

Jeremiáš ochotně a věrně vykonal, co mu bylo přikázáno. Přišed pak z Tofetu, stanul v nádvoří domu Hospodinova a řekl lidu: „Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: ‚Aj, já uvedu na toto město a na všecka města jemu poddaná vše zlo, kterým jsem byl jemu hrozil . . .‘“

Když uslyšel Fašur kněz, dozorce v domě Hospodinově, Jeremiáše Jer 20
a tato slova, dal zbíti proroka a vsaditi jej do klády, která byla v hořejší bráně Benjaminově u domu Hospodinova. Nazejtří však, když se rozednilo, dal Jeremiáše z klády vyvésti.

Tato brána, u Ez 8 zvaná oltářovou, spojovala nádvoří vnitřní a vnější na severní straně chrámové. „Hořejší“ slula proto, že návštěvníku svatyně bylo k ní z vnějšího nádvoří po schodech stoupati. Tudy nejvíce lidu do chrámu procházelo. Zde byla kláda, na postrach možným rušitelům klidu a posvátnosti místa.

Tehdy, po tolika neúspěších a po mučení zde zmíněném, bylo Jeremiášovi nevýslovně trpko v duši. Naříká si:

Svedl jsi mne, Hospodine, a dal jsem se ti svést;
silnější byl jsi než já, i zmocnil ses mne!
Jsem na posměch den celý,
všichni se mně posmívají;
řeč tvá stala se mi pohaněním.

I řekl jsem si:
„Nebudu již mluvit jeho jménem!“
Ale bylo v nitru mém jak oheň,
hořící a zavřený v mých kostech;
i zemdlel jsem nemoha toho snésti.

*

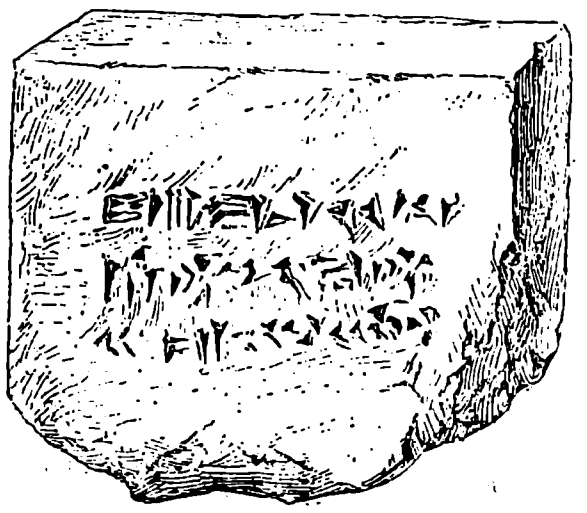
Zlořečený den, kdy jsem se zrodil,
den, kdy porodila mě má matka!
Zlořečený muž, který zvěstoval otci mému:
„Narodilo se ti dítě, chlapeček!“

Buď člověku tomu, jako je městům,
která Hospodin podvrátil bez milosrdenství;
ať slyší zjitra křik
a lomoz válečný o polednách,
že mne nezabil hned v mateřském lůně,
aby mně byla matka má hrobem,
a její život v útěžku věčně.
Proč jsem vyšel z mateřského lůna,
abych viděl jen námahu a bolest,
abych ztrávil v hanbě dny své?

*

Mezitím r. 606. podlehlo Ninive spojeným silám Babyloňanů, Médů a Skythů. Staří dějepisci praví, že obléhání trvalo tři roky. Jeho silné zdi vzdorovaly všechněm útokům. Ale Bůh použil proti hlavnímu městu krutých utlačovatelů svého národa rozkaceného živlu: obrovskou povodní vystouplý Tigris rozvalil značnou část opevnění. Ninive padlo a bylo se zemí srovnáno. Poslední král v zoufalství spálil sama sebe v paláci svém se ženami i poklady.

Pádem Ninive zanikla po 1500letém trvání říše assyrská, která byla tolik Israelity utlačovala, severní jejich stát vyvrátila a výkvět obyvatelstva do zajetí odvedši, pohany nahradila. Prozřetelnost byla si ji sice vyvolila za metlu na neposlušný svůj národ, ale Assyrie prováděla tento úkol příliš ukrutně. Zkáza Ninive a říše Assyrské byla úlevou aspoň pro Judsko, které mohlo pod vládou mírnějších Babyloňanů volněji dýchati a po stránce nábožensko-mravní svobodněji se vyvíjeti.

Cihla z assyrských staveb.

*Nah 1—3 A tak splnily se prorocké hrozby Nahumovy, dávno před tím pronesené.

Vítězové rozdělili se o dědictví assyrské tak, že Kyaxares médský obdržel krajiny severně Tigridu, Nabopolasar babylonský pak Mesopotamii. Ale také farao stál tu se svými nároky. A tak došlo k válce mezi odvěkými soupeři, Babylonií a Egyptem. Nabopolasar jsa příliš stár, aby se mohl osobně postaviti v čelo vojska, svěřil velitelství nad ním synu svému Nabuchodonosorovi. Ten vytáhl proti Karkemiši, jenž byl hlavní tvrzí faraonovou, porazil nepřítele a zahnal jej až ke hranicím Egypta (na jaře r. 605).

Jeremiáš takto líčí nástup egyptských vojsk:

Jer 46

Kdo je to, jenž jako Nil se bere,
jehož vlny dmou se jak řeky?
Egypťan je to, jenž jako Nil se bere,
jehož vlny dmou se jak řeky!
Praví: „Vystoupím a zaplavím zemi,
zkazím město i obyvatelstvo jeho,"

A výsledek tohoto válečného podniku Egypťanů stručně vyjádřil slovy:

Na severu, podle řeky Eufratu,
klopýtli a padli.

IV Kr 24 „Král egyptský již nevytáhl", praví IV. kniha Královská, „ze země své."

Bitvou u Karkemiše vzaly za své nároky Egypta na Syrii. Pánem jejím se stal Babylon a bylo zřejmo, že jím na dlouhou dobu zůstane. Odpor malých národů v Syrii, jako byli Judovci, proti veleříši babylonské byl beznadějný. Proto radil Jeremiáš Joakimovi, aby se Nabuchodonosorovi podrobil. Prorok věděl, že jest od Hospodina souzena Judsku za trest babylonská nadvláda, a Bohem osvícen předvídal také, že poroba babylonská bude jen dočasná, že nábožensky i mravně obrodí Judovce, a až to se stane a tak účelu poddanství Judy pod cizí mocnost bude dosaženo, že padne i Babylon, a pádem jeho že zasvitne krajanům jeho nová šťastná doba.

Na zpáteční cestě od hranic egyptských, kam byl stíhal přemožená vojska faraonova, zmocnil se Nabuchodonosor po krátkém obléhání Jerusalema. Chtěje s sebou Joakima odvésti do Babylonska, dal jej spoutati, *II Par 36
avšak udělil mu milost a spokojil se slibem věrnosti a tím, že vzal vznešené Judovce v rukojemství (první deportace). Též uzmul ve chrámě něco posvátných nádob a odvezl je s sebou . . .

*

Ještě téhož smutně památného roku 605., (léta čtvrtého Joakima, judského Jer 36
krále,) Hospodin oslovil Jeremiáše a řekl: „Vezmi knihu (závit) a zapiš do ní všecka slova moje ode dne, kdy jsem počal mluviti k tobě, ode dnů Josiášových až do dneška. Možno, že dům Judův, uslyše to vše, co já hodlám jim učiniti, navrátí se od své cesty zlé; i budu milostiv nepravosti a hříchu jejich."

Jeremiáš zavolal Barucha, syna Neriášova, a ten napsal z úst jeho všecky řeči Hospodinovy, které mluvil k němu, do závitu. — Diktoval tedy prorok příteli a písaři svému Baruchovi zápisky řečí, jež měl od svého vystoupení až do té chvíle.

*

Nebukadnesar, Nabuchodonosor (tak sluje v bibli; Nabu-kudurri-uçur v nápisech) jest jedním z nejslavnějších králů, kteří kdy nosili korunu. Babylon děkuje mu za největší část své slávy. Možno téměř říci, že bez něho nebyl by zaujal tak vynikající místo v dějinách světových. Jsa schopným vojevůdcem vnesl vítězné svoje zbraně do valné části starého světa, jsa přítelem umění a velikým stavitelem, učinil z hlavního města svého jeden z divů světa.

Království judskému oznámen byl Nabuchodonosor jakožto nástroj pomsty Boží na nevěrný jeho lid. Jeremiáš hned v roce nastoupení jeho na trůn babylonský prorokoval:

Jer 25 Od třináctého léta Josiáše, krále judského, až do dneška, tedy dvacet tři roky, mluví ke mně Hospodin a já mluvím k vám ustavičně a úsilovně, ale bez účinku. A již přede mnou posílal k vám Hospodin své služebníky, proroky, ale neposlouchali jste, aniž jste nachýlili uší svých, abyste slyšeli, když řekl ústy jejich: ‚Vraťte se každý se své cesty zlé, i budete bydliti v zemi, kterou dal Hospodin vám i otcům vašim, až na věky. Nechoďte za bohy cizími a mne ke hněvu nepopouzejte díly svých rukou.' Ale neuposlechli jste — na své neštěstí. Pročež toto praví Hospodin zástupů: ‚Aj, já pošlu severní národy a Nabuchodonosora, krále babylonského, služebníka svého, a přivedu je na tuto zemi, na její obyvatele; i zbiji je a učiním, že budou na úžas a na posměch. A zahladím mezi nimi hlas radosti, hlas veselí, hlas ženicha, hlas nevěsty, hřmot žernovu i světlo lamp. Všecka tato země bude pouští a sloužiti budou králi babylonskému sedmdesát let.'

Když pak se naplní sedmdesáte let, navštívím na krále babylonského a na jeho národu, dí Hospodin, nepravost jejich . . .

Jer 50

Oznamte to mezi národy, ohlaste to,
zdvihněte znamení,
netajte toho, rcete: „Dobyt jest Babylon!
Zahanben jest Bél, přemožen jest Merodach,*)
zahanbeni jsou bůžkové jeho,
přemoženy jsou modly jeho."

V ty dny, toho času, dí Hospodin,
přijdou synové Israelovi,
oni a synové Judovi s nimi;
cestou plačíce bráti se budou,
Hospodina, Boha svého, budou hledat.
Na cestu k Sionu ptáti se budou,
tam budou upřeny zraky jejich.
Přijdou a připoutají sebe k Hospodinu
věčnou smlouvou, která žádným zapomenutím nevezme za své.

Stádo zbloudilé byl lid můj;
pastýři jejich je svedli, po horách je rozprášili,
a oni s hory na horu pobíhali.
Všichni, kteří je nalézali, sžírali je . . .
To proto, že zhřešili proti Hospodinu,
proti Hospodinu, sídlu spravedlnosti,
proti naději jejich otců, Hospodinu.

*

*) Hebrejské jméno babylonského boha Marduka.

Rozptýlené stádo jest Israel,
lvi jej rozehnali;
nejprve jej sžíral král assyrský,
nyní pak naposled rozdrtil mu kosti
Nabuchodonosor, král babylonský.

Protož toto praví Hospodin zástupů,
Bůh Israelův:
„Aj, já navštívím krále babylonského i zemi jeho,
jako jsem navštívil krále assyrského."

*

Kterak na padrť je rozbito
kladivo celého světa!
Kterak jest obrácen v poušť
Babylon mezi národy!

Osidlo jsem ti políčil, a lapil ses,
Babylone, aniž jsi pozoroval;
dopaden a popaden jsi,
protožes Hospodina popudil.

*

Běda jim, neboť přišel jejich den,
čas navštívení jejich!

*

Meč na Chaldejské, dí Hospodin,
a na obyvatele Babylona,
i na činovníky a mudrce jeho!
Meč na hadače jeho, ať jsou z nich blázni,
meč na jeho junáky, ať jsou z nich baby!

Meč na koně a na vozy jeho
i na všecek lid, který je v něm,
ať jsou jako ženy;
meč na poklady jeho, ať jsou rozebrány;
meč na vody jeho, ať vyschnou!

Neboť země model je to
a obludami se pyšní . . .

*

Kalich zlatý byl Babylon v ruce Hospodinově: Jer 51
opojoval celý svět;
z vína jeho pili národové,
a proto byli jak šílení.

Náhle Babylon padl a rozdrcen byl . . .;
opusťme jej a pojďme
každý do své vlasti!

*

Nabruste střely a naplňte touly!
Hospodin vzbudil ducha médských králů,
neboť plán má proti Babylonu — zničiti jej;

pomsta Hospodinova je to,
pomsta za chrám jeho.

*

Odplatím Babylonu
všecko jejich zlo, jež činili na Sionu,
i všem obyvatelům chaldejským
dí Hospodin.

*

Snědl mne, polkl mne Nabuchodonosor, babylonský král,
odložil mne, jako prázdnou nádobu.
Pohltil mne jako drak,
naplnil své břicho...

„Tělo mé znásilněné přijď na Babylon!"
praví obyvatelstvo Sionu,
a „Krev má na obyvatelstvo Chaldejské země!"
praví Jerusalem.

Protož toto praví Hospodin:
„Aj, já povedu při tvou
a pomstím tebe.

I bude Babylon hromadou kamení,
bydlištěm šakalů,
na úžas a na sípění (ve smyslu: na posměch),
protože nebude, kdo by v něm bydlil."

*

Navštívím Béla v Babyloně
a vyrvu, co zhltil, z úst jeho..., praví Hospodin.

*

Křik je slyšeti z Babylova,
pohroma veliká v Chaldejské zemi...
Ano, pohubí Hospodin Babylon!

Hučeti budou vlny jejich jako spousty vodstva,
hlučeti bude jejich křik;
neboť přijde na něj, na Babylon, zhoubce,
zjímáni budou junáci jeho, rozlámán jejich luk,
neboť Hospodin, Bůh odplaty,
jistě odplatí jim.

*

Joakim král — bohužel — nezmoudřel ani pohromou, která ho stihla.

Jer 36 Roku pátého vlády jeho, měsíce devátého, když vyhlášen byl půst před Hospodinem všemu lidu v Jerusalemě a všemu množství, které se bylo sešlo z judských měst do Jerusalema, přikázal Jeremiáš Baruchovi: „Já jsem zabaven, nemohu jíti do domu Hospodinova. Protož jdi ty a čti ze

závitu, do kterého jsi napsal z úst mých slova Hospodinova, aby je slyšel lid. Snad se obrátí modlitbou k Hospodinu a odvrátí se každý od své cesty zlé, neboť veliké jest rozhořčení i hněv, ve kterém hrozí Hospodin tomuto lidu. I učinil Baruch všecko, jak mu přikázal Jeremiáš prorok: četl z onoho závitu řeči Hospodinovy ve chrámě. Zvěděvše o tom činovníci, kteří zasedali právě v domě královském, vzkázali pro Barucha, syna Neriášova. Ten vzav knihu přišel k nim. I řekli jemu: „Sedni a čti ty věci hodně zřetelně." Baruch tedy četl hodně zřetelně. Když vyslechli vše, hleděli s úžasem druh na druha a řekli Baruchovi: „Musíme to oznámiti králi. — Pověz nám, jak jsi sepsal všecky ty věci z úst jeho?" Baruch jim odpověděl: „Předříkával mi, jako by četl, a já jsem psal do knihy černidlem."

I vešli ke králi do dvorany a sdělili všecky ty věci s králem pozorně poslouchajícím. Král poslal pro knihu a dal si ji předčítati. Seděl v zimním paláci a před ním stál krb, plný řeřavého uhlí. Po každé, když byly přečteny tři nebo čtyři sloupce, odřízl je král písařovým nožíkem a hodil je do ohně, až byla spálena celá kniha. A nebáli se král a služebníci jeho, aniž roztrhli svá roucha. Někteří sice z přítomných důrazně naléhali na krále, aby nepálil té knihy; on však neuposlechl, ale přikázal, aby jali Barucha písaře a Jeremiáše proroka; ale skryl je Hospodin.

Tak vystoupil Joakim přímo proti Bohu a jeho nejsvětějším zájmům — —

Hospodin však přikázal Jeremiášovi, aby proroctví svá napsal znovu, a zjevil mu tresty, jež královského provinilce stihnou: „Navštívím na něm i na služebnících jeho nepravosti jejich: mrtvola jeho pohozena bude na vedro přes den a na mráz přes noc a uvedu na ně, na obyvatele jerusalemské i na Judovce, vše zlo, kterým jsem jim hrozil . . ."

Tento slíbený trest nečekal dlouho na své vyplnění.

Tři léta odváděl Joakim poplatek, ale potom — nepochybně Egyptem popouzen — odřekl povinný tribut. Bylo to r. 602., v době povstání severní Syrie proti Babylonu. Nabuchodonosor vtrhl tehdy osobně jen do Syrie a jsa jinak zaneprázdněn ještě, netáhl dále na jih. Do Judska poslal z Ribly, svého hlavního stanu, oddíly vojska, složené z Aramů a Chaldů a kázal svým poddaným v sousedství Palestiny, Ammonským a Moabům, aby spolu s nimi ztrestali odbojného vasala. IV Kr 24

K této situaci Judovců vztahují se slova Hospodina, ústy Jeremiášovými pronesená:

Opustil jsem dům svůj, Jer 12
zanechal dědictví své,

dal jsem miláčka své duše
do rukou nepřátel jejích.

Dědictví moje jest mi
jako lev v lese:
počalo řváti na mne,
proto ho nenávidím.

Pojďte, shromažďte se všecka zvířata polní,
pospěšte k žrádlu!

Spojeným vojskům sice nepodařilo se dobýti Jerusalema, ale Joakim za obléhání jeho zahynul (r. 598.), a nedostalo se mu ani slušného pohřbu a s ním obvyklých pohřebních žalozpěvů, jak byl Jeremiáš předpověděl:

Jer 22

Nebudou ho oplakávat:
„Běda, bratře!"
Nebudou ho oplakávat:
„Běda, pane!
Běda, Veličenstvo!"
Pohřbem osličím pohřben bude...

Po něm stal se králem syn jeho Joachin.

Joachin (Jechoniáš).
Podzim r. 598.

IV Kr 24 II Par 36

V osmnácti letech byl Joakin, když počal kralovati, a tři měsíce kraloval v Jerusalemě. Jméno matky jeho: Nohesta. Činil, co bylo zlé před Hospodinem, vše tak, jak byl činil otec jeho. Za krátké jeho vlády předpověděl Jeremiáš zajetí jako trest za zpronevěru. Králi a královně-matce adresoval slova:

Jer 13

Sedněte si hodně nízko,
neboť padá vám s hlavy
vaše nádherná koruna.

Pozdvihněte oči a vizte ty,
kteří přicházejí od severu!
Města jižní zavřená jsou,
nikdo jich neotvírá.
Odveden jest Juda všecek do zajetí,
je to přestěhování úplné.
Kde je stádo, jež bylo ti dáno,
nádherný brav tvůj?

Na všecky pak, krále i lid, vztahovala se další slova prorokova:

Zda může mouřenín změniti svou kůži
nebo rys svou kropenatost?

Tak budete moci činiti dobře
i vy, kteří jste zvyklí na zlé.

A rozptýlím je jako plevy, kterými zmítá
vítr pouště.
To jest los tvůj a úděl,
který jsem odměřil tobě, dí Hospodin.

Běda tobě, Jerusaleme! Nechceš býti čistý?
Dlouho-li ještě?

*

Mluvil jsem k tobě (dceři Sionské), když mělas všeho hojnost, Jer 22
ale řeklas: „Nebudu poslouchati!"
Takový jest mrav tvůj od tvého mládí:
neposlouchalas hlasu mého!

Jakože živ jsem, dí Hospodin,
Jechoniáše, syna Joakimova, krále judského,
třebas byl prstenem na mé pravici,
i odtud jej strhnu!

A vydám tě do rukou těch, kteří o život ti ukládají,
do rukou těch, jichž ty se děsíš,
do rukou Nabuchodonosora, krále babylonského,
do rukou Chaldejských.

Téhož ještě roku 598. objevilo se před Jerusalemem nové vojsko ba- IV Kr 24
bylonské. Nabuchodonosor sám osobně se dostavil, aby Judsko donutil II Par 36
k poslušenství. Po nedlouhém odporu vydal se Jechoniáš s celou rodinou i se vším majetkem v moc Babyloňanů. Nabuchodonosor odvedl jej, matku jeho a výkvět obyvatelstva počtem as 10.000 do zajetí (druhá deportace) a také poklady chrámové vyloupil. Lidu, jejž ponechal v Judsku, dal za krále nejmladšího syna Josiášova Mattaniáše, který pode jménem Sedekiáš dosedl na trůn.

Sedekiáš
597—587.

Dvacet jeden rok byl Sedekiášovi, když počal kralovat, a jedenácte IV Kr 24
let kraloval v Jerusalemě. Jméno matky jeho: Amital. II Par 36

Nebyl to člověk sám v sobě zlý, ale bázlivec a slaboch, který se stal loutkou svého okolí. Ježto nestavěl se proti modlářství s náležitou rozhodností, šířila se úcta model a dostala se až do chrámu jerusalemského. Proto skladatel knih Královských pronáší o něm úsudek nepříznivý: „Činil, co bylo zlé před Hospodinem, všecko tak, jak byl činil Joakim." A kniha Doplňků přidává: „Ani se nestyděl před Jeremiášem prorokem,

který k němu mluvil z úst Hospodinových. A zatvrdil šíji svou i srdce, že se neobrátil k Hospodinu, Bohu Israelovu. Také knížata zpronevěřovala se bezbožně všemi ohavnostmi pohanů a poskvrnili dům Hospodinův, který si byl zasvětil v Jerusalemě. Hospodin, Bůh otců jejich, vzkazoval jim po svých poslech od rána do večera den co den napomínaje, protože chtěl ušetřiti lidu i příbytku svého. Oni však posmívali se poslům Božím, pohrdali řečmi jeho, tupili proroky, až vzrostl hněv Hospodinův na lid jeho, že nebylo pomoci."

Jeho matka Amital, jež si zjednala velký politický vliv, jakož i vysocí činovníci počali zase pěstovati politiku příznivou Egyptu a nepřátelskou
Jer 27 Nabuchodonosorovi. Sedekiáš zprvu vzdoroval nátlaku této strany, odmítal návrhy, jež mu činila poselstva sousedních států: Edomců, Moabů,
Jer 29 Ammonských a Féničanů. Vypravil do Babylona poselství, jež mělo tlu-
Jer 51 močiti jeho oddanost, ano čtvrtého roku své vlády podnikl sám za týmž účelem cestu ke dvoru babylonskému.

Této příležitosti použil Jeremiáš, napsal všecko zlé, jež přijíti mělo na Babylon, na jeden list a dal jej Sarajášovi, členu družiny královské, s příkazem: „Až přijdeš do Babylonu, pečuj o to, abys přečetl všecka tato slova. Když pak list dočteš, přivaž k němu kámen, vrz jej doprostřed Eufratu, řka: „Tak bude potopen Babylon."

Před váženými zajatci mělo býti přečteno proroctví proti Babylonu, který tehdy byl ve květu moci a slávy, aby aspoň ve vzdálenou budoucnost mohli klásti své naděje, když nebylo možno podati jim útěchu brzkého návratu.

Jeremiáš konal úřad svůj prorocký dál se zvýšeným ještě — možno-li tak říci — úsilím. Zejména se vynasnažoval, aby krále i vůdce lidu udržel ve slíbené věrnosti říši babylonské. Ve svých snahách byl podporován několika rozumnými státníky, kteří své stanovisko opírali o zkušenost z nedávné minulosti, kdy Jesajáš radil nehledati pomoci u slabého Egypta, ale podrobiti se vůli Boží, a slovo Jesajášovo podivuhodně se osvědčilo. Ve službách strany, přející Egyptu, byli lžiproroci, kteří jak v Palestině tak i v Babylonsku rozšiřovali klamné naděje, že judští zajatci brzo se vrátí domů. S těmito směry bylo Jeremiášovi tuze zápasiti.

Ale přese všecko úsilí prorokovo Sedekiáš počal kolísati a konečně i podlehl vlivům strany, pracující pro Egypt.

Tou dobou ocitl se král babylonský v zápase s Elamity. Králové moabský, ammonský, idumejský a tyrský užili této okolnosti k tomu, aby se pokusili o svoji neodvislost. K nim se přidal přes důtklivé výstrahy

proroka Jeremiáše i Sedekiáš a vypravil poselství k faraonovi egyptskému, — byl to Psammetich II. — žádaje od něho koně a vojsko. K tomuto osudnému kroku krále zaléhá z babylonských krajů až do Judska Ezechielova otázka:

„Zdali blaze bude tomu, jenž to učinil? Ez 17
A kdo smlouvu zrušil, zdali vyvázne?"

Také Jeremiáš provází počínání královo nepříznivým proroctvím:

Jalovice výborná a krásná jest Egypt; Jer 46
ovád od severu přijde na ni — (tak málo lichotivého obrazu používá tu prorok).
— — — — — — — — — —

Se sekerami přijdou na ně jako dřevorubci:
posekají jejich les, dí Hospodin.

Neboť nemožno bude je sečíst,
bude jich více nežli kobylek,
bez počtu jich bude.
Zahanbena bude dcera Egyptská,
vydána v ruce národa severního.

Řekl Hospodin zástupů, Bůh Israelův:
„Hle, já navštívím Egypt i bohy jeho,
faraona i ty, kteří se na něho spoléhají."

A dále praví:

„Hospodin ukázal mi — aj — dva koše plné fíků, postavené před Jer 24
chrámem jeho. V jednom koši byly fíky velmi dobré, jako bývají fíky rané, ve druhém však byly velmi špatné. I řekl mi Hospodin: „Co vidíš, Jeremiáši?" Řekl jsem: „Fíky, fíky dobré, velmi dobré i špatné, velmi špatné, kterých nelze jísti, jak jsou špatné." Tu mě Hospodin dále oslovil: „Jako se zálibou patříš na tyto dobré fíky, tak pohlédnu se zálibou na judské zajatce, které jsem poslal z tohoto místa do země Chaldejské. Obrátím milostivě oči své na ně a přivedu je zase do země této, a vystavím je a nepobořím, zasadím je a nevytrhnu. A dám jim srdce, aby mne poznali; i budou mým lidem a já budu Bohem jejich. A jako s fíky špatnými, jichž nelze jísti, jak špatné jsou — praví to Hospodin — tak naložím se Sedekiášem, s činovníky jeho i s ostatním obyvatelstvem Jerusalema. A učiním, že budou sužováni a týráni, že budou na potupu, na posměch, na přísloví a na kletbu ve všech místech, do kterých je rozeženu. A pošlu na ně meč a hlad i mor, dokud nezmizí ze země, kterou byl jsem dal jim i otcům jejich."

Nabuchodonosor velmi se rozhněval nad revolučním hnutím malých králů u moře Středozemního. Urovnav neshody svoje s Elamity obrátil

IV Kr 25 se nejdříve proti Judovcům. Došed do Ribly poslal proti hlavnímu městu jejich značný oddíl vojska pod velením Nabuzardanovým. Bylo to r. 589.

*

Jerusalem bránil se hrdinsky a zoufale půl druhého roku.

Až k těmto těžkým chvílím obležení dohlédal prorocký zrak Jesajášův, ač byl zastřen krvavými slzami bolesti.

Jes 22 ...„Odstupte ode mne,
hořce budu plakat;
neusilujte, abyste mne potěšili...,
neboť přichází od Pána, Boha zástupů,
na město Jerusalem den zabíjení
a deptání a pláčů —

Překrásná údolí tvá plna jsou vozů,
a jezdci položili se proti bráně.
Odstraněn jest Judovi závoj — —

Obraz, značící krajní potupu, jaké se tehdy dopoustěl vůči ženě, kdo jí strhl s obličeje závoj.

Ani v této době, kdy byl Jerusalem uzavřen nepřátelským vojskem Jer 21 a obléhán, neustoupil Jeremiáš o píď od svých zásad. Když k němu Sedekiáš poslal, aby vyzvěděl, co se stane, řekl poslům králov-ským: „Toto praví Hospodin, Bůh Israelův: ‚Aj, já obrátím zbraně, které máte v rukou a jimiž bojujete za hradbami proti králi babylonskému a proti Chaldejským, a budu útočiti já proti vám rukou vztaženou a ramenem silným, rozhořčeně, roztrpčeně, ve hněvu velikém. A udeřím na obyvatele tohoto města, že lidé i dobytek morem velikým pomrou. Potom dám Sedekiáše, krále judského, a činovníky jeho i lid jeho zbylý ve městě po moru, po meči a po hladu do rukou Nabuchodonosora, krále babylonského, do rukou nepřátel jejich; i budou pobiti bez lítosti, bez ohledu, bez milosrdenství.‘“

Prorok přímo zrazoval lid jerusalemský z boje proti Nabuchodonosorovi a radil jim, aby se dobrovolně poddali. „Toto praví Hospodin: Aj, já dávám na vybranou vám cestu k životu a cestu k smrti. Kdo zůstane v tomto městě, umře mečem nebo hladem nebo morem; ale kdo vyjde k Chaldejským, bude živ — — Neboť obrátil jsem tvář svou proti tomuto městu ke zlému a ne k dobrému, dí Hospodin: do rukou krále babylonského bude vydáno, i vypálí je ohněm.“

Jer 34 Když zabrali Chaldové celé Judsko kromě Lachiše a Aseky,*) napo-

*) Azeka (Azéká) byla tam, kde je nyní Tell Zakarjá, jižně od Tibne, západně od Betlema.

mínal Jeremiáš krále opět ke kapitulaci. Předpověděl mu ovšem zajetí, vzdá-li se, avšak slíbil mu život, klidnou smrt a čestný pohřeb.

„Toto praví Hospodin: ‚Aj, já vydám toto město v ruce krále babylonského, a ten je vypálí ohněm. A ty neunikneš jeho ruce, ale dostižen, jat a v ruku jeho vydán budeš; uvidíš krále babylonského okem v oko, mluviti budeš s ním ústy v ústa, a půjdeš do Babylona.‘ Slyš však slovo Hospodinovo, Sedekiáši, králi judský! Toto praví Hospodin tobě: ‚Neumřeš mečem, ale v pokoji umřeš, a jako pálili vonidla při pohřbu tvých otců, předešlých králů, tak budou páliti vonidla při pohřbu tvém, a „Běda, pane!“ kvíliti budou nad tebou.‘ Toto slovo já jsem řekl, dí Hospodin.“

Ale strana válečná nedovolila, aby král Jeremiáše poslechl. Mohla se vykázati proti radě prorokově zdánlivým úspěchem, když došla zpráva, že farao Hofra (Apries), nástupce Psammetichův, jde s vojskem Jerusalemu na pomoc, a když obléhající vojsko chaldské bylo skutečně nuceno obléhání přerušiti, aby se obrátilo proti Egypťanům. V Jerusalemě tehdy jásali, jakoby již měli vítězství jisté. Jak bezpečnými se cítili, vysvítá z toho, že zotročili zase spoluobčany, které byli za obležení propustili na svobodu.

Jeremiáš jim to vytýkal a ujistil je, že se Babyloňané vrátí.

„Toto praví Hospodin, Bůh Israelův: Já jsem učinil smlouvu s vašimi otci, tehdy, když jsem je vyvedl z Egyptské země, z té robotárny, a řekl jsem: ‚Když vyprší šest let, propusť každý bratra svého, Hebrea, který se mu zaprodal, na svobodu!‘ Vy jste učinili sice, co je správno v mých očích, že jste ohlásili svobodu, každý svému soukmenovci. Ale v zápětí poskvrnili jste mé jméno: přivedli jste zase každý otroka a každý otrokyni svou, které jste byli propustili, a porobili jste si je znova. V Mž 15

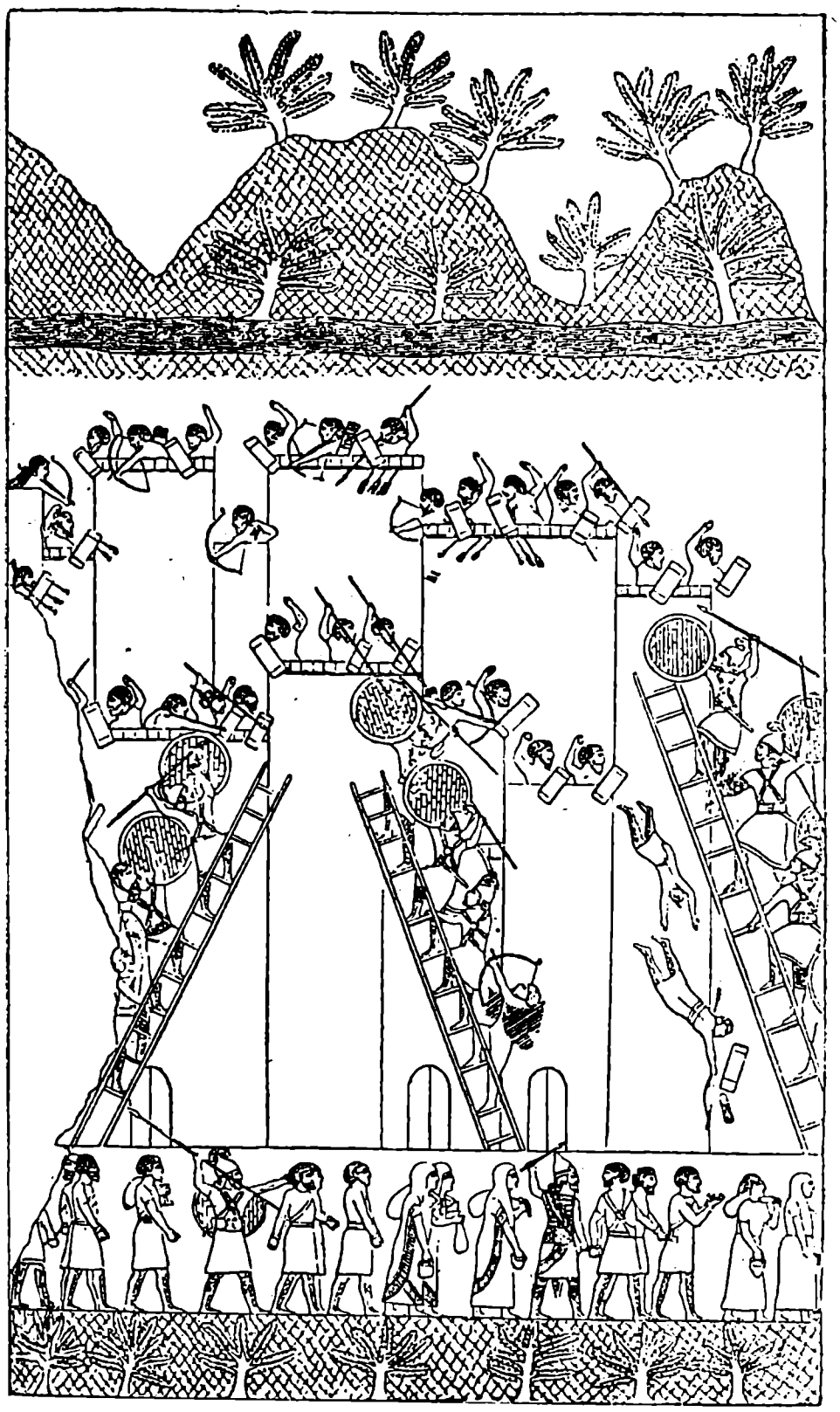
Pročež toto praví Hospodin: ‚Vy jste mne neuposlechli, abyste ohlásili svobodu každý bratru, soukmenovci svému; aj, já ohlašuji vám svobodu meče, moru a hladu; vydám vás na úžas všem královstvím země. Sedekiáše pak i činovníky jeho dám v ruku nepřátel, v ruku vojsk babylonského krále, která nyní odtáhla od vás. Já přivedu je zase, dí Hospodin, k tomuto městu, i budou bojovati proti němu, dobudou ho a vypálí je ohněm; města pak judská obrátím v pustinu . . .‘“

Také Sedekiáš, který poslal k Jeremiášovi, aby se s ním poradil, Jer 37
uslyšel určitou odpověď: „Vojsko faraonovo, které vytáhlo vám na pomoc, vrátí se opět do své země, do Egypta. Vrátí se také Chaldejští, oblehnou toto město, dobudou ho a vypálí je ohněm.“

Jeremiáš chtěl použíti dočasného osvobození Jerusalema k návštěvě svého rodiště Anatotu. Byl však ve bráně Benjaminské*) zatčen, jako by chtěl přeběhnouti k Chaldům, zbit a uvězněn v podzemním sklepení.

Když se Babyloňané zase vrátili a město znova oblehli, poslal Sedekiáš tajně pro Jeremiáše, který mohl před ním jen opakovati: „V ruce krále babylonského vydán budeš!" A používaje té příležitosti tázal se: „Čím jsem hřešil proti tobě nebo lidu tvému, žes mne vsadil do žaláře? Kde jsou proroci vaši, kteří prorokovali vám a říkali: ‚Nepřijde král babylonský na vás a na zemi tuto!?'" Král dal jej nadále internovati ve dvoře svého paláce, kde měl dost svobody a kde se mu dostávalo přiměřené stravy: denně mu byla dávána chlebová placka kromě zeleniny, dokud by nebyl ve městě stráven všecek chléb.

Jer 38 Jeremiáš používal svobody k tomu, aby opakoval svoje smutná proroctví o pádu Jerusalema. Válečná strana zakročila však u krále: „Prosíme, aby popraven byl ten člověk, neboť úmyslně oslabuje ruce bojujícího mužstva i ruce všeho lidu mluvě k nim takovéto řeči; jistě nehledá" — dodávali — „ten člověk blaha lidu, ale neštěstí." Sedekiáš nevzal v ochranu muže Božího. „Ejhle," pravil, „jest ve vašich rukou; nesluší se ani, aby vám

Dobývání opevněného města.
Při dolním kraji obrázku: vojáci pohánějí zajatce holí a kopím; zajatí mužové mají spoutané ruce. (Z památek assyrsko-babylonských.)

*) V severní zdi městské: odpovídala dnešní bráně Damašské.

král co odepřel.“ Vzali tedy Jeremiáše a spustili jej po provazech do cisterny, ve které nebylo vody, ale bahno.

Uslyšev o tom Etiopan Abdemelech, komorník v královském domě, mluvil ke králi: „Pane můj, zlého činu se dopustili, kdo vsadili Jeremiáše proroka do cisterny, aby tam umřel hlady . . .“ Tu na rozkaz králův vytáhli Jeremiáše z cisterny, a zůstal ve střeženém dvoře.

A opět poslal — a zase tajně — král Sedekiáš pro Jeremiáše proroka, aby s ním promluviti mohl, ana situace stávala se každým dnem kritičtější. „Chci se tebe na něco zeptati; netaj přede mnou nic!“ počal rozhovor král. Jeremiáš zdráhal se: „Oznámím-li ti co, dáš mne popraviti; a dám-li tobě radu, neuposlechneš mne!“ Tedy přisáhl Sedekiáš: „Jakože živ jest Hospodin! Nedám tě zabíti a nevydám tě v ruce těch, kteří ti ukládají o život!“ Řekl tedy prorok králi: „Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: ‚Skutečně-li vyjdeš k velitelům krále babylonského, zachován budeš ty i dům tvůj a toto město nebude vypáleno ohněm. Nevyjdeš-li však, vydáno bude město v ruce Chaldejských, a vypálí je ohněm; ty pak neunikneš z ruky jejich.‘ Uposlechni, prosím, hlasu Hospodina, který mluví skrze mne k tobě, i bude dobře tobě a budeš živ . . .“ Tu pravil Sedekiáš: „Žádný ať nezví o této rozmluvě, sice zemřeš!“

Zůstal pak Jeremiáš ve střeženém dvoře až do dne, kdy bylo dobyto Jerusalema.

Dojímavá jsou slova modlitby jeho, kterou ze žaláře k nebesům vysílá: „Ach, Pane Bože! Tys učinil nebe i zemi mocí svou velikou; tobě není Jer 32
nic těžkého. Ty, který činíš milosrdenství s tisíci a odplacuješ nepravost otců do klína synů jejich, nejsilnější, veliký a mocný, který slyješ „Hospodin zástupů“, veliký v radě, nevystižitelný myšlením, jehož oči otevřeny jsou na všecky cesty synů Adamových, abys odplatil každému podle cest jeho a podle ovoce tužeb jeho; ty, který jsi činil divy a zázraky v zemi Egyptské a až do dneška je činíš, jak na Israelitech tak i na pohanech, a učinils jméno sobě, jak je dnes viděti. Vyvedls lid svůj, Israele, ze země Egyptské rukou mocnou, ramenem vztaženým, za veliké hrůzy; a dals jim tuto zemi, tekoucí mlékem a medem. I zabrali ji, ale neposlouchali hlasu tvého a v tvém zákoně nechodili; ničeho, co jsi přikázal jim konati, nekonali, a tak přišlo jim vše toto zlé. Aj, náspy vystavěny jsou proti městu, aby vzato bylo — — —“

Ale Bůh praví prorokovi, chvějícímu se o osud národa svého a města svatého, a s celou neúprosností to praví: „Aj, já vydám toto město

v ruce Chaldejských: dobudou ho; spálí je ohněm; spálí je i domy, na jejichžto střechách bylo obětováno Baalovi. Neboť synové Israelovi a synové Judovi ustavičně činili, co je zlé v mých očích, a ustavičně ke hněvu popouzeli mne. Ano, na hněv a na roztrpčení bylo mně toto město ode dne, kdy je vystavěli, až do dneška, kdy zmizí mi s očí pro zlobu synů Israelových a synů Judových, kterou páchali ke hněvu mne popouzejíce, oni i králové jejich, činovníci jejich, kněží jejich, proroci jejich, lid judský i obyvatelé Jerusalema. Obrátili se ke mně zády a ne tváří; když jsem je úsilovně učil a cvičil, nechtěli poslouchati. A postavili své modly v domě, který má jméno mé, aby jej poskvrnili. A zřídili svatyni Baalovi v údolí Ben-Ennom, aby zasvěcovali syny a dcery své Molochovi. — Nyní tedy vydáno bude v ruce krále babylonského skrze meč, hlad a mor."

Přece však, snad aby zmírnil duševní bolest proroka vidoucího, že zkáza domoviny je neodvratná, slibuje mu Hospodin aspoň, že přivede lid ze zajetí zpět.

„Aj, já shromáždím je ze všech zemí, do kterých vyvrhl jsem je ve svém rozhořčení, ve svém roztrpčení a ve hněvu velikém, přivedu je zase na toto místo a učiním, že tu budou sídliti bezpečně. I budou mým lidem a já budu jejich Bohem. Dám jim srdce jedno a cestu jednu, aby se mne báli po všecky dni a dobře aby bylo jim i synům jejich. Učiním s nimi smlouvu věčnou, že nepřestanu jim dobře činiti, a bázeň svou vložím do srdce jejich, aby neodstoupili ode mne. A budou zase koupí nabývati polí v této zemi, kupní smlouvy budou psány, pečetí opatřovány, svědci bráni, neboť obrátím osud jejich, dí Hospodin.

Jer 33 Aj, já dám na jejich ránu obvazek a náplast a vyléčím je a otevru jim požehnání pokoje a bezpečnosti. Odpustím jim milostivě všecky nepravosti, kterými se provinili proti mně a pohrdli mnou. A bude mi to na slávu, na radost, na chválu a na zvelebení u všech národů země . . ."

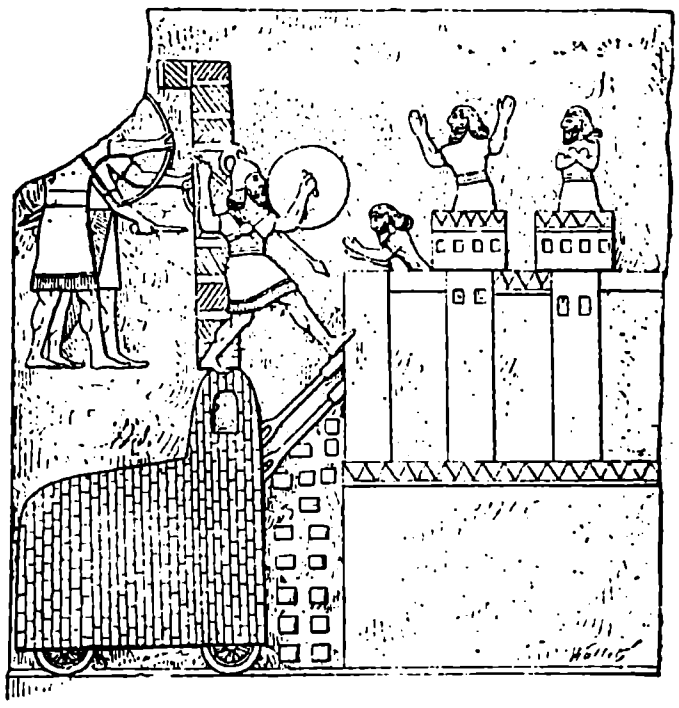
Co zakusila citlivá duše prorokova za hrůz, jež nastaly v Jerusalemě obleženém, když hlad a mor vyžadovaly si denně víc obětí než úpornost bojů, až k zoufalosti stupňovaná! Kterak bylo tomuto nejlepšímu synu národa, když i za těchto bědných okolností měl opět a zas opakovati předpověď pádu veleměsta, říše, hroziti zajetím, pohromou národa svého, který tak vřele miloval; a jak mu teprve bylo, když před jeho zrakem odehrávaly se výjevy dobytí města a zkázy jeho!

*

Jedenáctého pak léta Sedekiášova, měsíce čtvrtého, pátého dne tohoto měsíce — dle našeho letopočtu r. 587. před Kristem — bylo opevnění Jerusalema prolomeno. Jer 39 IV Kr 25

Král a všecko mužstvo dali se na útěk. Vyšli v noci z města a dali se na cestu k pustině. Vojsko chaldejské hnalo se za nimi. Dostihli Sedekiáše na rovině jerišské, když všichni bojovníci jeho se rozprchli, opustivše ho. Tak jali Sedekiáše a vedli ho ke králi babylonskému do Ribly, a ten vyřkl nad ním soud: syny jeho a všecky urozené Judovce dal pobíti před ním, jemu pak dal oči vyloupati, svázati jej řetězy a vésti do Babylona.

Teprve, když došla zpráva, jak rozhodl babylonský král v hlavním válečném stanu v Rible o osudu poražených, vykonal Nabuzardan v Jerusalemě dílo zkázy: spálil dům Hospodinův i palác králů lehl popelem a také všecky domy městské staly se obětí plamenů. Vojsko Chaldejských pobořilo zdi kolem Jerusalema. Ostatek lidu, který byl zůstal ve městě, se sběhy a pochytanými uprchlíky odveden do zajetí (třetí deportace); něco však chudého lidu venkovského zanechal Nabuzardan za vinaře a oráče. Pobral pak a odvezl do Babylona všecky posvátné nádoby domu Hospodinova i součásti jeho zařízení, pokud se daly přepraviti.

Dobytí opevněného města.

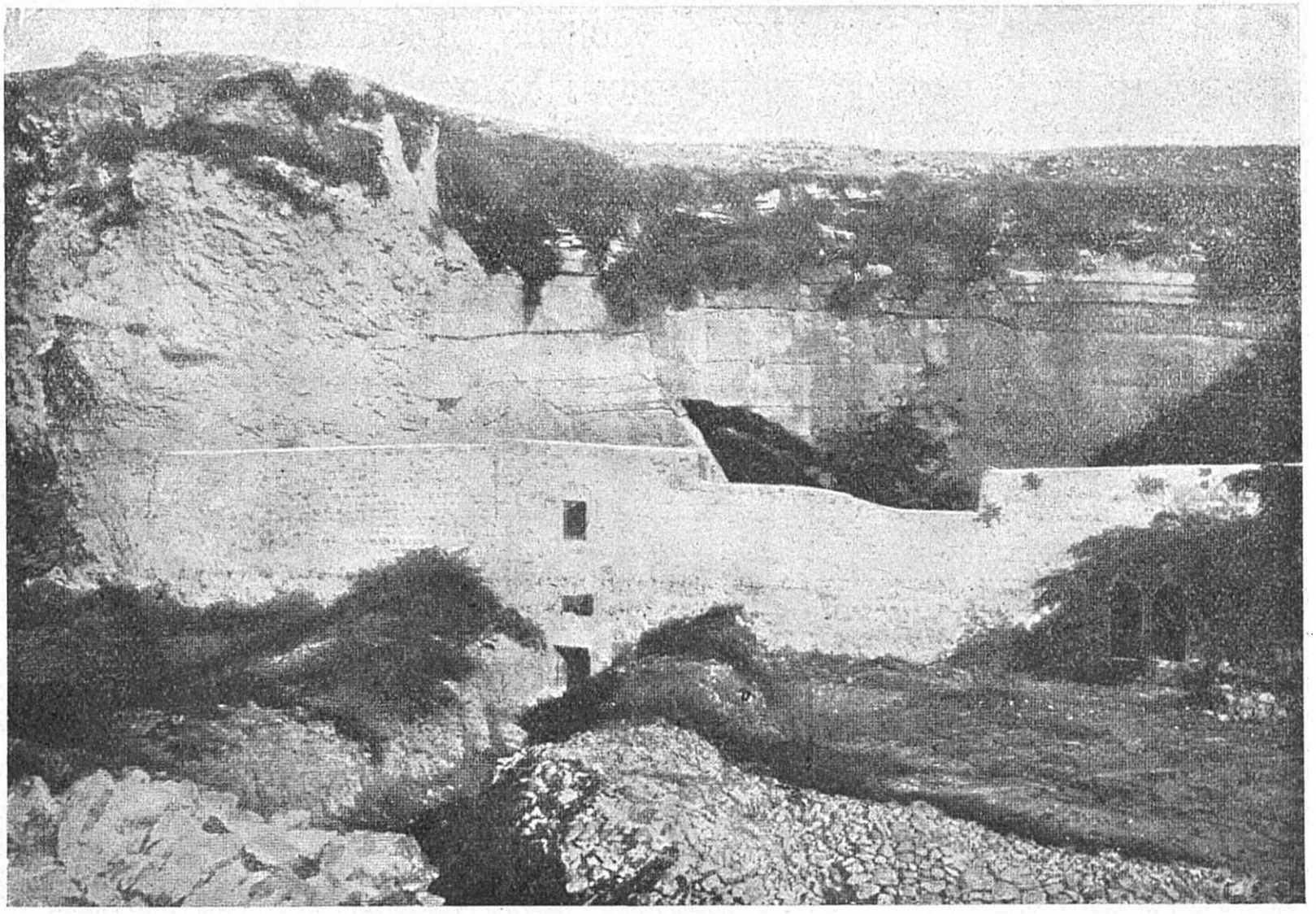
Z nešťastné země Israelské učiněna prostá provincie babylonská, dosazen tam místodržitel, který sídlel v předjordanské Masfě.

Spolu s ostatním lidem, který veden byl z Jerusalema a z Judska do zajetí, kráčel Jeremiáš, spoután na rukou řetězy — — Byl však propuštěn na svobodu, když se o něm Nabuzardan dověděl, že usiloval — ač marně —, aby král i lid poddali se Babylonským. „Líbo-li ti", pravil mu, „jíti se mnou do Babylona, pojď; budu tobě věnovati všecku pozornost; není-li však libo tobě jíti se mnou, zůstaň zde; aj, celá země je ti volná; co si vybereš, kam bude ti líbo jíti, jdi." Jeremiáš použil tohoto dobrodiní vítěze, zůstal ve své vlasti a bydlil s Godoliášem, babylonským místodržitelem, mezi lidem, který byl v zemi ponechán, rozmnoženým o ty, kteří se byli před nepřítelem rozprchli do okolních krajů, a když nebezpečí minulo, vrátili se; zůstal, chtěje býti lidu dále dobrým pastýřem. Jer 40

Těžce, přetěžce nesl krutý osud národa svého. Prozrazuje to zřetelně kniha jeho „nářků", v Písmě svatém označená nadpisem „Pláč Jeremiáše proroka."

* * *

Když byl Israel odveden do zajetí a Jerusalem zpuštěn, usedl na jeho troskách Jeremiáš prorok a pláče zalkal tímto žalozpěvem :*)

Jeskyně Jeremiášova u Jerusalema, nedaleko na východ od brány Damašské. Dle místní tradice zdržoval se v ní prorok po zkáze města.

I.

Plč 1 (Básník:)

Ach, jak opuštěno sedí tu město,
plné kdysi lidu!
Jako by ovdověla
paní národů . . .
Kněžna nad zeměmi
octla se v porobě!

Bolestně pláče celé noci,
slzy kanou jí po lících;
není ze všech jejích milců,**)

*) Uvádíme ve znění jen málo zkráceném.
**) „Milci" jsou národové, u kterých hledával lid Hospodinův pomoci.

kdo by potěšil ji;
všichni přátelé jí pohrdli,
jsou z nich nepřátelé.

Cesty k dceři Sionské (t. j. k Jerusalemu) truchlí,
neb nikdo na slavnost nejde.

Hlavou její stal se nepřítel,
— — — — — — — — — —
neboť Hospodin rozsudek vyřkl nad ní
pro množství nepravostí jejích;
dítky její odehnal do zajetí
mučitel před sebou.

Vystěhovala se z dcery Sionské
všecka její krása;
knížata její jsou jako berani,
kteří nenašli pastvy;
odešli vysíleni
před tím, jenž hnal je.

Chybila, chybila dcera Jerusalemská,
proto stala se tulačkou;
všichni ctitelé její pohrdli jí,
ježto spatřili její hanbu;
ona pak vzdychá
a odvrací se.

Nepřítel vztáhl svou ruku
na všecky poklady její;
ano, viděla, kterak pohané vcházejí
do její svatyně . . .

(Sion:) Ó vy všichni, kteří kolem jdete cestou,
pohleďte a vizte,
je-li bolest jako bolest má,
neboť jak vinici obral mě
Hospodin — jak mi byl hrozíval —
v den svého horoucího hněvu.

Metl s hůry oheň do mých kostí
kárně zakročiv;
rozestřel síť mým nohám,
na znak mě zvrátil;
učinil, že jsem zpustlá,
žalem zmořená.

Nebyla jsem ušetřena jha svých nepravostí:
ruka jeho upletla je,

vložila je na mou šíji;
zlomena je tím síla má.
Hospodin vydal mě do ruky,
pod níž nelze mi vstáti.
Proto hořekuji a mé oko
rozplývá se v slzách.
Spravedlivý jest Hospodin,
neb jsem slovu jeho vzdorovala.
Slyšte to, prosím, všichni národové
a vizte mou bolest!
Popatř, Hospodine, jak jest mi úzko,
vnitřnosti třesou se mně;
srdce v nitru převrací se mi,
jak jsem plná hoře.
Všichni moji nepřátelé vědí o mé bídě;
jásají, žes ty to učinil.

II.

Plč 2 (Básník:)

Ach, jak mrákotou zastřel Hospodin v svém hněvu
Sionskou dceru;
svrhl s nebe na zemi
slávu Israelovu,
nevzpomněl si na podnož svých nohou
v den svého hněvu.
Strhl Hospodin bez milosti
všecky krásy Jakobovy;
zbořil ve svém hněvu
hradby panny Judské;
srazil k zemi
království i knížata jeho.
Zlomil v žáru svého hněvu
všecku sílu Israelovu,
natáhl luk svůj jako nepřítel,
mávl svou pravicí jako protivník,
a zbil vše, co lahodilo oku
v stánku dcery Sionské.
Z Hospodina stal se jakoby nepřítel,
svrhl Israele,
shodil všecky jeho zdi,
rozmetal tvrze jeho
a nakupil na dceru Judskou
ponížení a pokoření.
Zpustošil jako zahradu stan svůj,
zbořil svou svatyni;

uvedl v zapomenutí Hospodin na Sionu
svátek i sobotu;
v žáru hněvu svého dal na potupu
krále i kněze.

Zapudil Hospodin svůj oltář,
do klatby dal svatyni svou;
vydal v ruku nepřítele
zdi jejích věží;
hlučeli nepřátelé v domě Hospodinově
jako o slavnosti.

Hospodin se ustanovil na tom, že zbortí
zeď dcery Sionské;
natáhl měřidlo svoje a neodvrátil
od zhouby své ruky;
i kvílilo předezdí a nejinak
zeď rozmetaná.

Propadly se do země její brány,
zničil, polámal závory její;
král a knížata její mezi pohany jsou,
není právního řádu;
proroci její nedostávají
vidění od Hospodina.

(Sion:) Od slzení chřadnou mi oči,
útroby chvějí se mně,
vnitřnosti mi na zemi plynou
pro pohromu dcery lidu mého.

(Básník:) Komu mám tě přirovnati, komu připodobnit,
Jerusalemská dcero,
s kým tě mám na roveň postaviti, bych tě potěšil,
panenská dcero Sionská?
Jeť jako moře veliká pohroma tvá.
Kdo tě zhojí?

Tvoji proroci vydávali ti za vidění
klam a mam,
neodhalovali tvých nepravostí,
aby tě k pokání vyzývali...

Tleskají nad tebou rukama všichni,
kteří jdou cestou;
sípějí (t. j. vysmívají se škodolibě) a hlavou pokyvují
nad dcerou Jerusalemskou:
„To-li jest — říkají — to město, ‚koruna krásy‘,
rozkoš všeho světa?“

Otevírají na tebe svá ústa
všickni nepřátelé tvoji
a skřípějí zuby, říkajíce:
„Zhltli jsme ji!
Ejhle, toť je den ten, jehož jsme čekali,
dožili jsme se ho, vidíme jej."

Učinil Hospodin, na čem byl se ustanovil,
splnil řeč svou,
kterou byl dávno vzkázal,
zkázu seslal bez milosti,
radost dal z tebe nepříteli,
zdvihl čelo tvých protivníků.

Hlasitě křič ku Pánu,
panenská dcero Sionská!
Ať jak potok tekou ti slzy
dnem i nocí;
nepopřej si odpočinku, ať neustává
zřítelnice oka tvého!

Nuže, hlasitě volej v noci,
na počátku každé hlídky,
vylévej jako vodu své srdce
před tváří Páně,
pozdvihuj k němu své ruce
za život svých dětí.

(Sion:)

Pohleď, Hospodine, a popatř,
koho jsi tak obral!

Leží na zemi venku
chlapec i stařec;
panny mé i mládenci moji
padli mečem;
pobil jsi je v den hněvu svého,
zbils je bez milosti.

Povolal jsi jako na svátek ty,
kteří na postrach mi byli, se všech stran;
a nebylo v den Hospodinova hněvu,
kdo by utekl, kdo by zůstal;
ty, jež jsem odchovala a vyživila,
ty můj nepřítel vyhladil.

III.

Plč 3

Já jsem ten muž, jenž zakusil, co je bída,
metlou jeho hněvu.
Mě zahnal, zavedl do tmy,

ve které není světla.
Toliko na mě opět a opět obrací
ruku svou celý den.

Učinil, že se scvrkla má kůže i maso,
rozdrtil mi kosti.
Nakupil kolem mne, obsypal mne
žlučí a svízelem.
Postavil proti mně se všech stran zeď, že nemohu uniknouti,
utáhl mé pouto.

Byl mi jako medvěd číhající,
jako lev na čekané.
Sehnal mě s cesty
a rozsápal mne.
Natáhl luk svůj a postavil si mě
za terč šípů.

Vystřílel do mých ledví
střely svého toulu.
Nasytil mě hořkostmi,
opojil mě pelyňkem.

Kázal mi na křemeni zuby si lámat,
zasypal mě popelem.
Vzdálena jest duše má od štěstí,
zapomněl jsem, co jest blaho.

Rozpomeň se na mou bídu a mé zavržení,
na ten pelyněk a žluč!
Ustavičně mám to na paměti,
takže chřadne ve mně má duše.
Co však na mysli míti
a proč doufati budu, je toto:

Je to hojnost milostí Hospodinových, že není veta po nás;
nemáť konce jeho milosrdenství.
Nová jest každým jitrem,
hojná je tvá věrnost.
Údělem mým jest Hospodin, praví má duše,
proto budu v něho doufat.

Dobrotivý je Hospodin těm, kteří doufají v něho,
duši, která ho hledá.
Dobře jest čekati mlčky
na pomoc Boží.
Dobře jest muži, nese-li jařmo
od svého mládí.

Neboť nezavrhuje
na věky Hospodin.
Ano, zavrhne-li koho, smiluje se opět
podle množství svého milosrdenství.
Vždyť neponižuje pro svou rozkoš,
nezavrhuje člověka.

Proč reptá člověk, pokud žije,
smrtelník pro tresty za své hříchy?

Pilně zpytujme své mravy, zkoumejme je,
a navraťme se k Hospodinu!
Zdvíhejme svá srdce i ruce
k Pánu, k nebesům!
My jsme bezbožně činili a k hněvu tě popudili;
proto jsi ty neúprosný.

IV.

Plč 4

Ach, jak zčernalo zlato,
zvrhla se barva nejvzácnější!
Rozmetány jsou kameny svaté
na rozích všech ulic!
Sionští synové, ušlechtilí,
odění nejčistším zlatem,
pokládáni jsou za rovnocenné hliněným nádobám,
výrobku rukou hrnčířových!
I obludy obnažují prsy,
kojí svá mláďata; —
dcera lidu mého jest ukrutná
jako pštros na poušti.
Jazyk kojenci se lepí
žízní na podnebí;
maličcí žádají chleba,
není však, kdo by ho lámal jim.
Kteří jídali lahůdky,
hynou na ulicích;
kteří chováni bývali v purpuru,
chápají se kalu.
Lépe bylo zbitým mečem
než umořeným hladem,
kteří uchřadli stráveni byvše
nedostatkem plodů země.
Ruce citlivých žen
vařily své děti,
byly jim pokrmem
za zkázy dcery lidu mého.

Vyčerpal Hospodin své rozhořčení,
vylil svoji trpkost a hněv,
zapálil oheň na Sionu
i shltal základy jeho.

Rychlejší byli naši stíhatelé
nežli orlice pod nebem;
po horách stíhali nás,
na poušti číhali na nás.
Dech našich úst,*) pomazaný, pán,
jat byl za naše hříchy;
ten, jemuž jsme řekli: „Ve tvém stínu
žíti budeme mezi národy."

Jen se raduj a vesel, Edomská dcero,**)
která bydlíš v zemi Hus!
Také tobě dostane se kalicha,
opojena a obnažena budeš.

V.

Modlitba proroka Jeremiáše.

Rozpomeň se, Hospodine, co nás potkalo, Plč 5
popatř a viz naše pohanění.
Dědictví naše dostali cizáci,
domy naše cizinci.
Osiřeli jsme, bez otce jsme,
matky naše ovdověly.
Vodu svou za peníze pijeme,
dříví své za stříbro kupujeme.
Za šíje nás táhnou,
unaveným nedávají odpočinku.

Otcové naši, kteří zhřešili, tu nejsou,
ale my jejich nepravosti neseme.
Otroci panují nad námi,
není, kdo by nás vytrhl z ruky jejich.
Chléb sobě přinášíme s nebezpečím, že nám život
vezme meč pouště.
Kůže naše jako pec jest vypálená
od palčivého hladu.

Ženy na Sionu zneuctívali,
panny v městech judských.
Knížata rukou jejich zvěšena jsou,
tváře starších neostýchají se.

---

*) Ve smyslu: zdroj života. Těmito i dalšími slovy míněn král Sedekiáš.
**) Edomci měli ze zkázy Jerusalema velikou radost.

Starci vymizeli z bran,
mládež ze sborů zpívajících.
Zmizela radost našeho srdce,
obrátil se v kvílení rej náš.
Spadla koruna s hlavy naší;
běda nám, že jsme zhřešili!

Proto zesmutnělo srdce naše,
proto zkalil se nám zrak;
pro horu Sion, že zpustla,
že lišky po ní rejdí.
Ty přece, Hospodine, na věky chtěl jsi tam zůstat,
trůn tvůj měl tam být od rodu do rodu!

Proč bys zapomínal na věky na nás,
proč bys opouštěl nás na dlouhé doby?
Obrať nás, Hospodine, k sobě, ať se obrátíme,
obnov nám bývalé časy!

Pět těchto zpěvů tvoří ladný, harmonický celek. První dva podávají exposici: hlediska národní viny (prvý všeobecně, druhý určitěji), důvod úplné zkázy města i národa. Třetí zdůrazňuje význam pohromy, vybízí ku pokání a důvěře v Boha; je to vyvrcholení a závěr věcného vývoje: starší lidu a Sionská dcera přijímají nazírání prorokovo. Zpěv čtvrtý a pátý lyricky rozvádějí předešlé a doplňují závěr.

Z „Pláče" Jeremiášova některé části zpívají se ve svatý týden při temných hodinkách. Každý odstavec končí slovy: „Jerusaleme, Jerusaleme, obrať se k Hospodinovi, Bohu svému!"

Tyto tklivé žalozpěvy biblické patří k nejkrásnějším květům poesie Hebreů. Bývají zhusta přirovnávány k elegiím klasického starověku, zejména řeckým. Ale kdežto Řek cítil se docela pod vlivem osudu, oné železné, neúprosné temné moci, a proto používal vzhledem k němu tupých výrazů beznaděje, mají bolestné výkřiky „lamentací" Jeremiášových pečeť pokorné podřízenosti a tiché oddanosti nejsvětější a nejvýš moudré vůli Boží, která vede všecko k dobrému. A kdežto u proroka starozákonního pokládá se neštěstí za spravedlivý trest Boží pro hříchy, není v antické elegii ani stopy po takovémto ušlechtilém a očišťujícím pojetí bolesti.

* * *

Babylonský místodržitel Godoliáš byl v Mispě, svém sídelním městě, úkladně zabit od Ismaela, královského prince judského. Tím ovšem osudu Judovců nebylo posloužено. Původce vraždy prchl a lid boje se, že

Chaldeové vraždu přísně ztrestají, utekl do Egypta, ač od toho prorok zrazoval. Násilím vzali s sebou do země faraonů i Jeremiáše a Barucha.

Proroku-starci bylo na velikou bolest i v Egyptě pozorovati, že jeho soukmenovci ani po tom všem, co prodělali, nenaučili se poslouchati ... A jeho zármutek rostl, když nemohl jim ubrániti, aby se neoddávali znova modlářství. Zemřel ve vetchém stáří jako vyhnanec v zemi cizí, byv — dle křesťanské tradice — ukamenován. Vypil tedy číši utrpení, Prozřetelností mu naměřenou, až do dna.

Teprve po jeho smrti byly oceněny jeho šlechetné snahy a nezištná láska k národu. Tomu na důkaz budiž uvedeno, s jakým uznáním se o něm zmiňuje Sirachovec:

„... zle s ním nakládali, Sir 49
ač byl od lůna matčina posvěcen za proroka,
aby bořil a vytrhával a hubil,
a zase stavěl a obnovoval."

Podobně svědčí o něm list Židů jerusalemských, poslaný k souvěrcům jejich do Egypta a zachovaný v druhé knize machabejské. Kniha tato II Mch 1 a 2 vypravuje mimoto, že viděl Juda Machabejský velekněze Oniáše, jak II Mch 15 mu ukazuje na ctihodnou postavu starce: „Tento jest přítel bratří svých a národa israelského; tento se modlí mnoho za lid a za svaté město: je to Jeremiáš, prorok Boží," a jak Jeremiáš podává Judovi zlatý meč se slovy: „Vezmi tento svatý meč, který ti Bůh dává; jím potřeš nepřátele národa mého." — A budiž uvedeno ještě, co známo z evangelií, jak vznešenou měli představu Židé za časů Kristových o Jeremiášovi. Když se Pán apoštolů tázal, ‚za koho mají lidé Syna člověka', uváděli mu v odpovědi Mt 16 kromě širšího výrazu „za jednoho z proroků" výslovně a určitě Jana Křtitele a Eliáše, k nim pak přiřadili bezprostředně a jako rovnocenného i Jeremiáše.

Ačkoli v knize Jeremiášových proroctví převládají hrozby, je tu přec dosti živlu útěšného. Israel bude sice za svoji zpronevěru ztrestán, ale nebude zničen úplně; zbytek bude zachráněn, znova vypěstěn, sjednocen, Hospodin s ním učiní „novou smlouvu"; nastane doba nová, doba milosrdenství a odpuštění. I pohané vstoupí do nové společnosti, Hospodin dá jí v čelo pastýře dle srdce svého, krále spravedlivého, který bude spolu i knězem. Nastane nový řád, za kterého archa úmluvy nebude již míti významu. Věčný tento a nezměnitelný řád nebude vepsán v kamenné desky, ale milostí Boží do srdcí věřících.

Jer 31

Hle, jdou dny, dí Hospodin,
kdy učiním s domem Isŕaelovým a s domem Judovým
smlouvu novou:
ne jako byla smlouva, kterou jsem učinil s otci jejich,
tehdy, když jsem je za ruku vzal,
abych je vyvedl z Egyptské země,
smlouva, kterou oni zrušili,
ačkoli já jsem byl pán jejich, dí Hospodin.

Ale tato bude smlouva,
kterou učiním s domem Israelovým:
Vložím zákon svůj do jejich útrob,
a do srdce jim jej napíši,
a budu jejich Bohem,
a oni budou mým lidem!

*

Souvislost neposkytla příležitosti zařadit sem důležité pro Nový zákon místo:

Jer 31
*Mt 2

Toto praví Hospodin:
H l a s n á ř k u, ž a l o s t i a p l á č e
s l y š e t i j e s t n a v ý š i n ě (= v Ramě):
R a c h e l p l á č e n a d s v ý m i s y n y,
n e c h c e s e p o t ě š i t n a d n i m i,
p r o t o ž e j i c h n e n í.

Prorok tu předpovídá duševní muka svých krajanů Benjaminovců, až se budou v Ramě jako zajatci shromažďovati, majíce nastoupiti cestu do Babylonska. Tak veliká bude to bolest, že i pramáť jejich Rachel, u Betlema pochovaná, lítostí nad ztrátou potomků probuzena hlasitě bude kvíleti.

ZAJETÍ (BABYLONSKÉ).

S počátku, po částečných deportacích z let 605. a 598., bylo největší útěchou rukojmím a zajatcům, že se brzy vrátí, a proto ani necítili tak příliš tíhu vyhnanství.

Vzdálenost od svatyně a zdánlivě i od Boha vyvolávala tehdy v některém z nich city tak horoucí, že až přetekly přes okraj roztoužené duše a vzaly na se tvar písně, která patří k nejkrásnějším v poesii Hebreů:

Ž 41

Jako laňka teskní po tekoucích vodách,
tak má duše teskní po tobě, ó Bože!
Žízní moje duše po živoucím Bohu,
kdy už vejdu, moha popatřit v tvář jeho?
Stala slza chlebem mým se dnem i nocí,
tím, že co den řkou mi: Kde máš svého Boha?
Vzpomínat chci, v sebe vylévat svou duši,
jak jsem v zástupu šel s hlasným plesem díku.

Cos sklíčena, má duše, kormoutíš se ve mně?
Doufej v Boha! Jeť on ještě mojí spásou!

Sklíčena má duše; proto pomním tebe,
od Jordánu, Chermonů, ode hory Mis ar.*)
Spousta k spoustě volá k hlasu peřejí tvých,
příboje tvé, vlny přes mne přehnaly se.
K Bohu dím: Má skálo! Proč jsi zapomněl mne?
Proč mám v smutku chodit v tísni nepřátelské?
Jak by kosti drtil, zní mi posměch jejich,
když co den mi praví: Kde máš svého Boha?

Cos sklíčena má duše, kormoutíš se ve mně?
Doufej v Boha! Jeť on ještě mojí spásou.

Překlad Rud. Dvořáka.

Ž 42

Ujmi se mne, Bože, a dopomoz mi
ku právu proti lidu nesvatému,
od lidí zlovolných a lstivých mne vysvoboď!

*) „Malá hora" — těžko blíže určitelná; mohla tu býti míněna po případě i hora chrámová v Jerusalemě.

Neb tys, Bože, má síla! Proč jsi mne zapudil?
Proč smutně chodit mám, když mne nepřítel skličuje?
Sešli své světlo a věrnost! Ty mne povedou
a uvedou na svatou horu tvou, do tvých stanů,
abych přistoupil k oltáři Božímu, před Boha,
který mne od mládí radostí naplňoval,
abych ti děkoval na citaře, Bože, můj Bože.

Proč jsi zarmoucena, duše moje,
a proč znepokojuješ mne?
Doufej v Boha, neb ještě mu děkovat budu,
že je mou spásou a mým Bohem. Překlad Hejčlův.

Podobně vřelá slova byla vynucena téže nebo některé jiné z básnicky zladěných duší mezi zajatci judskými tam v daleké cizině steskem po domově a láskou ke svatyni jerusalemské:

Ž 83 Jak jsou milé příbytky tvé,
Hospodine zástupů!
Duše moje nyje touhou
po síních Hospodinových.
Srdce i tělo mé jásotem tíhnou
k Bohu, který žije.

Ano, vrabec našel si příbytek (Smysl:
a hrdlička své místo, Jako touží ptáče po hnízdu,
do něhož ukládá své mladé — kde má svoje mláďata,
tvé oltáře, Pane zástupů, tak má duše po chrámu teskní
můj králi a můj Bože! a oltáři.)

Šťasten, kdo sídlit smí v domě tvém, Pane,
ustavičně tě velebit.
Šťasten, kdo si umínil
putovat na místo zvolené;
žehnáť mu zákonodárce.

Míněn tu Mojžíš, který ustanovil, aby na hlavní svátky v roce každý Israelita navštívil chrám Hospodinův.

Ubírají se od hradby k hradbě,
až uzří na Sionu
Boha bohů, Hospodina.

Bože zástupů, slyš mou modlitbu,
přijmi ji, Bože Jakobův!
Strážce náš, popatři, Bože, a pohleď
na tvář svého pomazaného (totiž krále-zajatce

Ano, den jeden ve tvých nádvořích
lepší než tisíce jiných.

Lépe být na prahu Božího domu,
než bydlit ve stanech hříšníků.
Jeť Bůh rád ohradou a štítem,
milost a čest Pán dává.
Neodepře žádného dobra
těm, kdož v nevině chodí.
Pane zástupů, šťastný člověk,
který v tebe doufá.

A ještě jeden ze žalmů, v té době vzniklých, prozrazuje, co lásky k Bohu a k svatému jeho sídlu na Sioně háralo v nitru neznámého kteréhosi exulanta-pěvce. Jest to výkřik, ulevující žhoucí touze po návratu:

Poslyš, Hospodine, kterak úpím, Ž 60
nakloň ucho svoje k modlitbě mé!

Z dálných končin země k tobě volám,
neboť srdce moje sevřeno jest.
Dej, bych sídlit směl ve stánku tvém věčně,
abych byl chráněn v úkrytu tvých křídel!

Ano, ty Bože, vyslyšíš mou modlitbu,
vrátíš dědictví ctitelům jména svého.

V celku však zajatci ani v daleké cizině a v strastném postavení lidí, zbavených otčiny, nevzdali se smýšlení, kterému oddáni byli doma a proti kterému bylo Jeremiášovi po jejich odchodu u zbylých ve vlasti tolik vystupovati. Na zajetí hleděli dosti lehkomyslně, spoléhajíce na tajemnou jakousi moc a sílu jerusalemského chrámu. Hospodin, který v něm sídlí, který slíbil věčné království rodu Davidovu, tolikráte již ochránil Jerusalem před zkázou, posledně r. 605. a 598. Týž Hospodin nedopustí ani příště, aby posvátné jeho sídlo utrpělo větší nějaké škody. Dopustil sice na Jechoniáše a na ně zajetí, ale nebude trvati dlouho, a oni se zas vrátí. V těchto lichých nadějích byli zajatci, podobně jako jejich bratři doma, ukolébáváni od lžiproroků, a tak mařeno dosažení výchovného účelu zajetí, probuditi v nich totiž živé vědomí viny a tím i lítost a touhu, vrátiti se opět k Hospodinu a přilnouti k němu.

V důsledku pevně utkvělé představy, že se brzo vrátí, neměli se zajatci v Babylonsku k žádné práci. Prorok Jeremiáš je však zvláštním listem vystříhal takového poblouzení. „Stavějte domy a bydlete v nich; štěpujte Jer 29
zahrady a jezte ovoce jejich! Vcházejte v manželství a ploďte syny i dcery; množte se tam a nedopusťte, aby vás ubylo! Toto zajisté praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: ‚Ať se nedáte sváděti od lžiproroků,

kteří jsou mezi vámi, neb od vašich hadačů a nepozorujte snů svých, jež míváte! Neboť lživě prorokují vám . . . Teprv, až se počne plniti v Babyloně sedmdesáte let, navštívím vás a splním na vás slib svůj libý, že vás přivedu zase — — Neboť jsem si vědom toho, co zamýšlím s vámi, dí Hospodin, co zamýšlím pro vaše blaho a ne utrpení — dáti vám budoucnost plnou naděje. Budete mne vzývati, a já vyslyším vás. Hledati mne budete a naleznete, když mne hledati budete celým srdcem svým. Dám se vám nalézti, dí Hospodin, shromáždím vás ze všech národů a ze všech míst, kamkoli jsem zahnal vás, a způsobím, abyste se navrátili . . ." Tedy až po sedmdesáti letech že se vrátí, předpovídá jim. Nevěřili mu prostě, jako mu nevěřili, že by Hospodin dopustil, aby jeho chrám v Jerusalemě byl zbořen.

A ještě jiný tu byl prorok, který slovy i náznačnými úkony znova a znova jim opakoval, že hrozby Hospodinovy o ztrestání nevěrných nejsou planá slova; že se splní, musí splniti . . . Byl to Ezechiel.

Muž tento, kněz, odveden byl do Babylonska r. 598. s králem Jechoniášem. Bylo mu tehdy asi 25 roků. K úřadu prorockému povolán byl pátého roku zajetí Jechoniášova v letních měsících (červnu nebo červenci) velkolepým zjevením, jak sám o tom vypravuje:

Ez 1 „Mého věku léta třicátého, pátého dne měsíce čtvrtého, když jsem byl mezi zajatci u řeky Chobar,*) otevřela se nebesa a měl jsem vidění Boží: Aj, vichor bouřlivý přicházel od severu, veliký mrak; v tom mraku vůkol lesk a plápolající oheň; a z něho, to jest z ohně, vyzíralo cosi podobného čistci.**) Uprostřed toho bylo viděti čtvero jakýchsi živočichů; měli postavu lidskou, čtvero tváří měl každý a čtvero křídel každý. Nohy jejich byly přímé — spodek jejich byl jako spodek nohy telete — a třpytily se, jako když hledíme na rozpálený kov. Lidské ruce měli pod křídly po čtyřech stranách. Křídla jednoho dotýkala se křídel druhého. Neobraceli se, když šli, ale každý kráčel čelem vpřed. Tváře pak jejich měly tyto podoby: tvář člověka vpředu, tvář lva na pravé straně, tvář býka na levé straně a tvář orla. Křídla jejich byla do výše rozpjata, dvě křídla každého z nich se navzájem dotýkala a dvě přikrývala jejich těla.

A bylo zříti, že podoba živočichů jest jako uhlí planoucí ohněm a jako

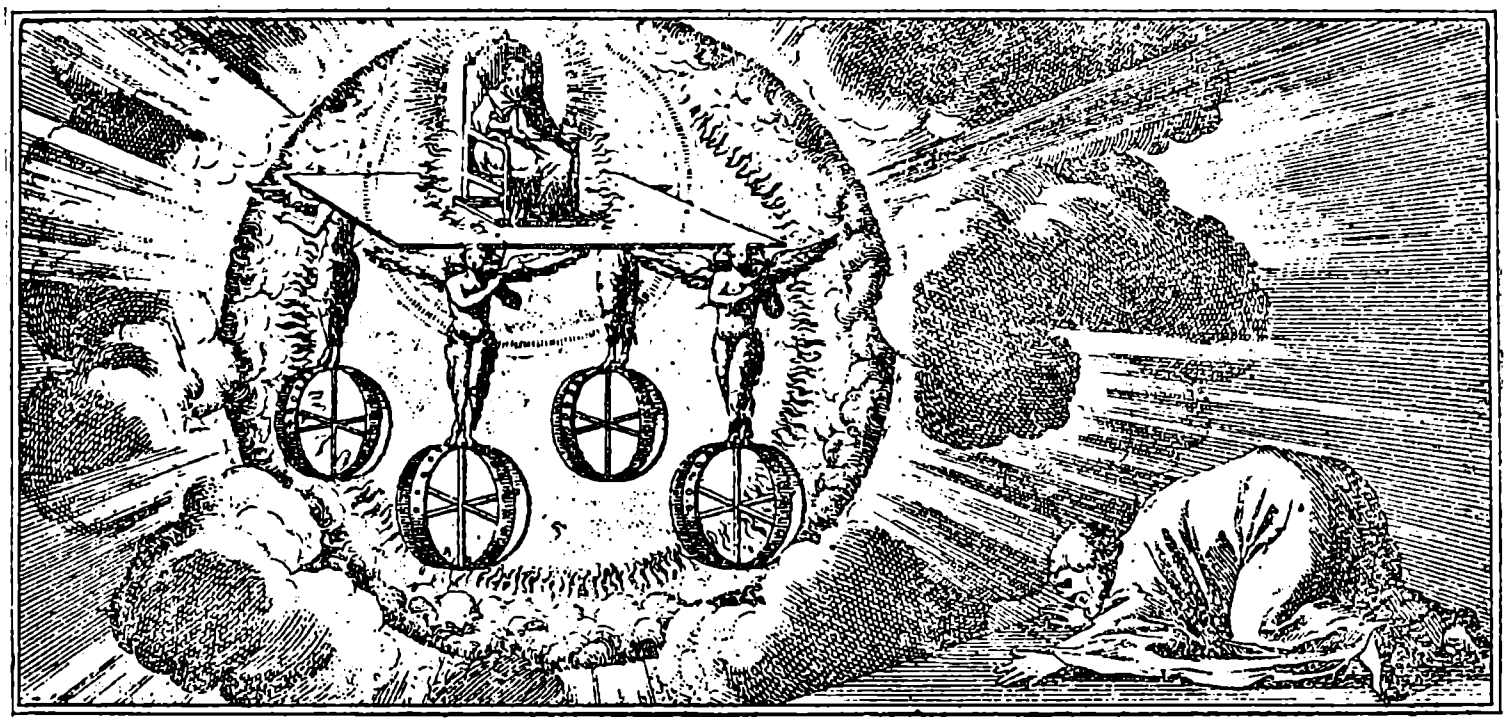
*) Byl to průplav jako řeka široký, v končinách Babylonu a Nippuru. Hebrejsky slul Kebár, assyrsky Kabaru.

**) Čistec byla smíšenina zlata (64%) a stříbra (36%), tedy kov velikého lesku, zejména v ohni. Příslušné slovo hebrejské mají někteří exegeté za smalt, email, a poukazují na toho druhu práce umění babylonského, nalezené ve vykopávkách.

by hleděl člověk na pochodně. Mezi nimi kmital se velmi jasný oheň a z ohně sršely blesky.

Když jsem hleděl na ty živočichy, ukázalo se po jednom kole na zemi podle nich. Kola byla udělána tak, že vypadala, jako bys hleděl na moře; tutéž podobu měla čtyři kola a zdálo se, jako by kolo bylo v kole. Na své čtyři strany chodila, když chodila, a neobracela se, když chodila. Kola byla mohutná, vysoká a hrozného vzezření; všecek povrch jich byl plný očí kolem dokola.

Když v chod se dali živočichové, chodila spolu i kola, a když se pozdvihovali živočichové od země, pozdvihovala se i kola spolu. Kamkoli

Ezechielovo vidění. Dle Calmeta, franc. učence benediktina. † 1757.

chtěl jíti duch, tam, když šel, kola šla za ním. Byltě duch toho živočicha také v kolách.

A cosi podobného obloze bylo nad hlavami živočichů; vypadalo to jako hrozný křišťál, roztažený nad hlavami jejich svrchu.

A slyšel jsem šelest křídel jako hukot vodních spoust, jako hřmění; když chodili, byl to jako lomoz množství, jako lomoz vojska; a když se zastavili, spustila se křídla jejich.

Nad oblobou, jež byla nad hlavou jejich, bylo cosi jako safírový kámen; bylo to podobno trůnu, a na tom, co bylo podobno trůnu, byla svrchu postava, jež měla podobu člověka. I viděl jsem cosi jako čistec a jako oheň z něho sálající kolem dokola, od beder jeho nahoru; a od beder dolů viděl jsem cosi jako oheň zářící vůkol; jako bych viděl duhu, když bývá na obloze v čas deště; tak bylo viděti lesk vůkol.

Ez 2 V té podobě zjevila se velebnost Hospodinova. Když jsem ji uviděl, padl jsem na tvář; i slyšel jsem, že někdo mi praví: „Synu člověkův, postav se na nohy; budu mluviti s tebou!“

I všel ve mne duch a postavil mě na nohy, a slyšel jsem, jak mluví ke mně Hospodin a praví: „Synu člověkův! Já tě posílám k synům Israelovým, odpadlým pohanům, kteří odstoupili ode mne; oni i otcové jejich překročovali smlouvu moji až do dneška. Drzé tváře a nezkrotného srdce jsou lidé, k nimž já posílám tebe. A budeš mluviti k nim slova má; ať — snad — poslechnou nebo neposlechnou — jeť to plémě vzpurné; ať zvědí, že prorok byl mezi nimi. Ale ty, synu člověkův, slov jejich se neboj a tváří jejich se nestrachuj . . .

Slyš tedy, synu člověkův, co ti pravím, a nebuď vzpurný, jako toto plémě vzpurné jest. Otevři ústa a jez, co ti dám.“ Pohleděl jsem, a aj, ruka vztažená ke mně a v ní svinutá kniha. I rozvinul ji přede mnou a byla popsána vnitř i zevně; byl v ní psán nářek a žalozpěv a běda.

Ez 3 Tu mi řekl: „Synu člověkův, sněz tuto knihu a jda mluv k synům Israelovým!“ Když jsem otevřel ústa, dal mi sníst knihu tu. I snědl jsem ji a zesládla mi v ústech jako med.

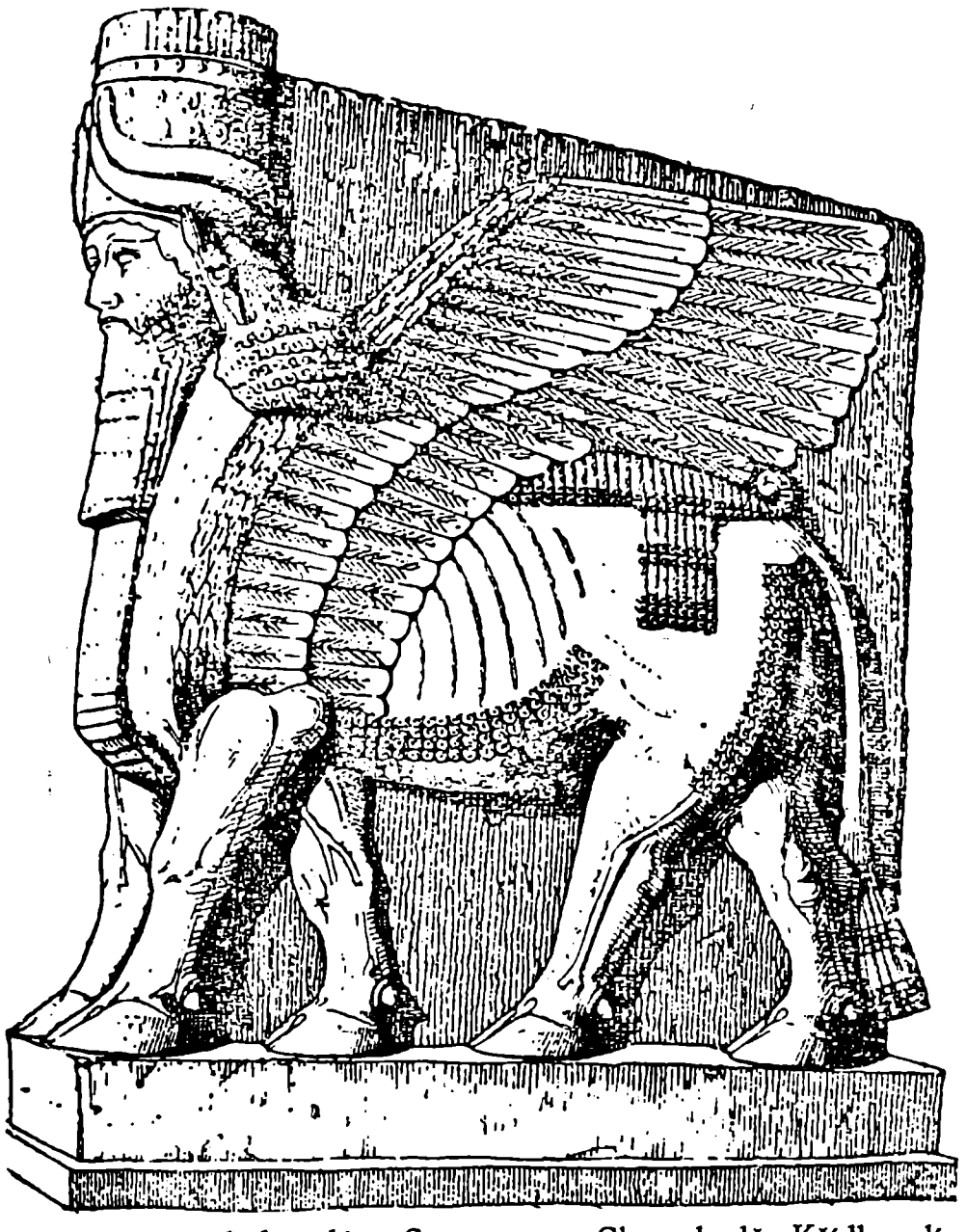
A řekl mi: „Synu člověkův, jdi k domu Israelovu a mluv k nim slova má. Nebudou tě chtít poslouchati, poněvadž nechtějí poslouchati mne; máť všecek dům Israelův otrlé čelo a tvrdé srdce. Viz, činím tvář tvou tvrdší než tváře jejich a čelo tvé tvrdší než čela jejich; jako diamant a jako křemen učiním tvář tvou. Neboj se jich, aniž se strachuj před nimi.“

Hospodin žádá od Ezechiela, by dal najevo ochotu, že bude poslušně vykonávati vše, co souvisí s úřadem prorockým, který zde naznačen knihou. Má slova, jichž se mu zjevením dostane, nejprve stráviti, to jest promysliti, procítiti, a potom je hlásati s celou duší, s veškerou vřelostí citu, z nejhlubšího přesvědčení. Náznačný tento úkon odehrál se u vidění, nikoli ve skutečnosti. Měl poučiti proroka, že hořká bude jeho práce, ale že mu Hospodin svojí útěchou osladí těžké jeho poslání.

Potom mě pojal duch, a slyšel jsem za sebou zvuk velikého lomozu, když se zdvíhala velebnost Hospodinova s místa svého, lomozu křídel živočichů, tepoucích jedním o druhé, a rachotu kol jdoucích za živočichy, zvuk lomozu velikého. Duch tedy mě zdvihl a odnesl mě; i odcházel jsem v hořkosti a roztrpčení duše nad zatvrzelostí soukmenovců, ale ruka Hospodinova byla se mnou a posilovala mne. I přišel jsem k zajatcům do Tel-Abibu*) a zůstal jsem tam užaslý mezi nimi.

*) Tel-Abíb asi 90 km jihovýchodně od Babylona u Nippuru.

Když minulo sedm dní, oslovil mne Hospodin: „Synu člověkův! Za strážného ustanovil jsem tě domu Israelovu. Jak uslyšíš slovo z úst mých, oznámíš jim je mým jménem. Řeknu-li já bezbožnému: „Smrtí zemřeš!“ a nebudeš-li ho varovati, nebudeš-li mu domlouvati, aby se odvrátil od své bezbožné cesty a živ byl: umře on, bezbožník, ve své nepravosti, ale krev jeho z ruky tvé vymáhati budu. Budeš-li však ty varovati bezbožného, ale on se neodvrátí od své bezbožnosti, on zajisté ve své nepravosti zemře, ty však jsi zachránil svou duši. Taktéž odvrátí-li se spravedlivý od své spravedlnosti a bude-li činiti nepravost a položím-li před něho, nač by narazil: onť umře, protožes ho nevaroval, ve svém hříchu zemře, a nebude pamatováno na skutky jeho spravedlivé, jež byl činil: ale krev jeho z ruky tvé vymáhati budu.“

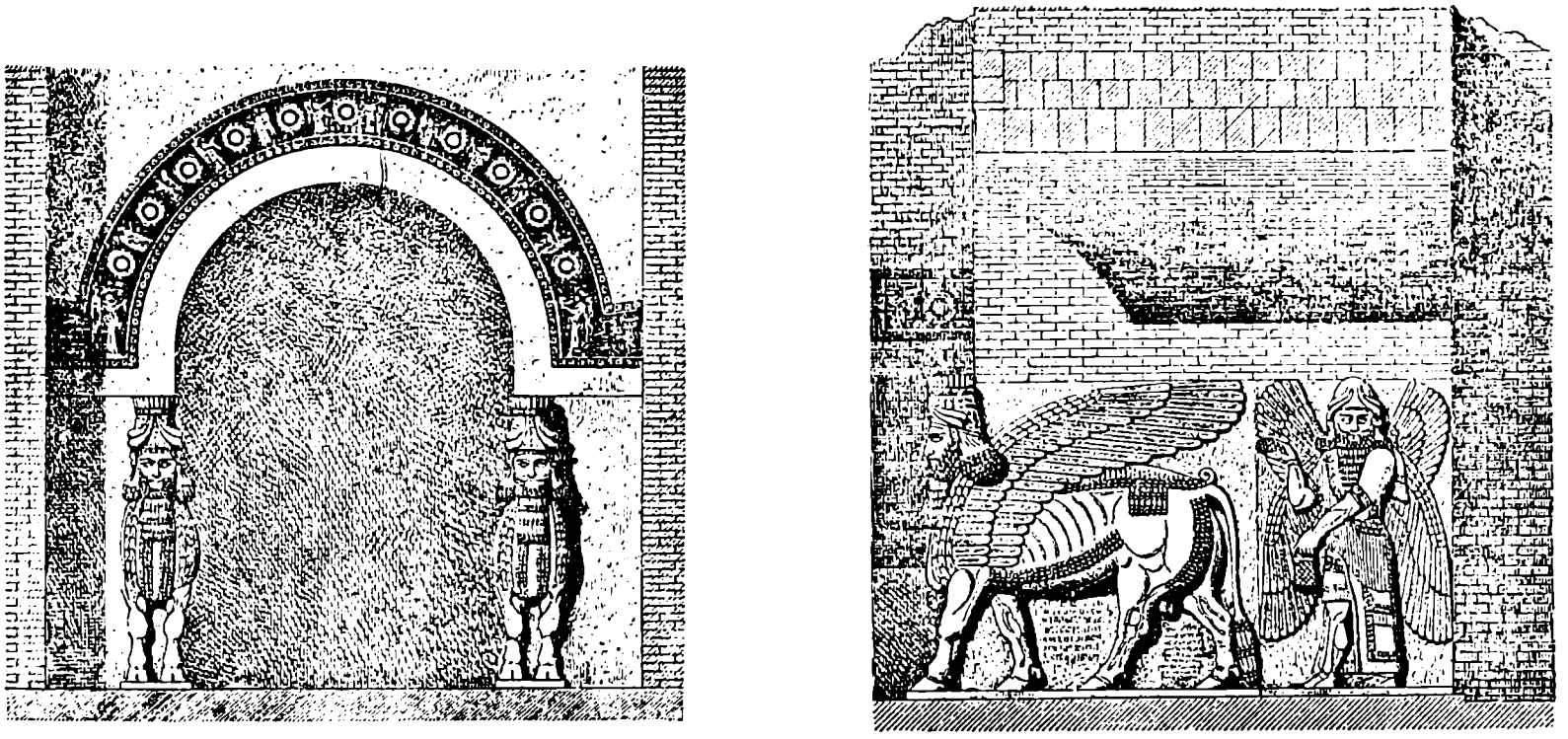
Okřídlený býk paláce Sargonova v Chorsabadě. Křídla orlí. Britské museum.

*

Živočichové zde uvedení [Ez 10] jsou cherubi, hebrejsky jednotné číslo „kerúb“, v babylonštině „kuribi“, znamená směs člověka, býka, ptáka. Jakési představy cherubů měli Israelité již odedávna; v zajetí však vídali je v kameni a jinak provedené v obrovských rozměrech a v neobyčejné dokonalosti. Na prvky z těchto vzorů assyrsko-babylonských, známé prorokovi z jeho vlastního názoru, navázal Bůh, když se zjevil Ezechielovi, aby poučil jej a skrze něho i zajatce.

Podle tehdejších lidových názorů Jahve, Bůh Judovců, podlehl Mardukovi, bohu babylonskému. Národ Hospodinův byl přemožen a do zajetí odvlečen od národa Mardukova. Kterak bude moci se zastati Jahve lidu svého v zemi cizí, když mu doma pomoci nedovedl? Bohoslužba pohanská

v Babyloně byla konána s nádherou nevídanou a způsobem okázalým, kdežto zajatci mohli svého Boha uctívati jen velmi chudě. To vše budilo v zajatcích malomyslnost. Ezechielovi bylo přesvědčovati lid o svrchovanosti a všemoci Hospodinově, jež není omezena toliko na Judsko, že i v cizině bdí nad svým národem a pomůže mu, až přijde jeho čas. A k tomu mělo napomáhati i toto vidění, jež prorokovi a skrze něho všemu lidu představilo Hospodina v úžasné velebnosti . . . Mělo jim učiniti zřejmým, oč výše stojí Bůh jejich než-li všichni bohové pohanští. Bůh použil jednotlivostí z náboženství a umění tehdejšího Východu, tedy z toho, co prorok a jeho soukmenovci vídali denně ve svém okolí, k vytvoření představy neobyčejně mohutné a nádherné, obrazu daleko krás-

Okřídlení býci v bráně chorsabadské. Pohled zpředu a se strany.

nějšího a velkolepějšího než bylo vše, co lidskému oku k vidění kolem se nabízelo.

*

Úkolem prorokovým bylo, buditi živé vědomí viny, kterou nashromáždili zajatci sami i otcové jejich, a která byla tak veliká, tak vysoko k nebi nakupena, že z trestu za ni neodvratně měl býti učiněn konec říši, městu i chrámu a národ rozptýlen mezi pohany.

Když se byl Ezechiel představil zajatcům jako prorok, uvedený v úřad svůj velkolepým zjevením, a když už počátky činnosti prorocké měl za sebou, stalo se, co sám v knize své dále vypravuje:

Hospodin položil svou ruku na mě a pravil mi: „Vstaň a vyjdi na pole; tam budu mluviti s tebou.“ I vstal a vyšel jsem na pole, a aj, velebnost

Hospodinova tam stála jako u řeky Chobar; i padl jsem na tvář. Tu všel ve mne duch a postavil mne na nohy; a mluvil se mnou a řekl mi: „Jazyk přilne tobě k podnebí, i budeš němý a nebudeš karatelem. Jen když mluviti budu k tobě, otevru ti ústa, abys jim to sdělil."

Má tedy od této chvíle mluviti jen z popudu Božího. Stižen němotou, tím větší bude vzbuzovati pozornost, když promluví.

Hospodin mne oslovil: „Synu člověkův, vezmi sobě cihlu, polož si ji před sebe a vyryj na ni město Jerusalem. A zařiď proti němu obležení: vystav ohrady, nanes násep, rozlož proti němu vojska a postav berany vůkol. Poté vezmi si železnou plotnu a postav ji jako stěnu mezi sebe a mezi město; upři tvář svou proti němu; budiž obklíčeno a ty je oblé-hej. To ať je znamením do-mu Israelovu!" Ez 4

Ozdobná patka. Okřídlený býk s lidskou hlavou je podložkou vázy, na které spočíval sloupek. Pohled zpředu a se strany.

Tento ná-značný úkon měl zvláště pronikavý účí-nek. Zajatc v Tel-Abibu dlouho vídali Ezechiela, an nehybně leží a němě upírá své zraky na hliněnou desku, na níž narýsováno bylo proroctví, líčící dra-sticky, jaký osud stihne Jerusalem, a kde vstavená železná plotna vý-mluvně naznačovala přísnost, s jakou bude oblehatelem postupováno proti svatému městu. Prorok nebyl by nikdy docílil takového účinku na mysli souvěrců a krajanů pouhými slovy, jako dosáhl tímto a jinými toho druhu úkony.

Opět mne oslovil Hospodin a řekl: „Aj, já zlomím sílu chleba v Jeru-salemě; jísti budou chléb na váhu a v starostlivosti, vodu na míru a v úzkosti píti budou, aby, až se jim nedostávati bude chleba a vody, padl bratr na bratra, (u něhož marně hledal kousek chleba a krapet vody).

Ez 5

Rci jim: Toto praví Pán Bůh:
„To jest Jerusalem;
mezi národy postavil jsem jej
a vůkol něho země.

Ale vzepřel se mým ustanovením,
že byl bezbožnější nežli pohané;
vzepřel se mým přikázáním více nežli země,
jež jsou kolem něho."

Pročež toto praví Pán Bůh:
„Poněvadž jste předstihli pohany, kteří vůkol vás jsou,
že jste v mých příkazech nechodili
a ustanovení mých neplnili,
že jste podle ustanovení mých ani jako pohané,
kteří jsou vůkol vás, nejednali:
aj, já chystám se na tebe
a já sám uplatním prostřed tebe
ustanovení má před očima pohanů.

Jakože živ jsem!
Za to, že jsi poskvrnil svatyni mou
všelijakými zločiny a všelijakými ohavnostmi svými:
já rozdrtím tebe,
a neodpustí tobě oko mé, aniž slituji se nad tebou.

Třetina tebe morem zemře a hladem zhyne uprostřed tebe;
třetina tebe mečem padne vůkol tebe;
třetí pak díl tebe na všecky strany světa rozptýlím . . .

Učiním tě pouští
a budeš na pohanu, na potupu,
na výstrahu a na úžas mezi národy,
kteří jsou vůkol tebe,
a přede tváří každého tudy jdoucího,
až vykonám na tobě soudy své ve hněvu
a v rozhořčení . . .

Já, Hospodin, mluvil jsem to!"

*

Ez 6

Hospodin mne oslovil a řekl:
„Synu člověkův, upři tvář svou k horám Israelovým*)
a rci:
Hory Israelovy, slyšte slovo Pána Boha!

‚Aj, já uvedu na vás meč,
pohubím výšiny vaše,

*) Dříve mluvil k Jerusalemu, nyní se obrací k celé zemi.

zbořím oltáře vaše,
ztroskotány budou sochy vaše.
Položím mrtvoly synů Israelových před modly vaše
a rozptýlím kosti vaše okolo oltářů vašich...

Avšak zůstavím z vás některé, kteří ujdou meče,
mezi pohany, až vás rozptýlím do zemí cizích.
I vzpomínati budou na mne vysvobozenci vaši mezi pohany,
k nimž do zajetí odvedeni byli;
neboť zlomím srdce jejich smilné, jež odpadlo ode mne,
zlomím oči jejich smilně se poohlédající po svých modlách,
i zošklivi si sami sebe pro zlé věci,
jež činili.
A zvědí, že já Hospodin ne nadarmo jsem mluvil.'"

*

Toto praví Pán Bůh:
„Práskni rukou, dupni nohou a rci: ‚Běda'
pro všecky ohavnosti hříchů domu Israelova!
Neboť mečem, hladem a morem dlužno jim padnout."

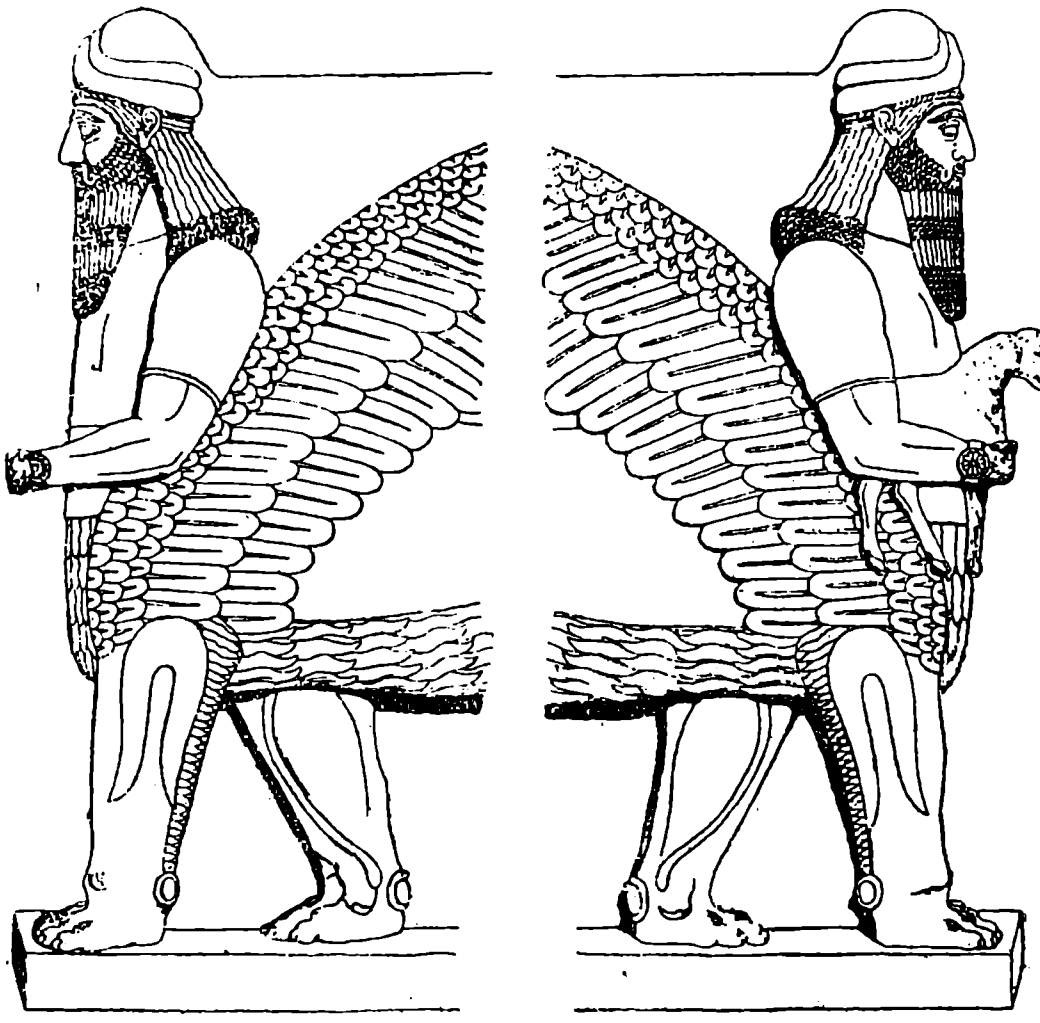
Slova proroka, jindy němého, vynutila si jistě náležitého povšimnutí, ale výsledku neměla valného, vlastně takořka žádného.

Šestého roku (zajetí Jechoniášova), šestého měsíce, pátý den (roku 593. př. Kr.), když jsem seděl ve svém domě a starší judští seděli přede Ez 8
mnou, ocitl jsem se u vytržení. Cosi jako vztažená ruka chopilo mě za kštici hlavy, duch pozdvihl mě mezi zem a nebe a uvedl mě ve vidění Božím do Jerusalema ku bráně vnitřní, jež hledí na sever. A hle, zjevila se tu velebnost Boha Israelova jako ve vidění, jež jsem měl na poli.

I řekl mně: „Synu člověkův, pozdvihni oči k severu!" Pozdvihl jsem tedy zrak, a aj — na severu brány byla modla žárlivosti, právě u vchodu. — Byla to nejspíše socha Baala neb Astarty, postavená v místě, kudy lid v největším počtu vcházel do svatyně. Budila žárlivost Boha, jenž pokládal Israele za svou choť a přísně žádal od ní věrnosti; ona však se mu zpronevěřovala. Proto modlářství sluje tu i jinde ve Starém zákoně „cizoložství", „smilstvo". Těžko však říci, zda vidění Ezechielovo týká se přítomnosti, t. j. zda právě tehdy na nádvoří chrámovém ve vzdálené vlasti umístěny a uctívány byly od soukmenovců modly, či vztahuje-li se k modloslužbě minulé, Manassově. Israel v zajetí trpěl zajisté za veškero provinění, ať už minulé, ať přítomné. Dosti také možná, že modlářství, jež za dob Sedekiášových sice mimo chrám, ale ve svatém městě v blízkosti chrámu provozováno bylo, přenáší se ve vidění prorokově do chrámu samého. — A pravil mi, pokračuje prorok: „Synu

člověkův, vidíš, co tito činí? Ty veliké ohavnosti, jež činí tuto dům Israelův, abych daleko je vzdálil od svatyně své? Avšak uvidíš ohavnosti ještě větší!“

Potom vedl mě touže branou až k jejímu východu do vnějšího nádvoří. Když jsem pohleděl, aj, díra byla tam do stěny. A řekl mně: „Synu člověkův, proraz tu stěnu!“ Když jsem ji prorazil, ukázaly se jedny dveře. I kázal mi: „Vejdi a viz ohavnosti nejhorší, jež tito zde činí!“ Vešel jsem tedy a viděl jsem — aj, všelijaké podoby zeměplazů a zvířat, ohavy a všelijaké modly domu Israelova zobrazeny byly na stěně všudy vůkol. A sedmdesát mužů ze starších domu Israelova stálo před tím malováním, každý měl kadidelnici v ruce a mráček dýmu z kadidla vystupoval. I pravil mně: „Jistě vidíš, synu člověkův, co činí starší domu Israelova ve tmách, každý v úkrytě pokoje svého; říkají totiž: „Nevidí nás Hospodin!“ — Ze slov Ezechielových neplyne, že co tu „vidí“, skutečně tehdy na udaném místě ve svatyni se odehrávalo. Prorok líčí toliko, jak mezi Judovci pěstováno bylo tajné modlářství — „mysterie“ (tajné pověrčivé obřady) a také asi „orgie“ (pohlavní výstřednosti) — ve skrýších, kam vcházeli jen zasvěcenci tajnými dvířky. — A řekl mi: „Uvidíš ještě větší ohavnosti, než tito činí!“

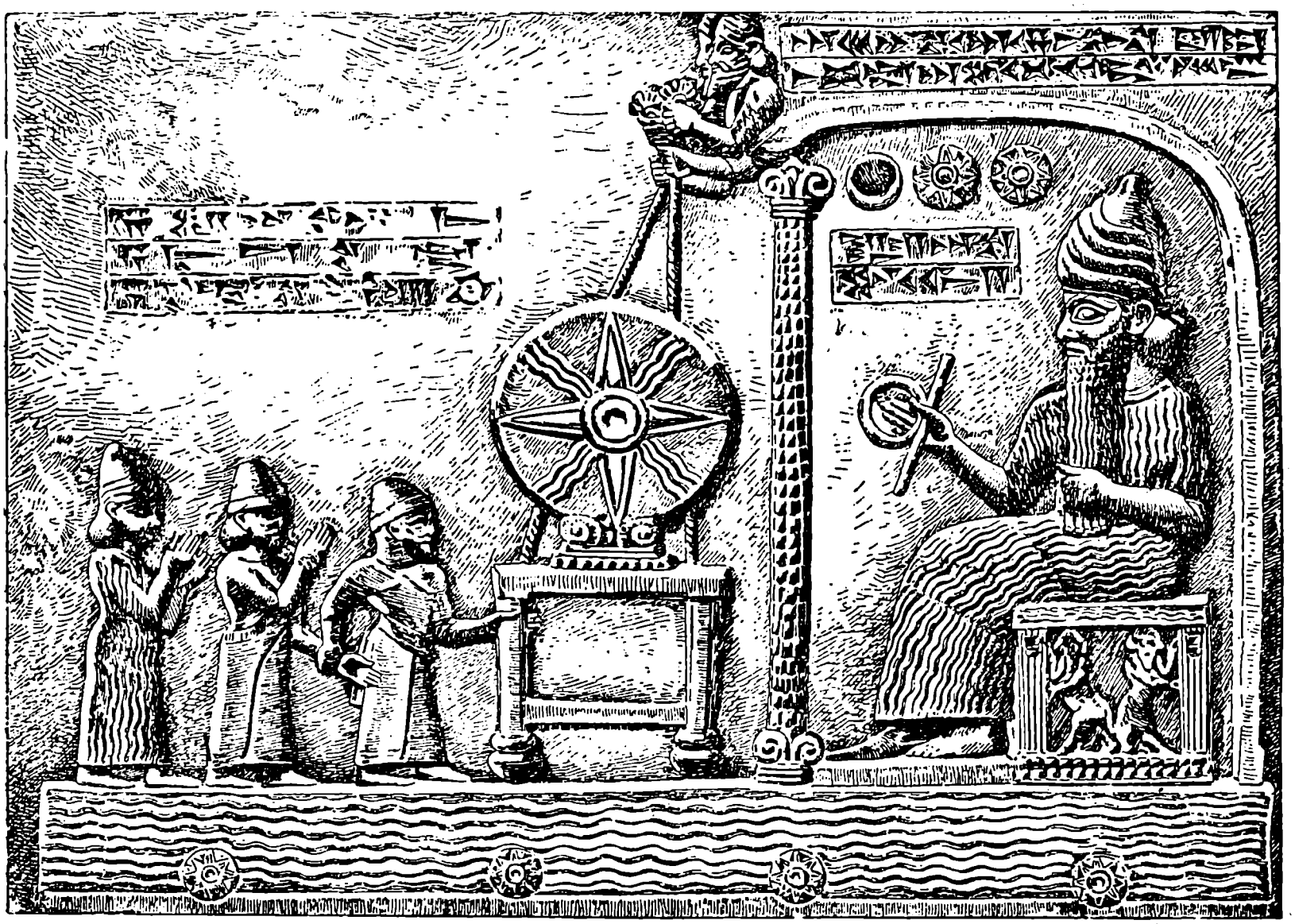

Okřídlení lvi s poprsím lidským. Z Nimrudu.

Nato zavedl mě ku dveřím brány domu Hospodinova, vedoucí od severu z města do nádvoří vnějšího, a aj — tu seděly, ženy oplakávající Adonida. — Seděly ve smutečním rouše oplakávajíce odchod boha květeny a vstup jeho do podsvětí. Syrsko-fénickému Adonidovi odpovídá Tammuz, božstvo, jež Babyloňané přijali od dřívějších obyvatel Mesopotamie. Hebreové přejavše od nich to jméno označovali jím měsíc, kdy vše v přírodě Orientu usychá, umírá: červen—červenec. V egyptském

bájesloví byl to bůh Osiris. — I řekl mně: „Zajisté jsi to viděl, synu člověkův! Uvidíš ještě větší ohavnosti nežli tyto.“

Poté zavedl mě do vnitřního nádvoří chrámu Hospodinova, a aj — mezi předsíní a oltářem na zápalné oběti*) pětadvacet mužů obrácených zády ke chrámu Hospodinovu a tváří na východ klanělo se k východu slunce. — Mužové tito představují hlavy kněžských tříd s velekněžem v čele. Tento druh modlářství, bohocta slunce, je nejhorší právě proto,

Hold slunci (bůh Šamaš). Z assyrsko-babylonských památek.

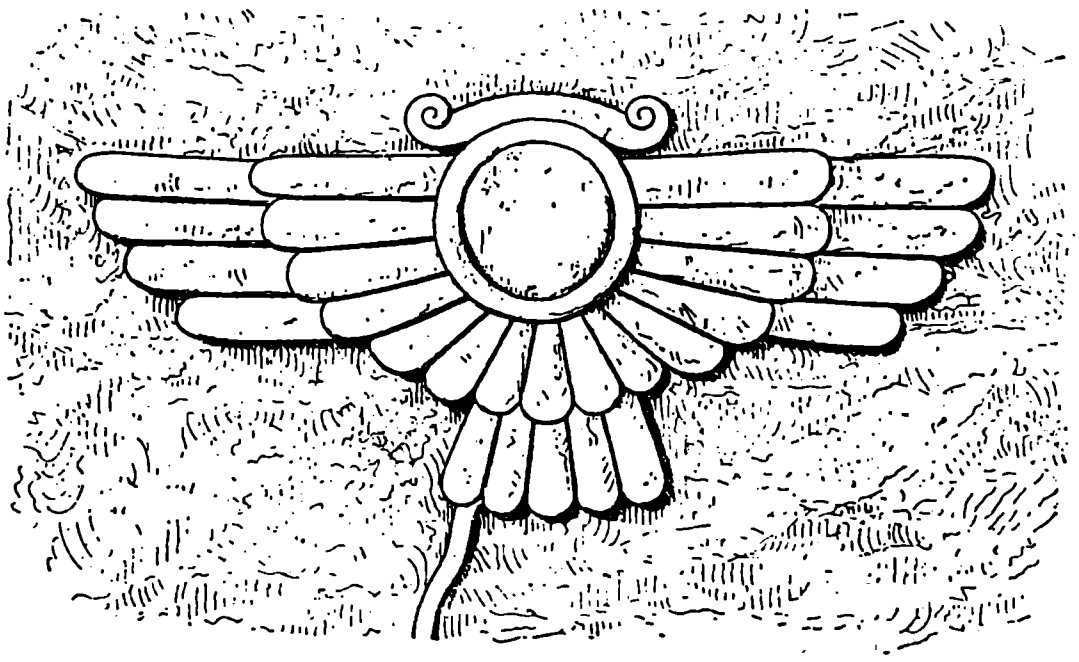
že jsou jím vinni ti, kteří úřadem svým byli vázáni konati bohoslužbu jedinému Bohu a vyhlazovati jakékoli modlářství.

A řekl mi: „Zajisté viděl jsi to, synu člověkův! Ohavnosti tyto jsou ještě málo domu Judovu, že naplňují také zemi nepravostí? Proto i já ve hněvu s nimi naložím; neodpustí jim oko mé a nesmiluji se; a když volati budou k mým uším hlasem velikým, nevyslyším jich.“

Hospodin znova mne oslovil: „Synu člověkův, prostřed plemene vzpur- Ez 12
ného ty bydlíš; mezi těmi, kdož oči mají k vidění a nevidí, uši k slyšení

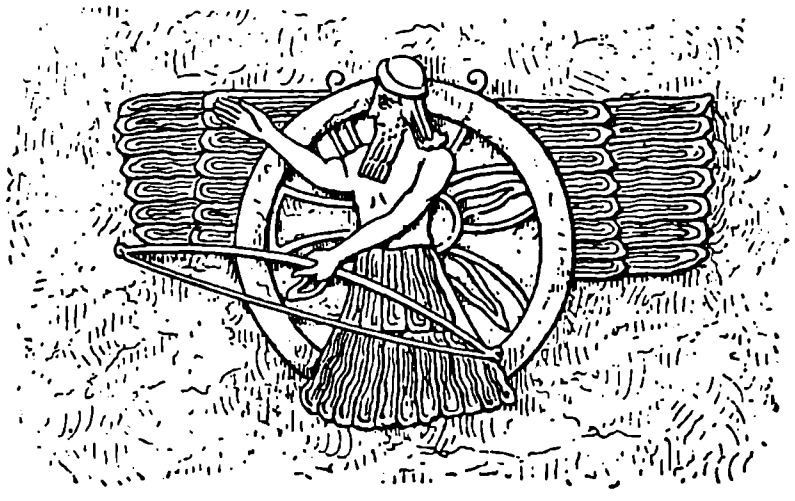
*) Na tomto místě podle Jl 2, 17 kněží se modlívali.

a neslyší; jeť to plémě vzpurné. Připrav tedy sobě zavazadla na cestu za bílého dne před nimi, zda by snad si toho povšimli. A vynes ven zavazadla svá jako zavazadla vystěhovalce. Před očima jejich prokopej sobě stěnu a před očima jejich na ramenech dej se vynést, v mrákotě dej se odnést; tvář svou přikryješ a zem neuzříš, neboť znamením domu Israelovu učinil jsem tebe.“ I vykonal jsem, jak mi rozkázal Hospodin: zavazadla svá vynesl jsem jako zavazadla vystěhovalce za bílého dne, u večer pak prokopal jsem stěnu a vyšel jsem na ramenech jsa nesen před očima jejich. Ráno mě Hospodin oslovil: „Synu člověkův, zdali neřeklo tobě plémě Israelovo, plémě vzpurné: ‚Co ty děláš?‘ Rci jim: ‚Toto hrozebné proroctví‘ — praví Pán Bůh — ‚patří vůdci, který jest v Jerusalemě, a všemu domu Israelovu, který jest v něm.‘“

Sluneční kotouč okřídlený.

Sedekiáš skutečně v poslední chvíli, když už Jerusalem klesal v ruce oblehatelů babylonských, prchl za noci z města. Nejspíše odstraněno bylo k jeho útěku částečně zdivo, kterým byla brána před nepřítelem zatarasena; vyšel tedy otvorem v hradbách. Proto zde v náznaku: Přichystej si na cestu nejnutnější věci a prokopej stěnu . . .

Assyrsko-babylonský bůh slunce, Šamaš, oděný perutnou suknicí v okřídleném slunečním kole.

Tak působil Ezechiel v tomto prvním období své činnosti prorocké. Výstrahy svoje a hrozby končíval
Ez 3 stručně a tónem, vážnosti situace odpovídajícím: „To praví Pán Bůh. Kdo chce slyšeti, ať slyší, a kdo nechce, ať toho nechá!“

*

Ale rok 587. přesvědčil zajatce o pravdivosti slov proroků. Tehdy, dvanáctého roku zajetí Jechoniášova, pátého dne desátého měsíce, přišel

k Ezechielovi jeden uprchlík z Jerusalema se zvěstí: „Zpustošeno je město!“ — a zanedlouho naskytla se zrakům proroka i spoluzajatců děsná podívaná: Objevilo se množství nových zajatců z Judska, nesoucích smutné zprávy o krutém osudu vlasti, o strašném zpuštění Jerusalema i svatyně Hospodinovy . . . a mezi těmito davy veden byl v okovech i král Sedekiáš, zbavený trůnu, zraku, synů, svobody . . .

Bolest odtud plynoucí, která železnými kleštěmi svírala srdce každého, i posledního Judovce, vytryskla z duše jednoho z těch neznámých slovy, jimiž my loučíme se při pohřebních obřadech s drahými v Pánu zesnulými:

Z hlubin volám k tobě, Hospodine, Ž 129
Pane, vyslyš hlas můj!
Budiž ucho tvoje nakloněno
k úpěnlivé mé modlitbě.
Budeš-li, Pane, hříchy mít na zřeteli,
Hospodine, kdož obstojí?
U tebe je však slitování, Pane,
a pro tvůj slib v tebe doufám.

Důvěřuje duše má slovu jeho,
doufá duše má v Pána.
Od časného jitra až do noci
doufejž Israel v Pána.
Neboť jest u Hospodina milosrdenství
a hojná u něho spása.

Bezejmenný ten básník uznává, že pohroma, jež národ stihla, je trestem za jeho hříchy, a že by musil utonouti na dně své bídy, kdyby milosrdenství Hospodinovo nebylo větší než jeho spravedlnost a kdyby se byl Bůh již v zákoně daném Mojžíšovi nezavázal slibem, že kajícímu odpustí. *II Mž 20; 34 *V Mž 5

Ale to je hlas ojedinělý. Moment naděje v odpuštění a tím i ve vysvobození, zde tak krásně vyjádřený, byl Judovcům v této periodě zajetí celkem neznám. Propadli beznadějnosti. Hospodin jim neodpustí, říkali, a nemůže ani, tak veliká že jejich vina . . .!

Zajetí babylonské bylo strašlivou pro ně ranou, neboť je připravilo o politickou samostatnost i o rodnou půdu. V cizím, dalekém kraji, v zemi pohanů, kterými zhrdali a kteří byli nyní jejich pány, sedávali nešťastní obyvatelé judští na březích mohutného Eufratu a plakávali vzpomínajíce na domov.

Tamo u bábelských toků Ž 137
seděli jsme, plakali jsme
při vzpomínce na Sijón;
na topolích mezi nimi

zavěsili jsme své harfy.
Vždyť tam na nás žádali ti,
kdo nás jali, slova písně,
mučitelé naši veselost:
‚Zapějte nám z písní Sijónských!'
Jak pět máme píseň Jahvovu
na půdě, jež nám je cizí?
— — — — — —
Vzpomeň, Jahve, synům Edomu
na jerusalemský den, v němž
děli: Obnažte jej, obnažte,
až po samý základ jeho!

Edomci pomáhali Babylonským na výpravě proti Jerusalemu a při jeho dobytí. Ďábelská jejich radost (Plč 4) v osudný den pádu svatého města, jakož i pobízení: „Vyvraťte, vyvraťte všecko v něm až do základů!" (Hejčlův překlad tohoto místa) — to vše zařezalo se bolestně do duše přemožených a vybavovalo s ostrou palčivostí i později v daleké cizině. Vždyť byli Edomští pokrevnými přáteli Judovců!

Bábelu dci (= dcero), ježto pustošíš!
Blaze tomu, kdo ti odplatí
po zásluze, cos nám dělala;
blaze tomu, kdo tvé děti
chopě rozdrtí o skálu.
(Překlad Rud. Dvořáka.)

Duševní trýzeň zajatců judských byla tím větší, že hmotné jejich poměry v Babylonsku byly celkem snesitelny a postavení jejich nikterak nejhorší. Byli ovšem mnozí z nich učiněni nevolníky, avšak ani s těmi nebylo zacházeno tvrdě jako později za dob římských nakládáno bylo s otroky; mohli vcházeti dle domácího, to jest babylonského práva ve smlouvy se svobodnými, dávána jim mzda za jejich práci a s ní možnost, aby za peníze vybavili se z otroctví. Jiní však — a těch byl veliký počet — požívali svobody hned od počátku. Usazeni byli v předměstí Babylonu na pravém břehu Eufratu, které slulo Halalat (dnešní Hilla), město dělnické. Byla to čtvrt cizinců, všech, kteří v očích Chaldejců byli sprostí. Četné průplavy Eufratu zavlažovaly úrodná její pole. Majíce možnost volně se stěhovati, rozšířili se časem po všech důležitějších městech říše Chaldské a později Médo-perské. Mohli nabývati také nemovitého majetku, že i zbohatli. Směli se volně shromažďovati a samostatně vykonávati soudnictví. Někteří dosáhli vynikajících míst ve službě veřejné a při dvoře. I Jechoniáš, královský zajatec, došel svobody a čestného postavení.

Zaměstnáním byli zajatí Judovci velkou většinou zemědělci a v jádře jimi zůstali, ačkoli byl Babylon tehdy střediskem předoasijského obchodu.

Půda tamní dávala hojný užitek tomu, kdo si jí hleděl. Ostatně mohli si vzíti vyhnanci z Judska s sebou aspoň něco movitého majetku, na příklad dobytek, peníze. Značná jich část uměla řemeslo a tak otevřenu měla možnost dodělati se jakéhosi blahobytu. Že však se chápali též obchodu, dosvědčují obchodní smlouvy z té doby, psané na hliněných tabulkách a nalezené v archivu babylonské velkofirmy „Murašu a synové" v Nippuru (dnešní Niffer, jihovýchodně Babylona), se jmény Židů tamže usedlých.

Také v ohledu náboženském ponechána jim byla veliká svoboda, takže vyjma řídké případy mohli konati náboženské svoje povinnosti; scházeli se ke společné modlitbě a ku čtení posvátných knih každé soboty v soukromých domech, u zámožnějších soukmenovců. Jen při některých příležitostech bývalo jim ukládáno účastniti se pohanské bohoslužby.

Při tom však nescházela nebezpečí, kterými byla velice ohrožována jejich stálost ve víře a čistota jejich náboženských představ.

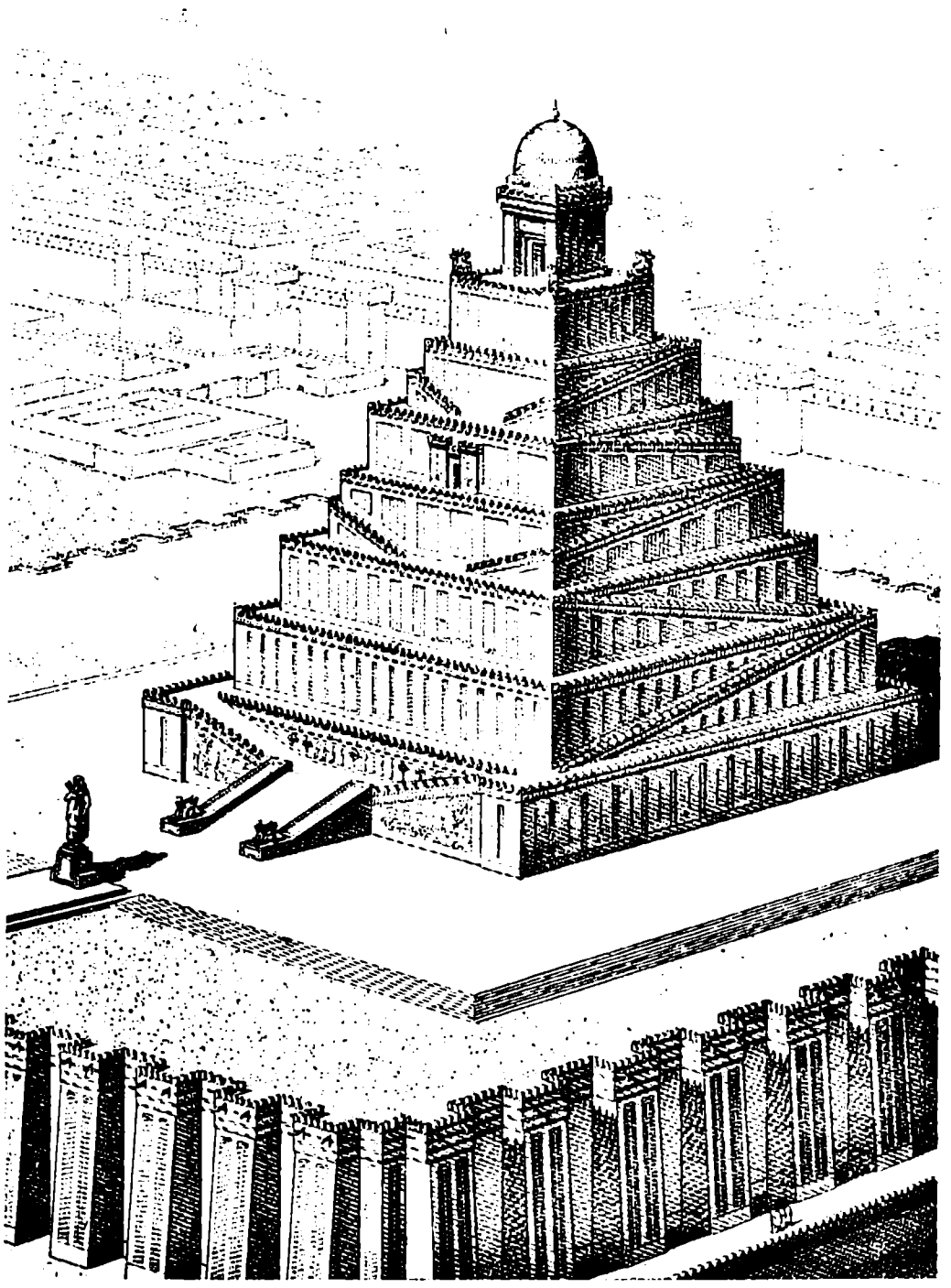
Zajatci opouštěli vlast jsouce přesvědčeni, že není nad jejich hlavní město. A nyní spatřili Babylon a celou jeho krásu a nádheru! Byloť toto město právě na vrcholu své slávy. Vítězný jeho panovník vybudoval v něm hradby, věže, průplavy, nábřeží, nastavěl chrámů, paláců a nahromadil v něm nesmírné bohatství a poklady: Ninive, Assyrie i Egypt byly Nabuchodonosorem vypleněny, a vše, co tam nalezeno cenného, odneseno do Babylona. Sám mocný král jednoho dne dívaje se na „ten veliký Babylon, jejž byl vystavěl", jat byl pýchou, která jej o rozum připravila.

A nedosti na tomto úžasném dojmu, pod kterým hasla jejich iluse o velikosti Jerusalema. Zajatci byli zde svědky zvláštního divadla: dlouhá procesí poplatníků ubírávala se k paláci královskému, přinášejíce bohaté dary ze všelikých plodin země, jak je spatřujeme vyobrazená na vykopaných památkách; po každé válce táhly nekonečné řady zajatců ulicemi babylonskými; vítěz objevoval se v celé slávě královského majestátu, obklopen jsa bojovníky a vysokými důstojníky ve skvělých oděvech, aby přijal hold přemožených aneb aby zasvětil nový nějaký chrám, jejž zbudovati dal; nad těmito zjevy uchvacováno bývalo obyvatelstvo babylonské nadšením, jemuž nikdo neodolal.

Dle představ lidu bylo to vše dílem bohů. Bohové babylonští zvítězili nad bohy nepřátel; jim tedy náleží čest a sláva, jakož i nejlepší podíl z kořisti: tak usuzoval každý Babyloňan. Snadno si tedy představíme,

s jakými výkřiky obdivu a vděčnosti uctívali sochy ochranných božstev svých, Marduka a Béla, Neba a Ištary!

Hebreové patřili na tuto vítězoslávu, slyšeli tyto jásavé projevy, jsouce přemoženi, zajati, pokořeni . . . Co se as dělo v jejich srdcích?

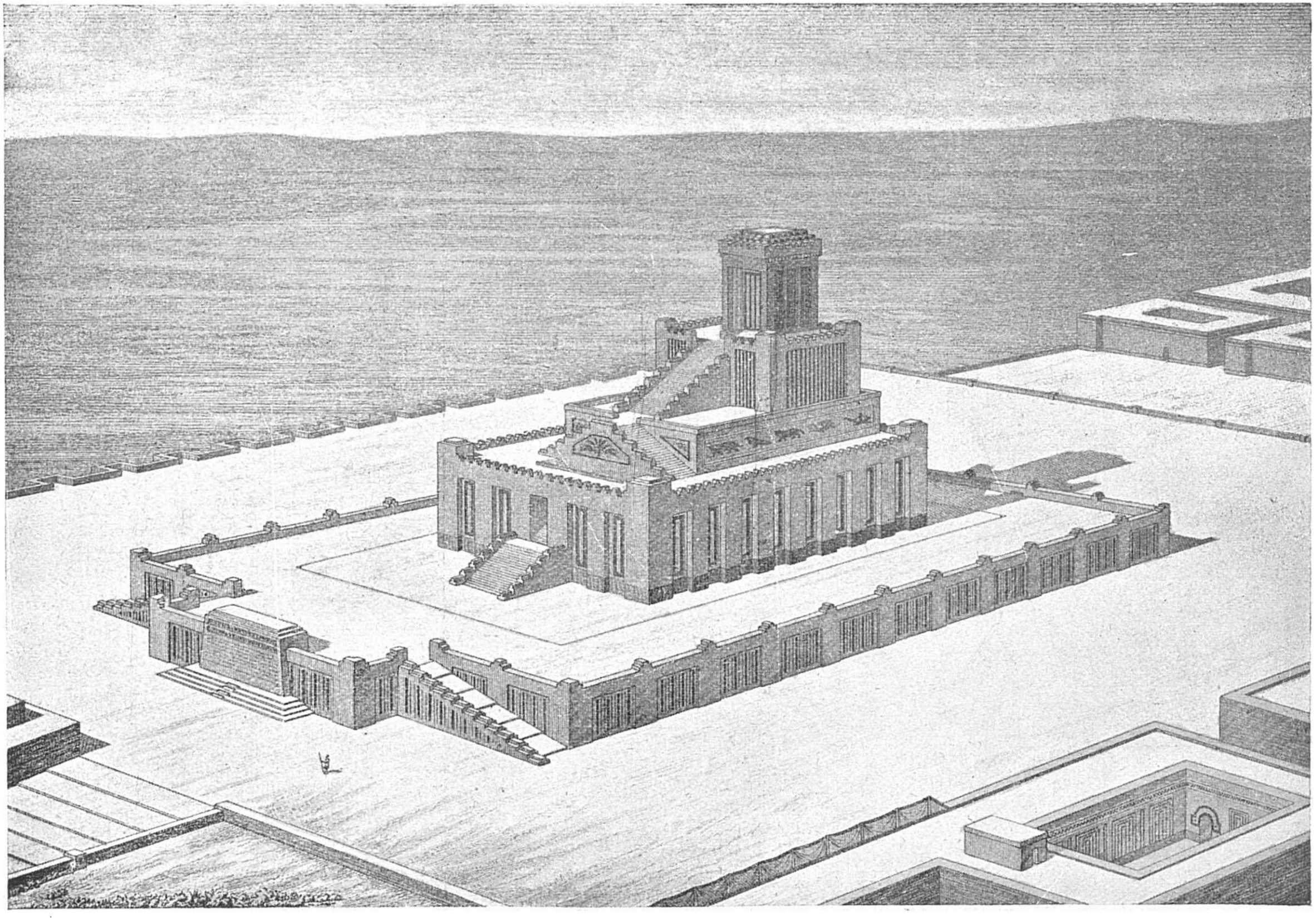

Babylonský chrám. Dle Chipieze.

Jejich město svaté, Jerusalem, bylo zbořeno; chrám, příbytek Hospodinův, byl pouhou hromadou ssutin; Bůh Abrahamův, Isákův a Jakobův byl v očích podmanitelů pokořen bohy, jež uctívali Nabuchodonosor a chaldejští jeho poddaní; nádoby posvátné, jichž bylo kdysi užíváno k jeho poctě a které k tomu účelu byly darovány a určeny, staly se kořistí vítězů a ukazovány nyní jako trofeje v Babyloně ctitelům bohů Béla a Marduka; jeho lid hluboce byl ponížen, jeho sliby zdály se rozplývati v niveč. — Kdo zůstane věren Pánu, jenž neuchránil svých?

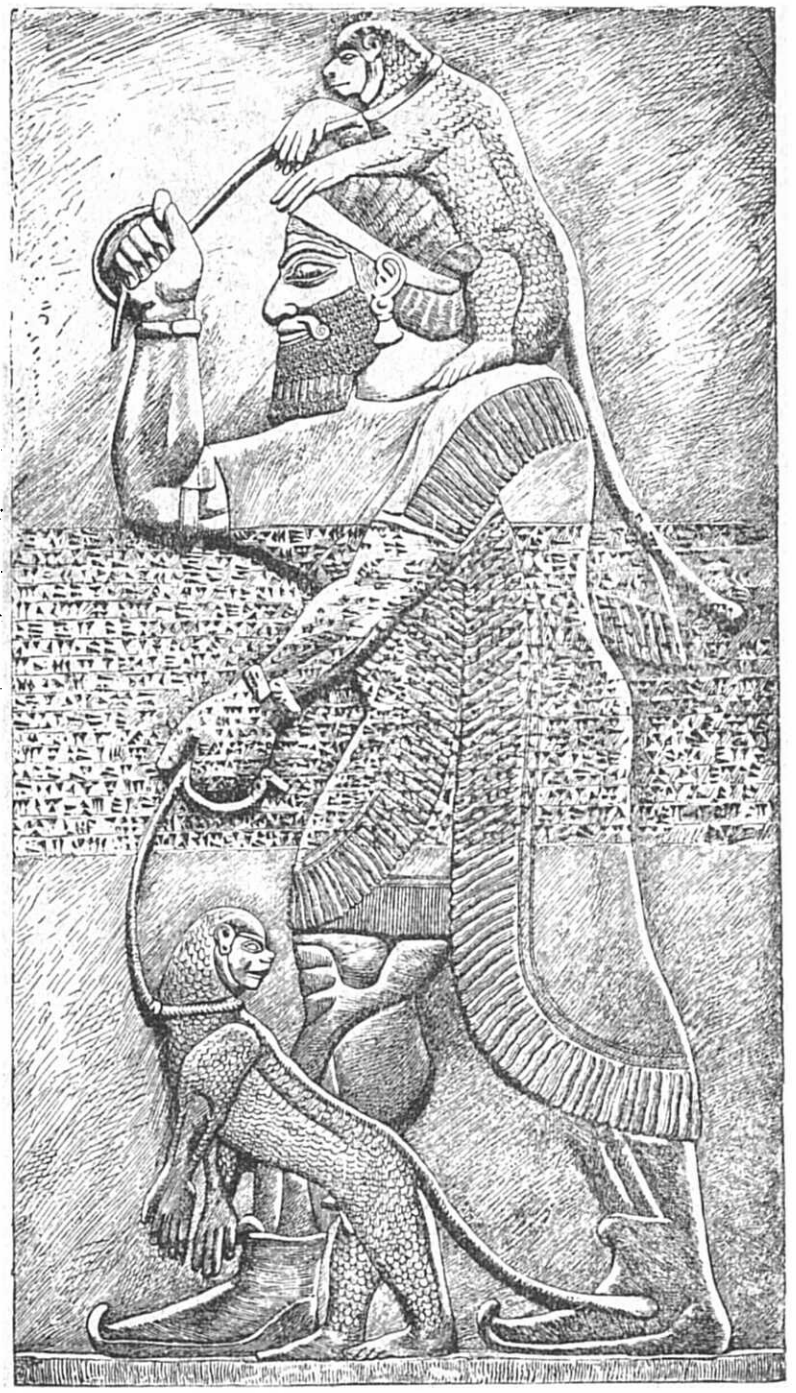
Israelita neměl o pozemských statcích, o časném blahu názorů, jaké máme my křesťané; on je pokládal za znamení, že Bůh je s chováním jeho spokojen. Jakým pohoršením bylo tedy pro jeho víru bohatství Babylona, přepych jeho staveb a blahobyt obyvatelstva! Místo, aby to vše bylo výhradním podílem toho, jenž v Hospodina věří, nepatřilo to jemu, nýbrž naopak ctitelům model — —

Jakým tedy pokušením byla vydána jeho duše! Není pochyby, že Hospodin jest bůh, ale — jest opravdu Bohem jediným? Kdyby byli

Chrám chaldejský. Dle Chipieze.

Chaldeové přímo útočili na něho, byli by Judovci menšímu bývali nebezpečí vystaveni, neboť by se bývali jako raněný lev obrátili proti těm, kdo na Boha jejich odvážili se útoku. Avšak noví jejich páni nebrali božství Hospodinovo nikterak v pochybnost. Neříkali: „Jahve není bůh," říkali pouze: „Naši bohové jsou mocnější nežli bůh váš, který vás nedovedl ubrániti proti nim." Oniť — tak jako všichni národové přední Asie — věřili, že každý národ má své ochranné božstvo; byl-li některý národ poražen, vykládali si to tak, že bůh vítězův byl mocnější, nežli bůh přemožených. Bohové babylonští byli tedy dle těchto běžných názorů nejmocnější. A tak víra nejednoho Israelity byla otřesena.

Poplatník přivádějící opice. Z assyrsko-babylonských památek. Britskě museum.

Avšak víra lidu nalézala se v nebezpečí ještě větším. Již v Palestině vábila je smyslná stránka pohanských kultů, v Babylonsku pak tomu bylo v míře ještě mnohem větší; tu je přitahovala kouzlem takořka neodolatelným. Mělo totiž náboženství babylonské bohoslužbu nádhernou, nejen lahodící smyslům, zraku a sluchu, ale sytíc i tělesnou žádostivost účastníků rozkošemi, a to pod představou oběti a vzdávání úcty bohům; byla s ním spojena magie, slibující nemocným zdraví, dále hvězdopravectví, věštící budoucno. Mimoto byl lid sváděn k tomu, aby svůj kult náboženský sloučil s uctíváním bohů babylonských. Když donucen byl některý národ opustiti svoji vlast, spojoval zpravidla úctu boha svého a svých předků s úctou ochranných božstev země, která se stala novou jeho vlastí. Proto cizí kmenové, jež byl Sargon do Samařska deportoval, jali se prokazovati úctu Jahvovi, jakožto bohu království Samařského. Proč by Hebreové, stavší se příslušníky Chaldejska, neměli činiti totéž, co přistěhovalci chaldejští v Samařsku? Proč

by neměli sloučiti náboženství své domōviny a říše babylonské v náboženství jedno?

Ale Bůh postaral se o to, aby pravé náboženství nezhynulo. Zachovav je již jednou tím, že vyvedl Abrahama z Chaldejska, zachránil je nyní tamtéž po druhé.

Babylonský bůh Nebo.
(Britské museum.)

Hlavní sílu obrannou měla v tomto ohledu zaslíbení Hospodinova, že bude zajetí trvati toliko sedmdesát let a že zbytky národa opět se vrátí do vlasti. Na druhém místě to byli proroci Jeremiáš a Baruch, Ezechiel a Daniel. Ti se vynasnažovali ze všech sil připoutati lid pevně k jednobožství, berouce podíl na všech útrapách svých bratří, zakoušejíce osobně všech trpkostí, které snášeti musí člověk, jemuž je souzeno patřiti na zkázu své vlasti a zkázu oltářů svého Boha ... Ve své péči o vyvolený národ — třeba nehodný — postavil Bůh tyto proroky všude tam, kde nejvíce bylo třeba těšiti a ve víře utvrzovati zajaté, a odkud by hlas jejich dále zazníval do všech míst, kde zajatci dleli, ano dále ještě k národům pohanským, aby ospravedlnil cesty své a zachránil pravé náboženství.

Povšechně můžeme karakterisovati činnost jejich takto: Především bylo třeba bez ustání opakovati hlavní pravdu náboženství mojžíšského — jedinost Boží. Není leč jeden toliko Bůh a tímto Bohem jest Hospodin (Jahve). Ať potomci Jakubovi vidí u pohanů, co vidí, a slyší od nich, co slyší, Bůh israelský jest Bůh jediný; všichni ostatní bohové jsou jen modly, mrtvé, bezmocné modly, pouhé nic. Co připisují cizí národové falešným božstvům svým, je dílo samého Hospodina. Onť užil krále Nabuchodonosora za nástroj své trestající spravedlnosti. Bohatství a sláva Babyloňanů jsou toliko mzdou za to, že plnili vůli jeho. Ostatně moc Hospodinova znovu se zjeví ve prospěch národa jeho: až očištěn bude utrpením, vstane zase k životu, obdrží opět svou zemi, starou svoji vlast, a také bývalá sláva bude mu vrácena.

Jeremiáš žil prostřed svého lidu i po zkáze svatého města. Odmítl následovati vítěze do Babylona, kde by býval byl se ctí přijat. Ale osud jatých bratří mu nebyl nikterak lhostejný, jak o tom svědčí jeho list, který se zajatcům stal pravým vademecum.

Bar 6 „Pro hříchy, kterými jste zhřešili proti Bohu, zavedeni budete do Babylona ... Tam uzříte bohy zlaté a stříbrné i kamenné a dřevěné, nošené na ramenou, a přece nahánějící strachu pohanům. Protož hleďte, ať nejste i vy jim podobni, ať se nebojíte a strachu ať nemáte z bohů jejich. Až tedy spatříte dav klaněti se, rcete si v duchu: „Tobě se sluší klaněti, Hospodine!“

Bohyně. Z assyrsko-babylonských památek. Britské museum.

Jeť jazyk jejich od řemeslníka vyřezán, oni sami pak jsou pozlaceni a postříbřeni; falešní jsou a mluviti nemohou. Jako pro fintivou děvu berou zlato a dělají koruny na hlavy svých bohů; potom z nich ukrádají zlaté ozdoby a dávají je nevěstkám, a když to vezmou zas od nevěstek, okrašlují tím opět své bohy. Přikryvše pak je rouchem šarlatovým, stírají s tváří jejich chrámový prach, jehož množství na nich bývá. Známo tedy buď vám, že nejsou to bohové! Protož nebojte se jich!

Ano, jako nádoba člověkova, která rozražena byvši neužitečnou se stala, takoví jsou také bohové jejich. Když je postaví ve chrámě, kněží zabezpečují dveře závorami a zámky, aby od lupičů nebyli ukradeni. Světla jim rozsvěcují a to mnoho světel, ze kterých oni žádné viděti nemohou. Srdce jejich rozežírají červi, a oni toho necítí. Tváře jejich černávají od dýmu, který v chrámě bývá. Na tělo a na hlavu jim slétají sovy a vlaštovice a jiní ptáci; také kočky na ně skákají. Z toho poznáte, že to nejsou bohové. Protož nebojte se jich!

Zlato, jež mají na sobě, jest jim sice na okrasu, avšak nevytře-li nikdo

rzi, nebudou se blyštěti; vždyť ani necítili, když sléváni byli. Padnou-li na zemi, sami od sebe nevstanou. Oběti jim podané kněží jejich prodávají a zle jich užívají; též i ženy jejich utrhují z nich, aniž dávají co nemocnému nebo žebrákovi. Poznajíce tedy z těch věcí, že nejsou bohové, nebojte se jich!

Z jakého důvodu mohli by bohy býti nazýváni? Kněží křičí a řvou před nimi, jako bývá na hodech za mrtvého, šaty jim odnímají a šatí jimi své ženy a děti. A zakusí-li co zlého od někoho nebo co dobrého, nemohou toho odplatiti; nemohou krále ustanovit ani sesadit. Podobně nemohou ani bohatství dáti ani zlého potrestati. Učiní-li jim kdo slib a nesplní, také ho nevymáhají. Od smrti nemohou člověka vysvobodit, aniž slabšího od silnějšího vytrhnouti. Slepému nemohou zraku navrátiti, aniž z nouze člověka vymaniti. Se vdovou nemají slitování, aniž sirotkům dobře činí. Kamenům ze skály jsou podobni bohové jejich . . . Jak tedy může si někdo mysliti, nebo dokonce říci, že oni bohové jsou?

Bůh s hlavou orlí. Z assyrsko-babylonských památek. V pařížském Louvru.

Od řemeslníků uděláni jsou; nemají-li však ani řemeslníci sami, kteří je dělají, dlouhého života, zda mohou ty věci, které od nich udělány jsou, bohové býti? Když přijde na ně válka nebo neštěstí, radí se vespolek kněží, kde by se s nimi skryli. Kterak tedy může si kdo mysliti o nich, že bohové jsou, kdyžtě nemohou ani z války sebe vysvobodit ani z ne-

štěstí se vyprostit? Je to věc zjevná, že nejsou to bohové, ale díla rukou lidských, a žádným dílem božím nemohou se vykázati.

Nemohou vzbuditi zemi krále aniž dáti lidem deště. Spravedlnosti nemohou zjednati aniž vysvoboditi země od křivdy. Když zachvátí oheň chrám jejich, kněží sice utekou a sebe zachrání, ale oni jako trámy prohoří. Jak tedy může někdo přesvědčen býti, že jsou to bohové?

Ani si nemohou pomoci, když přijdou zloději a lupiči a poberou jim zlato a stříbro i oděv, kterým přikryti jsou. Proto lépe jest býti králem, který může dokázati, že moc má, nebo nádobou užitečnou, kterou se chlubiti může majitel její, nebo dveřmi v domě, jež zabezpečují, co jest v něm, nežli těmito falešnými bohy. Slunce, měsíc a hvězdy, jež se třpytí a ustanoveny jsou k tomu, by užitečny byly, poslušny jsou. Taktéž třpytí se i blesk, když se ukáže; ne jinak i vítr věje v každé zemi. I mračna, když jim Bůh rozkáže, aby prošla všecek svět, vykonávají, co jim rozkázáno jest. Ale tyto modly nejsou ničemu z toho podobny. Protož nemá si nikdo ani mysliti ani říkati, že to bohové jsou.

Ano, jako strašák na tykvišti, jenž nic neuhlídá, takoví jsou bohové jejich. Jsou jako hloh v zahradě, na nějž každý pták si sedne. Lépe jest člověku spravedlivému, jenž nectí model, neboť daleko bude od hanby."

Baruch.

Pět let po pádu Jerusalema, tedy r. 583., vidíme v Babylonsku proroka Barucha, an předčítá zajatcům svoji knihu.

V ní nejprve povzbuzuje lid:

Ať uznají svou hříšnost!

Bar 1 Hospodin, Bůh náš, je spravedlivý, nám pak sluší hanbou na tvářích se rdíti dnes; všem Judovcům i obyvatelům Jerusalema, králům našim, knížatům našim, kněžím našim, prorokům našim i otcům našim. Zhřešili jsme proti němu, zpronevěřili jsme se mu. Ode dne, kdy vyvedl otce naše ze země Egyptské, až do dneška byli jsme ho neposlušni a odtrhli, vzdálili jsme se, abychom neslyšeli hlasu jeho. I ulpělo na nás mnoho zlých věcí i kletby, jež kázal Hospodin oznámiti Mojžíšovi, služebníku svému, který vyvedl otce naše ze země Egyptské, aby nám dal zemi tekoucí mlékem a medem. A neposlechli jsme Hospodina, Boha našeho, podle slov proroků, jež poslal k nám; ale odešli jsme každý dle smýšlení svého srdce zlého, bychom sloužili bohům cizím, páchajíce, co bylo
Bar 2 zlé . . . Aniž jsme vynasnažili se usmířiti tvář Hospodinovu, aby se navrátil každý z nás od cest svých. Proto splnil Hospodin, Bůh náš, slovo,

kterým hrozil, že přivede na nás veliká zla, která se nestala pod nebem — —

Ať prosí za milosrdenství Boží!

Nyní tedy, Hospodine, Bože Israelův, jenž jsi vyvedl lid svůj ze země Egyptské rukou mocnou, za znamení a zázraků, mocí svou velikou, ramenem vztaženým, a učinils jméno sobě, jaké dnes máš: nechať se odvrátí hněv tvůj od nás! Vyslyš modlitby a nářky naše a dej nám nalézti milost před těmi, kteří nás odvedli! Shlédni na nás, nakloň ucho své a vyslyš nás. Otevři své oči a viz; neboť nemohou mrtví slávu a spravedlnost tvoji velebiti, ale duše, zarmoucená nad velikostí zla, chodící zkřivená, neduživá, oči chřadnoucí, duše lačná, ta jediné může tak činiti!

Připomíná jim hrozby i útěchyplné sliby zákona Mojžíšova.

Naložil jsi s námi, Hospodine, Bože náš, jak jsi mluvil skrze služebníka svého Mojžíše: „Nebudete-li poslouchati hlasu mého, obrátí se množství toto veliké v nejmenší mezi národy, mezi které já je rozptýlím. Neboť vím, že mne neposlechne lid ten — jeť to lid tvrdé šíje — avšak v zemi zajetí svého zamyslí se, poznají, že já jsem Hospodin, Bůh jejich; a dám jim srdce, i zmoudří; budou mě chváliti v zemi zajetí svého, budou pamatovati na mé jméno a odvrátí se od své zloby. A povolám je zase do země, kterou jsem přísežně slíbil otcům jejich, Abrahamovi, Isákovi a Jakobovi, i budou jí vlásti; rozmnožím je a neubude jich. Učiním pak s nimi úmluvu jinou, věčnou, že budu jejich Bohem a oni mým lidem.“ III Mž 26 v Mž 28

Ať prosí za milost Boží!

A nyní, Hospodine všemohoucí, Bože Israelův, duše stísněná, duch sužený volá k tobě: Smiluj se, Hospodine, smiluj se nad námi, neboť Bůh milosrdný jsi! Ano, ty trůníš na věky, a my bychom měli zahynouti navždy? Slyš nyní prosby synů těch, kteří zhřešili proti tobě a neposlechli hlasu tvého — proto jest nám neštěstí ustavičně v patách. Nevzpomínej na nepravosti našich otců, ale vzpomeň na svou ruku, které potupně vyčítají pohané, že jest chabá, kdyžtě nechává lid svůj tak deptati; neboť ty jsi Hospodin, Bůh náš, i budeme chváliti tebe! Ano, proto jsi pohnul srdce naše, bychom se báli tebe, bychom vzývali tvé jméno v zajetí svém, neboť obrátili jsme se od nepravosti svých otců, kteří hřešili proti tobě. Viz však, ještě dnes jsme v zajetí, do něhož jsi rozptýlil nás na hanbu a na kletbu . . . Bar 3

Ať se přidrží zase moudrosti, kterou pohrdli, které nelze najíti u lidí, ale u Boha, jenž ji zjevil zákonem!

Slyš, Israeli, přikázání života,
napni sluch . . .!
Čím to, že jsi v zemi nepřátelské,
že chřadneš v cizí zemi,
že jsi připočten k těm, kteří do pekel sestoupili?
Opustil jsi studnici moudrosti.

Kde jsou panovníci národů,
kteří stříbro na hromady kupili
a zlato, na něž se lidé spoléhávají?
Kde jsou ti, kteří lopotili se,
že nelze vyzkoumati díla jejich?

Zmizeli, a jiní na místo nich povstali.
Nevyvolil těch si Hospodin,
aby našli cestu k moudrosti,
proto zahynuli.
Ježto neměli moudrosti,
zahynuli pro svou nemoudrost.

Kdo vystoupil na nebe a dostal ji,
a kdo ji přivedl s oblaků dolů?
Kdo se přeplavil přes moře a nalezl ji,
a přinesl ji za výborné zlato?
Není, kdo by vyzvědět mohl cesty k ní,
aniž kdo by vyhledal stezky k ní!

Ale ten, který ví všecko, zná ji,
vynalezl ji důmyslem svým,
ten, který založil zemi na věčné časy.
Tenť jest Bůh náš,
nemůže jiný býti přirovnán k němu.

Ten vynalezl všecku cestu k moudrosti,
a dal ji Jakobovi, služebníku svému,
Israelovi, miláčkovi svému.

Bar 4

Ta jest kniha přikázání Božích
a zákon, jenž jest na věčné časy;
všichni, kdo se jí drží, dojdou k životu,
kdo pak ji opustili, k smrti.

Obrať se, Jakobe, a chop se jí,
choď po cestě v jejím lesku, podle jejího světla!

Druhá část spisu Baruchova obsahuje slova útěchy.

Jerusalem těší své děti:

Buď dobré mysli, lide Boží,
paměti hodný Israeli;
prodáni jste národům ne k zahynutí,
ale že jste k velikému hněvu popudili Hospodina,
proto vydáni jste protivníkům.

Vždyť jste rozhněvali svého stvořitele,
věčného Boha,
obětujíce zlým duchům,
kteří bohové nejsou.

Vždyť jste zapomněli na Boha,
který vás vychoval,
a zarmoutili jste dceru Jerusalemskou,
která vás vyživila.

Synové, trpělivě snášejte hněv, který přišel na vás,
dobré mysli buďte a volejte k Hospodinu,
neboť bude vás na paměti mít ten, jenž odvedl vás.
Avšak jako mysl vaše tíhla k tomu, byste od Boha se vzdalovali,
desetkrát tolik zase obrátíce se, hledejte ho.
Ano, ten, jenž uvedl na vás neštěstí,
přivede vám zase věčné veselí s vysvobozením vaším.

Prorok těší Jerusalem:

Dobré mysli buď, Jerusaleme,
neb tě potěší ten, který jméno ti dal.
Zahynou škůdcové, kteří tě trápili,
ti, kteří těšili se z tvého pádu, trestáni budou;
města, jimž sloužili synové tvoji, budou pokutována,
také to, jež pobralo tvé syny.

Ano, jak se radovalo nad tvým pádem
a veselilo se nad tvou pohromou,
tak se rmoutit bude nad tvým zpuštěním.
Odňat bude mu jásot množství lidu jeho,
a z radosti jeho bude žalost . . .

*

Pohleď na východ, Jerusaleme,
a viz potěšení, které od Boha k tobě přichází!
Neboť aj, přicházejí synové tvoji,
které ti bylo propustiti rozptýlené, přicházejí
shromážděni jsouce od východu až na západ slovem Svatého,
radujíce se ze slávy Boží.

Svlec se sebe, Jerusaleme, Bar 5
roucho žalosti a soužení svého
a oblec se v okrasu a v ozdobu slávy věčné,
kterou ti Bůh dává.

Přioděje tě Bůh dvojnásobným rouchem spravedlnosti
a vstaví ti na hlavu korunu slávy věčné.
Bůh totiž ukáže lesk svůj na tobě
každému, kdo pod nebem jest.

*

Vzchop se, Jerusaleme, a postav se na výšině,
pohleď na východ a viz své syny,
shromážděné slovem Svatého od východu slunce až na západ,
ani se radují z toho, že Bůh na ně pamatoval.

Neboť vyšli z tebe pěšky,
vedeni jsouce od nepřátel,
ale přivede je Hospodin k tobě
nesené se slávou jako syny královské.

Uložilť Bůh snížiti všelikou horu vysokou, odvěké skály,
a údolí vyplniti na roveň s zemí,
aby šel Israel domů bezpečně ke cti Boží.
Zastíní pak také lesy a každý vonný strom
Israele z Božího rozkazu.

Ano, přivede Bůh Israele,
radujícího se ve světle své velebnosti.

Knihu svoji četl Baruch před králem Jechoniášem, před bývalými důstojníky, před královskými syny, před staršími, jakož i před veškerým lidem od nejmenšího až do největšího, přede všemi, kteří bydlili v Babylonsku při řece (vlastně eufratském kanálu) Sodi. Slyšíce to plakali, postili a modlili se před Hospodinem. Sebrali také peníze podle toho, jak byl kdo zámožný, a poslali je po Baruchovi do Jerusalema knězi Joakimovi a lidu, který nalezne s ním. Také stříbrné nádoby chrámové, jež byl dal udělati Sedekiáš a jež vzal z chrámu Hospodinova Nabuchodonosor, když odváděl krále, knížata, velmože i venkovský lid — svázané — do Babylona, nesl s sebou Baruch zpět.

— R. 598. za Jechoniáše dal Nabuchodonosor odnésti část zlatých nádob z jerusalemského chrámu. Aby bohoslužba nedoznala újmy, byly péčí Sedekiášovou pořízeny místo nich aspoň stříbrné. Ale r. 587. dal Nabuchodonosor odnésti také tyto stříbrné nádoby se zbývajícími zlatými. Baruch „dostal" ty stříbrné nádoby buď za peníze nebo z milosti královy a vzal je s sebou Joakimovi knězi, jenž konal bohoslužbu na zříceninách jerusalemského chrámu. Byl totiž Josedek velekněz odveden rovněž do Babylonska.

Chrám byl sice spálen, ale můžeme právem za to míti, že zdi jeho částečně zůstaly a mohly býti aspoň poněkud upraveny pro boboslužbu; a konečně, kdyby nic bylo ze chrámu neobstálo, byla tu posvátná skála, jež tvořila spodek oltáře na zápalné oběti. Sem tedy scházeli se Judovci, zůstavší v Palestině.

Také domovní zdi tu a tam zůstaly a mohly býti z nouze upraveny za příbytek těm, kteří do zajetí odvedeni nebyli nebo včas uprchli do sousedních zemí a po odchodu nepřítele se vrátili. —

V listě, kterým zajatci babylonští dary svoje bratřím ve vlasti dopro-

vázeli, stálo: Aj, posíláme vám peníze. Nakupte za ně zápalných obětí a podejte je za hřích na oltáři Hospodina, Boha našeho, a modlete se za život Nabuchodonosora, krále babylonského, jakož i za život syna jeho, aby byly dni jejich, jako dni nebes nad zemí. Také za nás modlete se k Hospodinu.

Ezechiel.

Když se dřívější hrozby jeho tak hrozně splnily, když Jerusalem a chrám i celá říše pohřbeny byly v ssutinách a královský zajatec oslepený, v poutech, objevil se mezi zástupy judského lidu vítězem přiváděnými, nebylo třeba Ezechielovi dále hroziti. Události nyní dosvědčily, že mluvil pravdu.

A jak už mezi lidmi bývá, upadli zajatci z jedné výstřednosti do výstřednosti opačné: z neodůvodněného optimismu a bezstarostnosti v beznadějnost a zoufalství. ‚Veta po všem', tak soudili, ‚není v co dále doufati.' Tato chmurná nálada mysli stejně se příčila výchovnému cíli zajetí, jako dřívější lehkomyslná důvěřivost. Ezechiel, jsa orakulem těch, kteří bydleli mimo hlavní město, léčil je nyní po pádu Jerusalema z oné falešné ideologie, jako je před pádem hojil z této. Chápaje všecko jejich hoře a nesa s nimi celou tíži jejich osudu, přináší jim, zbaven nyní dosavadních pout němoty, útěchu slibů, že Hospodin zase shromáždí rozptýlený svůj lid a uvede jej opět do palestinské domoviny. Tu myšlenku pak rozpřádá v duchu mesiášském, že Hospodin shromáždí v církvi, předobrazené Palestinou a Jerusalemem, národy celého světa . . .

*

Hospodin mne oslovil: „Synu člověkův, za hlásného dal jsem tebe domu Israelovu; proto uslyšíš-li z úst mých slovo, oznámíš jim je mým jménem. Ez 33

Rci jim: ‚Jakože živ jsem já, praví Pán Bůh, nechci smrti bezbožného, ale by se obrátil od své cesty a živ byl. Obraťte se, obraťte se od svých velmi zlých cest; proč byste měli umříti, dome Israelův?'

Synu člověkův, prorokuj o horách Israelových a rci: ‚Hory Israelovy, slyšte slovo Hospodinovo! Toto praví Pán Bůh: Za to, že jste zpuštěny a pošlapány kolem dokola, že jste se dostaly do hanlivých řečí lidu, aj, já obrátím se k vám, i budete orány a osívány. Naplním vás lidmi i dobytkem, a budou se množiti a růsti; osídlím vás jako dříve a obdařím vás většími dobry, nežli jste měly od počátku; i zvíte, že já jsem Hospodin.'" Ez 36

Opět mne oslovil Hospodin a řekl:

„Synu člověkův! Dům Israelův, když bydlil ve své zemi, poskvrnil ji mravy a snahami svými; jako nečistota ženy krvotoké byly mravy jejich přede mnou. I vylil jsem hněv svůj na ně a rozptýlil jsem je mezi národy, rozváti jsou do zemí; podle mravů a snah jejich soudil jsem je. Rci nyní domu Israelovu: ‚Toto praví Pán Bůh: Vezmu vás z národů, shromáždím
*Jan 3 vás ze všech zemí a přivedu vás do vaší země. A vyleji na vás vodu čistou, abyste očištěni byli ode všech poskvrn svých. A dám vám srdce nové a odejmu srdce kamenné z těla vašeho — — Ducha svého vložím do vás a způsobím, abyste v příkazech mých chodili, ustanovení mých dbali a plnili je. Budete bydleti v zemi, kterou jsem dal otcům vašim; a budete mým lidem, a já budu vaším Bohem.‘

A rozmnožím dům Israelův jako stádo lidí, jako stádo svaté, jako stádo v Jerusalemě při slavnostech jeho: tak budou pustá města plna lidí; i poznají, že já jsem Hospodin.

V ten den, kdy vás očistím ode všech nepravostí vašich, kdy osadím města a postavím znovu zbořeniny, až bude země pustá vzdělána — ta, jež byla kdysi zpuštěná před očima každého pocestného — řeknou: ‚Země tato nevzdělávaná stala se takořka zahradou rozkoše, města pustá, opuštěná a vyvrácená stala se obydlenými pevnostmi.‘ ‘I poznají národové, kteříkoli zůstanou kolem vás, že já Hospodin vystavěl jsem zbořeniny a vysázel pustiny. Já Hospodin mluvil jsem to a učinil.“

*

Ez 37 Ruka Hospodinova spočinula jednou na mně, Hospodin vyvedl mne v duchu a zastavil mne na rovině údolní, jež byla plná kostí. Obvedl mne okolo nich; bylo jich velmi mnoho a byly skrz naskrz suché. I řekl mi: „Synu člověkův, co myslíš, mohou tyto kosti býti zase živy?“ Odpověděl jsem: „Pane Bože, ty víš.“

Tu mi řekl: „Prorokuj o těchto kostech a rci jim: ‚Kosti suché, slyšte slovo Hospodinovo! Toto praví Pán Bůh: Aj, já vpustím do vás ducha, abyste ožily. A dám na vás zase šlachy, způsobím, že zroste na vás maso, potáhnu vás koží; dám vám ducha, i budete živy a zvíte, že já jsem Hospodin.‘“

Prorokoval jsem tedy tak, jak mi byl rozkázal. I nastal chrast, a aj, pohyb: kosti připojily se ke kostem, každá ke svému kloubu. I hleděl jsem, a aj, šlachy a maso na nich vzešlo, na povrchu roztáhla se kůže, ale ducha ještě neměly. Tu mi řekl: „Prorokuj k duchu, prorokuj, synu člověkův, a rci duchu: Toto praví Pán Bůh: ‚Ode čtyř větrů přijď, duchu, a věj na tyto zabité, ať oživnou!‘“ Když jsem prorokoval, jak mi byl roz-

kázal, vešel do nich duch, ožili a postavili se na nohy — zástup velmi, náramně veliký.

Řekl mi pak: „Synu člověkův, tyto kosti — toť všecek dům Israelův; oni říkají: ‚Uschly kosti naše, zhynula naděje naše, veta jest po nás.' Proto prorokuj a rci jim: ‚Toto praví Pán Bůh: Aj, já otevru hroby vaše, vyvedu vás z nich, lide můj, a uvedu vás do země Israelské. I zvíte, že já jsem Hospodin, až otevru hroby vaše, až vyvedu vás odtud, lide můj, až dám ducha svého do vás, a živi budete, až vám dám klidně sídliti ve vaší zemi; tehdy si uvědomíte, že já Hospodin jsem to mluvil a učinil.'"

*

Hospodin mne oslovil a řekl: Ez 34
„Synu člověkův, prorokuj o pastýřích Israelových,
prorokuj a rci pastýřům:
Toto praví Pán Bůh:

Běda pastýřům Israelovým,
kteří pásli sami sebe;
zda nemají býti pasena stáda od pastýřů?
Mléko jste jídali,
vlnou jste se odívali,
co tučného bylo, zabíjeli jste,
ale stáda mého jste nepásli.
Co mdlého bylo, neposilnili jste;
co nemocného, nevyhojili jste;
co zlámaného, neobvázali jste;
co bylo rozptýleno, nepřivedli jste zpět,
a co se bylo ztratilo, nehledali jste;
ale tvrdě panovali jste nad nimi a ukrutně.
I rozprchly se ovce mé, že nebylo pastýře,
a staly se potravou všeliké polní zvěře;
ano, rozprchly se.
Bloudila má stáda po všech horách,
po všech výšinách a pahorcích;
po celé ploše země se rozprchla má stáda,
a nebylo, kdo by se o ně staral,
nebylo, pravím, kdo by se o ně staral.

Proto, pastýři, slyšte slovo Hospodinovo:
Jakože já živ jsem, praví Pán Bůh:
Aj, já sám přijdu na pastýře
a budu vymáhati stádo své z ruky jejich,
vytrhnu stádo své jim z jícnu,
aby jim nebylo již za potravu.

Aj, já sám vyhledám své ovce a ujmu se jich.
Jako se ujímá pastýř stáda svého,
tak ujmu se svých ovec a vysvobodím je ze všech míst,
kam v den oblaku a mrákoty rozptýleny byly.
Vyvedu je z národů,
shromáždím je ze zemí
a uvedu je do země jejich;
a pásti je budu na horách Israelových,
při potocích a na všech obyvatelných místech země.
Na pastvách nejlepších pásti je budu;
na vysokých horách Israelových budou pastvy jejich;
tam odpočívati budou na bylinách zelených;
na pastvinách tučných pásti se budou na horách Israelových.
Já sám pásti budu své ovce
a já dám jim odpočívati, praví Pán Bůh.
Co se bylo poztrácelo, shledám,
co bylo rozptýleno, zase přivedu,
co polámáno, obváži,
co mdlého, posilním,
a co silného a tučného, opatrovati budu;
budu je pásti, jak se sluší a patří.

Vy pak, stáda má, toto praví Pán Bůh:
Aj, já budu souditi mezi ovcí a ovcí...
Nebylo vám dosti spást nejlepší pastvy?
Ještě i zbytky pastvin svých pošlapali jste nohama,
a když jste se napili čisté vody,
ostatek nohama svýma zkalili jste.
A boky svými a plecemi odstrkovali jste
a rohy svými trkali všecky mdlé ovce,
aby byly ven vytlačeny.
Proto vám praví Pán Bůh toto:
Aj, já sám rozsoudím mezi bravem tučným a hubeným,
souditi budu mezi ovcí a ovcí.
A ustanovím nad nimi pastýře jednoho,
služebníka svého ...*)
ten je bude pásti, ten bude pastýřem jejich.
Já pak, Hospodin, budu Bohem jejich,
a služebník můj bude knížetem uprostřed nich.
A učiním s nimi smlouvu pokoje...
Učiním je kolem pahorku svého požehnáním

*) Doplniti: Davida. „Služebník můj David" jest Mesiáš, zvaný zde tak asi proto, že se tu mluví o Mesiáši jako pastýři, a David byl pastýřem zprvu ovec, potom pak — ovšem ve smyslu přeneseném — pastýřem israelského lidu; spolu tím naznačován i původ Mesiášův: bude potomkem Davida krále.

a sesílati budu dešť v čas příhodný;
hojné deště požehnání to budou.
Stromoví na poli dá ovoce své,
země vydá svou úrodu, a budou v zemi své bez bázně;
i zvědí, že já jsem Hospodin, když rozdrtím řetězy jha jejich
a vytrhnu je z ruky těch, kteří je ujařmili.
A nebudou již za kořist národům,
ale bydliti budou beze všeho strachu.
A vzbudím jim štípení slavné,
nebude již ubývati jich hladem ze země,
aniž bude jim dále snášeti pohanu národů,
ale zvědí, že já, Hospodin Bůh jejich, jsem s nimi,
a oni, dům Israelův, že jsou lid můj . . ."

*

Dvacátého pátého roku našeho zajetí (tedy r. 574. př. Kr.), desátého Ez 40
dne prvního měsíce, čtrnáctého roku po vyvrácení města, spočinula na mně ruka Hospodinova a přivedla mne u viděních do země Israelovy a postavila mne na hoře velmi vysoké, na níž bylo cosi jako vystavěné město, rozložené k jihu. Když mne tam zavedla, tu — aj — byl muž, jenž vypadal jako měď; provazec lněný měl v ruce jedné, prut na měření v ruce druhé a stál v bráně. Ten muž — patrně to byl anděl, jenž mu chtěl býti vůdcem a tlumočníkem — ten muž tedy mne oslovil: „Synu člověkův, viz očima svýma a ušima svýma slyš a věnuj pozornost všemu, co já ukáži tobě; neboť aby ti to bylo ukázáno, přiveden jsi sem; oznam pak vše, co vidíš, domu Israelovu!"

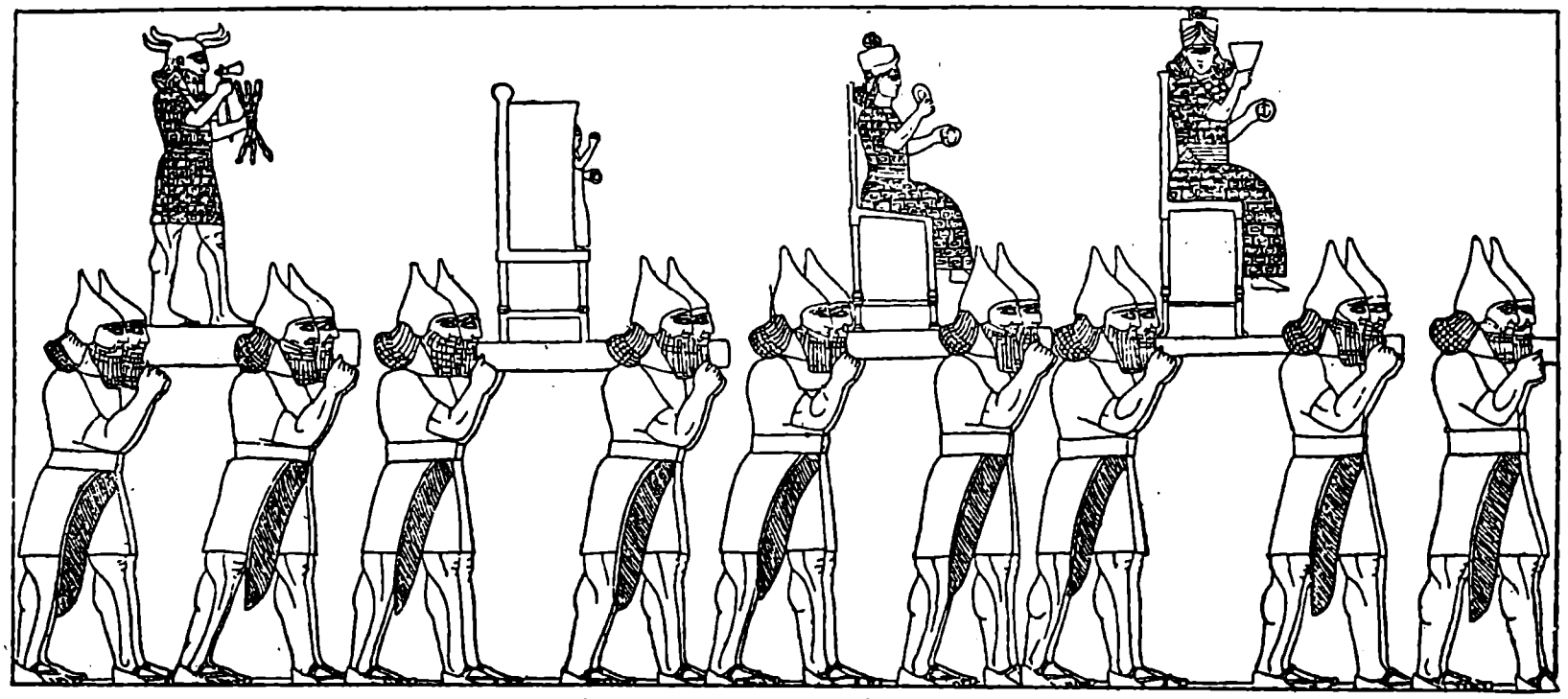
A v dalším udává prorok přesně rozměry nového chrámu Hospodinova Ez 40-43
v Jerusalemě na hoře Sionu, líčí jeho krásu a nádheru. Také bohoslu- Ez 44
žebný řád v něm nově zavedený vypisuje obšírně . . ., vše tak, jak to
byl ve vidění spatřil. Posléze vidí pod prahem chrámovým vyvěrající Ez 47
pramen, který rostl a rostl, až nebylo možno jej přejíti. A na břehu jeho s obou stran bylo stromoví velmi mnoho, — o němž tu řečeno: nesprchne list s něho a nepřestane ovoce jeho — a vody sestupovaly na nížiny pouště a měnily je v zemi úrodnou; uzdraveni byli všichni, kdo z těchto vod pili, a nebylo u nich bolesti, slabosti, ni nedostatku . . .

Jako byl počal Ezechiel svoji knihu velikolepým viděním Boží velebnosti, tak ji i končí nádherným a rozsáhlým videm nového království Božího v obraze chrámu.

Svrchu zmíněný desátý den prvního měsíce (nisanu) budil v zajatcích vzpomínky na lepší časy. Toho dne kdysi vybírávali velikonočního beránka,

konajíce tak nejdojemnější část přípravy k největším jejich svátkům, týž den byl památným výročím překročení Jordanu. Babyloňanům té doby byl novým rokem, o kterém dle bájeslovných představ jejich shromažďovali se bohové v komoře osudu, aby za předsednictví Mardukova stanovili děje světa pro nastávající rok. Tou komorou byla jedna z kaplí ve chrámu Marduka v Babyloně. Ve slavnostním průvodu byly tam toho dne sneseny sochy bohů, a tam jim holdoval král i lid modlitbou a obětmi.

Ezechielovi bylo ten den velmi teskno. Viděl na jedné straně výbuchy náboženského nadšení pohanského, jásot a radost, a proti tomu — kde byly svátky, obětní řád israelský, kde chrám, kde vlast, kde radost náboženská, ze které se byl v mládí tolik těšíval? A právě toho dne, kdy řečené protivy stály tak ostře proti sobě, Hospodin utěšuje proroka

Bohové babylonští neseni v slavnostním průvodu.

velikou vizí o příštím novém, slavném chrámě, o nádherné bohoslužbě v novém Jerusalemě, v obnovené Palestině.

Při tvoření tohoto velikolepého obrazu v duši prorokově používá Hospodin jeho znalosti Šalomounova chrámu, starého řádu bohoslužebného a sociálních i hospodářských poměrů judských za posledních dob před zajetím. Prvky odtud vzaté jsou mu podkladem líčení nového Jerusalema, jejž si vystavějí zajatci vrátivší se do vlasti, nového chrámu, ve kterém bude konána pravidelná bohoslužba, a nového šťastného života v Judsku a Palestině.

Skvostné tyto popisy Ezechielovy jsou jinotaje (alegorie); týkají se příštích řádů Nového zákona a naznačují církev Kristovu, její bohoslužbu, štěstí a blaho z ní se řinoucí do nesmrtelných duší všech časů. Obraz

kamenného chrámu na Sioně splývá v lícni Ezechielově se živým chrámem církve novozákonné, bojující i vítězné, v jednu malbu, v jeden celek bez označení časových mezer.

Daniel.

Králové assyrští a chaldejští, jednak aby snáze ovládati mohli pod- Dan 1
dané cizího plemene a cizího jazyka, jednak aby zpestřili lesk svého dvora, měli ve zvyku vybírati si z nich urozené jinochy, tělem ušlechtilé a duchem schopné, a dávali je vzdělávati při dvoře svém, kde se jim dostávalo téže výchovy a téhož vyučování, jako synům vysokých úředníků domácích.

Mezi Judovce, kteří za vlády Joakimovy r. 605. odvedeni byli do zajetí, vřaděni byli jako rukojmí také jinoši vznešeného původu. I nařídil Nabuchodonosor Asfenezovi, vrchnímu komorníkovi, aby vybral z nich ty z rodu královského nebo knížecího, na nichž by nebylo vady, sličné postavy, vnímavé pro všecku moudrost, schopné vzdělání, ukázněné. Mezi nimi byl Daniel, Ananiáš, Misael a Azariáš. Mělo se jim dostati vzdělání v palácové škole. Král také vykázal jim stravu na každý den ze svých pokrmů a z vína, jež on sám píval, aby tak chováni jsouce tři roky, potom před ním službu konali. Byli tudíž dáni do kasru či zámku královského, aby tam nadále žili s mladými šlechtici chaldejskými. Tím se stali do jisté míry Babyloňany, pročež jim dána jména babylonská: Baltasar, Sidrach, Misach a Abdenago.

Bylo tu obecným zvykem dávati cizincům jména domácí. Toho příklad máme na Psammetichovi, který se stal později slavným králem egyptským. Assurbanipal, postaviv jej v čelo jedné z provincií, zaměnil původní jeho egyptské jméno za assyrské „Nabusezibanni".

Jmenovaní jinoši umínili si, že nebudou ničeho požívati se stolu králova, aby se neposkvrnili tím, co zákon Mojžíšův zapovídal. I prosil tedy Daniel vrchního komorníka, aby jim byla dávána k jídlu zelenina a voda k pití. Ten byl ochoten vyhověti prosbě jejich, bál se však, že uvalí na hlavu svoji soud králův. Tu řekl Daniel: „Zkus nás, prosím, deset dní; a potom, jak uvidíš, nalož s námi." I dal si říci a zkoušel jich po deset dní. A po těch dnech se ukázalo, že obličeje jejich jsou plnější, nežli všech ostatních jinochů, kteří požívali pokrmu královského. Tedy kázal komorník odnášeti pokrmy a nápoje jejich a dával jim zeleniny a vodu.

Daniel a jeho druhové činili ve vědách veliké pokroky, jež nebyly

tak ovocem jejich píle a přirozených vloh, jako spíše následkem požehnání nebes a odplatou za to, že věrně zachovávali zákon Mojžíšův.

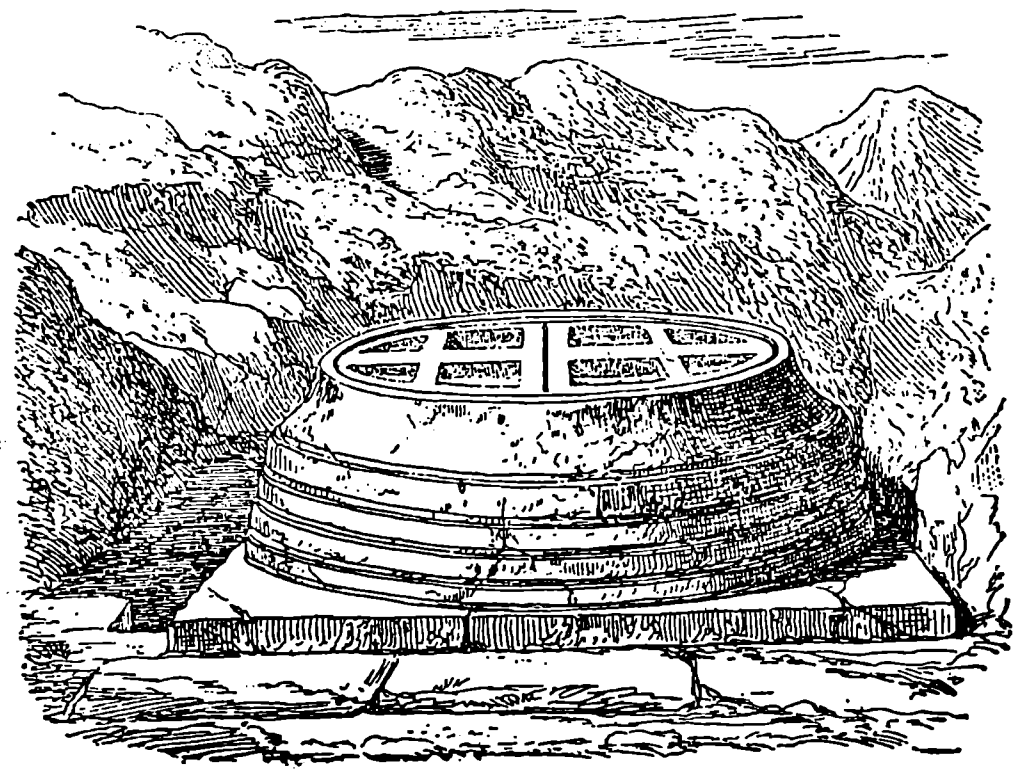
A tak, když se dokonaly tři roky, které Nabuchodonosor k přípravě mládenců ke dvorní službě určil, uvedl je vrchní komorník před krále. Ten rozmlouval s nimi, a nenalezl mezi všemi takových, jako byl Daniel, Ananiáš, Misael a Azariáš. I zůstali ve službě králově.

*

Tak si Bůh připravil Daniela k veliké úloze, k níž jej byl povolal.

Dan 2 A Daniel podal brzy důkaz moudrosti, kterou jej Bůh naplnil, a neobyčejných darů, kterými jej obdařil, a to na dějišti důležitém — při samém dvoře Nabuchodonosorově.

Měl totiž jednou král sen, před nímž zděsil se duch jeho a po spánku dalším bylo veta. Svoláni tedy byli hadači, zaklinači, čarodějové a mudrci, zda by uhodli králi sen jeho a smysl jeho aby mu vyložili. Když pak toho nedovedli, přikázal král v prchlivosti a v hněvu velikém, aby všichni zahynuli.

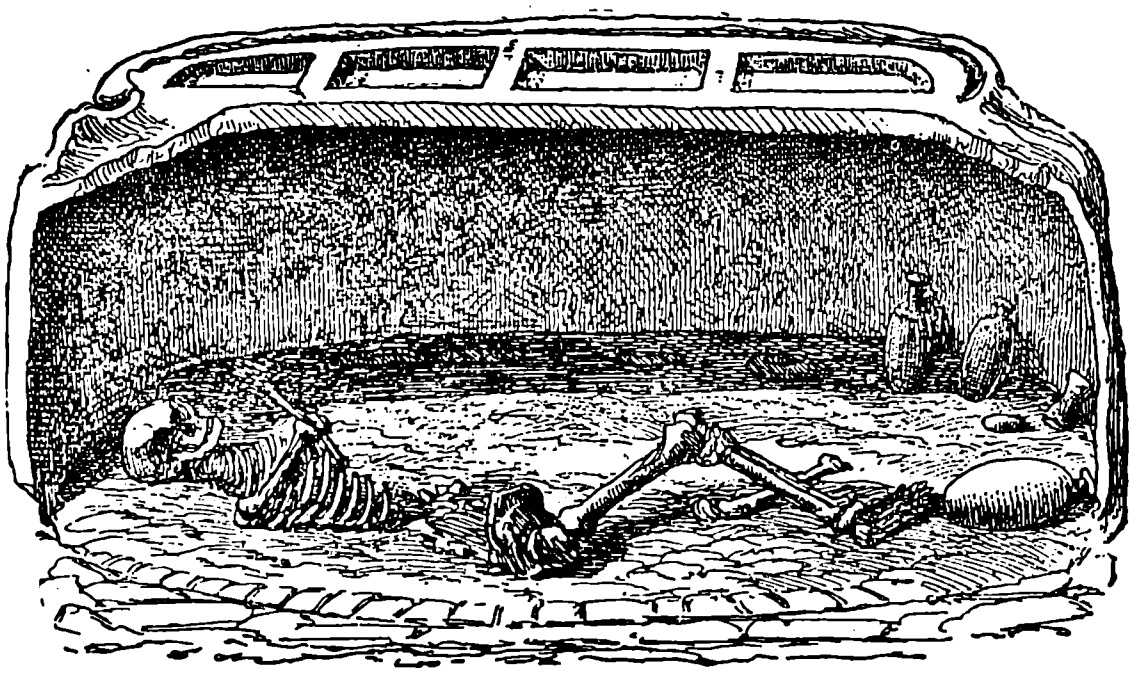
Hrob v Mugeiru. Zvenčí.

Assyřané a Chaldejci byli neméně pověrčivi, než Egypťané. Na důkaz buď uveden Diodor Sicilský, jenž praví, že Chaldejci vykládali sny jako něco zázračného ve smyslu prorockém. Dle zprávy Jamblichovy přicházely v Babyloně ženy spat do chrámu bohyně Zarpanity, aby tu ve spánku obdařeny byly sny, jež pak byly zaznamenávány, a z nichž věštci předpovídali jim budoucnost.

Daniel, jenž se svými třemi druhy od krále jedné třídě mudrců přidělen byl, nebyl přítomen. Dověděv se o tom, odebral se ke králi s prosbou za čas, aby mohl podati výklad. Vešed pak do domu svého, oznámil věc druhům svým a modlil se k Bohu nebes. Tehdy zjeveno mu bylo tajemství to nočním viděním.

Uveden znova ke králi řekl jemu: „Tajemství, na něž se král doptává, mudrci, zaklinači, hadači a věštci nemohou králi nikterak oznámiti. Jest

však Bůh na nebi, jenž odkrývá tajemství, a ten ukázal tobě snem, co přijíti má v posledních dobách. — Tys, králi, viděl sochu velikou. Stála proti tobě a vzezření její bylo hrozné. Hlava její byla z nejlepšího zlata, prsa a ramena ze stříbra, břich a bedra z mědi; stehna byla železná, nohy pak byly dílem železné dílem hliněné. Hleděls tak na to, až se utrhl bez rukou lidských kámen s hory, udeřil sochu tu v nohy její, a socha se rozlétla jako plevy letního humna, jež uchvacuje vítr a po nichž nezbývá ani stopy. Z kamene pak, kterýž udeřil do sochy, stala se veliká hora a naplnil celou zemi. To byl ten sen. — Také význam jeho povíme ti! Tys král králů, jemuž Bůh nebes dal království, zámožnost a moc i slávu — ty jsi ta hlava zlatá. Po tobě povstane království jiné, menší — stříbrné; poté království jiné, třetí, měděné, jež panovati bude nad celou zemí. A království čtvrté bude jako železo. Ono rozdrobí a roztříští všecko. Ale bude rozdělené, ježto jsi viděl nohy z části z hrnčířské hlíny, z části železné. Zřídí pak Bůh nebes království nové, jež na věky nebude zničeno, a toho království jeho nedostane se jinému národu; ono rozdrobí a dokonale zničí všecky ty říše, samo však státi bude na věky tak, jako jsi viděl, že s hory bez rukou utrhl se kámen a rozdrtil hlínu, železo, měď, stříbro i zlato. Veliký Bůh tím ukázal králi, které věci přijdou. Pravdivý jest ten sen a spolehlivý jeho výklad!"

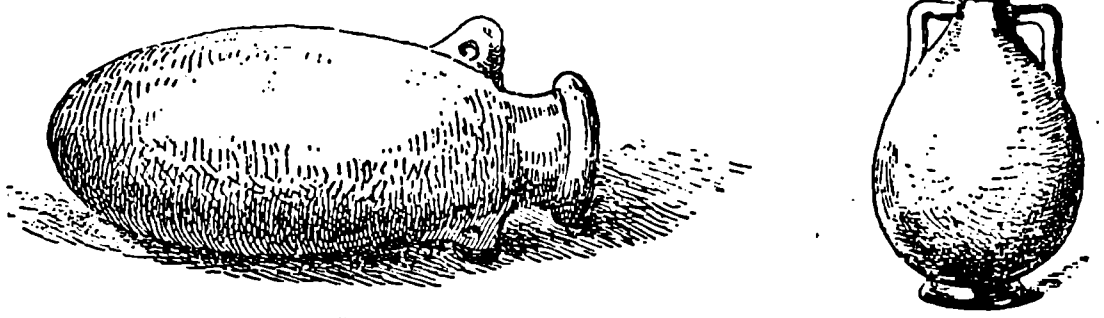
Hrob v Mugeiru. Uvnitř.

Tu král padl na tvář a řekl Danielovi: „Opravdu, bůh váš jest bůh bohů a pán králů a zjevuje tajemství." A povýšil král Daniela za vladaře nad celou župou Babylonskou a představeným učinil jej všech mudrců a dary mnohé a veliké dal jemu. S přivolením krále odevzdal Daniel správu svěřeného kraje svým třem druhům, sám pak zůstal u dvora královského.

Podle běžného výkladu by (1.) zlatá říše byla novobabylonská, (2.) stříbrná médoperská, (3.) měděná Alexandra Velikého, (4.) železná a hli-

něná Seleukovců a Ptolemeovců, Syrie a Egypta. Kámen znamená církev katolickou. Vzrůst její z malých počátků zobrazen kamenem, který vzrostl ve světovou horu.

Ostatně zdá se, že jádro a těžiště celého snu jest: sochu představující člověka rozdrtí balvan, rostoucí do nekonečných rozměrů . . . A naznačuje-li balvan Mesiášovo dílo, jeho království — říši Boží, nemá socha člověka jiný smysl, než říše lidské, od lidí založené a stavící se více méně nepřátelsky proti říši Boží, ať už je počet jich jakýkoli a ať už jsou to kterékoli. Byla to především říše novobabylonská, jež stála na hliněných nohách již za svého zlatého věku, to jest za dob Nabuchodonosorových, a klesala níž a níže ke stříbru a odtud postupně k mědi, železu, hlíně . . . Dílo Mesiášovo počalo již Kyrem; již tehdy počal kámen drtit — — a výsledek byl: nová říše Boží v Jerusalemě, kterou založili vrátivší se zajatci babylonští; ta byla počátkem, předzvěstí a předobrazem příští veliké říše Boží — království Kristova. Říše perská sice k tomu napomáhala, avšak i ona stala se kolosem na hliněných nohách a byla Prozřetelností rozdrcena. Totéž se opakovalo s říšemi Alexandrovou, Ptolemeovců, Seleukovců a konečně i s říší římskou, a totéž se bude opakovati do skonání světa s každou říší světovou i malou, která se postaví proti říši Boží. Rozdrobení, zničení nebude se díti ani vojskem, ani politickými prostředky, ježto Kristovo království není s tohoto světa, ale nábožensky, duchovně, mravně si je podmaní, ničíc časem vše, co je v nich Bohu nepřátelského, až do konečného vítězství Kristova na konci světa.

Nádoby z Varky. Britské museum.

Třeba judští zajatci nechápali takto plně smysl snu krále a výkladu Danielova, přece útěšná síla vidu Danielova byla veliká . . .

*

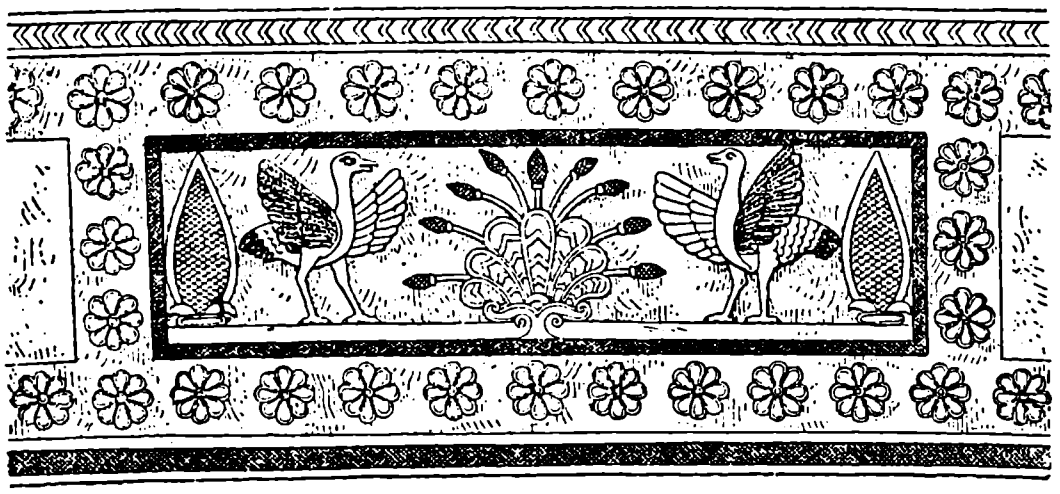
Proslavil-li se Daniel šťastným výkladem snu krále u dvora, bylo záhodno, aby se také proslavil před očima lidu. I stalo se tak.

Dan 13 V Babyloně, mezi zajatci židovskými, bydlil muž jménem Joakim. Za manželku měl Susanu (hebr. Šúšanná = lilie), velmi krásnou a bohabojnou; její rodiče totiž, jsouce spravedliví, vychovali svou dceru podle zákona Mojžíšova. Joakim byl velice bohat a měl zahradu vedle svého domu. K němu, jako nejváženějšímu ze všech, scházívali se Judovci, aby v domě

jeho společné konali modlitby a odbývali své soudy. Dělo se tak z nedostatku budov, jež by naznačeným účelům vyhrazeny byly.

Roku, do něhož spadá naše vypravování, ustanoveni byli z lidu dva starší za soudce. Ti chodívali do domu Joakimova, a přicházeli k nim všichni, kdo měli soudy. Když se lid vracíval domů o poledni, vcházela Susana do zahrady muže svého a procházela se tam. I vídali ji ti dva soudci každý den tam se procházeti a — vzpláli touhou po ní a schýlili oči své, aby neviděli nebe . . . Avšak nezmínili se vespolek o své vášni, ježto se styděli vyjeviti si žádost svou. Den ode dne lačněji na ni číhali — — I řekl jednou druh druhu: „Pojďme domů, jeť hodina oběda.“ Vyšli tedy a rozešli se, ale vrátivše se, opět se sešli; vyptavše se pak vespolek na příčinu, vyznali se sobě navzájem. Tehdy ustanovili také společně čas, kdy by ji mohli nalézti samu.

Jednoho dne, když opět číhali na příhodnou chvíli, vešla v obyčejnou hodinu do zahrady, toliko se dvěma děvečkami, chtějíc se vykoupati, ježto bylo horko. A nikdo tam nebyl kromě oněch dvou starších, kteří z úkrytu na ni upírali zraky. I řekla děvečkám: „Přineste mi oleje a voňavku a dveře zahrady zavřete, ať se mohu vykoupati.“ Učinily tedy dle rozkazu jejího: zavřely dveře zahrady a vyšly zadními dvířky, aby přinesly, co byla poručila. Že byli starší vnitř ukryti, nevěděly.

Zdobení assyrsko-babylonských látek.

Když děvečky vyšly, vstali ti dva, přiběhli k ní a sváděli ji . . .: „Hle, dveře zahrady jsou zavřeny, a žádný nás nevidí . . .“ Aby pak slova jejich byla účinnější, hned také připojovali hrozbu: „Nebudeš-li chtít, udáme tě, že tu byl s tebou mladý muž a že jsi proto děvečky poslala domů.“ Tu vzdechla Susana a řekla: „Stísněna jsem se všech stran; neboť učiním-li to, čeká mne smrt za trest, že jsem se manželu zpronevěřila; pakli neučiním, neujdu rukou vašich. Avšak lépe mi jest beze skutku upadnouti v ruce vaše, nežli hřešiti před obličejem Páně.“

I vzkřikla hlasem velikým Susana, ale vzkřikli také starší proti ní; a jeden běžel ke dveřím zahrady a otevřel. Služebníci domu, když

uslyšeli křik v zahradě, vskočili tam zadními dveřmi. A tu starší pronesli před nimi hanebné obvinění. Služebníci zarděli se, ježto nikdy nebyla pravena o Susaně věc taková.

Druhý den, když přišel lid k Joakimovi, přišli také ti dva starší, aby proti Susaně vznesli žalobu. I přišla zahalena — s rodiči, se syny i se všemi příbuznými. — Byla pak Susana náramně půvabná a krásného
*IV Mž 5 vzezření. — Tedy ti nešlechetníci, opírajíce se o zákon Mojžíšův, dle něhož měla býti žena podezřelá z manželské nevěry předvedena k soudu s obnaženou hlavou, rozkázali, aby jí byl sňat závoj; aspoň tak chtěli se nasytiti krásy její. — Příbuzní a všichni, kteří ji znali, plakali. Povstavše pak oba starší mezi lidem, položili ruce své na hlavu její, jak bylo ode dávna u soudu zvykem svědků. Ona plačíc vzhlédla k nebi, neboť doufalo srdce její v Pána. Starší pak opětovali lživé obvinění svoje a dokládali, že mladý muž v zahradě s ní přistižený byl silnější než oni, takže jej zadržeti nemohli, a on otevřev dveře vyskočil. Obec jim uvěřila jakožto starším a soudcům lidu; i odsoudili ji na smrt.

Susana zvolala hlasem velikým řkouc: „Bože věčný, který znáš věci skryté, který všecko víš, prve nežli se stane, ty víš, že křivé svědectví vydali proti mně; aj, umírám, nic neučinivši z toho, co tito zločinně smyslili proti mně."

I vyslyšel Pán hlas její.

Již byla vedena na popravu, když se k tomu naskytl Daniel. Jinoch tento, jehož duše z důvodu zbožnosti a čistoty svatá byla, Bohem jsa osvícen a poučen o nevině odsouzené, nechtěl mlčky míti účastenství na nespravedlivém tomto soudu. Pln zanícení pro pravdu a posvátným hněvem rozhorlen nad zlobou těch, jimž lid svěřil péči o právo a spravedlnost, zvolal: „Čist jsem já od krve této ženy." Všecek lid obrátiv se k němu tázal se: „Co to mluvíš?" On pak stoje mezi nimi žádal, aby soudní řízení bylo obnoveno a věc pečlivě vyšetřena. Řekl: „Jste tak nerozvážní, synové Israelovi, že nevyšetřivše věc pečlivě, odsoudili jste dceru Israelovu. Vraťte se k soudu, neboť křivě svědčeno bylo proti ní."

Lid nemoha odolati mocnému dojmu, jaký naň učinil Daniel slovy svými, rychle se vrátil a Daniel vyzván staršími obce: „Pojď a posaď se mezi nás, neboť tobě dal Bůh čest, jaká přísluší stáří" — převzal úlohu soudce. „Oddělte je, jednoho daleko od druhého", — řekl — „a budu je vyslýchati." Když tedy oddělen byl druh od druha, povolav prvého z nich řekl mu: „Zestárlý ve dnech zlých; nyní dochází na hříchy

tvé, které jsi páchal nespravedlivě soudě, nevinné odsuzuje a osvobozuje vinné! Pověz tedy, pod kterým stromem jsi je viděl?" On odvětil: „Pod lentyškem."*) I řekl Daniel: „Dobře jsi zalhal proti svému hrdlu", — ve smyslu: „Svojí lživou výpovědí připravil ses o hrdlo." Odbyv toho rozkázal přijíti druhému. „Plémě kanaanské" (to jest smilné), — pravil mu — „krása tě svedla a chlipnost převrátila ti srdce! Tak jste činívali dcerám israelským, a ony bojíce se byly vám po vůli; ale dcera judská nesvolila k vaší nepravosti. Nyní tedy pověz mi, pod kterým stromem postihl jsi je?" On řekl: „Pod svídou."**) Nato Daniel: „Dobřes i ty zalhal proti svému hrdlu." Tu vzkřiklo všecko shromáždění hlasem velikým a velebilo Boha, jenž vysvobozuje doufající v něho. A povstali proti oběma starším, aby jim učinili podle zákona Mojžíšova, co zlého oni učiniti chtěli svému bližnímu: ukamenovali je.

Těžko zjistiti, jaké to vlastně byly stromy. Řecký překlad používá tu zvláštní hry slov. Abychom ji poněkud naznačili, řekněme, že první ze stromů byl topol, druhý bříza. Dle toho by znělo místo nezkráceně: . . . odvětil: „Pod topolem." I řekl Daniel: „Dobře jsi zalhal proti svému hrdlu; neboť, hle — anděl Boží dostal rozkaz od Boha, by tě rozpoltil." . . . řekl: „Pod břízou." Nato Daniel: „Dobřes i ty zalhal proti svému hrdlu, neboť čeká anděl Páně s mečem, aby tě rozřízl." Tato hříčka slovní mohla býti již v prvotním, hebrejském znění a překladatel ji napodobil. Při tom sotva mohl použíti jmen stromů, v originálu obsažených. Volil taková jména, kterými mohl onu hříčku provésti, bez ohledu na to, odpovídají-li skutečnosti či nikoli.

Dotyčné místo v Deuteronomiu Mojžíšově stanoví: „Vystoupí-li proti *V Mž 19
někomu svědek lživý a obviňuje ho z přestupku zákona, nechť oba, kteří jsou ve sporu, dostaví se před Hospodina, před kněze a soudce, kteří jimi toho času budou. Naleznou-li po pečlivém vyšetřování, že svědek vypovídal proti svému bratru křivě: ať ho potrestají tím, co zamýšlel učiniti svému bratru. Tak vypleníš zlo ze svého lůna. Ostatní slyšíce o tom nechať se bojí a neodváží se nikterak takových věcí se dopouštěti. Nesmilueš se nad ním, ale budeš žádati život za život, oko za oko, zub za zub . . ."

Tak tedy vysvobozena byla krev nevinná ten den.

---

*) Lentyšek (Pistacia Lentiscus) — nejčastější křovina v krajinách Středozemního moře; dává pryskyřici, zvanou „mastix".

**) O svídě viz poznámku na str. 26.

Daniel získal sobě tímto šalomounským rozsudkem neobyčejného věhlasu, či jak Písmo sv. praví, pokládán byl od lidu za velikého od toho dne.

*

Dan 3 Král Nabuchodonosor dal udělati zlatou sochu, šedesát loket vysokou, a kázal ji postaviti na rovině Dura*) v župě Babylonské.

Zachované nápisy mesopotamské vypravují, že tento král mnoho a velkolepě stavíval ke cti bohů. Ježto hlavním bohem říše novobabylonské, veleměsta Babylonu a tedy i bohem Nabuchodonosorovým byl Marduk-Bél, jemuž také Nabuchodonosor vše připisuje, svůj trůn, svá vítězství, možno se dohadovati, že socha představovala tohoto boha. Dal ji pravděpodobně vystavěti na oslavu velkého svého vítězství. Není vyloučena možnost, že to bylo právě dobytí Jerusalema r. 587. Rozměry zlaté sochy na rovině Durské netřeba vztahovati toliko k soše samé, nýbrž k celému pomníku i s podstavcem. Při známé snaze vzdělaných národů starého Východu stavěti obrovské pyramidy (Egypt), věže (Babylonsko), chrámy a paláce, používati k stavbám těmto velikých kamenů, je pochopitelno, že také sochy snažili se stavěti v nadživotní velikosti; jest proto i zpráva Danielova dějinně hodnověrná. Obrovské zlaté sochy byly skutečně u Babyloňanů obvyklé, jak o tom svědčí dějepisci Diodor Sicilský a Herodot. Dle zprávy Berosovy užil Nabuchodonosor, původce nádherných staveb a přítel umění, drahocenných kovů, jež byly zloupením Egypta a přední Asie získány a v Babyloně nahromaděny, k výzdobě budov posvátných. On sám sděluje v jednom ze svých nápisů, že dal okrášliti zlatem svatyně Mardukovy v Babyloně tak, že „skvěly se jako slunce". Ostatně možno souditi, že tato socha, jako mnoho jiných v Babylonsku, zhotovena byla z pálené hlíny a pokryta zlatými pláty.

Ceremonie posvěcení měly býti neobyčejně slavné, ježto socha nad jiné vynikala velikostí a krásou.

K rozkazu královskému shromáždili se satrapové, úředníci, soudcové, vladaři, správcové, zkrátka všichni činovníci žup, aby se zúčastnili posvěcení sochy, jíž byl dal postaviti Nabuchodonosor král. A hlasatel volal zvučným hlasem: „Vám, národům, kmenům a jazykům, se ohlašuje: V tu

*) Rovina „Dúrá" byla jihovýchodně od Babylona ve vzdálenosti as 8 km. Staré to jméno zachovalo se dodnes v pojmenování starého jednoho průplavu „Nahr-Dura" a několika pahrbků „Tolul Dura". Jeden z nich je na 6 m vysoký, v základě má čtverec a praví se o něm, že je to podstavec kolosální sochy Nabuchodonosorovy.

chvíli, jak uslyšíte zvuk rohu, píšťaly, citary, sambuky*) a jiných nástrojů hudebních, padnouce klanějte se zlaté soše, kterou dal postaviti Nabuchodonosor král. A kdyby někdo nepadl a neklaněl se, uvržen bude do peci, do hořícího ohně."

Zástupci národů podrobených měli si uvědomiti, že Marduk, dav nové, skvělé vítězství králi, dokázal, oč větší jest než národní bohové jejich. Aby tedy nikdo, maje jiný názor v té věci, jiné náboženské přesvědčení, neopovážil se tohoto projevu nejvyšší úcty, Mardukovi vzdávané, se zdržeti, proto byl stanoven tak přísný trest.

Na jedné vypuklině z doby Salmanasara, krále assyrského (859—825), zobrazena jest mučírna a v ní pec, z níž šlehají plameny vysoko na znamení, jak silně je vytopena; nad ní a vedle ní namalovány jsou hlavy, představující odsouzené k smrti ohněm. Byl to tedy trest obvyklý.

Sbor hudebníků a zpěváků v průvodu. Z památek assyrsko-babylonských.

Všichni přední hodnostáři dvora Nabuchodonosorova a vysocí úředníci rozsáhlé jeho říše musili provázeti krále k slavnosti posvěcení zlaté sochy na rovině Dura a zúčastniti se obřadů. Ananiáš, Misael a Azariáš byli také mezi nimi. Daniel dlel tehda nepochybně za úředními povinnostmi mimo Babylon, i byl tak zproštěn povinnosti bráti podíl na úkonu modloslužebném. Ale druzi jeho, nejsouce v okolnostech tak příznivých, nemohli se mu vyhnouti; oni však ani na okamžik nebyli v rozpacích, jak jednati . . .

Při slavnosti shromáždění, jak uslyšeli zvuk rohu, píšťaly, citary, sambuky a jiných nástrojů hudebních, padše klaněli se hned zlaté soše, již byl dal postaviti Nabuchodonosor král. Jenom Ananiáš, Misael a Azariáš neklaněli se. Chaldejští denuncovali je králi — ze závisti, že tito cizinci byli povýšeni k prvním hodnostem dvorským. „Králi, na věky buď živ!

*) Sambuka, aramsky „sabbechá, řecky „sambyke", byla podobna harfě: trojúhelník o čtyřech strunách.

Muži z Judska, jež jsi byl ustanovil nad správou župy Babylonské, Sidrach, Misah a Abdenago, ti mužové, králi, pohrdli tvým ustanovením: bohů tvých nectí a zlaté soše, již jsi dal postaviti, nechtějí se klaněti.“ Mínili, teď že nadešla doba příhodná, aby uprázdněna byla jejich místa a odstaveni nebezpeční soupeři. Nabuchodonosor byl velmi pánovitý a prokazoval falešným svým božstvům hlubokou úctu. Udati mu vzpurné poddané, kteří „pohrdli jeho ustanovením a bohů jeho nectí“, bylo tolik jako užíti nejúčinnějšího prostředku k rozlícení jeho hněvu.

Nabuchodonosor v prchlivosti a v hněvu rozkázal, aby byli předvedeni. Když se tak stalo, opakoval svůj rozkaz a hrozbu svoji a doložil: „Který jest ten bůh, jenž by vás vytrhnouti mohl z ruky mé?“ Oni odpověděli: „Bůh náš, jejž ctíme, může vytrhnouti nás z peci, z hořícího ohně a z rukou tvých, ó králi, vysvoboditi. Avšak i kdyby to nebyla vůle jeho, známo buď králi, že bohů tvých ctíti a zlaté soše, již jsi dal postaviti, klaněti se nebudeme!“ Tehdy vzplanul Nabuchodonosor hněvem — až se vzezření tváře jeho znetvořilo; i poručil, aby rozpálena byla pec sedmkrát více, než obyčejně ji rozpalovali. Nejsilnějším pak mužům z vojska svého rozkázal, aby svážíce nohy jejich uvrhli je do peci, do hořícího ohně.

To když se stalo, sestoupil anděl Páně s Azariášem a druhy jeho do peci, a vyšlehl odtud plamen, zasáhl a zabil ty muže, kteří je tam uvrhli, a způsobil, že byl prostředek peci, jako když vane vítr z rosy: oheň naprosto se jich nedotekl, neučinil jim bolesti, aniž je obtěžoval; toliko provazy, kterými byli svázáni, shořely. A mladí Hebreové jako jedněmi ústy chválili, dobrořečili a oslavovali v peci Boha a po řadě vyzývali všecky tvory nebes, země a moře se všemi příslušníky vyvoleného národa, všecky kněze, spravedlivé a svaté k jeho chvále za podivuhodné vysvobození:

Požehnaný jsi, Pane Bože otců našich;
úcty hodný, slavný a nade všecko vyvýšený jsi na věky.
A požehnané jméno tvé slavné, svaté;
úcty hodné a nade všecko vyvýšené po všecky věky.
Požehnaný jsi ve chrámě své svaté velebnosti;
nade všecko úcty hodný a veleslavný na věky.
Požehnaný jsi na trůně království svého;
nade všecko úcty hodný a vyvýšený na věky.
Požehnaný jsi ty, který vidíš do propasti a sedíš nad cheruby;
úcty hodný a nade všecko vyvýšený na věky.
Požehnaný jsi na nebeské obloze;
úcty hodný a slavný na věky.

Dobrořečte všecka díla Páně Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořečte andělé Páně Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořečte nebesa Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořečte všecky vody, které jsou pod nebesy, Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořečte všecky moci Páně Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořeč slunce a měsíc Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořečte nebeské hvězdy Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořeč všecek dešť a rosa Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořečte všecky Boží větry Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořeč oheň i žár Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořeč mráz i vedro Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořečte krůpěje rosy a jíní Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořeč mráz i zima Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořeč led i sníh Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořečte noci i dny Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořeč světlo i temno Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořečte blesky i mračna Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořeč země Pánu;
chval a nade všecko ho vyvyšuj na věky.
Dobrořečte hory a pahorky Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořeč veškeré rostlinstvo na zemi Pánu;
chval a nade všecko ho vyvyšuj na věky.
Dobrořečte prameny Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořeč moře i řeky Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.

Dobrořečte veliké ryby a vše, co se hýbá ve vodách, Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořečte všichni nebeští ptáci Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořečte všecka zvířata divoká i krotká Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořeč lidstvo Pánu;
chval a nade všecko ho vyvyšuj na věky.
Dobrořeč Israel Pánu;
chval a nade všecko ho vyvyšuj na věky.
Dobrořečte kněží Hospodinovi Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořečte služebníci Hospodinovi Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořečte duchové i duše spravedlivých Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořečte svatí a stísněného srdce Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Dobrořeč Ananiáši, Azariáši a Misaeli Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
Neboť z pekel vytrhl nás
a vyprostil z moci smrti;
vysvobodil nás z prostřed plamene žhoucího,
z prostřed ohně vytrhl nás.
Chvalte Hospodina, neb je dobrý,
neboť jest na věky milosrdenství jeho.
Dobrořečte všichni nábožní Pánu, Bohu bohů,
chvalte ho a děkujte mu,
neboť pro všecky věky trvá milosrdenství jeho.

Král Nabuchodonosor ztrnul. Spěšně vstal a řekl svým dvořenínům: „Zda jsme neuvrhli tři muže svázané doprostřed ohně? A hle, já vidím čtyři muže rozvázané, ani se procházejí uprostřed ohně, a není žádné poruchy na nich; a tvářnost čtvrtého podobna jest synu božímu.“ A přistoupiv ke dveřím peci, řekl: „Služebníci boha nejvyššího, vyjděte ven!“ I vyšel Sidrach, Misach a Abdenago z prostřed ohně. A shromáždivše se satrapové, úředníci, soudci a velmoži královští shledali, že žádné moci neměl oheň na těla jejich, že ani vlas hlavy jejich nebyl opálen, že šaty jejich nedoznaly škody, a že ani kouřem nenačichli.

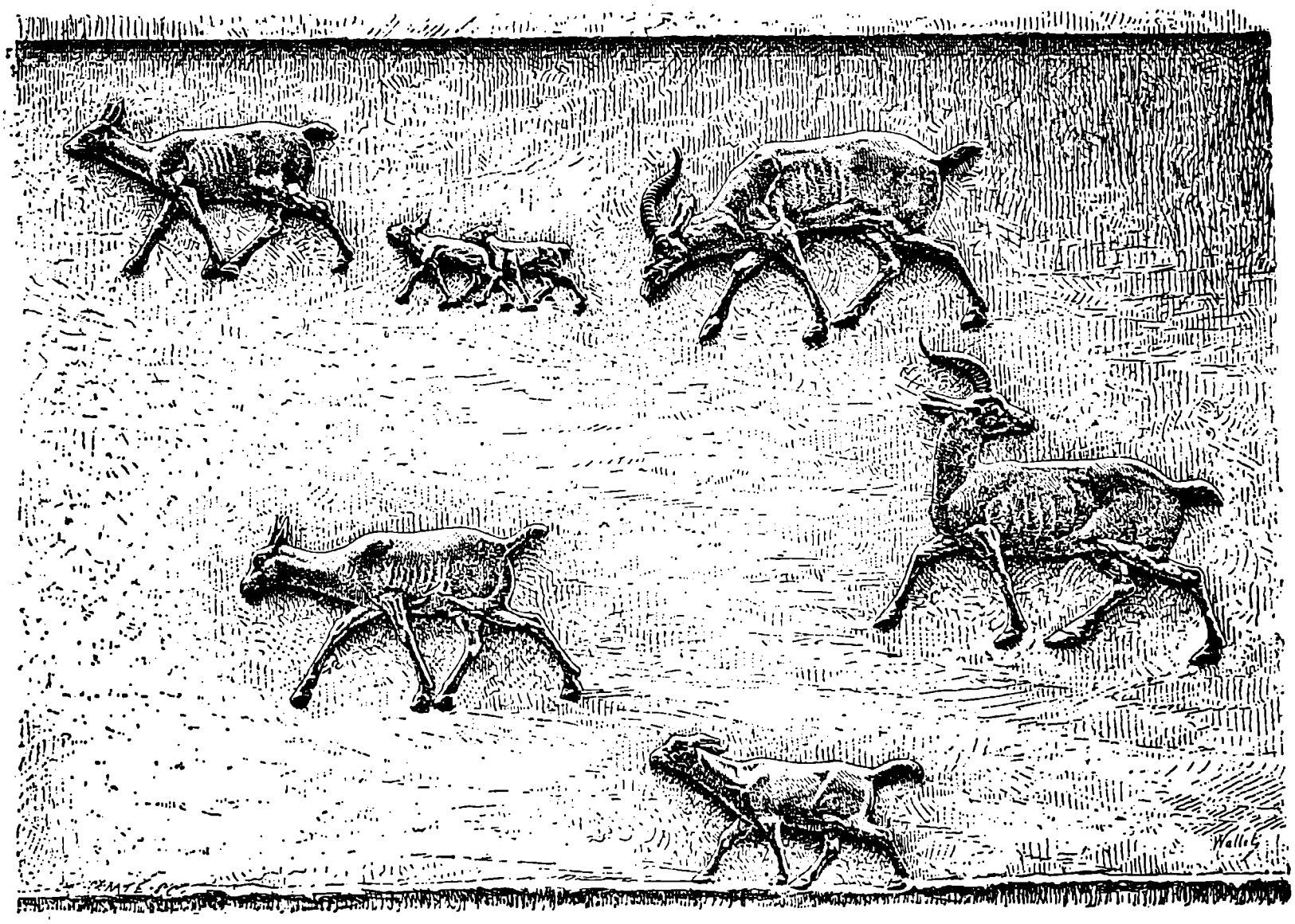
Tu vzkřikl Nabuchodonosor: „Požehnaný bůh jejich, jenž poslal anděla svého a vytrhl služebníky své, kteří důvěřovali v něho! Proto vydávám ustanovení, aby každý kteréhokoli národa, kmene, nebo jazyka, kdokoli

by mluvil rouhavě proti bohu tomuto, popraven byl a dům jeho zbořen; neboť není jiného boha, který by mohl tak vysvoboditi.“

Poté vrátil jim úřady, kterých byli dříve zbaveni.

*

Po nějaké době měl opět Nabuchodonosor sen, který ho přestrašil. Dan 4
Viděl strom uprostřed země, výška jeho byla náramná. Veliký byl to strom a silný, výška jeho sahala k nebi; bylo jej viděti až na kraji světa.

Divoké kozy. Z assyrsko-babylonských památek. Britské museum.

Listí jeho bylo velmi pěkné, ovoce jeho přehojné, pokrm pro všecky byl na něm. Pod ním odpočívala zvířata divoká, na ratolestech přebývali ptáci nebeští a z něho živilo se vše, co má tělo. Pojednou, aj — anděl sestoupil s nebe a volal: „Podetněte strom ten, osekejte větve jeho, otlucte listí jeho a rozmetejte ovoce jeho; ať prchají zvířata, která jsou pod ním, a ptactvo s jeho větví! Ale pařez s kořeny v zemi nechte; rosou nebeskou buď smáčen a se zvěří měj úděl v trávě polní. Srdce jeho lidské ať se změní, srdce zvířecí budiž mu dáno a sedmero časů nechť vyprší nad ním.“

Svolaní k němu hadači, zaklinači a věštci nedovedli mu výkladu podati. — Již jednou v podobném případě domácí mudrci zklamali. Král však nemohl jich pominouti, nechtěl-li proti sobě popuditi vlivné kruhy: bylo by mu to vykládáno za pohrdání bohy domácími.

Uveden byl tedy konečně Daniel. Král jej oslovil: „Baltasare, kníže hadačů, poněvadž vím, že ducha svatých bohů v sobě máš, a žádné tajemství není tobě nepřístupno, vidění snů mých, jež jsem měl, poslyš a výklad mi podej!" A dokončil vypravování svoje: „Takový sen snil jsem já, Nabuchodonosor král; ty tedy, Baltasare, podej rychle výklad jeho. Žádný z mudrců mé říše nemůže mi ho vyložiti; ty však můžeš, ježto duch svatých bohů je v tobě." Daniel počal sám v sobě mlčky přemýšleti; přemýšlel asi hodinu, a myšlenky jeho děsily jej. Tu král povzbuzoval ho, aby se nebál a význam snu s ním sdělil. Daniel tedy počal svůj výklad: „Pane můj, sen tvým nepřátelům a výklad jeho tvým protivníkům! Strom, který jsi viděl, vysoký a silný, jehož výška sahala k nebi, který viděti bylo na celém světě, jehož ratolesti byly velmi pěkné a ovoce přehojné, na němž byl pokrm pro všecky, pod nímž sídlila zvěř polní a na jehož ratolestech přebývali nebeští ptáci: Ty jsi to, králi, jenž jsi velikým a mocným se stal; velikost tvá vzrostla až k nebi a tvá moc došla až na kraj světa. Že pak viděl král anděla sestupovati s nebe a kázati: „Podetněte strom ten a rozmecte jej, ale pařez s kořeny v zemi nechte, rosou nebeskou buď skrápěn a se zvěří buď potrava jeho, dokud nevyprší sedmero časů nad ním" — toť jest výklad úradku, který vyšel od Nejvyššího proti pánu mému králi: Vyvrhou tě z lidí a s divokou zvěří bydliti budeš, trávu jako dobytek budeš požívati, rosou nebeskou smáčen budeš. A sedmero časů vyprší nad tebou, dokud se nepřesvědčíš, že panuje Nejvyšší nad královstvím lidským a že komukoli chce, je dává. Že pak přikázal, aby zachován byl pařez s kořeny stromu: království tvé ti vráceno bude, až poznáš, že jest nebeská moc. — Proto, králi, ať líbí se ti rada moje: hříchy své almužnami vykupuj a nepravosti své soustrastí s chudými; snad odpustí Bůh hříchům tvým."

Král ulekl se sic výkladu toho, ale neřídil se radou Danielovou. A sen se splnil . . .

Rok po tom procházel se Nabuchodonosor na terase svého paláce v Babyloně a unesen pohledem na krásu a bohatství sídelního města svého, zvolal v návalu zpupné pýchy: „Zdali to není ten veliký Babylon, jejž jsem já vystavěl v královské sídlo, mocí své síly a k slávě nádhery

své?“ — Chtěl pozvednouti se nade všecky smrtelníky: Bůh snížil jej na roveň zvířatům — v tu chvíli zešílel.

Byl stižen oním druhem šílenství, které nazvali lékaři zoantropie. Záleží v utkvělé představě (fixní idei) člověka, že jest zvířetem. Za příklad buďtež zde uvedeny dcery Proetovy u římského básníka Virgilia, které trpí manií, že se proměnily v jalovice, a budiž i vzpomenuto na pověsti o vlkodlacích, to jest lidech, kteří se domnívali býti vlky. Nešťastníci stížení touto nemocí pozbývají řeči a vydávají jen zvířecí hlasy; odmítají obvyklou potravu lidskou a živí se po způsobu zvířat; někdy přestávají i choditi zpříma a pohybují se lezouce po rukou a nohou. Podobné příznaky jeví se u lidí, pokousaných od vzteklého psa, kočky atd. Za starých časů, kdy tací nemocní bývali ponecháni svému osudu, těkali někdy zcela nazí po nivách a lesích, odvykali způsobům lidským a plaše každému se vyhýbali. Bývali předmětem pověrečné hrůzy.

Nabuchodonosor měl utkvělou myšlenku, že jest býk. Vše ostatní jeho počínání bylo prostým důsledkem toho; přestal bydleti ve svých komnatách a žil pod širým nebem, nepochybně v zahradách, jež obklopovaly jeho palác, při čemž, jak bible praví, rosou nebeskou tělo jeho smáčeno bylo, až vlasy jeho vzrostly jako peří orličí a nehty jeho byly jako ptačí drápy, a živil se travou . . . Za tohoto stavu nemohl ovšem panovati, pozbyl výkonné moci královské. Nebylo však třeba, by nemoc jeho byla tajena, ježto lid podobně jako dnes na Východě pokládal šílence za lidi, jež si zvolil některý bůh za své sídlo nebo za svůj zvláštní nástroj, kterým vládne; nebylo tedy šílenství nectí.

Daniel předpověděl, že choroba Nabuchodonosorova bude trvati pouze nějakou dobu. A skutečně. Když uplynula lhůta od Boha stanovená, uzdravil se král a ujal se zas otěží vládních; dvořané jeho uvítali s radostí toho, jenž Babylon tolik zvelebil, on pak sám pln vděčnosti k Bohu Danielovu, jenž navrátil mu zdraví, prohlásil veřejně, co učinil mu Pán. „Tehdy na konci těch dnů můj rozum zase byl mi vrácen; i zdvihl jsem já Nabuchodonosor oči k nebi a dobrořečil jsem Nejvyššímu, neboť vláda jeho jest věčná vláda a království jeho od rodu do rodu; podle své vůle nakládá s mocnostmi nebes i s obyvatelstvem země; není, kdo by směl opříti se ruce jeho a říci jemu: ‚Proč jsi to učinil?‘“ — A povzbudil listem svoje poddané, aby úctu vzdávali Hospodinu. *Dan 3

Než — tím vším nevzdal se král svého modlářství, neobrátil se k židovskému monotheismu. Velebí sice Boha Danielova, protože nucen jest uznati svrchovanou jeho moc, avšak neprohlašuje ho za Boha jediného.

Přes svoji vděčnost k němu nepřestává býti ctitelem Marduka a ostatních božstev babylonských.

*

*Dan 5 Po Nabuchodonosorovi nastaly v rodině královské sváry, a tak přivoděn byl rychlý úpadek říše. Posléze byla koruna, kterou po sedmdesáte let měla dynastie Nabopolasarova, vstavena na hlavu uchvatitele trůnu Nabunaida, jenž, aby se na trůně upevnil, pojal za manželku Nabuchodonosorovu dceru.

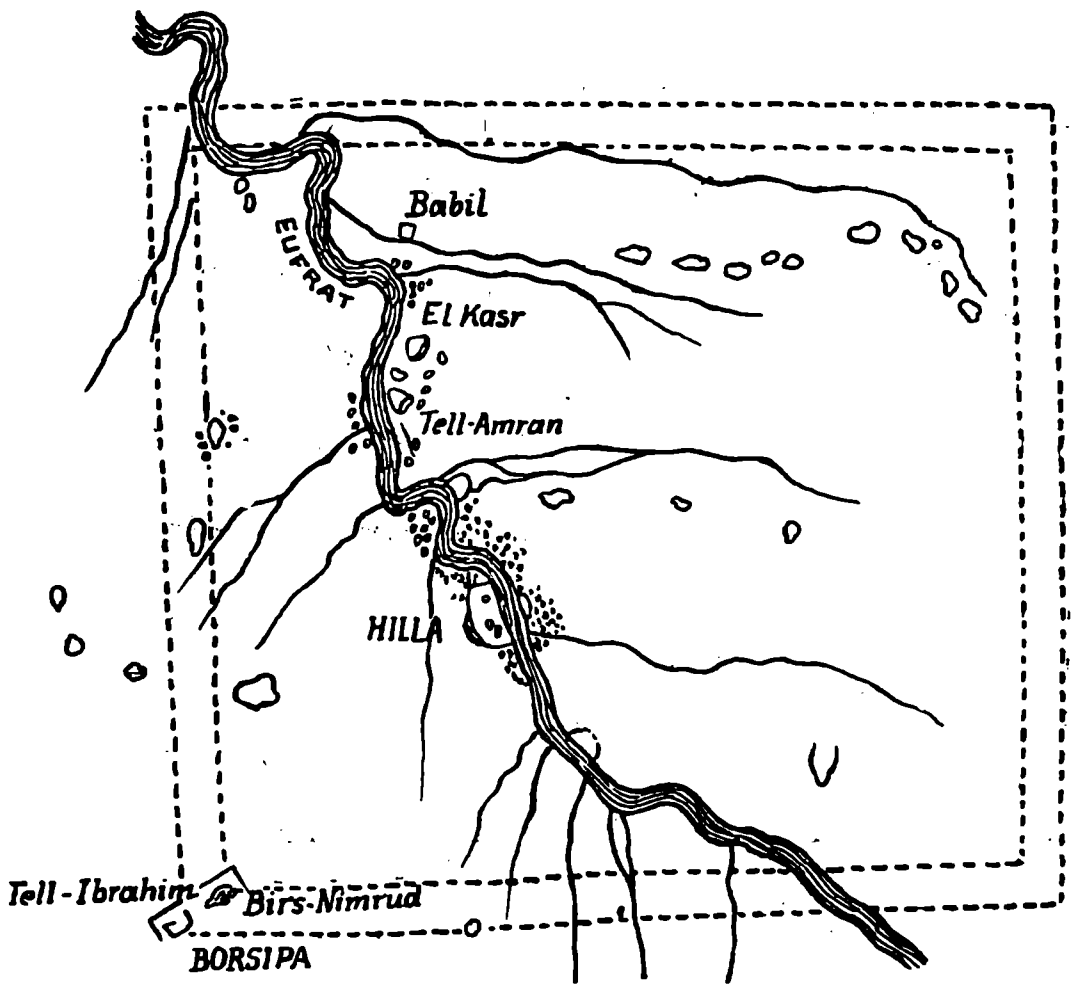
Současně udály se důležité změny v sousední říši médo-perské. Zakladatelem této říše byl kolem r. 600. Méd Kyaxares, který se spojil s Nabopolasarem babylonským k útoku na říši assyrskou a učinil jí konec. Hlavním jeho městem byly Ekbatany. Ale již syna Kyaxarova Astyaga přemohl v boji Kyros perský, pravnuk Achaimenův. Tak přešla nadvláda s Médů na Peršany.

Mladý tento panovník (hebrejsky Kóreš zvaný) obíral se světobornými plány, chtěje podmaniti sobě celou Asii. Roku 546. vyvrátil říši lydskou, Lydii, obsahující všecky téměř kraje maloasijské, a rozšířil své panství *Jes 44, 45, na východ až po Jaxartes a Indus. Židé v zajetí opírajíce se o výroky 51 Jesajášovy a Danielovy tušili, že dříve nebo později napadne také Baby- *Dan 2 lonsko, a když se tak stalo roku 539., nadšeně jej vítali . . .

Řečeného roku vnikl Kyros s vojskem do Sipparska, porazil Nabunaida, který byl nucen uprchnouti do Borsippy. Gobrias, jeden z perských knížat a Kyrův místodržící v Assyrii, pospíšil s předvojem k Babylonu, kde byl tehdy náčelníkem syn a spoluvladař Nabunaidův Baltasar (hebr. Bélšasar, babyl. Bél-šar-uçur). Město bylo tak dobře opevněno, že nebylo možno vzíti je útokem. Uchýlil se tedy, jak vypravují řečtí dějepisci Herodot a Xenofon, k jinému prostředku. Odtáhl se svým vojskem dále od města, zanechav tam pouze pozorovací sbor. Potom dal kopati nové řečiště, jímž odvésti zamýšlel vodu eufratskou, aby pak prázdným korytem řeky vniknouti mohl do města. Když bylo vše hotovo, určil k provedení svého plánu den babylonské slavnosti věda, že obyvatelstvo i obhájci obleženého města nedovedou při takové příležitosti položiti meze bujnému veselí, ale že zpijí se hodováním a tancem. Když nadešla noc, odvedena byla připravenými kanály voda z Eufratu a veleno vojínům, aby prázdným řečištěm vnikli do města. Mělo se nyní splniti, co předpověděl Jeremiáš, že až budou s horečnou hltavostí pochutnávati si na kořisti, Hospodin dá jim píti z kalicha zkázy, ze které se Babylon už nikdy neprobere k životu:

V horečce jejich předložím jim nápoje jejich Jer 51
a opojím je, aby se omámili
a usnuli spánkem věčným, z něhož není probuzení,
praví Hospodin.
Povedu je jako berany na zabití,
jako skopce, jako kozly.

Bylo to v den zmíněné slavnosti, při níž Baltasar vystrojil skvělé hody Dan 5 tisíci svých velmožů. V mladistvé lehkomyslnosti chtěl dáti obléhajícímu nepříteli najevo pohrdání své tím, že slavnost tu konal tentokráte s leskem nad obyčej velikým. — Hostitel i hosté jeho byli již opilí, ale pili dále. Uprostřed těchto orgií dal syn Nabunaidův přinésti posvátné nádoby, ukořistěné kdysi z jerusalemského chrámu, a pil z nich a pili i velmoži jeho, ženy i ženiny jeho, a chválili bohy své při tomto svatokrádežném znesvěcení.

Plán babylonských zřícenin.

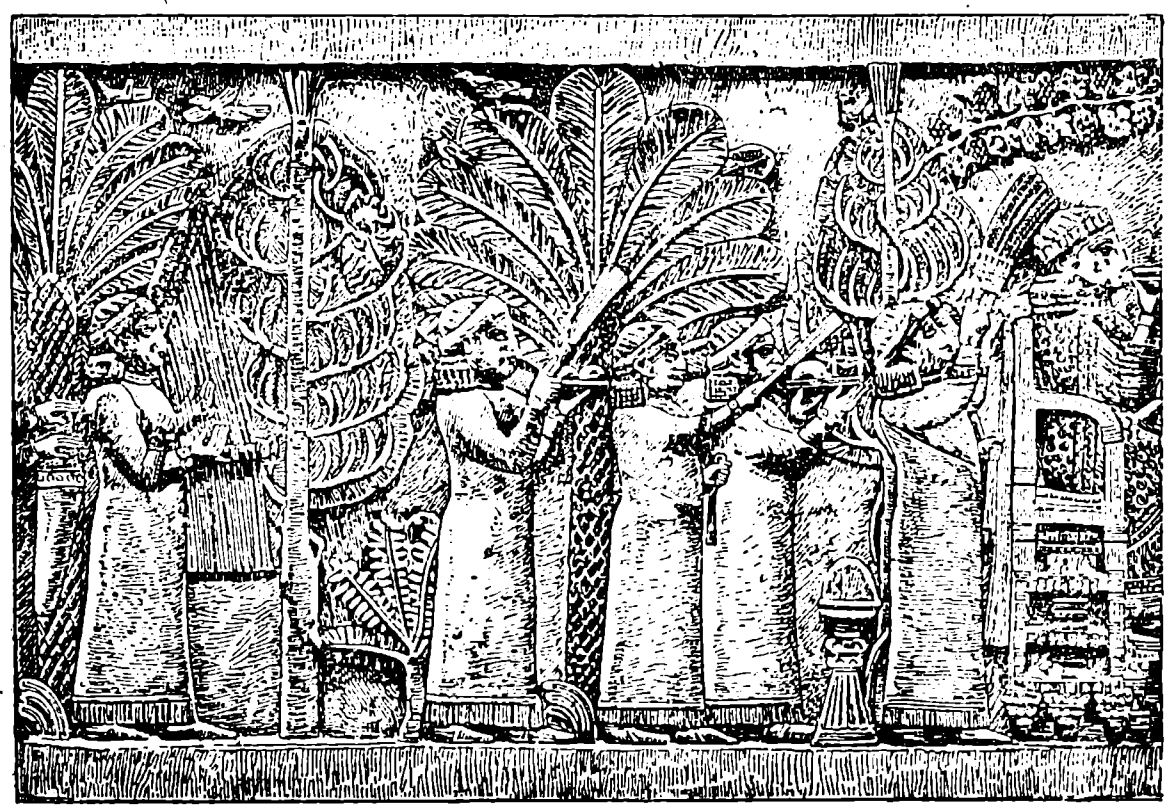
V tu chvíli ukázaly se nahoře na stěně prsty, jako ruky člověka píšícího . . . Tehdy změnila se tvář králova, — Baltasar tu jmenován králem, ježto byl korunním princem a spoluvladařem otcovým, — klouby kyčlí jeho děsem uvolňovaly se a koleno bilo mu o koleno. I vzkřikl silně, aby přivedli hadače a věštce. A když sešli se mudrci babylonští, řekl král: „Kdo přečte toto písmo a podá mi výklad jeho, oděn bude purpurem a zlatý řetěz dostane na hrdlo a třetím bude v království mém" — (1. král Nabonid, 2. jeho spoluvládce, korunní princ Baltasar, 3. šťastný rozluštitel). Ale mudrci nedovedli ani písma přečísti, ani výkladu jeho podati.

Bylo to nejspíše několik klínových značek, z nichž každá mohla — což v babylonsko-assyrském jazyce skutečně přichází — znamenati pojmů několik, a bylo náramně těžko vybrati z té mnohoznačnosti právě takové pojmy,

taková slova, aby to dohromady dávalo nějaký smysl. Po případě mohla býti ona znaménka pokládána i za slabiky, z nichž nebylo možno sestaviti babylonským znalcům písma nějaké slovo, dávající vhodný jakýsi smysl. Každý z přivolaných mudrců četl asi jinak a přečtené bylo zase různě vykládáno. To ovšem nemohlo uspokojiti krále ani přítomných velmožů. Proto praví bible, že „nemohli písma přečísti, ani výkladu podati."

A čím byl nápis záhadnější, tím děsivěji působil na přítomné. Po celém paláci bylo s hrůzou vypravováno, co se stalo, a z hodovny bylo slyšeti výkřiky děsu a hrůzy . . .

Tu královna matka přichvátala do hodovní síně a ujavši slovo řekla: „Králi, na věky živ buď! Jest jeden muž v tvé říši, který má v sobě ducha svatých bohů a za dnů krále Nabuchodonosora rozumnost a moudrost, vykládání snů, zjevení tajných věcí a řešení věcí zavilých shledány byly v něm: jest to Daniel, jehož král knížetem hadačů, zaklinačů a věštců ustanovil a jemuž jméno dal Baltasar. Ten buď nyní zavolán a ten věc vyloží."

Hody Assurbanipalovy. Král, odpočívaje na lůžku v zahradě harému, hoduje přemoženého

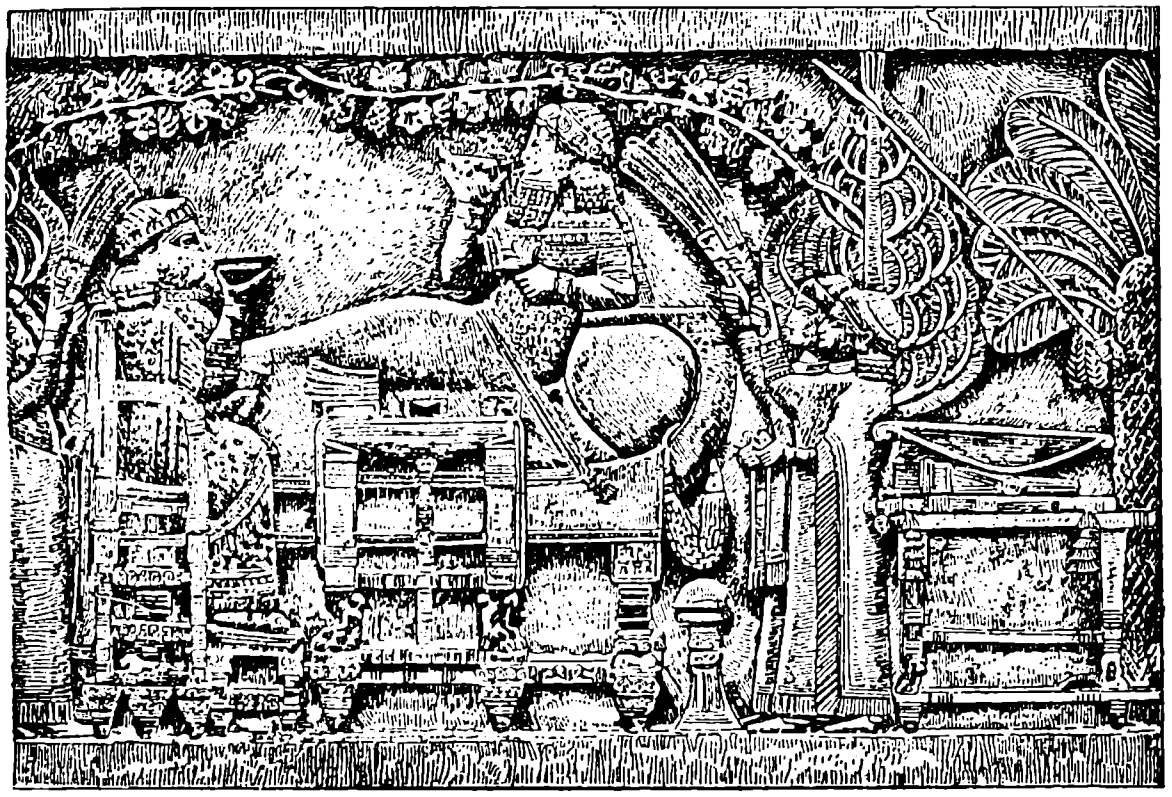
Když tedy byl Daniel uveden před krále, král ujav slovo, řekl mu: „Ty jsi Daniel, jeden ze zajatců, jež přivedl otec můj z Judska? Slyšel jsem o tobě, že ducha bohů máš a že důvtip a moudrost neobyčejná byly shledány v tobě. Právě teď vešli přede mne moudří hadači, aby přečetli toto písmo a podali mi výklad jeho, ale nemohou mi pověděti, co to znamená. Já pak slyšel jsem o tobě, že umíš temné věci vykládati a zavilé řešiti; proto, jsi-li s to, abys písmo to přečetl a výklad jeho mi podal, purpurem oděn budeš, zlatý řetěz na hrdlo dostaneš a třetím vladařem v říši mé se staneš.

Nato ujal slovo Daniel a řekl: „Dary svoje si nech a odměny domu svého jinému dej; to písmo však ti přečtu, králi, a výklad jeho ti podám.

Ó králi! Proti panovníku nebes pozdvihl jsi se, nádoby domu jeho přineseny byly před tebe, a ty i velmoži tvoji, ženy a ženiny tvé víno z nich jste pili. Proto byl od něho poslán článek ruky, jež napsala, co psáno jest. A toto jest písmo, jež napsáno bylo: Mane, Thekel, Fares. A význam těch slov jest tento:

Mane: Sčetl Bůh tvé království a učinil mu konec.
Thekel: Zavěšen jsi byl na váhu a byl jsi shledán lehký.
Fares: Rozděleno bude království tvé a dáno Médům a Peršanům."

Ze všech možných způsobů čtení nápisu volil Daniel — Bohem jsa osvícen — onen, dle něhož značky znamenaly babylonská závaží: minu, šekel, šedesátý její díl, a dvě půlky miny. A bera za základ kmenové hlásky slov (mená = počítal, tekal = zvážil, peras = rozdělil), vykládal slovo za slovem, ohlašuje hrozebný smysl, který Hospodin s každým slovem byl spojil.

za zvuku harf s jednou ze svých žen. Na sloupu vlevo zavěšena jest hlava nepřítele.

Úsečnost závěrku vypravování dodává této scéně barvitost neobyčejně tragickou: „Tu z rozkazu králova oblečen byl Daniel v purpur, zlatý řetěz dali mu na hrdlo a prohlásili o něm, že je třetím vladařem v říši. A téže noci zabit byl Baltasar, král chaldský."

Mezitím, co Daniel četl a vykládal onen záhadný nápis, naplňovaly se již hrozby, jež byly v nich obsaženy. Používajíce nepořádku, jenž slavností byl způsoben, vnikli vojáci Kyrovi tiše do města se dvou stran vyprázdněným řečištěm Eufratu. Babylonští překvapeni byli za noční tmy a uprostřed bujných orgií . . . Jesajáš s dramatickou živostí líčí situaci:

(Babyloňané:) „Prostřete stůl! Postavte stráž!" Jes 21
(Vypravovatel:) Jedí a pijí.
(Babyloňané:) „Vstaňte, knížata, uchopte štít!"

Neschopni mužného odporu, padli ne jako vojáci, ale jako ženy pod ranami vítězů. Rychlost, s jakou nepřítel obsadil město, vystihují prorocká slova Jeremiášova:

Jer 51

Běžec na běžce naráží,
posel naráží na posla,
aby oznámil babylonskému králi,
že je vzato jeho město na všech stranách ...

Bylo to roku 539.

Tak došla splnění svého předpověď Jesajášova, jenž věštil pyšnému Babylonu zkázu a záhubu — a to již v době, kdy Babylon nemohl ještě vzbuzovati postrach, jsa teprve v počátcích své moci. Oči proroka vidí přes skrovné začátky k vrcholu slávy Babylona a zachycují ještě okraj propasti, do které měl býti svržen se své výše.

Jes 13

Aj, já vzbudím proti nim Médy,
kteří na stříbro nedbají, aniž zlata jsou chtiví,
ale střelami pobijí maličké,
ani s matkami kojícími nebudou soustrast míti,
a pro děti nebudou míti soucitného oka.

Jes 14

Hospodin slituje se nad Jakobem,
vyvolí zase Israele
a usadí je ve vlasti jejich.
Tehdy, až ti dá Bůh odpočinek
od tvých útrap, od tvého nepokoje,
od tvrdé služby, kterou bylo ti prve sloužit,
počneš zpívat tuto píseň
proti babylonskému králi; řekneš:

„Ejhle, jak skončil mučitel,
jak přestal útlak!
Rozlámal Hospodin žezlo bezbožných
a hůl vládců,
která bila národy ve hněvu
ranami nezhojitelnými,
podmaňovala ve vzteku národy
ukrutně je pronásledujíc.
Ve klidu požívá míru všecek svět,
raduje se a jásá.
I jedle veselí se nad tebou
a libanské cedry, řkouce:
„Od té doby, cos usnul, nikdo neleze nahoru,
aby nás podtínal."

Kterak jsi spadla s nebe,
jasná jitřenko,

kterak svalil ses na zemi,
ty, kterýs raníval národy!

Tys v duchu si říkával:
„Na nebe vystoupím,
nad hvězdy Boží vysoko
postavím trůn svůj,
budu podobný Nejvyššímu."

Avšak do pekla svržen budeš,
do nejzazších hlubin.
Kdo tě uzří, nakloní se k tobě
a na tebe patřit budou řkouce:
„To je ten muž, který bouřil svět
a říšemi třásl,
který obracel kruh země v poušť
a města jeho bořil . . ."

*

Sestup, sedni si do prachu, panno, Jes 47
dcero babylonská,
sedni si na zemi, zbavená trůnu,
dcero chaldejská!
Sejmi svůj závoj,
vezmi mlýnek a mel mouku!

„Vykonám pomstu, nikdo mne nezdrží,"
praví náš spasitel.
„Hospodin zástupů" jest jeho jméno,
„Svatý Israelův."
Mlčky seď a vejdi do tmy,
dcero chaldejská,
neboť nebudeš již slouti
„Paní říší".

Hněval jsem se na svůj národ,
znesvětil jsem své dědictví,
vydal jsem je do tvých rukou.
Nemělas soucitu s nimi;
i starci jsi učinila jho své
velmi těžkým.
Řekla jsi: „Na věky nepřestanu
býti paní."
Nedbalas, nemyslelas
na své konce.

Nyní tedy slyš toto, změkčilá,
jež pevně sedíš,
kterás řekla si v duchu: „Já jsem,
a mimo mne nikdo!
Nebudu seděti jako vdova,
neuzřím bezdětnosti."
Přijde na tebe to obé
náhle dne jednoho —
bezdětnost i vdovství —
vrchovatě stihne tebe . . .

Důvěřovalas v zlobě své, řeklas:
„Není, kdo by mne viděl."
Moudrost tvá a umění tvé,
to tě oklamalo.
Přijde na tebe neštěstí,
odkud nebudeš tušit.

Oboří se na tebe zkáza,
které zažehnat nelze.

Drž se jen svých zaklinačů
a spousty svých kouzel,
kterými ses obírala
od jakživa!
Možno, že to prospěje ti,
neb že se posilníš.
Ať vystoupí a vysvobodí tebe
měřiči nebes,
kteří ve hvězdách pátrají
a měsíce čítají,
aby z nich oznámili,
co má přijít tobě!

Ejhle, stali se takořka plevou,
oheň je pálí;
nemohou zachránit života svého
z moci plamene;
není to uhlí, by zhřáli se od něho,
není to oheň, by sedli si k němu.
Tak je ti se všemi, o které jsi stála,
s kterými ode dávna obchod vedla:
každý vrávorá svou cestou,
není, kdo by tě vysvobodil.

Babylon, i po dobytí Kyrem, dlouho ještě trval. Alexander Veliký chtěl z něho učiniti hlavní město své říše. Teprve když Seleukos založil na Tigridu město, nazvané po něm Seleukií, a přenesl tam své sídlo, počal ztráceti Babylon svůj význam. Nemálo jej zastínil také Ktesifon. Eufrat zanášen byl pískem tak, že přestal býti splavným; tím utrpěl obchodní ruch Babylona a město pomalu zanikalo. Za dob Strabonových († 24. po Kr.) bylo již „velikou pouští město kdysi veliké". A konečně zaniklo i vědomí, kde Babylon stával, takže první evropští cestovatelé, kteří prošli Mesopotamii, nemohli ani najíti jeho zřícenin. Teprve Pietro della Valle v listopadu roku 1616. správně poznal ssutiny dávného veleměsta.

Tak se do slova a do písmene naplnilo, co řekl prorok Jesaják:

Jes 13

A Babylon, onu ozdobu království,
pyšnou nádheru Chaldejských, potká,
co potkalo Sodomu a Gomorrhu,
když je Hospodin podvrátil.
Nebude v něm bydleno až do konce,
nebude znova stavěn rod od rodu;
aniž rozbije tam stany Arab,
aniž pastýři tam odpočívat budou.

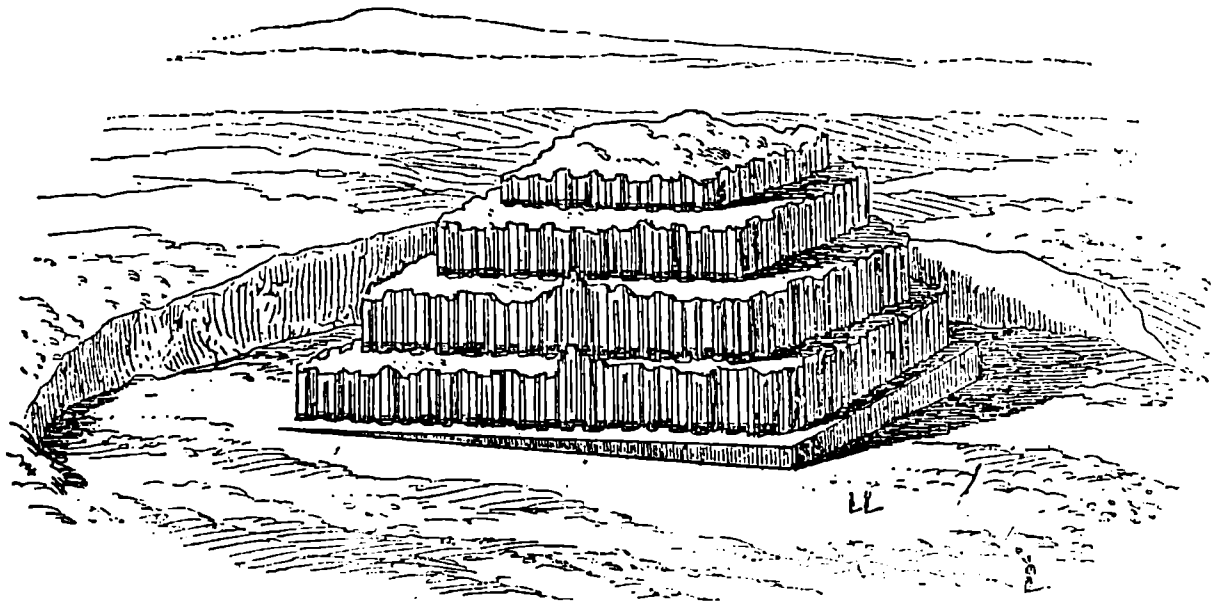
Ale lítá zvěř tam líhat bude,
domy jejich budou plny sov,

šakalové budou se ozývati tam v palácích jeho
a hyeny v zámcích rozkoše.

*

Daniel, těšící se veliké vážnosti u králů novobabylonských, nepozbyl jí ani u Achajmenovce Kyra (539—530). Král tento neměl příčiny, aby Daniela, který předpověděl, že se Médové a Peršané zmocní říše Babylonské, a který pro vynikající svoje osobní vlastnosti a slavnou svoji pověst mohl mu jen prospěti, od svého dvora zaháněl. Dostal se tedy i u něho Daniel k nejvyšším důstojenstvím, ano stal se spolustolovníkem buď syna Kyrova Kambysa, který jménem otcovým v Babyloně vládl, nebo Kyrova místodržícího Ugbaru (= „Darius Méd"), Gobryáše. Dan 14

S Kyrem nastala změna v názorech na poměr k podrobeným národům. Proti dosavadnímu obyčeji králů assyrských a babylonských dopřáváno jim dosti svobody a samostatnosti, šetřeno jejich náboženství, dějinného vývoje i státních útvarů.

Trosky hvězdárny v Chorsabadu.

Událost, o které tu vypravovati budeme, sběhla se prvního roku vlády Kyrovy, kdy vládl jménem jeho v Babyloně syn jeho Kambyses s místodržícím právě zmíněným, a byl by tedy král, o němž je zde řeč, Kambyses nebo Ugbaru.

Babyloňané měli také modlu, jež slula Bél. Každý den vynaložili na ni dvanácte měr*) běli, čtyřicet ovec a šest džbánů vína. I král ctil Béla a chodil každý den klanět se jemu, kdežto Daniel klaněl se Bohu svému.

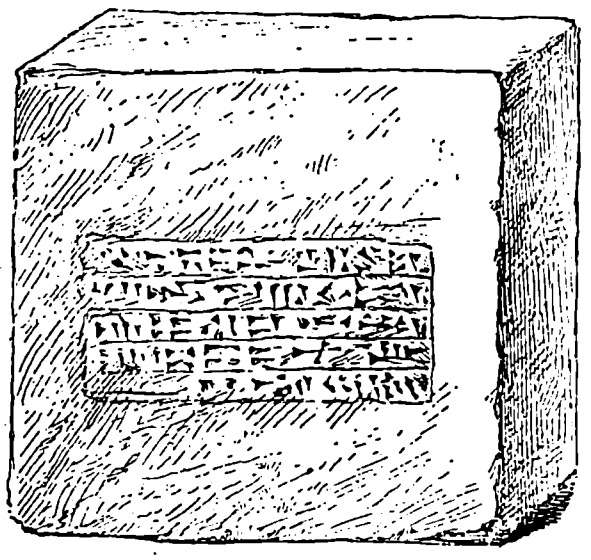
Náboženské smýšlení Kyrovo, známé z klínopisných památek, úplně se srovnává s tím, co tu řečeno, že totiž Kyros, ač Peršan, ctil také bohy babylonské. A Béla ctil tím spíše, že to byl — jak se podobá — bůh-Had, a bohocta hadů kvetla i v Persii, odkud Kyros pocházel, jakož byla vůbec rozšířena u všech národů přední Asie, i v Egyptě a Řecku.

*) „Artabé", perská míra, rovnající se 55 litrům.

Sami Israelité zbožňovali měděného hada, jak bylo zmíněno při králi Ezechiášovi.

Jednou tázal se král Daniela: „Proč se neklaníš Bélovi?“ Ten odpověděl slovy: „Protože nectím model, udělaných rukou, ale živého Boha ctím, který stvořil nebe i zemi a má moc nad každým tělem.“ Král namítl: „Nezdá se tobě Bél býti bůh živý? Nevidíš, jak mnoho sní a vypije každý den?“ Daniel zasmáv se pravil: „Nemyl se, králi; Bél jest uvnitř hlína, zevnitř měď, aniž co jí.“ Tu král rozhněvav se, povolal kněze Bélovy a řekl jim: „Nepovíte-li mi, kdo jest ten, jenž tyto náklady sjídá, zemřete. Dokážete-li však, že Bél ty věci sjídá, zemře Daniel, neboť rouhal se Bélovi.“ Daniel odvětil: „Staň se podle slova tvého.“

Když přišel král v průvodu Danielově do chrámu Bélova, řekli mu kněží: „My vyjdeme ven. Ty, králi, předlož jídlo a namíchej vína; zavři pak dveře a zapečeť je prstenem svým! Neshledáš-li, až ráno vejdeš, že je všecko snědeno od Béla, nechať smrtí zemřeme; sice ať zemře ten, kdo selhal proti nám!“ A nebáli se, že odkryta bude lest jejích, nebo měli pod stolem obětním skrytý vchod, kterým vždycky vcházeli a potom sežírali ty věci.

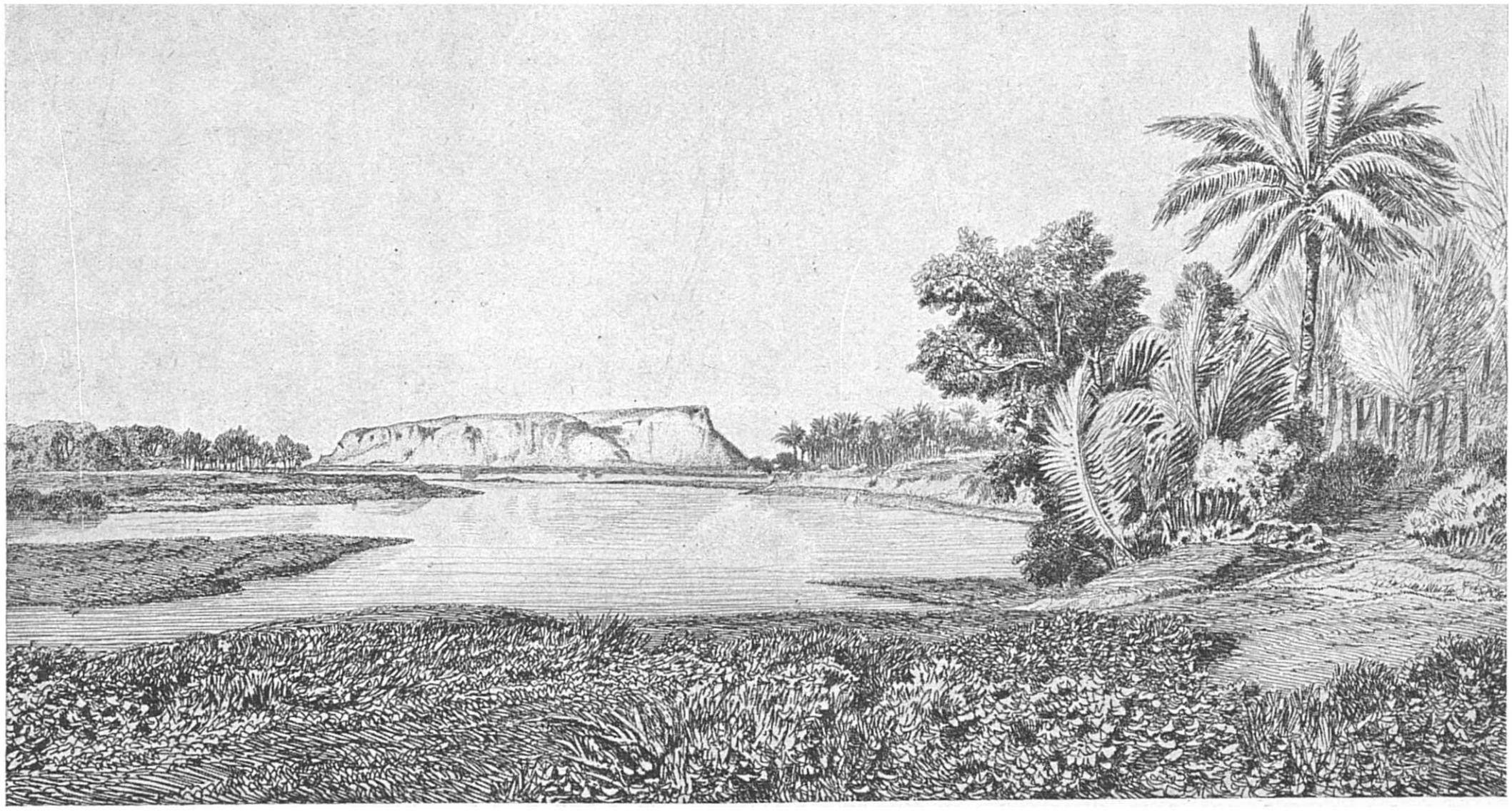
Cihla z Babylonu.

Když tedy vyšli a král nakladl před Béla pokrmy, rozkázal Daniel svým služebníkům, aby přinesli popela, a potrousil jím celý chrám před králem. Vyšedše pak zavřeli dveře a zapečetivše je prstenem královským, odešli.

V noci nato podle obyčeje svého vešli kněží, ženy a děti jejich; i snědli všecko a vypili.

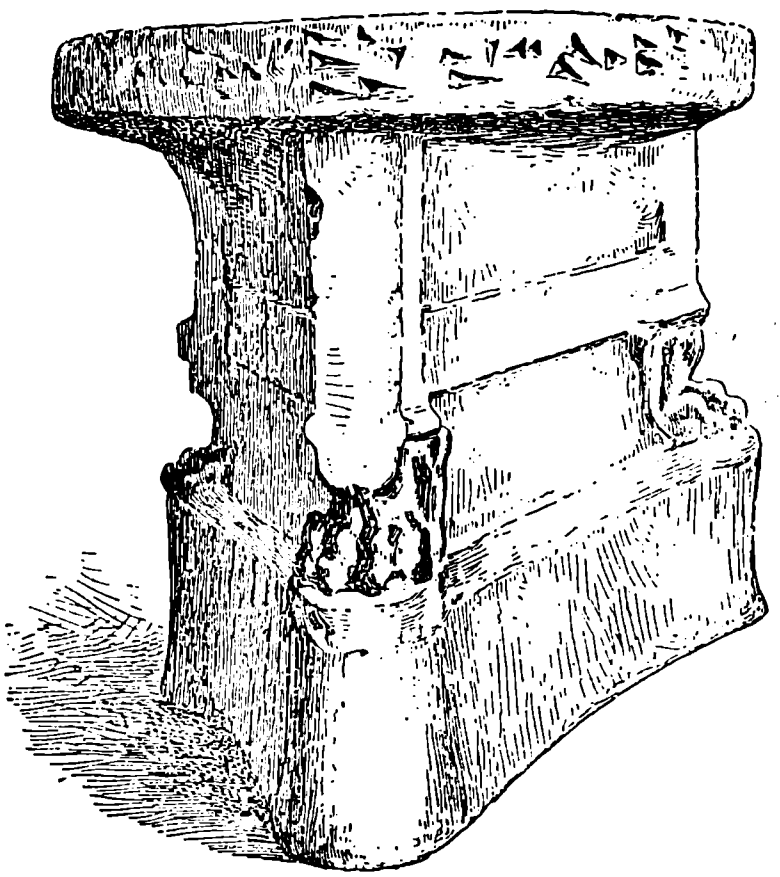
Při prvním úsvitu král vstal a Daniel s ním. Pečeti na dveřích chrámu byly neporušeny. Jak otevřel dveře, král pohleděv na stůl zkřikl hlasem velikým: „Veliký jsi, Béle, a není u tebe nižádné lsti!“ Daniel se zasmál a řekl: „Viz podlahu a všimni si, čí jsou tyto šlépěje!“ Král pravil: „Vidím šlépěje mužů, žen a dětí.“ A nalezena jsou skrytá dvířka. Tu král rozhněvav se pro podvod kněží, zjímal je i rodiny jejich a pobil je. Béla pak vydal Danielovi, který jej i s chrámem jeho vyvrátil.

Nejvyšším bohem Babylona i celé říše byl Marduk, jenž slul bélu, to jest pán (původně jméno obecné!), a jenž později pohltil všecky vlastnosti boha, jehož sídlem byl Nippur a jehož vlastní jméno bylo Bél. Hlavní chrám Marduka-Béla nazýval se E-sagil; severně od něho byla

Jedna ze zřícenin, zvaná Babil, v místech dávného Babylonu. Perrot-Chipiez.

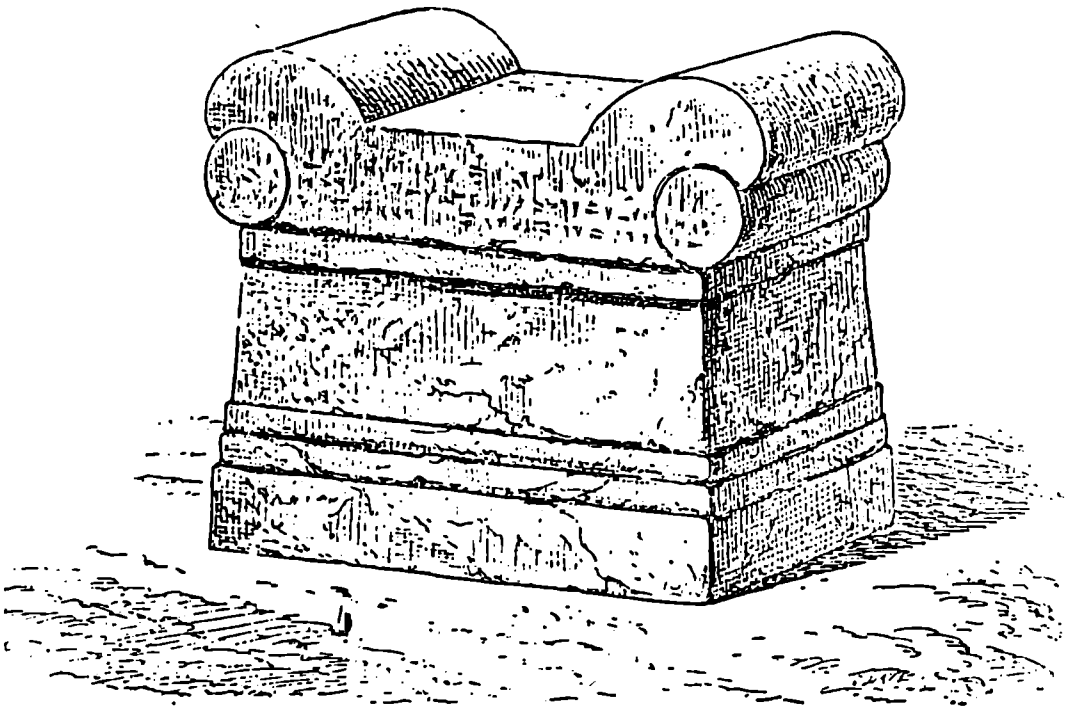
pověstná babylonská věž, zvaná „Dům základního kamene nebes i země.“ Obě budovy činily jakýsi celek. Zbytky tohoto chrámu nalezeny byly při vykopávkách hluboko v pahorku zvaném Amran ibn Ali (Tell-Amran), na půdě bývalého Babylonu.*)

Z památek assyrsko-babylonských. Oltář.

Zde však „Bél“ neznamená prvního z bohů babylonských Marduka-Béla, nýbrž boha menšího, podřízeného významu; míněn tu bezpochyby bůh Had, který byl v užším spojení s hadem ve chrámě živeným. Nelze pochybovati přec, že by v chrámě Esagil nebyl bůh Had přiměřeně zpodoben.

Pobořil-li Daniel chrám, nebyl to zajisté celý velechrám, který měl — jak z vykopávek patrno — obrovské rozměry a který stál dle svědectví starých dějepisců ještě později za Xerxa, ale byla to jenom jedna z menších a vedlejších svatyň téhož chrámu, tedy něco jako kaple, v níž řečená modla stála. Daniel vykonal své dílo bořivé nejspíše v noci, tajně, veřejnost nezvěděla o tom hned; proto se Babyloňané bouří proti němu až později . . . Chrámy babylonské, jako vše na světě, scházely věkem, větraly, a bylo třeba čas od času je opravovati. Sesula-li se přes noc kaple v Mardukově velechrámu a rozbila-li sochu v ní postavenou, nebyla to událost neslýchaná. Babyloňanům bylo volno ssutiny odházeti, rozbitou sochu opraviti a kapli znovu vystavěti.

Z památek assyrsko-babylonských. Oltář.

*) Mínění od tohoto odchylné, jež vidí zbytky „babylonské věže“ v ssutinách Birs Nimrudu, pahorku jižně Babylona, na protějším břehu eufratském ve staré Borsippě, zaznamenáno v I. dílu na str. 44.

Kyros, panovník osvícený, velikého politického rozhledu, jenž uměl šetřiti náboženských citů svých poddaných, nebyl by dal tak snadno zkaziti sochu Marduka-Béla, jež byla palladiem národa a říše babylonské, kterou brával král v den svého nastoupení na trůn za ruce na znamení, že se odevzdává do ochrany tohoto nejvyššího božstva. Kyros byl by tedy sotva dovolil cizinci, jakým byl Daniel, zkaziti sochu, jež měla tak veliký význam nejen náboženský, ale i politický; mohl však snáze nechati zkazit sochu boha podřízeného, jakým byl bůh Had.

Náboženství babylonské, jež v starších dobách vzdávalo božskou úctu zvířatům podobně jako Egypt, postupem času zosobnilo si a zbožnilo veliké síly přírodní: světlo (v slunci, měsíci, hvězdách), hrom, blesk, vítr...; tím hasla bohocta zvířatům vzdávaná. Za dob Danielových zabírala úcta k bohu-Hadu ve chrámě Esagil místo jen podřízené, Had byl již toliko dobrým andělem nebo démonem.

*

Byl pak ve chrámě veliký had, a Babyloňané jej zbožňovali.

I řekl král Danielovi: „Hle, nyní nemůžeš říci, že tento není bůh živý; proto klaněj se jemu!" „Pánu, Bohu svému, se klaním" — pravil Daniel — „neboť on jest Bůh živý, tento však nikoli! Dovol mi, králi, a já zabiji hada bez meče i bez kyje." Král svolil. Vzal tedy Daniel smolu, tuk a chlupy, svařil to, nadělal šišek a dal je hadovi do tlamy. Had se rozpukl. To když se stalo, řekl Daniel: „Aj, ten, kterého jste zbožňovali!"

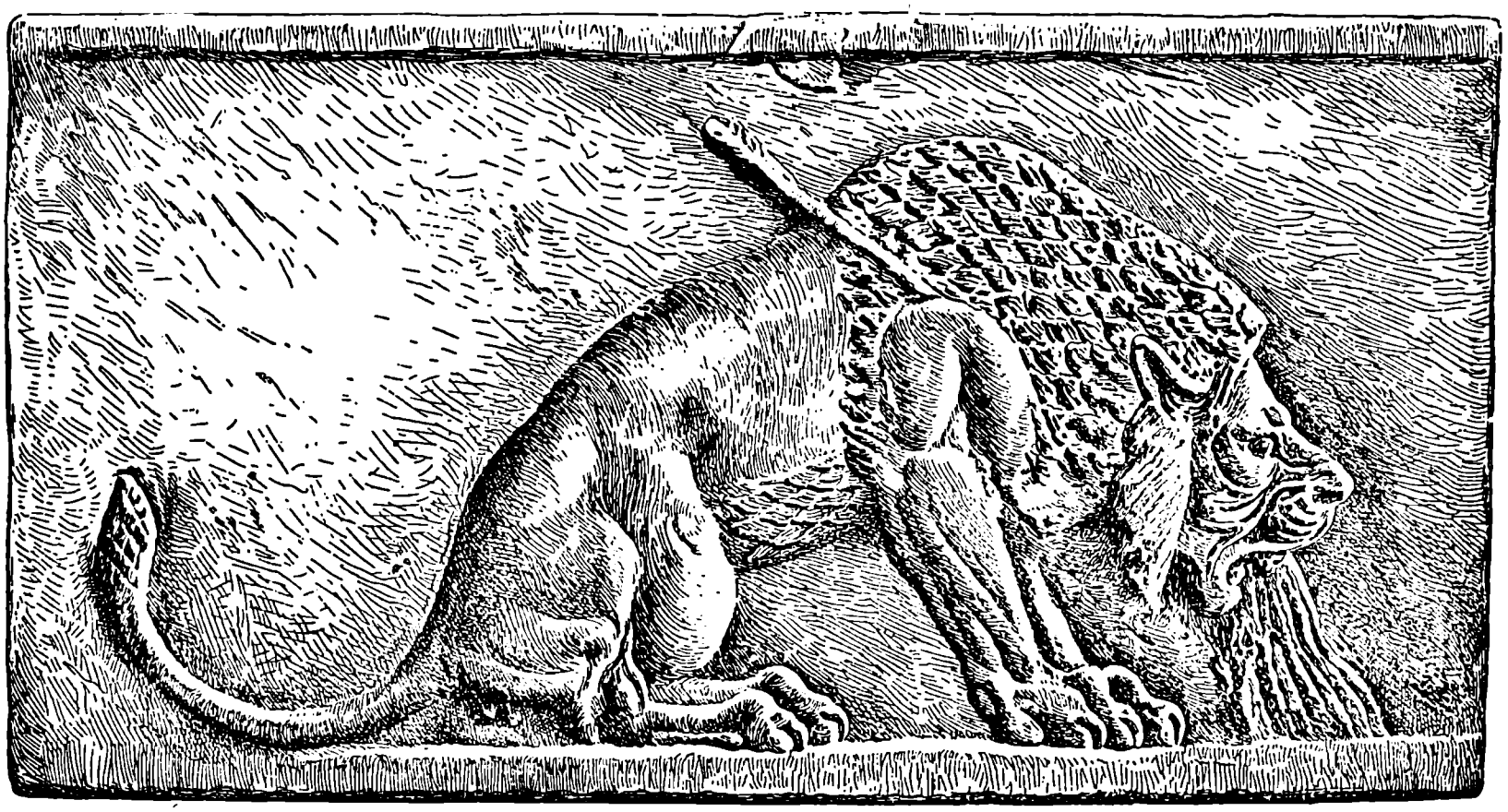
Hadi budili podiv všech starověkých národů. Náhlý zjev, náhlé zmizení, pohyb tichý a bez noh, pobyt v zemních děrách a domnělý styk s mrtvými, ztrnulost zřítelnice hadího oka, schopnost vzepnouti se, moc uštknutím vzíti člověku život, činily v očích prostého a pověrčivého pozorovatele z hada bytost nadlidskou, ano božskou, jíž pak lidská obrazivost opředla roztodivnými bájemi...

Když uslyšeli Babyloňané, co se s jejich hadím božstvem stalo, vzbouřili se. „Židem stal se král: Béla zničil, hada zabil a kněze povraždil" — hrozivě vytýkali králi a přišedše k němu žádali: „Vydej nám Daniela, jinak zabijeme tebe a zhubíme dům tvůj!" Král tak donucen, vydal jim Daniela. Oni pak uvrhli jej do jámy lvům na pospas. Bylo tam sedm lvů, kterým dávali každý den dvě těla na smrt odsouzených a dvě ovce; ale tehdy nebylo jim dáno nic, aby sežrali Daniela.

Lvů bylo hojně v okolí Babylona i celém Chaldejsku, rovněž v Assyrii. Tiglat Pilesar v jednom nápisu se chlubí, že usmrtil v mládí svém 120, ve věku mužném 800 lvů. Byli netoliko lukem střileni, oštěpem loveni, ale i za

živa chytáni a v klecích chováni. Z klínopisných zpráv vysvítá, že králové babylonští a assyrští zakládali u chrámů a u svých paláců parky a v nich přechovávali i dravou zvěř. Na jedné assyrské vypuklině je znázorněna klec, ze které byli lvi vypuštěni, aby král mohl na ně uspořádati hon. Zde byla klec nahrazena jamou.

Bůh odpláceje Danielovi za věrnost jeho, uchránil jej zázračně před smrtí. V téže době žil v pusté zemi Judské Habakuk prorok. Ten uvařil pokrm a vyšel, aby jej donesl žencům na pole. I řekl mu anděl Páně: „Zanes oběd, který máš, do Babylona Danielovi, který jest ve lví jámě!" Prorok namítl: „Pane, Babylona jsem neviděl a jámy neznám." Tu chopil ho

Raněný lev. Z assyrsko-babylonských památek. Britské museum.

anděl Páně za hlavu, nesl jej za vlasy a postavil ho v Babyloně nad jamou prudkostí svého ducha. I zvolal Habakuk: „Danieli, služebníče Boží, vezmi oběd, který posílá ti Bůh!" Daniel pln vděčnosti řekl: „Rozpomenul ses na mne, Bože, a neopustil jsi milujících tebe!" A vstav jedl. Anděl Páně pak postavil Habakuka zase hned na jeho místo.

Dne sedmého přišel král, aby oplakával Daniela. Přišed k jámě, pohleděl do ní, a hle, Daniel seděl mezi lvy. Tu zvolal král hlasem velikým: „Veliký jsi, bože Danielův!" A dal jej vytáhnouti ze lví jámy. Ty pak, kteří Daniela zahubiti chtěli, dal král vmetati do jámy, a byli sežráni v okamžiku před ním. A rozhlásiti dal po celé říši své: „Bojte se všichni

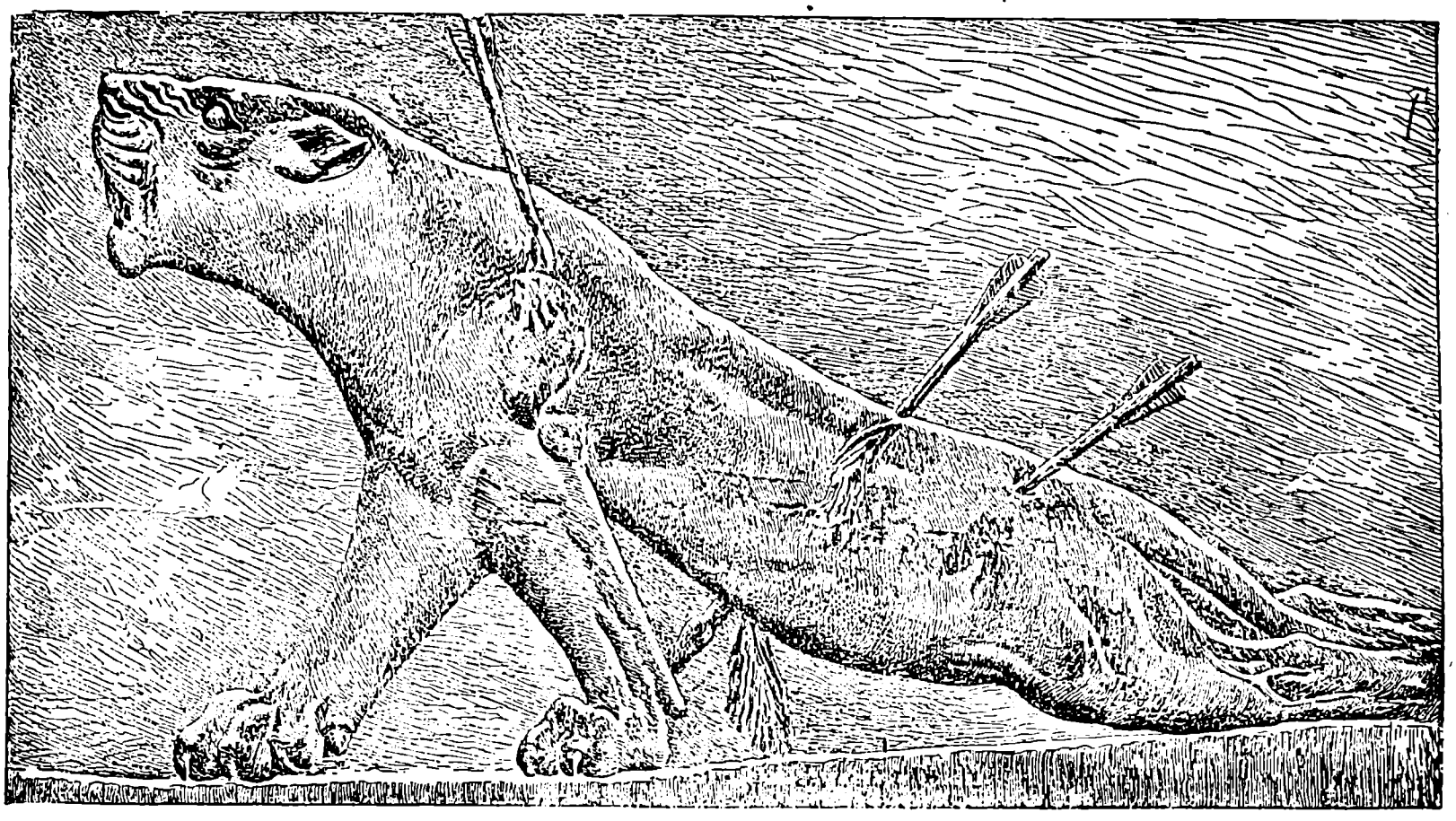
boha Danielova, neboť on činí divy na zemi; on vysvobodil Daniela ze lví jámy!“

Toto vypravování o Bélovi a hadu má rovněž za účel ukázati zajatcům nicotnost model a zároveň velikost a moc pravého Boha.

* * *

Taková byla tedy činnost proroků mezi zajatci.

Dlouho, dlouho to sice trvalo, než dokázali Judovcům zradu jejich na Hospodinu, než je přiměli k tomu, aby vyznávali v pokoře:

Raněná lvice. Britské museum.

„Zhřešili jsme — —,
nesprávně činili, bezbožnost jsme páchali,“ Ž 105 Bar 2

a než se jim podařilo zpevniti jejich představy náboženské. Ale konečně přinesla přece působnost jejich zdárné ovoce.

Mnoho zajatců, pravda, se Bohu zpronevěřilo a od své otecké víry odpadlo; ti mizí v domorodém obyvatelstvu. Ale větší jich část nikdy nesklonila kolen svých před Mardukem. Hospodin (Jahve) stává se jedinou jejich nadějí. A ti představují nyní sami národ a opatrují posvátné jeho tradice.

Doba zajetí je dlouhá. Lid hořem takořka vadne, srdce jeho je vyprahlé, jako bývá v Orientu půda za parných letních dnů. V těchto strastných okolnostech vzniká žalm 101. a stává se národní modlitbou.

Ž 101

Pane, vyslyš modlitbu mou
a mé volání k tobě přijď.
Neodvracuj ode mne tváře své,
nakloň ke mně svoje ucho!

Neb dni mé v kouř se rozplývají,
kosti mé vysychají jak roští,
a srdce mé prahne . . .
Jako pelikán na poušti jsem,
podobám se výru v ssutinách.
Spánek míjí mne a naříkám,
jak osamělé ptáče na střeše.
Celý den tupí mne nepřátelé,
zuří na mne a proklínají mnou.
Jeť mi popel jako chleba jísti,
se slzami míchám svůj nápoj,
pro tvůj hněv a nevoli tvou,
neboť vyzdvihnuv shodil jsi mne.
Moje dni jak stín se sklánějí,
a já vadnu jako tráva.

Ty však, Pane, na věky zůstáváš,
a tvá památka od rodu do rodu.
Ty se zdvihneš, udobříš na Sion;
vždyť je čas nad ním se slitovat, je čas.
Máť každý sluha tvůj rád jeho kameny,
soustrast má s jeho ssutinami.
I budou bát se tě pohané, Pane,
a všichni králové země tvé slávy,
Hospodin, když vystaví Sion,
když shlédne na modlitbu chuďasů,
a jejich prosbou nepohrdne.

Budiž to zapsáno pro rody budoucí,
ať lid, jejž stvoří, velebí Pána
proto, že shlédl se své výše,
Pán že popatřil s nebe na zemi,
aby vyslechl vzdechy zajatých,
k smrti odsouzené by rozvázal,
aby hlásali na Sionu Pána
a jeho slávu v Jerusalemě.

Jerusalem, Jerusalem tedy zůstává předmětem nejvroucnější touhy potomků Judových, kteří v něm ztělesňují všecky své tužby národní i náboženské. Tu, na březích řek babylonských, z hloubi srdce pronášena bývala slova:

Zapomenu-li na tebe, Jerusaleme, Ž 136
ať mi uschne má pravice!
Nechať přilne jazyk můj k podnebí mému,
nebudu-li tě pamětliv,
nebudu-li míti Jerusalem
za vrchol radosti své!

Nucený pobyt v cizině je sic nevýslovně bolestný, ale ze slz toho utrpení jako z vláhy, padající deštěm na pole, vzejde hojná, radostná žeň — návrat a všecko štěstí, jež s návratem do vlasti souvisí.

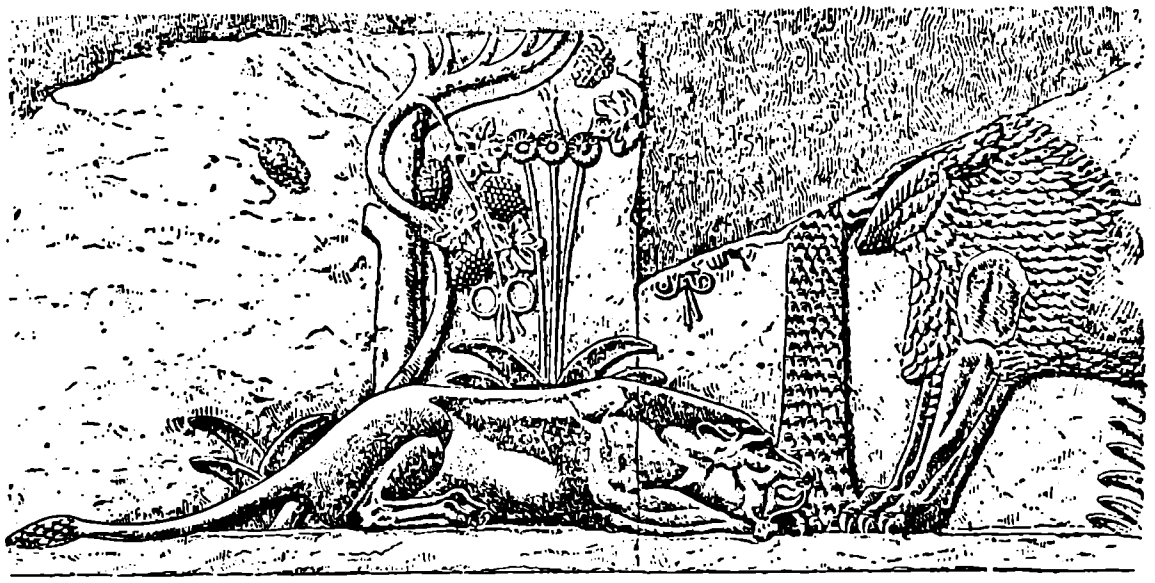
Až Pán obrátí osud Sionu, Ž 125
budeme jako u vytržení.
Pak budou plny úsměvu rty naše
a náš jazyk plný jásotu.

Pak bude mluvit se mezi národy:
„Veliké věci Pán na nich učinil!"
Veliké věci Pán s námi učiní,
proto budeme se veselit.

Obrať, Hospodine, náš osud
jako údolí v jižních krajích!
Kteří se slzami sijí,
jásajíce budou žati.

Chodíme nyní sice s pláčem
nosíce símě na zasetí,
budeme chodit však domů s radostí
snášejíce svoje snopky.

*

Lev a lvice v zahradě. Britské museum.

Čím bylo zajetí v ekonomii božské?

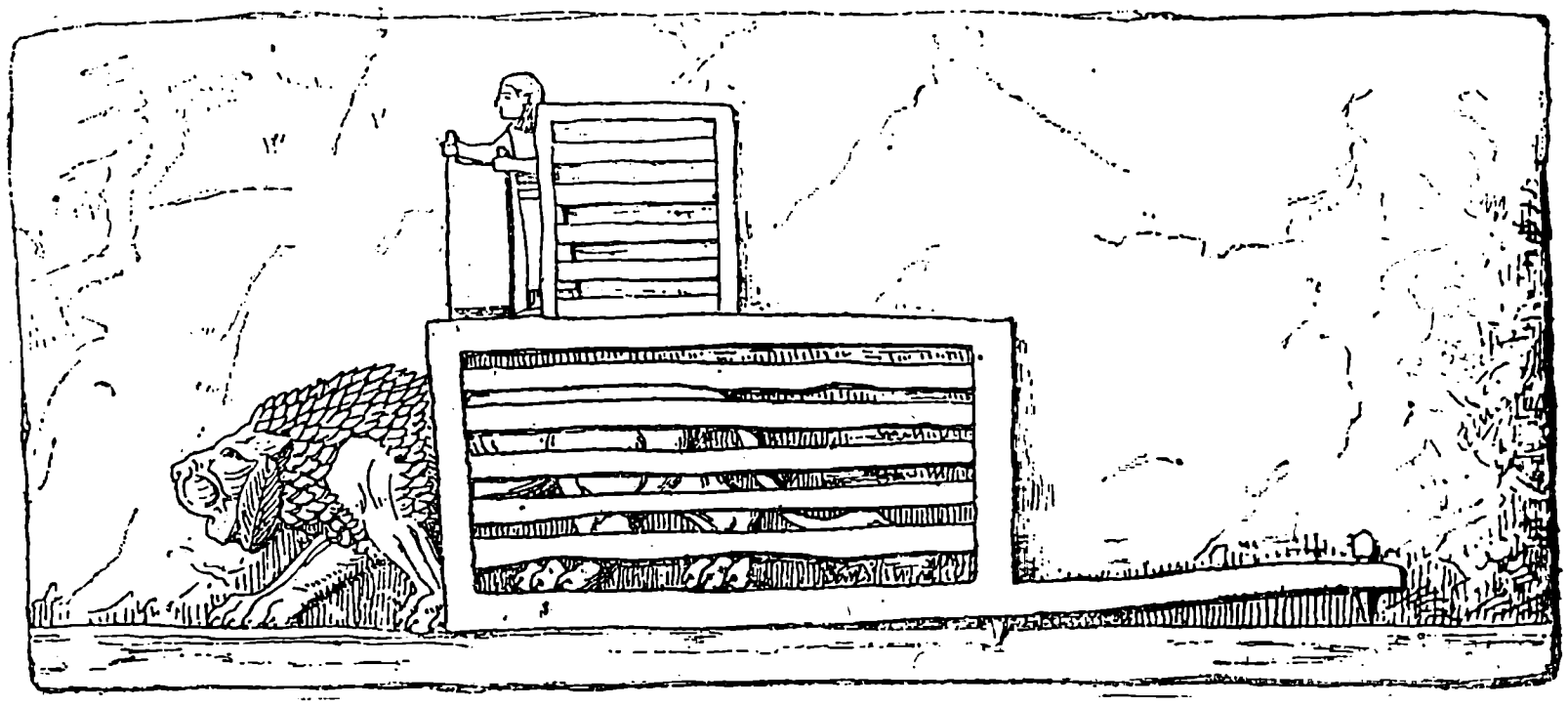
Byl to hojivý lék, třeba nesmírně hořký. Byla to veliká duchovní cvičení, aby se Judovci náboženskomravně obrodili. Zajetí dle Jesajáše bylo Jes 48 pecí, ve které se odlučovalo čisté stříbro od příměsků, v něm, jak praví Amos, oddělilo se zrno národa od plev, Am 9 jím připravována půda pro budoucí říši mesiášskou. Ve styku s pohany totiž rozsívali Židé, aniž si toho byli vědomi, símě své víry do srdcí lepších z nich a založivše si postupem času ve městech své náboženské obce a školy, poskytli tak hlasatelům nauky mesiášské východisko k šíření evangelia.

*

Jer 25, 29 Dan 9 Doba zajetí, jak ji byl prorok Jeremiáš předpověděl, chýlila se ku konci . . . Daniel modlíval se, aby se Hospodin smiloval nad svým národem a splnil svůj slib, jak sám o tom píše:

Já Daniel porozuměl jsem v knihách poučení Hospodinovu, jehož se dostalo proroku Jeremiášovi, že se skončí zpustošení Jerusalema za sedmdesát let. I obrátil jsem tvář svou k Pánu, Bohu svému, modle se a pokorně prose v postech, v žínici a v popelu. Modlil jsem se k Hospodinu, Bohu svému, a vyznávaje řekl jsem:

„Prosím, Pane,
Bože veliký a hrozný,
šetřící smlouvy a prokazující milost těm,
kteří tě milují a dbají příkazů tvých!

Lev chovaný v kleci. Dle polovypuklíny z Kujundžiku. Britské museum.

Zhřešili jsme, nepravost jsme činili,
bezbožnost jsme páchali, odpadli jsme,
uchýlili jsme se od tvých příkazů
a od tvých ustanovení.
Neposlouchali jsme sluhů tvých, proroků,
kteří mluvili tvým jménem
králům našim, knížatům našim, otcům našim
i všemu lidu země.

Tobě, Pane, sluší přiznati spravedlnost,
nám pak přísluší hanbiti se v tváři,
jako jsou dnes skutečně zahanbeni muži judští,
obyvatelé jerusalemští a všecek Israel,
ti, kteří blízko jsou, i ti, kteří daleko jsou ve všech zemích,
do kterých jsi je vyvrhl pro nepravosti jejich, jimiž hřešili proti tobě.

Odpadli jsme od tebe
a neposlechli jsme hlasu Hospodina, Boha našeho,
bychom chodili v zákoně jeho,
jejž dal nám skrze sluhy své, proroky.

I vylila se na nás kletba
a zaklínání,
jak jest psáno v knize Mojžíše,
služebníka Božího . . .

Splnil své řeči, jimiž hrozil nám
a knížatům našim, kteří nám panovali,
že na nás uvede velikou pohromu,
jaké nikdy nebylo pode vším nebem.

A nesnažili jsme se uprositi jej, Hospodina,
a nevrátili jsme se ode svých nepravostí.

*

Nyní však, Pane, Bože náš,
který jsi vyvedl národ svůj z Egypta rukou silnou
a učinil sobě jméno,
jaké dnes ještě jest,
odvrať se, prosím, přísný hněv tvůj
od města tvého Jerusalema,
od tvé svaté hory,
neboť pro hříchy naše a pro nepravosti otců našich,
Jerusalem a tvůj národ v pohaně jest u všech vůkol nás.

Vyslyš, Bože náš, modlitbu služebníka svého,
vyjasni tvář svou nad svou svatyní, jež zpustošena jest . . .
Nakloň, Bože můj, ucho své a slyš,
otevři své oči a viz,
neboť prostíráme prosby své před tebou
nedůvěřujíce ve skutky své,
ale v milosrdenství tvá mnohá.
Slyš, Pane, usmiř se, Pane,
viz a neprodleně čiň,
neprodlévej pro sebe samého, Bože můj,
máť jméno tvé město i národ tvůj!"

I vyslyšel ho Pán a Gabriel, anděl Boží, oznámil mu, že Jerusalem znova bude zbudován, a spolu dal žasnoucímu proroku nahlédnouti do plánů Hospodinových, jež úmysl spásy všeho lidstva obsahovaly.

Když jsem ještě mluvil a modlil se,
vyznávaje hříchy své i hříchy lidu svého israelského
a prostíraje prosby své před obličejem Boha svého,
aj, Gabriel

rychle přiletěv dotekl se mne
v dobu večerní oběti a řekl:

„Danieli, nyní jsem vyšel,
abych tě poučil, abys rozuměl.
Sedmdesát (ročních) týdnů je stanoveno
tvému národu a svatému městu tvému,
aby zamezena byla neřest,
aby konec vzal hříchy
a zahlazena byla nepravost,
aby přivedena byla věčná spravedlnost,
aby se splnilo viděnií proroctví,
aby pomazán byl svatý svatých.
Věz tedy a pozoruj:
Od vyjití výroku,
aby zase vystavěn byl Jerusalem,
až do pomazaného knížete,
bude sedm týdnů a šedesát dva týdny (rozuměj: roční).
— — — — — — — — — —*)
A po těch šedesáti dvou týdnech
zabit bude pomazaný
a nebude jemu (to zabití) na škodu.
Utvrdí pak smlouvu s lidstvem
v jednom týdnu;
a v polovici toho týdne přestane oběť krvavá
*Mt 24 ve chrámě bude ohavnost zpuštění [i nekrvavá;
a až do skonání a konce potrvá to zpuštění."

Hebrejský text naznačuje, v čem tato ohavnost zpuštění bude záležeti: „a na peruti ohav přijde pustošitel" — ve smyslu: Vojsko římské přiletí (rychle se přiblíží) k Jerusalemu, na jeho posvátných místech postaví ohavné modly a bude tam konati (pohanskou) svoji bohoslužbu.

Dle toho mělo od sedmého roku vlády Artaxerxa Longimana (= Dlouhorukého), který dovolil Židům město jejich hlavní znovu zbudovati, jak o tom bude níž obšírněji vypravováno, či od roku 458. před Kristem, uplynouti 7 a 62 a půl sedmiletí (to jest 487 roků) do smrti Krista — „Pomazaného". A vskutku podle nejnovějšího badání zemřel Kristus Pán roku 30. našeho letopočtu (15. den měsíce nisanu r. 783. po založení Říma).

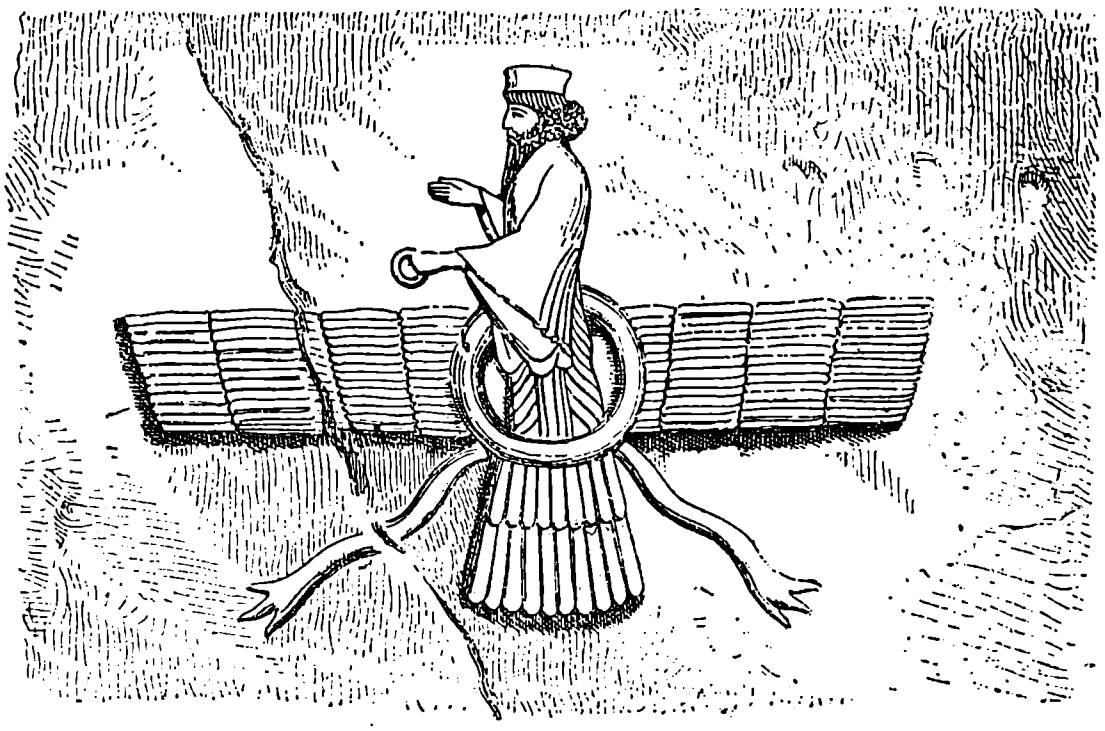
Prorok nepraví sice, že bude město hmotně zničeno v témž sedmdesátém týdnu, aniž praví, kdy, zda později či dříve se tak stane; udává

*) Předpověď znovuzbudování Jerusalema: „A zase vystavěna bude ulice a zdi za tísnivých časů."

jen příčinnou souvislost smrti Mesiášovy se zkázou Jerusalema. Nám nyní, kdy předpověď došla svého splnění, je známo, že se tak stalo roku 70. od Římanů, vedených Titem.

Proroctví podivuhodné přesnosti, jedno z největších — —

Ono bylo příčinou, že naděje v příchod Mesiáše byla tak živá právě za dob, kdy se ku konci chýlily roční týdny Danielovy. Talmud později přísně zakázal Židům počítati tyto Danielovy týdny, aby tím způsobem nebyli přivedeni ke Kristu.

Staroperský bůh Ahura-Mazda. Z královské hrobky u Persepole.

NÁVRAT.

O této periodě osudů národa israelského vypravují knihy Esdrášova a Nehemiášova či dle jiného způsobu označování dvě knihy Esdrášovy.

Původně tvořily knihu jednu. Složeny jsou z více součástí nestejného původu; hlavní složky jsou vzaty z deníku Esdrášova a ze zápisků Nehemiášových.

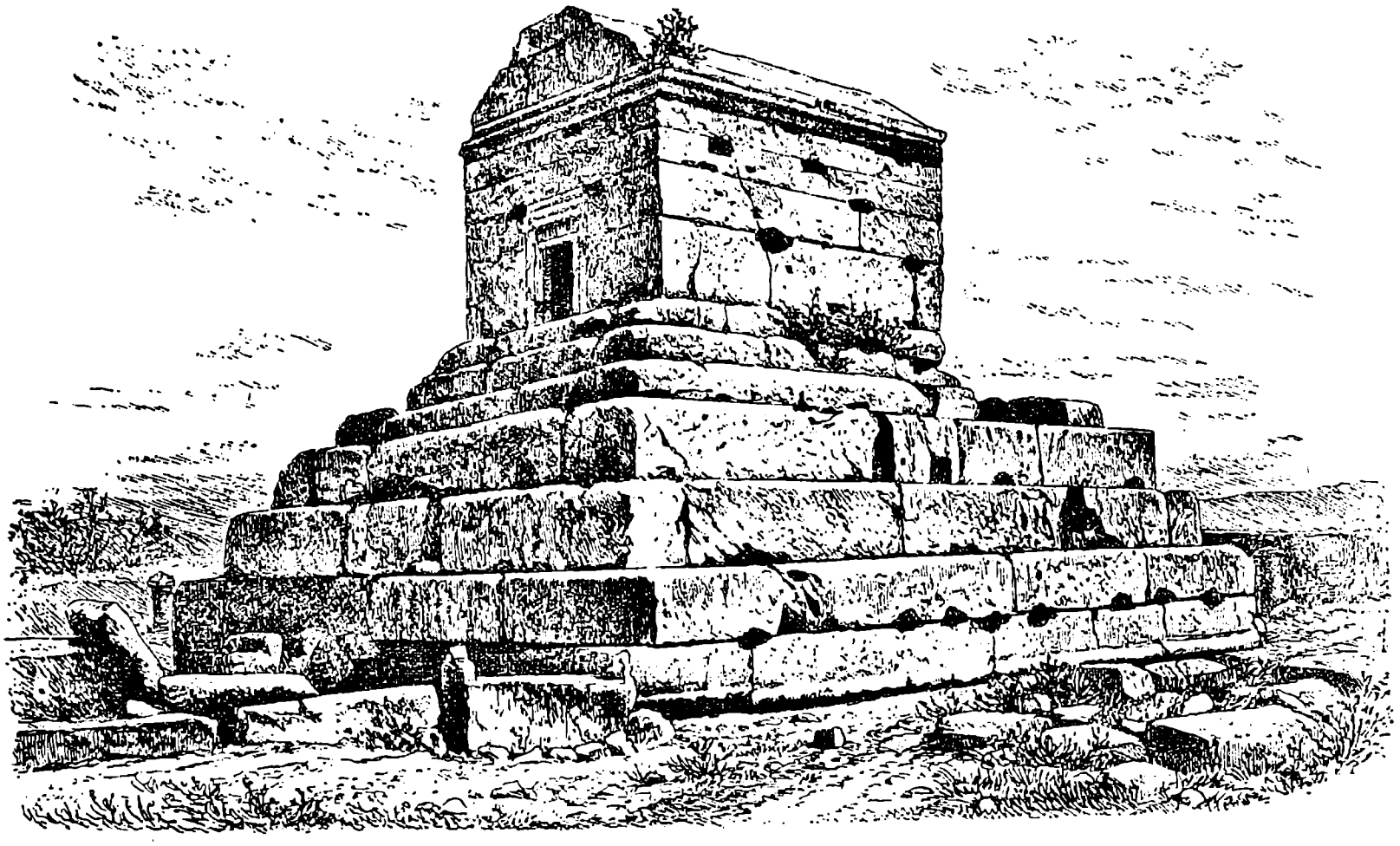
Za skladatele těchto knih považuje obecné podání Esdráše. Chtěl čtenářům svým i budoucím připomenouti věrnost Boží, která splnila, co ústy proroků o vzkříšení národa israelského byla slibovala, že tedy s důvěrou lze očekávat i náplň slibů mesiášských, budou-li Judovci šetřiti smlouvy s Bohem učiněné.

Zorobabel.

I Esd 1 Kyros, perský král, který právem sluje „Veliký", chtěje míti na nejzazší hranici své říše vděčné a věrné poddané, dal r. 538. rozhlásiti po veškeré zemi: „Kdo z vás jakkoli patří k národu Hospodina, Boha nebes, ať jde do Jerusalema, který je v Judsku, a staví dům Hospodinův." Povstaly tudíž hlavy rodové z Judy a Benjamina, kněží a levité — každý, komu to vnukl Bůh, — aby šli a stavěli chrám Hospodinův. Král vydal jim posvátné nádoby, jež byl Nabuchodonosor odnesl z chrámu jerusalemského. Ale všichni Israelité neměli se k návratu do zpustošené vlasti, kde nekynul jim blahobyt, kdežto v zajetí dodělali se mnozí slušného bydla. Někteří setrvali aspoň nějaký čas ještě v Babylonsku, jiní, a to právě zámožnější část národa, mínili tam zůstati navždy; těm rozkázal Kyros, aby vracející se krajany své penězi a jinak všemožně podporovali.

Dovolení králova užilo asi 50.000 Israelitů. Byli to v převážné většině, ne-li skoro výhradně, jen příslušníci bývalého království Judského, tedy kmen Juda, Benjamin a Levi. Z této příčiny a pak, že byl mezi nimi kmen Judův početně nejsilněji zastoupen, stává se k označení všech běžným slovo „Judovci". V tomto širším smyslu „Judovců" třeba bráti i slovo Židé, kterého bude nyní dále pravidlem užíváno k označování těch, kdo zbyli z potomstva Jakubova (Israelova), v národně a nábožensky

cizím živlu neutonuvše. Zda se vraceli s Judovci také potomci zajatců ze severní říše israelské, jichž otcové byli od Assyrů odvedeni a kteří po převzetí územní državy assyrské od Babyloňanů rovněž jako Judovci v hranicích babylonského státu se nalézali, těžko s jistotou říci. Bylo-li tomu tak, po případě pokud tomu tak bylo, jsou také tito zahrnuti pod výrazem „Judovci". Naše české slovo „Žid" jest hebrejské Juda (Jude), románskou výslovností jazyku našemu přizpůsobené; bez tohoto cizího prostředkování vytvořena jest z téhož kořene odvozenina Judovec, jíž zde nejčastěji užíváme. A tak dal kmen Juda ostatním jméno a slovo „Židé"

Hrob Kyrův u Pasargad.

(Judovci) jest označením všech potomků Jakubových, jako jím bylo prvotně slovo „Israelité".

Tito tedy Židé vrátili se pod vedením vnuka krále Jechoniáše jménem Zorobabela a velekněze Josua r. 535. do Palestiny. O prvním z nich, zvláště horlivém vůdci, chvalně se zmiňuje Sirachovec:

„Kterak oslavit Zorobabela? [Sir 49
Jeť on jako pečeť na pravé ruce."

— či jinými slovy: Jest ozdobou lidu israelského, jako pečetní prsten zdobí ruku. A rovněž druhého velebí otázkou:

„Kterak oslavit také Josua, syna Josedekova?"

Vracející se byli plni nejrůžovějších nadějí, jak o tom svědčí tehdy napsaný žalm:

Ž 84

Požehnal jsi, Hospodine, své zemi,
obrátil jsi osudy Jakobovy;
odpustil jsi nepravost svého lidu,
ráčil jsi přikrýti všechny hříchy jejich;
zmírniti jsi ráčil hněv svůj,
upustil jsi od svého rozhorlení.
Rač nás obnovit, Bože naší spásy,
a své blaho rač nám poskytnouti!

Poslechnu, co mi řekne Hospodin Bůh...
Ano, pokoj zvěstuje lidu svému,
svatým svým, jejichžto srdce ho vyhledává.
Skutečně blíží se těm, již ho ctí, pomoc jeho,
aby zas sídlila sláva v naší zemi,
láska a věrnost aby se potkávaly,
spravedlnost s pokojem aby se líbala,
aby věrnost vyrůstala ze země
a spravedlnost vyhlédala s nebe.
Sám Hospodin bude dávat požehnání,
a naše země vydávat úrodu svou;
spravedlnost bude chodit před ním,
bude kráčeti po cestě za ním.

I Esd 3 Vrátivší se nechtěli již obnoviti pozemskou říši Davidovu; měli zcela jiný názor o svém poslání. Chtěli znovu vystavěti chrám v Jerusalemě a sloužiti Bohu tak, jak hlásali Mojžíš a proroci. Zbudovali pak nejdříve oltář Boží na jeho bývalých základech a podávali na něm Hospodinu celopal ráno i večer.

Tehdy, o slavnosti stánků, po prvé zpíván byl děkovný žalm:

Ž 106

Aleluja.
Chvalte Hospodina, neb je dobrý,
neboť je na věky milosrdenství jeho.
Tak rcetež Hospodinovi vykoupenci,
které vyprostil z ruky nepřátelské.
Seděli v temnotách a ve stínu smrti,
spoutáni jsouce bídou a železem,
neboť se zprotivili příkazům Božím,
pohrdli úradky Nejvyššího;
proto pokořil bídou srdce jejich,
klesli a neměli pomocníka.
I volali k Hospodinu v soužení svém,
a on z tísně jejich je vysvobodil:

vyvedl je z temnot, ze stínu smrti,
a také zpřetrhal jejich pouta.
Ti nechť chválí Pána za jeho milost,
za jeho divy lidem učiněné,
za to, že rozlámal bronzové brány,
za to, že roztříštil železné závory.

Roku následujícího (534.) kladeny byly základy k novému chrámu. To když se dálo, stáli kněží v rouše svém s troubami a levité, synové Asafovi, s cimbály, aby chválili Boha dle Davida, krále israelského. A zpívali střídavě chválíce a slavíce Hospodina . . .

Zpívejte Hospodinu píseň novou, Ž 97
neboť zázračné věci učinil.
Na pomoc mu přispěla pravice jeho,
pomáhalo mu svaté jeho rámě.
Známou učinil Hospodin svou spásu,
před zraky národů zjevil svou spravedlivost.
Rozpomněl se na své milosrdenství,
jakož i na věrnost domu Israelovu.

Nyní viděly všecky končiny světa,
kterak Bůh náš vysvobodil nás.
Radostně slav Boha veškerá země,
zpívejte a jásejte a hrajte!

Hrajte Hospodinu na citaru,
na citaru, jakož i hlaholem zpěvu,
trubte na táhlé trouby i zvučné rohy,
jásejte před tváří krále Hospodina.

Ať hučí moře a vše, čeho je plno,
okruh zemský a jeho obyvatelstvo;
řeky rukama ať tleskají
a všecky hory ať plesají
před Hospodinem . . . !

Také všecek lid jásal velmi hlučně chvále Hospodina. Mnozí však z kněží a levitů, jakož i hlavy rodů, totiž starší, kteří byli viděli chrám prvý, plakali velmi hlasitě, když zakládán byl chrám tento před jejich očima, zatím co ostatní množství hlučně jásalo. Aniž mohl kdo rozeznati zvuk jásotu od hlasu plačícího lidu, neboť vesměs křičel lid velmi hlučně, že to bylo slyšeti daleko.

Avšak Samařané, kteří se byli do okolí Jerusalema nastěhovali, do majetku Judovců v zajetí odvedených, nebyli rádi návratu Židů z Babylonska bojíce se, že tím budou ohroženi. Proto se snažili docíliti, by nová obec tu nezapustila pevných kořenů, ale rozprchla se nebo živo- I Esd 4

řila po způsobu židovské chudiny, která do zajetí odvlečena nebyla a v Judsku zůstala. I nabízeli se Židům, že jim budou pomáhati při stavbě chrámu, aby se tak domohli v Jerusalemě vlivu a potom dle možnosti i vlády náboženské a převahy politické.

Přistoupivše k Zorobabelovi a ke hlavám rodovým, řekli: „Nechať smíme stavěti s vámi; nebo tak jako vy hledáme Boha vašeho; hle, my přinášeli jsme oběti jemu ode dnů Asarhaddona, krále assyrského*), který nás sem uvedl."

Památky klínopisné vypravují, že jmenovaný král dobyv Sidonu rozbořil jej a převedl obyvatele jeho do Assyrie. Za ně umístil ve Fénicii lid ze severnějších a východnějších krajin. Tyto živly šířily se jižně až do Samařska, splynuly se živly příbuznými, dříve sem nastěhovalými, a pamatovali si, že je tam usadil Asarhaddon. — V této době, ne-li již o něco dříve, opatřili si Samařané, pokládajíce se za potomky starých Israelitů, zákoník Mojžíšův.

Zorobabel však obávaje se, že by lid přejati mohl od Samaritánů pohanské jejich obyčeje, a nechtěje v nebezpečí uváděti ryzost víry svého lidu, odmítl nabídku jejich. Nato oni — ze msty — překáželi Judovcům ve stavbě chrámu. „Unavoval lid té krajiny ruce lidu judského a vytrhoval je ze stavby" — praví kniha Esdrášova. A najímali agenty, kteří působili u perských úřadů i samého dvora královského k tomu, aby další stavba chrámu byla Židům zakázána. Obviňovali je z úmyslů velezrádných: že chtí domoci se samostatnosti, až by chrám i Jerusalem znovu sobě vystavěli. Kyros nezabýval se osobně lživými těmito žalobami, maje důležitější věci na starosti. Rozhodovali o nich jeho úředníci a ti rozhodli v neprospěch Židů. Tehdy přetrženo bylo dílo domu Páně v Jerusalemě.

*

I Esd 5, 6 Teprve roku 520. na popud proroků Aggea a Zachariáše vzbuzen byl nový a větší zájem o práce chrámové, a král Darius Hystaspis dav se znova, nestranně informovati, zrušil dřívější zákaz. Židé stavěli tedy dál, ale nadmíru liknavě, omlouvajíce se nevhodností doby k dostavbě chrá-
Ag 1 mové. „Ještě není tu čas, aby stavěn byl dům Hospodinův!" Chtěli vyčkati, až nastanou lepší doby, až s utěšenějším hospodářským stavem docílí se i rozmnožení hmotných prostředků k opětnému vybudování chrámu.

Tu jme se jim prorok Aggeus (hebr. Chaggai = Sváteční) důtklivě do duše a do svědomí mluviti: „Je čas pro vás, abyste bydlili v domech, deskami pokládaných, kdežto dům Boží je pustý?" Mohou-li přepychově

*) Vládl od roku 680 do 669.

zařizovati své domy, budou při dobré vůli také s to, aby opatřili potřebný náklad na chrám. A poukazují-li na svůj hospodářský stav nepříliš utěšený, upozorňuje, že právě to je trest Hospodinův za nedbalost jejich a nedostatek horlivosti pro čest Boží. „Sili jste mnoho a sklidili málo; jedli jste a nejste nasyceni, pili jste a nejste napojeni; přikryli jste se, ale nezahřáli; a kdo si chtěl střádat mzdu, vkládal ji v pytlík děravý."

Toto praví Hospodin zástupů: „Pozorujte, co vás potkalo! — Vstupte na horu, noste dříví, stavějte dům, a dojdu v tom záliby a slávy . . ."

I vzbudil Hospodin ducha Davidovce Zorobabela, místodržitele judského, a ducha Josue, syna Josedekova, velekněze, jakož i ducha ostatních ze všeho lidu, i šli a pracovali o domu Hospodina zástupů, Boha svého.

Také Zachariáš prorok zasahoval blahodárně, podpíraje snadno ochabující vůli jejich vřelým slovem vlastním i důtklivými domluvami Hospodinovými.

„Obraťte se ke mně, praví Hospodin zástupů, i obrátím se také já Zach 1
k vám. Nebuďte jako otcové vaši, k nimžto předešlí proroci volali říkajíce: ‚Toto praví Hospodin: Odvraťte se od svých cest zlých' — ale neslyšeli, aniž mne dbali.

Otcové vaši — kde jsou? A proroci — zdali na věky bývají živi? Slova má však a ustanovení má, jež jsem uložil služebníkům svým prorokům, zda nepostihla otců vašich, že se obrátili a řekli: ‚Jak si umínil Hospodin zástupů, že s námi naloží podle cest našich, tak s námi naložil?'"

*

Konečně roku 515. dokončena byla stavba, rozlohou i vnitřním uspo- I Esd 6
řádáním podobná chrámu Šalomounovu. Scházela tu však archa úmluvy — prorok Jeremiáš ji skryl při zkáze Jerusalema, ale nikdo ji potom již nenalezl — a byl tu pouze jediný oltář kadidlový, jediný stůl chlebů posvátných a jediný zlatý svícen. Chrám byl slavnostně posvěcen, načež konány v něm o svátcích velikonočních po dlouhé době zase předepsané oběti a posvátné obřady.

Všeobecnou radost kalil toliko stesk starců, pamatujících ještě chrám Šalomounův, kteří viděli, že nový chrám co do krásy a výstavnosti nikterak se mu nevyrovná. Ale prorok Aggeus těšil je předpovědí, že tento chrám, ačkoli co do úpravy jednodušší, přece slávou převýší chrám Šalomounův, jelikož zanedlouho posvěcen bude přítomností Mesiášovou: „Vzmuž se, Zorobabeli, vzmuž se Josue, synu Josedekův, veleknězi, Ag 2
vzmuž se všecek lide země, praví Hospodin zástupů! Já s vámi jsem. Máme smlouvu, kterou jsem umluvil s vámi, když jste vycházeli z Egypt-

ské země, a můj duch jest mezi vámi! Nebojte se! Ještě jednou, brzy, otřesu já nebem i zemí, mořem i souší; otřesu všemi národy, i přijde Žádoucí všem národům, a naplním dům tento slávou. Větší bude sláva tohoto domu nového, nežli byla prvního, praví Hospodin, a na místě tomto dám pokoj."

Podobně těšil je prorok Zachariáš: Hospodin dá lidu svému krále vítězného, který založí světovou říši pokoje.

Zach 9
*Mt 21

„Plesej velmi, dcero Sionská,
vesel se, dcero Jerusalemská!
Aj, tvůj král ti přichází,
spravedlivý a spasitel;
chudý jest on a sedí na oslici,
na oslátku, osličím mláděti.
Zlomeny budou bitevní luky,
prohlásí pokoj národům,
a panování jeho bude od moře až k moři,
od řek až do končin země."

A ve svých obrazech o pastýři a stádci jeho otevíral jim dálné perspektivy mesiášské říše:

Zach 11

U vidění pase Zachariáš na rozkaz Hospodinův stádo Boží. Aby je zkusil, žádá, by ocenilo jeho pastýřskou práci. Odhadlo ji směšně nízko.

*Mt 27

„Odvážili mně za mzdu třicet stříbrných. Tu mi Hospodin řekl: ‚Vrz to hrnčířovi, krásnou mzdu, kterou jsi byl oceněn od nich!' Vzal jsem tedy třicet stříbrných a vrhl jsem je do domu Hospodinova hrnčířovi."

Zach 12

Líče osudy stáda přichází až k tomu, jak stádo bolestně naříká nad zabitým pastýřem. „A vyleji na dům Davidův a na obyvatelstvo jerusalemské ducha milosti a modliteb, i patřiti budou na mne, kterého

*Jan 19

zbodali, a kvíliti budou nad ním, jako se kvílívá nad jedináčkem a žalostnit budou nad ním, jako se žalostnívá nad úmrtím prvorozence." Hospodin otevře Jerusalemu studni, jejíž voda spláchne všecky skvrny s lidu, zejména modlářství a lžiproroctví s ním spojené, jakož i vraždu, spáchanou na pastýři-Mesiáši. Většina stádce zahyne, zbytek vejde s Hospodinem v novou smlouvu.

*Jan 3

„V den ten bude míti studnu otevřenou dům Davidův a obyvatelé jerusalemští k obmytí hříchu a skvrny. V den ten — praví Hospodin zástupů — vyhladím jméno model ze země a nebude již vzpomínáno jich; také falešné proroky vzdálím ze země: hanbiti se budou, každý z vidění svého, že prorokoval; aniž se budou přikrývati pláštěm ze srsti, aby lhali, ale každý řekne: ‚Nejsem prorok, oráč jsem;

jeť Adam vzorem mým od mého mládí.' A bude-li tázán: ‚Co jsou rány tyto mezi rukama tvýma?' odpoví: ‚Těmi byl jsem zbit v domě těch, kteří mě milovali!'"

Lžiproroci, aby dodali svým výmyslům větší váhy, oblékali se v roucho hrubé, přiměřené životu přísnému, který po příkladu pravých proroků nevedli sice, ale dojem jeho snažili se aspoň vzbuditi. A zapírali svoje dosavadní podvodné zaměstnání, za které se dávali od lidu živiti, a dovolávali se příkladu Adamova, jenž v potu tváře dobýval si chléb vzdělávaje půdu. Ze zmínky o ranách „mezi rukama", tedy na prsou nebo v obličeji, možno souditi, že příslušníci prorockých cechů dělali si znamení na těle, jizvy nebo něco podobného. Lžiprorok se vymlouvati bude, že si to sám neudělal, ale že byl zraněn . . . Výrok ten, přizpůsobený, kladen jest při bohoslužbě o svátku Pěti ran Kristových v ústa božskému Trpiteli: Ti, kteří měli jej milovati, které si k lásce zavázal tolikerým a tak velikým dobrodiním, zryli jej tolika ranami . . .

„Ó meči (meč — nástroj ran a smrti), povstaň na pastýře mého (= Mesiáše) Zach 13
a na muže, jenž mým jest společníkem
— praví Hospodin zástupů —;
b i j p a s t ý ř e a r o z p r c h n o u s e o v c e. * Mt 26
A v celé zemi — praví Hospodin —
dvě třetiny budou rozptýleny a zhynou,
ale jedna třetina v ní zbude.
Tu třetí část provedu ohněm
a pálití je budu, jako bývá páleno stříbro,
a vyzkouším je, jako bývá zkoušeno zlato.
On vzývati bude mé jméno
a já uslyším ho.
Řeknu: ‚Lid můj jsi ty,'
a on řekne: ‚Hospodin jest Bůh můj.'"

*

Z této doby, po návratu Židů ze zajetí babylonského, když dostavěn byl chrám, pochází žalm, nadepsaný v mnohých rukopisech „vzkříšení" (národa z poroby k novému životu):

Plesejte jásavě Bohu všecky země, Ž 65
pějte chvalozpěvy jeho jménu,
pějte velebně ty chvalozpěvy!
Rcete Bohu: „Jak hrozné jsou činy tvé, Pane,
protože jest nesmírná moc tvoje,
lichotí tobě nepřátelé tvoji.
Všecky země klanějí se tobě,
zpívají tobě, zpívají tvému jménu."

Pojďte a pozorujte skutky Boží;
hrozný jest v činech, které na lidech koná.
Proměňuje moře v pevnou půdu,
že lze přejít řeku suchou nohou,
že pak se veselíme z něho.
Panuje svou mocí na věky věkův,
oči jeho národy pozorují,
odbojní nesmějí se vypínati.

Velebte, národové, našeho Boha,
hleďte, ať se rozléhá chvála jeho.
Neb on zachovává naše žití,
nedopouští, by nám klesaly nohy.
Ano, ty jsi zkoušel nás, ó Bože,
tříbils nás ohněm, jak tříbeno bývá stříbro.
Dopustils, bychom se zapletli do osidla,
mnoho soužení naložils na naše bedra.
Dopustils, že nám po hlavách jezdili lidé,
bylo nám procházeti ohněm a vodou,
avšak vyvedls nás, i pookřáli jsme.

Přicházím tedy s oběťmi do tvého domu,
abych splnil tobě sliby svoje,
které byly vyslovily rty mé,
které vyřkla ústa v úzkosti mé.
Obětuji tobě žertvy tučné,
přináším ti vůni z obětí beranů,
obětuji tobě býčky a kozly.

Pojďte a slyšte všichni, kdož Boha ctíte,
neboť budu vypravovati vám,
jak velké věci učinil mé duši.
Jeho jsem ústy svými se dovolával,
chvalozpěv díků maje již pod jazykem.
Chválen buď Bůh, jenž nezamítl mou prosbu
a své milosti mi neodepřel.

Zdá se však, že leccos ještě scházelo, aby poměry v Judsku za těchto časů zvány býti mohly utěšenými. Ale Židé podrobovali se vůli Boží. Netoužili již po slávě a lesku bývalé své říše, jež zavedly národ ke zpupnosti. Byli šťastni ve své prostotě a chudobě, jen když měli svého Boha. Tak aspoň plyne ze žalmu, tehda vzniklého:

Ž 130
Pane, není naduté mé srdce,
aniž oči mé se pyšní;
nehoním se za velkými věcmi,
na mne příliš vysokými.

Ale klidná a tichá jest duše moje:
jako kojenec v náručí matčině,
tak jsem spokojený, klidný.

Doufej, Israeli, v Hospodina
od času tohoto až na věky!

*

Po smrti Zorobabelově bylo Judsko na čas podřízeno perskému místodržícímu sousední Samaře.

* * *

Se Zorobabelem vrátila se poměrně dosti malá část zajatců do Palestiny. Většina jich zůstala v cizině; při mírné vládě králů babylonských a zvláště perských zdomácněli již v zemi zajetí svého a zařídili se v krajích eufratských tak, že nepomýšleli ani na přestěhování do staré vlasti, zejména ne ti, kteří narodivše se v cizině neznali Palestiny. A Bůh dále nad nimi bděl a řídil věci tak, aby někteří z nich se dostali k vynikajícímu postavení na dvoře královském a užili ho pak nejen ve prospěch svého národa, nýbrž i k rozšíření známosti pravého Boha a jeho zaslíbení.

K osobám takovým patřila Ester. Bible ve zvláštní knize vypravuje o této hrdinné ochranitelce svých krajanů.

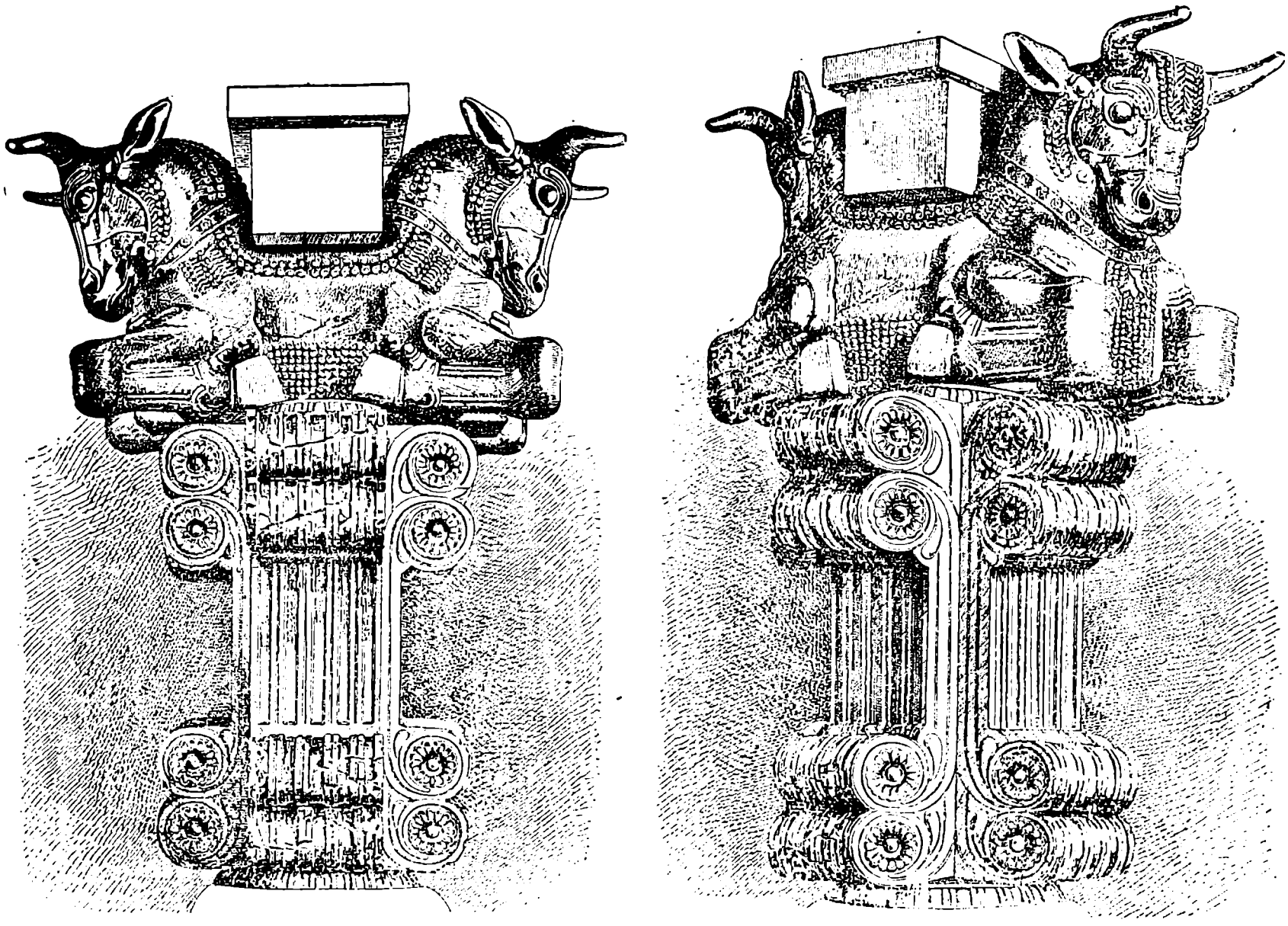
*

Za dnů Asuera krále byl ve městě Susách Žid, jménem Mardocheus, z kmene Benjaminova, muž veliký a při dvoře královském mezi prvními. Jeho rod převedl Nabuchodonosor, král babylonský, z Jerusalema do zajetí s Jechoniášem, králem judským. Ten ujal se dcery bratra svého, zvané Edissa, hebrejsky Hadassa, myrta, po smrti pak otce i matky její vzal si ji za svou. Byla to dívka neobyčejně krásná a všem, kdo ji spatřili, milá a příjemná. Est 2, 11.

Asuer jest biblické jméno známého nepřítele Řeků evropských Xerxa I. Děj náš spadá do doby, kdy mocný tento panovník vrátil se z nešťastné výpravy své proti Řekům, byv od nich poražen v námořní bitvě u Salaminy (r. 480. před Kr.). Rozmrzelý nad nezdarem válečným odsunul Xerxes záležitosti státní a politické a oddal se rozkošnictví. Dvořané, aby svého pána lépe naladili, navrhli mu, aby byly „rekvirovány" nové dívky do harému. „Buďtež rozesláni, kdo by hledali po všech krajinách děv krásných, panen, ať přivedou je do města Sus a dají je do harému královského." Ta řeč líbila se králi. Rozkázal, aby se stalo tak, jak mu poradili.

Starovýchodní národové zapomněli, že král je pro veřejné blaho, tedy pro stát a národ, a domnívali se naopak, že stát a národové jsou toliko pro krále. Panovník činil si bezmezné nároky na všecky dívky v říši; byly mu dodávány do harému právě tak, jako do královských stájí koně!

Když se rozhlásil králův rozkaz, a dle jeho vůle mnoho krásných panen přivedeno bylo do Sus, odevzdána byla též schovanka Mardocheova,

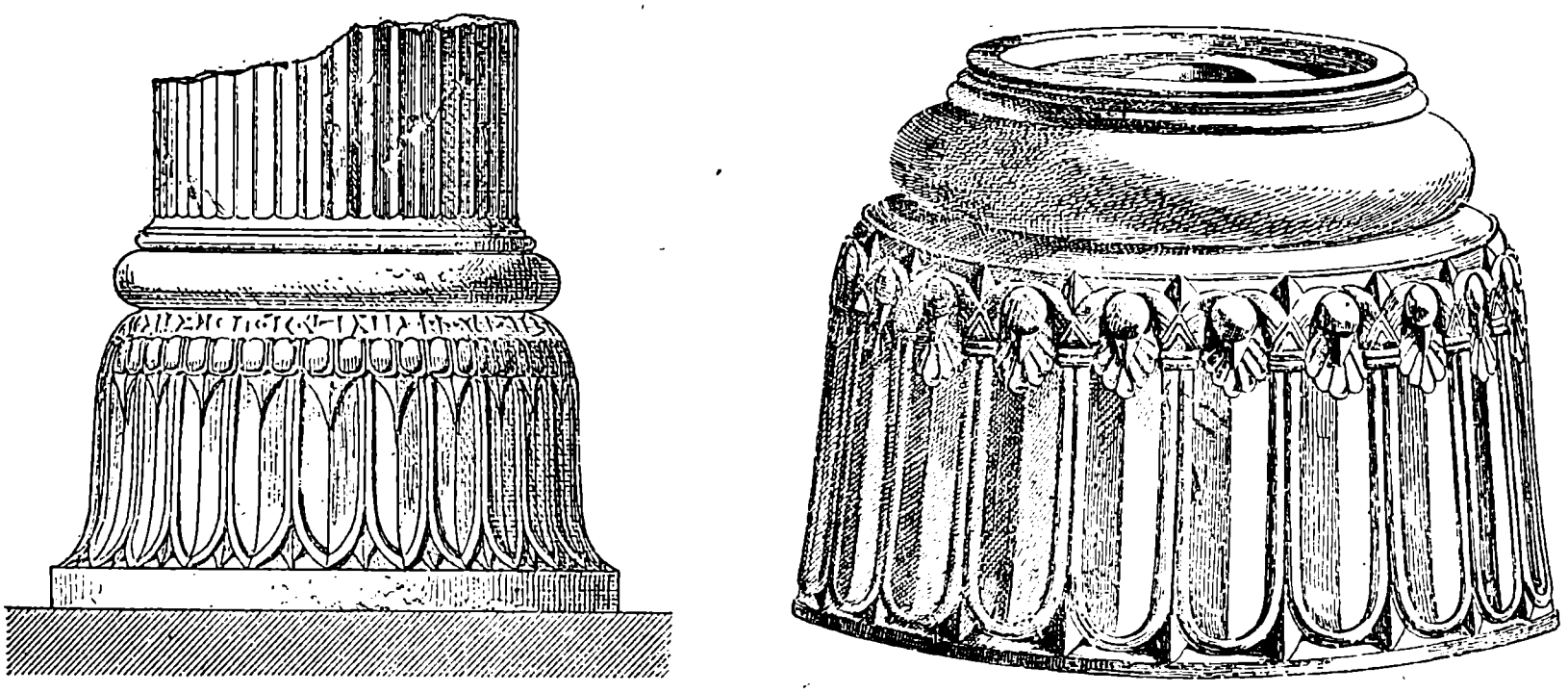
Ze předu. Se strany.

Hlavice sloupů ze Sus. V pařížském Louvru.

aby chována byla v počtu žen. Židovský původ a typ nebránily jí překročiti práh harému; naopak, vilní vládcové Východu milovali rozmanitost krásek co do podoby i plemene. Uvedena byvši do akropole susské nenazývala se jako dříve jménem hebrejským, nýbrž dáno jí jméno perské „Ester" — hvězda. Nevyzradila však národnosti své a původu svého, ježto jí byl přikázal Mardocheus, aby o tom mlčela. A nebylo to nesnadné: králi šlo jen o to, aby měl krásnou ženu, dále se nestaral. Mardocheus procházel se každý den před nádvořím domu, ve kterém vybrané panny chovány byly (= harému), jsa starostliv, jak se má Ester,

a chtěje věděti, co s ní bude. I zamiloval si ji král nade všecky ženy, že vstavil na hlavu její korunu a učinil ji královnou; kázal také připraviti hody převeliké všem knížatům a služebníkům svým ke sňatku a svatbě s Esterou, dal úlevu všem krajinám a obdaroval je velmožnosti královské přiměřeně. — Králové perští mívali kromě četných žen harémových několik zákonitých manželek (královen), v jichž volbě a počtu nebyli nikterak omezeni. První mezi nimi byla vládnoucí královnou.

Mardocheus neustával zastavovati se u brány královské, aby měl ustavičné zprávy o adoptivní dceři své a aby jí přispěl radou, kdyby jí potřebovala. Ester bydlela v paláci Asuerově, ve zvláštní jeho části, v domě žen. Jednou odkryl Mardocheus úklad, jejž dva strážcové brány strojili životu svého pána. Hned oznámil to královně Ester a ta králi jménem

Patky sloupů ze susských staveb.

jeho. Vyšetřováním byla věc potvrzena. I byli oba ztrestáni na hrdle, a bylo to zapsáno na listy pamětní a vloženo do letopisů královských.

Potom král povýšil jakéhos Amana (hebrejsky Hámán), původu méd- Est 3
ského; vyzdvihl křesło jeho nade všecka knížata, která měl. My bychom řekli: jmenoval jej svým velkovezírem. Všichni poddaní krále klekali na kolena a klaněli se novému milostníku Xerxovu; jediný Mardocheus neklekal, aniž se klaněl jemu. — Tento odpor k Amanovi dlužno vykládati z Mardocheova náboženského a národního sebevědomí; hrdost svoji pokládal Mardocheus za náboženskou ctnost, nevida v ní pýchu, a zašel dále, než připouštěla povinnost poddaného k zákonité vrchnosti. Proto nemá svatopisec ani slova chvály pro tento čin Mardocheův. Klekati, ano i čelem na zemi se klásti (= klaněti se) nebylo pokládáno za projev

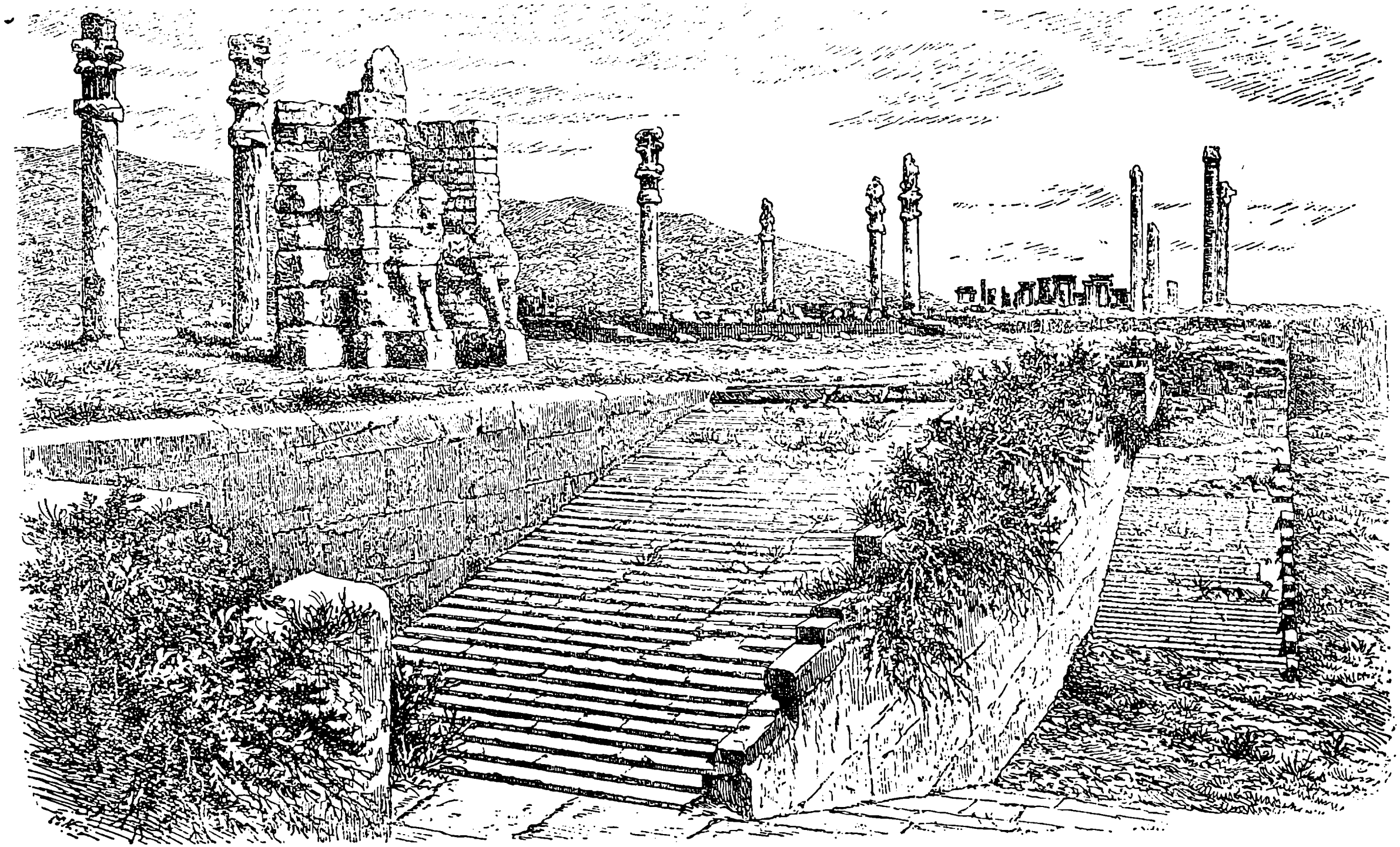
úcty výhradně božstvu příslušný. Tak prokazoval Abraham úctu vzácným hostům, Mojžíš faraonovi, Daniel králům perským.

I oznámili to služebníci královští Amanovi. Uslyšev to Aman a vskutku shledav, že Mardocheus před ním nekleká a neklaní se mu, rozhněval se velmi a měl to za nic, aby toliko na Mardochea vztáhl ruce své, — byltě slyšel, že je z národa židovského, — ale umínil si všechen židovský národ, který žil porůznu v říši perské, zahladit. — Uražená pýcha Amanova nechce se spokojiti smrtí jediného Mardochea, ale obětí usmiřující se má státi celý jeho národ. Kolikeronásobnou „odvetu" žádala mnohdy moderní zpupnost a krvelačnost?!

Vhodný den k provedení svého záměru nemohl si Aman dle pověrečných názorů oné doby vyvoliti sám; bylo třeba obvyklého v Persii prostředku věšteckého, metání losů nebo kostek. Los, vržený před ním do osudí, odkázal vykonání pomsty nad Židy na dobu poměrně dalekou — dvanácti měsíců. Když byl i den zamýšleného „pogromu" takto určen, zbývalo vymoci na králi svolení. Oblíbený dvořan nepochybuje, že ho
Est 13 dosáhne. Líčí mu Židy jako národ, který, jsa po všech krajinách říše rozptýlen, působí jako prvek rozkladný: zvrácených zákonů užívá, královskými rozkazy pohrdá a tím všech národů pokoj i svornost ruší. Tehdy skutečně všelijací loupežní národové do říše vnikali, v ní se rozbíhali a usazovali, že nutno bylo je hubiti v zájmu bezpečnosti a pokoje státu. Aman namlouvá králi, že chce vyhubiti národ tohoto druhu, a chytře zamlčuje jméno jeho. Aby pak spíše došel splnění svého přání, nabízí pánu svému pro poklad královský 10.000 hřiven stříbra na účet jmění svých nepřátel. — Hřivna (talent) stříbra vážila v dobách perských asi 34 kg. Byla by to tedy v našich penězích suma veliká. Těžko však říci, že by to byl odhad veškerého nemovitého majetku Židů v Persii. Spíše se zdá, že výraz „10.000" je běžná číslice, znamenající „velmi mnoho". Aman věděl, že po válkách s Řeky jsou perské finance státní na mizině, a že tedy krále svému záměru získá, odkryje-li nový zdroj příjmů.

Est 3 Asuer schválil návrh Amanův a svěřil mu vlastní pečeť svou, aby zpečetiti mohl vyhlazovací edikt. Tím dostalo se Amanovi moci, úřední cestou zosnovati „pogrom", řež, proti lidem, které sám teprve blíže označí. V moderním státě, milovném pořádku, je sice takový pogrom od státní moci dekretovaný věcí neslýchanou, v Orientu však i do nejnovějších časů, na př. proti křesťanům, se opakuje.

Několik pečetidel z dob Achaimenovců se zachovalo. Na pečetidle Dariově, které je majetkem britského musea v Londýně a má podobu

Aby si mohl čtenář utvořiti jakousi představu o stavbách susských, předkládáme zde — z nedostatku stavebních památek susských — obrázky památek druhého sídla králů perských, Persepole.

1. Velké schodiště na terasu propylejí a paláce Xerxova.

krystalového válečku, zobrazen král mezi dvěma datlovými palmami, jak loví lvy. Trojjazyčný nápis praví: Já Darius, král.*)

Est 3, 13 Když proskripční listy byly napsány a pečetí královskou opatřeny, rozeslal je Aman bez meškání kurýry do všech částí říše. Ačkoli měl býti edikt vykonán teprve několik měsíců později, pospíšil si s jeho publikací, protože královský rozkaz, byl-li prohlášen, musil býti neodvolatelně vykonán; ani sám král nemohl změniti to, co byl slíbil nebo nařídil. Takový byl obyčej za vlády Achaimenovců, královského rodu Xerxova.

Výnos králův ihned byl v Susách vyvěšen; král a Aman slavili hody, kdežto Židé všichni plakali.

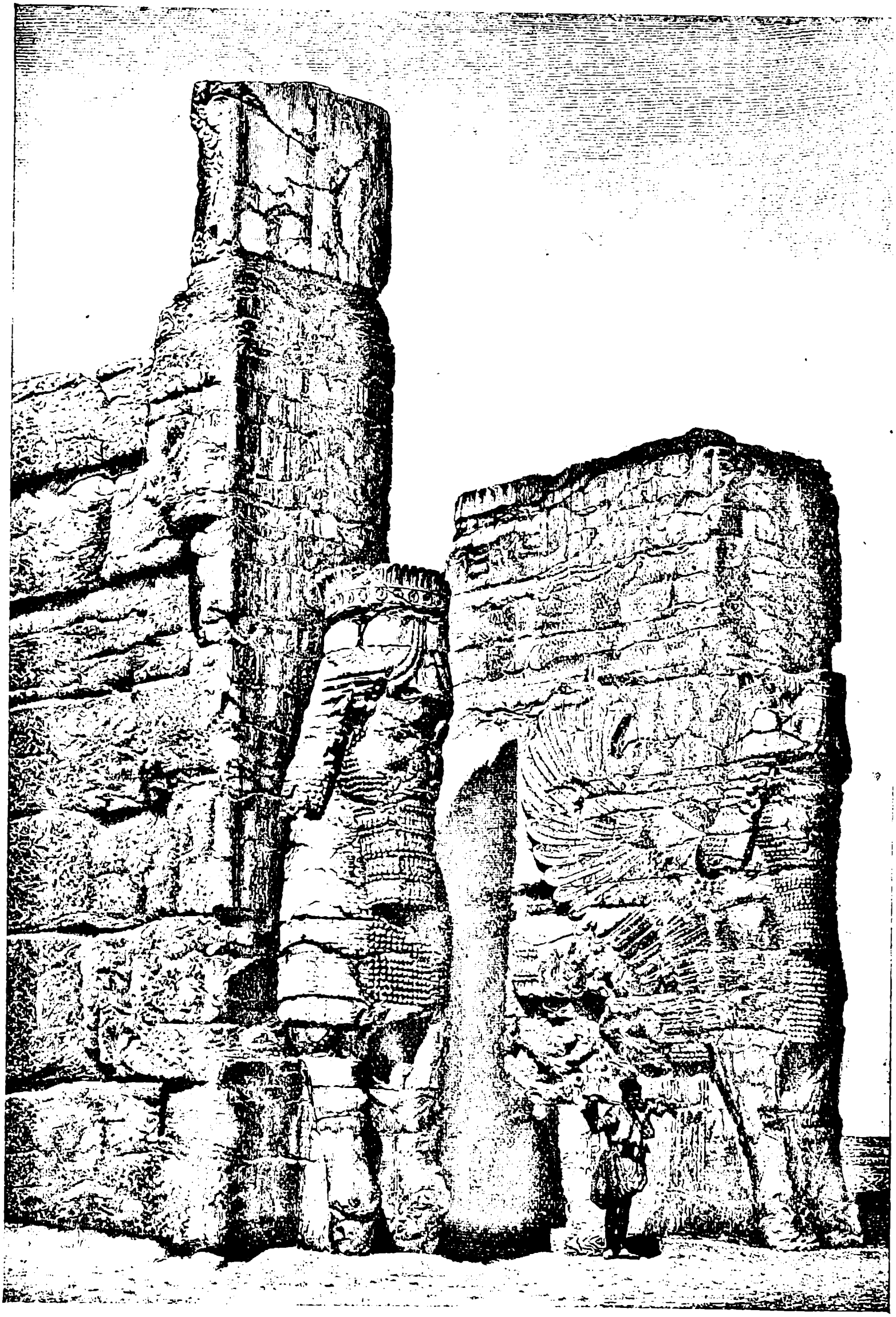
Est 4 Když to uslyšel Mardocheus, roztrhl roucho své, oblékl se v žínici, posypal hlavu popelem a prostřed města na ulici hlasem velikým naříkal, ukazuje hořkost mysli své, a s takovým kvílením šel až ke dveřím paláce královského. Služebné Esteřiny a komorníci přišedše oznámili jí počínání Mardocheovo a pláč všeho lidu židovského. Zavolavši tedy komorníka poručila mu, aby šel k Mardocheovi a zvěděl od něho, proč tak činí. I šel komorník, a Mardocheus oznámil po něm Esteře, co se přihodilo.

Podrobnosti děje, vypravované posvátným historikem, úplně odpovídají zvykům a obyčejům v té době v Persii zachovávaným, jak nám jsou z profánních dějepisců a z nápisů známy. I co se týká života při dvoře či dvorského ceremonielu a etikety, věc má se tak. Způsob, jak se dorozumívá Mardocheus se schovankou svojí, jest novým důkazem přesnosti biblického vypravování. Do harému vniknouti nemůže, vchází tedy s ní ve spojení prostřednictvím eunuchů. Právě tak vypravuje Herodot v příbězích maga Gaumaty o Fédymě, jež byla jednou z manželek královských.

Jediným prostředkem, jenž zbýval k záchraně Židů, bylo vymoci nový rozkaz, který by sice nerušil rozkazu prvého, ale který by dával Židům právo brániti se proti útočníkům. Mardocheus domníval se důvodně, že Prozřetelnost povýšila Ester k důstojenství královny perské jen proto, aby z ní učinila nástroj ku spáse bratří. Proto žádal od ní po komorníkovi,
Est 15 aby šla ke králi a prosila za národ svůj. A aby ji spíše pohnul ke kroku tak odvážnému, dovolával se její povinné vděčnosti. „Pomni na dni nízkosti své, kterak jsi krmena byla v ruce mé!“

Est 4 Ester vzkázala Mardocheovi: „Všichni služebníci královští a všecky krajiny, které jsou pod panstvím jeho, vědí, že kdyby někdo nejsa po-

*) Vyobrazení na str. 501. dílu I.

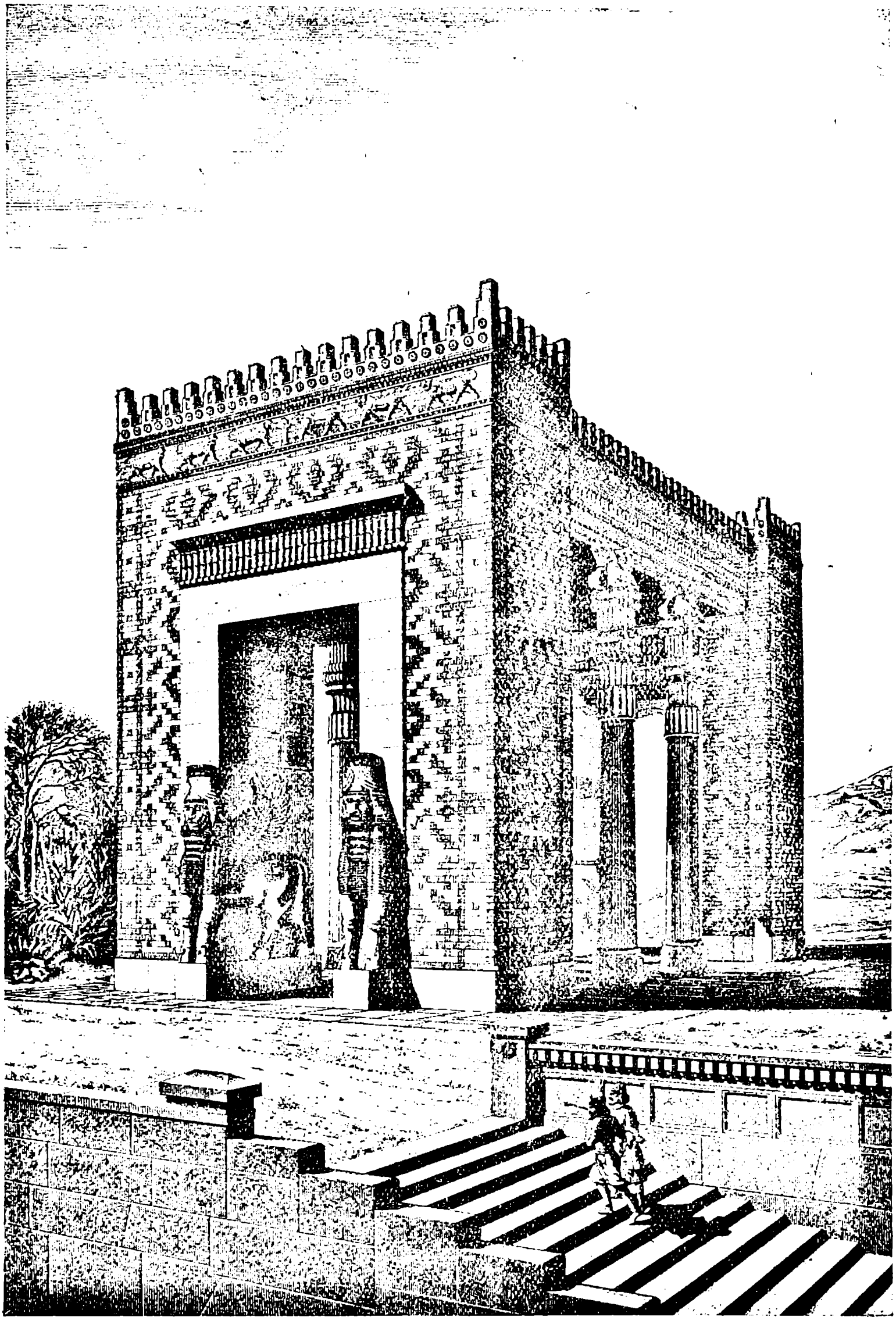

2. Propyleje Xerxovy. Podle skutečnosti.

volán vešel před krále, ihned, bez meškání má smrtí ztrestán býti, leč by král vztáhl k němu žezlo zlaté na znamení milosti. Jak tedy budu moci přijíti ke králi já, která již třicet dní nejsem volána k němu?" — Dvorní etiketa perská žádala, by král pokládán byl za vyšší bytost, aby pokud možno se neukazoval nikomu. Řecký dějepisec Herodot vypravuje, že Achaimenovci žili skryti a neviditelni ve svých palácích a že udíleli audience ukryti jsouce za záclonou, kterou střežil zvláštní úředník k tomu zřízený. Ani nejvyšší úředníci nesměli přistoupiti ke králi blíže než na 20 loket. Volný přístup ke králi měla pouze první z žen, vládnoucí královna, a tou byla pravděpodobně Amestris, z krve knížecí, ne však ostatní i prvořadé manželky (královny), k nimž patřila Ester. Ty směly vejíti, jen když je král k sobě povolal, nebo v pořádku stanoveném. Ester ovšem mohla žádati o slyšení u krále, ale buďto se bála, že by Aman krále zpracoval, a ten by prosbě její nevyhověl, anebo se domnívala, že se král na ni hněvá vlivem Amanovým, ana nebyla k němu volána již celý měsíc. — „Ale jdi," vzkazovala Mardocheovi Ester dále, „a shromáždi všecky Židy, které nalezneš v Susách, a modlete se za mne. Nejezte a nepijte tři dny a tři noci, já podobně se svými služebnými budu se postit a pak vejdu ke králi nejsouc volána a vydávajíc se tak v nebezpečí smrti . . ."

Šel tedy Mardocheus a učinil vše, co mu poručila Ester.

Est 14 Ona sama, odloživši roucho královské, vzala šat pláči a kvílení přiměřený, místo mastí rozličných popelem a prachem posypala hlavu, tělo své pak zkrušila posty. A modlila se k Hospodinu, Bohu Israelovu: „Pane můj, kterýžto jediný jsi král náš, pomoz mně osamělé, jež nemá pomocníka žádného jiného kromě tebe! Nebezpečí mé je mi v patách. Slýchala jsem od otce svého, že ty, Hospodine, vyvolils Israele ze všech národů, abys jej učinil dědičným majetkem svým na věčné časy. Ale zhřešili jsme před tebou, a proto dal jsi nás v ruce nepřátel. Spravedlivý jsi, Hospodine! Oni však nemají na tom dosti, že nás přetěžkou službou sužují, oni chtějí změniti tvé sliby, zahladiti dědičný majetek tvůj, zavřít ústa těch, kteří tě chválí, a uhasiti slávu chrámu i oltáře tvého. Rozpomeň se, Pane, ukaž se nám v době tísně naší a dej mi důvěru! Dej řeč přiměřenou v ústa má před obličejem lva a proměň srdce jeho! Hospodine, který všech věcí vědomost máš a víš, že mně jest odporná sláva bezbožných. Ty víš, k čemu jsem donucena, a že v ošklivosti mám odznak nádhery a slávy své, který mívám na hlavě, kdy se musím ukázati, a že ho nenosím, kdy bývám sama; víš, že se nikdy neveselila služeb-

3. Propyleje Xerxovy. Perspektivní pohled. Rekonstrukce Chipiezova.

nice tvá od té doby, co jsem přenesena byla sem, až do dneška, leč z tebe, Hospodine, Bože Abrahamův! Bože všemocný, vyslyš hlas těch, kteří žádné jiné naděje nemají, vysvoboď nás z ruky nespravedlivých a vytrhni mne z bázně mé!"

Est 5, 15 Dne třetího pak oblékla se v nádheru svou . . .

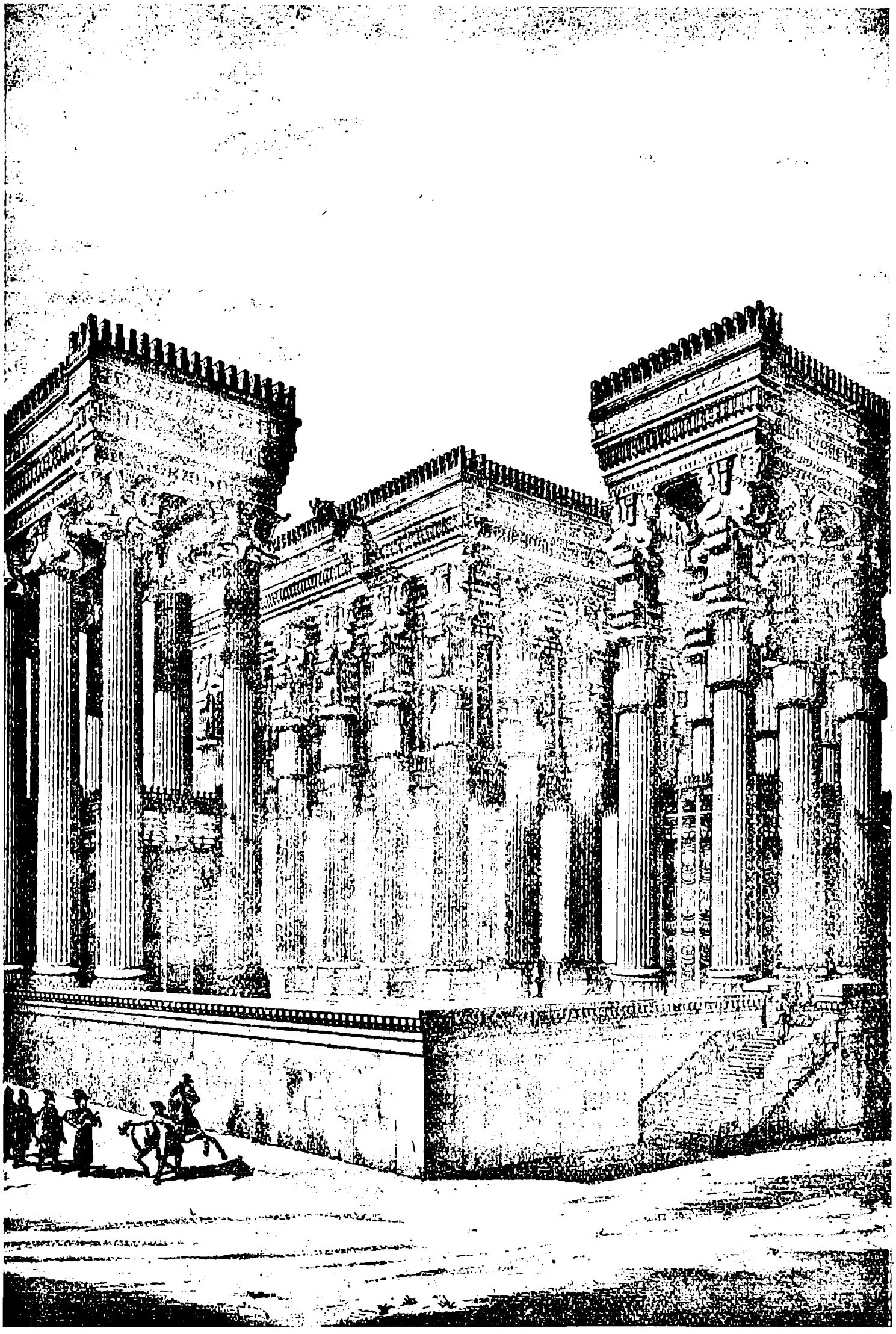
Jeden perský válec ze šedého achátu v bohaté sbírce Clercqově podává nám představu o tom, jak asi vypadala manželka krále Achaimenovce. Vidíme zde královnu stojící, v tunice se širokými rukávy, pruhované, v boku přepásanou. Na hlavě má tiaru královskou a vlasy její, zdobené dlouhou stužkou, splývají jí po zádech. — Tak asi vypadala též Ester.

Skvějíc se v rouše královském vzývala Boha, všech věcí správce. Potom pojala dvě služebnice a kráčela z oddělení žen ke komnatám královým odhodlaně, ale tváří nachem politou a zářícími zraky zakrývala srdce smutné a velikou bázní sevřené. O jednu z dívek v chůzi opírala se, jako by pro změkčilost velikou nemohla tělo své unésti. Druhá služebnice šla za paní nesouc roucho, které po zemi se vleklo.

Tak objevila se Ester před svým pánem a manželem. Její krása zvýšená nepochybně ještě půvabem chůze, okouzlila jej více než kdy před tím, třeba v prvním okamžiku mrak nevole přelétl tvář jeho — byltě to od Estery krok přec jenom svrchovaně odvážný, předstoupiti bez pozvání před „odlesk slunce".

Ale nechme tu vypravovati Písmo sv. — Asuer seděl na trůně svém královském a skvěl se zlatem a drahým kamením. Když pozdvihl obličej a planoucíma očima pohněvanou mysl ukázal, královna zbledla a mdlobou zachvácena opřela hlavu o služebnici. Tu král rychle seskočil s trůnu a zachytiv ji v náruč držel ji, dokud neokřála, a těmito slovy lahodil jí: „Co je ti, Estero? Já jsem bratr tvůj, neboj se! Neumřeš, neboť ne pro tebe, ale pro jiné všecky ten zákon vydán jest." A zdvihl zlaté žezlo, položil je na hrdlo její na znamení milosti, políbil ji a řekl: „Proč ke mně nemluvíš? Jaká je žádost tvá, královno? I kdybys prosila za půl království, bude dáno tobě!"

Ester na znamení díků líbá konec žezla a s bázní zahovoří: „Viděla jsem tě, pane, jako anděla božího, i zarazilo se srdce mé bázní před slávou tvojí. Neboť velikého podivu hoden jsi, pane, a tvář tvoje plna je půvabu." Koří se tedy králi a lichotí jeho mužské ješitnosti, ale neuznává za vhodno hned a přímo předložiti prosbu svoji, která — jsouc rázu politického — sotva by byla nyní v trůnním sále splněna. Prozíravá Ester ví, že zlomí vůli samovládcovu snáze, bude-li s ním u stolu a po-

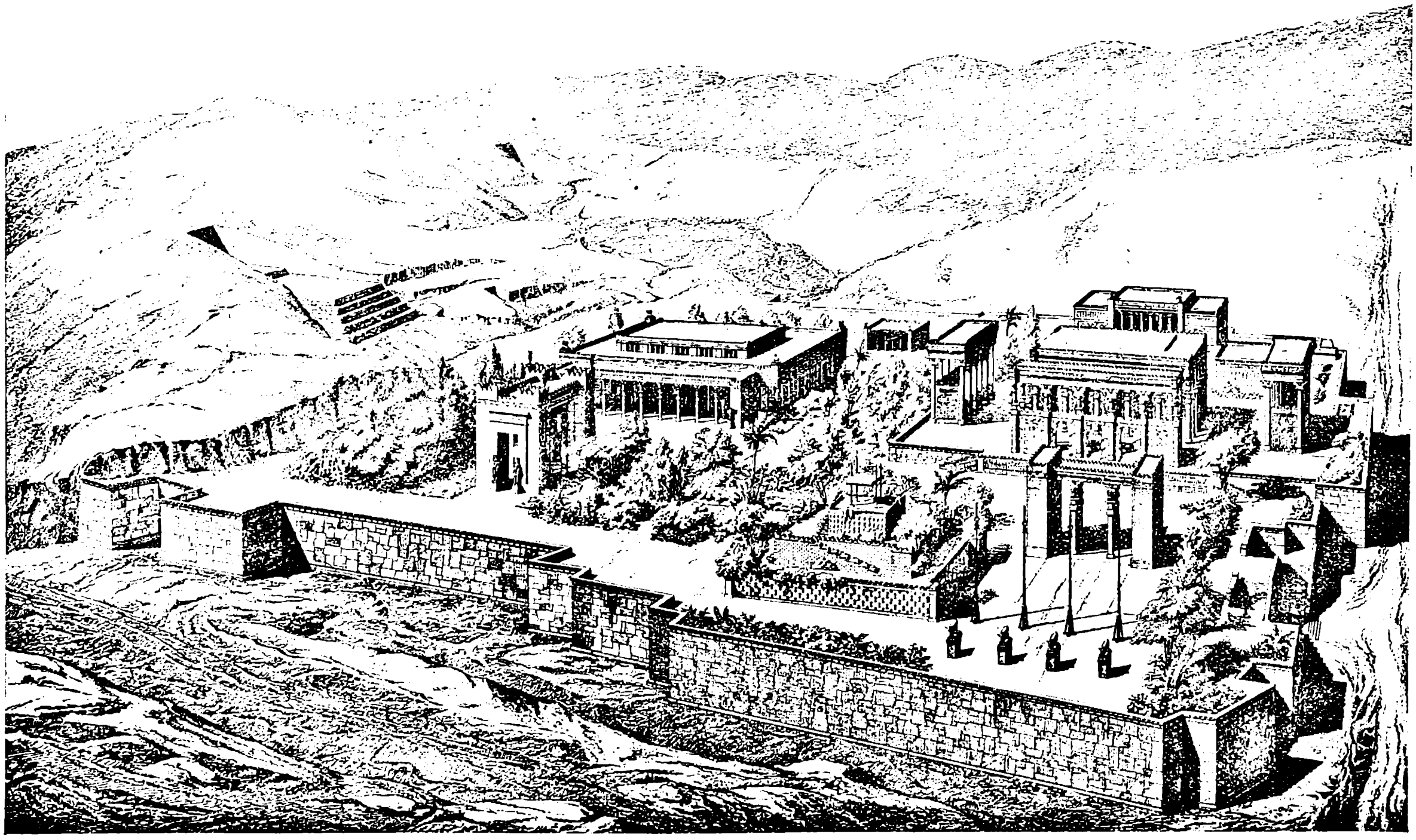
4 Hypostylní sál Xerxův. Pohled perspektivní. Rekonstrukce Chipiezova.

daří-li se jí změkčiti, přiměřeně naladiti mysl jeho chutným jídlem a opojným nápojem. Král — myslila Ester — dá se pohnouti, aby výnos proti Židům nějakým způsobem změnil, velkovezír, pozváním vysoce poctěný, nebude aspoň odporovati, nebo se dokonce podaří, že jí Asuer hlavu Amanovu hned dá . . ., a nebylo by to ani po prvé, ani naposledy, když by toho chytrá orientální kráska na zženštilém panovníku dosáhla. V Persii stalo se nejednou, že vysoký úředník, který přerostl králi přes hlavu, byl popraven. Ženská chytrost Esteřina má plán příhodnější k jistému dosažení cíle. Této příležitosti užívá jen k tomu, že ho prosí, aby zavítal k ní s Amanem na hody, jež mu chce vystrojit.

Est 5 I přišel k ní král se svým ministrem. A když se byl hojně napil vína, tázal se jí: „Co si přeješ, aby ti bylo dáno? Za kterou věc žádáš? I kdybys prosila za polovici království mého, obdržíš!“ Ester mu odvětila: „Toto jest přání mé a prosba: Nalezla-li jsem milost u krále, nechať přijde král i Aman ještě také zítra na hody, a oznámím králi žádost svou.“ Nejspíše postřehla, že není ještě dostatečně rozžhaveno železo, které chce kouti, proto odkládá provedení záměru na chvíli příhodnější.

Ten den vyšel Aman vesel jsa a radosten. Avšak uzřev Mardochea, an sedí přede dveřmi paláce, a ne toliko že nepovstal před ním, ale ani se nehnul s místa, na kterém seděl, rozhněval se velmi, ale činil, jako by se nehněval. Přišed pak domů svolal k sobě přátele i ženu svou, vypravoval jim o velikosti bohatství svého, o množství synů svých, kterak ho král vyvýšil v slávě nade všecka knížata a služebníky své. „Královna Ester,“ pravil dále, „také žádného jiného nepozvala na hody s králem nežli mne; u ní také zítra s králem hodovati budu. Ačkoli však tohle všecko mám, zdá se mi, jako bych nic neměl, dokud vidím Žida Mardochea seděti u dveří královských.“ Manželka jeho i přátelé radili mu: „Rozkaž udělati šibenici vysokou na padesát loket, a ráno rci králi, aby pověšen byl na ní Mardocheus, a tak budeš moci jít vesel na hody.“ — Šibenice byl zaostřený kůl, na který byl napichován zločinec za hruď. Takové „věšení“ zobrazeno také na vypuklinách assyrských. „Padesát“ je číslice okrouhlá, příslovná, znamenající zde velikou výšku; netřeba ji bráti přesně. Čím vyšší šibenice, tím hlouběji klesne Mardocheus, který se zpupně vyvyšoval . . . — Amanovi líbila se ta rada. Byl by špatným velkovezírem i diplomatem, kdyby nedovedl nalézti důvody k popravě jednoho dvořana a získati krále, aby dal k tomu rozkaz. I dal udělati vysokou šibenici.

Est 6 Té noci nemohl král usnouti. Kázal si tedy přinésti knihy pamětné,

5. Celkový pohled na královský palác. Rekonstrukce Chipiezova.

letopisy prvnějších časů. Když je před ním četli, přišli na místo, kde psáno bylo, kterak Mardocheus oznámil úklady dvou komorníků, kteří chtěli usmrtit Asuera. Král uslyšev to, tázal se: „Jaké cti a odplaty dostalo se za tu věrnost Mardocheovi?“ Odpověděli mu: „Žádné odměny nedostal.“ Nato hned král: „Kdo je na dvoře?“ Služebníci odvětili: „Aman.“ Ten totiž byl vešel do vnitřního dvora, chtěje vnuknouti králi, aby rozkázal Mardochea popraviti. I řekl král: „Nechať vejde!“ Když vešel, ptal se ho: „Co se má státi muži, kterého král chce uctíti?“ Aman maje zato, že žádného jiného nemíní uctíti král nežli jej, odpověděl: „Člověk, kterého král chce uctíti, budiž oblečen v roucho královo, posazen na koně, na kterém jezdí král, dostaň korunu královskou na hlavu, a první z královských knížat, z vladařů, ať drží koně jeho, jde po ulici města a volá: ‚Tak je ctěn, koho král ctíti chce!‘“ I pravil mu král: „Rychle učiň, jak jsi řekl, Mardocheovi, který sedí přede dveřmi paláce, a hleď, ať nic z toho, co jsi mluvil, neopomeneš!“

Snadno si můžeme představiti, jak bylo Amanovi, když rozkaz králův vyslechl. Nejenom, že se mu nedostalo pocty, kterou si sám do detailů diktoval, ale mělo se jí dostati nenáviděnému Židovi, pro něhož měl přichystanou šibenici na dvoře domu svého, a nadto ještě on, v celé říši první osoba po králi, s uctivou tváří mu při tom sloužiti měl . . .

Ale musilo se tak státi.

Dle francouzského badatele Vigourouxe má popis, jejž nám bible podává o triumfu Mardocheově, ráz veskrze perský a jest do nejmenších podrobností správný. Purpurový háv s modrým pruhem bíle vroubeným, jak přioděn je Darius na jedné mosaice z Pompej (v museu neapolském), oblékali i velmožové říšští a na hlavu si kladli zlatou korunu. Výhradním znakem panovnickým bylo zlaté žezlo, čelenka (diadem) a královský trůn.

Po tomto ponížení vracel se rychle Aman domů jsa smuten a maje hlavu zakrytou. Jeho žena i přátelé, kteří již asi věděli, že Ester je Židovka, a nepochybovali ani dost málo o tom, že svůj vliv proti Amanovi bude hledět uplatniti, nepředpovídali mu nic dobrého.

Když oni ještě mluvili, přišli komorníci královští a přinutili ho, by rychle šel na hody, které byla královna připravila.

Est 7 Hodoval tedy král i Aman s královnou. Také tentokrát řekl jí král, když se byl vínem rozehřál: „Jaká je žádost tvá, Estero, aby ti byla splněna? Co si přeješ, aby se stalo? I kdybys polovici království mého žádala, dostaneš ji!“ Ona mu odvětila: „Nalezla-li jsem milost před očima tvýma, ó králi, daruj mi život můj — za ten prosím — a národ můj, —

za ten žádám. Neboť prodáni jsme já i národ můj, abychom byli potřeni, pobiti, abychom zahynuli. Ó, kéž jsme raději za otroky a otrokyně prodáni! Bylo by to zlo snesitelné, a trpěla bych je mlčky . . . ; avšak my máme nepřítele, jehož ukrutnost dotýká se krále, chtějíc ho o tolik věrných poddaných i o jeho milovanou ženu připraviti." — Ukládati o život královně stačilo, by strůjce zkrácen byl o hlavu. Ostatně srovnejme s tím, kterak i moderní stát trestá atentát na člena panujícího domu! — Asuer pln údivu tázal se: „Kdo je to? A odkud má moc, aby směl se odvážit učiniti to?" I řekla Ester: „Protivník a nepřítel náš je tento zloduch Aman!" — —

Ten uslyšev to zděsil se, pohledu králova a královnina snésti nemoha. Král zachmuřiv se vstal a vyšel z hodovny na zahradu, stromovím vysázenou. Aman po chvíli také se zdvihl, aby prosil Esteru za život svůj. Klesl na kolena u divanu Esteřina vztahuje k ní ruce . . . Nezapomínejme, že dle tehdejšího zvyku se u stolu leželo! Na nízkém lehátku, o levý loket opřen, mohl každý pravou rukou pokrmy si bráti i nápoje. — Vtom však vešel král. Roztouženému slzami sličné královny a rozjařenému vínem, jímž ho pohostila, hlavou projela myšlenka, že Aman chtěl jinak zneužíti jeho nepřítomnosti . . . Služebníci vidouce, že hněvem vzplanul pán jejich, zakryli hned Amanovi hlavu, aby tváře královské již nespatřil. Žvatlavý eunuch Harbon, který dříve ležel u nohou všemocného milostníka, uspíšil pád tohoto otřeseného kolosa. Řekl: „Hle, šibenice, kterou připravil Aman Mardocheovi, stojí v domě Amanově, zvýši padesáti loket." — „Oběste ho na ní," velel král. — — Pověšen byl tedy Aman na šibenici, Mardocheus pak povýšen na důstojenství jeho, a hněv králův se ukojil.

Poněvadž však příkaz o povraždění Židů podle zvykového práva Per- Est 8, 16
šanů nemohl býti již odvolán, vydal král na žádost Esteřinu výnos nový, jímž dovoloval Židům, aby se bránili těm, kdo by na ně ruku vztaho- Est 9
vali. A Židé netoliko se ubránili, nýbrž i krvavě se pomstili útočníkům a zjednali si tak bezpečnost pro dobu příští.

Na památku záchrany té slavili Židé potom každého roku v měsíci adaru (jenž trvá od polovice února do polovice března) s hlučným veselím zvláštní svátek, který nazvali „slavnost losů" (purím), poněvadž losem byl stanoven den, kterého měli býti vyhlazeni.

*

Často bývá Esteře vytýkána ukrutnost. Prý zosnovala pomstu národa židovského. K tomu odpovídá Dieulafoy, slavný archeolog francouzský,

objevitel staré slávy Sus: „Královna není hroznou příšerou, za jakou ji vydávají. Naopak. Jsouc obdivuhodně krásná, neposkvrněných mravů, věrna nešťastným svým bratřím, statečna až k mučednictví, strašliva nepřátelům svého plemene, spojuje v sobě milostnice Asuerova veškery ctnosti antické ženy. Odpuštění křivd a velkodušnost jsou anachronismy, jde-li o doby starozákonní."

Velkomyslně odpouštěti dovede jenom žena křesťanská.

Esdráš a Nehemiáš.

I Esd 7 Ze Židů v říši perské zůstavších zatoužili později ještě mnozí po vlasti. Mezi nimi byl Esdráš z pokolení Áronova. Muž tento, rodilý a vychovaný nejspíše v Babyloně, jenž byl hlavním sídlem zajatců judských, žil už v době, kdy zajetí přinášelo své ovoce: odvrat od model a rozhodný sklon k životu dle zákona Božího. Byl to znalec písma, zběhlý v zákoníku Mojžíšově. A dal mu král tehdejší Artaxerxes I. Longimanus, ježto ruka Hospodina, Boha jeho, byla nad ním, vše, za co žádal.

Dotyčný výnos kralovský zní:

„Artaxerxes, král nad králi,
Esdrášovi, knězi, znalci zákona Boha nebes veleučenému, pozdrav!

Ode mne tímto jest ustanoveno, komukoli by se líbilo v království mém z lidu israelského, z kněží jeho a z levitů, jíti do Jerusalema, ať s tebou jde. Neboť od krále a sedmi radů jeho poslán jsi, abys vyšetřil Judsko a Jerusalem podle zákona Boha tvého, který máš v rukou, a donesl stříbro a zlato, které král a radové jeho dobrovolně obětovali Bohu Israelovu, jehož příbytek je v Jerusalemě, jakož i všecko stříbro a zlato z darů lidu a kněží, cokoli jich budou dobrovolně obětovati k domu Boha svého. To svobodně vezmi a bez meškání nakup za ty peníze obětních darů a podej je na oltáři chrámu Boha vašeho, který je v Jerusalemě. A cokoli se zalíbí tobě a bratřím tvým s ostatkem zlata a stříbra činiti, dle vůle Boha svého učiňte. Čeho nadto bude potřebí vynaložiti k domu Boha tvého, dáno bude z pokladu komory královské, ode mne. Já Artaxerxes král ustanovuji a přikazuji všem strážcům pokladny veřejné, kteří jsou v Zářečí (= Zaeufratí), cokoli by žádal od vás Esdráš kněz, znalec zákona Boha nebes, abyste bez prodlení dali, až do sta hřiven stříbra, do sta korů obilí, do sta batů*) vína, do sta batů oleje, soli pak bez míry. Vše, co ke službě Boha nebes přísluší, budiž dáváno

*) Kor měl 10 batů. Bat přibližně 37 litrů.

pečlivě k domu jeho, aby snad nerozhněval se na říši krále a synů jeho.

Také vám oznamujeme o všech kněžích, levitech, zpěvácích, vrátných a ostatních služebnících v tom domě Božím, že nemáte moci, abyste jim clo, dávku neb roční poplatek ukládali. Ty pak, Esdráši, podle moudrosti Boha svého, kterou máš v rukou, ustanov soudce a úředníky, aby soudili veškeren lid, který je v Zářečí, totiž ty, kteří znají zákon Boha tvého; neznalé pak učte svobodně. A kdokoli by neplnil zákona Boha tvého a zákona králova bedlivě, budiž odsouzen buďto na smrt nebo do vyhnanství, ke ztrátě majetku nebo do žaláře."

Radostný vděk nad šťastným začátkem podniku Esdrášova vyjadřují slova jeho zápisníku:

„Požehnán buď Hospodin, Bůh otců našich, který dal to v srdce královo, by zvelebil dům Hospodinův v Jerusalemě, a naklonil mi krále, rady jeho a všecky vysoké úředníky královské. Tak já posilněn jsa rukou Hospodina, Boha svého, jež byla nade mnou, shromáždil jsem přední z Israele, kteří by šli se mnou."

Na shromaždišti u řeky Ahavy (nejspíše kanál Eufratu nedaleko Ba- I Esd 8
bylona) pobyli židovští vystěhovalci tři dny. Esdráš tu zapisoval jména těch, kdo přišli odhodláni vydati se na cestu do vlasti, vyhlásil tu půst, aby si u Boha vyprosili šťastnou cestu sobě i všemu jmění svému. Styděl se totiž žádati od krále pomoc jezdců, kteří by je bránili na cestě, aby nevzbudil domnění, že nemá on a jeho lid dosti důvěry v ochranu Boha svého.

„Dvacátého dne měsíce prvního" (r. 458.) — vypravuje Esdráš ve svých zápiscích — „hnuli jsme se, abychom se brali do Jerusalema. Ruka Boha našeho byla nad námi, a ušetřil nás nepřítele a zákeřníka na cestě. I přišli jsme do Jerusalema."

Bylo to prvního dne pátého měsíce téhož roku 458. Rok tento jest východiskem při počítání Danielových 70 ročních týdnů, které uplynouti měly do příchodu Mesiáše.

K velikému zármutku svému shledal Esdráš, že mezi těmi, kteří se I Esd 9
byli vrátili se Zorobabelem, zavládla náboženská lhostejnost, jež měla v zápětí mnohé staré vady. Považovali se za lepší a dokonalejší, než jejich spolubratři usazení po vesnicích a vzdálenějších městech, kteří do zajetí odvedeni nebyli. Místo, aby se snažili jejich náboženské názory očistit, odpuzovali je nechtějíce s nimi nic míti. Zato se však znenáhla sbližovali se šlechtickými rody pohanů odedávna v zemi usedlých nebo

s ní sousedících, uzavírali s nimi sňatky, zvali je k sobě do Jerusalema a — počali si osvojovati jejich názory a zvyky.

Toto vše, zvlášť uzavírání smíšených sňatků, odkud tolikerá nebezpečí a škody pro čistotu víry i mravů vyplývaly, nadmíru zarmoutilo Esdráše. Sám o tom vypravuje:

Když jsem tu věc uslyšel, roztrhl jsem plášť a řízu, rval jsem si vlasy s hlavy i vousy s brady a seděl jsem truchle až do večerní oběti. V čas pak oběti večerní vstal jsem od mrtvení svého, klekl jsem na kolena a rozprostřev ruce své k Hospodinu, Bohu svému, řekl jsem:

„Bože můj, hanbím a stydím se pozdvihnouti tváře své k tobě, nebo nepravosti naše přerostly hlavu naši a hříchy naše vzrostly až k nebi ode dnů otců našich; hřešili jsme těžce až do tohoto dne. Pro nepravosti své vydáni jsme byli my, králové naši, kněží naši v moc panovníků cizích zemí, pod meč, v zajetí, za kořist a na veřejnou hanbu. A ačkoli rabové jsme, neopustil nás v porobě naší Bůh náš, ale naklonil k nám milostivě krále perského, aby nám daroval život, aby vyvýšil dům Boha našeho, aby obnovil rumiště jeho a dal nám bezpečná sídla v Judsku a v Jerusalemě. Avšak nyní co máme říci, Bože náš? Vždyť opustili jsme znova příkazy tvé, které jsi dal skrze služebníky své proroky*) řka: ‚Země, do které jdete, byste ji zabrali, je země nečistá pro ohavnosti národů těch krajin. Proto dcer svých nedávejte synům jejich a dcer jejich nebeřte synům svým; štěstí pak jejich a blahobytu nikdy nehledejte, abyste byli silni, požívali, co země dobrého dává, a dědici měli syny své na věčné časy.‘ Po všech těch věcech, které přišly na nás pro skutky naše velmi zlé a pro velikou vinu naši, když ty, Bože náš, odpustils nám a vysvobodils nás: nesmíme zpětit se a rušit příkazy tvé, nesmíme manželstvím příznit se s národy těmito. Měl bys hněvati se na nás až do skonání, že bys nenechal nám, kdo by zbyl a zachoval nás? Hospodine, Bože Israelův, tvojí věrnou dobrotou se stalo, že jsme dnes zbytek zachráněných. Hle, před tebou jsme v provinění svém . . .!“

Tato modlitba jest a zůstane nehynoucím památníkem Esdrášova smýšlení hluboce náboženského a vřele vlasteneckého.

I Esd 10 Když tak se kál Esdráš a modlil s pláčem u svatyně Boží, sešel se k němu z lidu israelského velmi veliký zástup mužů, žen i dětí a plakali pláčem velikým. I promluvil jeden z jich středu k Esdrášovi řka: „Zhřešili jsme proti Bohu svému bravše si za ženy cizinky z národů těchto krajin,

*) Vlastně skrze „proroka“ Mojžíše (V Mž 7); jeho slova pak opakovali a rozváděli „proroci“ pozdější.

ale nyní zavážeme se smlouvou s Hospodinem, Bohem svým, že zapudíme všecky ty ženy i to, co se z nich narodilo, dle vůle tvé a těch, kteří si váží příkazů Hospodina, Boha našeho. Podle zákona nechať se stane! Vstaň, tobě náleží to nařídit, a my budeme s tebou; vzmuž se a učiň tak!" Vstal tedy Esdráš a vyzval kněze a levity, jakož i veškeren lid israelský, aby zavázali se přísahou, že učiní dle toho slova.

I přísahali.

Sněm lidu — „sešli se všichni muži judští i benjaminští do Jerusalema" — v záležitosti rozlučování smíšených sňatků zakrátko svolaný, ustanovil zvláštní výbor z veškeré obce israelské, ve kterém zasedal Esdráš a hlavy rodů dle domů otcovských, aby případ po případu vyšetřovali a postupně urovnávali.

Ale propouštěním vdaných cizinek popudili proti sobě Židé dotyčné kmeny pohanské a zejména Samařany, kteří tak pozbyli na novou židovskou obec vlivu, jejž skýtala jim smíšená manželství. Čím více pak rostlo nepřátelství proti Esdrášovi a jeho lidu, tím větší se jevila potřeba opevniti Jerusalem, tedy potřeba obnovy městských zdí. I toho odvážil se Esdráš, ale úmysl jeho byl zmařen zlobou nepřátel.

Denunciace, která byla poslána v této záležitosti ke dvoru perskému, I Esd 4
zněla: „Artaxerxovi králi, služebníci tvoji, lidé, kteří jsou v Zářečí, vzkazují pozdrav! Známo buď králi, že Židé, kteří se vrátili od tebe k nám, přišli do Jerusalema, města buřičského a velmi zlého, jež stavějí dělajíce hradby jeho a zdi spojujíce. Nyní tedy buď známo králi, bude-li to město vystavěno a zdi jeho opraveny, že daně, cla a ročních poplatků dávati nebudou. Protož my, pamatujíce, že sůl paláce jíme, a pokládajíce za neslušnou věc dívati se na škody královy, oznamujeme to králi, abys dal hledati v knihách památností otců svých. Nalezneš pak psáno a zvíš, že to město je město odbojné, že se vzpoury v něm zdvíhají od starodávna, pročež i zkaženo bylo. Známo činíme králi, bude-li to město vystavěno a zdi jeho zopraveny, že vladařství v Zářečí míti nebudeš."

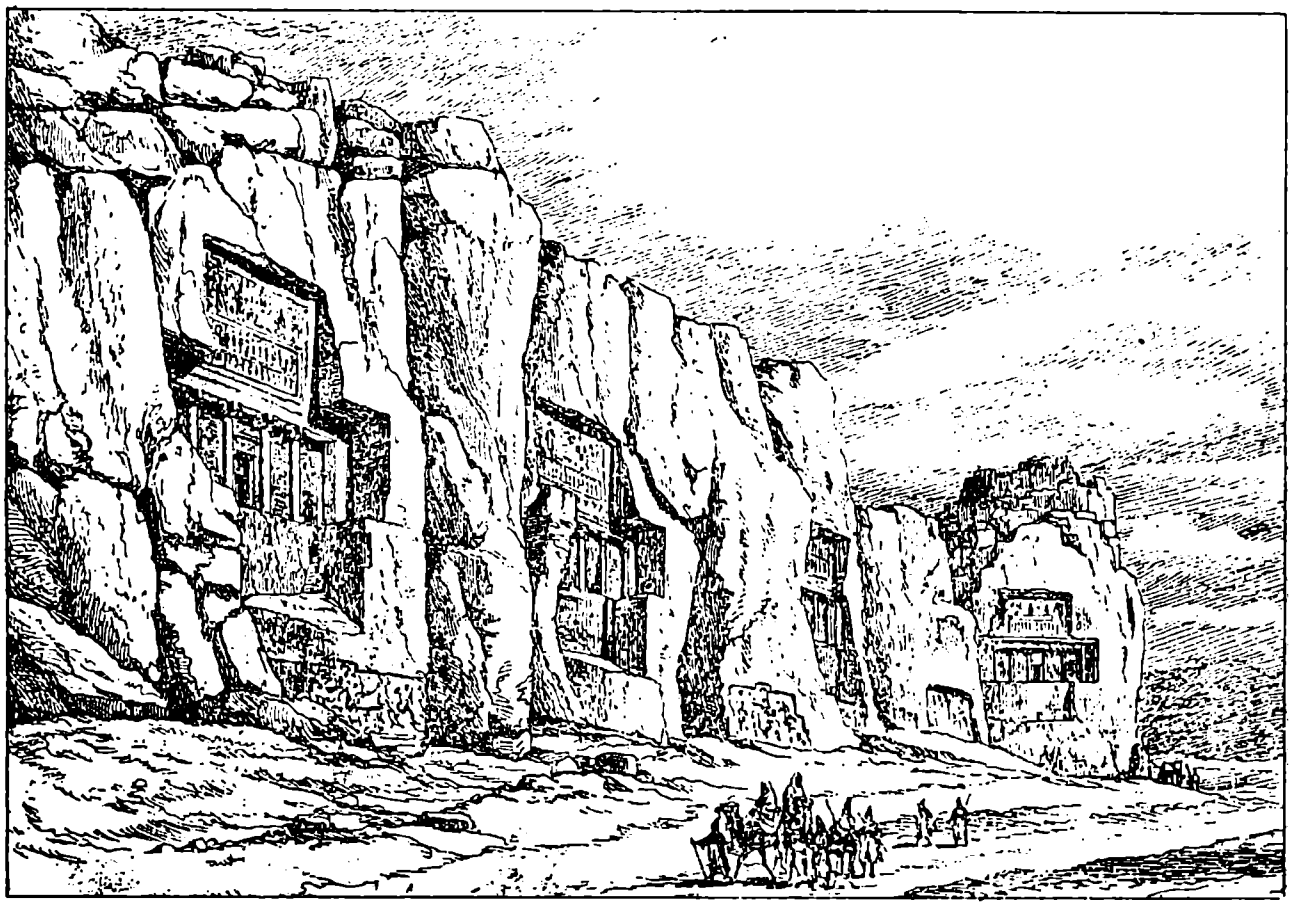
V odpověď dostalo se žalobcům královského pozdravu a tohoto nálezu: „Zabraňte mužům těm, aby to město nebylo stavěno, dokud snad ode mne jinak poručeno nebude. Hleďtež, abyste v té věci nedbalí nebyli . . .!"

Na základě toho znemožněna byla další stavba mocí a silou. Tak zůstalo při pouhém pokusu Esdrášově, a město kdysi tolik slavné leželo dále v rozvalinách.

*

II Esd 1 O tom a vůbec o neutěšeném stavu Židů v Judsku když uslyšel zbožný Israelita Nehemiáš, jenž byl na královském hradě susském zaměstnán ve službách Artaxerxových jako číšník, plakal mnoho, postil se a před Bohem nebes se modlíval:

„Prosím, Hospodine, Bože silný, veliký a hrozný, který zachováváš úmluvu a milosrdenství prokazuješ těm, kdo milují tě a šetří tvých příkazů! Kéž jsou uši tvé pozorné a oči tvé otevřené, abys slyšel modlitbu služebníka svého, kterou já modlím se před tebou nyní dnem i nocí za syny Israelovy, služebníky tvé, a vyznávám hříchy jejich, jimiž hřešili proti tobě, jimiž já i dům otce mého zhřešili jsme. Marností nechali jsme se svésti a nedbali jsme ustanovení a soudů, které jsi přikázal Mojžíšovi, služebníku svému. Pamatuj na slovo, kteréś dal mu řka:*) „Opustíte-li mne, já rozptýlím vás mezi národy; obrátíte-li se zas ke mně a budete-li šetřiti příkazů mých a plniti je, i kdybyste odvedeni byli na kraj světa: odtud shromáždím vás a přivedu zase na místo, které jsem vyvolil za příbytek jména svého.“ Jsouť oni služebníci tvoji a lid tvůj; vysvobodil jsi je mocí svou velikou a rukou svojí přesilnou. Prosím, Hospodine, by ucho tvé bylo pozorné na modlitbu služebníka tvého . . .!“

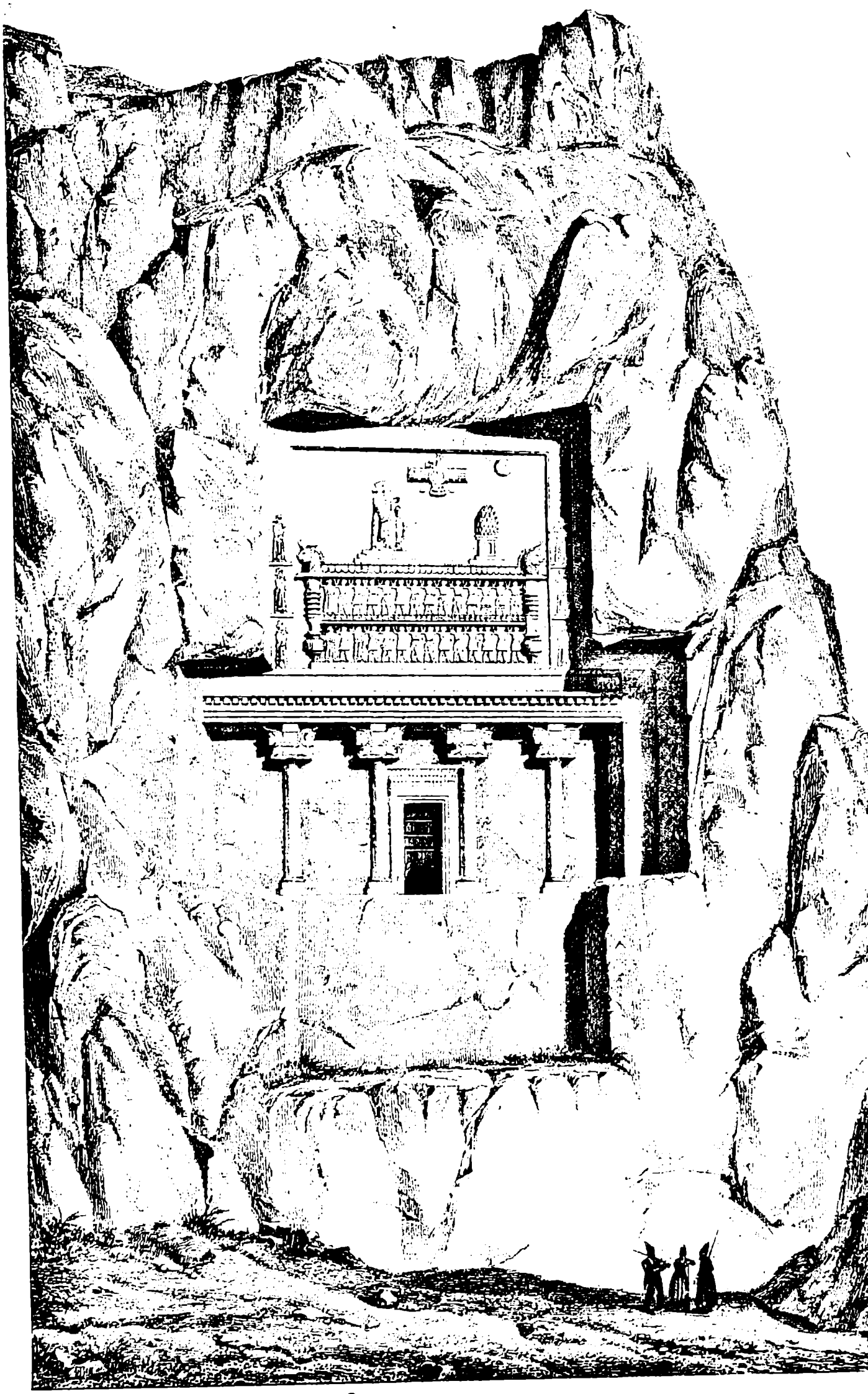

Královské hroby perské v Nakch-i-Rustemu (u Persepole).

*V Mž 29, 30

II Esd 2 Král pozoroval na něm, že mu něco je. I řekl mu jednou: „Proč jest obličej tvůj smutný, když přece nevidím, že bys byl nemocen? Není to bez příčiny, ale něco, nevím, co těžkého, je v srdci tvém.“ Tu lekl se Nehemiáš náramně, ale přece zahovořil: „Králi, buď živ na věky! Kterak

*) Uvedeno jen dle smyslu, zpaměti, nikoli doslovně.

Jedna z královských hrobek. Na polovypuklině: král stojíci nahoře vpravo Ahura Mazda; oltář s planoucím ohněm, nad ním sluneční kotouč.

nemá býti smutný můj obličej, kdyžtě město hrobů otců mých zpustošeno jest a brány jeho vypáleny jsou ohněm?" I řekl mu zase král: „Čeho žádáš?" Tu vzdechl si Nehemiáš k Bohu nebes a pravil: „Rač poslati mne do Judska, do města hrobů otců mých a vystavím je." Tu se tázali král i královna, která seděla vedle něho: „Budeš dlouho na cestě a kdy se opět vrátíš?" Nehemiáš udal čas. I vyhověl král ochotně jeho přání a poslal jej do Jerusalema a dal mu listy k vladařům v Zářečí, aby mu dovolili projíti, a pro bezpečnost přidělil mu i vojenský průvod.

Nehemiáš končí tuto zprávu ve svých zápiscích slovy: „Král mi to dal, ježto dobrá ruka Boha mého byla se mnou."

Hned potom odebral se Nehemiáš do vlasti. Bylo to roku 444. př. Kr. Cestou navštívil asi v Damašku náčelníka satrapie zářecké (zaeufratské), k níž tehdy Palestina příslušela. Jako královský místodržící župy judské se sídlem v Jerusalemě jal se s velikou energií působiti v duchu oprav Esdrášových, který zatím ustoupil z veřejnosti. Především počal budovati hradby městské a hradební věže i brány, s nadšením vyzývaje své soukmenovce: „Pojďtež a stavějme zdi jerusalemské a nebuďme již v pohanění!" I posilněny byly ruce jejich v dobrém.

Z těchto perných chvil, jež bylo zažíti vyhnancům babylonským, když zařizovali v Judsku novou obec židovskou, kdy mohli sice něco očekávati od vlády perské, ale kdy jim bylo více než jindy třeba pevné důvěry v pomoc Boha, pocházejí žalmy:

Ž 145

Aleluja.
Chval, má duše, Hospodina!
Chválit budu Pána po svůj život,
pět svému Bohu, dokud budu.

Nespoléhejte na vladaře,
na lidi, u nichž není spásy.
Vyjde-li dech jejich, vrací se v prach svůj;
v den ten hatí se všecky úmysly jejich.
Šťasten, komu Bůh Jakobův pomáhá,
jenž má naději v Pánu, svém Bohu,
který učinil nebe i zemi,
moře a všecko, co jest na nich,
který věrnost na věky zachovává,
zjednává právo utištěným
a jenž dává pokrm lačným.
Hospodin vysvobozuje vězně,
Hospodin dává světlo slepým,
Hospodin snížené pozdvihuje,

Hospodin miluje spravedlivé.
Hospodin opatruje cizince,
vdovu a sirotka podporuje,
ale cesty hříšníků maří.

Hospodin kraluje na věky,
Bůh tvůj, Sione, od rodu do rodu.

*

Aleluja. Ž 146
Chvalte Hospodina, jeť dobře mu zpívat;
našemu Bohu buď příjemná, patřičná chvála.
Hospodin Jerusalem znova staví,
rozprchlé Israelity shromažďuje.
Uzdravuje ty, jimž puká srdce,
a jejich poranění obvazuje.
Množství hvězd on umí spočítati,
na každou z nich volá jejím jménem.
Velký je Pán náš, velká jeho moc,
a jeho moudrost nemůže změřena býti.
Hospodin ujímá se těch, kteří trpí,
bezbožné však snižuje až k zemi.

Zpívejte Hospodinu píseň díků,
hrajte Bohu našemu na citaru!

Ale Sanaballat, perský vladař v Samařsku, když uslyšel o stavbě zdí jerusalemských, rozčiliv se náramně posmíval se Judovcům před vojskem Samařanů: „Co to dělají ti mdlí Judovci? Zda jich při tom nechají národové? Zda budou moci nadělati kamenů z hromad prachu a popela?“ Také náčelník Ammonů, po Judsku kočujících i v něm usedlých, posměšně řekl: „Nechať jen stavějí; však přijde liška a přeskočí zeď jejich kamennou.“ Nehemiáš stírá trpký dojem výsměchu nepřátel povzdechem: II Esd 4

„Slyš, náš Bože, kterak námi pohrdají;
obrátiž to pohanění na hlavu jejich
a dej je na potupu v zemi zajetí! —

horšího nic jim nemůže přáti, zcela v duchu Starého zákona, který tolik byl vzdálen odpuštění nepřátelům.

I spojiv se Sanaballat s Araby, Ammony a Azoťany chystal se vojenským zakročením překaziti práce Nehemiášovy. Nadto ještě působila Nehemiášovi veliké nesnáze malomyslnost a únava lidu. Říkali:

„Zemdlela síla nosičova,
a je rumu příliš mnoho;
nebudeme tedy moci
stavěti zeď dále.“

Nehemiáš však podnítil v lidu chuť k práci a dodal jim odvahy k zápasu domlouvaje jim důtklivě: „Nebojte se jich! Na Hospodina velikého a hrozného pamatujte a bojujte za bratry své, za syny, dcery, manželky a domy své!“

A lid se vzchopil k práci i k obraně.

„Polovice mladého mužstva mého“ — vypravuje Nehemiáš — „pracovala, polovice hotova byla k boji s kopími, štíty, lučišti a pancíři; velitelé byli za všemi příslušníky domu Judova, kteří dělali na zdi. Ti, kteří nosili břemena a nakládali, jednou rukou pracovali a v druhé drželi oštěp. Každý pak z těch, kteří stavěli, měl meč připásaný na bedrách, a tak stavěli. Trubači na roh byli vedle mne. A řekl jsem představeným a ostatnímu lidu: „Dílo veliké jest a rozsáhlé, my pak porůznu jsme na zdi daleko jeden od druhého; proto na kterémkoli místě uslyšíte zvuk rohu, sběhněte se k nám; Bůh náš bude bojovati za nás.“ A střídal se lid na noční stráž a na denní práci. Já pak, bratři moji, mladé mužstvo moje, nesvláčeli jsme oděvu svého . . .“

Nepřátelé vidouce, že jsou Židé připraveni na přepad náhlý, vzdali se svého plánu.

II Esd 5 Jiný však ještě boj bylo podstoupiti Nehemiášovi, boj s hrabivostí zámožnějších. Lid totiž, který bezplatně opravoval zdi a poctivě platil dávky, většinou lid chudý, byl nucen zadlužit se; pole svá, vinice i domy zastavoval, aby si opatřil obilí, někteří z hladu i děti své prodávali do otroctví. Zámožní těžili z bídy svých soukmenovců. Marné byly nářky ubohých: „Jako těla bratří našich, tak jsou přece těla naše, a jako děti jejich, tak i děti naše; a hle, my musíme ujařmovati syny své i dcery do otroctví, aniž máme čím je vykoupiti, ježto pole naše a vinice drží jiní.“

I rozhněval se Nehemiáš velmi a domlouval předním: „Lichvu tedy provozujete na bratrech svých?“ I mlčeli a nenalezli, co by odpověděli. A dále pravil: „Není to dobře, co děláte! Proč nechodíte v bázni Boha našeho, by přestali nás haněti pohané, nepřátelé naši? Také já i bratři moji i služebníci moji půjčili jsme mnohým peněz i obilí. Odpusťme pohledávku, kterou nám dlužni jsou! Navraťme jim pole, vinice, zahrady olivové i domy jejich!“ Tu zastyděli se a slibovali přísahou dotvrzujíce: „Navrátíme a nic na nich pohledávati nebudeme; tak učiníme, jak pravíš!“

A učinili tak opravdu.

K této příležitosti zaznamenává Nehemiáš do svých zápisků, co svědčí o naprosté jeho nezištnosti. „Od toho dne, kdy mi přikázal král, abych byl vladařem v Judsku, dvanácte let, ani já ani bratři moji nežili jsme

z platů, které vladařům přináležely a jež vladaři dřívější, kteří byli přede mnou, od lidu vybírali na chlebě, víně a penězích. Nadto i služebníci jejich sužovali lid. Já však nečinil jsem tak pro bázeň Boží. Ale i při opravě zdí všichni služebníci moji se účastnili, a pole jsem nekoupil . . ." A s naivností prostého člověka dodává k tomu: „Pamatuj mi, Bože můj, k dobru mému všeho, co jsem učinil lidu tomuto."

Nepřátelé, nemohouce proti Nehemiášovi ničeho pořídíti v otevřeném boji, snaží se dojíti cíle úskokem. Rozumují: ‚Pozveme jej na schůzku, zajmeme, a pak bude snadno rozbořiti jerusalemské zdi, ježto budou tak Židé bez vůdce.' „Pojď, udělejme si schůzku . . .", navrhují. Nehemiáš prohlédl však jejich léčku. „Dílo veliké konám, i nemohu odejíti, aby snad nemeškalo se dílo —", vzkázal jim a nedal se lapiti. Čtyřikrát poslali k němu na týž způsob, a Nehemiáš čtyřikrát stejně se vymluvil. II Esd 6

Sanaballat nepochodiv znova posílá služebníka svého k Nehemiášovi s listem tohoto znění: „Mezi národy se proslýchá, že ty a Židé zamýšlíte se vzbouřiti; proto prý stavíš zeď a chceš se vyšvihnouti nad nimi za krále. To však nemůže zůstat utajeno Peršanům. Dovědí se o tom jistojistě. Protož nyní přijď, abychom se poradili." — Dělají, jako by mu hrozilo nebezpečí, které lze odvrátit, umluví-li se, jak budou souhlasně vypovídati, až bude dvůr perský vyšetřovati, co je pravdy na řečech o královských choutkách Nehemiášových. Tak chtějí oběť svoji dostati k sobě. — A podplacený jeden lžiprorok se nabízel Nehemiášovi, že jej uschová ve chrámě a tak mu život zachrání před Peršany, kteří prý po něm slídí, aby ho usmrtili. Zatím však chtěl jej vlákati do chrámu, aby Nehemiáš, nekněz, vkroče na místo posvátné, toliko kněžím přístupné, dopustil se zločinu, na který byl stanoven trest smrti. Nehemiáš prohlédl i tento úskok a řekl: „Smí kdo podobný mně utéci? A kdo jako já směl by vejíti do chrámu, a přes to zůstal by živ? Nevejdu!"

Zápisky Nehemiášovy zaznamenavše všecky tyto marné pokusy obsahují povzdech: „Pamatuj mi, Bože, na Sanaballata podle skutků jeho a na proroky, kteří strašili mne!"

A tak po padesáti dvou dnech dokončeno bylo šťastně celé opevnění.

Hned potom, jak byly zdi jerusalemské opatřeny stráží, byly také slavnostně posvěceny. Ten den přinášeli oběti mnohé a radovali se, nebo Bůh obveselil je veselím velikým; ano i ženy jejich a děti radovaly se, že slyšen byl jásot Jerusalema daleko. II Esd 7 II Esd 12

Ne bez důležitosti zdá se být upozornění na zjev, který významně charakterisuje tehdejší poměry: Jerusalem byl slabě obydlen. Vrátivší II Esd 7, 11

se Judovci raději se usazovali na venkově, kde spíše si opatřili přístřeší a nalezli obživu, než ve hlavním městě. Nehemiáš maje na zřeteli bezpečí Jerusalema, podmíněné možností obrany jeho hradeb proti nepřátelům, vyzval lid venkovský, aby se částečně přestěhoval do města a tak rozmnožil počet jeho obyvatel a obránců. I dobrořečil lid všem mužům, kteří se dobrovolně nabídli, že budou bydleti v Jerusalemě. Ale málo jen bylo těch, kteří uposlechli výzvy Nehemiášovy. Proto opatřil si Nehemiáš soupis vrátivších se rodin a nařídil, aby každá desátá z nich, na kterou by padl los, přesídlila do Jerusalema. Tím teprve obrana hlavního města byla zajištěna.

*

II Esd 8 Znovuzřídiv město staral se Nehemiáš spolu s Esdrášem o duchovní blaho svého národa.

K blížící se slavnosti stánků ohlásili a jejich návodem dali rodové hlavy, kněží a levitové, provolati ve všech městech i v Jerusalemě: „Vyjděte na hory a přineste ratolestí olivových, ratolestí hlošinových, ratolestí myrtových, ratolestí palmových, ratolestí stromů hustolistých, III Mž 23 aby udělány byly stánky, jak psáno jest.“ I vyšel lid, přinesli a nadělali si stánků, každý na střeše své, na dvorech svých, v nádvořích domu Božího. I byla radost velmi veliká. A předčítal Esdráš a vykládal shromážděnému lidu po dobu svátků zákon Boží.

K oslavě tohoto svátku stanového byl složen a při bohoslužebném průvodu jeho zpíván žalm 117. a to střídavě od sborů neb od lidu a sboru zpěváků, jak sama stavba žalmu naznačuje.

Na shromaždišti mimo chrám, prve než se hnul průvod:

Ž 11 7

Aleluja.
Chvalte Hospodina, neb je dobrý,
neboť je na věky milosrdenství jeho!
Ať tedy říká Israel: „Ano, je dobrý,
ano, je na věky milosrdenství jeho!“
Nechať tedy říká Áronův rod:
„Ano, je na věky milosrdenství jeho!“
Ať tedy říkají ctitelé Hospodinovi:
„Ano, je na věky milosrdenství jeho!“

Cestou ke chrámu:

V úzkosti jsem vzýval Hospodina,
i vyslyšel mne.
Hospodin je při mně, nebojím se;
co by mohl učinit mi člověk?
Hospodin se mnou, je mým pomocníkem,

a já — hledím vítězně na své nepřátele.
Lépe je důvěřovati Hospodinu,
nežli na lidi se spoléhati.
Lépe je důvěřovati Hospodinu,
nežli na knížata se spoléhati.
Všichni pohané mě obklíčili,
avšak ve jménu Páně jsem je potřel.
Obklíčili mne zevšad jako včely,
vznítili se jako oheň v trní,
avšak ve jménu Páně jsem je potřel.
Prudce strčili mnou, abych padl,
avšak Hospodin zachytil mne.
Síla má a chvalozpěv můj jest Hospodin,
stal se mým vysvoboditelem.
Zvuky plesu a jásotu vítězného
rozléhají se ve stanech spravedlivců:
Pravice Hospodinova zvítězila,
pravice Hospodinova vyvýšila mne.
Neumru, ale budu žíti dále
a skutky Hospodinovy vypravovat;
citelně pokáral mne Hospodin,
ale smrti nevydal mne.

Když přišel průvod ku bráně do chrámového nádvoří:

Otevřte mi brány spravedlnosti,
bych slavil, vejda do nich, Hospodina!

Stojíce ve bráně zpívali:

Tato Hospodinova je brána,
spravedliví vcházejí do ní.

Na další cestě nádvořím k oltáři:

Díky tobě, že jsi vyslyšel mne
a žes byl mým vysvoboditelem.
Kámen, který zavrhli stavitelé, *Mt 21
ten stal se hlavním kamenem v rohu.*)
Řízením Hospodinovým se to stalo
a je to podivuhodné v našich očích.
Toť jest den, jejž učinil Hospodin,
plesejme a veselme se v něm!
Ó Hospodine, račiž chrániti mne,
ó Hospodine, račiž dáti zdaru!

Kněží a levité u brány vnitřního nádvoří vítali průvod:

Požehnán buď, jenž přichází, ve jménu Páně, *Mt 21
žehnáme vám z Hospodinova domu.

*) Kámen v rohu (úhelný) je Sion. Stavitelé (= pohané) jej zavrhli. Mesiášský význam: Kristus Pán zavržen od Židů, kteří měli stavěti říši Boží.

Bůh je Hospodin a zazářil nám,
slavte slavnost hustými ratolestmi,
sahajícími až k rohům oltářovým!

U oltáře:

Bůh můj jsi ty, i chci ti děkovati,
Bůh můj jsi ty, i chci tě vyvyšovat.
Chvalte Hospodina, neb je dobrý,
neboť je na věky milosrdenství jeho!

II Esd 9 Po této slavnosti stánků sešli se synové Israelovi postíce se, v žínice oblečení a posypaní prstí; plémě synů Israelových oddělilo se od cizinců, postavili se a vyznávali hříchy své i nepravosti otců svých.

I řekl Esdráš:

„Ty, Hospodine, ty jsi jediný! Tys učinil nebe (= oblohu), nebesa nebes (= prostory nad oblohou viditelnou) i všecku ozdobu jejich, zemi a vše, co je na ní, moře všecka a cokoli je v nich; ty všemu tomu život zachováváš, a vojsko nebeské (= andělé) tobě se klaní. Ty jsi, Hospodine Bože, ten, kterýs vyvolil Abrama, kterýs vyvedl ho z Uru chaldejského a dals mu jméno Abraham. Shledal jsi, že je srdce jeho věrné před tebou, učinil jsi s ním smlouvu, že mu dáš zemi Kanaanských, Hetejských, Amorrhejských a Jebusejských, že dáš ji potomstvu jeho. I naplnil jsi slova svá, nebo jsi spravedlivý a věrný. Popatřil jsi na trápení otců našich v Egyptě a slyšel jsi křik jejich u moře Rudého. Učinil jsi znamení a zázraky na faraonovi, na služebnících jeho a na veškerém lidu té země, neboť věděl jsi, že zpupně s nimi nakládali, a učinil sis jméno, jakož i dnes máš. I moře rozdělil jsi před nimi, že přešli prostředkem něho po suchu, ty pak, kteří je honili, uvrhl jsi do hlubiny, jako kámen do vody veliké. V sloupu oblakovém byl jsi vůdcem jejich ve dne a v sloupu ohnivém v noci, aby viděli na cestu, po které kráčeli.

Také na horu Sinaj sestoupils a mluvě s nimi s nebe dals jim ustanovení pravá, zákon spolehlivý, předpisy a příkazy dobré; svou zasvěcenou sobotu ukázals jim a zákon dals jim skrze Mojžíše, služebníka svého. Chléb s nebe dal jsi jim v hladu jejich, vodu ze skály vyvedl jsi jim, když měli žízeň, a řekls jim, aby šli a zabrali zemi, kterou že jim dáš, zdvihl jsi ruku svou. Oni však, otcové naši, pyšně si počínali, zatvrdili šíje své a neposlouchali příkazů tvých. Nechtěli poslouchati, nerozpomněli se na divy tvoje, které jsi pro ně konal. Postavili si hlavu, že se vrátí do svého nevolnictví, bezmála násilně. Ale ty, Bože milostivý, dobrotivý, milosrdný, dlouho shovívající a mnohého slitování, neopustil jsi jich. Ani tehdy, kdy si udělali tele slité a řekli: „Tento je Bůh, který

vyvedl nás z Egypta", a dopustili se rouhání velikých, ty neopustil jsi jich na poušti: ducha svého dobrého dal jsi jim, aby je učil, manny své neodepřel jsi ústům jejich a vodu dal jsi jim v žízni. Čtyřicet let sytil jsi je na poušti, v ničem nedostatku neměli, oděv jejich nezvetšel a nohy jejich nebyly odřeny.

A dals jim království a národy, rozdal jsi jim území, obdrželi zemi Sehonovu, zemi krále hesebonského, i zemi Oga, krále basanského. Rozmnožil jsi syny jejich jako hvězdy nebeské a uvedl jsi je do země, o které jsi byl řekl otcům jejich, aby do ní vešli a ji zabrali. I přišli ti synové a zabrali tu zemi; snížil jsi před nimi obyvatele země Kanaan, dals je v ruku jejich, krále i národy, aby s nimi nakládali, jak jim líbo. Vzali tedy města hrazená a půdu tučnou, ujali domy plné všeho zboží, cisterny od jiných udělané, vinice, zahrady olivové, stromoví ovocného mnoho; i jedli, nasytili se, ztučněli a oplývali rozkošemi pro dobrotu tvoji velikou. Ale popudili tebe ke hněvu, odpadli od tebe, zavrhli zákon tvůj za sebe, pobili proroky tvé, kteří je zapřisahali, aby se navrátili k tobě, a velmi se rouhali. I dal jsi je v ruku nepřátel, a ti je sužovali; když však v dobách soužení svého volali k tobě, tys je s nebe vyslýchal a dle mnohých slitování svých dávals jim vysvoboditele, aby je vyprostili z ruky nepřátel. Odpočinuvše si činili zase, co je zlé před obličejem tvým; i pouštěls je v ruku nepřátel, že vládli jimi. Ale když opět se obrátili a volali k tobě: tys je s nebe vyslýchal a vysvobodils je v milosrdenství svém mnohokráte. Zapřisahals je, aby se vrátili k zákonu tvému; ale oni pyšně si počínali, neposlouchali příkazů tvých a proti ustanovením tvým hřešili. I shovíval jsi jim mnohá léta a zapřisahal jsi je skrze proroky své; když však neposlouchali, dal jsi je v ruku národů cizích.

Ale nedal jsi jim dokonce zahynouti a neopustil jsi jich, protože Bůh milosrdný a dobrotivý jsi ty. Nyní tedy, Bože náš veliký, silný a hrozný, který dbáš smlouvy a milosrdenství, neodvracuj tváře své od všeliké těžkosti, která přišla na nás, na krále naše, na knížata naše, kněze naše, proroky naše, na otce naše a na veškeren lid tvůj ode dnů králů assyrských až do dneška. Tys ovšem spravedlivý ve všem, co na nás přišlo, ale my jsme bezbožně si počínali. Králové naši, knížata naše, kněží naši a otcové naši neplnili zákona tvého a nešetřili příkazů tvých a ustanovení, která jsi ohlašoval mezi nimi; při dobrodiní hojném, které jsi jim prokazoval, v zemi širé a tučné, kterous jim dal, nesloužili tobě a neodvrátili se ode snah zlých. Proto, hle, my podnes porobeni jsme i země, kterou jsi dal otcům našim, aby jedli chléb její, a co dobrého

je v ní. Ona úrody své vydává v hojnosti králům, které jsi postavil nad námi pro hříchy naše, a panují nad těly našimi i nad naším dobytkem dle své libosti, že v soužení velikém jsme.

Ohledem na to vše my činíme smlouvu a spisujeme ji; naše knížata pak, levité naši a kněží naši ji opatřují svou pečetí i jménem.

II Esd 10 Tím vcházíme v závazek a v přísahu,

že budeme choditi v zákoně Božím, daném skrze Mojžíše, služebníka Božího, že budeme činiti pečlivě všecky příkazy Hospodina, Boha našeho, ustanovení jeho i předpisy jeho;

že nebudeme dávati dcer svých lidu této krajiny, ani dcer jejich bráti synům svým;

od lidu této krajiny, přinese-li zboží a jakékoli potraviny na prodej v sobotu nebo ve svátek, nebudeme jich přijímati;

zřekneme se, čeho zříci se káže sedmý rok, i upomínání kohokoliv;

ukládáme si za povinnost, že budeme odváděti třetinu lotu*) v roce na stavbu domu Boha našeho, na chleby předkladné, na nekrvavou oběť ustavičnou, na zápalnou oběť ustavičnou, v soboty, na nov měsíce, na slavnosti, na hody obětní i na oběti za hřích, aby smír byl zjednán Israelovi, a na všeliké potřeby domu Boha našeho.

Zavazujeme se, že bude dříví dodáváno do domu Boha našeho po rodech otců našich, v ustanovené časy, rok po roce, aby hořelo na oltáři Hospodina, Boha našeho, jak psáno je v zákoně Mojžíšově.

Zavazujeme se dále, že budeme přinášeti prviny půdy své i prviny všeho ovoce každého stromu rok po roce do domu Hospodinova; také prviny synů svých i dobytka svého, jak psáno je v zákoně, že přinášeti budeme do domu Boha svého, kněžím, kteří tam konají službu; i dávky z pokrmů svých, nápojů, z ovoce každého stromu, sebraného vína, jakož i z oleje že přinášeti budeme kněžím do skladiště Boha svého, a desátky z výtěžku půdy naší dáme levitům. Bude pak kněz, Áronovec, s levity při sbírce desátků levitských, a levité budou odváděti desetinu desátku svého do domu Boha našeho, do skladiště, do budovy pokladu. A neopustíme domu Boha svého."

Dlužno výslovně upozorniti, že Esdráš nezavádí nový, svůj zákon, nýbrž že všeobecně doporučuje a provádí pouze starý zákoník Mojžíšův. Uve-

*) Lot — hebrejsky šekel, řecky siklos; stříbrný lot, který tu míněn, vážil 14.55 g. Od Mojžíše stanovena (II Mž 30) a vybrána jednou provždy dávka k posvátným účelům ve výši půl siklu; rovněž tolik obnášela chrámová daň (roční) za času Kristova (Mt 17).

denými zde příkazy jen přizpůsobuje odedávna platné zákony novým poměrům, přesněji je vyjadřuje a do jisté míry i rozšiřuje — nic více.

Také tu třeba dodati, že Esdráš byl netoliko vynikajícím znalcem svatých knih, ale že lnul k nim také vší láskou a hořel touhou, by národ dle nich žil. V tom jediné viděl štěstí jeho a záruku lepší budoucnosti. Této snaze zasvětil svůj život a přinesl jí největší oběti.

Když byly ještě potom občanské poměry urovnány, vrátil se Nehemiáš, vykonav takto plně své poslání, ke dvoru královskému do Sus roku 432. Po jeho odchodu působil tu Esdráš sám a to slovem i písmem, jako prvotně sám prováděl nábožensko-mravní reformu lidu a jak i potom spolu s Nehemiášem to činil. Vůbec třeba si uvědomiti, že Esdráš, ač neobyčejně nadán a vzdělán, ač měl veliký vliv, byl vždy skromný, nechávaje vystupovati do popředí Nehemiáše. Ale on to byl, jenž zabezpečil život obce židovské po návratu ze zajetí velikými reformami, které neprovedl-li sám, byl nesporně duší jejich. Proto požíval tak veliké úcty dávných Židů, kteří jej pokládali za druhého Mojžíše a říkali o něm: „Esdráš byl hoden toho, by zákon byl skrze něho dán Israelovi, kdyby ho nebyl Mojžíš předešel." Pozdější židovští právníci, zákoníkové, viděli v něm původ a počátek zákonictví v Palestině. Tuto vážnost Židů k Esdrášovi přejal od nich islam, který „Ozaira" pokládá za velikého proroka. II Esd 11

*

Ale znova počaly mezi lidem domácněti různé nešvary. Tu vystoupí Malachiáš (hebr. Mal'áchí, Mal'achijjá = Posel Hospodinův), poslední z proroků, vřelý vlastenec, planoucí láskou k svému lidu, duše hluboce náboženská.

Vytýká nejprve kněžím ledabylost i zištnost v službě Boží; znesvěcují veliké jméno Hospodinovo:

Mal 1

Syn ctí otce svého
a sluha pána svého.
Jsem-li tedy já váš otec,
kde jest úcta ke mně,
a jsem-li já váš pán,
kde jest bázeň přede mnou? —
praví Hospodin zástupů k vám, ó kněží,
kteří pohrdáte jménem mým!
Říkáte: „V čem jsme pohrdli tvým jménem?"
Obětujete na oltáři mém chléb poskvrněný
a říkáte: „Čím jsme jej (totiž chléb) poskvrnili?"
Když podáváte slepé dobytče v oběť,
není to nic zlého?

A když obětujete kulhavé a nedužívé,
není to nic zlého?
Podej je svému místodržiteli,
bude-li se jemu líbit — —?!

Nemám zalíbení ve vás,
— praví Hospodin zástupů —
a oběti nepřijmu z ruky vaší.
Neboť od východu slunce až na západ
veliké jest jméno mé mezi národy;
na každém místě bude obětováno
a podávána bude jménu mému oběť čistá,
neboť veliké jest jméno mé mezi národy.

Ale vy je poskvrňujete tím, že (obětujíce) říkáte:
„Aj, mnoho námahy,"
a prskáte na to
a přinášíte z loupeží kulhavé a nedužívé,
přinášíte je v oběť.
„Zdaž přijmu to z ruky vaší?" —
praví Hospodin.
Zlořečený buď,
jenž obětuje dobytče nedužívé Pánu!

Mal 2 A nyní svědčí vám tento příkaz, ó kněží:

Nebudete-li chtíti poslouchati a snažiti se,
byste vzdávali slávu jménu mému,
praví Hospodin zástupů,
pošlu na vás chudobu,
zlořečiti budu požehnáním vašim . . .

I zvíte, že jsem poslal k vám příkaz tento,
aby zachována byla má smlouva s Levim.
Měl jsem s ním smlouvu
života, pokoje,
— a dal jsem mu je —
a bázně, i bál se mne
a k mému jménu měl úctu.
Nauku pravdy měl ve svých ústech,
nepravost nebyla nalezena na rtech jeho;
v pokoji a přímosti chodil se mnou
a mnohé odvrátil od nepravosti.
Rty kněze totiž mají dbáti vědy,
a z úst jeho má býti hledána nauka;
— jeť on posel Hospodina zástupů
Vy však sešli jste s cesty
a pohoršili jste mnohé v nauce,

porušili jste smlouvu mou s Levim,
praví Hospodin zástupů.
Protož i já učinil jsem vás opovrženými
a nízkými u všeho lidu.

Lid jest věrolomný:

Zda není jeden otec všech nás?
Zda Bůh jeden nestvořil nás?
Proč tedy zpronevěřujeme se druh druhu?

Mužové spojují se manželstvím s cizinkami:

Ohavnost se děje
v Israeli a v Jerusalemě,
neboť poskvrňuje Juda svatou věc Hospodinovu:
v manželství vchází s dcerou boha cizího.

Zvykem se stává propouštění manželek:

Přikrýváte slzami oltář Hospodinův,
pláčem a řvaním, že již nedbám oběti.
A říkáte: „Pro kterou příčinu?"
Proto, že Hospodin stal se soudcem mezi tebou
a ženou mládí tvého, kterou jsi ty pohrdl,
ač byla tvojí družkou a manželkou tvé smlouvy.
„Ženou mládí svého nepohrdej! —
neboť nenávidím zapuzování,"
praví Hospodin, Bůh Izraelův.

Na stesk Židů, že bezbožníci se mají dobře, Hospodin odpovídá: Přijde den soudu. Panovník-Mesiáš očistí Levity a odstraní z národa svého vše zlo. Jen ať národ kajícně se obrátí k Hospodinu a odvádí povinné desátky! Pak ho nemine hojné požehnání.

Aj, já posílám posla svého,
aby připravil cestu přede mnou. Mal 3 *Mt 11 *Mk 1
Náhle však přijde do chrámu svého panovník,
pokterém vy toužíte,
a posel smlouvy, jejž vy chcete.
Aj, přichází, praví Hospodin zástupů;
kdo však snese den příchodu jeho
a kdož obstojí, až se objeví?
Jest on jako tavící oheň
a jako lužidlo, kterým se bílí.
Zasedna bude tavit a čistit stříbro;
vyčistí syny Leviovy,
protříbí je jako zlato a stříbro,
by Pánu obětovali v spravedlnosti;
i bude líbit se Pánu oběť Judy a Jerusalema,

jako za dnů bývalých věků, za let starodávných.
A přistoupím k vám, abych vás soudil,
Budu žalobcem rychlým
kouzelníkům, cizoložníkům, křivopřísežníkům
a těm, kteří násilně zadržují mzdu dělníkovi,
utiskují vdovy a sirotky
a potlačují cizince, aniž se mne bojí,
praví Hospodin zástupů.

Navraťte se ke mně a navrátím se k vám,
praví Hospodin zástupů.
A říkáte: „V čem se máme navrátit?"

Smí člověk olupovati Boha,
že vy olupujete mne?
Říkáte: „V čem tě olupujeme?"
V desátcích a prvotinách.
Přinášejte desátky
a zkuste mě v tom, praví Hospodin,
nezotvírám-li vám otvory nebeské
a nevyleji-li vám požehnání až nad míru!

Mal 4 V doslovu praví Malachiáš jménem Hospodinovým:

Pamatujte na zákon Mojžíše, služebníka mého, který jsem jemu dal na Horebu pro všecky Israelity!

Aj, já pošlu vám proroka Eliáše, prve nežli přijde den Hospodinův veliký a hrozný, i obrátí srdce otců k synům a srdce synů k otcům jejich.

*Mt 17 Výklad tohoto místa prorockého podal sám Kristus Pán slovy: „Eliáš přijde a napraví všecko" — ve smyslu: Přijde skutečně, před mým příchodem druhým (k poslednímu soudu), a způsobí všeobecnou jakous obnovu mravní, zvláště ve svém národě. „Ale pravím vám" — dodal —: „Eliáš
*Lk 1 přišel již, ale nepoznali ho." Mínil Jana Křtitele, pokud totiž vystoupil Jan v duchu a moci Eliášově a připravoval na jeho (Kristův) příchod první.

*

II Esd 13 Nedlouho po návratu ke dvoru perskému došly Nehemiáše zprávy, že za jeho nepřítomnosti mravy krajanů poklesly a staré zlořády u nich opět se zahnízdily; proto vyprosil si u krále druhou dovolenou a odebral se znova do vlasti, aby zjednal nutnou nápravu.

Nejprve — jak sám vypravuje — vyházel ze skladiště v nádvoří domu Božího vše, co tam nenáleželo, dal je vyčistit a vnésti tam zase náčiní chrámové a obětní dary.

„Shledál jsem také," čteme dále v jeho zápiscích, „že levitům nebyly

dávány díly jejich a že tedy rozběhli se, každý na svou půdu, levité i zpěváci, tedy ti, kteří měli konati službu. I shromáždil jsem je a postavil zase na místech jejich. A přinášel veškeren Juda desátky obilí, vína i oleje do skladišť. — Pomni na mne proto, Bože můj, a nevyhlazuj skutků mé lásky, které jsem učinil domu Boha svého a bohoslužbě jeho.

V těch dnech viděl jsem v Judsku lidi, ani šlapají víno v lisu v sobotu, svážejí obilí na hromady, nakládají na osly víno, hrozny, fíky a všeliká břemena a vnášejí do Jerusalema v den sobotní. I zapřisahal jsem je, aby prodávali v den, kdy je dovoleno. Také Tyrští (= Féničané) přinášeli ryby a všelicos a prodávali v sobotu v Jerusalemě. I domlouval jsem předním Judovcům: „Jak zlá je ta věc, kterou vy činíte, že znesvěcujete den sobotní! Nečinili totéž otcové naši, a přivedl Bůh na nás i na město všecko neštěstí? A vy množíte hněv na Israele rušíce sobotu!" Když pak nastalo ticho ve branách jerusalemských v sobotu, řekl jsem, ať zavrou brány; přikázal jsem, aby jich neotvírali až po sobotě, a postavil jsem několik služebníků svých u bran, aby nikdo nevnášel břemene v den sedmý. — Též i pro to na mne pomni, Bože můj, a odpusť mi podle množství slitování svých!

V těch dnech viděl jsem i Židy, ani berou si ženy azotské, ammonské a moabské. Synové jejich neuměli mluviti židovsky, ale mluvili odpolu jazykem každého toho národa. I domlouval jsem jim a zlořečil, některé z nich jsem bil, rval za vlasy a zavázal jsem je přísahou skrze Boha, aby nedávali dcer svých synům jejich a nebrali dcer jejich synům svým ani sami sobě, řka: „Nezhřešil takovou věcí Šalomoun, král israelský? Nebylo zajisté ve mnohých národech krále podobného jemu, byl milý Bohu svému, a ustanovil jej Bůh králem nad veškerým Israelem; avšak i jej přivedly ke hříchu ženy cizinky! Zdaliž i my hřešiti budeme proti Bohu svému berouce si ženy cizí?"

Také jeden člen rodiny velekněžské, Manasse, žil ve smíšeném manželství s dcerou onoho Sanaballata, jenž usiloval překaziti stavbu zdí jerusalemských. Stavěl se tak na odpor dobrým a upřímným snahám Nehemiášovým. Byl proto od něho poslán do vyhnanství.

„Tak vyčistil jsem je" — končí Nehemiáš svoje zápisky — „ode všeho cizozemského a stanovil jsem řád služby kněží a levitů, a aby dodáváno bylo dříví v ustanovené časy, i prviny. — Pamatuj na to, Bože můj, mně k dobrému. Amen!"

Ku charakteristice Nehemiášově budiž řečeno, že ač nemohl se Esdrášovi vyrovnati znalostí zákona, závodil s ním v lásce k národu a vlasti

a vynikl nad něho energií a vlohami státnickými. Za všecky vzácné služby, které prokázal svému lidu, dostalo se mu vděčné památky u pozdějších pokolení židovských. Sirachovec mohl o něm napsati:

*Sir 49

„Nehemiáš bude v paměti mnohých časů.
On totiž vyzdvihl nám zbořené hradby,
postavil brány a závory,
vystavěl domy naše."

Zmíněný zde Manasse odešel do Samařska, kde stal se — ovšem proti všemu právu — velekněžem při chrámě, který tchán jeho Židům navzdor byl vystavěl na hoře Garizim. Tím zostřilo se ještě více nepřátelství mezi Židy a Samaritány. Ostatně časem upustili Samaritáni od modlářských zvyků svých a očekávali toužebně příští Spasitelovo.

Královský rod Davidův trval sice dále, upadal však víc a více v chudobu. Zato kmen Judův těšil se stále zvláštní přednosti před ostatními.

POSLEDNÍ DOBA PŘED KRISTOVÝM PŘÍCHODEM.

Po návratu ze zajetí, v následujících 200 letech, neměli Židé vlastního krále. Žili pod svrchovaností perskou a to zcela klidně a nerušeně. Tvořili vlastní náboženskou obec, která ve věcech víry byla od králů zahraničních neodvislá; v čele jí stál nejvyšší kněz. Tento stav potrval, i když Alexander Veliký říši perské konec učinil a Židé pod nadvládu macedonsko-řeckou se dostali.

Josef Flavius vypravuje, že Alexander obléhaje r. 332. město Tyr vyzval velekněze Jadduu, aby ho uznal za svého pána a přispěl mu mužstvem a potravou. Ten však odepřel omlouvaje se přísahou, kterou se byli zavázali Židé k poslušnosti králi perskému Dariu Kodomannovi. Alexander pohněván touto nepoddajností hrozil Židům palestinským, že je ztrestá. A vskutku dobyv Tyru a Gazy táhl proti Jerusalemu. Velekněz Jaddua po vykonané modlitbě vyšel mu vstříc v bohoslužebném rouše, provázen kněžími a levity i lidem svátečně ustrojeným. Alexander, spatřiv velekněze, rozpomněl se na dávný svůj sen, ve kterém se mu táž postava zjevila a vítězství nad Peršany mu předpověděla. I poklonil se jménu Hospodinovu, které bylo vryto ve zlatém vínku turbanu velekněžova, podal Jadduovi ruku a vešel v pokoji do Jerusalema a přinesl v chrámě oběť. Když pak mu oznámeno bylo proroctví Danielovo vztahující se k jeho osobě, dal najevo své potěšení nad tím, osvobodil Židy každého roku sobotního od daní a dovolil jim žíti ve vojště dle svého zákona náboženského.

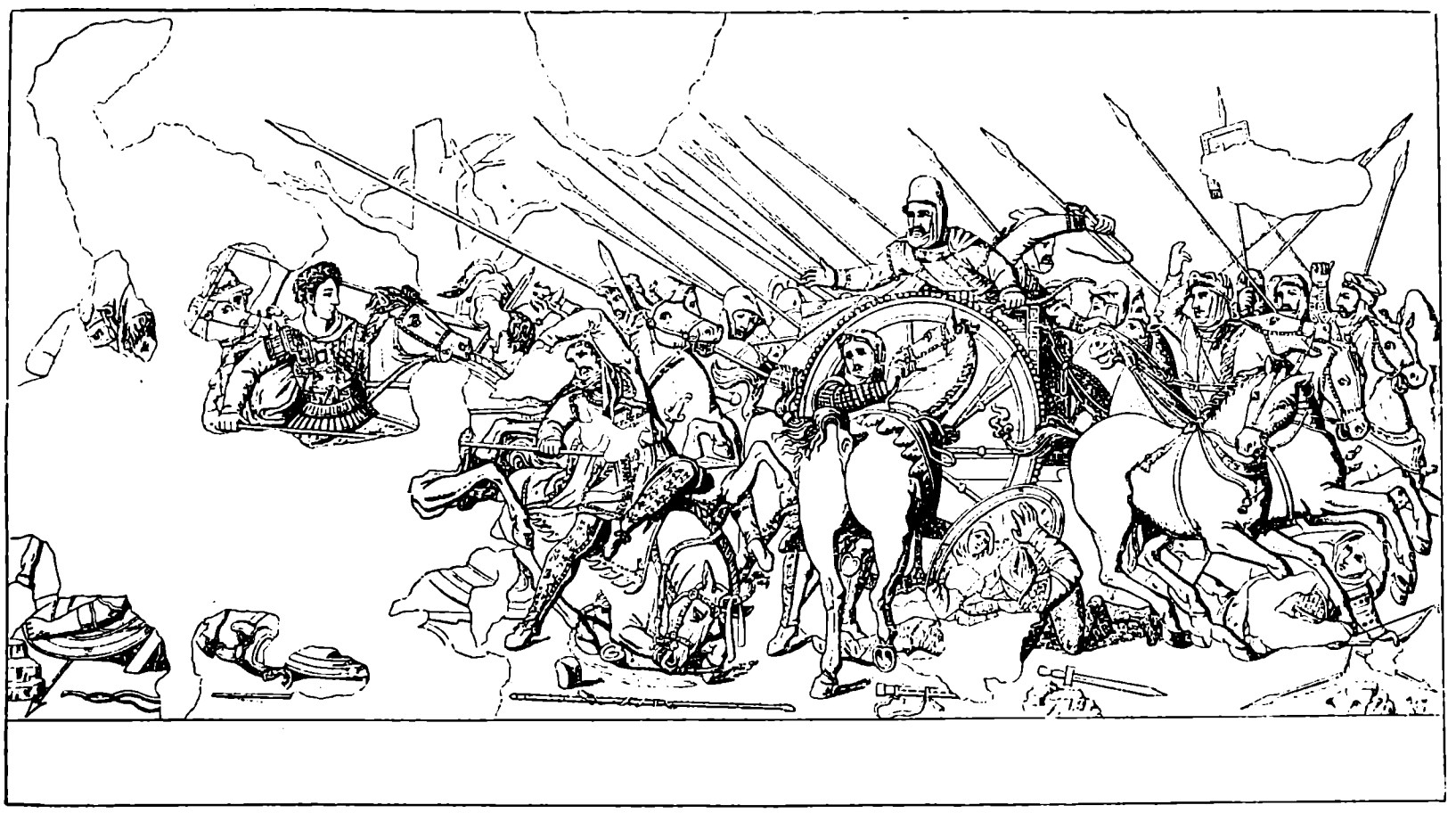
*

Po smrti Alexandrově r. 323. rozdělena byla říše mezi jeho vojevůdce. Palestina se Syrií připadla Laomedonovi, ale již po třech letech byla mu odňata od jiného vojevůdce Alexandrova, Ptolemea Lagi, kterému byl přidělen Egypt.

Ptolemeové vládli mírně, Židé četně stěhovali se do Egypta a tam zakládali osady, takže se jim Egypt ponenáhlu stal druhou vlastí. Někteří z nich zaujali čestná místa u dvora královského i ve vojště, školy ži-

dovské a synagogy četně byly zakládány, v hlavním městě Alexandrii, nazvaném tak po velikém Makedonci, zřízena byla i rada starších. Ano, později, když se Palestina ocitla pod nadvládou syrskou, dovolil Ptolemeus Filometor u Heliopole vystavěti Bohu israelskému chrám, který v nádheře s jerusalemským závodil a v němž bohoslužba právě tak, jako v Jerusalemě, konána byla.

A jako z Assyrie, Babylonska i Medie, ve kterých zůstali Židé po zajetí dobrovolně, vycházeli mnozí z nich do zemí okolních a usazovali

Bitva mezi Alexandrem Velikým a králem perským Darejem u Issu.
Alexander v čele své jízdy probodává perského vojevůdce, pod nímž padl kůň. Darejos na voze k útěku obráceném vztahuje pravici ke klesajícímu vojevůdci. Obraz zachovaný v Pompejích.

se v nich, tak stal se Egypt východištěm, odkud Židé zakládali obce své v městech a krajích při moři Středozemním; a jako na Východě a v Egyptě stavěli si synagogy a šířili známost Boha pravého a jeho zaslíbení, tak činili potom též u národů západních, zejména u Řeků a později také u Římanů.

Od dob Alexandra Velikého vzmáhaly se všude, kam vítězná vojska jeho vnikla, řecké osady (kolonie), s nimi pak i řecký jazyk a řecká vzdělanost. Židé stýkajíce se s Řeky (Helleny) podléhali příliš jejich vlivu a přijímali ponenáhlu i řeč jejich. Nejdříve a nejvíce se tak dělo v Alexandrii. Ti Židé, jimž řečtina stala se řečí mateřskou, nazývali se Hellenisty.

Ale Židé nepřijímali od pohanských Řeků jen jejich řeč, nýbrž namnoze i jejich zvyky. Zejména oblíbili si gymnastické jejich hry. Pro-

vádějíce je po způsobu Řeků tělem obnaženým, stávali se u nich předmětem posměšných vtipů pro svou obřízku. I počali se styděti za to, co bylo ustanoveno od Boha samého na znamení úmluvy s národem vyvoleným, zakrývali obřízku způsobem umělým nebo ji docela opomíjeli u mužské mládeže, dávali si řecká jména, ba někteří pod vlivem řecké filosofie ztráceli víru ve vzkříšení a budoucí odplatu a povolovali uzdu smyslnosti.

Neměla-li tedy znova býti porušena čistota jejich víry a nemělo-li pokaženo býti to, čeho docílilo se mnohavěkou přípravou, bylo opět třeba zakročení vyššího, a to i v Egyptě, který se stal Židům druhou otčinou, i v Palestině. A Bůh zakročil skutečně dopustiv tříbící oheň utrpení . . .

V Egyptě Ptolemeus IV. Filopator (222—205) odňal jim všecky výsady, kterých dosud požívali, a převáděl je násilím ke službě bůžka Dionysa či Baccha. Vzpírající se byli v mnohých případech uvrženi do hippodromu (závodiště) a slony ušlapáni. Někteří z bázně před utrpením odpadli od své víry. Jiní však volili raději smrt. Ti oživili svým příkladem náboženské cítění i u jiných a povzbudili je k horlivému plnění zákona. Vydatnou pomocí jim tu bylo Písmo sv. do řečtiny přeložené, jež přichází pode jménem Septuaginta (LXX) dle legendárního počtu 70 překladatelů.

* * *

Do této doby, kdy bylo ovzduší u Židů hodně prosáklé řeckou filosofií, spadá vznik biblické knihy, zvané Kóhelet. Název tento neznamená „kazatele", jak obyčejně bývá překládán, nýbrž spíše mudrce, který vyniká ve sboru stejně smýšlejících a jest jejich učitelem.

Základní myšlenkou knihy jest odpověděti na otázku, zdaž a jak může dojíti člověk na světě dokonalého štěstí. Tento problém řeší se stanoviska starozákonních názorů na Boha, na život posmrtný a na mravní pohnutky činů lidských. Bůh splácí a spláceti bude mravní dobro i zlo již zde na zemi. O odměně a trestech v záhrobí Kóhelet nemluví. S bolestí však shledává, že se v životě nedostává vždy ctnostnému štěstí a bezbožnému neštěstí, ano, mnohdy jest tomu docela naopak: dobří trpí, zlí pak se mají dobře. Jaký smysl má tedy lidský život za těchto okolností? Kóhelet rozvinuje záhadu a zkoumá ji ze široka: Upokojí člověka pozemské rozkoše? Nikoliv! Bohatství? Nikoliv! Či zdar toho, co podniká? Nikoliv! Ba, ni moudrost ni mravný život nezjednává člověku jistého štěstí. Co mu zbývá tedy činiti, jakou praktickou filosofii možno mu doporučiti?

Užívati mírně pozemského blaha, pokud ho Bůh dopřává, ale nehoniti se za ním příliš.

Tyto myšlenky jsou však v knize přeryty různými průpovědmi, které souvisí jen volně s hlavním obsahem knihy.

Nelze pochybovati, že v první a druhé hlavě Kóheletově vystupuje a mluví král Šalomoun, ačkoli výslovně jmenován není. Ale neplyne z toho, že by chtěl spisovatel vštípiti čtenářům mylný názor, jako by knihu napsal sám Šalomoun. Užil toliko zvláštního slovesného obratu, který lze také najíti v knize Moudrosti a jinde. Vrstevníci spisovatelovi byli si toho vědomi a chápali také, proč tak Kóhelet činí: že zkušenosti životní tohoto krále a jeho mudrcká sláva velmi se hodí k názornosti a k důkazu zásad, jež spisovatel podává.

Ačkoli mluví Kóhelet řečí chladného filosofa, který hloubá o smyslu a ceně lidského života, přece kniha doporučuje bázeň Boží, zbožnost, úctu k vrchnosti, milosrdenství s bližním, pracovitost, střídmost... Proto právem pokládali Židé a po nich křesťané knihu tu za posvátnou.

Kóhelet pochybuje o tom, že by možná bylo dojíti na světě plné spokojenosti; člověk cítí v sobě touhu po statcích nepomíjejících . . . Obojí to — skepse i touha — vyhloubilo v židovské duši propast, kterou mohly vyplniti toliko naděje věčné, a vedlo spolu k rozvoji náboženského poznání, že člověka může uspokojiti teprve život příští, a tak připravována byla nepřímo půda křesťanství.

*

Některé z význačnějších myšlenek Kóheletových:

Kaz 1 Čirá marnost — pravil Kazatel — čirá marnost! Všecko je marnost!
Co má člověk ze vší své lopoty, kterou se lopotí pod sluncem?
Pokolení pomíjí a pokolení přichází . . .; slunce vychází a zapadá.

Všecky řeky vcházejí do moře,
a moře nepřeplňuje se;
na místo, odkud řeky vyšly,
vracejí se, aby zas tekly.

Všecky bytosti plahočí se,
nemůže toho člověk vyslovit;
oko se dosyta nenahledí,
ucho se dosti nenaposlouchá.

Co bylo, opět bude. A co se dálo, totéž se dít bude. Pod sluncem nic nového.

Já, Kazatel, byl jsem králem nad Israelem v Jerusalemě a uložil jsem srdci svému zkoumat a moudře vyšetřovat vše, co se děje pod sluncem: trapné to zaměstnání, jež dal Bůh lidem, aby se jím zabývali. Patřil jsem na vše, co pod sluncem se děje, a hle — všecko marnost a trápení ducha.

Mysl má poznala moudrosti a vědy mnoho, a shledal jsem, že i v tom jest námaha a trápení ducha, a kdo množí vědění, množí také bolest.

Řekl jsem si v srdci svém: „Nuže, budu oplývati rozkošemi a požívati Kaz 2
budu dobrých věcí.“ A shledal jsem, že i to je marnost. Usmyslil jsem si odtrhnout od vína své tělo, abych se domohl moudrosti a vyhnul bláznovství, dokud bych nepoznal, co lidem prospívá, co by třeba bylo činiti pod sluncem ve dnech života jim vyměřených.

Vykonal jsem si veliká díla: vystavěl jsem sobě domy, pěstoval jsem vinohrady, vzdělal jsem si zahrady a sady, vysadil jsem je všelikým ovocným stromovím, nadělal jsem sobě rybníků, abych svlažoval háj stromů bujících; zjednal jsem si sluhů a služebnic, také domorodé čeládky mnoho jsem získal, a skotu a velikých stád bravu více nežli všichni, kdo byli přede mnou v Jerusalemě.

Nahromadil jsem si stříbra a zlata, jakož i pokladů od králův i krajin; opatřil jsem si pěvce a pěvkyně, i rozkoše lidské, číše a džbány, aby v nich podávali nalité víno; a převýšil jsem bohatstvím všecky, kteří byli přede mnou v Jerusalemě; a moudrost zůstala se mnou. Čeho žádaly oči mé, nic jsem jim neodepřel, aniž jsem zbraňoval srdci svému, aby nepožívalo všeliké rozkoše a nekochalo se v tom, co jsem byl připravil; to byla odplata moje — užívat práce své. Když jsem se však ohlédl na všecka díla svá, která učinily ruce moje, na práce, při nichž nadarmo jsem se potil, uzřel jsem ve všem marnost a trápení ducha, a že nic trvale neprospívá pod sluncem.

Obrátil jsem se, abych pozoroval moudrost, jakož i bludy a bláznovství. I viděl jsem, že vyniká moudrost nad bláznovství o tolik, oč se liší světlo od temnosti:

Moudrý má oči ve své hlavě,
kdežto blázen v temnu chodí.

Všecko má svůj čas, a svým vyměřeným během jdou všecky věci pod Kaz 3
sluncem: Je čas rození i umírání. Je čas sadby a čas vytrhování zasazeného. Je čas zabíjení a čas hojení. Čas boření a čas stavění. Čas pláče a čas smíchu. Čas objímání a čas vzdálenu býti toho. Čas nabývání a čas pozbývání. Čas schovávání a čas vyhazování. Čas roztrhávání a čas sešívání! Čas mlčení a čas mluvení. Čas milování a čas nenávisti. Čas boje a čas pokoje.

Co má člověk ze své lopoty?

I poznal jsem, že není nic lepšího než okoušeti štěstí z práce své — avšak i to je dar Boží. Poznal jsem, že vše, co Bůh činí, trvá na věky; nemožno nám nic k tomu přidati aniž co ubrati.

Viděl jsem pod sluncem na místě soudu — bezbožnost, a na místě spravedlnosti — nepravost. I řekl jsem si ve svém duchu: „Spravedlivého i bezbožného soudit bude Bůh, a tehdy dojde na každou věc."

Kaz 4 Obrátiv se k jiným věcem viděl jsem útisky, které jsou páchány pod sluncem; viděl jsem slzy nevinných, ale žádného těšitele.

Nalezl jsem i jinou marnost pod sluncem: Je sám jediný a nikoho nemá, ani syna ani bratra, ale pracovati nepřestává; oči jeho nemohou se nasytit zbožím, aniž ho napadne, aby si řekl: „Pro koho pracuji a odpírám sobě požitek?" I v tom je marnost a trápení velmi zlé.

Lépe jest věru dvěma býti spolu než jednomu, ježto mají zisk ze společnosti své: Padne-li který z nich, druhý ho pozdvihne. Běda samotnému: nemáť, padne-li, kdo by ho zdvihl. Taktéž budou-li dva spolu spáti, zahřeje se jeden od druhého; ale jeden, kterak bude moci se zahřáti? Provázek tronásobný nesnadno se přetrhne.

Lepší jest jinoch chudý a moudrý než král starý a blázen, který neumí hleděti do budoucna, ježto mnohdy onen ze žaláře a z okovů vychází, aby kraloval, kdežto tenhle, narozený v paláci královském, chudobou hyne.

Kaz 5 Slíbil-lis co Bohu, neprodlévej to splniti; nelíbiť se mu nevěrné a bláznivé
*V Mž 23 slibování. Lépe jest neslibovati, než po slibu, co připověděno, nesplniti.

Člověk, jak vyšel z lůna své matky, nahý, tak se vrátí v zem, a nic neodnese s sebou z práce své. Jaký tedy užitek má z toho? Pracoval do větru. I to je žalostná bolest.

A dává-li Bůh komukoli bohatství a statky a dopřává-li mu, aby jedl z nich, aby užíval údělu svého a radoval se z práce své: nebude mnoho vzpomínati na dny života svého, protože Bůh zaměstnává rozkoší srdce jeho.

Kaz 6 Jest i jiné zlo, které jsem viděl pod sluncem, a to bývá časté mezi lidmi: Člověk, jemuž dal Bůh bohatství, statky i čest, a nic se nedostává duši jeho ze všech věcí, kterých žádá, avšak nedopouští mu Bůh, aby toho užil on, ale cizák užívá toho. To je marnost a bída veliká.

Kaz 7 Lepší jest jméno dobré, než voňavky vzácné.

Lépe poslouchati od moudrých výtku,
nežli slýchati svůdnou píseň bláznů.

Neptej se: „Čím to, že dávné doby lepší byly, než nynější jsou?" — neboť je bláznivá taková otázka.

Dvojí věc jsem viděl v marných dnech svých: Jsou spravedliví, kteří hynou ve své spravedlnosti, a jsou bezbožní, kteří dlouho žijí ve své ne-

pravosti. Nebuď výstředně spravedlivý aniž dělej moudrého více nežli třeba; ať nezpitomíš!

Není člověka na zemi,
který by činil vždy dobré a nikdy nehřešil.

Shledal jsem, že větší hořkost nežli smrt působí žena; jeť ona osidlo, tenata její srdce a okovy její ruce. A shledal jsem, že učinil Bůh člověka správného, ale on že zapletl se do nesčíslných nesprávností.

Moudrost tvář člověkovu osvěcuje — Kaz 8
a hrubost obličeje mu mění.

Viděl jsem bezbožné pohřbené čestně; a ti také, když ještě žili, na místě svatém byli a chváleni jako za spravedlivé skutky. I to také je marnost. Protože totiž ortel proti zlým hned nebývá vynášen, proto bez veškeré bázně lidé páchají zlé věci. Vím však, že dobře bude bojícím se Boha.

Jsou spravedliví, jimžto se zle vede, jakoby činili skutky bezbožných, a jsou bezbožní, kteří tak bezpečni jsou, jakoby měli skutky spravedlivých. Také to za velikou marnost pokládám.

Lepší jest pes živý nežli lev mrtvý. Kaz 9

Obrátiv se k jinému, spatřil jsem pod sluncem, že nepatří rychlým vítězství v běhu, ani silákům zdar ve válce, ani učeným bohatství, ale čas a náhoda stíhá všecky. (Smysl: Okolnosti bývají někdy silnější než vlohy a dobrá vůle.)

Klidná slova moudrých bývají slýchána
více nežli křik toho, jenž vévodí bláznům.

Lepší je moudrost nežli válečné zbraně,
a chyba jediná mnoho dobrého zkazí.

Blázen, protože sám rozumu nemá, všecky za blázny má. Klid přítrž Kaz 10
učiní chybám největším.

Je to zlá věc, kterou jsem viděl pod sluncem: blázen postaven je v důstojnost vysokou, kdežto velmoži sedí dole; viděl jsem služebníky na koních, kdežto knížata chodila pěšky jako služebníci.

Uštkne-li zaklinače had, jejž opomněl zaklínati,
nic nemá z toho, že jest zaklinačem.

Běda zemi, jejímž králem jest otrok
a jejížto knížata ráno již hodují!

Pro lenost nakloní se stropní trámoví,
pro nečinnost rukou kapává do domu.

Kaz 11 Mládí a rozkoš jsou věci hladké.

Kaz 12 Pamatuj na svého tvůrce za dnů mládí svého, prve než přijdou dnové trápení a přiblíží se nemilá léta (doslovně: léta, nichž řekneš: „Nelíbí se mi").

Prach se do země vrátí, jak býval, duch pak se vrátí k Bohu, jenž dal jej.

Slova mudrců jsou jako hřebíky, hluboko vbité.

* * *

Roku 202. dobyl Palestiny syrský král Antioch III., příjmím Veliký. Panovník tento zacházel se Židy mírně a ponechal jim všecka práva a výsady, kterých byli dosud požívali. Podobně jednal i syn jeho Seleu-
II Mch 3 kos IV. Filopator, jenž po něm r. 187. nastoupil, až na nezdařený onen pokus zmocniti se pokladu chrámového, k němuž byl ostatně sveden od Židů samých. Stalo se to tak:

Jakýsi Šimon z pokolení Benjaminova, ustanoven byv správcem chrámu — a jako takový nakupoval potřeby bohoslužebné —, usiloval o nějakou nesprávnost, ale narážel na odpor velekněze, kterým tehda byl Oniáš, toho jména III. Nemoha nad ním nabýti vrchu, oznámil králi prostřednictvím vojenského velitele, že jest pokladna v Jerusalemě plná peněz, nesčíslných, a že obecní majetek je nesmírný. Tak stal se Šimon zrádcem pokladu i vlasti. Král zvěděv o tom povolal jednoho ze svých úředníků, Heliodora, a rozkázal mu, aby řečené peníze přinesl.

Heliodor, posel královský, přišed do Jerusalema oznámil Oniášovi účel své cesty. Nejvyšší kněz, snaže se odvrátiti jej od hříšného záměru, důtklivě mu vykládal, že poklady chrámové jsou majetkem vdov a sirotků a chovány na tomto místě, které po všem světě ctěno jest, a peníze tam uschované za nedotknutelné se považují. To že býti nemůže, aby zklamána byla důvěra těch, kteří se svěřili místu svatému. Ale Heliodor odvolával se na rozkaz krále a vešel vskutku do chrámu . . .

Tu sbíhal se lid a volal k Hospodinu o pomoc, protože mělo v potupu přijíti to místo. Kněží před oltářem v rouše bohoslužebném na zemi padli, velekněz zsinalostí tváře své ukazoval bolest srdce. Také ženy v žínice oblečené a pod prsy opásané po ulicích se sbíhaly; i panny, které přísný mrav doma uzavíral vždy, vybíhaly k branám, jiné ke zdem hory chrámové, jiné pak vyhlédaly z oken; a všecky spínajíce ruce k nebi modlily se. I objevil se jezdec ve zlatém odění: kůň jeho prudce dorážel předními kopyty na Heliodora. Dále ukázali se také dva jinoši, vynikající silou, výborní krásou a nádherně oblečení, kteří postavivše se u něho

s obou stran mrskali Heliodora mnohými ranami, takže padl na zem a omráčen odnesen byl. Lid pak dobrořečil Pánu, že zvelebil místo své.

Tu někteří z družiny Heliodorovy prosili Oniáše, by vzýval Nejvyššího, aby život daroval tomu, který ke smrti pracoval. Velekněz obávaje se, aby snad král se nedomníval, že Heliodorovi ublížili Židé, modlil se za uzdravení jeho podávaje oběť smírnou. A Pán daroval mu život pro modlitbu Oniášovu.

Vrátiv se ke králi svědčil před ním Heliodor o těch skutcích velikého Boha, které byl na své oči viděl. A když se ho král otázal, kdo by způsobilý byl, aby ještě jednou byl poslán do Jerusalema, řekl: „Máš-li nějakého nepřítele, nebo kdyby někdo o tvé království ukládal, pošli ho tam . . . Na tom místě jest opravdu jakási moc Boží."

A tak upustil král od úmyslu svého.

*

Jinak bylo za bratra a nástupce Filopatorova Antiocha IV. Epifana (175—164). Rozmařilý tento král mnoho potřeboval peněz pro sebe i na poplatek, jejž mu bylo Římanům odváděti. Přišlo mu tedy vhod, že Jason, bratr Oniášův, stál o nejvyšší kněžství a nabídl mu 590 hřiven stříbra,*) učiní-li jej veleknězem místo bratra. Když král k tomu svolil a on nabyl vlády, počal hned ve svém národě zaváděti pohanské mravy. Pod samým hradem opovážil se vystavěti tělocvičnu a nejušlechtilejší jinochy přiměl k tomu, aby nosili petasos, t. j. klobouk se širokou střechou, kterým se Řekové při hrách kryli proti slunci. Nositi takový klobouk znamenalo přijímati mravy řecké. Druhá kniha Machabejská ostře odsuzuje počínání Jasonovo. „Byl to ne počátek, ale rozmach pohanství a pro ohavnou a neslýchanou nešlechetnost bezbožníka a ne kněze Jasona pokročilo cizáctví tak, že již kněží nedbali služeb při oltáři, ale pohrdajíce chrámem a zanedbávajíce oběti, pospíchali, aby účastni byli zápasů a cviků v házení diskem."**) Ano tak daleko zašel nešlechetný Jason ve své zálibě pro kulturu hellenskou, že když byly v Tyru konány pětileté zápasy, kterých se zúčastnil i král, poslal tam peněžitý dar na oběť ke cti Herkulově. II Mch 4

Po třech letech vypravil Jason ke králi Menelaa, bratra svrchu jmenovaného Šimona, aby mu donesl peníze a o věcech potřebných přinesl

*) Hřivna (talent, z řeckého talanton) měla 60 min, mina 50 siklů. Zlatá vážila 49.11 kg, stříbrná 43.65 kg. V našich penězích a dle nynější ceny zlata a stříbra by stála zlatá 49.110 g × 16 Kč (za 1 g) = 785.760 Kč, stříbrná 43.650 g × 50 h (za 1 g) = 21.825 Kč.

**) Diskos, disk — kotouč, obyčejně litý z bronzu.

odpověď. Ale on, zalíbiv se králi, převedl velekněžství sám na sebe, slibuje mu o tři sta hřiven stříbra více než dal Jason. Přišel tedy do Jerusalema co nejvyšší kněz, ač to byl člověk, nic hodného kněžství na sobě nemající. A tak byl Jason, který vlastního bratra obelstil, sám také oklamán. Jako vyhnanec nalezl útočiště v zemi Ammonů.

Když pak ukradl Menelaus některé zlaté nádoby z chrámu a rozprodal je do Tyru a po okolních městech, Oniáš nabyv o tom jistých zpráv v bezpečí svém, jež mu poskytovalo útočištné právo posvátného pohanům háje v sousedství Antiochie, káral jej za to. A tu Menelaus dal jej vylákati z obvodu háje a usmrtit zjednaným vrahem — takového muže, který vzbuzoval úctu svojí sebekázní a umírněností i u svých pohanských nepřátel.

* * *

V této době, kdy bylo židovstvo rozštěpeno na dvě strany: starověrců a novotářů (mohli bychom říci modernistů), a kdy tito po smrti velekněze Oniáše III. r. 175. nabyli vrchu, takže i část kněžstva podlehla novým směrům k velikému pohoršení pravověrných, napsána byla*) kniha, jež blahodárný vykonala vliv ve smyslu výchovy na Židy posledních dvou století před Kristem, — kniha Sirachovcova. Autor její, z celé duše oddaný náboženství a mravům po otcích zděděným, chtěl proti pohansko-řeckému nazírání na svět uhájiti „moudrost", t. j. starý názor židovský, uložený v posvátných knihách; chtěl jej uhájiti, ale spolu též prohloubiti, podrobně propracovati a rozšířiti na všecky praktické poměry, jaké život přináší. Sám o tom praví:

Sir 24

Já jsem vyšel jako struha z řeky (t. j. z knihy zákona Mojžíšova)
a jako vodovod do zahrady.
Řekl jsem si: „Zavlažím sady své zahrady
a napojím plodiny svých záhonů."
A hle, má struha stala se řekou,
a má řeka stala se bezmála mořem.
Protož dále budu rozsvěceti nauku všem jako zoru
a hlásati ji budu až do nejzazších krajin.
Proniknu všecky hlubiny země,
navštívím všecky, kteří spí,
a osvítím všecky, kteří doufají v Pána.
Dále poučení jako proroctví chrlit budu,
zůstavím je těm, kteří hledají moudrosti,
a zůstanu s rody jejich až do svatého věku.
Vizte, že jsem pracoval ne sám pro sebe,
ale pro všecky, kdo hledají pravdy.

Do řečtiny byla tato kniha přeložena brzy po r. 117. př. Kr. pro ty, kteří by se byli rádi v cizině také poučili a připravili k životu podle Zákona.

*) Mezi roky 174. a 171. př. Kr.

První část, mudroslovná.

(Uvedena zde jen zkráceně.)

Kde je moudrost a kudy se k ní jde?

Sir 1

Všeliká moudrost od Pána jest
a jest u něho na věčné časy.
Písek moří a krůpěje deště
a dny věků kdo může sečíst?
Vysokost nebe a širokost země
a hlubokost tůně (mořské) kdo může změřit?
Moudrost Boží, jež předchází všecky věci,
kdo může vystihnouti?

Prve než vesmír je stvořena moudrost,
a rozum důmyslný od věků jest.
Studnice moudrosti je slovo Boha na výsostech,
a její cesty jsou přikázání věčná.
Kořen moudrosti komu byl odhalen,
a její úradky bystré kdo poznal?

Jeden jest moudrý,
sedící na trůnu svém a panující Pán.

On ji stvořil
a vylíl ji na všecka svá díla,
na každé tělo dle svého daru,
dal ji těm, kteří milují ho.

Bázeň Páně obveseluje srdce
a dává veselí a radost a dlouhověkost.
Bojícímu se Pána dobře jest na konec,
v den svého skonu dojde požehnání.

Kořen moudrosti jest báti se Pána.

Koruna moudrosti jest bázeň Páně.*)

Bázeň Páně zapuzuje hřích.

Přísloví.

Sirachovec předvídá, že se blíží doba útisků. Vytrvalost a statečnost budou porobeny kruté zkoušce. Proto nabádá v této 2. kapitole k neochvějné důvěře v Boha, slibuje odměnu věrným, hrozí odpadlíkům.

Sir 2

Synu, chceš-li vstoupiti do služby Boží,
buď připraven, že budeš zkoušen,
a neukvapuj se v čas dopuštění.
Lpi na Bohu a vytrvej,
bys vzrostl na konci života.

V ohni zkoušeno bývá zlato a stříbro,
lidé pak milí Bohu ve výhni tísně.
Důvěřuj Bohu, i zastane se tebe...!
Kteří se bojíte Pána, důvěřujte jemu,
a nevezme za své odměna vaše.

*) O něco výše v téže hlavě: Plnost moudrosti jest báti se Pána.

Kteří se bojíte Pána, doufejte v lepší časy,
v radost věčnou a milosrdenství.

Popatřte, synové, na dávná pokolení a vizte:
Kdo doufal v Pána a byl zklamán?
Nebo kdo setrval v bohabojnosti a byl opuštěn?
Aneb kdo ho vzýval a on pohrdl jím?
Neboť dobrotivý a milosrdný jest Bůh,
odpouští hříchy a obráncem v den tísně jest
každému, kdo ho hledá vpravdě.

Běda dvojakému srdcem . . . !

Běda těm, kteří ztratili trpělivost!

Kteří se bojí Pána, nebudou neposlušni slova jeho,
a kteří milují ho, zachovají cestu jeho.
Kteří se bojí Pána, připravují svá srdce
a před jeho tváří se ponižují:
„Upadneme raději do rukou Páně,
ne však do rukou lidí;
neboť jaká je velikost jeho,
takové jest i milosrdenství jeho."

*

Sir 3 Požehnání otcovo utvrzuje domy synů,
ale kletba matčina z kořene vyvrací základy.

Synu, zastaň se ve stáří otce svého
a nezarmuť ho za celý život jeho.
Zeslábne-li mu rozum, měj slitování
a nepohrdej jím ve své síle;
neboť milosrdenství s otcem nebude v zapomenutí.

Jako zlopověstník jest, kdo opouští otce,
a jest od Boha prokletý, kdo ke hněvu popouzí matku.

Čím jsi větší, tím více ponižuj se ve všech věcech,
i nalezneš před Bohem milost.

Zbytečných věcí nezpytuj příliš!

Mnohé svedla domýšlivost jejich.

Kdo miluje nebezpečí, zahyne v něm.

Oheň hořící uhašuje voda,
a almužna zahlazuje hříchy.
Bůh patří na toho, kdo činí milosrdenství,
a pamětliv bývá ho budoucně.

Sir 4 Srdce roztrpčeného nedráždi.

Nakloň k chudému své ucho
a odpověz mu na pozdrav laskavě.

Je stud, který uvádí do hříchu,
a je stud, který uvádí v slávu a milost.

Nestavěj se na odpor mocnému,
aniž usiluj proti proudu řeky.

Nebuď kvapný jazykem,
a líný a mdlý v pracech.

Nebuď ruka tvá vztažená k braní,
a k dání skrčená.

Neříkej: „Hřešil jsem, a co příhodilo se mi za to?" Sir 5
Jeť Nejvyšší shovívavý odplatitel.
A neříkej: „Smilování Páně veliké jest,
smiluje se nad množstvím hříchů mých."
Neboť jako milosrdenství, i hněv náhle přichází od něho.
Neprodlévej obrátit se k Pánu,
aniž odkládej s tím den ode dne:
neboť náhle přijde hněv jeho.

Neklať se po všelikém větru
a nechoď po každé cestě.

Rozumíš-li věci, odpověz bližnímu;
nerozumíš-li však, měj ruku na svých ústech

Spravedliv buď v malém i ve velkém stejně.

Nedávej se unášeti vášní jako býkem, Sir 6
aby listí své nesnědla a ovoce tvé nezkazila,
abys nezůstal jako suchý strom na poušti.

Slovo sladké rozmnožuje přátele.

Měj mnoho těch, s nimiž v přátelství žiješ,
ale důvěrníka měj z tisíce jediného.
Získáváš-li si přítele, zjednej si ho zkouškou
a ne lehce věnuj mu důvěru.
Bývá totiž přítelem mnohý podle času svého,
ale nesetrvá v den soužení.

Přítel věrný jest záštita mocná,
a kdo jej nalezl, nalezl poklad.
Kdo se bojí Boha, bude míti také přátelství dobré,
neboť jaký sám, takový bude i přítel jeho.

Nečiň zlé, i nepotká tě nic zlého; Sir 7
odstup od hříchu, i uchýlí se hřích od tebe.
Synu, nerozsívej zla na záhony nespravedlnosti,
a nebudeš žíti jich sedmeronásobně.

Máš-li syny, ukázňuj je
a ohýbej je hned od mládí.
Máš-li dcery, opatruj tělo jejich
a neukazuj příliš veselé jim tváře.

Ve všech svých skutcích pamatuj na poslední své věci,
a na věky nezhřešíš.

Sir 8 Nevaď se s člověkem mocným,
abys neupadl snad v ruce jeho;
nepři se s mužem bohatým,
aby nepoložil proti tobě do sporu svou váhu,
neboť mnohé zničilo zlato;
až k srdci králů se dostává a zvrací je.

Nevaď se s člověkem mluvkou
a nepřikládej dříví na oheň jeho.

Nepohrdej člověkem v jeho stáří,
neboť stárneme také my.

S opovážlivcem na cestu se nevydávej.

S prchlivým nezačínej půtky,
a je-li odvážný, nechoď s ním do samoty,
neboť jako nic je mu krev.

S blázny se neraď,
neboť nemohou milovati,
než co jim se líbí.

Ne každému člověku srdce své zjevuj,
aby se ti snad zle neodměnil.

Sir 9 Pro krásu ženskou mnozí zahynuli.

Víno mladé je přítel nový;
až zestárne, s chutí je budeš píti.

Sir 10 Jaký je panovník, takoví jsou i úředníci jeho;
a jaký je správce města, takoví jsou i obyvatelé jeho.

Král neukázněný na zkázu převede lid svůj,
a města rostou opatrností svých správců.

Nad lakomce nic není nešlechetnějšího,
neboť takový i duši svou na prodej má.

Počátek všelikého hříchu jest pýcha.

Trůny pyšných vládců zvrací Bůh
a posazuje ponížené místo nich.

Muž moudrý a ukázněný nereptá jsa kárán.

Lépe je tomu, kdo pracuje a hojnost má ve všem,
než kdo se chlubí a potřebuje chleba.

Sir 11 Nechval muže pro krásu jeho,
aniž pohrdej člověkem pro jeho podobu.

Dokud nevyšetříš, nehaň
a uprostřed mluvení nevskakuj do řeči.

O věc, do které ti nic není, nehádej se.

Synu, nebuď mnoho tvých zaměstnání:
co totiž budeš honiti, nechytíš,
a neutečeš, když budeš utíkati.

Nepozastavuj se nad osudem hříšníků,
ale důvěřuj v Boha a vytrvej na svém místě.

Požehnání Boží chvátá, by odměnilo spravedlivce.

V den štěstí nezapomínej na neštěstí,
a v den neštěstí nezapomínej na štěstí.

Činíš-li dobré, věz, komu činíš. Sir 12

Čiň dobře spravedlivému, i dojdeš odplaty veliké;
ne-li od něho, jistě od Pána.

Nelze poznati ve štěstí přítele,
a neutají se v neštěstí nepřítel.

Kdo se dotýká smoly, zmaže se od ní; Sir 13
a kdo obcuje se zpupným, zvykne si zpupnosti.

Vše, co má tělo, k podobnému sobě se druží
a každý člověk s podobným sobě se spolčuje.
Bude-li kdy spolek míti vlk s beránkem?
Tak i hříšník se spravedlivcem.

Bohatý, chybil-li, má mnoho obhájců;
chudý, chybil-li, nadto i kárán bývá.

Boháč mluví — a všichni mlčí;
řeč jeho vynášejí až k oblakům.
Chudý mluví, i říkají: „Kdo je to?"
a klopýtne-li, dorazí ho.

Svědomí člověka proměňuje obličej jeho
buďto k dobrému nebo ke zlému.

Blaze člověku, který neklesl slovem úst svých, Sir 14
a kterého nehlodá bolest, že se provinil.
Šťasten, jemuž nepůsobí bolesti svědomí,
a kdo nepozbyl naděje své.

Kdo je sobě zlý, komu jinému bude dobrý?

Každé dílo pomíjející konec konců zhyne,
a kdo je dělá, půjde s ním.

Budeš-li příkazy Boží zachovávati, Sir 15
zachovají tebe.

Lépe jest umříti bez dětí, nežli zůstavit děti bezbožné. Sir 16

Co jest jasnějšího nad slunce? A i to se zatmí. Sir 17

Sir 18

Počet dnů lidských — dlouho-li žije — století jest;
za kapku vody mořské dlužno je cenit,
a jako zrnko písku,
tak skrovné jsou roky proti věčnosti.

Synu, k dobrodiní nepřidávej výtky
a k žádnému daru zarmucujícího slova.

Dobré slovo lepší jest než dar.
Dar neukázněného žene slzy do očí.

Prve nežli mluvíš, uč se,
a před nemocí o zdraví pečuj.

Před modlitbou připrav duši svou
a nebuď jako člověk, jenž pokouší Boha.

Pamatuj na hlad v čas hojnosti,
a na chudobu i nedostatek v den bohatství.

Sir 19

Dělník opilec nezbohatne,
a kdo za nic nepokládá maličkosti, pomalu zhyne.

Víno a ženy k odpadu vedou moudré.

Slyšel-lis slovo proti bližnímu svému, ať s tebou zemře;
a věř, že tě neroztrhne!

Kdo jest, jenž neprovinil se jazykem svým?

Lepší je člověk, jemuž se nedostává učenosti,
nežli ten, který má hojnost rozumu, ale přestupuje zákon.

Oděv těla, smích zubů
a chod člověka vypravují o něm.

Sir 20

Oč jest lépe domluviti, nežli se hněvati!

Člověk moudrý pomlčí do času,
ale mluvka nerozumný přehlédá čas.

Člověku neukázněnému bývá prospěch na neštěstí
a zisk na škodu.

Z dobroty nemoudrého nebudeš míti prospěchu:
málo dá, ale mnoho vyčítá;
dnes půjčí a zítra upomíná.

Jako člověk odporný jest nevčasné povídání:
v ústech neukázněných bývá ustavičně.

Někomu nedopouští hřešiti nouze.

Dary a odměny zaslepují oči soudců,
a jako němota jim brání kárat.

Moudrost skrytá a poklad, jehož nevidět,
jaký užitek dává to i ono?

Jako před hadem utíkej před hříchem, Sir 21
neboť přiblížíš-li se k němu, chňapne tě.

Srdce pošetilcovo jest jako rozbitý hrnec:
žádné moudrosti nepodrží.

Pouta na nohách je bláznu kázeň,
a okovy ruční na pravé ruce.
Zlatý šperk jest rozumnému kázeň,
a jako náramek na rameni pravém.

Ústa nemoudrých nerozvážně mluví,
ale slova moudrých na vážkách vážena bývají.
Bláhoví svoje srdce mají v ústech.

Jako (veselá) hudba v zármutku je mluvení nevčasné. Sir 22

Střepiny slepuje, kdo učí blázna.
Nad mrtvým plač, neb došlo mu světlo;
a nad bláznem plač, neb došel mu rozum.

Smutek pro mrtvého sedm dní trvá,
ale pro blázna a bezbožníka — pokud jsou živi.

S bláznem ne mnoho mluv
a s nerozumným nechoď.

Jako otrokovi ustavičně vyšetřovanému Sir 23
nikdy modřin neubývá,
tak i každý, kdo přísahá a jméno Boží pořád vyslovuje,
nebude prost hříchu.

Chvála moudrosti.*)

Já jsem z úst Nejvyššího vzešla, Sir 24
prvorozená před kterýmkoli tvorem.
Já jsem učinila na nebi, aby vzešlo světlo neskonalé,
a jako mlha přikryla jsem všecku zemi.
Já jsem na výsostech přebývala,
a trůn můj byl na sloupě oblakovém.
Okruh nebe sama jsem obešla,
i hlubiny propastí jsem pronikla,
schodila jsem vlny mořské,
na každém místě země jsem stála
a ve všem lidu, v každém národě jsem vládla.
A srdce všech, vysokých i nízkých, mocně jsem deptala.
U těch všech jsem hledala stálé bydliště,

*) O zosobněné moudrosti zde platí totéž, co řečeno o ní v knize „Přísloví". Viz I. dílu str. 423.

kde, v kterém údělu Páně bych mohla přebývat.
Tehdy mi vykázal Tvůrce vesmíru stánek,
a můj Původce mne usadil v něm.
Řekl mi totiž: „V Jakobovi přebývej,
v Israeli dědičný měj úděl
a v mých vyvolencích kořeny zapusť!"

Od počátku, před věky jsem stvořena,
na věky pak býti nepřestanu.
Ve svatostánku před ním službu jsem konala
a byla na Sionu tak ubytována.
V městě svatém taktéž jsem usadila se,
v Jerusalemě jest moje vláda.
V národ slavný jsem se vkořenila,
v úděl Boha mého, v dědictví jeho,
a mezi zástupy svatých zdržuji se.
Jak cedr na Libanu jsem vyvýšena
a jako cypříš na Hermonské hoře.
Jak palma v Engaddi jsem vyvýšena
a jako růže štěpovaná v Jerichu;
jako spanilá oliva na rovinách
a jako javor tám, kudy vody se berou.
Jako skořice, jako vonný balšám voním,
jak myrha výborná líbeznou vůni dávám,
a jako kadidlem samotokým napustila jsem vůní svůj stánek.
Já jako terebint rozkládám své ratolesti,
a mé ratolesti jsou nádherné a vnadné.
Já jako kmen vinný raším libovonně,
z květů mých plody jsou skvostné a přebohaté.
Já jsem matka krásného milování,
bázně, poznání a svaté naděje.
Ve mně jest všecka milost k životu pravdy,
ve mně je všecka naděje v život ctnosti.

Přistupte ke mně všichni, kdož toužíte po mně,
abyste plody mými se nasytili.
Neboť na mne mysliti sladko jest nad med,
a mít mne za podíl plást medu převyšuje.
Památka má bude do posledních kolen.
Kdož mne jedí, budou dále lačnět,
a kdo mne pijí, budou dále žíznit.
Kdo mne poslušen bude, nebude zahanben,
a kteří o mne se namáhají, nezhřeší.
Kteří mne vysvětlují, věčně žít budou.

*

Toto všecko jest v knize života,
smlouvy s Nejvyšším a poznání pravdy.
Mojžíš to uložil jakožto zákon.
Ta kniha (t. j. Pentateuch) naplňuje moudrostí jako Fison*)
a jako Tigris za dnů nové úrody.
Ta kniha naplňuje rozumností jako Eufrat,
ta ji rozmnožuje jako Jordan v čas žní.
Ta chrlí vzdělání jako Nil
a vystupuje jako Gehon*) v čas vinobraní.
Té se první nedoučil,
a poslední jí nevystihl:
neboť nad moře jest hojný smysl její,
a rada její nad hlubinu velikou.

Přísloví.

Ve třech věcech má zálibu má duše, Sir 25
a ty schvaluje Bůh i lidé.
(Jsou to:) Svornost bratří, láska přátel
a muž a žena hodící se k sobě.

Čeho jsi v mládí neshromáždil,
kterak najdeš ve svém stáří?

Devět vzácných věcí velebím:
Člověka, majícího z dětí potěšení,
a toho, jenž za živa vidí porážku nepřátel svých.
Šťastný, jenž bydlí se ženou rozumnou,
(a kdo neoře jako býk s oslem;)
ten, kdo jazykem svým neklesá
a kdo neslouží nehodným sebe.
Šťastný, jenž našel přítele pravého
a jenž vykládá spravedlnost vnímavému uchu.
Jak veliký jest, kdo našel vzdělání a vědu!
Ale není nad toho, jenž se bojí Pána!

Milejší mi žíti se lvem a s drakem,
než bydleti se ženou zlou.
Zloba ženy znetvořuje obličej její,
že se mračí jako medvědice.

Jako cesta do kopce pískem pro nohy starce —
tak jest žena štěbetná muži pokojnému.

Od ženy stal se počátek hříchu,
a skrze ni umíráme všichni.
Nedávej vodě průchodu
a zlé ženě svobody.

*) Řeka, zavlažující ráj. I Mž 2.

Sir 26 Ženy dobré šťastný je muž;
budeť počet let jeho dvojnásobný.
Žena dobrá za podíl bohabojných bývá dána.

Jako spřežení býků zmítané sem tam —tak jest se ženou zlou;
kdo se jí dotkne, tomu je, jako by se chopil štíra.

Dar Boží jest žena rozumná a mlčelivá.

Jako slunce vycházející světu na výšinách Božích,
tak je krása ženy dobré ozdobou jejího domu.
Jako světlo, jež září na svatém svícnu,
tak i krása obličeje na postavě přímé.

Si 27 Nebudeš-li se držeti pilně bázně Boží,
brzy bude podvrácen tvůj dům.

Nádoby hrnčířské osvědčují se v peci,
a lidi spravedlivé zkouší utrpení.

Pták slétá k podobnému sobě,
a věrnost vrací se k těm, kdo ji činí.

Člověk bohabojný v moudrosti zůstává jako slunce,
ale blázen jako měsíc se mění.

Kdo hází kamenem vzhůru, hází na svou hlavu.
Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá,
a kdo jinému osidlo klade, zahyne sám v něm.

Sir 28 Kdo se chce mstíti, od Pána dojde pomsty.
Odpusť křivdu bližnímu svému,
pak i tobě hříchy budou odpuštěny, když budeš prosit.
Člověk proti člověku hněv udržuje,
a od Pána hledá odpuštění?
S člověkem sobě rovným nemá soucitu,
a za své hříchy se modlí?

Zdržuj se sváru a umenšíš hříchů.

Dmýchneš-li na jiskru, ohněm vzplane;
plivneš-li však na ni, uhasne.
Obé z úst vychází.

Rána bičem působí modřinu,
ale rána jazykem drtí kosti.

Opleť uši své trním
a ústům svým udělej dveře a zámky!

Sir 29 Kdo činí milosrdenství, půjčuje bližnímu svému.

Skládej si poklad podle příka ů Nejvyššího,
i prospěje ti více nežli zlato.

Kůň nekrocený bude divoký, Sir 30
a syn nekázněný bude vzpurný.
Shýbej šíji jeho z mládí,
a tepej ho ze zadu, dokud jest malý.

Lépe jest chuďasu zdravému a silnému,
nežli boháči mdlému a trápenému neduhem.

Není bohatství nad zdraví těla.

Zasmušilost zapuď daleko od sebe!
Mnohé totiž zahubila
a užitku z ní není.

Závist a hněv ukracují života,
a starostlivost přivádí před časem stáří.

Kdo miluje zlato, nebude spravedliv; Sir 31
a kdo se honí za zkázou, bude jí nasycen.
Mnozí přišli ku pádu pro zlato,
a pro jeho lesk je záhuba stihla.
Dřevem úrazu bývá zlato těm, kteří mu obětují,
a každý neopatrný zahyne jím.

Šťasten boháč, který shledán byl bez vady,
který za zlatým kovem nehonil se,
po penězích, po pokladech nedychtil.
Kdo je takový? Abychom ho chválili!
Neboť činil divy v životě svém.
Kdo se osvědčil v bohatství, že zůstal bezvadný?
Budiž jemu věčná sláva vzdávána!
Kdo mohl přestoupit a nepřestoupil,
kdo zlé činiti a neučinil?
Proto jest upevněno štěstí jeho od Pána,
a jeho almužny hlásat bude všecka obec svatých.

Spánek zdravý má člověk střídmý;
až ráno vstane, bude veselé mysli.

Mnohé zahubilo víno.
Oheň zkouší tvrdé železo,
a víno prozradí srdce opojených.

Kde jsou starší, mnoho nepovídej. Sir 32

Synu, na cestě nebezpečné nechoď,
i nebudeš klopýtat o kameny.

Srdce bláznovo jest jako u vozu kolo. Sir 33

Kdo se bojí Pána, tomu netřeba se strachovati, Sir 34
ani děsiti se, neboť on jest naděje jeho.

Kdo bere chléb bližnímu, jest jako ten, kdo ho zabíjí.

Umývá-li se mrtvolou znečištěný a zase dotýká se jí,
co mu prospívá, že se omyl?
Tak i člověk, který se postí za své hříchy,
ale opět se jich dopouští.

Sir 35 Nebude nikomu straniti Pán proti chuďasovi,
a prosbu toho, jemuž bylo ukřivděno, vyslyší.
Nepohrdá prosbou sirotkovou,
ani vdovou, když vysílá proudy nářků.
Zda slzy vdoviny nekanou po líci,
a zda křik její nestíhá toho, jenž vyvádí je?
S líce pak stoupají až do nebe,
a Pán, který vyslýchá, nemá z nich potěšení.

Modlitba ponížených oblaky proniká.

Sir 36 Hrdlo rozeznává zvěřinu,
a moudrá mysl slova lživá.

... Není děva jako děva.
Krása ženy obveseluje tvář mužovu
a vyniká nade vše, po čem člověk touží.
Je-li jazyk její tichý, ukázněný a laskavý,
není muž její smrtelník obyčejný.

Kdo má ženu dobrou, má základ bohatství,
pomoc, jaké potřebuje, a sloup na oporu.
Kde není ohrady, rozebráno bývá jmění,
a kde není ženy, vzdychá strádající muž.

Sir 37 Jsou přátelé, kteří jsou toliko jménem přátelé.

Svědomí muže svatého řekne mnohdy více pravdy,
nežli sedm strážců, již s výšiny vyhlédají.

Ne všecko všem jde k duhu.

Pro nestřídmost mnozí zemřeli,
ale člověk zdrželivý prodlužuje si život.

Sir 38 Umění lékařovo zdvíhá mu hlavu.

Kdo hřeší před obličejem svého stvořitele,
upadne do rukou lékařových.

Zármutek srdce láme sílu a skloňuje šíji.

Mně včera a tobě dnes*).

Sir 40 Majetek nespravedlivý vezme za své,

*) Ve významu našeho „Na každého dojde". Myslí se tu hlavně a především na neúprosný zákon smrti.

ale poctivost na věky trvat bude.
Jmění nespravedlivých vyschne jako potok.

Víno a hudba obveselují srdce,
ale nad obé jest láska k moudrosti.
Zlato a stříbro pevně staví na nohy,
ale nad obé jest rada dobrá.
Bohatství a moc pozdvihují srdce,
ale nad obé jest bázeň Páně.

Ó smrti, jak je hořká vzpomínka na tebe Sir 41
člověku, který požívá pokoje ve svých statcích,
muži bezstarostnému, jehož cesty šťastny jsou ve všem.
Ó smrti, dobrý je tvůj zákon
člověku nuznému, jehož síla hyne,
sešlému věkem a tomu, který jest ustaraný,
a malomyslnému, který ztrácí trpělivost.

Péči měj o dobré jméno, neb to zůstane ti spíše,
nežli tisíc pokladů velikých zlata.
Dny života dobrého jsou spočítány,
ale dobré jméno zůstane na věky.
Moudrost skrytá a poklad, jehož nevidět,
jaký užitek dává to i ono?
Lepší je člověk, který skrývá své bláznovství,
nežli člověk, který skrývá svou moudrost.

Ze šatu pochází mol
a od ženy nepravost muže.

Druhá část, chvalozpěvná.

V té velebí Sirachovec nejprve Stvořitele v jeho dílech. Následuje chvála předků, svatých a moudrých mužů, čímž má býti doloženo, že moudrost, t. j. pravé náboženství v národě israelském vždy mělo vynikající vyznavače.

Úvodní slova:

Chvalme muže slavné, Sir 44
otce naše dle jejich pokolení.
Mnoho slávy způsobil jim Pán
svou velebností od věků.
Byli panovníky ve svých říších,
mužové velicí mocí,
moudrostí příslušnou byli obdařeni,
proroctvími dokazovali důstojnost proroků;
byli vůdci lidu dob svých,
mocí své moudrosti svatou naukou ho vedli,
dovedně vymýšleli způsoby zpěvu
a přísloví písemně zaznamenávali;

muži bohatí, mocní, milovníci umění,
pokojně bydlili ve svých domech.
Ti všichni došli slávy v současných pokoleních
a za svého života měli chválu.

Někteří z nich zůstavili jméno,
že hlásána jest chvála jejich,
po jiných nezůstalo památky:
zhynuli, jako by nikdy nebyli,
zrodili se, jako by se nebyli zrodili,
a synové jejich s nimi.
Ale tito jsou muži omilostnění,
jejichžto skutky zbožné nezanikly.
Potomstvu jejich zůstane majetek jejich,
svaté dědictví jejich potomkům.
Ve smlouvách stojí potomstvo jejich,
a děti jejich k vůli nim.
Až na věky zůstává símě jejich,
a sláva jejich nezanikne.
Těla jejich v pokoji odpočívají,
ale jméno jejich žije rod od rodu.

Úryvky textu této části uvádíme příležitostně.

Posledním v řadě mužů, které chválou zahrnuje Sirachovec, je Šimon (toho jména II.), syn Oniášův, velekněz od roku 218. do 192.

Sir 50

Jako hvězda jitřní mezi mraky,
jako plný měsíc ve dnech svých,
a jako slunce skvoucí — tak on se skvěl ve chrámě Božím.
Jako duha skvoucí se v oblacích.
Jako květ růžový za dnů jarních.
Jako lilie, které jsou u proudů vody.
Jako kadidla výhonek vonný za dnů letních.
Jako nádoba z ryzího zlata
ozdobená drahokamy.
Jak oliva nalévající v plody
a jako cypřiš vysoko se pnoucí
byl, když na sebe vzal nádherné roucho,
když oblékl se do celého hávu.
Když vystupoval k oltáři svatému,
dodával lesku posvátné ohradě.*)
Když pak přijímal částky masa z rukou kněží,
sám stoje u oltáře,
a kolem něho věnec synů
jako cedrové mlází na hoře Libanské,

*) Zábradlí kolem oltáře.

a okolo něho stáli jako kmeny palmové
všichni synové Áronovi ve své nádheře.
Oběť Páně byla v rukou jejich
před veškerou obcí israelskou.
A když dokonal službu při oltáři,
aby dovršil oběť nejvyššího krále,
vztáhl ruku k oběti mokré
a obětoval z krve hroznu.
Vylil ji na spodek oltáře,
aby líbě voněla nejvyššímu panovníku.
Tu vzkřikli synové Áronovi,
na trouby čekaněné (= tepané) zatroubili,
vydali zvuky silné
na připomínku před Bohem.
Tehdy všecek lid společně rychle
padl na tvář k zemi,
aby se klaněl Pánu Bohu svému.
I vzdávali chválu zpěváci hlasy svými,
v širém chrámě rozléhal se zvuk plný líbeznosti.
Lid prosil Pána,
modlil se k Nejvyššímu,
až byla dokonána služba Páně,
až dokončili úřad svůj.
Poté sestoupiv pozdvihl svých rukou
na všecku obec synů Israelových,
aby dal požehnání Boží rty svými.
A lid po druhé se skláněl.

Líceň bohoslužebné krásy měla za účel zatlačiti tehdejší chlad a nechuť, s jakou na kněžství bylo pohlíženo, když o prestol velekněžský vedeny byly spory a když úspěch tělocvičný na závodišti výše byl ceněn, než důstojnost kněžská.

* * *

Roku 169. podnikl Antioch výpravu do Egypta. V Jerusalemě rozšířila se mylná zpráva, že zemřel. Tu hned Jason vtrhl s tlupou ozbrojenců do Jerusalema, chtěje protivníka svého Menelaa odtud vypudit, a vraždil spoluobčany své; nepomyslil, že štěstí proti soukmenovcům jest největší neštěstí. Byl však přesilou odporu donucen k útěku z města a k návratu do Ammonska. Později uvrhl jej Aretas, vládce Arabů, v žalář maje úmysl usmrtiti jej. Jasonovi podařilo se však utéci; potuloval se s místa na místo ode všech jsa v nenávisti jakožto odpadlík od zákona a proklínán jako nepřítel vlasti. Posléze byl zapuzen do Egypta, odtud pak odešel k Lakedaimonským dovolávaje se příbuznosti. On, který byl mnohé z vlasti vyhnal, umřel vyvržen na cizí půdě, neoplakán a nepohřben. I Mch 1 II Mch 5

Antioch, dověděv se o nepokojích v Jerusalemě, vykládal si je v ten smysl, že chtí Židé od něho odpadnouti. Přitáhl tedy rozhněván s vojskem k Jerusalemu a vzal město útokem. Nastalo hrozné vraždění. Vojáci na rozkaz jeho pobíjeli každého, kdo jim do rukou přišel: muže i starce, ženy i děti. Antioch sám, maje vůdcem Menelaa, zrádce zákona i vlasti, vnikl do chrámu a uloupil posvátné nádoby a náčiní, drahocennou oponu před velesvatyní, odloupal i ozdobu zlatou, která byla v průčelí chrámu, a pobral zlato a stříbro, které našel.

Avšak ani s tím nebyl spokojen. Po dvou letech poslal vojevůdce svého Apollonia s ozbrojenou mocí proti Jerusalemu. Ten napadl město náhle a porazil obhájce jeho ranou velikou a zahubil mnoho lidu. A pobral kořisti z města, zapálil je a pobořil domy jeho a zdi vůkol. Potom opevnil Sion a vložil do něho syrskou posádku. Obyvatelstvo domácí — pokud zůstalo na živu a pokud neupadlo v zajetí — prchlo, Jerusalem

stal se sídlem cizozemců;
dětem svým stal se cizinou,
synové jeho jej opustili.
Svatyně jeho je zpuštěna jako poušť,
sváteční dny jeho obrátily se v pláč,
soboty jeho v pohanění,
čest jeho v niveč.
„Jak veliká byla kdys jeho sláva,
taková je teď jeho hanba"

— ulevuje svému hoři nad tím posvátný letopisec.

K tomuto znesvěcení chrámu a poboření hlavního města dobře se hodí slova žalmu 78., který spolu je úpěnlivou prosbou o slitování Božího s lidem od pohanů znásilněným a který dodnes bývá žalostným hlasem odříkáván každého pátku k večeru u zdi nářků v Jerusalemě shromážděnými tam Židy.

Ž 78

Bože, pohané vnikli do tvého dědictví,
poskvrnili chrám tvůj velesvatý,
obrátili Jerusalem v ssutiny.
Dali mrtvá těla tvých služebníků
za pokrm ptactvu nebeskému,
mrtvoly tvých svatých šelmám zemským.
Vylili krev jejich jako vodu
kolem Jerusalema a nebyl
nikdo, jenž by pochoval je.

Stali jsme se potupou sousedům svým,
posměchem a útržkem okolí svému.
Dlouho budeš, Pane, ještě se hněvat,
dlouho bude jak oheň plát nevole tvá?
Račiž vylít hněv svůj, Hospodine,
na pohany, kteří neznají tě,
na říše, které tvé jméno nevzývají.
Neboť pohlcují Jakoba
a jeho sídla obracejí v poušť.

Nepřičítej nám hříchů našich předků,
rychle nám vstříc vyjdi milosrdenství tvé,
neboť jsme velmi zbědováni.
Pomoz nám, ó Bože, spáso naše,
pro čest jména svého, Hospodine!
Rač nás vysvobodit a prominouti
nám hříchy naše pro své jméno!
Proč mají pohané říkat: „Kde jest Bůh
jejich?"

Ukaž se na pohanech před naším zrakem
pomsta za krev prolitou tvých sluhů!
Kéž vejde před tebe vzdychání uvězněných!
Silou přemocného ramene svého
zachovej k smrti odsouzené.
Odplať sousedům našim do klína sedmkrát
pohanu, kterou zhaněli tebe, Pane!
My pak — národ tvůj a ovce tvé pastvy —
budeme na věky děkovati tobě,
od rodu do rodu hlásati tvou slávu.

Tyto útisky děly se pod záminkou trestu za to, že chtí Židé odvrhnouti nadvládu syrskou. Brzy však ukázala se pravá příčina. Antioch domníval se, že jenom ti poddaní dovedou býti věrnými, kteří s vládcem svým shodují se ve víře. Proto umínil si vštípiti Židům řecké náboženství. Z rozkazu jeho byly všude posvátné knihy vyhledávány a ničeny, zákon Boží zachovávati bylo pod trestem smrti zakázáno. R. 167. dal zasvětiti chrám jerusalemský úctě Dia,*) na oltáři jeho modlu postaviti a ve všech městech Judeje oltáře pohanské zříditi. Židé nuceni byli bohům obětovati a maso vepřové požívati. Mnozí podrobili se z hříšné bázně, mnozí účastnili se i nemravných úkonů pohanských, jež v chrámě se odbývaly. Jiní však — a nebylo jich málo — nepodlehli nátlaku a hotovi byli raději zemříti, nežli svatý zákon Boží přestoupiti. II Mch 6

Byli to zejména „horlivci", hebrejsky Chasidím, řecky Asidaioi, praví to vlastenci israelští, kteří jsouce proniknuti láskou k Bohu i k svému národu, přičiňovali se nejen o to, aby zákon Boží byl plněn, nýbrž aby také národní svéráznost byla zachována.

K takovým náležel i Eleazar, jeden z předních zákoníků, muž, ač vysokého věku, pěkných lící. Jsa nucen jísti maso vepřové, slavnou smrt raději, nežli potupný život si vyvolil a šel dobrovolně na popravu. Ti, kteří tu konali službu, soustrastí pohnuti pro staré přátelství s mužem

*) Zeus, nejvyšší bůh v náboženství Řeků.

tím pojavše jej v soukromí prosili ho, aby si dal přinésti maso, které směl jísti, aby se zdálo, jako by podle rozkazu králova jedl maso z oběti. On však počal uvažovati o vznešené důstojnosti stařeckého věku svého, o přirozené jasnosti šedin, o výborném životě od mládí, i odpověděl rychle podle svatého, od Boha daného zákona, že chce, aby ho poslali na onen svět. „Nesluší se", pravil, „na náš věk přetvářeti se, aby snad mladší lidé domnívajíce se, že devadesátiletý Eleazar odpadl k pohanství, nedali se svésti. Neboť i kdybych nyní ušel mukám lidským, přec neunikl bych ruce Všemohoucího ani živ ani mrtev. Proto zmužile z tohoto života vycházeje ukáži se hoden starého věku, mladým pak zůstavím hrdinský příklad." Když to pověděl, hned ho vlekli na popravu. Tak dokonal svůj život, zůstaviv ne toliko mládeži, ale všemu národu příklad ctnosti a šlechetnosti.

II Mch 7 Také sedm bratří s matkou nuceno bylo — biči a žilami mučeni byli, — aby maso vepřové jedli. Tu řekl jeden z nich, který byl nejstarší, jménem ostatních králi: „Hotovi jsme raději zemříti než otcovské zákony přestoupiti!" Král rozhněvav se dal mu jazyk uřezati, kůži s hlavy stáhnouti, konce rukou a nohou, ani se ostatní bratři s matkou na to dívali, osekati, a když po tom všem ještě dýchal, kázal jej na rozpálené pánvi měděné péci.

Když první zemřel, přivedli druhého. Kůži s vlasy mu s hlavy sedřevše tázali se, bude-li jísti, prve nežli by po všem těle na každém údu mučen byl. On odpověděl jazykem svých otců: „Neučiním toho!" Protož i ten potom utrpěl muky jako starší bratr jeho; a již duši vypustiti maje takto promluvil: „Ty nešlechetníče, odnímáš nám život vezdejší; avšak král světa nás pro zákony jeho zemřelé k životu věčnému vzkřísí!"

Po tomto byl mučen třetí. Když od něho žádali jazyk, hned jej vyplazil, ruce mužně vztáhl a neohroženě řekl: „S nebe tyto údy mám, ale pro zákon Boží nevážím si jich nyní, neb naději mám, že je od Boha zase dostanu." I podivil se král a družina jeho zmužilosti mládencově, že za nic nepokládal muky.

A když ten skonal, čtvrtého týmže způsobem mukami trápili. Blízek jsa smrti pravil: „Milo je těm, jež lidé na smrt vydávají, kojiti se nadějí, že zase od Boha vzkříšeni budou; ty však nebudeš míti vzkříšení k životu!"

Pátý, když mučen byl, pohleděv na krále řekl: „Moc nad lidmi maje činíš, co chceš; avšak nedomnívej se, že jest národ náš od Boha opuštěn! Jen trpělivě počkej a uzříš velikou moc jeho, až tebe i potomstvo tvé trápiti bude!"

Šestý umíraje pravil: „Nemyl se! My toto trpíme, protože jsme zhřešili proti svému Bohu; ty však nemysli, že ti to bez trestu projde, že ses pokusil proti Bohu bojovati!“

Nad obyčej pak matka podivu a slavné památky hodna jest; ta totiž vidouc, ano sedmero synů jejích jednoho dne hyne, statečnou myslí to snášela pro naději, kterou měla v Boha, a napomínala každého z nich zmužile jazykem otců a mysl ženskou povzbuzujíc myslí mužskou.

Antioch cítě se pokořen vynasnažoval se aspoň nejmladšího získati. Netolíko slovy ho napomínal, ale i přísahou mu potvrzoval, odstoupí-li od zákona otců, že jej obohatí, šťastným učiní a že ho bude míti za přítele. Ale když se k tomu jinoch nikterak neměl, povolal král matku a domlouval jí, aby byla synovi radou na jeho záchranu. Ona však nachýlivši se k němu jazykem otců řekla: „Synu můj, smiluj se nade mnou, která jsem tě devět měsíců v životě nosila, tři roky tě kojila, tebe krmila a až k tomuto věku opatrovala. Pohleď na nebe a zemi a na všecky věci, které v nich jsou, a vzpomeň si, že z ničeho Bůh učinil je . . . Neboj tohoto se kata, ale hoden jsa svých bratří přidruž se k nim a podstup smrt, abych tě v onen den zase s bratřími tvými přijala.“ A když ona ještě mluvila, řekl jinoch: „Na koho čekáte? Neposlechnu rozkazu králova. Ty pak, původce všeho zla proti Židům, neujdeš rukou Božích. My totiž pro své hříchy tyto věci trpíme od Boha, ale on zase udobří se . . . Ty však, nešlechetníče a ze všech lidí nejhanebnější, nevypínej se marnou nadějí a nerozpaluj se na sluhy jeho! Neboť ještě jsi neušel soudu všemohoucího Boha, který všecko vidí. Moji bratři maličko nyní potrpěvše došli slíbeného života věčného; ale ty Božím soudem spravedlivé pokuty za svou zpupnost budeš trpěti. Já s bratry svými život vydávám pro zákony otců vzývaje Boha, by brzo milostiv byl národu našemu, ty abys přinucen byl skrze muky a trest vyznati, že on jediný jest Bůh, a na mně a na mých bratřích aby přestal Všemohoucího hněv, který spravedlivě stihl všecek rod náš.“

Tu král rozpáliv se hněvem krutěji na něho se rozlítil, než na ostatní bratry. I ten tedy čist jsa umřel doufaje v Boha.

Nejposléze, po synech, konec vzala i matka.

Tak tedy Řek, Seleukovec, chtěl u Židů zničiti víru v jediného Boha, jak ji Mojžíš a proroci hlásali. A zdálo se, že to půjde. Vždyť právě strana, která se měla o náboženství nejvíce starati, Saduceové, potomci kněžské šlechty, odvozující svůj původ od velekněze Sadoka z doby Davidovy, viděla v náboženství pouze prostředek zisku a panovačnosti.

Přívrženci této vládnoucí strany odcizili se starým ideálním názorům do té míry, že se o náboženské potřeby lidu vůbec nestarali a ze všech přikázání zákona nejvíce zdůrazňovali, aby se nikde jinde neobětovalo než u nich ve chrámě jerusalemském a aby lid hojné oběti přinášel. A sotva vydal Antioch zákaz náboženství židovského, prohlásili se tito Saduceové s veleknězem v čele až na nepatrné výjimky pro řecké pohanstvo — a obětovali v Jerusalemě po vůli krále Diovi.

*

Pronásledování Antiochovo bylo tak kruté, že se již zdálo, jako by měla býti idea mesiášská i u Židů pochována. Ale nepatrný venkovský
I Mch 2 kněz Matatiáš*) z Modinu, osady severozápadně od Jerusalema ležící, ujal se pravé, po otcích zděděné víry; lid venkovský, od pánů jerusalemských odstrkovaný a zhrdaný, se k němu připojil a veden od udatných jeho synů vybojoval národu svobodu náboženskou i politickou.

Ale nechme tu vypravovati Písmo sv.

V této době žil v Modinu kněz Matatiáš a měl patero synů. Když zvěděl o hanebnostech, které se dály v Judsku a v Jerusalemě, řekl:

„Běda mně, že jsem se narodil,
abych viděl zkázu lidu svého,
jakož i zkázu svatého města,
a tu seděl, ano jest vydáno v ruce nepřátel,
a svatyně jest v rukou cizinců!
Chrám jeho jako bezectný člověk,
nádherné nářadí jeho odnesli jakožto kořist,
zbiti jsou starcové jeho na ulicích,
a jinoši jeho padli mečem nepřátelským.
Který národ nedělí se o království jeho
a nebere si kořist z něho?
Všecku jeho krásu mu vzali,
svobodné kdysi otrokem se stalo.
K čemu tedy ještě mám žíti?"

I roztrhl roucha svá Matatiáš i synové jeho, oblékli se v žíně a kvíleli velice.

Tu přišli tam poslové krále Antiocha donutit obyvatele města, aby obětovali modlám a tak odpadli od zákona Božího. Mnozí z lidu israelského svolivše přistoupili k nim, ale Matatiáš a synové jeho pevně stáli. Poslové Antiochovi ujavše slovo řekli Matatiášovi: „Jsi starostou, jsi slavný a veliký v tomto městě, jsi ozdoben syny a bratry. Proto přistup

*) Dle Josefa Flavia (Starožitnosti židovské) měl jeho praděd jméno Hasmonai; odtud nazýván rod machabejský Hasmoneovci.

ty nejprve a vykonej rozkaz královský, jako jej vykonali všichni národové, Judovci a ti, kteří zůstali v Jerusalemě; i budeš ty a synové tvoji mezi přáteli královými a budeš poctěn zlatem, stříbrem a mnohými dary!" Matatiáš odpovídaje řekl velikým hlasem: „Ať si všichni národové poslouchají krále Antiocha, aby odpadli od bohoslužby podle zákona svých otců: já, synové a bratři moji poslušni budeme zákona otců našich! Chraniž nás Bůh, abychom opustili zákon, ustanovený od Boha!"

Když domluvil tato slova, vystoupil kterýsi Žid před očima všech, aby obětoval modlám. Matatiáš vida to, rozhorlil se, zatřásly se útroby jeho, vzplanul hněvem a přiskočiv zabil jej nad oltářem; i posla královského, který nutil obětovati, zabil a oltář zbořil.

Vzkřikl pak hlasem velikým: „Každý, kdo horlí pro zákon a chce býti věrný smlouvě, nechť vyjde za mnou!" I utekl on a synové jeho do hor, opustivše, cokoli v městě měli. A mnozí, kteří dbali práva a spravedlnosti, odebrali se na poušť a usadili se tam se svými rodinami i stády. Když to bylo oznámeno královým lidem a vojsku, jež bylo v Jerusalemě, hned táhli na ně a počali rychle dorážeti. Ale Židé neodpovídali jim, ježto byla právě sobota; ani kamene nevrhli na ně, aniž také zahradili skrýše řkouce: „Zemřeme ve své poctivosti a svědky budou nám nebe i země, že nespravedlivě zabíjíte nás!" A oni pobili je i ženy jejich i děti a dobytek jejich, asi tisíc lidí.

Matatiáš a přátelé jeho zvěděvše o tom kvíleli nad nimi velice, ale řekli si: „Učiníme-li všichni, jako tito bratři naši učinili, a nebudeme-li bojovati proti pohanům o životy a zákony své, vyhladí nás velmi brzy ze země." I ustanovili se ten den, že — ať přijde kdokoliv, aby bojoval proti nim v sobotu — budou se brániti. Tehdy přidal se k nim sbor horlivců, Chasidejských, kteří přísně byli oddáni zákonu, a všichni, kdo chtěli utéci zlým věcem, připojili se k nim a zesílili je. Tak ponenáhlu vytvořili jakési vojsko, porazili Židy od zákona odpadlé, bořili oltáře a bránili zákon ozbrojenou rukou proti vetřelým pohanům, nechtíce dopustiti — jak praví 1. kniha Machabejská —, „aby hříšníkovi narostly rohy".

Když se přiblížily Matatiášovi dny smrti, řekl svým synům: „Nyní rozmohla se zpupnost, nastal čas rozvratu . . . Protož, synové, horlete pro zákon a dejte životy své za smlouvu svých otců a pamatujte na skutky jejich: i dojdete slávy veliké a jména věčného!

Abraham, zda nebyl shledán věrným ve zkoušce a zda nebylo mu to přičteno ke spravedlnosti?

Josef v čas pokušení šetřil zákona, i stal se pánem Egypta.
Josue splniv rozkaz Boží stal se vůdcem v Israeli.
Kaleb vydav svědectví pravdě před shromážděním obdržel úděl země.
David pro svou zbožnost dostal trůn královský na věky.
Eliáš, když horlil horlivostí pro zákon, vzat byl do nebe.
Ananiáš, Azariáš a Misael pro víru vysvobozeni byli z plamene.
Daniel pro svou poctivost vysvobozen byl ze lvích tlam.

Tak projděte v mysli rod od rodu; žádný, kdo doufá v něho, neklesá. A slov člověka hříšného nebojte se, jeť sláva jeho na kal a pro červy: dnes se povyšuje a zítra ho nebude, neboť obrátí se v prach a po jeho úmyslech bude veta.

Vy tedy, synové, vzmužte se a buďte silni v zákoně, nebo tím budete slavni.

Hle, Šimon, bratr váš, je muž rady; toho vždycky poslouchejte a on bude vám otcem. A Juda, hrdina od mládí, budiž vaším vojenským vůdcem a on ať vede boj národa! Přiveďte k sobě všecky plnitele zákona a vykonejte pomstu, jaká přísluší národu vašemu: oplaťte, co jest oplatiti pohanům!"

I požehnal jim a přiřaděn byl k otcům svým. Pochován byl od svých synů v otcovské hrobce v Modinu a oplakával ho všecek národ israelský pláčem velikým.

*

I Mch 3 A povstal syn jeho Juda, příjmím Machabejský (= kladivem — makkábá — tlukoucí), a pomáhali mu všichni bratři jeho a všichni, kdo se byli přidali k otci jeho, a vedli boj Israelův s radostí.

Posvátný spisovatel, chtěje charakterisovati osvobozovací činnost Judovu, přejal do svého vypravování lidovou báseň, opěvující hrdinné skutky Judovy.

I proslavil svůj národ daleko široko,
oděl se v pancíř jako obr,
oblékl se v odění své do boje
a hájil tábora svým mečem.
Podobal se lvu svými činy,
lvíčeti, řvoucímu po kořisti.
Honil bezbožné, pátraje po nich,
a kteří bouřili jeho lid, ty spaloval.
Strachem z něho zhrozili se bezbožníci,
všichni, kdo páchali nešlechetnost, zděsili se
i dařila se spása jeho přičiněním.
Kyselostí naplňoval mnoho králů,
ale obveseloval Jakoba činy svými,

i bude památka jeho na věky v požehnání.
Táhl po městech judských,
vybíjel v nich bezbožníky,
i odvrátil hněv od Israele.
Proslavil se až na kraj světa
a shromáždil ty, kteří hynuli.

On a jeho druhové chodili tajně po osadách, svolávali soukmenovce, I Mch 8
přátele a všechny, kteří zůstali židovství věrni. A vzývali Pána, aby shlédl na lid, ode všech šlapaný, aby se slitoval nad chrámem od bezbožníků znesvěcovaným, aby se slitoval také nad městem, jež mělo býti co nevidět se zemí srovnáno, aby slyšel hlas krve k němu volající a konečně aby rozpomena se na hanebné zabíjení nevinných dítek jakož i na rouhání, jež se dála proti jeho jménu, ukázal, že se hněvá pro ty věci. Machabejský, sestaviv si tak značné sbory vojenské na obranu i výboj, stával se pohanům nepřemožitelným . . . Čině totiž nenadále vpády do měst a osad pálil je a zabíral výhodná místa. Pověst o jeho udatnosti byla rozšířena všude.

Porazil potom rychle po sobě syrské vojevůdce Apollonia, Serona I Mch 4
i Lysiáše, kteří proti němu posláni byli, vtáhl vítězně do Jerusalema a opanoval chrám (r. 165).

Vystoupivše na horu Sion viděli svaté místo zpustlé, oltář znesvěcený, brány vypálené, v nádvoří proutí vyrostlé jako v lese nebo na horách. Tu roztrhli roucha svá, kvíleli kvílením velikým, sypali si popel na hlavu a padli na tvář k zemi. A vybral Juda kněze bez úhony, mající zálibu v zákoně Božím, a vyčistili místo svaté. Potom vystavěli oltář nový a posvětili jej a celou svatyni, vnesli svícen, oltář kadidlový a stůl, rozsvítili lampy a přinášeli oběti. Veškeren lid padl na tvář, klaněli se a dobrořečili k nebi tomu, který dal jim toho štěstí dočkati se. Osm dní trvala slavnost. Ustanovil pak Juda, aby rok co rok, ode dne dvacátého pátého měsíce devátého (kasleu) opakována byla památka posvěcení chrámu s veselím a radostí. A vystavěli kolem hory chrámové vysoké zdi a pevné věže, aby někdy pohané přitáhnouce nepošlapali jí, jako učinili dříve.

Když uslyšeli okolní národové, kteří odedávna byli Židům nepřáteli, I Mch 5
Edomci, Arabové, Ammonští, že jest oltář opět postaven a svatyně znovuzřízena, uradili se na tom, že příslušníky rodu Jakobova, kteří byli mezi nimi, vyhladí. A počali vskutku lid pronásledovati a pobíjeti. Juda porazil však i je a zmocnil se pevných míst jejich.

I Mch 6 II Mch 9 Zatím co se toto v Judei dálo, byl Antioch v Persii poražen a utíkaje domů zvěděl o nešťastném výsledku boje svých vojevůdců proti Machabejskému. Rozhněván tím sám v čelo vojsk se postavil a dal se na pochod k Jerusalemu, chtěje ve své pýše udělati z něho hřbitov . . . Ale ten, který všecky věci vidí, Pán Bůh Israelův, udeřil jej ranou neuzdravitelnou. Za prudké jízdy, ohněm srše v duši proti Židům, spadl s vozu a těžce se obraziv, na všech údech se trápil. A kterému se zdálo, že i mořským vlnám rozkazovati a nejvyšší hory na váze zvážiti může, ten nyní k zemi jsa sražen na nosítkách nesen byl a za živa maso s něho padalo. A toho, který málo předtím se domníval, že nebeských hvězd dosahá, toho žádný nemohl pro puch snésti. Tu konečně začal k poznání sebe přicházeti. I svolal všecky své přátele a řekl jim: „Odstoupil spánek od mých očí, poklesl, padl jsem — — V jak veliké soužení jsem přišel a v jaké záplavě zármutku jsem nyní, já, který jsem býval milován, dokud jsem moc měl! Nyní však se rozpomínám na zlé věci, které jsem učinil v Jerusalemě a že jsem poslal hubit obyvatelstvo judské bez příčiny. Proto stihly mě tyto zlé věci, a aj, hynu v zemi cizí!" I modlil se ten nešlechetník k Pánu a sliboval, že všecko zlé, co učinil, dle možnosti napraví: město, k němuž s chvatem jel, aby je se zemí srovnal a hřbitovem udělal, že nyní svobodným učiní, Židy, o kterých byl řekl, že mu nemají ani pohřbu hodni býti, ale že je chce dáti ptactvu a šelmám rozchvátit, že rovnými Athénským učiní; chrám svatý, který prve vyloupil, že nejlepšími dary ozdobí, posvátné nářadí že rozmnoží a náklady potřebné na oběti ze svých důchodů že dodávati bude; nadto i Židem že se stane, všecka místa země že zchodí a moc Boží že bude hlásati.

Ale Bůh ho nevyslyšel; byloť jeho pokání strachem před smrtí vynuceno. Tak ten vrah a rouhač, jak sám s jinými nakládal, tak v cizině smrtí bídnou život dokonal.

II Mch 11 Po Antiochovi IV. nastoupil roku 164. syn jeho Antioch V. Eupator. Ježto nedospělý byl, vládl za něho Lysiáš, vychovatel jeho. Ten těžce nesa svoji porážku, vytrhl ještě téhož r. 164. s velikým vojskem proti Jerusalemu. Když to zvěděli Machabejský a stoupenci jeho, s pláčem prosili Pána, by dobrého anděla poslal k vysvobození Israele. Prosba jejich byla vyslyšena. U Betsuru*) v končinách hebronských, kde jim

*) Betsur, pevnost vzdálená 28 km na jih od Jerusalema, na cestě k Hebronu. Na pahorku zvaném dnes Betsur jsou zříceniny pevnosti jakési středověké. Starověká pevnost, o níž zde řeč, byla nejspíše o něco dále k severozápadu na dnešním pahorku Chirbet et-Tabeika.

bylo bojem se utkati s nepřítelem, ukázal se jezdec v bílém rouše, an před nimi jede zlatým kopím potřásaje. Tu všichni společně dobrořečili milosrdnému Pánu a nabyli tolik odvahy, že byli hotovi poraziti ne toliko lidi, ale i nejlítější šelmy zdolati a zdi železné proniknouti. Jako lvi obořivše se úprkem na nepřátele, porazili je a na útěk obrátili. Sám Lysiáš vyvázl jen útěkem a učinil potom mír se Židy, jímž byla jim zaručena svoboda víry.

Bohužel pokoj netrval dlouho, ježto syrští správcové hraničných kra- II Mch 12
jin rozněcovali proti Židům záští.

Tak došlo k boji v Zajordaní proti Timoteovi, ve kterém byl tento na hlavu poražen a zajat. Brzy nato byli nuceni Israelští vojensky zakročiti proti Gorgiášovi, správci země idumejské. Přemohli jej, a on sám jen stěží ušel zajetí. Když pak Juda sbíral těla padlých, aby je pochoval do otcovských hrobů, nalezli pod řízami zabitých z darů obětovaných modlám, což zákon Židům zapovídá. I bylo všem zřejmo, že padli pro tu příčinu. Proto všichni uznali a chválili spravedlivý soud Páně a obrátivše se k modlitbě prosili, aby provinění, které se stalo, zapomenuto bylo. Šlechetný Juda pak učiniv sbírku poslal dvanácte tisíc drachem stříbra*) do Jerusalema, aby podána byla oběť za hříchy mrtvých . . .

Posvátný vypravovatel dějů doby machabejské pozastavuje se u tohoto činu piety k zemřelým, vysvětluje jej vírou v budoucí vzkříšení — jinak že by smyslu neměl, a dokládá: Svatá a spasitelná jest myšlenka za mrtvé se modliti, aby hříchů zproštěni byli. —

Syrové však pořád ještě měli v držení hrad na Sionu a znepokojovali I Mch 6
odtud lid israelský, zvláště když do chrámu chodil. Pojal tedy Juda úmysl dobýti hradu (r. 163). Když zvěděl král syrský, že Sion obležen, vytáhl — provázen Lysiášem — s velikým množstvím vojska i koní a maje 32 slony cvičené k boji a na nich dřevěné věže, bojovníky osazené. Proniknuv Edomskem přitrhl od jihu k pevnosti Betsur a oblehl ji. Juda pospíšil vstříc nepříteli a srazil se s ním u Betzakarje.**) V nastalé bitvě bratr Judův Eleazar vida, že jedno z těch zvířat (slonů) přioděno jest pancéři královskými, domníval se, že jest na něm král; i vydal se, aby vysvobodil lid svůj a dobyl sobě jména věčného. Rozběhl se k němu směle středem vojska rozsévaje smrt napravo i na-

*) 1 attická drachma měla 4.366 g stříbra. Dle toho vážily sebrané peníze 52.392 kg. V nynější ceně stříbra bylo by to 26.196 Kč.

**) Bét-Zacharjá jest pahorek ležící 10 km severně od Betsuru.

levo. A dostav se k slonu nasadil pod ním meč a zabil ho; slon pak padl na něho na zem; i zemřel tu Eleazar. Židé, vidouce na druhé straně přesilu, ustoupili. Z vojska pak králova jedna část postoupila za nimi, druhá táhla k Jerusalemu a oblehla jej. Tu však přišla zpráva, že vznikla v Syrii vzpoura; i nabídl král syrský Židům mír a spěšně vrátil se domů.

I Mch 7 Roku 162. zasedl na královský trůn syrský Demetrius, vrah Antiochův a nástupce jeho.

I přišli muži nešlechetní a bezbožní z Israele v čele s Alkimem, který chtěl býti nejvyšším knězem, a obžalovali svůj národ u krále řkouce: „Pobil Juda a bratři jeho všecky tvé přátele, nás pak vyhnal z vlasti. Proto nyní pošli muže, jemuž důvěřuješ, ať jde, přesvědčí se o veškeré zhoubě, kterou způsobil v královых krajinách, a nechať ztresce jej i všecky přátele jeho a pomocníky jejich!“

Tedy král vybral ze svých věrných Bakchida, aby ohledal zhoubu, kterou udělal Juda — ale i bezbožného Alkima, jejž ustanovil velekněžem — a přikázal mu vykonati pomstu nad syny Israelovými. I přitáhli s vojskem velikým do země Judské a Bakchides vykonav trest nad mnohými z národa poručil zemi Alkimovi a nechav u něho vojsko, aby jej podporovalo, vrátil se do Syrie.

Drachma attická.

Alkim velmi se přičiňoval, aby upevnil své velekněžství. K němu sešli se všichni, kteří působili zmatek v národě, opanovali zemi Judskou a učinili velikou pohromu v Israeli.

Juda pak vida vše zlo, jež učinil Alkim a jeho přívrženci synům Israelovým, — mnohem více nežli pohané — prošel všecky končiny judské vůkol a vykonal pomstu nad muži odpadlými. Alkim, nemoha Judův odpor zdolati, šel opět ke králi a žaloval znova . . .

Tu poslal král Nikanora, jednoho z nejznamenitějších vojevůdců svých, který byl nepřítel lidu israelského, a přikázal mu vyhladiti ten lid. Táhl tedy Nikanor do Jerusalema s vojskem velikým a přišed rozkázal kněžím Judu vydati. Když oni odpřisáhli, že nevědí, kde jest, vztáhl Nikanor ruku proti chrámu a přisáhl řka: „Nevydáte-li mi Judy svázaného, srovnám tento dům se zemí a oltář rozkopám.“ To pověděv odešel. Tu kněží, zdvihše ruce k nebi, vzývali toho, který vždy byl obráncem národa jejich.

II Mch 15 Když pak zvěděl Nikanor, že Juda meška v Samařsku, umínil si, že v den sobotní svede s ním bitvu. Židé, kteří byli nuceni s ním táhnouti,

zráželi ho: „Nečiň tak, ale vzdej čest dni svátečnímu!“ Tu onen nešťastník se tázal: „Jest na nebi mocný, jenž přikázal světiti den sobotní?“ Oni odpověděli: „Je to sám Pán, vládce na nebi, jenž přikázal světiti den sedmý.“ Na to Nikanor: „A já jsem vládce na zemi, jenž poroučím vzíti zbraň a královskou službu konati!“

Machabejský s veškerou nadějí očekával, že mu Bůh přispěje na pomoc, a napomínal svých, aby se nebáli, ale majíce v mysli, kolikrát se jim už dostalo pomoci s nebe, aby i nyní doufali, že Všemohoucí dá jim zvítěziti. Tak pozdvihl mysli jejich a ozbrojil každého z nich ne bezpečím štítů nebo kopí, ale útěchou výborných řečí; vypravoval také sen, kterým všecky rozradostnil. Ukázal se mu totiž Oniáš, který býval *II Mch 3
nejvyšším knězem, muž vzorný, dokonalý, skromný v obcování, ukázněný a od dětství v ctnostech cvičený, an se modlil s rukama pozdviženýma za veškeren národ židovský. Poté se mu ukázal i jiný muž, věkem i nádherným vzezřením budící úžas a oblitý velebností veliké krásy. Oniáš ujav slovo řekl: „Tento jest milovník bratří a národa israelského; on mnoho se modlí za národ a za všecko svaté město: Jeremiáš, prorok Boží.“ Tu vztáhl Jeremiáš pravici a dal Judovi zlatý meč řka: „Vezmi svatý meč, dar od Boha, kterým porazíš nepřátele lidu mého.“

Bylo to u Bethoronu v roce 161.

Když nepřátelé se přiblížili, když vojsko bylo sešikováno k boji, tu Machabejský vztáhnuv ruce k nebi vzýval Pána, jenž divy činí, jenž ne podle moci zbraní, ale jak se jemu líbí, hodným dává vítězství. „Ty, Pane“ — pravil — „který jsi za času Ezechiáše, krále judského, poslal *IV Kr 19
anděla svého a pobil jsi vojska Senacheribova: pošli i nyní, panovníče *Jes 37
nebes, dobrého anděla svého před námi na hrůzu a na postrach velikého ramene svého, aby se báli ti, kteří s rouháním nastupují proti tvému národu svatému.“ Tak tedy se modlil.

Nikanor a vojsko jeho za zvuku trub a písní počalo útok. Juda se svými — modlitbou posílněni — dali se v tichém nadšení do boje a potřeli nepřítele.

Padlému Nikanorovi uťaty hlava a nešlechetná ruka, již se slovy zpupnými proti svatému domu všemohoucího Boha byl vztáhl, a přineseny do Jerusalema. Tam ukazoval je Juda, který vždy a všude tělem i duší na prvním místě za své spoluobčany bojoval a od mládí svou přízeň k soukmenovcům věrně zachoval, a dal ruku pošetilcovu s ramenem uťatou pověsiti proti chrámu, hlavu pak vysoko na hradě Sionu, aby byla patrným a zjevným znamením pomoci Boží.

I Mch 8. Ale Juda nahlížel, že král Demetrius bude chtíti novým velikým vojskem tuto porážku pomstít a že malé vojsko židovské s tak velikou moc nebude, a to tím méně, ježto v samém Judsku mocná byla strana pohanská, která snahy nepřátel podporovala. Ohlížel se tedy po spojencích. Co slyšel o Římanech, o jejich moci a státním zřízení, o ctnostech občanských a zvláště o jejich zvyku, podmaněným národům ponechávati jejich náboženství, domácí obyčeje i zákony, dodávalo mu naděje, že v nich nalezne vzácné spojence. Poslal tedy posly do Říma. Ti byli velmi laskavě přijati. Učiněn byl spolek obranný, úmluva jeho byla napsána na deskách kovových a od poslů do Jerusalema přinesena.

Římané žádali Demetria, aby Židů již neznepokojoval. Dříve však, než I Mch 9 ho psaní od Římanů došlo, vypravil veliké vojsko s Bakchidem v čele pomstít utrpěné porážky. Juda postavil se na odpor s lidem svým v Laise,*), severně od Jerusalema, blíže Betelu. Z bázně před nepřítelem příliš silným vykradli se mnozí z ležení jeho a nezůstalo z nich než 800 mužů. Tito pak radili vrátiti se k bratřím a jiné vojsko sbírati. Tu řekl Juda: „Odstup to, abychom utekli před nimi. Přišel-li čas náš, zemřeme zmužile pro bratry své a neuvoďme skvrny na svoji slávu!" Ač byla strašná přesila na druhé straně, pustil se Juda v boj a vedena jest bitva od rána do večera a porazil Juda pravé křídlo nepřátelské a pronásledoval je. Ale ostatní vojsko syrské vpadlo Judovi v zad a rozmohla se bitva a bylo raněných a mrtvých mnoho na obou stranách. Také Juda padl; z jeho pak mužstva ti, kteří na živu zůstali, utekli. Tedy Jonatan a Šimon vzali tělo Judy, bratra svého, a pochovali ho v hrobě otců svých v městě Modinu. I plakal pro něho veškeren lid israelský pláčem velikým po mnoho dní a v smutku opakovali si: „Ach, padl rek, zastánce lidu israelského!"

*

I Mch 9 - 11 Po hrdinné smrti Judově (r. 161.) postavil se v čelo Israelitů bratr jeho Jonatan a pokračoval v boji proti Syrům, až učinili s ním mír, dle něhož byl, ač poddán Syrům, pánem v zemi, vyjímaje Jerusalem a hrad Sion, které jako zástava zůstaly Syrským.

Tu třeba zmíniti se o poměrech v židovstvu za Machabejců.

Sotva se boj obrátil ve prospěch Machabejských, přestoupila k nim židovská aristokracie — Saduceové, a Jonatan byl rád, že se s ním přátelí zástupcové tak bohatých a vynikajících rodů. Aby se jim vyrovnal,

*) Laisa je nejspíše zkomolené hebr. Elásá; bylo na místě dnešního Chirbet el-'Ašši, 10 minut jihozápadně od el Bíre.

počal je napodobovati i ve svém chování, což bylo příčinou nespokojenosti jeho věrných. Chtěje pak ve svých rukou soustřediti veškeru moc, prohlásil se (r. 152.) za knížete a velekněze zároveň. Saduceové se s tím lehce spřátelili, ale ti, kdož přesně dbali zákona Mojžíšova, viděli v tom počátek vzpoury proti Bohu. Vždyť mohl býti velekněžem jen potomek Áronova prvorozence — a tím Jonatan nebyl. Proto se od něho mnozí z jeho stoupenců odštěpili, a tito odštěpenci — Fariseové — utvořili novou stranu, Machabejcům velmi nebezpečnou, která, jsouc namířena proti Saduceům, měla ráz demokratický.

Mnozí z těchto Fariseů byli zákoníky, učiteli zákona; vykládali jej ve chrámě i ve školách a měli tedy dost příležitosti, aby proti Machabejcům brojili. S počátku byli proto krvavě pronásledováni, ale později začali s nimi Machabejští vyjednávati, slíbili jim velikou účast ve vládě — a horliví Fariseové zapřeli své přesvědčení a počali sloužiti Machabeům právě tak jako Saduceové. Jen že byli Saduceové přístupnější vlivům řeckým a římským, kdežto Fariseové se stali židovskými fanatiky.

Spory o trůn, které v Syrii nastaly, přinesly Jonatanovi a Židům nové výhody. Antioch VI., příjmím Theos (145—142), který konečně jako vítěz vyšel ze sporů těch, prokazoval čest Jonatanovi téměř jako neodvislému králi. Aby ještě lépe upevnil panství svoje, obnovil Jonatan s Římany dřívější spolek a také se Sparťany vešel v přátelství. I Mch 12

Ale Tryfon, vůdce vojska Antiochova, chtěl vztáhnouti ruku na pána svého a vstaviti si na hlavu korunu; obávaje se však Jonatana, který při Antiochovi věrně stál, ukládal o život jeho. Vtrhl rychle s vojskem do Judska, vida však přesilu na druhé straně, vzal útočiště ke lsti. Při setkání zahrnoval Jonatana poctami a dal mu dary. Tím si ho naklonil a docílil na něm, že rozpustil vojsko své a toliko s 1000 mužů táhl k Ptolemaidě, aby ji dle návrhu Tryfonova slavně vzal v držení. Sotva však práh města překročil, zavřeny jsou brány, byl jat a družina jeho porubána. Potom i dvou synů Jonatanových lstivě se zmocnil Tryfon a spolu s otcem je zabil mečem (r. 142.). Oplakával pak Israel Jonatana a ty, kteří s ním byli, a kvílel pláčem velikým.

A všichni národové, kteří byli vůkol, usilovali je potříti, neboť řekli: „Nemají vůdce ani pomocníka; proto nyní bojujme proti nim a vyhlaďme z lidí památku jejich!“

*

Šimon vzal kosti Jonatana, bratra svého, a pochoval je v Modinu, I Mch 13
městě svých otců. A dal zříditi nad hrobem otce a bratří vysokou stavbu,

aby ji bylo zdaleka viděti, z kamene hlazeného, a na ní sedm jehlanů na věčnou památku otci, mateři a pěti synům.

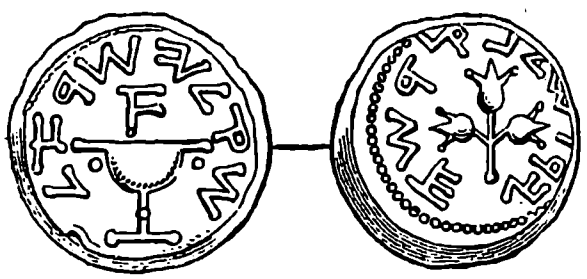
Uslyšev pak, že sebral Tryfon veliké vojsko, aby vtrhl do Judska a potřel je, a vida, že lid se třese a bojí, vypravil se Šimon do Jerusalema, shromáždil lid a napomínaje jich řekl: „Vy víte, jak veliké věci činili jsme pro zákon a pro svatyni já, bratři moji a dům otce mého, a jakých svízelů jsme zakusili. Pro Israele zhynuli všichni bratři moji a zůstal jsem já sám. Nyní však odstup ode mne, abych šetřiti měl života svého, když sebrali se všichni národové, aby nás potřeli. Pomstím tedy národ svůj, svatyni, jakož i dítky naše a ženy!" I rozpálil se duch lidu, jak uslyšel tyto řeči a odpověděli hlasem velikým: „Tys vůdcem naším místo Judy a Jonatana, bratří svých. Bojuj boj náš, a vše, co řekneš nám, učiníme!"

Připravil se tedy Šimon k boji. Ale nedošlo k němu. Nové zápletky a boje o trůn v Syrii, kterých Šimon šťastně dovedl využitkovati, pomohly mu k dosažení úplné neodvislosti. Pak ovšem ani poslední nepřátelská pevnost na hoře Sionu nemohla se déle udržeti; byla r. 142. od lidu israelského za veliké slávy a jásání obsazena a ode všech ohavností pohanských očištěna. Památka toho měla býti po všecka příští léta slavena s veselím.

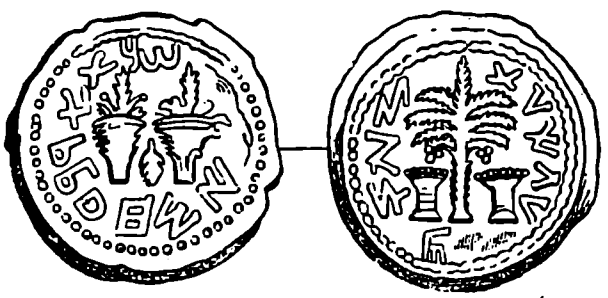
I Mch 14 V zemi Judské zmlkly boje, pokoj byl po všecky dny Šimona, který vyhledával dobro svému národu. A rozšířil hranice státu, dobyl Joppe, aby bylo přístavem judským. Každý vzdělával svou zemi v klidu, země Judská vydávala úrody své a stromoví rovin ovoce své. Starší sedali na ulicích a rozmlouvali o blahu země, jinoši pak obláčeli se v nádheru válečného roucha. Městům dodával spíže, činil z nich opevněné bašty. Israel veselil se veselím velikým. Každý sedal pod svým vinným kmenem a pod fíkem, aniž koho bylo, kdo by je vystrašil. Pozdvihoval všecky ponížené lidu svého, vyhledával zákona, vyhladil každého odpadlíka a zločince. Svatyni zvelebil a nářadí svatyně rozmnožil. Sláva jeho pronikla až do Říma a do Sparty. Byli odtud vypraveni poslové blaho Šimonovi přáti a staré přátelství s ním obnoviti. A lid uvažuje skutky Šimonovy a slávu, již dobyl národu svému, ustanovili ho knížetem a velekněžem dědičně, dokud by nepovstal prorok spolehlivý, jenž by zvěstoval nový řád Boží. Ustanovení toto vryli do měděných desek a upevnili je v podloubí chrámovém.

*

Vítězné války Machabejců měly pro Židy ještě jiný dobrý význam, než jen dobytí svobody náboženské a politické. Byloť oživeno smýšlení náboženské a někteří z nich přilnuli k zákonu Božímu tou měrou, že nedali se za nic na světě ve víře zviklati. Byli to zejména oni prostí kněží, které byl Juda ustanovil při chrámě nově posvěceném, a ti bojovníci, kteří vytrvali při Judovi do posledka. Ti a potomstvo jejich tvořili dobré jádro národa, z něhož sám Kristus Pán vybral si svoji družinu.

Stříbrný sikl Šimona Machabejského.

Měděný půlsikl Šimona Machabejského.

K tomuto oživení a utvrzení víry přispěly syrské nátisky a dobrý příklad bojovníků i mučedníků machabejských.

* * *

V té době byla z vnuknutí Božího sepsána v Egyptě od jakéhosi horlivého a spravedlivého Žida Hellenisty kniha Moudrosti. Byla sdělána řecky, nejspíše v Alexandrii, hlavním sídle tehdejší vzdělanosti řecké, a stala se vydatnou pomocí k věrnosti u víře a k horlivému plnění zákona.

Pohanská vzdělanost totiž s královskou přízní, mocí, leskem a rozkošnickým životem lákala egyptské Židy, aby odpadli od náboženství svých otců, které jim přinášelo toliko sebezapření a pronásledování. Spisovatel chtěl ty, kteří dosud zůstali židovství věrni, posíliti ve víře a potěšiti poukazem na poklady, které jim poskytuje jejich náboženství, jakož i na zásluhu života podle něho. To je moudrost, jím tolik doporučovaná. Věrojatně zamýšlel autor také přivésti pohany, stavě jim před oči nicotu jejich víry, k židovskému jednobožství.

V prvé části doporučuje spisovatel úsilí a moudrost slovy svými. (Uvádíme jen ve stručném výběru.)

1. Tomu, kdo chce moudrosti dojít, dlužno vystříhati se hříchu, který jí překáží a který zabíjí.

Přemýšlejte o Pánu v dobromyslnosti — Mdr 1
a v upřímnosti srdce hledejte ho;
neboť nalezen bývá od těch, kdož nepokoušejí ho,
a ukazuje se těm, kteří jemu důvěřují.

Do zlovolné duše nevejde moudrost,
aniž bydliti bude v těle, poddaném hříchům.

Bezbožní říkají si mezi sebou zvrhle usuzujíce: — Mdr 2
„Krátký a teskný je čas života našeho
není léku, když člověk skonává,

a není známo, že se kdo z podsvětí vrátil.
Život náš pomine jako stopa po oblaku,
rozprchne se jako mlha,
již rozeženou paprsky slunce.
Nuže tedy, užívejme rozkoší, které skutečně jsou,
rychle užívejme tvorstva, dokud jsme svěží!
Ať nemine nás žádný květ jara!
Věnčme se růžemi, prve nežli zvadnou;
nebuď louky, které by nepřešla bujnost naše!
Všude zůstavme znamení veselosti!
Moc naše buď nám pravidlem spravedlnosti,
neboť slabé jeví se neužitečným býti.
Obchvaťme spravedlivce, ježto na obtíž je nám,
protiví se skutkům našim,
vytýká nám přestoupení zákona.
Udává, že má znalost Boha,
a synem Božím se nazývá.
Jest nám na potupu názorů našich;
těžko nám na něj i hleděti,
neboť příčí se jiným život jeho
a jinaké jsou cesty jeho.
Za podvržence nás pokládá,
zdržuje se od cest našich jako od nečistot,
blahoslaví konec spravedlivých
a chlubí se, že má za otce Boha.
Vizme tedy, jsou-li řeči jeho pravé,
a zkusme, co na něho přijde,
zvěďme, jaký bude jeho konec!
Neboť je-li synem Božím, zastane se ho Bůh
a vysvobodí ho z rukou protivníků.
Potupou a mučidly zkoušejme ho,
abychom poznali tichost jeho,
a zkusili statečnost jeho.
K smrti nejohavnější odsuďme ho;
vždyť se dostane mu povšimnutí, jak byl mluvil."

Takto smýšlejí, ale bloudí,
neboť oslepila je zloba jejich.
A neznají tajemství Božích,
naděje na odměnu za spravedlnost nemají
a cti duší bezúhonných necení.
Bůh totiž stvořil člověka neporušitelného
a k obrazu podoby své ho učinil.
Ale závistí ďábla přišla smrt na svět,
a zakoušejí jí ti, kteří patří jemu.

2. Kdo přirovná úděl spravedlivcův k osudu bezbožníkovu, puzen je ke snaze o moudrost.

Duše spravedlivých jsou v ruce Boží, Mdr 3
a mučidlo smrti nedotkne se jich.
Zdálo se nemoudrým, že jest veta po nich,
za neštěstí měli odchod jejich,
a že se od nás odebrali, za zkázu;
ale oni jsou v pokoji.
Neboť i když podle mínění lidí trpěli muky,
všecka důvěra jejich tkvěla v nesmrtelnosti;
maličko trestáni byvše dojdou hojného blaha,
ježto Bůh zkusil je a shledal, že ho jsou hodni.
Jako zlato v ohni vyzkoušel je
a jako celopalnou oběť je přijal. —

Spravedlivý, byť před časem smrtí zachvácený, v pokoji bude. Mdr 4
Neboť co stáří ctihodným činí, není dlouhověkost,
ale moudrost a život neposkvrněný.
Protože se zalíbil Bohu, stal se miláčkem jeho,
a ježto živ byl mezi hříšníky, byl přenesen.
Vytržen byl, aby zloba nezměnila smýšlení jeho,
neb aby lest nesvedla duše jeho.
Došed vkrátce vrcholu (mravnosti) vyplnil časy mnohé.
Líbilať se Bohu duše jeho;
proto rychle jej vyvedl z prostředka nepravostí.

Tehdy (totiž o posledním soudu) stát budou spravedliví Mdr 5
proti těm, kteří kdysi sužovali je s velikou důvěrou
a kteří mařili námahy jejich.
Říkat budou si vespolek kajíce se,
z duše sklíčené budou hořekovat:
„To jsou ti, kteří nám byli kdysi na posměch,
a které tupit bylo naším zvykem.
My nemoudří mněli jsme, že jejich život je šílenství,
a jejich konec že jest bezectný.
Aj, kterak připočteni jsou k synům Božím,
a mezi svatými jest úděl jejich.
Zbloudili jsme tedy s cesty pravdy ...
Co nám prospěla pýcha,
aneb co nám pomohlo bohatství s chloubou?
Pominulo to vše jako stín
a jako prchavá pověst.
Jako loď, která přechází vzdulou vodou,
jejíž stopy, když přejde, nelze nalézti mezi vlnami;
aneb jako pták, jenž letí vzduchem,
jehož cesty nižádného znamení se nenalézá;

aneb jako když se vystřelí šíp do terče,
rozdělený vzduch ihned se zase sbíhá,
takže není znáti, kudy šel:
tak i my zrodivše se ihned jsme zanikli;
nemohli jsme se vykázati žádným znamením ctnosti,
ve své špatnosti byli jsme uchváceni."
Naděje bezbožného je totiž jako prach, který vítr zachvacuje,
a jako tenoučká pěna, vichřicí rozptýlená;
bývá rozváta jako dým od větru,
přechází jako památka na jednodenního hosta.

Spravedliví však na věky jsou živi,
v Hospodinu jest odplata jejich
a péči o ně má Nejvyšší.

3. Ať si osvojí moudrost zejména mocní tohoto světa.

Mdr 6

K vám, králové, jsou tyto řeči moje,
byste se naučili moudrosti a neklesli.
Neb kteří dbát budou spravedlivě toho, co spravedlivo,
budou na soudě ospravedlněni,
a kteří se dají poučiti o těch věcech,
najdou, čím by se omluvili.
Buďte tedy žádostivi mých řečí,
milujte je a dojdete umravnění.

Skvělá je a nikdy nevadne moudrost,
a snadno lze ji těm spatřit, kteří ji milují,
lze ji nalézti těm, kteří ji hledají.
Předchází ty, kdo jsou jí žádostivi,
aby prve jim se ukázala.
Tomu, kdo na ni si přivstane, netřeba námahy,
neboť ji nalezne, ana mu sedí u dveří.
Jeť o ní přemýšlet dokonalý rozum,
a kdo bdí pro ni, brzy je bez starostí.
Neb ona obchází hledajíc těch, kdož jsou jí hodni,
na cestách ukazuje se jim ochotně,
při každém pomyšlení s nimi se potkává.
Jeť její začátek upřímná touha poučit se,
a péče o poučení láska k ní jest;
láska pak k ní jest šetřiti přikázání jejích,
šetřit příkazů jejích je jistá nesmrtelnost;
nesmrtelnost pak činí, že člověk blízko jest Bohu.
Žádost tedy moudrosti vede k věčnému království.
Protož máte-li zálibu v trůnech a žezlech, králové národů,
milujte moudrost, abyste na věky kralovali!

V druhé části doporučuje spisovatel úsilí o moudrost slovy Šalomounovými, a to:

jednak chválí moudrost, poučuje o jejím původu, podstatě, působivosti, jakož i o prostředcích, kterými lze jí dojíti;

jednak doporučuje snahu o moudrost příklady a výstrahami z dějin národa israelského a jeho nepřátel, či jinými slovy: Moudrosti dlužno přičítati, že lidé s cesty pravé nezbloudili, nebo když zbloudili, zase na pravou cestu se vrátili, obojí pak došli lásky Boží tu i na onom světě.

Autor uváděje příklady z minulosti nepodává jich v rouchu čistě dějepisném, ale halí je do šatu básnického. Již proto neuvádí vlastních jmen, známých těm, kteří čítali Písmo. Tímto způsobem obestírá příběhy tajemnou rouškou, která vábila čtenáře nezasvěcené, aby se o nich blíže poučili v posvátných knihách židovských. Básnické roucho získávalo čtenářovo srdce a zpovšechnění příběhů dodávalo jim větší síly důkazné o blahodárném působení Moudrosti. Zatajením jmen vyhnul se spisovatel nepříznivému dojmu, jaký mohly v některých případech u Egypťanů vyvolati zmínky o jejich předcích.

Podavše tento krátký obsah, připojujeme několik význačných sentencí (aforismů), z textu vybraných.

Čím kdo hřeší, tím i trestán bývá. Mdr 11

Moci ramene tvého kdo odolá?
Neb jako prášek na váze, tak jest před tebou vesmír,
a jako krůpěj rosy, která před svítáním na zemi padá.

...Jsi spravedlivý, spravedlivě všecko řídíš, Mdr 12
pokládaje za věc moci své nedůstojnou,
abys odsuzoval toho, kdo nemá býti trestán.

...Nás tresty polepšuješ,
abychom trestajíce — dobrotivost tvou na paměti měli
a trestáni jsouce doufali ve tvé milosrdenství.

Příroda, která tobě, svému tvůrci slouží, Mdr 16
stupňuje síly své, aby trestala nespravedlivce,
a zase je seslabuje, aby dobře činila těm, kteří doufají v tebe.

Jsoutě veliké úradky tvé, Pane, a nesnadno je vyložiti; Mdr 17
proto duše neukázněné pobloudily.

Jeť nešlechetnost sama sebou zbabělá;
dosvědčuje to, když bývá trestána.
Vždycky větří věci nejhorší,
puzena jsouc svědomím zlým.

* * *

Šimon pozoruje, že prodloužené stíny jeho let ohlašují mu brzký zá- I Mch 16
pad života, povolal dva své starší syny a řekl jim: „Já, bratři moji a dům otce mého bojovali jsme proti nepřátelům Israelovým od mládí až do tohoto dne, a zdařilo se nám vysvoboditi Israele. Ale nyní ze-

stárl jsem. Vy tedy nastupte na místo mne a bratří mých. Pomoc pak s nebe budiž s vámi!"

Ale Šimonův zeť Ptolemeus ustanoven byl velitelem na rovině jerišské a měl stříbra i zlata mnoho. I zpyšnělo srdce jeho: chtěl se zmocniti země. Proto obmýšlel lest proti Šimonovi a synům jeho. . . Pozval je k sobě a vystrojil jim veliké hody. A když Šimon a synové jeho nic zlého netušíce rozjařili se nápojem, přepadl je Ptolemeus se svým mužstvem, které v úkrytu připraveno čekalo, a zabili jej i oba syny. Stalo se r. 135. Avšak záměr jeho, pomocí syrskou dostati se na místo Šimonovo, se nezdařil. Syn totiž Šimonův Jan Hyrkán, který nebyl přítomen, když Ptolemeus ukládal o život otci jeho a bratřím, včas dověděl se, že i jemu podobný osud se chystá a že již ozbrojenci odesláni jsou, kteří by jej usmrtili, pospíšil jim vstříc se svou družinou, pobil je a stal se nástupcem otcovým jako kníže a nejvyšší kněz.

Písmo sv., ač o něm sympaticky se vyjadřuje, dotýká se jen letmo jeho činů: zbořil chrám na Garizimu a podrobiv si Edomce přinutil je, aby přijali náboženství židovské; poukazuje však ke zvláštní knize, v níž jsou vypsány podrobně.

*

Zde končí se knihy Machabejské a s nimi spolu i biblické prameny našeho vypravování. O dalších osudech národa vyvoleného až do chvíle, kdy nebe objalo zemi a spásu dalo lidstvu, čerpáme zprávy hlavně ze „Starožitností" židovského dějepisce Josefa Flavia.

*

Za Jana Hyrkána a za následujících panovníků z krve machabejské, kterým na srdci leželo především rozšíření území a vzrůst moci, přibývalo sice říši židovské vnějšího lesku, ale současně tím patrněji vystupovaly v popředí známky vnitřního rozkladu a úpadku náboženského života. Soupeřící strany Saduceů a Fariseů stály příkře proti sobě. Nadto ještě vypukly mezi členy vladařkého rodu spory o trůn, jež vedly až k válce občanské a k tomu, že cizinci, Edomští a Římané, počali se vměšovati do vnitřních záležitostí státu židovského, ovšem jen proto, aby v příhodné chvíli sami z nich těžili.

Z římských dějin známý Pompeius, maje rozhodovati mezi dvěma bratry-soupeři Hyrkánem (II.) a Aristobulem (II.), vytáhl proti Jerusalemu a dobyv ho r. 63. zajal Aristobula i jeho rodinu, Hyrkána pak učinil vladařem (etnarchou), na Římanech závislým, a nejvyšším knězem. Poněvadž pak Aristobulův syn Alexander, uprchnuv na cestě do Říma

Pompeiovi, začal válku znova, bylo bojováno dále, až se podařilo také Antigonovi, bratru jeho, ze zajetí uniknouti, pomocí Partů i Jerusalema dobýti a Hyrkána zapuditi.

Než ani on se neudržel při vládě. Uteklť se tehdy k Římanům Herodes idumejský, který měl za manželku Hyrkánovu vnučku Mariamnu a byl místodržitelem v Samařsku, žádaje pro sebe a své příbuzné ochrany. Zalíbiv se pak triumvirům Antoniovi a Oktavianovi, byl působením jich ustanoven od senátu za krále židovského, Římanům poplatného (r. 40.). Bylo mu sice potom ještě vésti válku proti Antigonovi, dobyl však konečně s pomocí římskou i Jerusalema a dosedl na trůn královský skutečně (r. 37.), první to cizinec na trůně židovském, na nějž žádný Žid potom nikdy již nedosedl.

Přišel tedy čas, k němuž patriarcha Jakob umíraje ukazoval řka: I Mž 49

„Nebude odňato žezlo Judovi,
aniž vládce z krve jeho pocházející,
dokud nepřijde ten, jenž má býti poslán,
a jenž bude očekáváním národů."

V tomto krásném mesiášském proroctví třeba bráti jméno Juda za celý israelský národ, ne za pouhý kmen, jeden ze dvanácti, od Judy, syna Jakubova, pocházející. Vždyť politická samostatnost kmene Judy přestala rokem 587., kdy Jerusalem byl zbořen a jižní království vyvráceno. Po návratu ze zajetí vykonával vladařskou pravomoc velekněz z rodu Áronova, tedy ze kmene Levi, a to pod svrchovaností perskou a později řeckou. I Machabejci pocházeli ze kmene Levi.

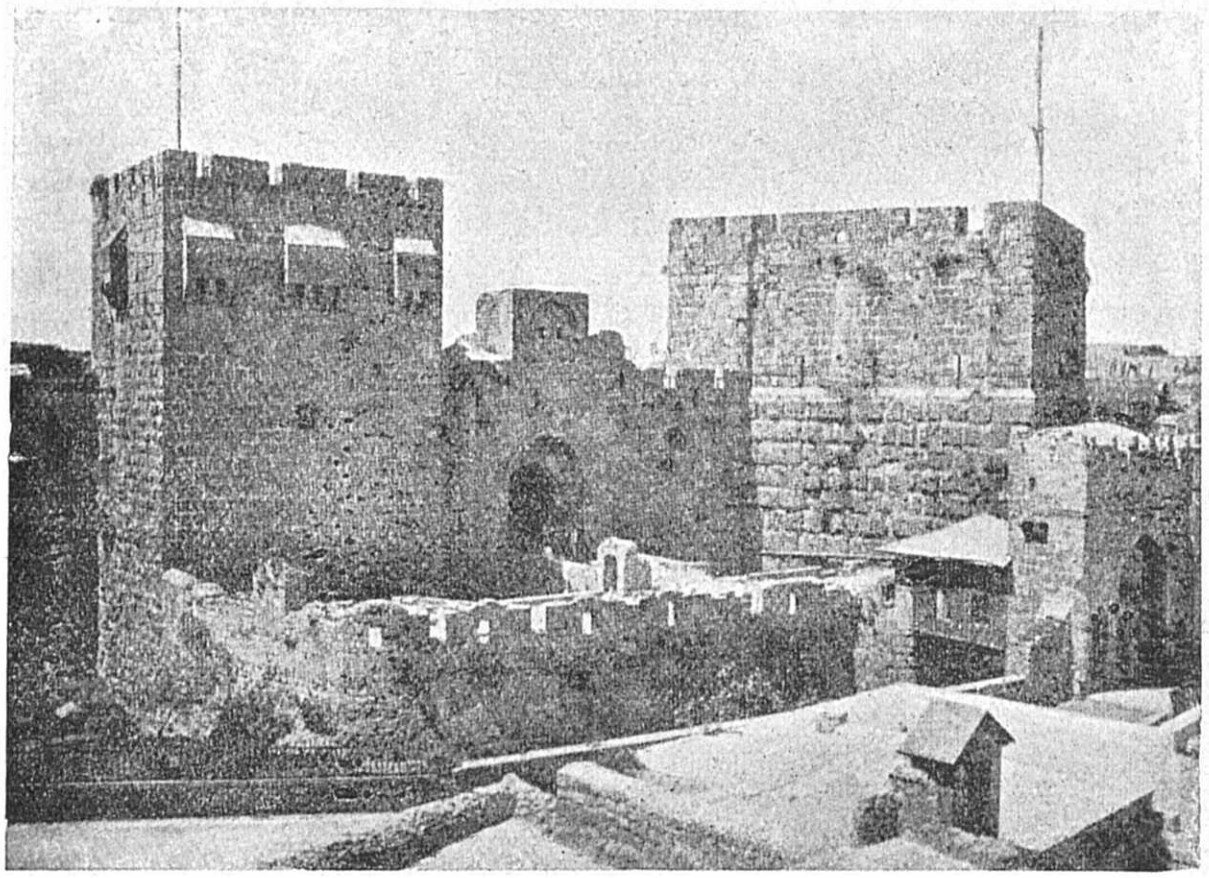
Herodes vládl krutě. Prolil krev i nejbližších svých příbuzných. Posléze však poznávaje, jak těžce Židé nesou jeho krutost a více ještě to, že nad nimi vládne cizinec, chtěl sobě získati přízeň jejich a provedl z té příčiny velikolepou opravu chrámu jerusalemského, který byl Zorobabelem vystavěn a již také Machabejci opravován, ovšem daleko ne v té nádheře, jako nyní od Heroda. Od něho byla tehdy zvětšena plošina chrámové hory a uvedena do rozměrů dnešního Harám-eš-šerífu. Když chtěl Herodes s restaurováním chrámu počíti, báli se Židé, že jej zboří a že pak nového nic nepostaví neb aspoň ne takového. Proto připravoval Herodes všechno ke stavbě potřebné a pak bořil po částech vždy tolik, co mohlo býti za nedlouhou dobu obnoveno.

K tomuto chrámu Herodovu víží se mnohé příběhy Nového zákona. Chrám ten viděl Ježíše Krista . . . V něm Zachariáš přinášel oběť kadidla a spatřil zjevení anděla, tam byl Spasitel jako dítko nebeskému

Otci představen, tam seděl mezi zákoníky, na cimbuří tohoto chrámu byl pokoušen, odtamtud vyháněl prodavače a peněžoměnce, když hlučným obchodováním zneuctívali posvátné místo.

Josef Flavius, dějepisec, vlastníma očima zřel Herodův jerusalemský chrám. Velebí jeho stavbu a dí, že každý, kdo jej po prvé spatřil, unesen byl jeho krásou a oslněn jeho leskem. Chrám se prý bělel mramorem, zářil na střechách zlatem — byly prý tam zlaté hroty, aby se ptákům znemožnilo sedání a hnízdění.

*

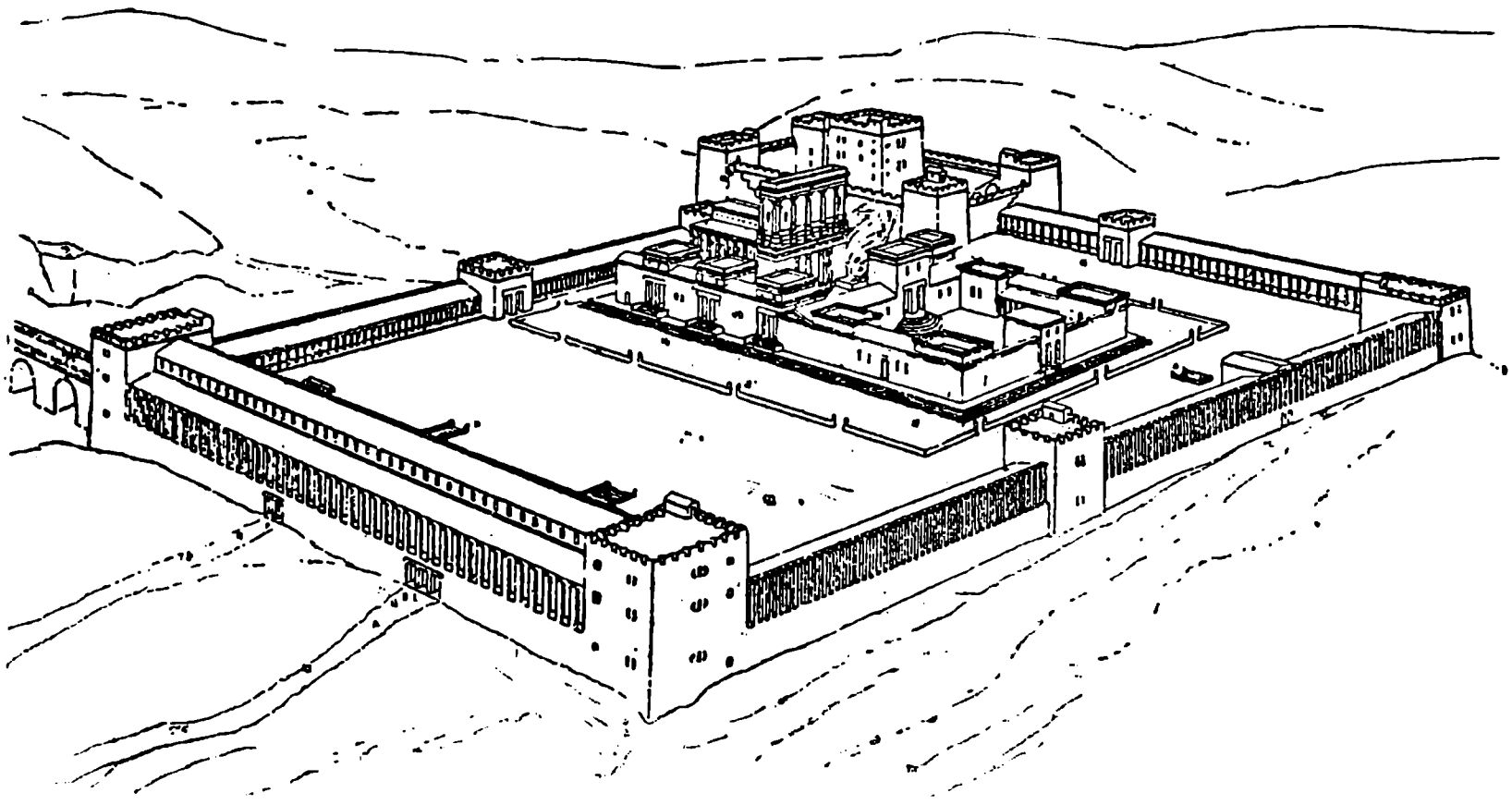

Herodova stavba v Jerusalemě, zvaná „hrad Davidův".

Před samým svě-
todějným převra-
tem náboženským
utvářely se poměry
v židovstvu takto:
Saduceové smý-
šleli vládně římsky,
kdežto Fariseové
byli zapřisáhlými
odpůrci jak Heroda
tak Římanů. O po-
slání národa israel-
ského, totiž ucho-
vati víru v jediného
pravého Boha ne-
porušenou a přípra-
viti sebe a s sebou
i lidstvo ostatní na Vykupitele, nestarala se však ani jedna, ani druhá strana. Saduceům bylo náboženství celkem lhostejno; obcujíce s Římany oblíbili si volné názory i volnou životní praxi a proto zavrhovali ze své víry to, co jim v tom ohledu nejvíce bylo na obtíž: víru v nesmrtelnost duše a zmrtvýchvstání. Fariseové vykládali si náboženství tak, jak právě potřebovali — a běda tomu, kdo by s nimi nebyl souhlasil! Měli dost moci, aby proti němu poštvali nemyslící davy a donutili každou vládu, aby ho potrestala. Že Mesiáš přijde, věřili a věděli. Čekali ho netrpělivě. Jejich učitelé zákona vykládali po všech školách a sbornicích, že přijde, aby obnovil dávnou říši Davidovu a dopomohl jim k světové nadvládě. O Mesiáši, zakladateli říše lásky a pokoje, nechtěli věděti a dotyčným místům Písma sv. podkládali jiný smysl. Jen tu a tam mezi venkovským lidem

a mezi ideálními duchy se udržovala tradice, že nebude Mesiáš pozemským králem, ale že bude po způsobu proroků učiti všeliké pravdě, že vysvobodí lidstvo z poroby hříchu a že založí říši, v níž stejně bude moci spasen býti každý člověk, ať náleží ke kterémukoli národu. A tato, možno říci bez váhání a bez odporu, lepší část Židů, syta jsouc zmatků své doby, toužila vroucně po Vykupiteli a volali po příchodu jeho slovy Jesajášovými:

„Rosu dejte nebesa s hůry, Jes 45
mraky deštěte spravedlivce;
otevři se země a vypuč spasitele!"

Herodův chrám v Jerusalemě (dle franc. archeologa de Vogüé).

Také u pohanů (rozuměj: Řeků a Římanů) byl té doby stav náboženský a mravní velmi smutný. Počet bohů jejich rozmnožen tak, že vzdělanější mezi nimi již sami poznávali nesmyslnost víry své. Kromě toho spojovány byly oběti jejich s mnohými nemravnostmi a ukrutnostmi. Proto všichni lepší toužili po vysvoboditeli z tohoto neblahého stavu. „Musíme čekati", praví Sokrates, „až buďto Bůh přijde neb od něho osvícený muž, aby nás naučil pravému náboženství a sňal temnotu s očí našich." Podobně vyjadřuje se Plato v rozmluvě Sokrata s Alkibiadem: „Nepřijde-li k nám nějaké božské Slovo, nic jistého nedovíme se o Bohu. Kéž neprodlévá! Hotov jsem všecko učiniti, čemu mne naučí."

Všeobecným stávalo se mínění, že Východ přinese spásu, ze židovstva že vyjde Vykupitel. Dokladem toho jsou výroky římských dějepisců.

Hist V 13 V. Vesp. 4 Tacit praví: „Mnozí byli přesvědčeni, že v starých knihách kněžských jest obsaženo, jak právě v tom čase zmůže se Východ, a zrozenci judští zmocní se vlády.“ A Suetonius dí: „Po celém Východě rozléhalo se staré a trvalé mínění, že jest usouzeno, aby toho času zmocnili se vlády zrozenci judští.“

Z těchto příčin mnozí z pohanů přestupovali k židovství — proselytism se vzmáhal v překvapující míře. Bylo to tím spíše možno, že v té době byly již ve všech větších městech Egypta, Španělska, Gallie, Italie, Řecka, Malé Asie, Syrie, Perska, Indie, Arabie a Habeše židovske osady, které měly v rukou obchod a peněžní trh. Do těchto osad vysílal velekněz jerusalemský každý rok posly, kteří sbíra náboženskou daň, prohlašovali v synagogách nové náboženské zákony a vykládali Písmo sv. Židům i pohanům. Tak se šířila ponenáhlu znalost událostí Starého zákona a tím i myšlenky mesiášské, která se omezovala dosud na několik málo míst zemí semitských, po velké části tehdy známého světa.

*

Tak přiblížila se „plnost času“, jak sv. Pavel nazývá dobu příští (příchodu) Vykupitelova. Všecky podmínky byly naplněny: lidstvo poznalo bídu hříchu i že si samo pomoci nemůže a lepší jeho část toužila vroucně po Vykupiteli. Také roční týdny Danielovy blížily se svému konci . . . Židé a po nich i pohané usuzovali, že nadchází čas, ve kterém dle daných zaslíbení má přijíti Vykupitel. Toho důkazem jsou zástupové, kteří se shromažďovali k Janovi u Jordanu, a poselství, jež velerada vyslala k němu s otázkou, je-li Kristem. Dokladem toho jest i příchod mudrců od východu, projevy radosti stařečků-kněží Zachariáše a Simeona i prorokyně Anny.

Vykupitel měl dáti Bohu dostiučinění Boha hodné — to mohl jen jako Bůh; měl zastupovati při tom lidstvo — to mohl jen jako člověk. Tedy Bůh se musil státi člověkem.

Tímto Vykupitelem byl — Bůh a člověk v jedné osobě —

JEŽÍŠ KRISTUS,

JEMUŽ BUĎ ČEST A CHVÁLA NA VĚKY VĚKŮV.

JEŽÍŠ KRISTUS
(v evangeliích).

Za časů Heroda, krále judského, žil[1]) jistý kněz, jménem Zachariáš, ze Lk 1
třídy Abiovy, a měl manželku z dcer Áronových, a jméno její bylo Alžběta. Oba byli spravedliví před Bohem, plníce všecky příkazy a předpisy Páně bez úhony. A neměli žádného dítka, neboť Alžběta byla neplodná, a oba byli již pokročilí ve věku svém.

Stalo se pak, když v pořádku třídy své konal úřad kněžský před Bohem, že podle obyčeje úřadu kněžského připadlo naň losem, aby vejda do chrámu Páně zapálil v oběť kadidlo; a všecko množství lidu modlilo se venku v době zápalu. I ukázal se mu anděl Páně, stoje na pravé straně oltáře kadidlového. Zachariáš uzřev jej ulekl se, a bázeň připadla na něho. I řekl mu anděl: „Neboj se, Zachariáši! Vyslyšena jest modlitba tvá; manželka tvoje Alžběta porodí tobě syna, a dáš mu jméno Jan.[2]) Budeš míti radost velikou, a mnozí budou se radovati z jeho narození, neboť bude veliký před Pánem: vína a nápoje opojného píti nebude, již ze života matky své bude naplněn Duchem svatým a mnohé ze synův israelských obrátí k Vykupiteli. A předejde před ním v duchu *Mal 4
a moci Eliášově, aby obrátil srdce otců k dítkám a hříšné přiměl k smýšlení spravedlivých a tak aby připravil Pánu lid hotový.“ I řekl Zachariáš k andělu: „Po čem to poznám? Vždyť jsem stár a také manželka moje pokročila ve věku svém.“ Anděl odpověděl jemu: „Já jsem Gabriel, který stojím před Bohem, a jsem poslán, abych mluvil k tobě a ty věci ti zvěstoval. A hle, budeš němý a nebudeš moci mluvit až do dne, ve kterém se ty věci stanou, protože jsi neuvěřil mým slovům, která se naplní časem svým.“

Místa, označená krajovými odkazy na evangelia, obsahují tu a tam i podrobnost slovní nebo věcnou z paralelních míst ostatních evangelistů.

Slova, tištěná ležatým písmem, přidána jsou buď za výkladem neb k dosažení spojitosti ve vypravování.

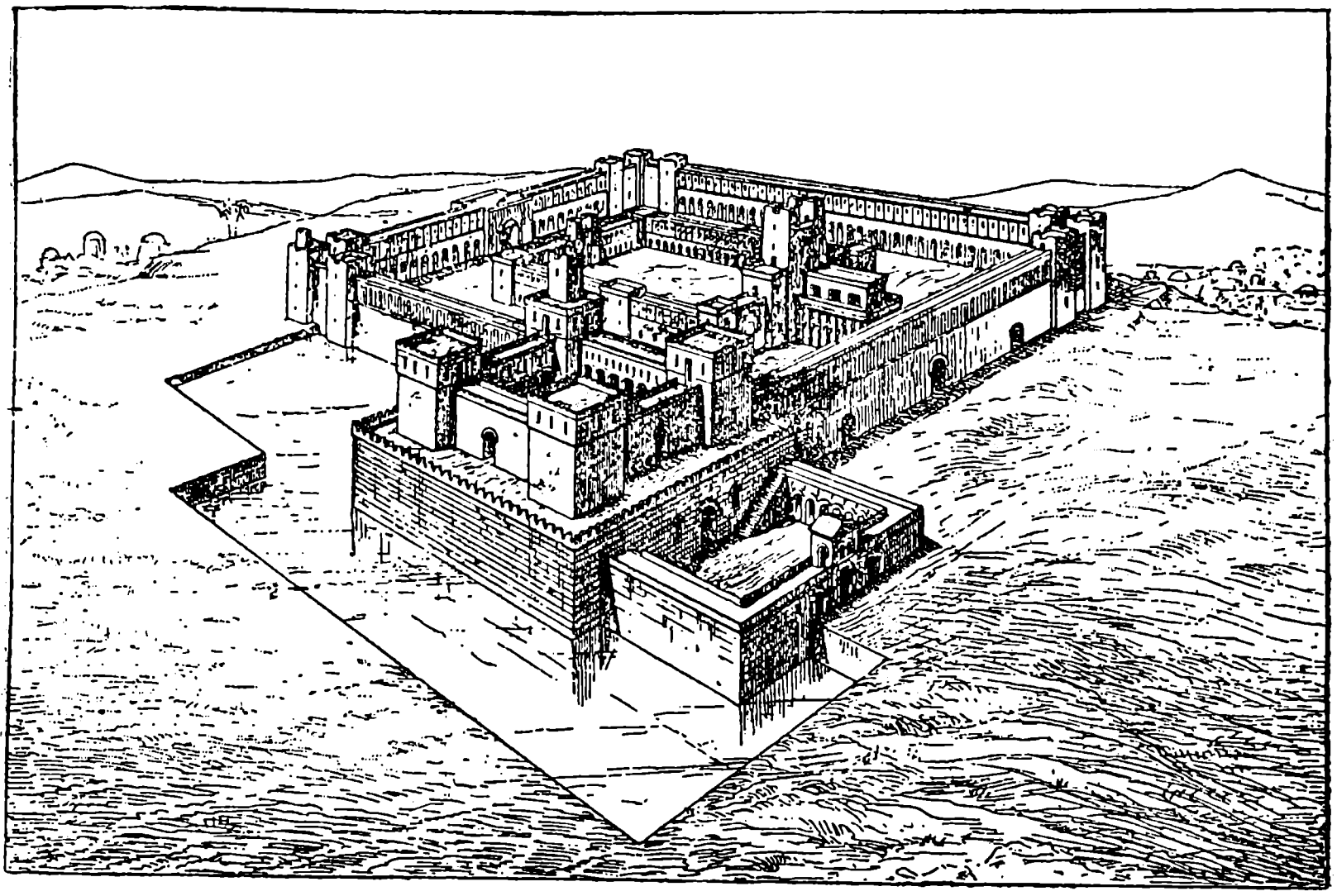
[1]) V okolí jerusalemském. Snad Ain Karim, „Sv. Jan v horách“, asi 8 km na západ od Jerusalema.

[2]) Hebrejsky Jochanaan (= Bůh jest milostiv).

Lid očekával Zachariáše a divili se, že dlouho meška ve chrámě. Když pak vyšel, nemohl k nim mluviti; i poznali, že měl vidění ve chrámě. A on pokyvoval jim a zůstal němý.

I stalo se, když se naplnili dnové služby jeho, odešel do svého domu. Po těch dnech počala Alžběta, manželka jeho, a tajila se po pět měsíců *nevycházejíc mezi lid* a děkovala Pánu, že shlédl *na ni,* aby odňal pohanu její mezi lidmi, *zbaviv ji neplodnosti.*

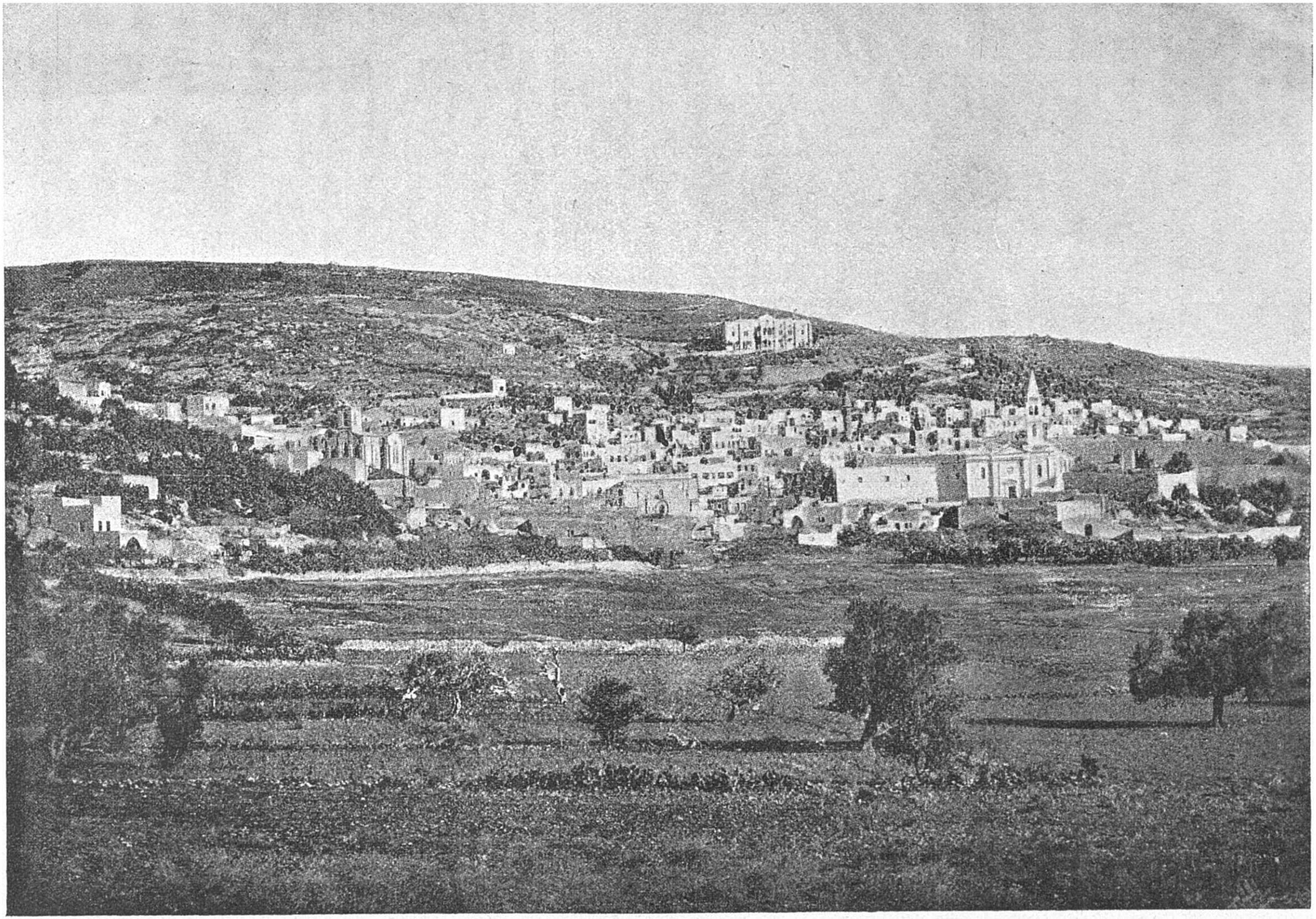
Měsíce šestého[3]) pak anděl Gabriel poslán byl od Boha do města ga-

Chrám jerusalemský za času Kristova.

lilejského, jemuž jméno Nazaret, k panně, zasnoubené muži, jemuž jméno bylo Josef, z domu Davidova, a jméno panny — Maria. A vešed k ní anděl, řekl: „Zdráva buď, milostiplná, Pán s tebou, požehnanás ty mezi ženami." Ona pak užasnuvši přemýšlela, co by to pozdravení znamenalo. I řekl jí anděl: „Neboj se, Maria, neboť jsi nalezla milost u Boha. Hle, počneš v životě a porodíš syna a dáš mu jméno Ježíš. Ten bude veliký a Synem Nejvyššího slouti bude, a Pán Bůh dá mu trůn Davida, otce jeho, a bude kralovati v domě Jakubově na věky, a království jeho nebude konce." I řekla Maria k andělu: „Kterak se to stane, když

[3]) Po početí Alžbětině.

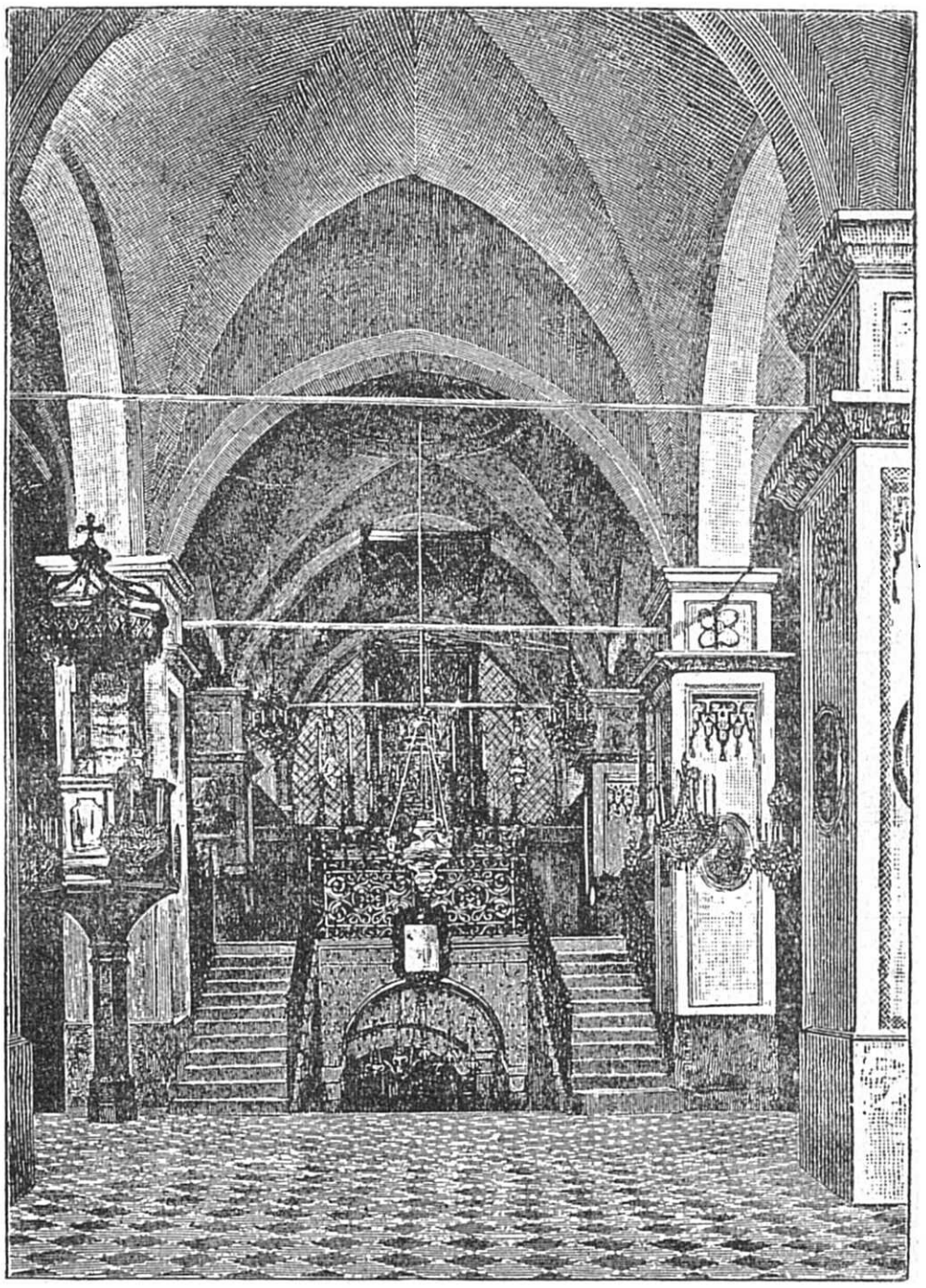

Nazaret. Celkový pohled. Budova s věží v pravé části obrázku jest františkánský klášter a chrám Zvěstování.

muže nepoznávám?" A odpověděv anděl řekl jí: „Duch svatý sestoupí v tebe a moc Nejvyššího zastíní tě. Hle, Alžběta, příbuzná tvoje! Také ona počala syna ve stáří svém, a nyní jest již v šestém měsíci, ta, která slove neplodná, neboť u Boha nic není nemožného." I řekla Maria: „Aj, já dívka Páně, staniž se mi podle slova tvého."

Tu odešel od ní anděl.

Maria pak povstavši v těch dnech odešla s chvatem na hory do města Judova a vešedši do domu Zachariášova, pozdravila Alžbětu. I stalo se, jak uslyšela Alžběta pozdravení Mariino, dítko zachvělo se v životě jejím, a Alžběta byla naplněna Duchem svatým. I zvolala hlasem velikým řkouc: „Požehnanás ty mezi ženami, a požehnaný plod života tvého. A odkud mi to, že matka Pána mého přišla ke mně? Neboť hle, jak došel hlas pozdravu tvého do uší mých, zaplesalo radostí dítko v životě mém. A blahoslavená, která uvěřila, neboť se vyplní ty věci, které jí byly pověděny od Pána."

Vnitřek chrámu Zvěstování v Nazaretě.

Tu zmocnilo se Marie veliké a svaté nadšení, když nyní od Alžběty opět slyšela, co dříve anděl ji zvěstoval, a ona — u vytržení — počala chvalořečiti Bohu:

„Velebí[4]) duše má Hospodina,
a duch můj zaplesal v Bohu, Spasiteli mém,
že shlédl na ponížení své služebnice,
neboť hle, od této chvíle blahoslaviti mě budou všecka pokolení,

[4]) Magnificat . . .

protože veliké věci učinil mi ten, jenž jest mocný; jeho jméno
a jeho milosrdenství trvá od pokolení do pokolení, [je svaté,
těm, kteří se ho bojí.
On učinil mocné věci ramenem svým:
Rozptýlil pyšné smýšlením srdce jejich,
sesadil mocné s trůnu
a povýšil nízké.
Lačné naplnil dobrými věcmi
a bohaté propustil prázdné.
Ujal se Israele, služebníka svého,
aby *ukázal, že jest* pamětliv *svých zaslíbení,*
daných Abrahamovi a potomstvu jeho na věky."

I zůstala Maria s Alžbětou asi tři měsíce a *potom* vrátila se do domu svého.

Po návratu do Nazareta, prve než s ní vešel Josef v manželství, na- Mt 1
lezena jest Maria těhotnou. Josef pak, jsa spravedlivý a nechtěje postaviti ji na odiv, odhodlal se propustiti ji tajně. Když však o tom přemýšlel, hle, anděl Páně ukázal se mu ve snách a řekl: „Josefe, synu Davidův, neboj se přijmouti Marii; neboť co se v ní počalo, z Ducha svatého jest. Porodí pak syna, a nazveš jméno jeho Ježíš[5]) (Spasitel), neboť on spasí lid svůj od hříchů jejich." To pak vše stalo se, aby se naplnilo, co bylo pověděno od Pána skrze proroka slovy: „Aj, panna *Is 7
počne a porodí syna, a nazvou ho jménem Emanuel," to jest v překladě „S námi Bůh". I učinil Josef, jak mu přikázal anděl: pojal ji za manželku, ale nepoznal jí.

Alžbětě pak naplnil se čas, aby porodila; i porodila syna. Když sou- Lk 1
sedé i příbuzní její uslyšeli, že Hospodin prokázal jí veliké milosrdenství, radovali se s ní. A v den osmý přišli obřezat dítko a chtěli je nazvati dle jména otce jeho Zachariáš. Ale matka jeho promluvivši pravila: „Nikoliv, ale slouti bude Jan." I řekli k ní: „Vždyť není nikoho ve tvém příbuzenstvu, jenž by se tím jménem nazýval." Pokynuli tedy otci jeho, jak by chtěl, aby se jmenovalo. A on požádav tabulky, napsal na ni: „Jan jest jméno jeho." A hned se otevřela ústa jeho i jazyk, a mluvil velebě Boha. I připadla hrůza na všecky a po všech horách judských rozhlašovaly se ty věci, a všichni, kteří to slyšeli, pravili u sebe: „Čím as bude to dítě?" Neboť ruka Páně byla s ním.

[5]) Jméno Ježíš jest hebrejské a znamená toho, jenž někoho zachránil.

Zachariáš pak, otec jeho, byl naplněn Duchem svatým a prorokoval řka:

„Požehnán buď Hospodin, Bůh israelský,
že shlédl a vykoupení zjednal lidu svému
a že vzbudil nám mocnou spásu
v domě Davida, služebníka svého,
jakož byl mluvil ústy
svatých proroků svých odvěkých.
Ukázal, že jest pamětliv svaté úmluvy své,
přísahy to, kterou byl se zavázal Abrahamovi, otci našemu,
že nám dá,
abychom vysvobozeni z rukou nepřátel svých, beze strachu
sloužili jemu
ve svatosti a spravedlnosti před ním
po všecky dny své.
A ty, dítě, prorokem Nejvyššího slouti budeš,
neboť předejdeš před Pánem připravovat cesty jeho,
abys dal lidu jeho známost o spáse
a připomínal milosrdenství Boha našeho,
ve kterém shlédl na nás Vycházející z výsosti,[6])
aby posvítil těm, kteří jsou ve tmách a stínu smrti,
aby řídil kroky naše na cestu pokoje."

Dítě pak rostlo a sílilo podle Ducha. A *když vyrostl z dětských let Zachariášův syn,* odešel do pouště a tam *v samotě* žil *připravuje se k úkolu, k němuž jej povolal Bůh,* až do dne, kdy se ukázal lidu israelskému.

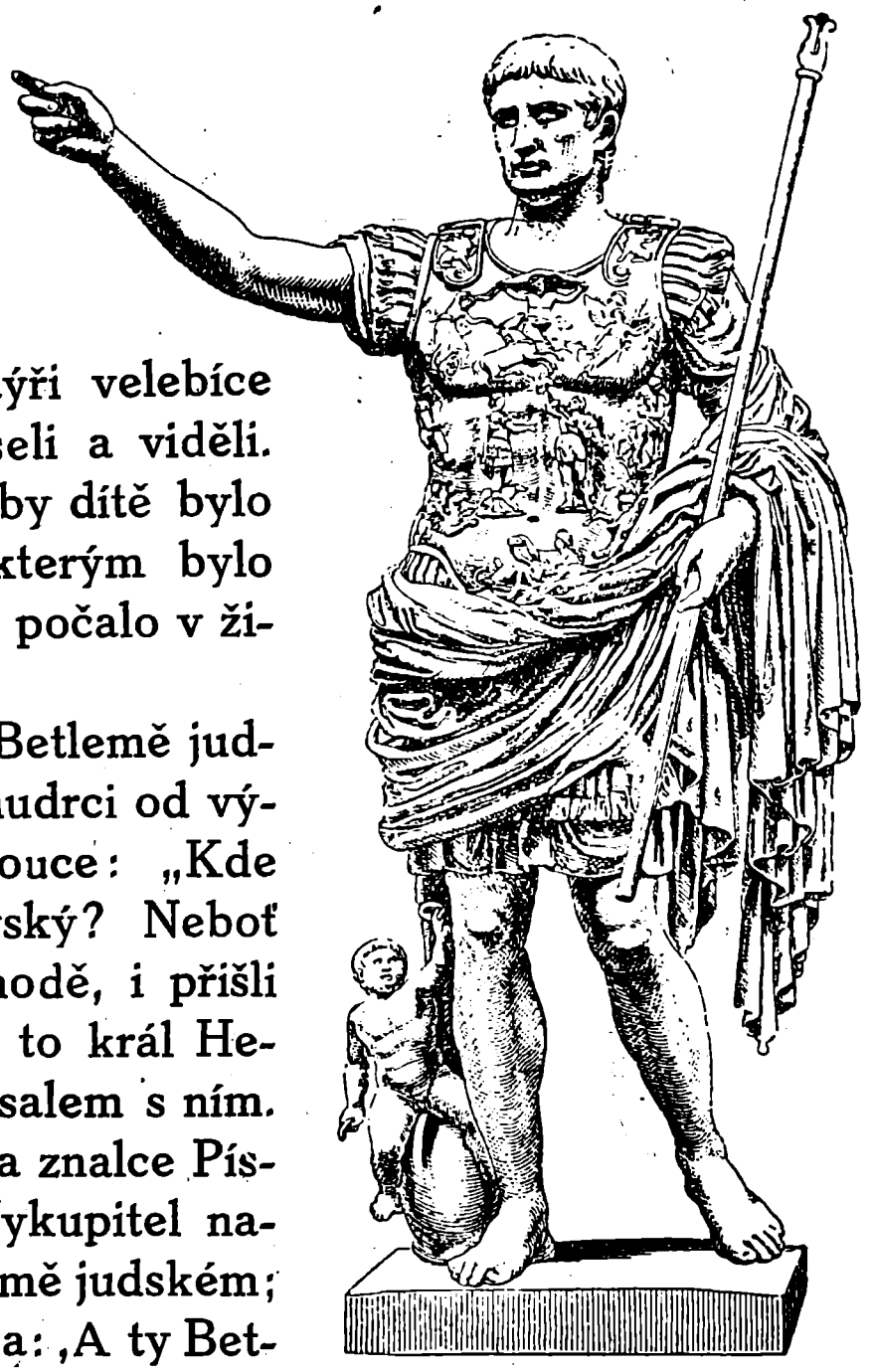
Lk 2 Toho času pak vyšel rozkaz od císaře Augusta, aby se vykonal soupis celé říše. I šli všichni, aby se přiznávali, každý do města svého. Odešel pak i Josef z Galileje z města Nazareta do Judska do města Davidova, jež slove Betlem, protože byl z domu a kmene Davidova, aby se dal zapsati s Marií, manželkou svou, která byla těhotna. Stalo se pak, když tam byli, naplnili se dnové, aby porodila. I porodila syna a ovinula jej plénkami a položila ho v jeslích, poněvadž neměli místa v hospodě.

A byli v téže krajině pastýři, ponocujíce a na stráži jsouce u svých stád. A hle, anděl Páně stanul u nich a jasnost Boží obklíčila je. I báli se velmi. Řekl pak jim anděl: „Nebojte se, neboť hle, zvěstuji vám radost velikou, která bude všemu lidu. Narodilť se vám dnes Spasitel, to jest Kristus Pán, v městě Davidově. A toto bude vám znamením:

[6]) Vykupitel tu přirovnán ke slunci.

‚Naleznete dítko plénkami ovinuté a položené v jeslích.'" A hned nato bylo s andělem množství zástupů nebeských, kteří chválili Boha říkajíce: „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle."

I stalo se, jak andělé odešli od nich, pastýři pravili k sobě vespolek: „Pojďme až do Betlema a vizme tu událost, kterou Pán oznámil nám." I přišli s chvatem a nalezli Marii a Josefa i dítko položené v jeslích. A uzřevše je vypravovali, co jim bylo pověděno o něm. A všichni, kteří to slyšeli, divili se těm věcem, které jim byly pověděny od pastýřů. Maria však zachovávala ta slova, uvažujíc o nich, v srdci svém. I navrátili se pastýři velebíce a chválíce Boha za vše, co slyšeli a viděli.

Císař Augustus.

A když se naplnilo dní osm, aby dítě bylo obřezáno, dali mu jméno Ježíš, kterým bylo nazváno od anděla, prve než se počalo v životě.

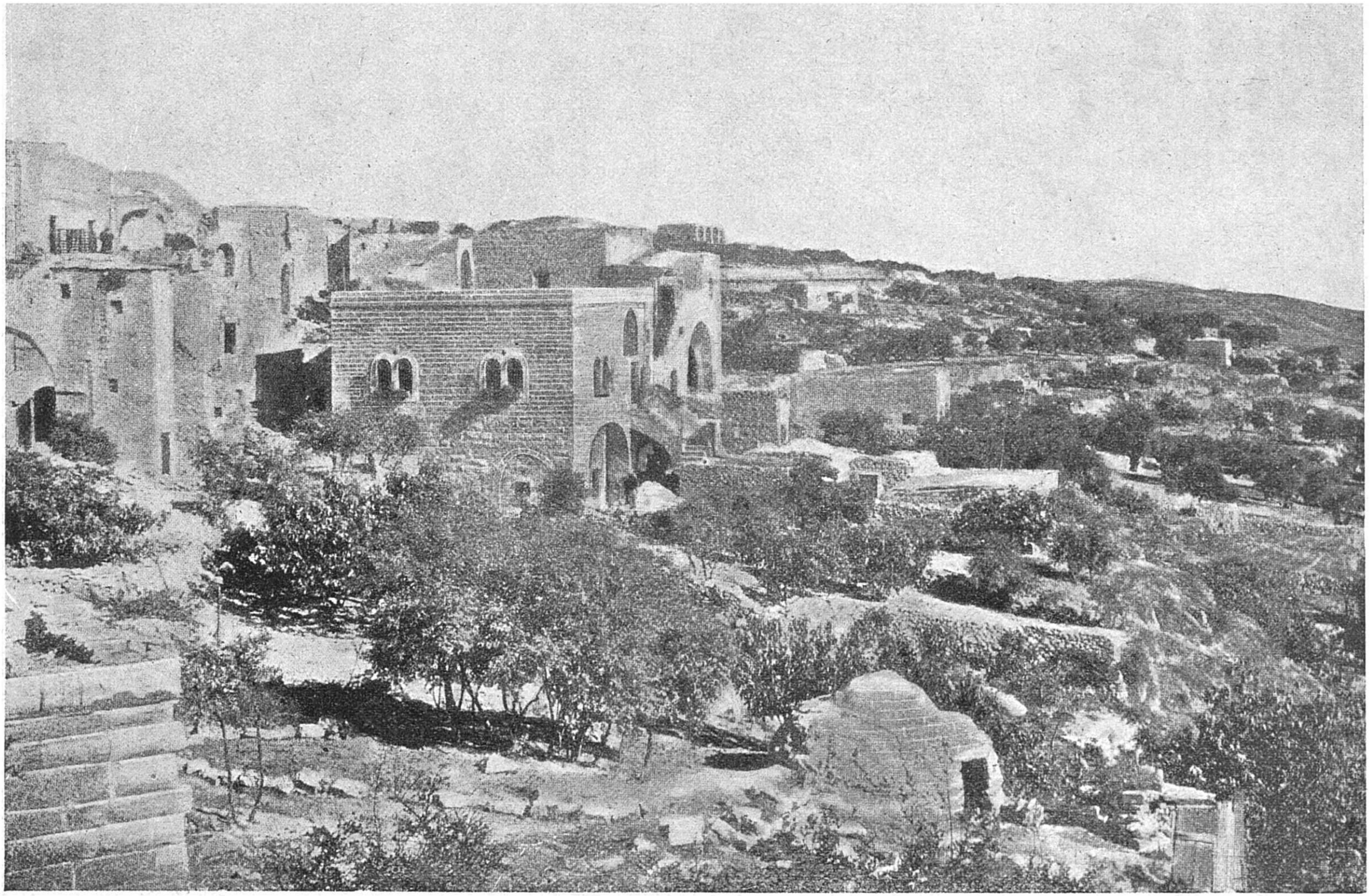
Když tedy Ježíš narodil se v Betlemě judském za dnů Heroda krále, hle, mudrci od východu přišli do Jerusalema, řkouce: „Kde jest ten novorozený král židovský? Neboť viděli jsme hvězdu jeho na východě, i přišli jsme poklonit se jemu." Uslyšev to král Herodes, vzrušil se a všechen Jerusalem s ním. I shromáždiv všecky velekněze[7]) a znalce Písma[8]), tázal se jich, kde se má Vykupitel narodit. Oni pak řekli jemu: „V Betlemě judském; neboť takto je psáno skrze proroka: ‚A ty Betleme, území judské, nikoli nejsi nejmenší mezi knížecími městy judskými, neboť z tebe vyjde vévoda, který bude spravovati lid můj israelský.'" Tu Herodes, povolav tajně mudrce, vyptal se jich bedlivě na čas, kdy hvězda svítila, a poslav je do Betlema, řekl: „Jděte a tažte se pilně po dítěti; až je naleznete, zvěstujte mi, abych i já šel a poklonil se mu."

Mt 2

*Mich 5

Oni pak, vyslechnuvše krále, odjeli. A hle, hvězda, kterou byli uzřeli

[7]) Velekněz a představení 24 tříd kněžských.
[8]) Vykladači a učitelé Zákona Božího či Písma sv. Starého zákona.

Betlem.

na východě, předcházela je, až přišedši stanula nad místem, kde bylo dítě. Uzřevše hvězdu, zaradovali se radostí velmi velikou. I vešedše do domu, nalezli dítko s Marií, matkou jeho, a padše klaněli se mu, a otevřevše poklady své, obětovali mu dary: zlato, kadidlo a myrhu. A dostavše napomenutí ve snách, aby se nevraceli k Herodovi, vrátili se jinou cestou do země své.

A když se naplnili dnové očišťování jejího podle zákona Mojžíšova,[9]) donesli jej do Jerusalema, aby ho představili před Hospodinem, jakož je Lk 2

Náměstí v Betlemě.

psáno v zákoně: každý pacholík, jenž otvírá život, buď zasvěcen Pánu, a aby dali oběť podle toho, jak pověděno je v zákoně Hospodinově, dvé hrdliček nebo dvé holoubátek. *II Mž 13 •III Mž 12

A hle, v Jerusalemě byl člověk, jehož jméno bylo Simeon, a člověk ten byl spravedlivý i bohabojný a očekával potěšení Israelova, a Duch svatý byl v něm. A on dostal zjevení od Ducha svatého, že neumře, leč dříve uzří Vykupitele. I přišel v Duchu do chrámu, a když rodiče přinesli

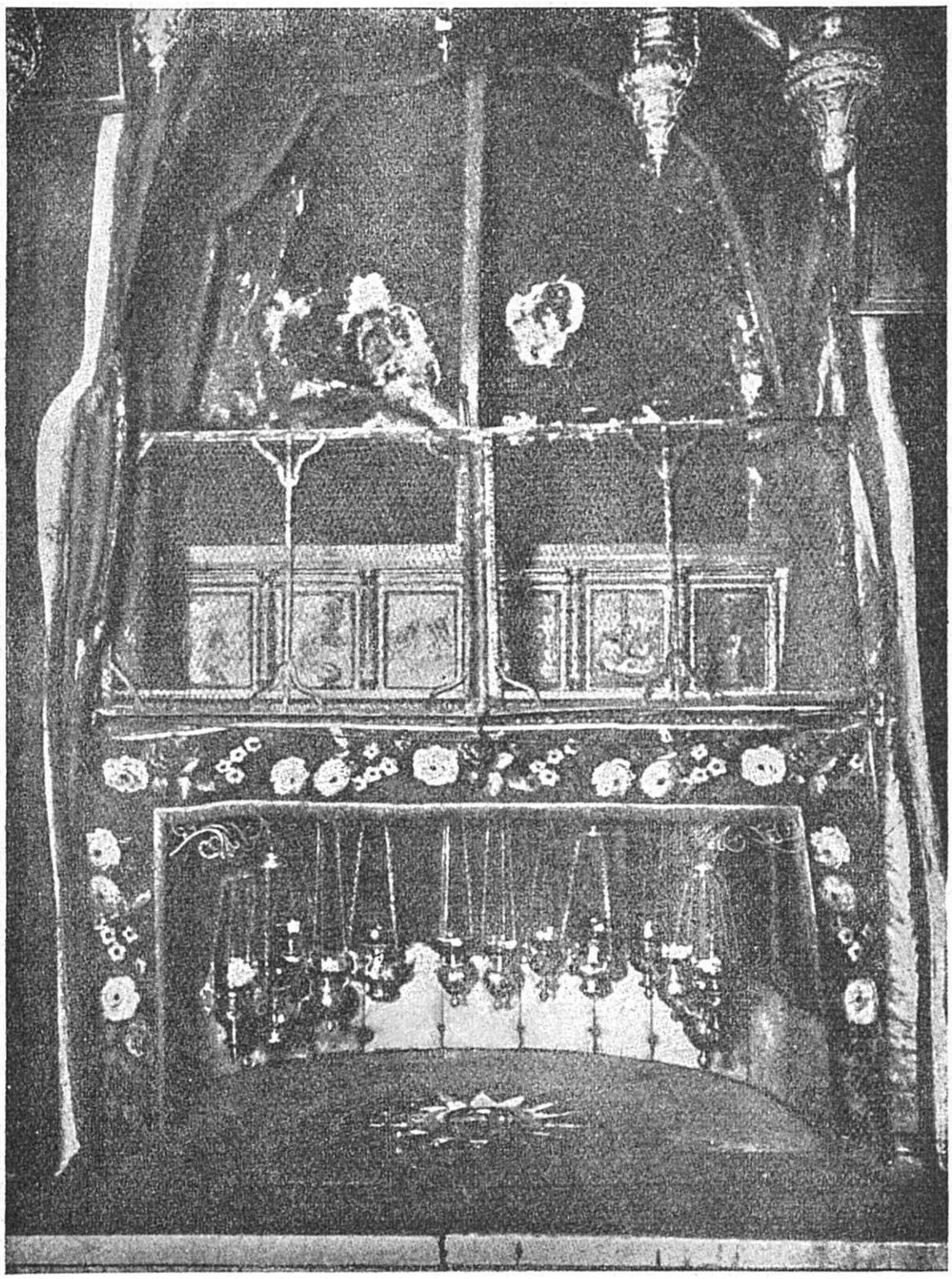
[9]) 40 dní.

dítko Ježíše, aby za něj učinili podle obyčeje zákona, vzal jej i on na lokte své a velebil Boha. I řekl:

„Nyní propouštíš, Pane, služebníka svého
podle slova svého v pokoji,
neboť viděly oči mé spásu tvou,
kterou jsi připravil před očima všech národů,
*Jes 49 světlo k osvícení pohanův
a k slávě lidu svého israelského."

I divili se otec[10]) a matka jeho těm věcem, které byly praveny o něm. A Simeon blahoslavil je a řekl k Marii, matce jeho: „Hle, tento jest ustanoven k pádu a k povstání mnohých v Israeli a na znamení, jemuž budou odpírati; a tvou vlastní duši pronikne meč, aby se zjevila smýšlení mnohých srdcí."

A byla tamtéž prorokyně Anna, dcera Fanuelova z pokolení Ašerova; ta pokročila již ve věku vysokém, byvši živa s mužem svým sedm rokův od svého panenství, a ona byla vdovou až do let osmdesáti čtyř, a nevycházela z chrámu, slouží Bohu posty a modlitbami dnem i nocí. A ta

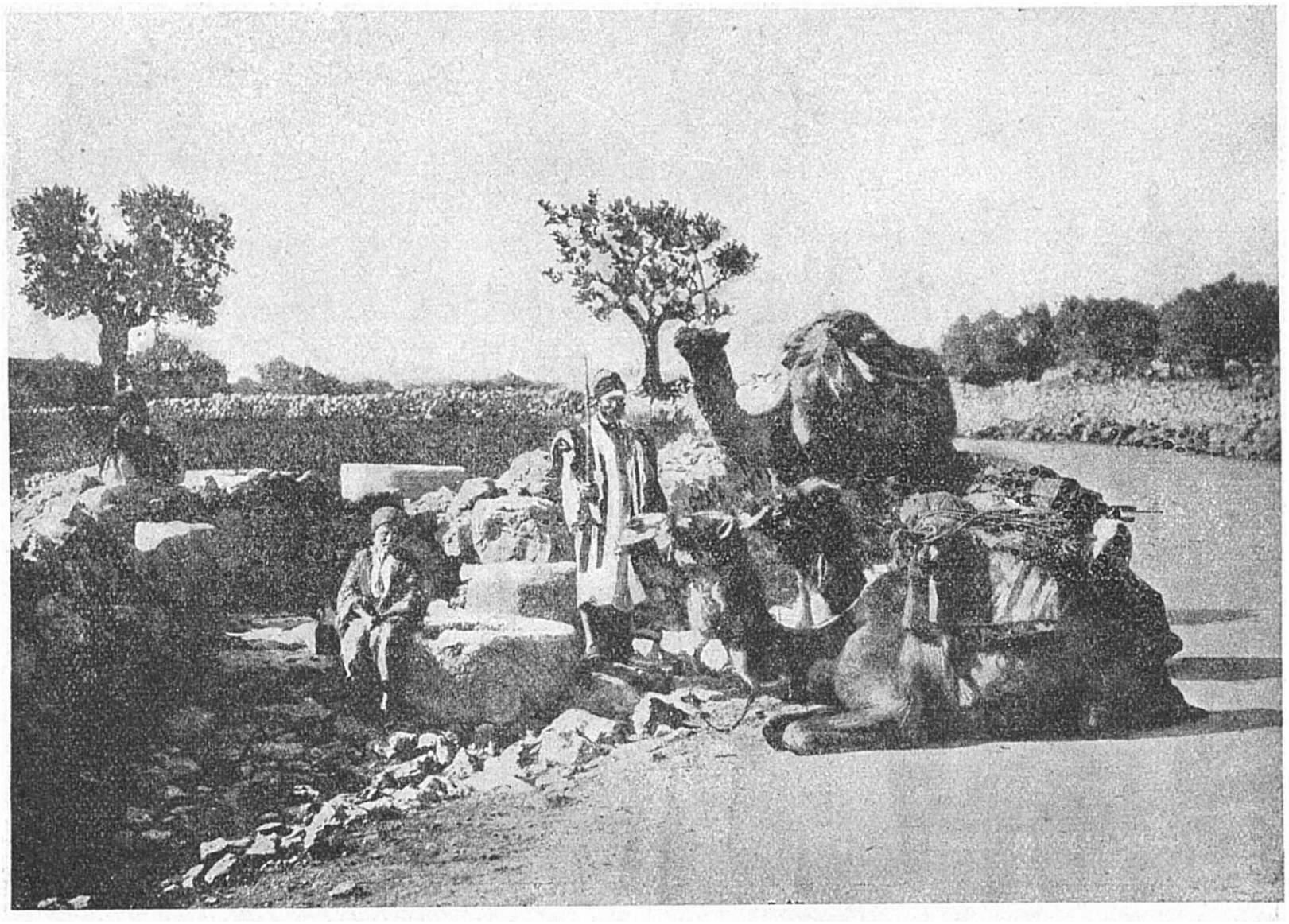
Místo, kde se Kristus Pán narodil. Kaple v jeskyni pod betlemským chrámem Narození Páně.

[10]) Byl jeho pěstounem a jako manžel Mariin platil před zákonem za jeho otce.

velebila Boha a mluvila o něm všechněm, kteří očekávali vykoupení Israelova.

A když byli vykonali všecko podle zákona Páně, vrátili se do Galileje do svého města Nazareta. Dítko pak rostlo a sílilo, jsouc plno moudrosti, a milost Boží byla v něm.

A hle, anděl Páně ukázal se ve snách Josefovi a řekl: „Vstaň a vezmi dítě i matku jeho a utec do Egypta a buď tam, dokud nepovím tobě, neboť Herodes bude hledat dítě, aby je zahubil.“ On pak vstav, vzal dítě i matku Mt 2

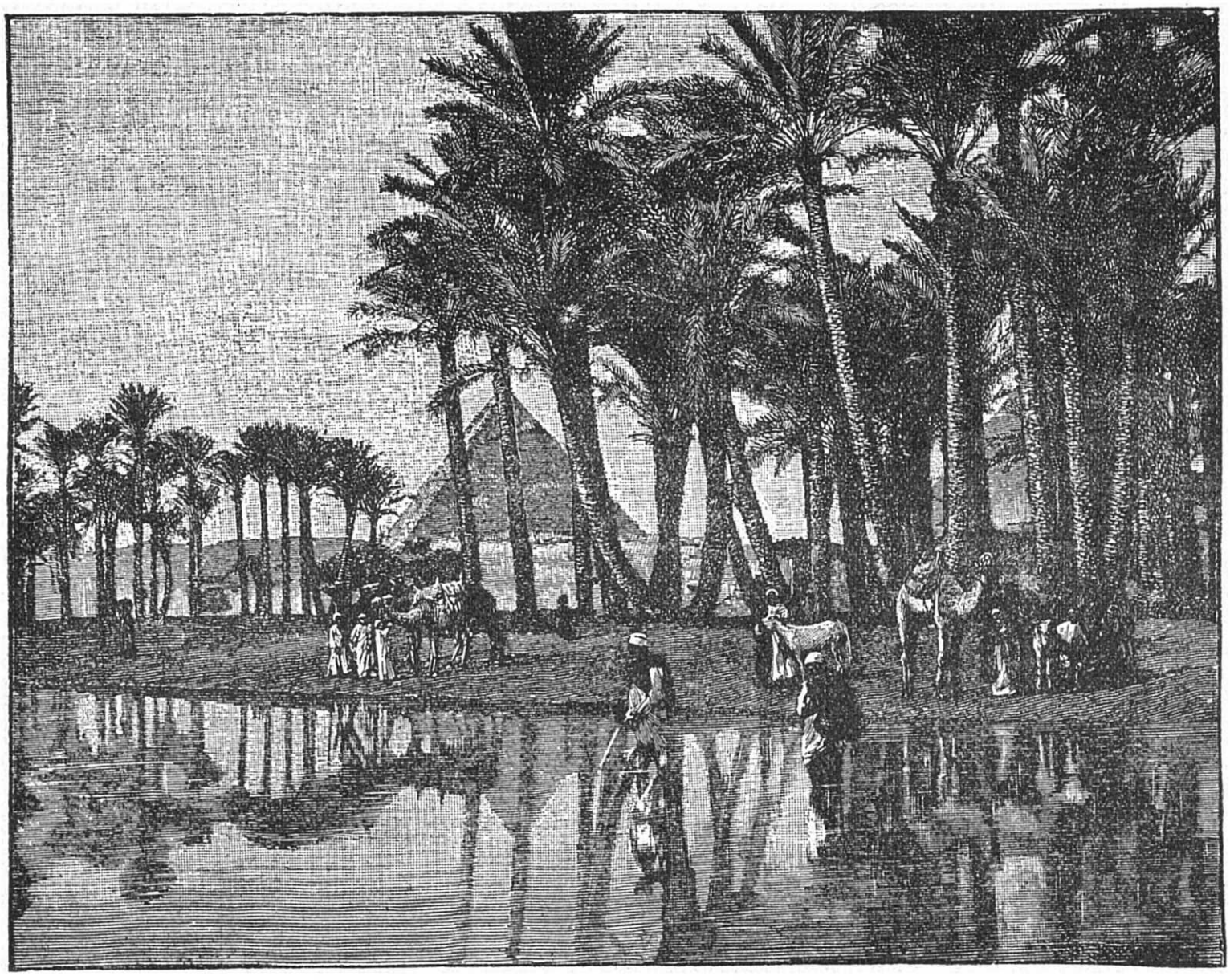
Studnice Magů. Na cestě od Jerusalema k Betlemu. Křesťanská tradice praví, že když k ní mudrci, magové, došli, opět se jim ukázala hvězda.

jeho v noci a odešel do Egypta a byl tam až do smrti Herodovy, aby se naplnilo, co bylo pověděno od Pána skrze proroka slovy: „Z Egypta *Os 11
povolal jsem syna svého.“

Herodes vida, že byl oklamán od mudrců, rozhněval se náramně a poslav vojíny, dal usmrtiti všecka pacholata, která byla v Betlemě i ve všech končinách jeho ode dvou let a níže podle času, který vyzvěděl na mudrcích. Tehdy se naplnilo, co bylo pověděno skrze proroka Jeremiáše slovy: *Jer 31

„Hlas v Ramě slyšen jest, pláč a kvílení mnohé: Ráchel to, plačící synů svých; a nedávala se potěšiti, poněvadž jich není.“[11])

Když pak umřel Herodes, hle, anděl Páně ukázal se ve snách Josefovi v Egyptě a řekl: „Vstaň a vezmi dítě i matku jeho a jdi do země israelské, neboť umřeli ti, kteří hledali bezživotí dítěte.“ I vstal, vzal dítě i matku jeho a vešel do země israelské. Uslyšev však, že Archelaus[12]) kraluje[13]) v Judsku místo otce svého Heroda, obával se tam jíti; a byv

Egyptská krajina. Palmový háj u Nilu.

napomenut ve snách, obrátil se do krajin galilejských.[14]) A přišed bydlel

[11]) Ve smyslu literním naznačuje výrok Jeremiášův duševní muka jeho krajanů Benjaminovců, až se v Ramě (severně od Jerusalema) shromažďovati budou, majíce nastoupiti cestu do babylonského zajetí. Jako mesiášské proroctví vztahují se slova jeho k nářku, kterým se ozýval Betlem po vyvraždění pacholátek.

[12]) Archelaus byl neméně ukrutný než otec jeho Herodes.

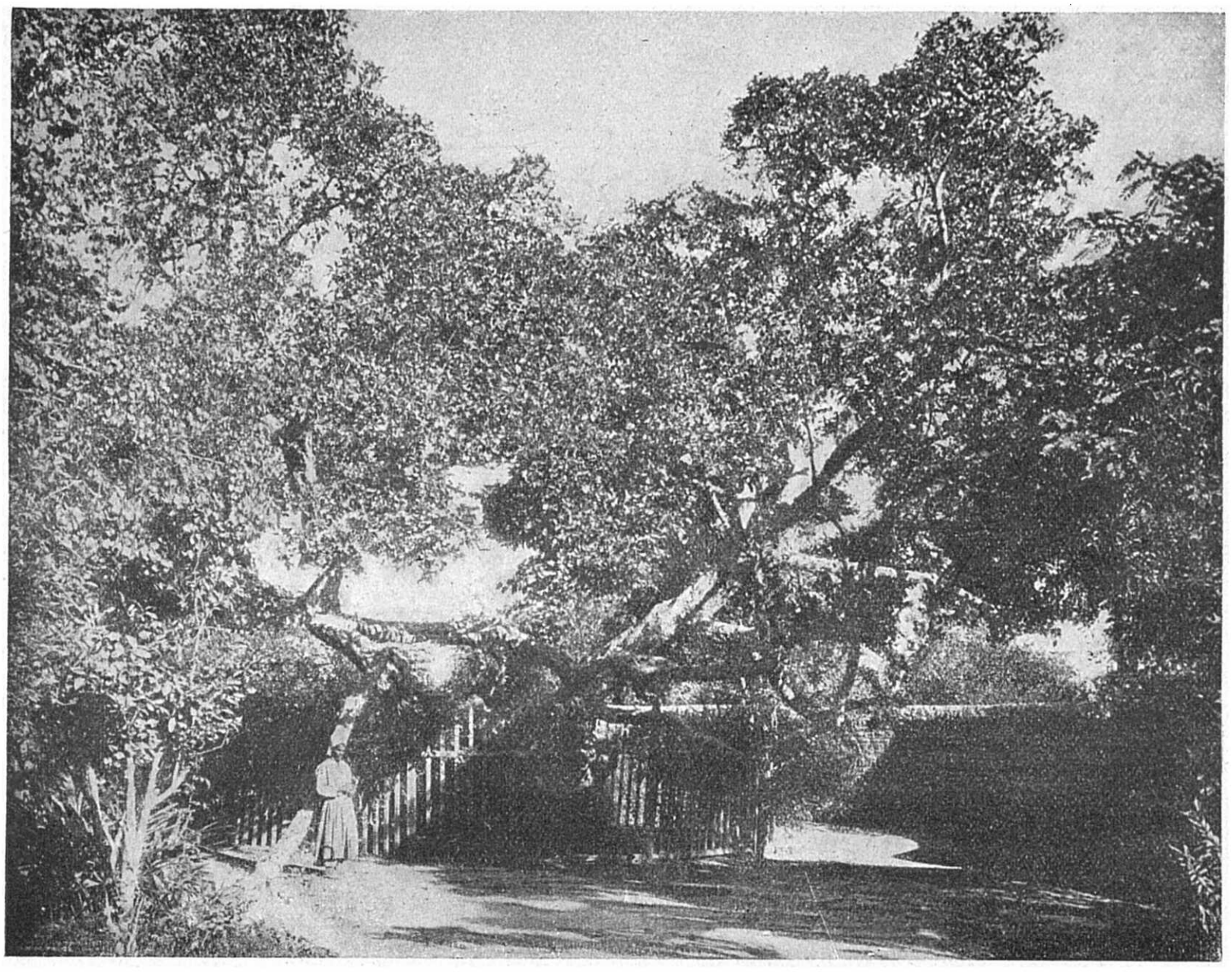
[13]) Vlastně „nekraloval“, neboť nebyl již králem, ale jen ethnarchou; tedy jen „vládl“.

[14]) Galilei a Pereu přejal po otci ve správu druhý syn, Herodes, příjmím Antipas, jako údělný kníže či tetrarcha.

v městě, které slove Nazaret, aby se naplnilo, co bylo předpověděno proroky, že Nazaretským[15]) slouti bude.

*

A když byl ve dvanácti letech a rodiče jeho podle obyčeje svého Lk 2
šli do Jerusalema na slavnost velikonoční a dokonavše dny sváteční vraceli se, pacholík Ježíš zůstal v Jerusalemě, aniž to zpozorovali rodiče jeho. Domnívajíce se pak, že je v družině, ušli den cesty a hledali ho mezi

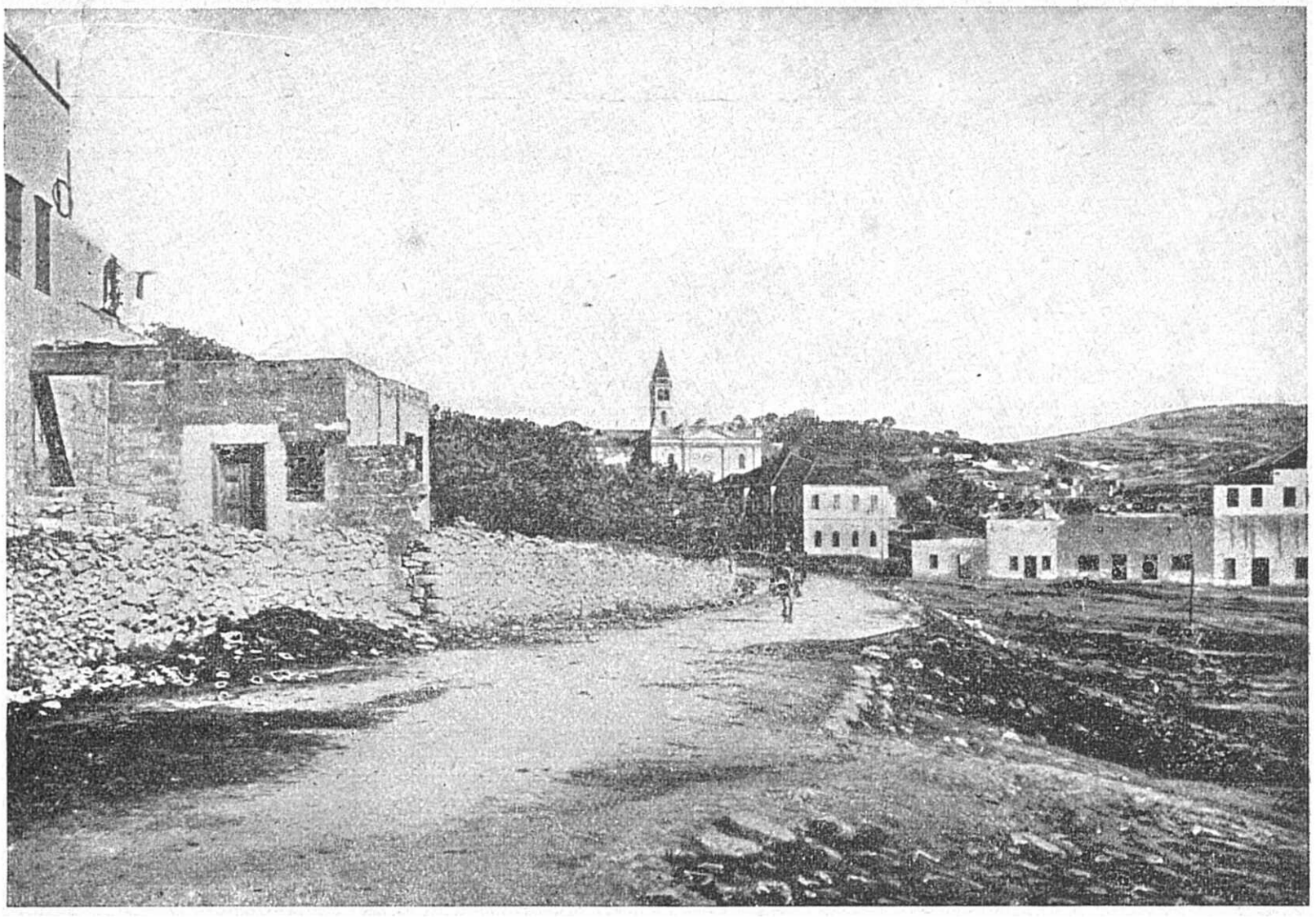
Strom Panny Marie v Matarieh u Kaira, kde podle křesť. tradice sv. rodina na cestě do Egypta odpočívala nebo snad i po celou dobu pobytu v Egyptě se zdržovala.

příbuznými a známými, a nenalezše, vrátili se do Jerusalema, hledajíce ho. I stalo se, po třech dnech nalezli ho ve chrámě, an sedí mezi učiteli poslouchaje a otazuje se jich. Žasli pak všichni, kteří ho slyšeli, nad

[15]) Jes 11: „Prut vzejde z pahýlu Jeseova,
výhonek jeho z kořene vykvete.
...Bude výhonek Jeseův
státi jakožto znamení národům."
Výhon slul hebrejsky stejně jako jihogalilejské město, kde Kristus Pán ztrávil většinu svého života: nécer, nézer.

rozumností a odpovědmi jeho. A uzřevše jej rodiče jeho podivili se. I řekla k němu matka jeho: „Synu, proč jsi nám tak učinil? Hle, otec tvůj a já s bolestí hledali jsme tebe.“ I řekl k nim: „Co jest, že jste mě hledali? Nevěděli jste, že já musím býti v tom, co jest Otce mého?“ Ale oni neporozuměli slovu, které k nim mluvil. I vydal se s nimi *na zpáteční cestu*, přišel do Nazareta a byl jim poddán. Matka jeho pak uchovávala všecka slova ta v srdci svém. A Ježíš prospíval moudrostí, věkem a milostí u Boha i u lidí.

* * *

Z Nazareta. Vstup do města. Vpozadí chrám Zvěstování.

Lk 3 Roku patnáctého panování císaře Tiberia, když Pontius Pilát spravoval Judsko[16]) a Herodes[17]) byl tetrarchou v Galilei, Filip pak, bratr jeho, tetrarchou krajiny iturejské a trachonitské[18]) a Lysaniáš[19]) tetrarchou abi-

[16]) Archelaus přejal po svém otci Herodovi Velikém Judsko, Samařsko a Idumeu, z vůle Římanů ne již jako král, ale jen ako ethnarcha. Pro přílišnou krutost k Židům a Samaritánům byl vypovězen do Vienny v Galii), úděl jeho pak spravován od vladařů (místodržitelů), z nichž Pilát byl pátým.

[17]) Příjmím Antipas; k údělu jeho mimo Galileu náležela i Perea.

[18]) Iturea a Trachonitis — severní Zajordansko s Hauranem.

[19]) Osoba jinak neznámá. „Abilene“ slul kraj na jihovýchodních svazích Antilibanu, sev. záp. od Damašku.

línským, za velekněží Annáše a Kaifáše[20]) stalo se slovo Páně k Janovi, synu Zachariášovu, na poušti.

I přišel do krajiny jordanské a kázal křest pokání[21]) na odpuštění hříchů, jakož psáno jest v knize řečí proroka Isajáše: „Hlas volajícího na poušti: Připravte cestu Páně, přímé čiňte stezky jeho; každé údolí budiž vyplněno a každá hora i každý pahrbek budiž ponížen, a místa Is 40

Studnice Panny Marie v Nazaretě.

křivá buďtež přímými a místa drsná cestami rovnými; a veškeré lidstvo zakusí spásu Boží."[22])

[20]) Dle zákona Mojžíšova měl velekněz zůstati v úřadě svém až do smrti. Ale Herodes Veliký a vladaři římští sesazovali libovolně nejvyšší kněze, kteří jim byli nepohodlní, a nové dosazovali, ponechávajíce sesazeným titul „velekněz". Kaifáš byl tehdy úřadujícím velekněžem. Annáše tu jmenuje sv. evangelista asi proto, že i po sesazení svém požíval veliké vážnosti a na Kaifáše, svého zetě, nemalý měl vliv.

[21]) Dle evangelisty Matouše byl hlavní obsah jeho kázání: „Čiňte pokání, neboť se přiblížilo království nebeské."

[22]) Evangelista Marek uvádí předpověď Malachiášovu (3): „Aj, já posílám anděla svého před tváří tvou, který připraví cestu tvou před tebou."

Mt 3 A byl Jan oděn v roucho ze srsti velbloudí a měl pás kožený kolem beder; pokrmem jeho byly kobylky a med lesní.[23])

Sem vycházel k němu Jerusalem a veškeré Judsko i všecka krajina kolem Jordanu, a byli křtěni od něho v Jordaně vyznávajíce hříchy své. Uzřev pak mnohé z fariseův a saduceů, ani přicházejí ke křtu jeho,
Lk 3 řekl jim: „Plemeno zmijí, kdo ukázal vám, abyste utekli budoucímu hněvu? Přinášejte tedy ovoce pokání hodné a neříkejte sami u sebe: ‚Otce máme Abrahama'. Neboť pravím, že Bůh může z kamenů těchto syny vzbuditi Abrahamovi. Již přiložena je sekera ke kořeni stromů: každý strom, který nenese ovoce dobrého, bude vyťat a na oheň uvržen."

I tázali se ho zástupové: „Co tedy máme činiti?" On pak odpovídal jim: „Kdo má dvě sukně, dej jednu tomu, jenž nemá žádné; a kdo má pokrmy, učiň podobně."

Přišli pak i celníci, aby byli pokřtěni, a pravili: „Mistře, co máme činiti?" A on řekl jim: „Nic více nevybírejte, než co vám jest ustanoveno."

Tázali se ho však i vojáci řkouce: „Co my máme činiti?" I řekl jim: „Nikoho neutiskujte, nikomu nečiňte křivdy a buďte spokojeni se svým platem."

Když pak lid očekával a všichni ve svém srdci myslili o Janovi, není-li snad Vykupitelem, Jan odpověděl všechněm řka: „Já křtím vás vodou k pokání; přijde však mocnější nežli já, jemuž nejsem hoden rozvázati řeménky u obuvi jeho. Ten bude vás křtíti Duchem svatým a ohněm; v jeho ruce jest věječka: i vyčistí mlat svůj a shromáždí pšenici do své obilnice, plevy však bude páliti ohněm neuhasitelným."

A tak i mnoho jiných věcí napomínaje zvěstoval lidu.

Mt 3 Tehdy Ježíš, jak se domnívali, syn Josefův, byl as ve třiceti letech. A přišel z Nazareta galilejského na Jordan k Janovi, aby byl pokřtěn od něho. Ale Jan bránil mu řka: „Já mám potřebí pokřtěn býti od tebe, a ty jdeš ke mně?" Odpovídaje Ježíš, řekl mu: „Nechej nyní; neboť tak sluší nám vyplniti *vůli Otcovu.*"[24]) A Jan nezdráhal se již.

Když pak byl Ježíš pokřtěn, vyšel ihned z vody; a hle, otevřela se nebesa, Duch svatý v podobě holubice sestoupil na něj a hlas s nebe zazněl: „Tento jest Syn můj milý, v němž se mi zalíbilo."

Mt 4 Hned nato byl Ježíš uveden na poušť[25]) od Ducha a postiv se čtyřicet dní a čtyřicet nocí, pocítil hlad.

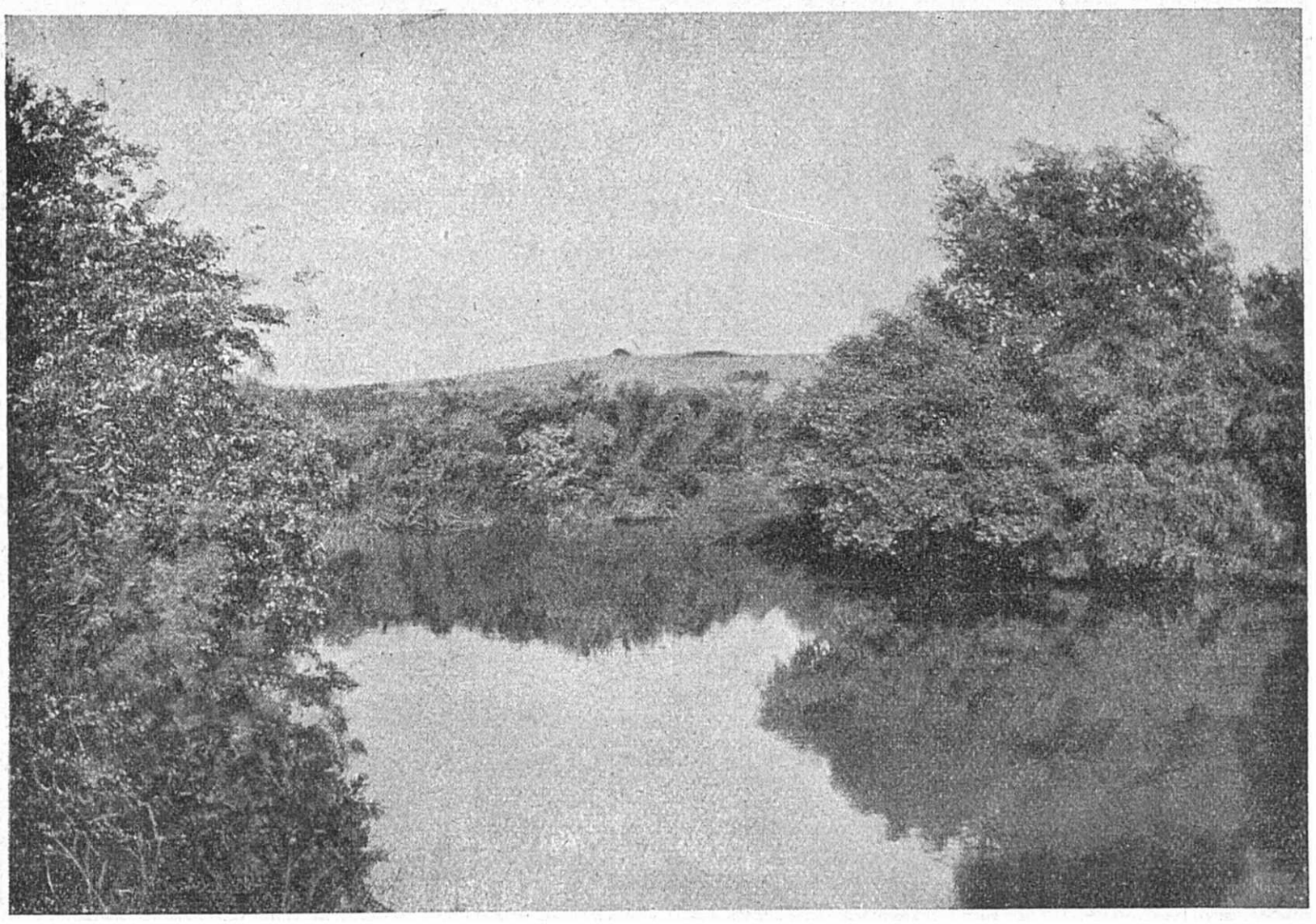
[23]) Sladká šťáva pod korou některých stromů.

[24]) Doslovně: všelikou spravedlnost.

[25]) Podle podání byla to Quarantanie, severovýchodně od Jerusalema a severozápadně od Jericha.

I přistoupil pokušitel a řekl mu: „Jsi-li Syn Boží, rci, ať kamení toto stane se chlebem.“ On pak odpověděl: „Psáno jest: ‚Ne samým chlebem živ je člověk, ale každým slovem, které vychází z úst Božích.‘“ *V Mž 8

Tu vedl ho ďábel do svatého města, postavil jej na vrchol chrámu a řekl mu: „Jsi-li Syn Boží, spusť se dolů, neboť psáno jest: ‚Andělům svým přikázal o tobě, a na ruce uchopí tebe, abys snad neurazil o ká- *Ž 90

Místo křtu Páně.

men nohy své.‘“ Dí jemu Ježíš: „Také psáno jest: ‚Nepokoušej Pána Boha svého.‘“ *V Mž 6

Opět pojal ho ďábel na horu velmi vysokou a ukázal mu všechna království světa i slávu jejich a řekl: „To vše tobě dám, když padna budeš se mi klaněti.“ Tu řekl mu Ježíš: „Odejdi, satane, neboť psáno jest: ‚Pánu Bohu svému budeš se klaněti a jemu jediné poctu božskou vzdávati.‘“ *V Mž 6

I opustil ho ďábel, a hle, andělé přistoupili a sloužili jemu.

A toto je svědectví Janovo, když židé z Jerusalema poslali k němu kněze a levity, aby se ho zeptali: „Ty, kdo jsi?“ Nezapřel a vyznal: Jan 1

„Já nejsem Kristus." I tázali se ho: „Co tedy? Eliáš jsi ty?" A řekl: „Nejsem." „Prorok *od Mojžíše předpovědený*[26]) jsi ty?" A odpověděl: „Ne." Tedy řekli jemu: „Kdo jsi? Ať odpověď dáme těm, kteří nás *Is 40 poslali. Co pravíš sám o sobě?" Řekl: „Já jsem hlas volajícího na poušti: ‚Spravte cestu Páně', jakož pověděl prorok Isajáš." A ti, kteří byli posláni, z fariseů byli. I tázali se ho řkouce: „Proč tedy křtíš, nejsi-li ani Kristus, ani Eliáš, ani onen prorok?" Jan odpověděl jim: „Já křtím vodou, ale uprostřed vás stojí, jehož vy neznáte; jest to ten, jenž po mně přijíti má, jenž přede mnou jest, jemuž já nejsem hoden rozvázati řeménky u obuvi jeho."

To se stalo v Betanii za Jordanem,[27]) kde Jan křtil.

Druhého dne Jan uzřel Ježíše, an jde k němu; i řekl: „Ejhle Beránek Boží, který snímá hříchy světa. To jest ten, o němž pravil jsem: ‚Po mně přijde muž, který přede mnou jest, neboť byl prve nežli já.' A já jsem ho neznal, ale proto jsem přišel křtít vodou, aby uveden byl ve známost v lidu israelském."

Nazejtří Jan stál tam opět a dva učedníci jeho s ním. A spatřiv Ježíše, an jde mimo, řekl: „Ejhle Beránek Boží." I uslyšeli to ti dva učedníci a šli za Ježíšem. Ježíš pak obrátiv se a uzřev, že jdou za ním, řekl jim: „Co hledáte?" Oni řekli jemu: „Rabbí (to jest v překladě Mistře), kde bydlíš?" Dí jim: „Pojďte a vizte." Šli tedy a zůstali u něho ten den.

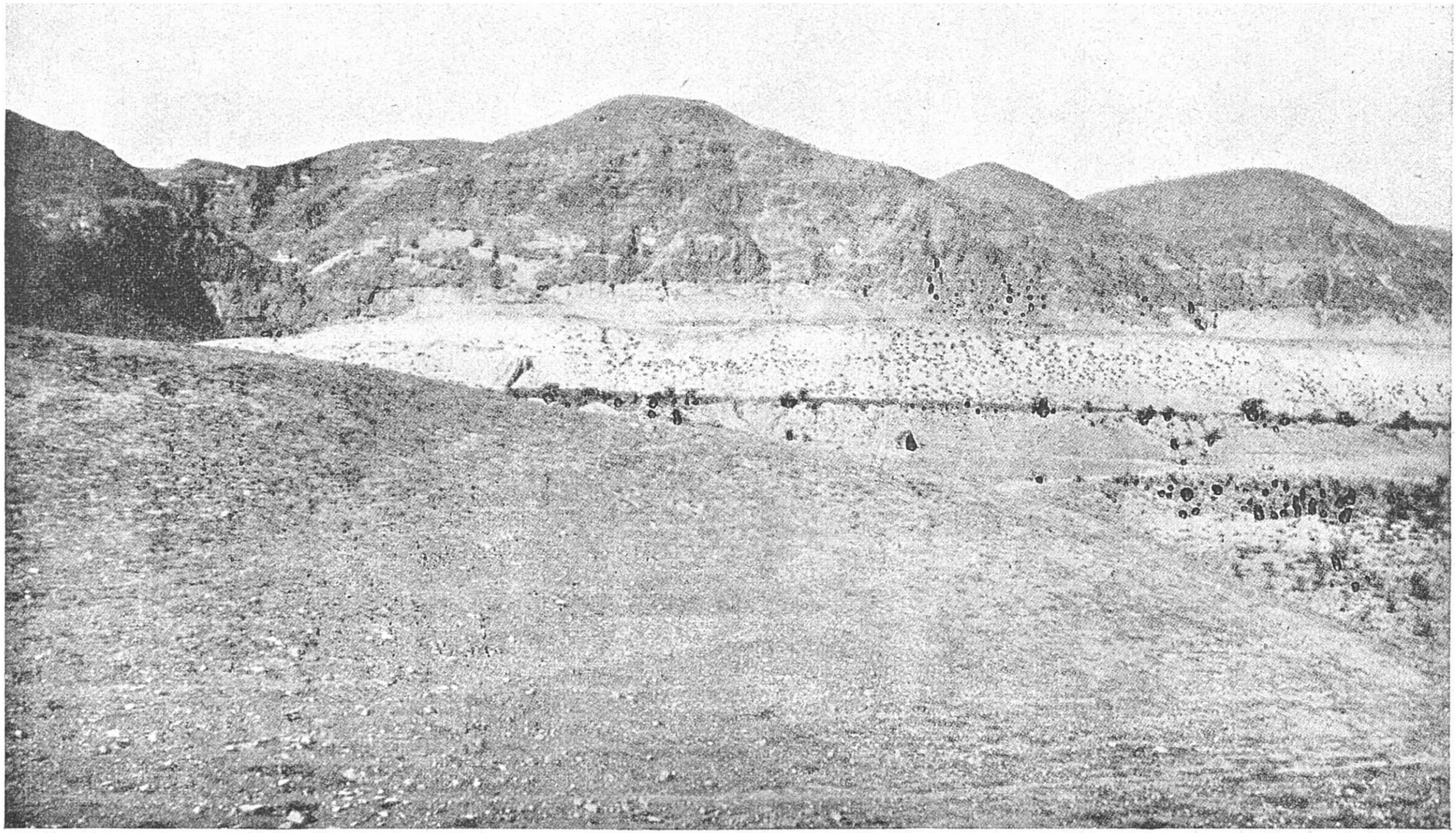
Jeden z těchto učedníků byl Jan, syn Zebedeův, druhý pak byl Ondřej. Ten vyhledal bratra svého Šimona a řekl mu: „Nalezli jsme Mesiáše (to jest v překladě Kristus, Pomazaný) — a přivedl ho k Ježíšovi. A Ježíš pohleděv naň řekl: Ty jsi Šimon, syn Janův; ty budeš slouti Kéfas (to jest v překladě „Petr", skála).

Druhého dne, jsa na odchodu *z končin jordanských* do Galileje, nalezl Ježíš Filipa. I řekl jemu: „Pojď za mnou." Byl pak Filip z Bet-

---

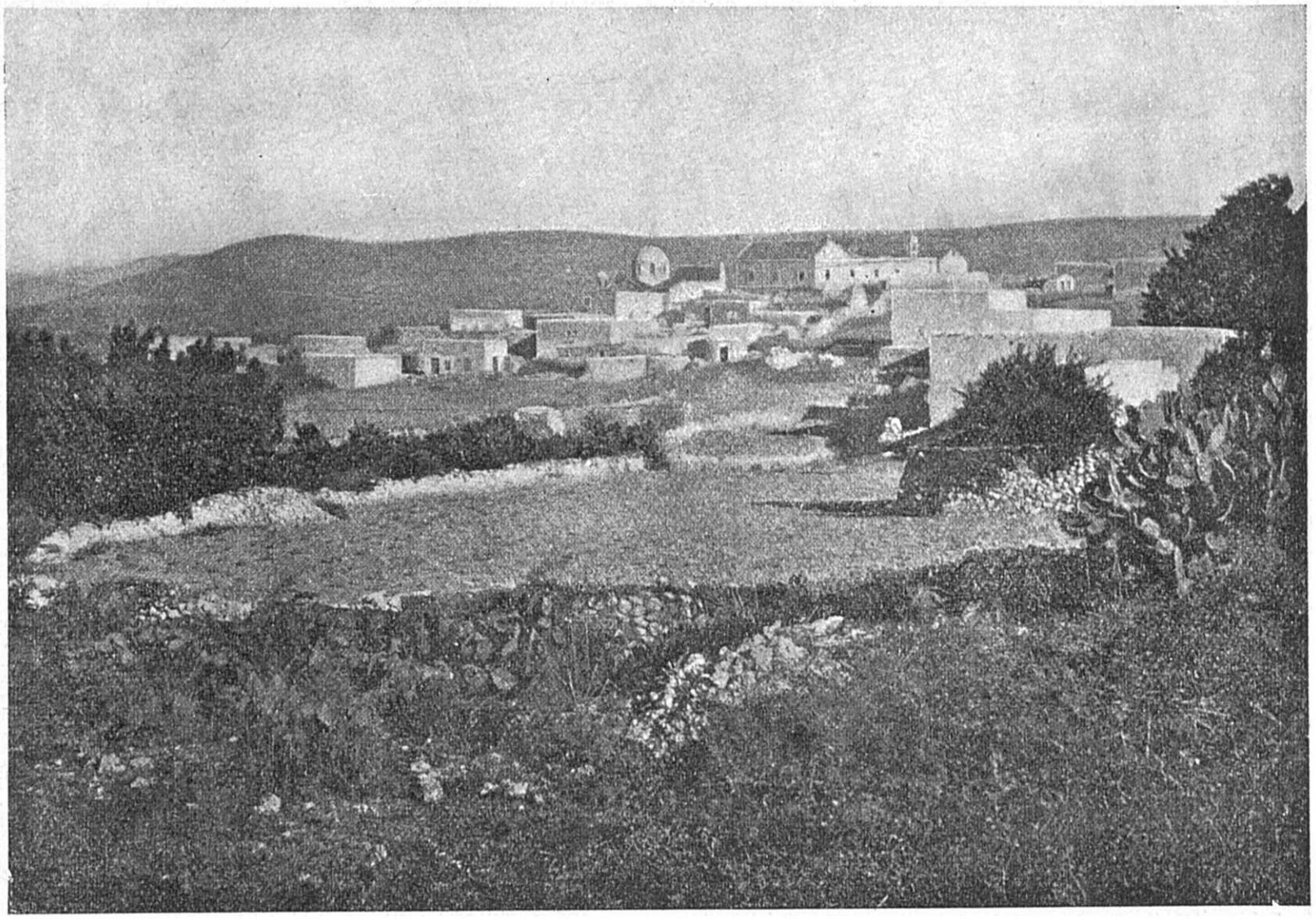
[26]) V Mž 18: „Proroka z tvého národa, z tvých bratří vzbudí ti Hospodin, Bůh tvůj — toho budeš poslouchati." Slovem „prorok" označeni jsou zde hromadně všichni proroci, které po Mojžíšovi Bůh pošle. A že Kristus je posledním z proroků, jejich vrchol („král") i cíl, jest on zde popředně míněn. Proto právem považováno toto místo u Mojžíše za mesiášské. Někteří však nesprávně vykládajíce předpověď Mojžíšovu myslili při tom na určitého proroka mimo Mesiáše, důležitého, ale přec menšího, než byl Eliáš.

[27]) Asi 7 km severně od ústí Jordanu do Mrtvého moře; v těch místech přešli Israelité, vedení Josuem, odtud Eliáš byl vzat, tudy přebrodil se hned nato Eliseus. Zde byl i Kristus Pán pokřtěn. Teprv asi v polovici 6. století přeneseny byly slavnosti, konané k uctění památky křtu Páně, na pravý břeh Jordanu.

Poušť Kvarantanie.

saidy,[28]) města Ondřejova a Petrova. Filip vyhledal Natanaele[29]) a řekl
*V Mž 18 mu: „Nalezli jsme toho, o němž psal Mojžíš v zákoně a proroci; jest to Ježíš, syn Josefa z Nazareta.“ I řekl mu Natanael: „Z Nazareta může býti něco dobrého?“ Dí mu Filip: „Pojď a viz!“ Ježíš viděl Natanaele, an jde k němu; i řekl o něm: „Hle, pravý israelita, v němž není lsti.“ Dí mu Natanael: „Odkud mě znáš?“ Ježíš odpověděl: „Prve nežli tě Filip zavolal, když jsi byl pod fíkem, viděl jsem tebe.“ Nato Natanael: „Mistře, ty jsi syn Boží, ty jsi král israelský.“ Ježíš mu odvětil:

Kána v Galilei.

„Protože jsem ti řekl: ‚Viděl jsem tě pod fíkem‘, věříš; větší věci uvidíš nad tyto.“

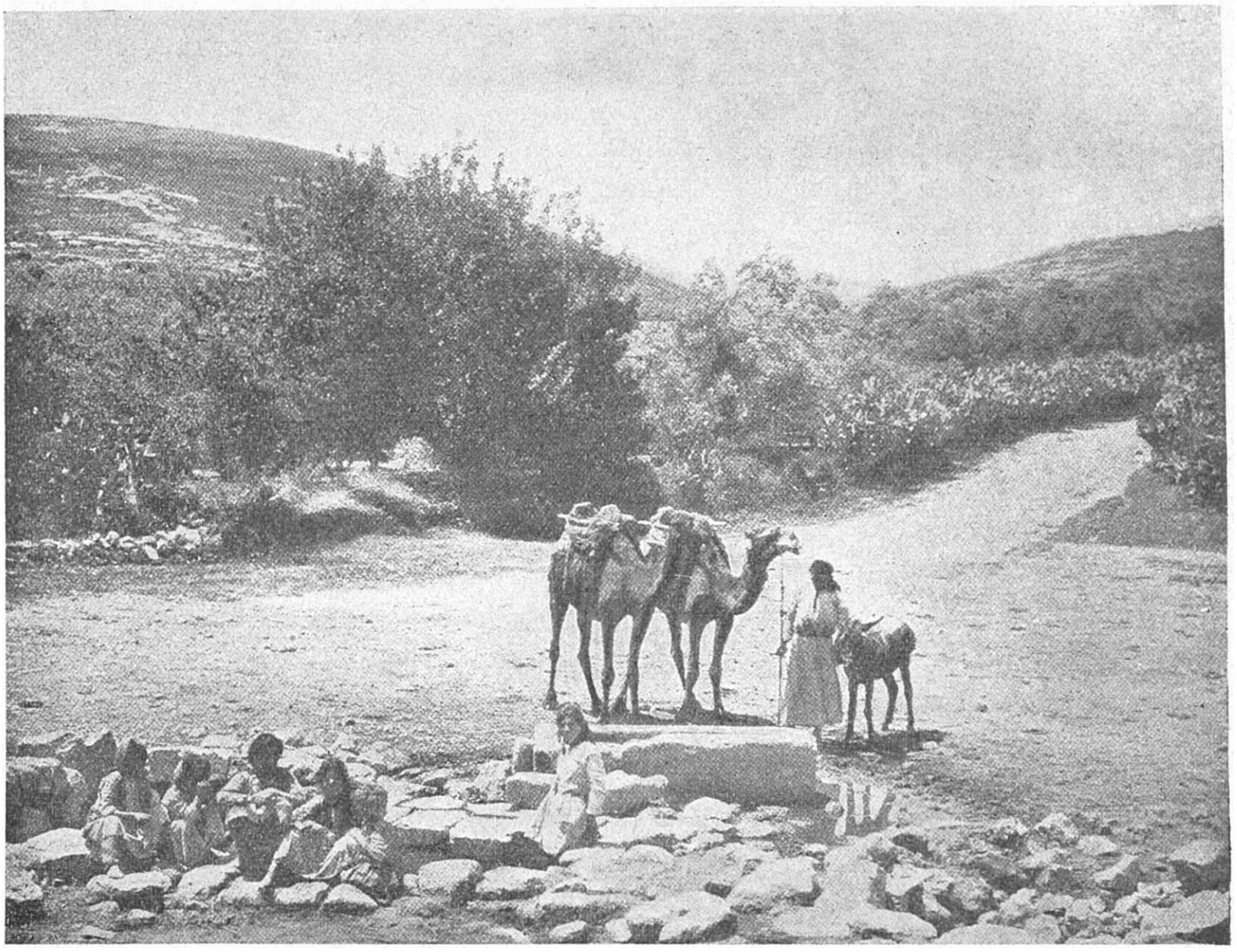
Jan 2 Třetího dne byla svatba v Káně galilejské,[30]) a byla tam matka Ježíšova. Byl pak pozván na svatbu také Ježíš a učedníci jeho. A když se nedostávalo vína, matka Ježíšova řekla k němu: „Nemají vína.“ I řekl jí

[28]) Betsaida, nejspíše dnešní Chan Minje, na severozápadním pobřeží jezera Genesaretského.

[29]) Jinak nazývá se Bartoloměj.

[30]) Kana v Galilei, zvaná tak na rozdíl od Kany u Tyru; dnešní Kefr Kenna, 7 km severovýchodně od Nazareta.

Ježíš: „Co mně a tobě, ženo?[31]) Ještě nepřišla hodina má.“ Dí matka jeho služebníkům: „Cokoli vám řekne, učiňte.“ Bylo pak tam postaveno podle očišťování židovského[32]) šest kamenných štoudví, z nichž každá brala do sebe míry dvě nebo tři. Dí jim Ježíš: „Naplňte štoudve vodou.“ I naplnili je až dovrchu. A Ježíš řekl jim: „Nyní nalijte a neste správci svatby.“ I nesli. Když pak správce svatby okusil vody vínem učiněné a nevěděl, odkud jest — služebníci však, kteří vážili vodu, to věděli, — zavolal ženicha a řekl mu: „Každý dává nejprve dobré víno, a když

Studnice u Kány.

se dost napili, tehdy to, které je špatnější; ty však zachoval jsi dobré víno až dosavad.“

Tím učinil Ježíš počátek divů v Káně galilejské a zjevil slávu svou; i uvěřili v něho učedníci jeho.

---

[31]) Výrazu „ženo“ se užívalo, i když se oslovovaly osoby velmi vznešené; tedy zcela ve smyslu našeho „paní“.

[32]) Myli si totiž ruce před jídlem, po jídle a mnohdy i mezi jídlem.

Potom odebral se do Kafarnaa,[33]) on i matka jeho, příbuzní a učedníci jeho, a pobyli tam nemnoho dní.

*

A byly blízko velikonoce židovské; i odešel Ježíš do Jerusalema a nalezl ve chrámě prodavače volů a ovcí i holubů a penězoměnce, ani seděli. I udělal z provázků bič a vyhnal všecky z chrámu, ovce a voly, penězoměncům rozsypal peníze a stoly zpřevracel, a těm, kteří prodávali holuby, řekl: „Odneste to odtud; nečiňte domu Otce mého
*Ž 68 domem kupeckým." I rozpomněli se učedníci jeho, že je psáno: „Horlivost domu mého stravuje mě."

Členové velerady[34]) proto ujali se slova a řekli jemu: „Kterým znamením dokážeš nám, že máš právo ty věci činit?" Ježíš *nevyhověl přání jejich, slíbil však, že dá jim v budoucnosti zázračné znamení — své zmrtvýchvstání.* Pravil: „Zbořte chrám tento, a ve třech dnech jej vzdělám." Tu řekli židé: „Čtyřicet a šest roků stavěn byl chrám tento, a ty jej vzděláš ve třech dnech?" On však to pravil o chrámu těla svého.

A mnozí uvěřili ve jméno jeho, vidouce zázraky, které činil. Ježíš sám však nesvěřoval se jim, poněvadž je znal všecky[35]) . . .; věděl, co je v člověku.

Jan 3 Byl pak *v Jerusalemě* jeden z fariseů, jménem Nikodém. Ten přišel k Ježíšovi v noci a řekl mu: „Mistře, víme, že jsi od Boha vyšel jako učitel; neboť nikdo nemůže činiti těch zázraků, které ty činíš, není-li Bůh s ním." *Uznával tedy v něm slíbeného Vykupitele, třeba ovšem jen podle běžné představy židů, že totiž obnoví říši Davidovu. A chystal se proto předložiti mu otázku, za jakých podmínek možno vstoupiti do království jeho (mesiášského). Ale Ježíš ho předešel a již mu odpovídal řka:* „Vpravdě, vpravdě pravím tobě: Nenarodí-li se kdo znova, nemůže viděti království Božího." Nikodém *mu nerozuměl;* i děl mu: „Kterak může se člověk naroditi jsa stár? Může po druhé vejíti v život matky své?" Ježíš, *vyjadřuje tedy jasněji potřebu duchovního obrození,* odpověděl: „Vpravdě, vpravdě pravím tobě: Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha svatého, nemůže vejíti do království Božího. Co se narodilo z těla, tělo jest, a co se narodilo z Ducha, duch jest. Nediv se, že jsem ti řekl:

[33]) Kafarnaum bylo na místě dnešního Tell Hum, 4 km západně od ústí Jordanu do jezera Genesaretského.

[34]) Velerada (synedrium , hebr. sanhedrin), nejvyšší soud židovský pro záležitosti náboženské i občanské, vznikla po návratu ze zajetí. K ní náležela knížata kněžská či představení jednotlivých tříd kněžských a starší lidu; doplňovala se ze zákoníků do celkového počtu 70 členů. Včele stál velekněz.

[35]) Znal jejich povrchní a chabou víru.

‚Musíte se znova naroditi.' Vítr vane, kde chce, a slyšíš jeho hlas, ale nevíš, odkud přichází a kam jde. Tak je s každým, kdo se narodil z Ducha.“[36]) *Nikodém však ani teď nechápal. Myslil, že každý Israelita již proto, že jest potomkem Abrahamovým, právo má na království Boží, t. j. Mesiášovo.* Tázal se tedy: „Kterak se to může státi?“ Ježíš mu řekl: „Ty jsi učitelem v lidu israelském, a toho nevíš? *To jest, nevíš, že i proroci toto duchovní obrození předpovídali?*“ *A nevysvětluje dál, ale žádá víry, an by jinak ani Nikodém ani kdo jiný nemohl pochopiti pravdy vyšší, o nichž mimo něj nikdo nemůže dáti poučení.* „Vpravdě, vpravdě pravím tobě: Pověděl-li jsem vám věci pozemské, a nevěříte, kterak uvěříte, povím-li vám věci nebeské? A nikdo nepoznal těchto věcí nebeských, leč ten, jenž s nebe sestoupil, Syn člověka. A jako Mojžíš povýšil hada na poušti, tak musí povýšen býti Syn člověka, aby nikdo, jenž v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný; neboť tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby nikdo, jenž v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný. Vždyť Bůh neposlal Syna svého na svět, aby soudil svět, nýbrž aby spasen byl svět skrze něho. Kdo věří v něho, nebude souzen; kdo však nevěří, již jest odsouzen. To pak je příčina odsouzení, že světlo přišlo na svět, lidé však milovali více tmu nežli světlo, neboť skutky jejich byly zlé. Každý zajisté, kdo činí zlé, nenávidí světla a nejde ke světlu, aby ze skutků svých nebyl usvědčen. Kdo však činí pravdu, jde ke světlu, aby skutky jeho se zjevily, neboť v Bohu jsou vykonány.“

*

Opustiv Jerusalem zdržoval se Ježíš s učedníky svými v zemi judské. Jan pak meškal v Enon[37]) u Salimu, neboť bylo tam mnoho vody a lidé přicházeli a dávali se křtíti. Vznikla pak hádka učedníků Janových se židy o očišťování. I přišli k Janovi a řekli mu: „Mistře, ten, jenž byl u tebe za Jordanem, jemuž ty jsi vydal svědectví, hle, ten křtí,[38]) a všichni jdou k němu.“ Jan odpověděl řka: „Člověk nemůže nic vzíti, není-li mu dáno s nebe. Vy sami jste mi svědky, že jsem řekl: ‚Já nejsem Kristus, ale jsem poslán před ním.' On musí růsti, já pak se menšiti. Kdo shůry přichází, jest nade všecky; kdo ze země jest, je zemský a mluví po zemsku.“ Ale tetrarcha Herodes, bývaje od Jana kárán Lk 3

[36]) Smysl: Působení Ducha sv. znamenati můžeš; ale vystihnouti, jak proměna jím způsobená v duši člověka počala a kam až jej povznesla, není ti možno.

[37]) Krajina, zvaná po městě; Salim dle sv. Jeronyma 8 řím. mil (18 km) jižně od Skythopole, nynějšího Bésánu, na pravém břehu Jordanu, na hranicích Samařska a Galileje.

[38]) Jan 4: Ježíš sám nekřtil, nýbrž učedníci jeho.

pro Herodiadu, manželku svého bratra, a pro všecky věci zlé, které konal, přičinil ke všemu i to, že Jana zavřel do vězení.[39])

Jan 4 Když pak uslyšel Ježíš, že Jan byl uvězněn, a když seznal, že fariseové vědí, jak on nabývá více učedníků nežli Jan, opustil Judsko a šel do Galileje.

Musil však jíti Samařskem. I přišel k městu, jménem Sychar,[40]) poblíž pole, které Jakub dal svému synu Josefovi. Byla pak tam studnice Jakubova. Ježíš, jsa cestou unaven, posadil se u ní, učedníci pak odešli do města, by nakoupili pokrmů. Bylo kolem šesti hodin.

Tu přišla jedna žena vážit vody. Ježíš jí řekl: „Dej mi píti." I řekla mu ta žena Samaritánka: „Kterak ty, jsa Žid, žádáš ode mne píti?" Židé totiž neobcují se Samaritány. Ježíš odpověděl jí: „Kdybys znala dar Boží[41]) a kdo je ten, jenž ti praví: ‚Dej mi píti,' ty bys ho prosila, a dal by ti vody živé." Dí mu žena: „Pane, ani nemáš, čím bys navážil a studna je hluboká; odkud tedy máš vodu živou? Což ty jsi větší, než otec náš Jakub, který nám dal tu studnici, a sám z ní pil i jeho synové a dobytek?" Ježíš odpověděl jí: „Každý, kdo pije z vody této, žízniti bude opět; kdo však se napije z vody, kterou já mu dám, nebude žízniti na věky; ona stane se mu pramenem tryskajícím do života věčného." Dí k němu žena: „Pane, dej mi té vody, abych už nežíznila ani nechodila sem vážit."

Ježíš řekl jí: „Jdi, zavolej muže svého a přijď sem." Žena odpověděla: „Nemám muže." Dí jí Ježíš: „Dobře jsi řekla: ‚Nemám muže'; neboť pět mužů jsi měla, a ten, kterého nyní máš, není tvým mužem. To jsi pověděla pravdivě." Dí mu žena: „Pane, vidím, že ty jsi prorok. Otcové naši klaněli se na této hoře, a vy pravíte, že v Jerusalemě je místo, kde náleží se klaněti."[42]) Ježíš řekl jí: „Ženo, věř mi, že přichází hodina, kdy nebudete se klaněti Otci ani na této hoře ani v Jerusalemě. Praví ctitelé budou se klaněti Otci v duchu a v pravdě. Bůh je duch, a ti, kteří se mu klanějí, v duchu a v pravdě mají se mu klaněti." Dí mu

[39]) Dle Josefa Flavia v Macherontu, 15 km východně od moře Mrtvého a severně od Arnonu. Nyní M'kaur.

[40]) Bylo jako předměstím Sichemu.

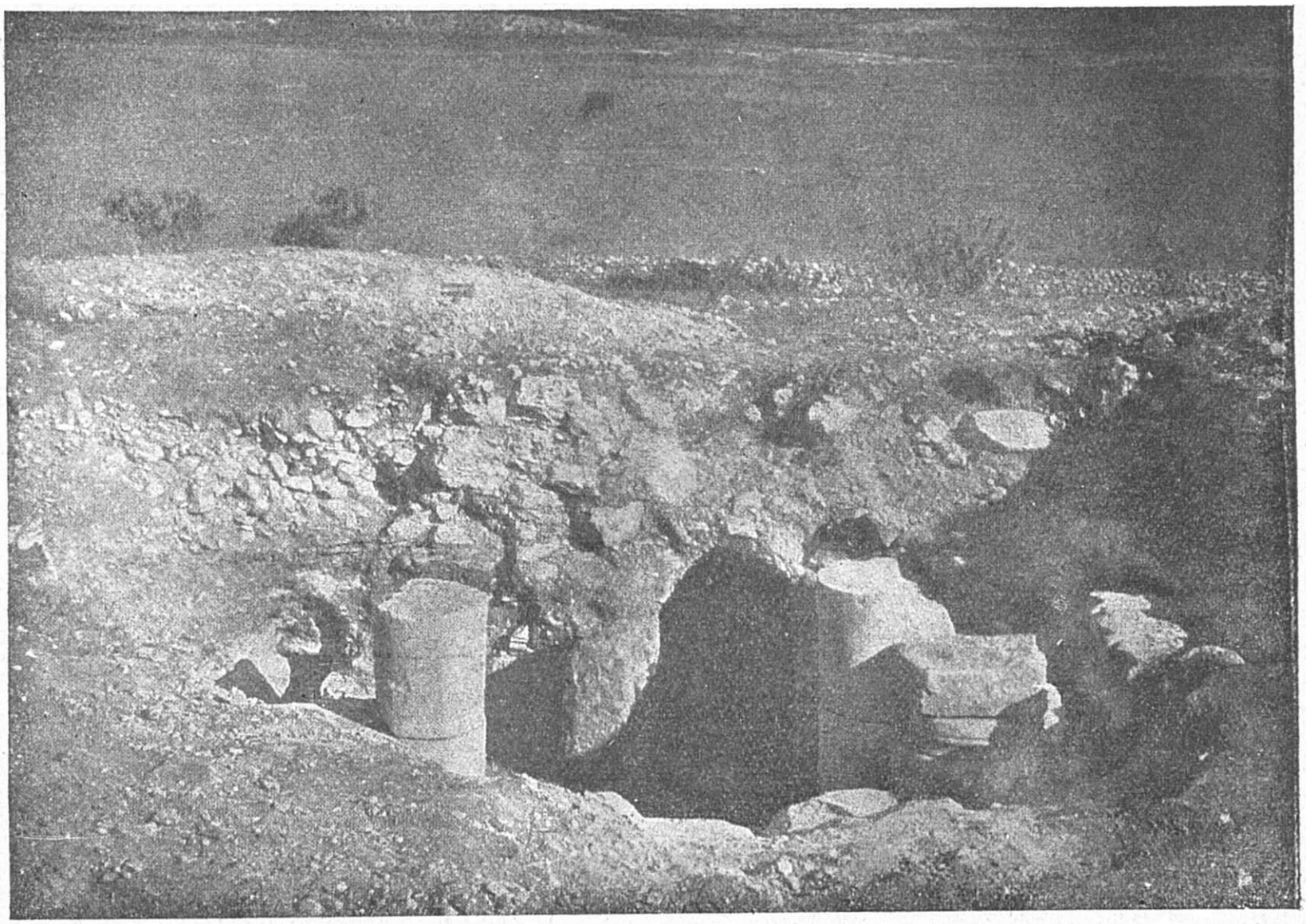
[41]) Ve východních městech prodavači vody nosívají ji v koženém měchu na zádech a lomozíce dvěma miskami volají při tom: Dar Boží, dar Boží!

[42]) Na hoře Garizim byl v době Nehemiášově vystavěn chrám, ve kterém Samaritáni konali bohoslužbu. Židé však poukazujíce k tomu, že jediné v Jerusalemě možno obětovati Bohu, rozmetali za Jana Hyrkána chrám jejich. Přesto však stavěli tam Samaritáni alespoň oltáře a shromažďovali se tam k bohoslužbě. Horu tu i se zříceninami chrámu měla žena právě před sebou.

žena: „Vím, že přijde Mesiáš, (který slove Kristus): ten až přijde, oznámí nám všecko.“ Ježíš řekl jí: „Já to jsem, jenž mluvím s tebou.“

A vtom přišli učedníci jeho a divili se, že mluví s tou ženou; přece však nikdo neřekl: „Proč s ní mluvíš?“

Tu nechala žena konev svou, odešla do města a tam volala: „Pojďte a vizte člověka, který mi pověděl vše, co jsem učinila. Není to Kristus?“ Vyšli tedy z města a brali se k němu; a mnoho jich uvěřilo v něj pro slova ženy.

Studnice Jakubova u Sichemu.

Mezitím učedníci jeho prosili ho řkouce: „Mistře, pojez.“ Ale on pravil jim: „Já mám pokrm, o němž vy nevíte.“ Tázali se tedy učedníci vespolek: „Přinesl mu někdo jísti?“ Ježíš řekl jim: „Můj pokrm jest činiti vůli toho, který mě poslal, a dokonati dílo jeho.“

Když tedy Samaritáni přišli k němu, prosili ho, aby pobyl u nich. I pobyl tam dva dni. A mnohem více jich uvěřilo v něj pro slovo jeho. I pravili ženě: „Věříme nikoli již pro tvoji řeč, neboť sami jsme slyšeli a víme, že tento je vpravdě Spasitelem světa.“

*

Mk 1 Přišed do Galileje Ježíš hlásal evangelium o království Božím říkaje:
„Čas se naplnil, a království Boží se přibližilo; čiňte pokání a věřte
Jan 4 v evangelium.“ Galilejští přijali ho radostně, neboť viděli vše, co
činil v Jerusalemě o slavnosti velikonoční; byli totiž také oni přišli na
Lk 4 slavnost. A on učil v jejich synagogách a byl veleben ode všech.

Jan 4 Přišel pak zase do Kány galilejské, kde byl proměnil vodu ve víno.
A byl jeden úředník královský[43]) v Kafarnau, jehož syn byl nemocen.
Ten uslyšev, že Ježíš přichází z Judska do Galileje, odebral se k němu
a prosil ho, aby přišel a uzdravil syna jeho, neboť počínal umírati. I řekl
k němu Ježíš: „Neuzříte-li zázraků a divů, neuvěříte.“ Dí jemu úředník
královský: „Pane, pojď, prve než umře syn můj.“ Dí jemu Ježíš: „Jdi,
syn tvůj je živ.“ Člověk ten uvěřil slovu, které mu pravil Ježíš, a šel.
Když pak byl již na cestě, služebníci jeho potkali se s ním a zvěstovali
mu, že syn jeho je živ. I otázal se jich na hodinu, ve kterou se mu
ulevilo. A oni mu řekli: „Včera v hodinu sedmou přestala mu zimnice.“
Poznal tedy otec, že to byla ona hodina, ve které mu Ježíš řekl: „Syn
tvůj je živ.“ I uvěřil v něho sám i celý dům jeho.

Lk 4 A přišed do Nazareta, kde vyrostl, podle obyčeje svého vešel v den
sobotní do synagogy a povstal, aby četl. I podali mu knihu proroka Isajáše,
*Is 61 a on rozvinuv ji, nalezl místo, kde bylo psáno: „Duch Páně nade mnou;
proto pomazal mě a poslal mě zvěstovat evangelium chudým, uzdravovat
zkroušené srdcem, ohlásit zajatým propuštění a slepým prohlédnutí, pro-
pustit utisknuté na svobodu, ohlásit milostivé léto Hospodinovo a den
odplaty.“ A svinuv knihu vrátil ji služebníkovi a posadil se.[44]) A oči všech
v synagoze byly upřeny na něho. I počal mluviti k nim: „Dnes naplnilo
se písmo, které jste právě slyšeli.“ A všichni přisvědčovali mu a divili
se líbým slovům, která vycházela z úst jeho, ale — *v pýše své a zá-
visti* — pravili: „Není-li to syn Josefův?“ I řekl k nim: „Zajisté řeknete
mi podle přísloví ‚Lékaři, uzdrav se sám‘: Ty věci veliké, které, jak jsme
slyšeli, konal jsi v Kafarnau, učiň také zde ve své otčině.[45]) Ale já

[43]) Úředník Heroda Antipy, jenž byl sice jen tetrarchou, ale od lidu nazýván králem.

[44]) Ve dny sobotní a sváteční scházeli se židé v synagogách. Po vykonaných společných modlitbách předčítány a vykládány byly knihy posvátné starozákonní. Nejen ustanovený k tomu muž, ale každý, kdo schopným se k tomu cítil, mohl čísti a vykládati. Bylo třeba jen povstáním projeviti úmysl. A tak i Pán vstal, aby četl a přečtené vysvětlil. Knihu rozvinul a potom zase svinul; měly totiž tehda knihy formu závitků.

[45]) Dle smyslu: Zajisté řeknete mi, že sem ty věci veliké, které jsem vykonal v Kafarnau, měl učiniti dříve doma, u vás, než jinde.

pravím vám: Žádný prorok není vzácný ve své otčině.[46]) Vpravdě pravím vám: Mnoho vdov bylo v lidu israelském za dnův Eliášových, když nebe se zavřelo po tři léta a šest měsíců, takže hlad veliký nastal po vší zemi, a k žádné z nich nebyl poslán Eliáš, leč do Sarepty sidonské k ženě vdově. A mnoho bylo malomocných v lidu israelském za proroka Elisea, a žádný z nich nebyl uzdraven leč jen Náman syrský."

I naplnili se všichni v synagoze hněvem, slyšíce to, a povstavše vyvrhli jej ven z města a dovedli ho až na okraj hory, na níž město jejich bylo

Zříceniny dávného Kafarnaa. Nyní Tell-Hum.

vystavěno, aby ho srazili dolů. Ale on prošed prostředkem jich, ubíral se odtud.

Opustiv Nazaret, přišel do Kafarnaa přímořského, v končinách zabu- Mt 4
lonských a neftalimských, a usídlil se tam, aby se naplnilo, co bylo po-
věděno skrze proroka Isajáše slovy: „Země zabulonská a země nefta- *Is 9

[46]) Tím vyslovena zkušenost, že prorok nikde nebývá v takové nevážnosti, jako u svých rodákův a u těch, se kterými žil v přátelství před svým vystoupením.

limská při moři, Zajordánsko, Galilea pohanská,[47]) lid, který seděl ve tmě, uzřel světlo veliké, a těm, kteří seděli v krajině smrtného stínu, vzešlo světlo."

Od toho času počal Ježíš kázati a říkati: „Čiňte pokání, neboť se přiblížilo království nebeské."

Lk 5 I stalo se, když zástupové na něho naléhali, aby slyšeli slovo Boží, on stál podle jezera Genesaretského. A uzřel dvě lodi, any stojí podle jezera, rybáři pak vystoupivše z nich vypírali sítě. I vstoupil na jednu loď, která patřila Šimonovi, a žádal ho, aby odrazil maličko od země. A posadiv se, učil z lodi zástupy.

Když pak přestal mluviti, řekl Šimonovi: „Zajeď na hlubinu, a rozestřete sítě k lovení." Šimon odpovídaje řekl jemu: „Mistře, celou noc pracovavše nic jsme nechytili, ale k slovu tvému rozestru síť." A když to učinili, zahrnuli veliké množství ryb, a síť jejich se trhala. I pokynuli svým druhům, kteří byli na jiné lodi, aby přišli a jim pomohli. Byli to Jakub a Jan, synové Zebedeovi. I přišli a naplnili obě lodi, že se téměř potopovaly. Uzřev to Šimon Petr padl k nohám Ježíšovým a řekl: „Odejdi ode mne, Pane, neboť jsem člověk hříšný." Úžas zajisté pojal ho a všecky, kteří byli s ním, nad *zázračným* lovem ryb. I řekl Ježíš Šimonovi: „Neboj se, od toho času lidi budeš loviti." A přirazivše k zemi, opustili všecko a šli za ním.

Lk 4 I přišel do Kafarnaa a vstoupiv do synagogy učil je tam v sobotu. A žasli nad jeho učením, neboť řeč jeho byla mocná.[48])

Mk 1 Vyšed ze synagogy vstoupil Ježíš do domu Šimonova a Ondřejova s Jakubem a Janem. Tchyně Šimonova pak ležela majíc zimnici. I přistoupil a pozdvihl ji ujav ji za ruku, a hned přestala zimnice. I poslouchovala jim.

Když pak slunce zapadlo a nastal večer, přiváděli k němu choré, a celé město shromáždilo se u dveří. I uzdravil ty, kteří byli trápeni neduhy, ať jakýmikoli,[49]) a vymítl mnoho duchů zlých.

Lk 4 Ráno, jak se rozednilo, vstav odebral se na místo osamělé a modlil se tam. Zástupové pak hledajíce ho přišli až k němu a zdržovali jej, aby neodcházel od nich. Ale on řekl jim: „Také jiným městům musím zvěsto-

[47]) Horní část Galileje, sousedící s Fenicií a Syrií, jejíž obyvatelstvo bylo z velké části pohanské.

[48]) Mk: ... neboť učil je jako ten, který má moc, a ne jako zákoníci.

[49]) Mt dodává: — aby se naplnilo, co bylo pověděno skrze proroka Isajáše (53) slovy: „On vzal na se mdloby naše a nesl nemoci naše."

vati království Boží, neboť k tomu jsem byl poslán.“ I kázal v synagogách galilejských.

Když pak byl v jednom městě, hle, malomocný přišed, klaněl se mu Mt 8
a prosil ho: „Pane, chceš-li, můžeš mne očistit.“ I vztáhl Ježíš ruku
a dotkl se ho řka: „Chci, buď čist.“ A hned byl uzdraven od svého
malomocenství. I dí mu Ježíš: „Viz, abys toho nepravil nikomu, ale jdi,
ukaž se knězi a obětuj dar, který přikázal Mojžíš.“ On však vyšed počal Mk 1

Rybáři na moři Galilejském.

horlivě vypravovati a rozhlašovati věc tu, takže Ježíš nemohl již zjevně vejíti do města. Ale pověst o něm šířila se vždy více a mnozí zástupové scházeli se, aby ho slyšeli a byli uzdravováni od svých nemocí. On však uchyloval se na pustiny a modlil se.

Po několika dnech přišel opět do města svého.[50]) A hle, přinášeli k němu Mt 9
ochrnulého, ležícího na loži. Ježíš vida víru jejich, řekl ochrnulému:
„Buď dobré mysli, synu, odpouštějí se tobě hříchové tvoji.“ Tu někteří

[50]) Míněno zde Kafarnaum, které si Ježíš zvolil za východiště své činnosti v Galilei.

ze zákoníků si pomyslili: „On se rouhá.“ Ale Ježíš, znaje smýšlení jejich, řekl: „Proč myslíte zlé věci v srdcích svých? Co je snáze říci: ‚Odpouštějí se tobě hříchové tvoji‘, či říci: ‚Vstaň a choď‘? Abyste však věděli, že Syn člověka má moc na zemi odpouštěti hříchy, tedy — (dí ochrnulému): Vstaň, vezmi lože své a jdi do domu svého.“ I vstal a odešel do svého domu. Uzřevše to zástupové, báli se a velebili Boha, který dal takovou moc lidem.[51])

Mk 2 I vyšel k moři, a veškeren zástup přicházel k němu; i učil je. Jda
Lk 5 odtud spatřil celníka jménem Levi,[52]) an sedí u celnice, a řekl mu: „Pojď za mnou.“ A on opustiv všecko, vstal a šel za ním.

I vystrojil mu Levi hostinu velikou v domě svém, a mnoho bylo cel-
Mt 9 níkův a jiných, kteří s nimi stolovali. Zákoníci však a fariseové vidouce to, řekli učedníkům jeho: „Proč s celnými a hříšníky jí mistr váš?“ Ale Ježíš, uslyšev to, řekl: „Nepotřebují zdraví lékaře, ale nemocní.“ Jděte
*Os 6 a naučte se, co jest to: ‚Milosrdenství chci a ne oběti.‘ Neboť nepřišel jsem volat spravedlivých, ale hříšníků.“ Tu přistoupili k němu učedníci Janovi řkouce: „Proč my a fariseové postíme se často, učedníci tvoji pak se nepostí?“ I řekl jim Ježíš: „Mohou truchliti svatebčané, pokud je s nimi ženich? Přijdou však dnové, kdy bude odňat od nich ženich, a tehdy se budou postiti. Nikdo zajisté nepřišívá záplaty ze sukna nového k rouchu starému, sic kus ten nový odtrhne něco od starého a povstane díra horší. Ani nelijí vína mladého do měchů starých, sic měchy se rozpukají, víno se vyleje a měchy se zničí; ale víno mladé lijí do měchů nových a obé bývá zachováno.“

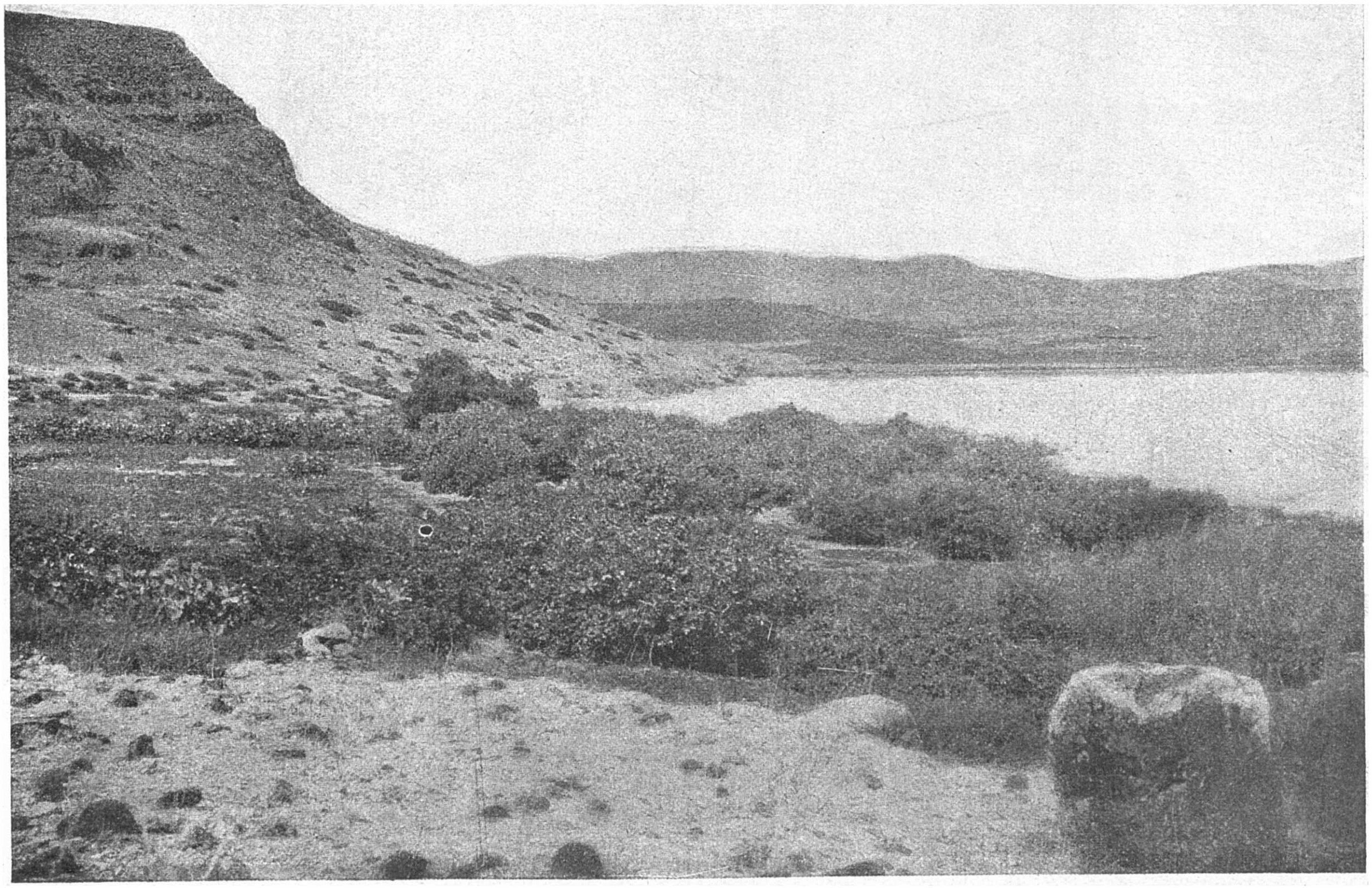
*

Jan 5 Potom byla slavnost židovská, a Ježíš odebral se do Jerusalema. Jest pak v Jerusalemě při bravní bráně rybník, jenž hebrejsky slove Bethesda a má pět podloubí. V těch leželo veliké množství nedužívců: slepých, kulhavých, ochrnulých, kteří čekali na pohyb vody. Anděl Páně totiž sestupoval časem do rybníka a hýbal vodou. A kdo po hnutí vody první vstoupil do rybníka, býval uzdraven, ať byl stižen neduhem jakýmkoli.

I byl tam jeden člověk, který byl nemocen již třicet osm roků. Toho Ježíš uzřev ležeti a věda, že to s ním trvá již dlouhý čas, řekl mu: „Chceš býti zdráv?“ Nemocný odpověděl: „Pane, nemám člověka, aby,

[51]) Mk a Lk líčí celou událost podrobněji. Muži, nesoucí ochrnulého, nemohli pro zástup dostati se do domu. Vystoupili tedy na střechu, udělali do ní otvor a tudy spustili nemocného Pánu k nohám.

[52]) Mt, který tu vypravuje sám o sobě, praví: „Spatřil člověka, jménem Matouše.“

Pohled na moře Galilejské s míst, kde stávalo Kafarnaum.

když se voda zvlní, spustil mě do rybníka; když pak já jdu, jiný sestupuje přede mnou." Dí mu Ježíš: „Vstaň, vezmi lože své a choď." A hned uzdravil se člověk ten; i vzal lože a chodil.

Byla však toho dne sobota. Proto židé řekli uzdravenému: „Je sobota; nesluší se tobě nositi lože." On pak odpověděl jim: „Ten, jenž mě uzdravil, řekl mi: ‚Vezmi lože své a choď.'" Tedy otázali se ho: „Kdo jest ten člověk?" On však nevěděl, neboť Ježíš se vzdálil, poněvadž byl zástup na tom místě. Potom Ježíš nalezl ho ve chrámě a řekl mu: „Hle, jsi uzdraven; ale již nehřeš, aby se ti nepřihodilo něco horšího." I odešel člověk ten a oznámil židům, že jest to Ježíš, který ho uzdravil. A židé pronásledovali Ježíše, protože to učinil v sobotu.

Ježíš pak promluvil k nim: „Otec můj neustal v činnosti, i já jsem činný." Tu židé tím více hledali ho usmrtit, ježto nejen rušil sobotu, nýbrž i Boha nazýval svým otcem a činil se mu rovným. Ježíš tedy odpověděl jim: „Otec nesoudí nikoho, ale veškeren soud dal Synu. — Vpravdě, vpravdě pravím vám: Kdo slyší slovo mé a věří tomu, jenž mě poslal, má život věčný a soudu nepropadá, nýbrž přešel ze smrti do života. — Přichází hodina, kdy všichni, kteří v hrobech jsou, uslyší hlas Syna Božího; a půjdou ti, kteří dobře činili, na vzkříšení k životu, ti však, kteří zlé páchali, na vzkříšení k soudu.

Vydávám-li já svědectví sám o sobě, svědectví mé není pravé. Jiný jest, jenž svědčí o mně, a já vím, že pravé je svědectví jeho. Vy jste poslali k Janovi, a on vydal svědectví pravdě; já však neberu svědectví od člověka, ale toto pravím, abyste vy byli spaseni. On byl svící hořící a svítící, ale vám se zachtělo jen na chvíli veseliti se ve světle jeho. Já však mám svědectví větší nežli jest Janovo: ty skutky totiž, které mi dal Otec, abych je vykonal, ty skutky, které činím, vydávají o mně svědectví, že Otec mě poslal. I sám Otec, který mně poslal, vydal svědectví o mně; ale vy nemáte slova jeho v sobě zůstávajícího . . . Zpytujte Písma, neboť se domníváte, že v nich máte život věčný. Také ona jsou to, jež vydávají svědectví o mně; a vy přece nechcete přijíti ke mně, abyste měli život. Oslavy od lidí nepřijímám, ale poznal jsem vás . . . Já jsem přišel ve jménu Otce svého, a nepřijímáte mne; jiný-li přijde ve jménu svém, toho přijmete. Kterak můžete uvěřiti vy, kteří přijímáte čest jedni od druhých, a té cti, která jest od Boha, nehledáte? Nedomnívejte se, že já budu žalovati na vás u Otce; jestiť, kdo na vás žaluje: Mojžíš, v nějž vy doufáte. Neboť kdybyste věřili Mojžíšovi, věřili byste i mně;

o mně psal on; pakli však nevěříte jeho písmu, kterak uvěříte mým slovům?"

*

První sobotu po velikonocích -- *jsa již opět v Galilei* — šel Ježíš Mt 12
cestou mezi obilím; učedníci pak jeho, jsouce lační, počali trhati klasy a vymínajíce je rukama, jedli. Ale fariseové uzřevše to, řekli jemu: „Hle, učedníci tvoji činí, co není dovoleno činiti v sobotu." On však řekl jim: „Nečetli jste, co učinil David, když měl hlad, i ti, kteří byli s ním? Jak *I Kr 21
vešel do domu Božího a jedl chleby předkladné, jichž nebylo dovoleno jísti leč jediné kněžím, a dal i těm, kteří byli s ním? Anebo nečetli jste v zákoně, že o sobotách kněží ve chrámě obětujíce těžké práce konají a jsou bez viny? Pravím však vám, že tuto větší jest než chrám.[53]) Kdybyste věděli, co znamenají slova ‚Milosrdenství chci a ne oběti', nebyli byste *Os 6
odsoudili nevinných. Sobota zajisté jest učiněna pro člověka a nikoli člověk pro sobotu; proto Syn člověka je pánem i soboty.

Druhou sobotu pak vešel opět do synagogy.[54]) A byl tam člověk s uschlou Mk 3
rukou. I pozorovali jej zákoníci a fariseové, uzdraví-li ho v sobotu, aby j ej obžalovali. A *konečně přímo* se ho tázali: „Jest dovoleno v sobotu uzdravovati?" On však řekl člověku, který měl uschlou ruku: „Vstaň a postav se doprostřed." I vstal a postavil se. Tu pravil jim Ježíš: „Ptám se vás: Jest dovoleno v sobotu činiti dobře či zle? Život zachovati či zahubiti?" Oni však mlčeli. On pak řekl jim: „Kdo z vás, bude-li míti Mt 12
ovci jednu a ta spadne mu v sobotu do jámy, neuchopí a nevytáhne jí? Oč dražší je člověk než ovce! Jest tedy dovoleno v sobotu dobře činiti." A pohleděl na ně kolem s nevolí, zarmoutiv se nad zatvrzelostí srdce jejich, Mk 3
a řekl člověku tomu: „Vztáhni ruku svou." I vztáhl; a ruka jeho byla zase zdravá. Vyšedše pak fariseové, vešli s Herodiány[55]) v radu proti němu, kterak by ho zahubili.

Ale Ježíš věda o tom odebral se s učedníky svými k moři, a četný zástup z Galileje i Judska šel za ním; také z Jerusalema a z Idumeje i ze Zajordanska a z okolí Tyru i Sidonu přišli k němu v množství velikém, uslyševše, jak veliké věci činí. I řekl učedníkům svým, aby měli pohotově pro něho lodičku, by ho zástup netiskl; neboť mnohé uzdravoval, takže se valili na něho, kdo měli neduhy, aby se ho dotkli.

---

[53]) Při těch slovech ukázal nepochybně na sebe.

[54]) Nejspíše v Kafarnau.

[55]) Herodiáni byli politická strana protiřímská, která přála Herodovi. Odtud její jméno. Ježto však rodina Herodova závislá byla na Římanech, byli Herodiáni od fariseů nenáviděni jako nepřímí přátelé Římanů. Zde spojují se fariseové se svými protivníky, aby Krista zahubili.

Mt 12 Uzdraviv pak všecky *jejich nemocné*, přikázal jim přísně, aby ho nerozhlašovali, aby se naplnilo, co bylo pověděno skrze proroka Isajáše
Is 42 slovy: „Hle, služebník můj, kterého jsem vyvolil, miláček můj, v němž jsem si zalíbil. Dám ducha svého na něj, a bude zvěstovati soud národům. Nebude se hádati ani křičeti, aniž kdo uslyší na náměstích hlas jeho. Třtiny nalomené nedolomí a knotu doutnajícího neuhasí, až přivede soud k vítězství; a ve jménu jeho budou doufati národové."

Lk 6 Stalo se pak v těch dnech, že vyšel na horu a přes noc trval na modlitbě k Bohu. A když se rozednilo, povolal k sobě[56]) učedníky své a vyvolil z nich dvanáct, jež apoštoly nazval: Šimona, jemuž dal jméno Petr, a Ondřeje, bratra jeho, Jakuba a Jana, syny Zebedeovy, jimž dal jméno Boanerges, to jest synové hromu, Filipa a Bartoloměje, Matouše a Tomáše, Jakuba Alfeova a Šimona, jenž slove Horlivec, a Judu, *jinak zvaného* Tadeáše, bratra Jakubova, a Jidáše iškariotského,[57]) jenž se stal zrádcem.

A sestoupiv s nimi, stanul na rovině, jakož i zástup učedníků jeho a četné množství lidu ze všeho Judska i z Jerusalema a z přímořské krajiny tyrské a sidonské, kteří přišli, aby jej poslechli a byli uzdraveni od neduhů svých. A veškeren zástup hledal, jak by se ho dotkl, neboť moc vycházela od něho a uzdravovala všecky.

*

Mt Vida *tyto* zástupy vystoupil Ježíš na horu,[58]) a když se posadil, přistoupili k němu učedníci jeho. I otevřel ústa svá a učil je takto:

„Blahoslavení chudí duchem, nebo jejich jest království nebeské. Blahoslavení tiší, neboť oni zemí vládnouti budou. Blahoslavení lkající, neboť oni potěšeni budou. Blahoslavení, kteří lačnějí a žízní po spravedlnosti, neboť oni nasyceni budou. Blahoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou. Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou. Blahoslavení pokojní, neboť oni synové Boží slouti budou. Blahoslavení, kteří protivenství trpí pro spravedlnost, nebo jejich jest království nebeské.

Blahoslavení jste, když pro mne budou vás tupiti a pronásledovati a mluviti všecko zlé proti vám lhouce: radujte se a veselte, neboť odplata vaše hojná jest v nebesích. Tak zajisté pronásledovali proroky, kteří byli před vámi.

---

[56]) Dle Mk: .. ty, které sám chtěl; a přišli k němu. I ustanovil dvanácte, aby byli s ním a aby je posílal kázat s mocí uzdravovati nemocné.

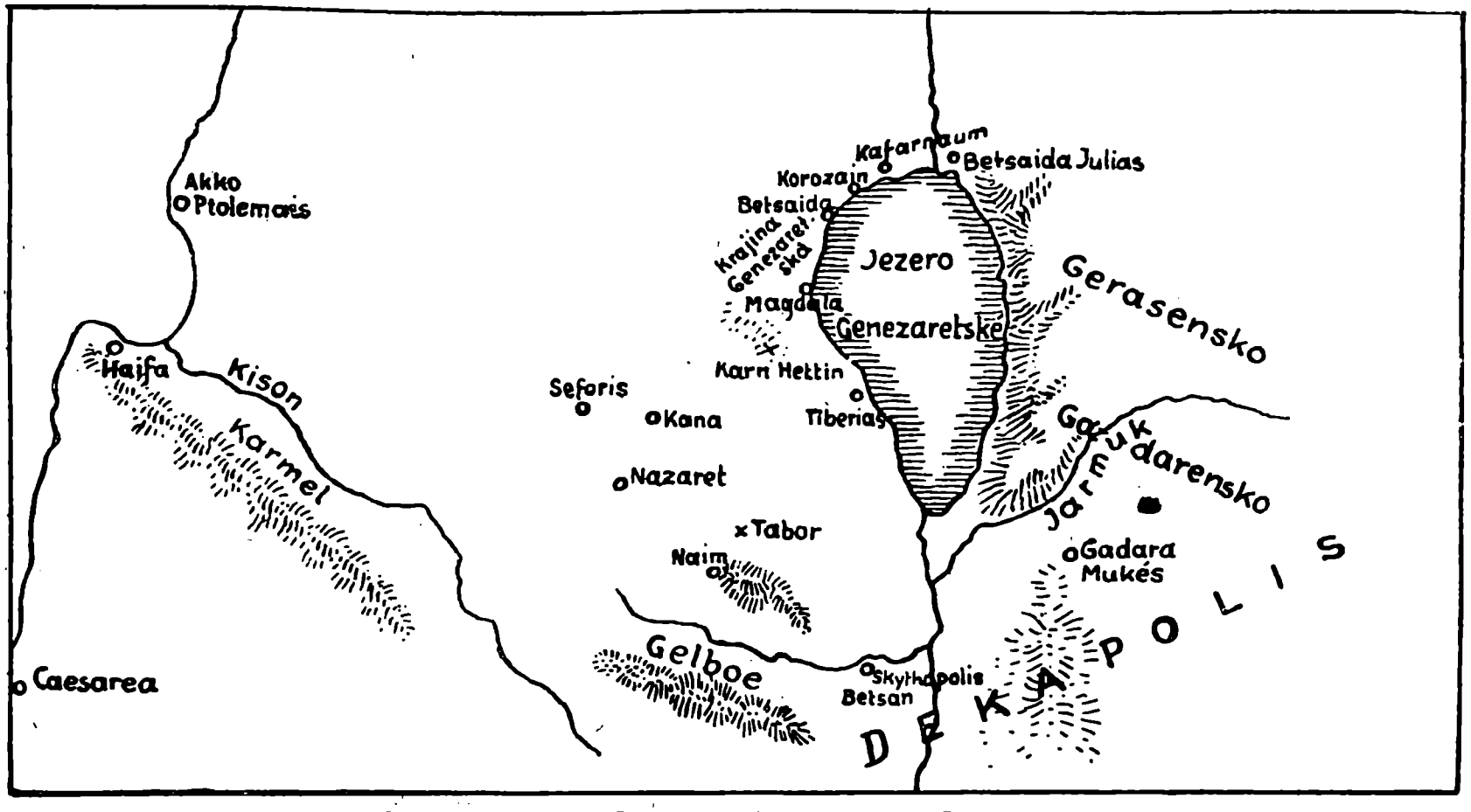
[57]) Hebrejsky íš-keriót, muž (člověk) z Keriotu. Dnešní zříceniny el-Karjetén, 4 hodiny cesty na jihovýchod od Hebronu.

[58]) Hora blahoslavenství, arabsky Karn Hettin, západně od jezera Tiberiadského.

Avšak běda vám bohatým, neboť již máte potěšení své. Běda vám, Lk 6
kteří jste nasyceni, neboť budete lačněti. Běda vám, kteří se smějete nyní, neboť budete kvíliti a plakati. Běda, když budou o vás dobře mluviti všichni lidé, neboť totéž činívali prorokům nepravým otcové vaši.[59])

Vy jste sůl země: jestliže sůl se zkazí, čím bude opět docíleno její Mt 5
solivosti?[60]) K ničemu nehodí se již, leč aby byla vyhozena ven a pošlapána od lidí.

Vy jste světlo světa. Nemůže se ukrýti město, na hoře ležící. Aniž roz- Is 49
svěcují svíci a kladou ji pod kbelík, ale *staví ji* na svícen, aby svítila všem, kteří jsou v domě. Tak svěť světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré a velebí Otce vašeho, který je v nebesích.

Galilea a jezero Genezaretské (= moře Galilejské).

Nedomnívejte se, že jsem přišel rušit zákon nebo proroky; nepřišel jsem zrušit, ale naplnit. Vpravdě zajisté pravím vám: dokavad nepomine nebe a země, nepomine jediné písmě nebo jediná čárka ze zákona, až se všecko stane. Kdo by tedy zrušil[61]) jeden z příkazů těchto nejmenších a vyučil tak lidi, nejmenším slouti bude v království nebeském; kdo by však činil a učil, ten bude v království nebeském slouti velikým. Neboť pravím vám: nebude-li hojnější spravedlnost vaše než zákoníkův a fariseů, nevejdete do království nebeského.

---

[59]) Za proroků Jeremiáše, Micheáše i jindy.
[60]) Doslovně: Čím se osolí? Mk: Stane-li se však sůl neslanou, čím ji osolíte?
[61]) T. j. za neplatný nebo bezvýznamný prohlásil.

*II Mž 20 Slyšeli jste, že řečeno je starým:[62]) „Nezabiješ! Kdo by zabil, propadne soudu“.[63]) Já však pravím vám, že každý, kdo se hněvá na bratra svého, propadne soudu. Kdo by však řekl bratru svému „rácha“,[64]) propadne veleradě, a kdo by mu řekl „blázne“, propadne pekelnému ohni. Přinášíš-li tedy dar svůj k oltáři a tam se rozpomeneš, že bratr tvůj má něco proti tobě, zanechej tam daru svého před oltářem a jdi prve, smiř se s bratrem svým a potom přijda, obětuj dar svůj.

*II Mž 20 Slyšeli jste, že řečeno je starým: „Nezcizoložíš.“ Já však pravím vám, že každý, kdo na ženu hledí žádostivě, již zcizoložil s ní ve svém srdci.

*V Mž 24 Řečeno jest také: „Kdo by propustil manželku svou, dej jí lístek zápudný.“ Já však pravím vám, že každý, kdo propouští manželku svou, uvádí ji v cizoložství, a kdo by propuštěnou pojal, cizoloží.

*V Mž 19 *IV Mž 30 Opět jste slyšeli, že řečeno jest starým: „Nebudeš křivě přisahati, ale splníš Pánu přísahy své.“ Já však pravím vám, abyste nepřisahali vůbec: ani při nebi, neboť trůnem Božím jest, ani při zemi, neboť jest podnoží jeho, ani při Jerusalemu, neboť je to město velikého krále, ani při hlavě své nebudeš přisahati, neboť jediného vlasu nemůžeš učiniti bílým nebo černým. Budiž však řeč vaše: „ano, ano“, „ne, ne“; co nadto jest, ze zlého jest.[65])

*II Mž 21 *III Mž 24 *V Mž 19 Slyšeli jste, že bylo řečeno: „Oko za oko, zub za zub.“ Já však pravím vám, abyste neodpírali zlému; ale udeří-li tě někdo v pravé líce tvé, nastav mu i druhé,[66]) a tomu, kdo chce souditi se s tebou a tak vzíti sukni tvou, zanechej i plášť,[67]) a přinutí-li tě někdo na míli jednu, jdi s ním i jiné dvě. Tomu, kdo tě prosí, dej, a od toho, kdo chce si vypůjčiti od tebe, neodvracej se.[68])

*III Mž 19 Slyšeli jste, že bylo řečeno: „Milovati budeš bližního[69]) svého a — *jak zákonici usuzují* — nenáviděti budeš nepřítele svého.“ Ale já pravím vám: Milujte nepřátele své, dobře čiňte těm, kteří vás nenávidí, a modlete

---

[62]) T j. předkům vašim při předčítání a vykládání Zákona v synagogách.

[63]) Postaven bude před soud, který je v každém městě.

[64]) T. j. kdo by projevil hněv svůj nadávkou toho druhu, jako jest naše „hlupáku!“

[65]) Údové království Kristova mají mluviti vždy jen pravdu, aby nebylo přísahy vůbec potřebí.

[66]) Členové Kristova království mají býti hotovi raději větší ještě bezpráví snášeti, nežli zlé zlým spláceti. Nezakazuje však cestou zákonnitou hájiti sebe a svých práv.

[67]) U židů pokládán byl plášť za potřebnější část oděvu, než sukně, poněvadž se jím chudí v noci přikrývali. Proto také nesměl býti ponechán v zástavě déle než do večera.

[68]) Lk místo toho: Odtoho jenž bere, co jest tvoje, nežádej zpět.

[69]) Bližním rozuměli židé toho, ke komu byli v přátelském vztahu.

se za ty, kteří vás pronásledují a pomlouvají, abyste byli podobni svému Otci, který jest v nebesích, jenž slunci svému velí vycházeti na dobré i na zlé a dešť dává na spravedlivé i na nespravedlivé. Neboť milujete-li ty, kteří vás milují, jakou odplatu míti budete? Zda nečiní toho i celníci?[70]) A budete-li pozdravovati toliko své bratry, co více činíte? Zda nečiní toho i pohané? Buďte tedy dokonalí, jakož i Otec váš nebeský dokonalý jest.[71])

Mějte se na pozoru, byste nečinili dobrých skutků svých před lidmi, Mt 6
abyste byli od nich viděni, sice nebudete míti odplaty u svého Otce, který jest v nebesích. Když tedy dáváš almužnu, netrub před sebou, jako pokrytci činí v synagogách a na ulicích, aby byli ctěni od lidí; vpravdě pravím vám, vzali odplatu svou. Ale když ty dáváš almužnu, ať nezví tvá levice, co činí pravice tvá, aby byla almužna tvoje ve skrytě, a Otec tvůj, který vidí ve skrytě, odplatí tobě.

A když se modlíte, nebuďte jako pokrytci, kteří si libují v synagogách a na rozích trhů stojíce se modliti, aby byli viděni od lidí. Vpravdě pravím vám: vzali odplatu svou. Když však ty se modlíš, vejdi do pokojíka svého, zavři dveře a modli se k Otci svému ve skrytě, a Otec tvůj, který vidí ve skrytě, odplatí tobě.[72]) Modlíce se pak, nemluvte mnoho, jako pohané; domnívajíť se, že budou vyslyšeni pro svou mnohomluvnost. Nepřipodobňujte se tedy jim; ví zajisté Otec váš, čeho je vám potřebí, prve než ho prosíte.

Takto tedy budete se modliti vy: Otče náš, jenž jsi na nebesích, posvěť se jméno tvé. Přijď království tvé. Buď vůle tvá jako v nebi tak i na zemi. Chléb náš vezdejší dej nám dnes. A odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům. A neuvoď nás v pokušení. Ale zbav nás od zlého. Neboť odpustíte-li lidem hříchy jejich, odpustí i vám Otec váš nebeský hříchy vaše; pakli neodpustíte lidem, ani Otec váš neodpustí vám hříchů vašich.

---

[70]) Celníci či publikáni byli nájemci a výběrčí cla — ať pohanští, ať židovští. Byli v nenávisti již proto, že židé těžce nesli nadvládu římskou a povinnosti odtud plynoucí — vybírání cla náleželo mezi suverenní práva Římanů — a pak i proto, že vydírali lid, kde a jak mohli. Platili za veřejné hříšníky.

Dle Lk dále: A činíte-li dobře těm, kteří vám dobře činí, jaký máte vděk? Vždyť i hříšníci to činí. A půjčíte-li těm, od nichž se nadějete, že to zase dostanete, jaký máte vděk? Vždyť i hříšníci půjčují hříšníkům, aby dostali zase tolikéž. Ale milujte nepřátele své, dobře čiňte a půjčujte, nic nazpět nečekajíce: a odplata vaše bude hojná a budete podobni Nejvyššímu.

[71]) Lk: Dobrořečte těm, kteří vám zlořečí. — Buďte milosrdní, jakož i Otec váš milosrdný jest.

[72]) Nehorlí tu proti pobožnostem veřejným, ale proti tomu, aby kdo pro pouhou lidskou chválu se modlil.

Když pak se postíte, nebuďte jako pokrytci zasmušilí; neboť zohyzďují obličej svůj, aby zjevno bylo lidem, že se postí. Vpravdě pravím vám, vzali odplatu svou. Když však ty se postíš, pomaž hlavu svou a tvář svou umyj, aby nebylo zjevno lidem, že se postíš; a Otec tvůj, jenž vidí ve skrytě, odplatí tobě.

Neskládejte sobě pokladů na zemi, kde je rez a mol kazí, a kde je zloději vykopávají a kradou; ale skládejte sobě poklady v nebi, kde jich ani rez ani mol nekazí, a kde jich zloději nevykopávají aniž kradou. Neboť kde je poklad tvůj, tam bude i srdce tvé.

Nikdo nemůže dvěma pánům sloužiti; buď bude jednoho nenáviděti a druhého milovati, aneb jednoho se přidrží a druhým pohrdne. Nemůžete Bohu sloužiti a mamoně. Proto pravím vám: Nepečujte úzkostlivě o život svůj, co byste jedli, ani o tělo své, čím byste se odívali. Není život více nežli pokrm, a tělo více než oděv? Pohleďte na ptactvo nebeské, že neseje, ani nežne, ani neshromažďuje do stodol, a Otec váš nebeský živí je. Nejste vy dražší než ono? A kdo z vás staraje se může přidati k délce svého věku loket jeden? A proč pečujete úzkostlivě o svůj oděv? Pozorujte lilie polní, kterak rostou, nepracují aniž předou; pravím pak vám, že ani Šalomoun ve vší slávě své nebyl tak oděn, jako jedna z nich. Když tedy trávu polní, která dnes jest a zítra do peci vržena bývá, Bůh tak odívá, čím spíše vás, malověrní? Nepečujte tedy úzkostlivě, říkajíce: Co budeme jísti, neb co budeme píti nebo čím se budem odívati? Neboť toho všeho pohané hledají; ví zajisté Otec váš nebeský, že toho všeho potřebujete. Hledejte tedy nejprve království Božího a spravedlnosti jeho, a toto vše bude vám přidáno. Nepečujte proto úzkostlivě o zítřek, neboť zítřek bude pečovati sám o sebe; dosti má den na své lopotě.

Lk 6 Nesuďte, a nebudete souzeni; neodsuzujte, a nebudete odsouzeni; odpouštějte, a bude vám odpuštěno. Dávejte a bude vám dáno: míru dobrou a natlačenou a natřesenou a vrchovatou dají do klína vašeho, neboť jakou měrou měříte, takovou bude vám odměřeno."

Pověděl pak jim i podobenství: „Může slepý vésti slepého? Nepadnou-liž oba do jámy? Není učedník nad mistra, ale dokonalý bude každý, bude-li jako mistr jeho.

Proč však vidíš třísku v oku bratra svého, a trámu ve svém oku nepozoruješ? Anebo kterak můžeš říci bratru svému: ‚Bratře, nechej, ať vyvrhnu třísku z oka tvého,' sám ve svém oku trámu nevida? Pokrytče,

vyvrz nejprve trám z oka svého, a potom přihlédni, abys vyvrhl třísku z oka bratra svého.

Nedávejte věci svaté psům, aniž házejte perly před prasata, aby snad Mt 7
nepošlapala jich a obrátíce se neroztrhala vás.

Proste, a bude vám dáno; hledejte, a naleznete; tlucte, a bude vám otevřeno; neboť každý, kdo prosí, dostane, kdo hledá, nalézá, a tomu, kdo tluče, bude otevřeno. Či jest který člověk mezi vámi, jenž podá synu svému kámen, když bude ho prositi za chléb?[73]) Anebo bude-li prositi za rybu, podá mu hada? Umíte-li vy tedy, jsouce zlí,[74]) dobré dary dávati dětem svým, čím spíše Otec váš, který je v nebesích, dá dobré věci těm, kteří ho prosí? Všecko tedy, co chcete, aby vám lidé činili, i vy *Tob 4
činěte jim; neboť to je zákon i proroci.[75])

Vcházejte těsnou branou; neboť široká jest brána a postranná cesta, která vede k zahynutí, a mnoho jest těch, kteří vcházejí skrze ni. Jak těsná jest brána a úzká cesta, která vede k životu, a málo jest těch, kteří ji nalézají!

Mějte se na pozoru před nepravými proroky, kteří přicházejí k vám v rouše ovčím, uvnitř však jsou vlci draví. Po ovoci jejich poznáte je, jako po ovoci poznává se strom.[76]) Každý zajisté strom[77]) dobrý nese ovoce dobré, špatný strom ovoce špatné přináší. Nemůže strom dobrý nésti ovoce špatné, ani strom špatný přinášeti ovoce dobré. Všelikýstrom, který nenese ovoce dobrého, bývá vyťat a na oheň uvržen. Nuže tedy, po ovoci jejich poznáte je.

Dobrý člověk z dobré zásoby srdce svého vyndává věci dobré, a zlý Lk 6
člověk ze špatné zásoby vyndává věci špatné; neboť z hojnosti srdce mluví ústa jeho.

Ne každý, kdo mi říká „Pane, Pane“,[78]) vejde do království nebeského, Mt 7
ale kdo činí vůli Otce mého, který je v nebesích, ten vejde do království nebeského. Mnozí řeknou mi v onen den: ‚Pane, zda jsme ve jménu tvém neprorokovali, ve jménu tvém zlých duchů nevymítali a ve jménu

[73]) Za chléb podpopelný, se stopami popela na povrchu, snadno mohl kámen omylem býti pokládán.

[74]) Ačkoli jste ke zlému více než k dobrému nakloněni.

[75]) To jest zásada, která celý zákon Mojžíšův i proroky v sobě obsahuje, či hlavní obsah Starého zákona udává.

[76]) Doslovně: Po ovoci jejich poznáte je: Zda sbírají s trní hrozny nebo s bodláčí fíky?

[77]) Dle Lk: To zajisté není strom dobrý, jenž přináší ovoce špatné, ani strom špatný, jenž nese ovoce dobré.

[78]) Lk: Proč však říkáte mi: „Pane, Pane“, a nečiníte, co pravím?

tvém mnoho zázraků nečinili?' A tehdy jim ohlásím: ‚Nikdy jsem vás neznal. Odejděte ode mne, pachatelé nepravosti.'

Každý, kdo slyší tato slova má a koná je, bude připodobněn muži moudrému, který postavil dům svůj na skále. Spadl příval, přišly řeky, zavály větry a obořily se na ten dům; a nepadl, neboť byl založen na skále. A každý, kdo slyší tato slova má a nekoná jich, bude připodobněn muži pošetilému, který postavil dům svůj na písku. Spadl příval, přišly řeky, zavály větry a obořily se na ten dům. I padl a pád jeho byl veliký.

Když dokončil Ježíš řeči tyto, užasli zástupové nad jeho učením, neboť učil je jako mající moc, a ne jako zákoníci jejich a fariseové.

Mt 8 I sestoupil s hory a šli za ním zástupové mnozí.

*

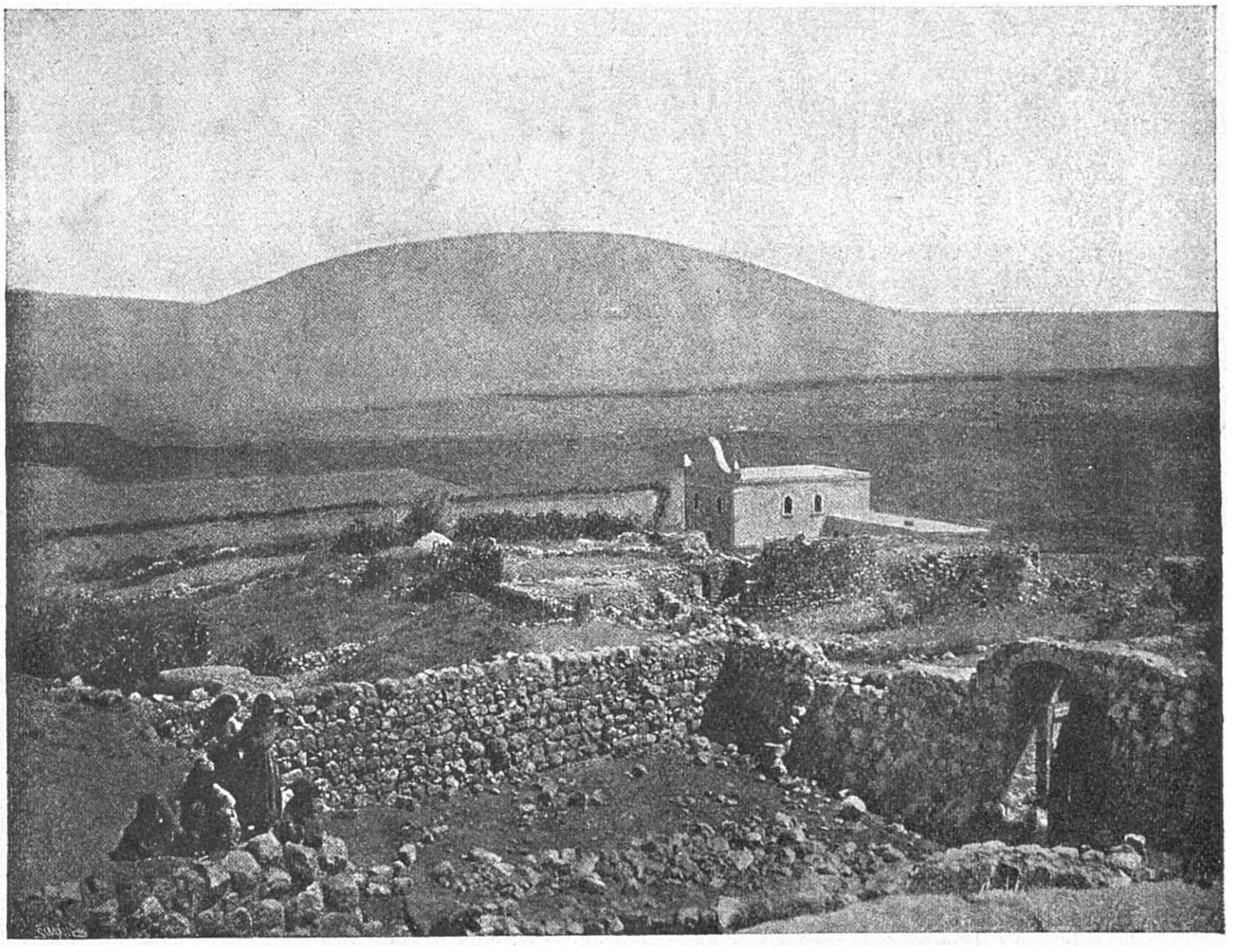
Když pak vešel do Kafarnaa, přistoupil k němu jeden setník a prosil ho řka: „Pane, služebník můj leží doma orchnulý a hrozně se trápí." I dí mu Ježíš: „Já přijdu a uzdravím ho." Setník odpovídaje řekl: „Pane, nejsem hoden, abys vstoupil pod střechu mou, ale rci jen slovo, a uzdraven bude služebník můj. Neboť i já, ač jsem člověk pod mocí postavený, mám pod sebou vojáky; a dím-li jednomu: ‚Jdi', tedy jde, a jinému: ‚Přijď', i přijde, a služebníku svému: ‚Učiň toto', i učiní." Uslyšev to Ježíš, podivil se a řekl těm, kteří šli za ním: „Vpravdě pravím vám, nenalezl jsem tak veliké víry ani v lidu israelském. Pravím pak vám, že mnozí přijdou od východu i od západu a stolovati budou s Abrahamem, s Isákem a s Jakubem v království nebeském; příslušníci království však budou vyvrženi do temnosti vnější; tam bude pláč a skřípění zubů." I řekl Ježíš setníkovi: „Jdi, a jak jsi uvěřil, staň se tobě." A v tu hodinu služebník byl uzdraven.[79])

Lk 7 Potom šel Ježíš do města, které slove Naim, a šli s ním učedníci jeho a zástup veliký. Když pak se přiblížil ku bráně města, vynášeli mrtvého, jediného syna matky, a ta byla vdova, a četný zástup lidu z města šel s ní. Spatřiv ji Pán, slitoval se nad ní a řekl jí: „Neplač." A přistoupiv dotekl se mar; ti pak, kteří jej nesli, zastavili se. I řekl: „Mládenče, tobě

[79]) Lk vypravuje tuto událost obšírněji. Dle něho poslal setník k Ježíšovi židovské starší s prosbou, aby přijda uzdravil služebníka jeho. A oni přišedše k Ježíšovi přednesli prosbu setníkovu a přimlouvali se sami za něho snažně, dokládajíce: „Hoden jest, abys mu to prokázal, neboť miluje národ náš a sám postavil nám synagogu." Ježíš tedy šel s nimi. — Z toho lze souditi, že setník ten, rodem pohan, byl proselytou židovským, zřeknuv se modlářství a uvěřiv v pravého Boha. — A když byli již nedaleko domu, setník poslal vstříc Ježíšovi přátele své, a ti jali se mu vyřizovati prosebný vzkaz setníkův: „Pane, neobtěžuj se ..." Ale již tu byl setník sám, a přednášel osobně svoji prosbu: „Pane, nejsem hoden, abys ..."

pravím, vstaň.“ A posadil se ten, jenž byl mrtvý, a počal mluviti. I dal jej matce jeho. Pojala pak všecky bázeň a velebili Boha řkouce: „Prorok veliký povstal mezi námi,“ a „Bůh navštívil lid svůj.“ A rozšířilo se o něm slovo to po celém Judsku i po všem okolí.

Jan pak uslyšev v žaláři o skutcích Kristových, poslal k němu dva Mt 11
z učedníků svých a vzkázal mu: „Ty jsi ten, který přijíti má, či jiného čekáme?“[80]) A Ježíš odpověděl jim: „Jděte a zvěstujte Janovi, co jste

Naim.

slyšeli a viděli: slepí vidí, kulhaví chodí, malomocní se očišťují, hluší slyší, mrtví vstávají z hrobů, chudým se zvěstuje evangelium, a blahoslavený jest, kdo se nebude horšiti nade mnou.“

A když oni odcházeli, počal Ježíš mluviti k zástupům o Janovi: „Co jste vyšli na poušť vidět? Třtinu větrem se klátící? *Jistě ne.* Tak co jste

[80]) Sem vložiti dle Lk: „V touž hodinu pak uzdravil mnohé od neduhův a nemocí a duchů zlých, a mnoha slepcům udělil zrak.“ Učedníci Janovi byli svědky těchto zázračných uzdravení.

vyšli vidět? Člověka měkkým rouchem oděného? Hle, ti, kteří měkká roucha nosí, v domech královských jsou. Co tedy jste vyšli vidět? Proroka? Zajisté; pravím vám: i více než proroka; neboť to jest ten, o němž
*Mal 3 je psáno: ‚Hle, já posílám anděla svého před tváří tvou, který připraví cestu před tebou.' Vpravdě pravím vám, nepovstal mezi zrozenci žen větší nad Jana Křtitele; avšak i ten, kdo menší je v království Božím, větší je než on.[81]) Ale od časů Jana Křtitele až dosud království nebeské násilí trpí, a ti, kteří násilí činí, uchvacují je. Všichni proroci totiž i zákon prorokovali až do Jana; a chcete-li to přijmouti, on jest Eliáš, který má přijíti. Kdo má uši k slyšení, slyš.

Komu však připodobním pokolení toto? Podobno je chlapcům, kteří sedíce na náměstí, volají na své druhy: ‚Pískali jsme vám, a netančili jste; naříkali jsme, a nekvíleli jste.'[82]) Neboť přišel Jan, ani nejeda ani nepije, a říkají: ‚Má zlého ducha.' Přišel Syn člověka jeda i pije, a praví: ‚Hle, člověk žrout a pijan vína, přítel hříšných a celníků.'"

Tehdy počal vytýkati městům, ve kterých se událo nejvíce zázraků jeho, že nečinili pokání: „Běda tobě, Korozain,[83]) běda tobě, Betsaido! Neboť kdyby v Tyru a Sidonu byly se udály zázraky, které děly se ve vás, byli by dávno v žínici a popelu činili pokání. Avšak pravím vám: Tyru a Sidonu bude lehčeji v den soudný nežli vám. A ty Kafarnaum, zda budeš povýšeno až do nebe? Až do propasti sejdeš; neboť kdyby v Sodomě byly se udály zázraky, které se děly v tobě, byla by zůstala až podnes. Ale pravím: Zemi sodomské bude lehčeji v den soudný nežli tobě."

Lk 7 Prosil pak ho jeden z fariseů, jménem Šimon, aby s ním pojedl. I vešel do domu fariseova a zaujal místo u stolu. A hle, žena, která byla v městě známa jako hříšnice,[84]) dověděvši se, že stoluje v domě fariseově, přinesla alabastrovou nádobu masti a stanuvši vzadu u nohou jeho, počala plačíc smáčeti slzami nohy jeho a utírala je vlasy svými, líbala nohy jeho a mazala je mastí. Uzřev pak to fariseus, který ho pozval, pravil sám u sebe: „Kdyby to byl prorok, věděl by, kdo a jaká jest ta žena, která

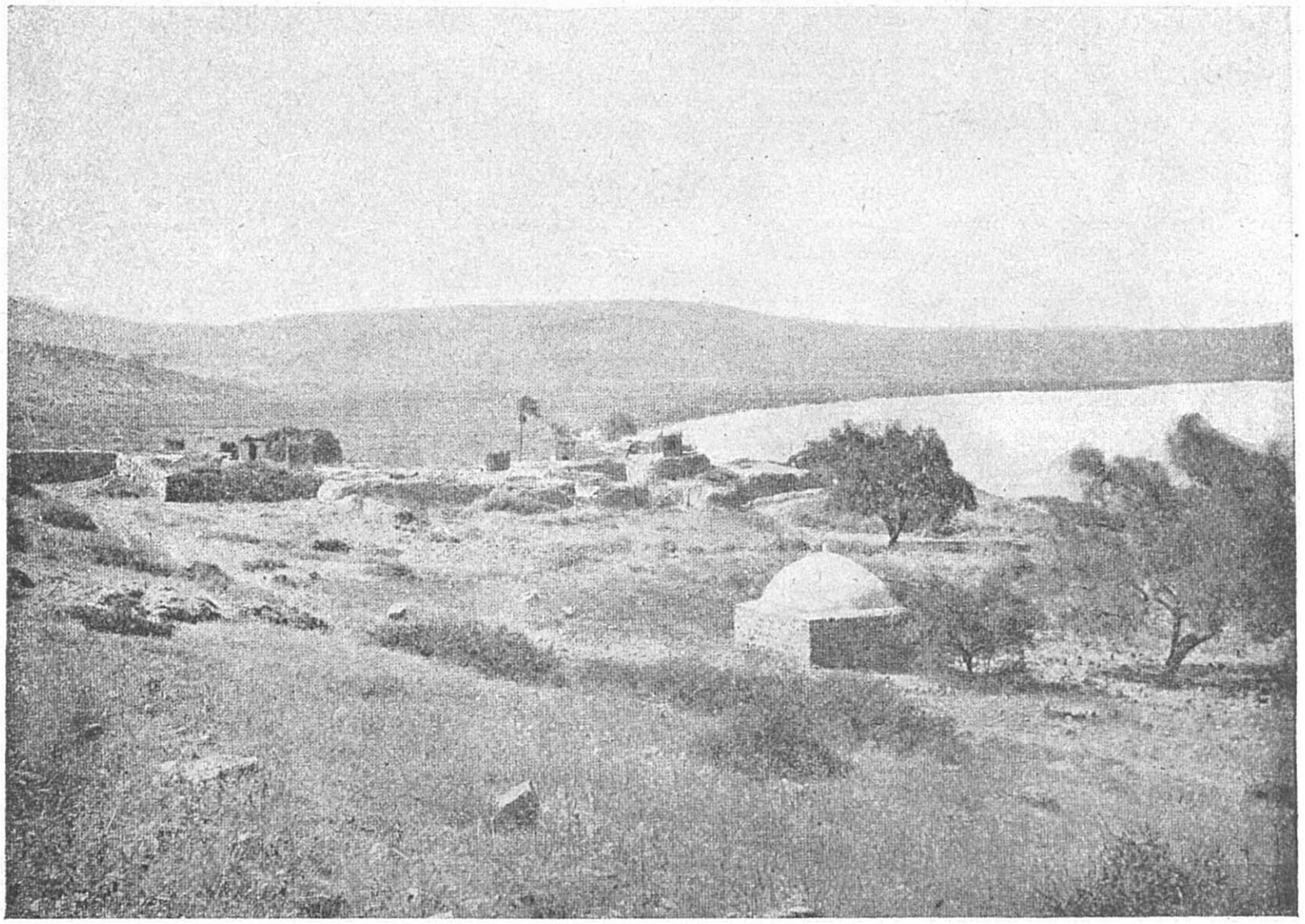
[81]) Dle Lk doplniti: A veškeren lid uslyšev ho i celníci uznali Boha davše se pokřtíti křtem Janovým, ale fariseové a zákoníci pohrdli sami proti sobě úradkem Božím, nedavše se pokřtít od něho.

[82]) Ve svých rozmarech a svéhlavosti si nedají říci a při hrách zlobí se, že jiní nejsou jim po vůli.

[83]) Leželo nejspíše mezi Kafarnaem a Betsaidou u dnešního Ain Tabiga (Tabga).

[84]) Totožná s Marií, zvanou dle Magdaly, místa pobytu jejího, Magdalenou, a s Marií, sestrou Lazarovou.

se ho dotýká.“ A Ježíš osloviv jej řekl: „Šimone, mám ti něco povědět.“ On pak řekl: „Mistře, pověz.“ „Kterýsi věřitel měl dva dlužníky; jeden mu byl dlužen pět set denárů, a druhý padesát. Poněvadž neměli, čím by zaplatili, odpustil oběma. Který z nich tedy miluje ho více?“ Odpověděv Šimon řekl: „Myslím, že ten, jemuž více odpustil.“ A on řekl jemu: „Dobře jsi usoudil.“ A obrátiv se k ženě, řekl Šimonovi: „Vidíš tuto ženu? Vešel jsem do domu tvého; vody na nohy mé jsi nepodal, tato však slzami smočila je a utřela vlasy svými. Políbení jsi mi

Magdala (nyní Medždel) u moře Galilejského.

nedal, tato však, jak vešla, nepřestala líbati mé nohy. Olejem nepomazal jsi hlavy mé, tato však mastí pomazala nohy mé.[85]) Proto — pravím tobě — odpouštějí se jí hříchy mnohé, neboť milovala mnoho. Komu pak méně se odpouští, méně miluje.“ A ženě řekl: „Víra tvá tě spasila; jdi v pokoji.“

Potom chodil po městech a vesnicích, káže a zvěstuje království Lk 8
Boží, a dvanáct apoštolů s ním, i některé ženy, které byly uzdraveny

[85]) Šimon neprokázal Pánu poct, jež kázal zvyk hostům vzdávati.

od něho: Maria, zvaná Magdalena,[86]) od níž bylo vyšlo sedm duchů zlých, Jana, manželka Chuzy, správce Herodova, a Susanna a mnoho jiných, které mu přisluhovaly ze svých statků.

*

Mt 13 Jednoho dne seděl u moře, a sešli se k němu zástupové mnozí. I vstoupil na lodičku a posadil se, veškeren zástup pak stál na břehu. A promluvil k nim mnoho věcí v podobenstvích řka:

Lk 8 „Vyšel rozsevač, aby rozséval símě své. A když rozséval, některá zrna padla vedle do cesty, byla pošlapána a ptáci nebeští sezobali je. A jiné padlo na skálu[87]) a vzešedši uschlo, poněvadž nemělo vláhy. A jiné padlo mezi trní, a trní spoluvzrostlé udusilo je. A jiné padlo v zemi dobrou a vzešedši vydalo užitek stonásobný.“ To pověděv zvolal: „Kdo má uši k slyšení, slyš.“

ázali se ho učedníci jeho, co to podobenství znamená. On pak řekl: „Tento je smysl podobenství: Símě je slovo Boží. Těmi, kteří jsou vedle cesty, rozumějí se ti, kdo slyší, ale přichází ďábel a odnímá to slovo ze srdce jejich, aby uvěříce spaseni nebyli. Těmi pak, kteří na skále jsou, rozumějí se ti, kdo přijímají slovo s radostí, ale nemají kořene: na čas věří, a v čas pokušení odstupují. Oním pak, jež padlo do trní, rozumějí se ti, kteří uslyšeli, ale na cestě udušováni bývají péčí, bohatstvím a rozkoší života a nepřinášejí užitku. A tím, které je v zemi dobré, rozumějí se ti, kteří uslyševše slovo, uchovávají je v srdci dobrém a výborném a přinášejí užitek v trpělivosti.“

Mt 13 Jiné podobenství předložil jim řka: „Podobno jest království nebeské člověku, který nasel dobrého semene na poli svém; a když lidé spali, přišel jeho nepřítel, nasel koukole mezi pšenici a odešel. Když pak rostla bylina, tu se ukázal i koukol. I přistoupili služebníci hospodářovi a řekli jemu: ‚Pane, zdaž nenasels na poli semene dobrého? Odkud tedy má koukol?‘ On pravil jim: ‚Člověk nepřítel to učinil.‘ I řekli mu služebníci: ‚Chceš, abychom šli a jej vytrhali?‘ ‚Nikoli,‘ pravil, ‚abyste snad trhajíce koukol, nevytrhali spolu s ním i pšenice. Nechte, ať oboje spolu roste až do žní; v čas žní řeknu žencům: Sebeřte nejprve koukol a svažte jej ve snopky ke spálení; pšenici však shromážděte do stodoly mé.‘“

---

[86]) Zvaná tak dle místa svého pobytu Magdaly, nyní vesnice Medždel na západním pobřeží jezera Genesaretského.

[87]) Mt a Mk přesněji: na místo skalnaté, kde nemělo mnoho země; a vzešlo rychle, poněvadž nemělo hluboké země, ale když vyšlo slunce, uvadlo, a poněvadž nemělo kořene, uschlo.

Pohled na moře Galilejské od města Tabarije (biblické Tiberias).

Jiné podobenství předložil jim: „Podobno jest království nebeské zrnu hořčičnému, které vzav člověk jeden, zasel na poli svém; ono je sice nejmenší mezi všemi semeny, ale když vzroste, bývá větší než všecky byliny a dosahuje velikosti stromu, takže ptáci nebeští přilétají a hnízdí na ratolestech jeho."

Jiné podobenství pověděl jim: „Podobno jest království nebeské kvasu, který vzavši žena, zadělala do tří měřic mouky, a zkynulo všecko."

Toto vše mluvil Ježíš zástupům v podobenstvích, a bez podobenství nemluvil jim, aby se naplnilo, co bylo pověděno skrze proroka slovy:
*Ž 77 „Otevru v podobenstvích ústa svá a vypravovati budu skryté věci od ustanovení světa."

I řekli mu učedníci jeho: „Vylož nám podobenství o koukoli polním." On pak odpověděl jim: „Rozsevač dobrého semene je Syn člověka; pole je svět; símě dobré, to jsou údové království; koukol pak jsou lidé zlí; nepřítel, jenž je nasel, jest ďábel, žeň pak je konec světa, a ženci jsou andělé. Jako tedy sbírá se koukol a ohněm pálí, tak bude při skonání světa. Syn člověka pošle anděly své, i seberou z království jeho všecka pohoršení i ty, kteří činí nepravost, a uvrhnou je do peci ohnivé; tam bude pláč a skřípění zubů. Tehda budou spravedliví skvíti se jako slunce v království Otce svého."

„Podobno jest království nebeské pokladu skrytému v poli, jejž člověk nalezna zakryje a radostí nad ním jde a prodá vše, co má, a koupí pole to. Také podobno jest království nebeské kupci, jenž hledal dobrých perel, a když nalezl jednu perlu drahocennou, odešed prodal vše, co měl, a koupil ji."

„Také podobno jest království nebeské síti, která byvši spuštěna do moře, shromažďuje ze všeho druhu ryb, a když se naplní, vytáhnou ji na břeh a posadíce se vyberou dobré do nádob, špatné však odvrhnou pryč. Tak bude při skonání světa: vyjdou andělé a oddělí zlé od spravedlivých a uvrhnou je do peci ohnivé; tam bude pláč a skřípění zubů. Srozuměli jste všemu tomu?" Řkou jemu: „Ano." I dí jim: „Proto každý učitel zákona vyučený v království nebeském podoben jest hospodáři, který vynáší ze své zásoby věci nové i staré."

A když byl sám, přistoupili učedníci a řekli jemu: „Proč mluvíš k nim v podobenstvích?" On pak odpověděl jim: „Vám jest dáno poznati tajemství království Božího, jim pak není dáno. Proto mluvím k nim v podobenstvích, že hledíce nevidí a poslouchajíce neslyší ani nerozumějí. I naplňuje se na nich proroctví Isajášovo, které praví: ‚Ušima budete
*Is 6

poslouchati, a neuslyšíte; očima budete hleděti, a neuvidíte; neboť otupělo srdce lidu tohoto, a těžce poslouchali ušima a zamhuřovali oči, aby snad někdy očima neviděli a ušima neslyšeli a srdcem nerozuměli a neobrátili se, a abych neuzdravil jich.' Vaše oči však jsou blahoslaveny, že vidí, i uši vaše, že slyší. Neboť vpravdě pravím vám: Mnozí proroci a spravedliví toužili uzříti, co vy vidíte, a neuzřeli, a uslyšeti, co vy slyšíte, a neuslyšeli.'"[88])

Uzřev pak Ježíš opět mnoho zástupů kolem sebe, rozkázal přeplaviti se na Mt 8
druhý břeh. A když vstoupil na lodičku, brali se za ním učedníci jeho. A hle, bouře veliká povstala na moři, takže lodička se pokrývala vlnami; on pak spal. I přistoupili k němu učedníci jeho a vzbudili ho řkouce: „Pane, zachovej nás, hyneme." Dí jim Ježíš: „Co se bojíte, malověrní?" Potom vstal a přikázal větrům i moři, a nastalo ticho veliké. Lidé pak divili se řkouce: „Kdo je to, že ho větrové i moře poslouchají?"

*

I připluli do krajiny gerasenské.[89]) Tu uzdravil Pán muže posedlého Lk 8
duchem zlým a vstoupiv opět na lodičku, přeplavil se *zpět* a přišel do Mt 9
Kafarnaa.

Tam přistoupil k němu představený synagogy a klaněl se mu řka: „Pane, dcera má právě skonala;[90]) ale pojď, vlož na ni ruku svou, a bude žíti." I vstal Ježíš a šel za ním i učedníci jeho.

A hle, žena, která trpěla krvotokem dvanácte roků,[91]) přistoupila od

---

[88]) Tento způsob učení byl methodicky nejlepší. Kdo byli dobré vůle, mohli se přemýšlením nebo dotazováním u Pána a Mistra dopátrati pravého smyslu slov a poznati svaté pravdy evangelia Kristova; kdo však byli zlovolní, těm zůstal smysl slov slyšených zahalen, aby nemohli pravd víry nějak zneužíti nebo je zlehčiti.

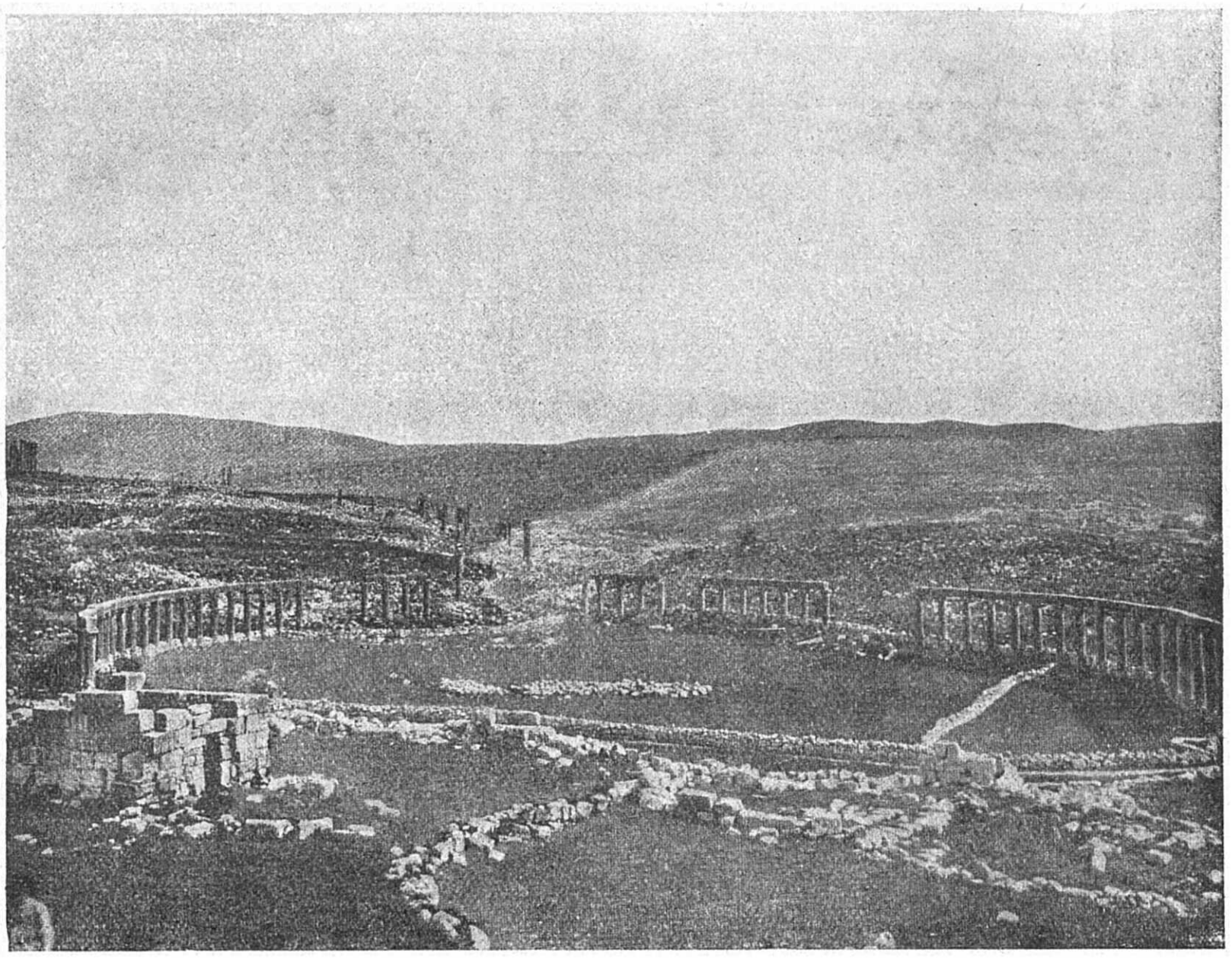
[89]) Kraj východně od jezera Genesaretského, po případě jižnější část tohoto kraje. Slula též Gadarensko po městě Gadara, metropoli těch končin, 12 km jihovýchodně od jižního cípu jezera, nyní Mukés. Někteří badatelé kladou však tuto krajinu na samý záp. břeh, asi doprostřed, a shledávají jméno její v nynější vesnici „Džirse".

[90]) Lk sděluje tuto událost obšírně. Muž ten slul Jair, a jediná, as dvanáctiletá dcera jeho umírala. Jak dotkla se ona žena roucha Ježíšova, hned se zastavil krvotok její. I řekl Ježíš: „Kdo jest ten, jenž se mně dotkl?" A když všichni popírali, řekl Petr a ti, kteří byli s ním: „Mistře, zástupové se tisknou a tlačí na tebe, a ty pravíš: „Kdo jest ten, jenž se mne dotkl?'" Ale Ježíš řekl: „Dotkl se mne někdo, neboť já vím, že moc vyšla ode mne." Vidouc tedy žena, že se neutajila, třesouc se přišla a padši před ním, pověděla přede vším lidem, z které příčiny se ho dotkla a kterak se hned uzdravila. On pak řekl jí: „Dcero, víra tvá tě uzdravila, jdi v pokoji." Když Ježíš ještě mluvil, přišel posel k Jairovi z domu jeho a řekl mu: „Dcera tvá zemřela, neobtěžuj mistra." Ale Ježíš uslyšev ta slova, pravil mu: „Neboj se, toliko věř." A vešed do domu, nenechal nikoho vejíti s sebou leč Petra, Jakuba a Jana a dívčina otce i matku...

[91]) Mk vypravuje podrobněji: Mnoho vytrpěla od lékařův a vynaložila všechen statek, aniž se jí prospělo, ale spíš pohoršilo.

zadu a dotkla se třepení roucha jeho, neboť řekla sama u sebe: ‚Dotknu-li se jen roucha jeho, budu uzdravena.' Ale Ježíš obrátil se a uzřev ji, pravil: „Buď dobré mysli, dcero, víra tvá tě uzdravila." I byla zdráva od té hodiny.

Přišel pak Ježíš do domu představeného a spatřiv hudebníky i zástup hlučící,[92]) řekl: „Odejděte, neboť neumřela dívka, ale spí." I posmívali se mu. A když byl vypuštěn zástup, vešel a ujal ji za ruku. I vstala dívka. A roznesla se pověst o tom po celé té zemi.

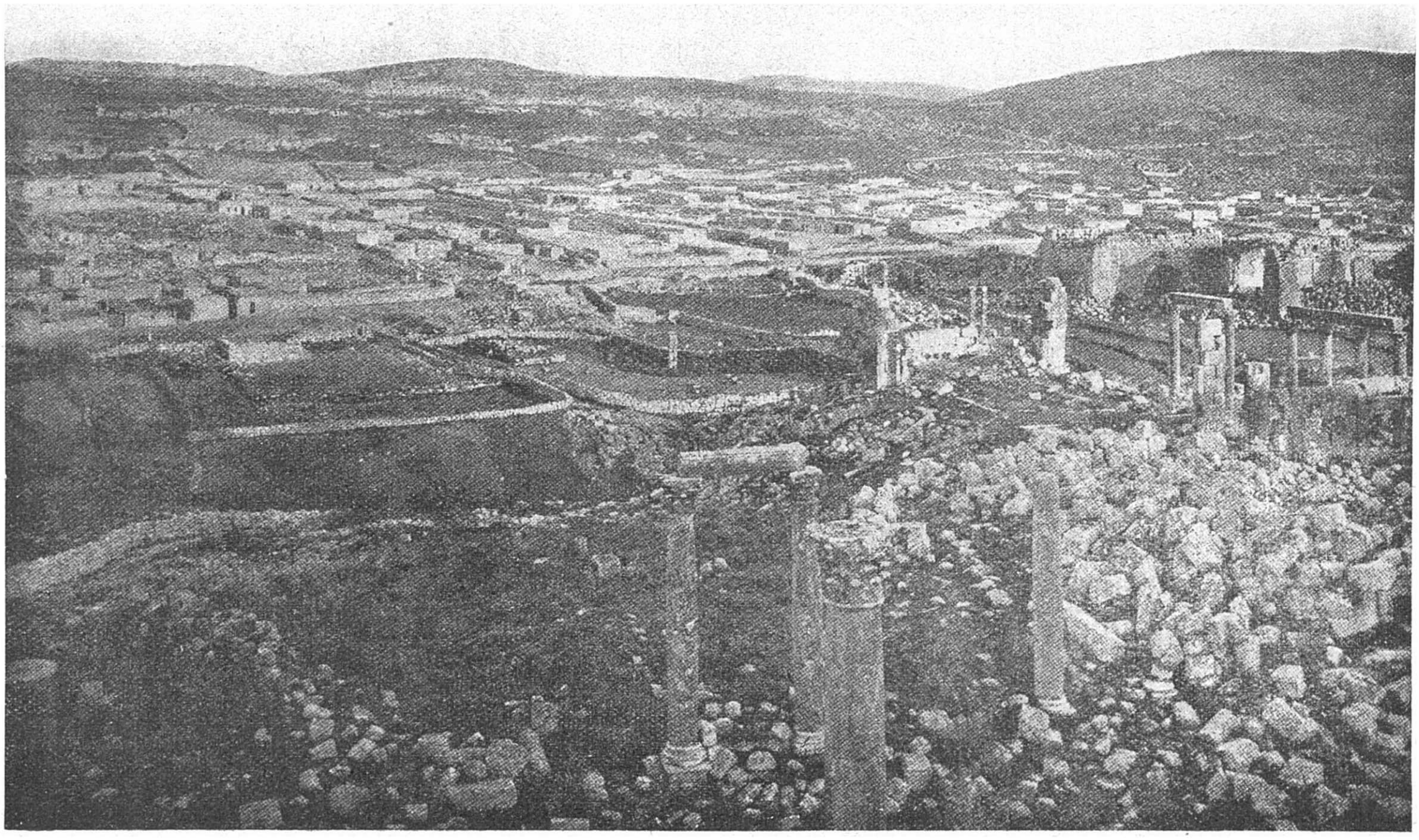

Zříceniny Gerasy, nyní Džeraš.

Mt 13 A přišed do své otčiny, učil v synagoze jejich, takže žasli a pravili: „Odkud má tento moudrost tu a moc? Není to syn tesařův? A nejmenuje se matka jeho Maria? Odkud tedy má všecky věci tyto?" I horšili se nad ním. Ježíš však řekl jim: „Žádný prorok nemá úcty ve své otčině a ve svém domě." A neučinil tam divů mnoho pro jejich nevěru.

*

[92]) Byli shromážděni již k pohřbu; bylo zvykem pohřbívati brzy poté, jak někdo zemřel.

Mt 9 I obcházel Ježíš všecka města i všecky vesnice, uče v synagogách jejich a hlásaje evangelium o království a uzdravuje všelikou nemoc i všelikýneduh.

Jednou uzřev zástupy, pojal lítost nad nimi, že byli zmořeni a povrženi jako ovce, nemající pastýře. Tehdy pravil učedníkům svým: „Žeň sice jest mnohá, ale dělníků málo. Proste tedy Pána žní, aby poslal dělníky na žeň svou."

Mt 10 A přivolav k sobě dvanáct apoštolů svých, dal jim moc nad duchy nečistými, aby je vymítali a uzdravovali všelikou nemoc i všelikýneduh, a poslal je, dva a dva, přikázav jim takto: „K pohanům nechoďte a do měst samařských nevkračujte, ale jděte raději k zahynulým ovcím domu israelského[93]). Chodíce pak, hlásejte: ‚Přiblížilo se království nebeské!' Nemocné uzdravujte, mrtvé křiste, malomocné očišťujte, zlé duchy vymítejte. Zdarma jste obdrželi, zdarma dejte. Neopatřujte si zlata ani stříbra ani mědi do svých opasků, ne mošny na cestu, ani dvou sukní ani obuvi[94]) ani holi;[95]) neboť hoden jest dělník pokrmu svého.[96]) Když pak do některého města nebo místa vejdete, vyptejte se, kdo v něm jest hoden, a u něho zůstaňte a nepřecházejte. Vcházejíce pak do domu pozdravte řkouce: ‚Pokoj domu tomuto.' A bude-li dům ten hoden, přijdiž pokoj váš na něj; pakli nebude, pokoj váš vrať se k vám. Kde vás nepřijmou a neposlechnou řečí vašich, tu vycházejíce z domu nebo města, setřeste prach s nohou svých. Vpravdě pravím vám: ‚Lehčeji bude zemi sodomské a gomorské v den soudný než městu tomu.'"

„Hle,[97]) já posílám vás jako ovce mezi vlky; buďte tedy opatrní jako hadové a prostí jako holubice. Ale mějte se na pozoru před lidmi; neboť budou vás vydávati soudům[98]) a bičovati vás budou ve svých synagogách; i před vladaře a krále budete voděni[99]) pro mne na svědectví jim a pohanům. Když však vydají vás, nestarejte se, kterak aneb co byste mluvili; budeť vám dáno v onu hodinu, co máte mluviti, neboť nejste to vy, kteří mluvíte, nýbrž Duch Otce vašeho, jenž mluví ve vás. Vydá pak na smrt bratr bratra a otec dítě a povstanou dítky proti rodičům a budou

[93]) Dle zaslíbení starozákonních měla býti spása podána nejprve židům.
[94]) Měli býti bosi na znamení pokory.
[95]) Na znamení pokoje, aby tím bylo jejich učení lépe doporučeno.
[96]) Nemají se zdržovati přípravami na cestu, nýbrž ve svých potřebách důvěřovati v prozřetelnost Boží.
[97]) Odtud dále je řeč o světovém poslání, které apoštolům nastane, až on vstoupí na nebesa.
[98]) Totiž židovským (řecky „synedria") jako rouhače a rušitele náboženství.
[99]) Jako lidé státu nebezpeční.

je zabíjeti. A budete v nenávisti u všech pro jméno mé; kdo však vytrvá až do konce, ten spasen bude. Když pak budou vás pronásledovati v městě jednom, utecte do druhého. Není učedník nad mistra, ani služebník nad pána svého. Dosti jèst učedníku, má-li se jako mistr jeho, a služebníku, má-li se jako pán jeho. Jestliže hospodáře nazvali Beelzebubem,[100]) čím spíše domácí jeho? Nebojte se jich tedy, neboť nic není skryto, co nebude odkryto, a nic tajno, co nebude zvěděno. Co vám pravím ve tmě, povězte na světle, a co slyšíte v ucho, hlásejte na střechách. A nebojte se těch, kteří zabíjejí tělo, duše však zabíti nemohou, ale bojte se spíše toho, jenž může duši i tělo zatratiti do pekla. Zda neprodávají dvou vrabců za pětihaléř?[101]) A nespadne z nich ani jeden na zemi bez *dopuštění* Otce vašeho. U vás však jsou sečteny i všecky vlasy na hlavě. Nebojte se tedy; dražší jste nad mnoho vrabců.

Každého, kdo mě vyzná před lidmi, vyznám i já před Otcem svým, který je v nebesích. Kdo by však mě zapřel před lidmi, toho zapru i já před Otcem svým, který je v nebesích.

Nedomnívejte se, že jsem přišel uvésti pokoj na zem; nepřišel jsem uvésti pokoj, ale meč. Přišel jsem zajisté, abych rozdvojil člověka proti otci jeho a dceru proti matce její a nevěstu proti tchyni její, a nepřátelé člověka jsou domácí jeho. Kdo miluje otce nebo matku více nežli mne, není mne hoden, a kdo miluje syna nebo dceru více než mne, není mne hoden. A kdo nebéře kříže svého a nenásleduje mne, není mne hoden. Kdo nalezne život svůj, ztratí jej, a kdo ztratí život svůj pro mne, nalezne jej. Kdo vás přijímá, mne přijímá, a kdo mne přijímá, přijímá toho, který mě poslal. Kdo přijímá proroka proto, že jest prorok, obdrží odplatu proroka, a kdo přijímá spravedlivého proto, že jest spravedlivý, obdrží odplatu spravedlivého. A kdokoli by podal píti jednomu z vás — maličkých — číši vody studené, toliko proto, že jest můj učedník, vpravdě pravím vám, neztratí odplaty své." *Mich 7

I vyšli a chodili po vesnicích, zvěstujíce evangelium a uzdravujíce všudy. Lk 9

*

V ten čas uslyšel tetrarcha Herodes[102]) pověst o Ježíšovi. I řekl služebníkům svým: „To jest Jan Křtitel; on vstal z mrtvých, a proto moc divotvorná působí v něm." Ale jiní pravili: „Eliáš je to." A jiní říkali: Mt 14 Mk 6

[100]) Beelzebub jest jméno bůžka fenického. Židé nazývali tak knížete duchů zlých.
[101]) Řecky a latinsky „as".
[102]) Sídlem jeho byla Seforis, severně od Nazareta ležící, nebo Tiberias, tehdy nově vystavěná.

„Je to jako jeden z proroků." Herodes však *stál na svém.* Pravil: „Jan, jehož jsem dal stíti, vstal z mrtvých."[103]) A hledal příležitost spatřiti ho.

Herodes ten dal totiž Jana vsaditi do vězení pro Herodiadu, manželku bratra svého Filipa. Neboť Jan říkával Herodovi: „Není dovoleno tobě míti manželku bratra svého." Herodias pak nevražila na něho a chtěla ho zabíti, ale nemohla, ježto Herodes bál se Jana věda, že to je muž spravedlivý a svatý; i chránil ho a mnoho činil vyslechnuv jej. Přišel však den příhodný: Herodes učinil v den svých narozenin hostinu[104]) svým velmožům a tisícníkům i předním mužům galilejským. Když pak tam vešla dcera právě té Herodiady a tančila a se zalíbila Herodovi i těm, kteří s ním stolovali, král řekl dívce: „Požádej mě, zač chceš, a dám tobě." A přisáhl jí: „Začkoli požádáš, dám tobě, byť to byla polovice mého království." Ona pak vyšla a řekla matce své: „Zač mám žádati?" A ta pravila: „Za hlavu Jana Křtitele." I vrátila se s chvatem ke králi a prosila ho řkouc: „Chci, abys mi dal ihned na míse hlavu Janovu . . ." I zarmoutil se král. Pro přísahu svoji však a pro spoluhodovníky nechtěl ji oslyšeti, ale poslav vojína životní stráže, rozkázal přinésti hlavu Křtitelovu. Vojín tedy sťal jej v žaláři a přinesl hlavu jeho na míse a dal ji dívce, dívka pak dala ji matce své.

Uslyševše to učedníci Janovi, přišli a vzali tělo jeho a pochovali je v hrobě; a šedše pověděli to Ježíšovi.

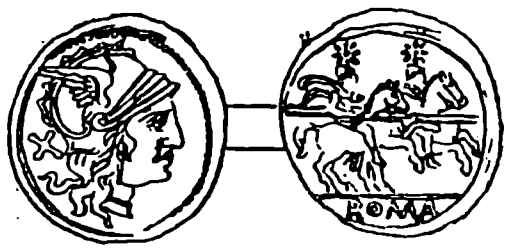
I sešli se apoštolé k Ježíšovi vracejíce se *ze svého poslání* a vypravovali mu vše, co činili a čemu učili. On pak řekl jim: „Pojďte v soukromí na místo osamělé a odpočiňte si trochu." Bylo totiž mnoho těch, kteří přicházeli a odcházeli, a oni neměli ani kdy se najísti.[105]) I vstoupili na loď a odebrali se na místo osamělé v soukromí.[106])

Ale lidé viděli je odcházeti a poznali, kam se plavili; i sběhli se tam *obešedše severní břeh jezera.* A Ježíš pozdvih oči spatřil zástup veliký
Lk 9 a pojal lítost nad nimi, že byli jako ovce bez pastýře; i přijal je a mluvil jim o království Božím a uzdravoval ty, kteří uzdravení potřebovali.
Mk 6 A když den se nachýlil, učedníci jeho přistoupivše řekli mu: „Osamělé je to místo zde, a hodina minula. Rozpusť zástupy, ať odejdou do okolních dvorců a vesnic a nakoupí sobě pokrmů." Ale Ježíš odpověděl jim:

[103]) Tuto představu vzbudily v něm výčitky svědomí.
[104]) Dějištěm této události jest Macherus, východně moře Mrtvého, kde Herodes Antipas občasně sídlil.
[105]) Proudy lidu směřovaly k Jerusalemu na svátky velikonoční; k němu zacházeli mnozí, toužíce ho viděti a slyšeti.
[106]) Dle Lk bylo tu u Betsaidy, zvané „Julias".

„Dejte vy jim jísti.“ A Filipa otázal se: „Odkud nakoupíme chlebů, aby Jan 6
pojedli tito?“ To však řekl zkoušeje ho, neboť sám věděl, co hodlá učiniti. Filip mu odpověděl: „Dvě stě denárů nestačí na chléb, aby každý něco málo dostal.“ Dí jemu jeden z učedníků jeho, totiž Ondřej, bratr Šimona Petra: „Je zde jeden pacholík, který má pět chlebů ječných a dvě ryby, ale co je to na tak mnohé?“ Tedy řekl Ježíš: „Rozkažte lidem, ať se posadí.“ Bylo pak mnoho trávy na tom místě. I posadilo se mužů počtem asi pět tisíc. Tu Ježíš vzal chleby a díky učiniv rozdal sedícím; podobně i z ryb, kolik chtěli. Když pak se nasytili, řekl učedníkům svým: „Sebeřte pozůstalé drobty, ať nezhynou.“ I sebrali a naplnili jimi dvanácte košů. Tedy ti lidé uzřevše zázrak, kterýž učinil Ježíš, pravili: „To jest jistě ten prorok, který má přijíti na svět.“ Proto Ježíš, poznav, že chtějí přijíti a chopiti ho, aby jej učinili králem, uchýlil se opět na horu sám jediný.

Když pak byl večer, učedníci jeho sestoupili k moři a vstoupivše na Mt 14
loď, plavili se do Kafarnaa. Lodička se však zmítala vlnami, neboť byl vítr protivný. O čtvrté hlídce noční ukázal se jim Ježíš jda po moři. Učedníci spatřivše ho, an jde po moři, ulekli se řkouce: „Strašidlo je to.“ A vzkřikli strachem. I promluvil k nim hned řka: „Buďte dobré mysli,

Římský denár.

já jsem to, nebojte se.“ Odpověděv pak Petr, řekl: „Pane, jsi-li to ty, rozkaž mi, ať přijdu k tobě po vodě.“ A on pravil: „Pojď.“ I sestoupil Petr z lodičky a šel po vodě k Ježíšovi. Vida však vítr silný, bál se a počav tonouti vzkřikl: „Pane, zachraň mne.“ A Ježíš hned vztáhl ruku, uchopil jej a řekl mu: „Malověrný, proč jsi pochyboval?“ A jakmile vstoupili na lodičku, přestal vítr. Ti pak, kteří byli na lodičce, přistoupili a poklonili se mu řkouce: „Vpravdě Syn Boží jsi ty.“

Přeplavivše se, přišli do krajiny Genesaretské.[107]) Muži onoho místa jej však poznali a rozeslali po veškeré té krajině; i přivedli a přinesli mu všecky choré, a ti prosili ho, aby směli dotknouti se alespoň třepení roucha jeho; a kteří se ho dotkli, byli uzdraveni.

Druhého dne lid, který stál za mořem, viděl, že tam Ježíše není, ani Jan 6
učedníků jeho. Vstoupili tedy na lodi a dostali se do Kafarnaa, hledajíce Ježíše. A nalezše ho řekli jemu: „Mistře, kdy jsi sem přišel?“

Ježíš odpověděl jim: „Vpravdě, vpravdě pravím vám: Hledáte mě ne

[107]) Úrodný kraj na západním břehu jezera Genesaretského, v severní části tohoto pobřeží mezi dnešními místy Chan-Minje a Medžel.

proto, že jste viděli divy, nýbrž že jste jedli z chlebů a nasytili se. Pracujte nikoliv o pokrm pomíjející, ale o pokrm, který zůstává k životu věčnému, který vám dá Syn člověka." I řekli jemu: „Co máme činiti, abychom konali *takové* dílo Bohu milé, *kterým bychom si zasloužili duchovní pokrm ten?*" Ježíš odpověděl jim: „To jest dílo Bohu milé, abyste věřili v toho, jehož on poslal."

Tu řekli jemu: „Které znamení tedy činíš, abychom je viděli a tobě věřili?" *Chtěli býti svědky většího nějakého zázraku, než jaké Pán dosud vykonal. Aby je však neodkázal na včerejší zázračnou událost, upozorňuji předem, že Mojžíš, živě manou po řadu let celý národ, učinil zázrak*
*Ž 77 *větší* . . . „Otcové naši jedli manu na poušti, jakož je psáno: ‚Chléb s nebe dal jim k jídlu.'" Tedy řekl jim Ježíš: „Vpravdě, vpravdě pravím vám: Nikoli Mojžíš dal vám chléb s nebe, nýbrž Otec můj dává vám pravý chléb s nebe. Neboť chléb Boží jest ten, který sestupuje s nebe a dává život světu."

I řekli mu židé: „Pane, povždy nám dávej ten chléb." A Ježíš řekl jim: „Já jsem chléb života; kdo přichází ke mně, nebude lačněti a kdo věří ve mne, nebude žízniti nikdy. Vše, co mi dává Otec, přijde ke mně, a toho, kdo ke mně přijde, nevyvrhnu ven, neboť jsem sestoupil s nebe, nikoliv abych činil vůli svou, ale vůli toho, jenž mě poslal. To pak jest vůle toho, jenž mě poslal, abych neztratil nic z toho, co mi dal, nýbrž abych to vzkřísil v den poslední. Neboť to jest vůle Otce mého, který mě poslal, aby každý, kdo vidí Syna a věří v něho, měl život věčný."

I reptali židé na něho, že řekl: „Já jsem chléb, který s nebe sestoupil," a pravili: „Není to Ježíš, syn Josefův, jehož otce i matku známe? Kterak tedy praví: ‚S nebe jsem sestoupil?'" Ježíš odpověděl jim: „Vpravdě, vpravdě pravím vám: Kdo věří ve mne, má život věčný. Já jsem chléb života. Otcové vaši jedli na poušti manu, a zemřeli. To jest chléb s nebe sestupující, aby, jí-li kdo z něho, nezemřel. Já jsem chléb živý, jenž s nebe sestoupil. Bude-li kdo jísti z chleba toho, živ bude na věky. A chléb, který já dám, tělo mé jest, které dám za život světa."

Tu hádali se židé vespolek řkouce: „Kterak může tento dáti nám tělo své k jídlu?" Proto řekl jim Ježíš: „Vpravdě, vpravdě pravím vám: Nebudete-li jísti těla Syna člověka a píti jeho krve, nebudete míti v sobě života. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný, a já ho vzkřísím v den poslední. Neboť tělo mé vskutku jest pokrm a krev má vskutku jest nápoj. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm. Jako mne poslal živý Otec a já živ jsem skrze Otce, tak i ten, kdo

požívá mne, živ bude skrze mne. Toto jest chléb, jenž s nebe sestoupil. Ne jako otcové vaši jedli na poušti manu a zemřeli — kdo jí chléb tento, živ bude na věky."

To pověděl uče v synagoze v Kafarnau.

Tu mnozí z učedníků jeho uslyševše to řekli: „Tvrdá je ta řeč; kdo ji může poslouchat?" Ale Ježíš věda sám u sebe, že učedníci na to reptají, pravil jim: „Tohle vás pohoršuje? Což teprv, až uzříte Syna člověka, an vstupuje tam, kde byl dříve? Duch jest to, jenž oživuje, tělo nic neprospívá; ta slova však, která jsem já mluvil vám, jsou duch a život."

A z učedníků jeho mnozí odešli a nechodili s ním od té doby. Řekl tedy ke dvanácti: „Chcete i vy odejíti?" Šimon Petr odpověděl mu: „Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova života věčného, a my jsme uvěřili a poznali, že ty jsi Kristus, Syn Boží."

*

Ve třetím roce veřejné činnosti své nešel Pán na svátky velikonoční do Jerusalema, ježto židé sháněli se po něm, chtějíce ho zabíti. *Odebrali se tedy* zákoníci a fariseové k němu *do Galileje, aby jej pozorovali, neshledají-li při něm něčeho, proč by jej mohli obžalovati.* Jan 7 Mt 15

Když uzřeli *jednou* některé z učedníků jeho, ani jedí chléb neumyvše si rukou, haněli je. *A hned také vytýkali to Ježíšovi* tážíce se: „Proč přestupují učedníci tvoji podání starších neumývajíce si rukou při jídle?" On pak odpověděv řekl jim: „A proč vy přestupujete přikázání Boží pro podání svoje? Neboť Bůh řekl: ‚Cti otce i matku' a ‚Kdo zlořečí otci nebo matce, ať umře.' Vy však pravíte: ‚Kdo by řekl otci nebo matce: Bohu určil jsem v oběť, co bych měl dáti tobě — *ten vyhověl již přikázání* a není jim ničím povinen.'[108]) Vy zrušili jste přikázání Boží pro podání svoje. Pokrytci, dobře prorokoval o vás Isaiáš řka: ‚Lid tento ctí mne ústy, ale srdce jejich daleko jest ode mne. Nadarmo však mne ctí, učíce naukám a stanovám lidským.'" A svolav k sobě zástupy řekl jim: „Slyšte a rozumějte: Ne, co vchází do úst, poskvrňuje člověka, nýbrž co vychází z úst, to poskvrňuje člověka." Mk 7 Mt 15 IIMž 15 IIMž 20 IIMž 21 Is 29

Tu přistoupili k němu učedníci jeho a řekli mu: „Víš-li, že fariseové, uslyševše tu řeč, se pohoršili?" On pak odpověděl: „Všeliké štípení, jehož neštípil Otec můj nebeský, bude z kořene vyvráceno. Nechte jich; slepí jsou to vůdcové slepých; vede-li však slepý slepého, padnou oba do jámy." Petr pak řekl jemu: „Vylož nám to podobenství." A on pravil: „Také vy jste ještě nechápaví? Nenahlížíte, že vše, co vchází do úst,

[108]) Uvedeno volně dle smyslu.

Pohled na město Sur (starověký Tyrus)

Město Saida (starověký Sidon).

jde do břicha a vypouští se do stoky? Co však vychází z úst, jde ze srdce, a to poskvrňuje člověka. Ze srdce zajisté vycházejí zlé myšlenky, vraždy, cizoložství, smilstva, krádeže, křivá svědectví, rouhání. To jsou věci, které poskvrňují člověka; neumytýma rukama však jísti neposkvrňuje člověka."

A vyšed odtud, odebral se do krajin tyrských a sidonských. A hle, žena kananejská,[109]) vyšedši z těch končin, volala k němu řkouc: „Smiluj se nade mnou, pane, synu Davidův! Dcera má krutě se trápí od ducha zlého." On však neodpověděl jí ani slova. I přistoupili učednící jeho a prosili ho: „Vyhov jí, neboť volá za námi." On pak odvětil: „Nejsem poslán leč k zahynulým ovcím domu israelského." Ale ona přišedši, klaněla se mu a řekla: „Pane, pomoz mi." On pak odpověděl: „Není dobré bráti chléb dětem a házeti psíkům."[110]) A ona řekla: „Ovšem, Pane. Avšak i psíci jedí z drobtů, které padají se stolu pánů jejich." Tu Ježíš řekl jí: „Ženo, veliká jest víra tvá; staň se tobě, jak žádáš." I uzdravena je dcera její od té hodiny.

Mk 7 A vyšed zase z končin tyrských, přišel skrze Sidon k moři Galilejskému krajem desítiměstským.[111]) I přivedli mu hluchoněmého a prosili ho, aby vložil na něj ruku. A on pojav jej od zástupu v soukromí, vložil prsty své v uši jeho a nasliniv prst dotkl se jazyka jeho a pohlédnuv k nebi vzdechl a řekl mu: „Efeta", to jest „Otevři se". A hned otevřely se uši jeho a rozvázal se svazek jazyka jeho, i mluvil správně. I přikázal jim Ježíš, aby nikomu o tom neříkali. Ale čím více jim přikazoval, tím více to rozhlašovali. A divili se nadmíru řkouce: „Dobře učinil všecky věci; i hluchým dává slyšeti a němým mluviti."

Mk 8 V těch dnech byl s ním opět zástup veliký, a poněvadž neměli, co by jedli, Ježíš svolav k sobě učedníky své řekl jim: „Lítost mám nad zástupem, nebo již tři dni trvají se mnou a nemají, co by jedli; a rozpustím-li je lačné do jejich domů, zemdlí na cestě, ježto někteří z nich přišli z daleka." I odpověděli mu učedníci jeho: „Odkud bude moci kdo nasytit je chleby zde v pustině?" Tu otázal se jich: „Kolik chlebů máte?" Oni pak řekli: „Sedm." I rozkázal zástupu, aby se rozložil na zemi. A vzav sedm chlebův a učiniv díky, rozlámal je a dával učedníkům svým,

---

[109]) Feničanka.

[110]) Pán užil tu obyčeje židů, kterým pohany nazývali „psi"; zmírnil však tvrdost výrazu toho zdrobněním a jistě i vlídností hlasu.

[111]) Řecky Dekapolis. Bylo to území deseti měst na východ od Jordanu položených, jen Skythopolis bylo na opačné straně Jordanu. Tato města tvořila svaz a poddána byla přímo Římanům. Náležel k nim i Damašek na severu.

aby je předkládali. I předložili je zástupu. Také měli několik rybiček. I požehnal je a řekl, aby je také předkládali. A oni jedli, nasytili se a sebrali pozůstalé drobty, sedm košíků. Bylo pak těch, kteří jedli, asi čtyři tisíce. I rozpustil je.

A vstoupiv na lodičku *plavil se na západní břeh moře Galilejského* Mt 15
a přišel do končin magedanských.[112])

Tu přistoupili k němu fariseové a saduceové, aby ho pokoušeli; i pro- Mt 16
sili ho, aby jim — *na důkaz, že jest Vykupitelem* — ukázal znamení s nebe. On pak odpověděl jim: „Když nastane večer, říkáte: ‚Bude pěkně, neboť nebe se červená'; a ráno: ‚Dnes bude nepohoda, neboť červená se nebe pošmurné.' Tvářnost nebe umíte tedy posouditi, znamení časů[113]) však poznati nedovedete? Pokolení špatné a cizoložné hledá znamení; ale nebude mu dáno leč znamení proroka Jonáše". A nechav jich odešel.

Když pak se *potom zase* plavili na druhý břeh, učedníci zapomněli vzíti s sebou chleby. I řekl jim Ježíš: „Varujte se kvasu farisejského a saducejského." Oni uvažovali mezi sebou: „To proto, že jsme nevzali chlebů." Věda pak to Ježíš, řekl: „Proč uvažujete mezi sebou, malověrní, že nemáte chlebů? Ještě máte zaslepeno srdce své? Majíce oči nevidíte? A majíce uši neslyšíte? Což se nepamatujete na pět chlebů pro pět tisíc lidí a kolik košů jste sebrali? Ani na sedm chlebů pro čtyři tisíce lidí, a kolik košíků jste sebrali? Proč tedy nechápete, že o chlebích nepravil jsem vám: ‚Varujte se kvasu farisejského a saducejského?'" Tu porozuměli, že nechtěl říci, aby se varovali kvasu chlebů, nýbrž učení fariseů a saduceů.

I přišli do Betsaidy.[114]) A přivedli k němu slepce a prosili ho, aby se ho Mk 8
dotkl. A on ujav slepce za ruku, vyvedl ho ven a nasliniv mu oči, vložil na něj ruce své a tázal se ho, zdali co vidí. I pohlédl vzhůru a řekl: „Vidím lidi jako stromy choditi." Nato vložil opět ruce na jeho oči. I prohlédl a byl uzdraven, takže viděl všecko jasně. A poslal jej domů.

Přišed pak Ježíš do krajin Caesareje Filipovy,[115]) otázal se učedníků Mt 16
svých řka: „Za koho mají lidé Syna člověka?" I řekli mu: „Jedni za

[112]) Místo „Magedan" má Mk „Dalmanuta". Byla to místa nedaleko sebe na záp. pobřeží Genesaretského jezera. Přesná poloha jejich je neznáma. Některé rukopisy mají Magdala místo Magedan.

[113]) T. j. náplň starozákonních proroctví o Vykupiteli.

[114]) Betsaida Julias byla na vých. břehu Galilejského moře u vtoku Jordanu. Julias nazvána ke cti dcery císaře Augusta.

[115]) To město, zvané prvotně „Paneas", bylo hlavním městem tetrarchie Filipa, mladšího bratra Antipova. Filip je rozšířil a ku poctě slavného Caesara pojmenoval.

Jana Křtitele, jiní za Eliáše, jiní za Jeremiáše nebo za jednoho z proroků." Dí jim Ježíš: „A za koho vy mě máte?" Odpovídaje Šimon Petr, řekl: „Ty jsi Kristus, Syn Boha živého." A Ježíš odvětiv řekl: „Blahoslavený jsi, Šimone, synu Janův,[116]) neboť tělo a krev nezjevilo toho tobě, nýbrž Otec můj, který je v nebesích. I já pravím tobě: Ty jsi Petr (t. j. skála), a na té skále vzdělám církev svou, a brány pekelné jí nepřemohou. A tobě dám klíče království nebeského: cokoli svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi; a cokoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi."

Tu přikázal přísně učedníkům svým, aby nikomu neříkali, že on je Kristus,[117]) a od té chvíle počal jim ukazovati, že musí jíti do Jerusalema a mnoho vytrpěti od starších a zákoníkův i velekněží a býti zabit a třetího dne vstáti z mrtvých. I pojal ho Petr stranou a počal mu domlouvati řka: „Odstup to od tebe, Pane, to se ti nestane." Ale Ježíš obrátiv se pravil Petrovi: „Jdi mi s očí! Pohoršením jsi mi, neboť nemáš na zřeteli věcí Božích, ale věci lidské."

Nato řekl Ježíš učedníkům svým: „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sám sebe, vezmi kříž svůj a následuj mne. Neboť kdo by chtěl život svůj zachovati, ztratí jej; kdo by však ztratil život svůj pro mne, nalezne jej. Neboť co prospěje člověku, byť celý svět získal, život věčný však ztratil?[118]) Aneb jakou dá člověk výměnu za věčný život svůj? Syn člověka zajisté přijde ve slávě Otce svého s anděly svými a tehda odplatí jednomu každému podle skutků jeho."

*

Mt 17 Po šesti dnech Ježíš pojal Petra, Jakuba a Jana, bratra jeho, a vedl je na horu vysokou[119]) v soukromí[120]) a proměnil se před nimi. I zaskvěla se tvář jeho jako slunce, a roucho jeho stalo se bílé jako sníh. A hle, ukázal se jim Mojžíš a Eliáš, rozmlouvajíce s ním.[121]) Petr pak promluviv řekl Ježíšovi: „Pane, dobře jest nám zde býti; chceš-li, udělejme tu tři stánky: tobě jeden, Mojžíšovi jeden a Eliášovi jeden." Když ještě mluvil,

[116]) Jinde jest jmenován sv. Petr „Šimon, syn Jonášův". Jména Jonáš a Jan jsou totožná.

[117]) Prozatím měli o tom pomlčeti, aby lid, který byl přesvědčen, že Vykupitel vybaví zemi z moci římské a obnoví království Davidovo, nechopil se z nedočkavosti politického radikalismu a nezpůsobil bouří.

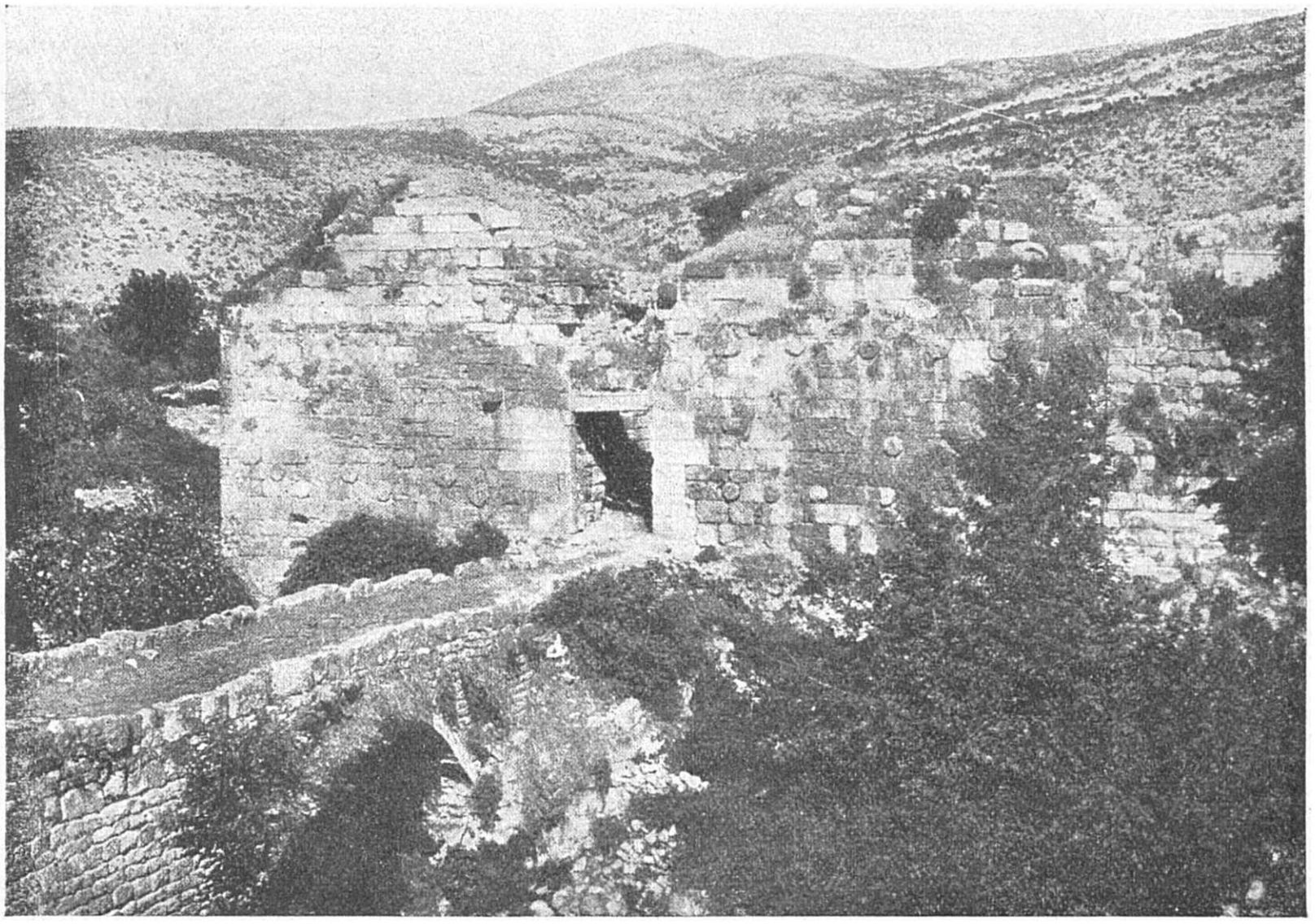
[118]) Lk doplňuje: Neboť kdo se styděti bude za mne a za slova má, za toho bude se styděti Syn člověka, když přijde ve slávě své i Otcově a svatých andělů.

[119]) Hora Tabor.

[120]) Lk vypravuje podrobněji. Apoštolé byli na hoře stiženi velikou ospalostí ale překonavše ji bděli s Kristem, až se k ránu stali svědky jeho proměnění.

[121]) Lk dodává: Mluvili o jeho smrti, kterou měl podstoupiti v Jerusalemě.

hle, oblak světlý zastínil je, a z oblaku zazněl hlas: „Tento je Syn můj milý, v němž se mi zalíbilo, toho poslouchejte!“ A učedníci uslyševše to, padli na tvář a báli se velmi. I přistoupil Ježíš a dotek se jich pravil: „Vstaňte, nebojte se!“ Pozdvihše pak oči, neviděli nikoho, leč Ježíše samotného. A když sestupovali s hory, přikázal jim Ježíš: „Nepovídejte nikomu o tom vidění, dokud Syn člověka nevstane z mrtvých.“ I podrželi tu věc u sebe, ač se ptali, co by znamenalo to „dokud nevstane z mrtvých.“ Mk 9

Zbytky hradeb (a brána) bývalé Caesareje Filipovy. Nyní Banías.

Následujícího dne přišed ke svým učedníkům,[121]) uzřel zástup veliký kolem nich a zákoníky, ani se hádají s nimi. Lid spatřiv Ježíše polekal se, a běžíce k němu vítali ho. I tázal se jich: „Oč se hádáte mezi sebou?“ A jeden muž ze zástupu přistoupil a pad před ním na kolena pravil: „Mistře, prosím tě, vzhlédni na syna mého, neboť mám jediného; je náměsíčný a zle se trápí maje ducha němého;[122]) ten, kdekoli jej

[121]) Na severozápadním úpatí hory Tabor, asi v místech dnešní vesnice Debarije.
[122]) Byl němý a stižen záchvaty epileptickými (padoucničními), jež se objevovaly s jakousi pravidelností nebo ve větší míře při změnách měsíce.

uchopí, trhá jím a vrhá jej i do ohně a do vody. Přivedl jsem ho tvým učedníkům, ale nemohli jej uzdraviti. Ježíš řekl jim: „Pokolení nevěřící a převrácené, dokavad mám býti s vámi? Dokavad mám vás trpěti? Přiveďte ho ke mně.“ I přivedli jej. A jak duch zlý spatřil Ježíše, hned zalomcoval pacholíkem a ten padl na zem a válel se a slinil. I otázal se otce jeho: „Jak dávno jest tomu, co se mu to stalo?“ On pak řekl: „Od dětství. Ale můžeš-li co, pomoz nám a měj s námi slitování.“ Ježíš řekl jemu: „Můžeš-li věřiti, všecko jest možné věřícímu.“ A on hned zvolav pravil se slzami: „Věřím, Pane, pomoz nedověře mé.“ A tu Ježíš přikázal přísně duchu nečistému řka: „Duchu zlý a němý, já rozkazuji tobě, vyjdi z něho a již do něho nevcházej.“ I vykřikl a zalomcovav jim velice, vyšel z něho. A stal se jako mrtvý, takže mnozí pravili, že zemřel. Ale Ježíš vzav jej za ruku, pozdvihl ho a on vstal. I odevzdal jej otci jeho. A všichni žasli nad velikostí božskou.

Když pak vešel do domu, učedníci jeho tázali se v soukromí: „Proč
Mt 17 nemohli jsme ho my vymítnouti?“ A on odpověděl jim: „Pro malou víru svou. Vpravdě zajisté pravím vám: Budete-li míti víru jako zrno hořčičné, řeknete této hoře: ‚Přejdi odtud tamto,‘ přejde, a nic nebude vám nemožno. Takovýhle rod však nevymítá se leč modlitbou a postem.“

Mk 9 Vyšedše odtud šli dále po Galilei *ke Kafarnau*. On pak řekl učedníkům svým: „Vy složte ve svém srdci věci tyto, neboť Syn člověka bude vydán v ruce lidské, a zabijí ho, ale třetího dne vstane z mrtvých.“ I zarmoutili se velmi, ač nerozuměli *dobře* slovům těm . . .; báli se však otázati se ho.

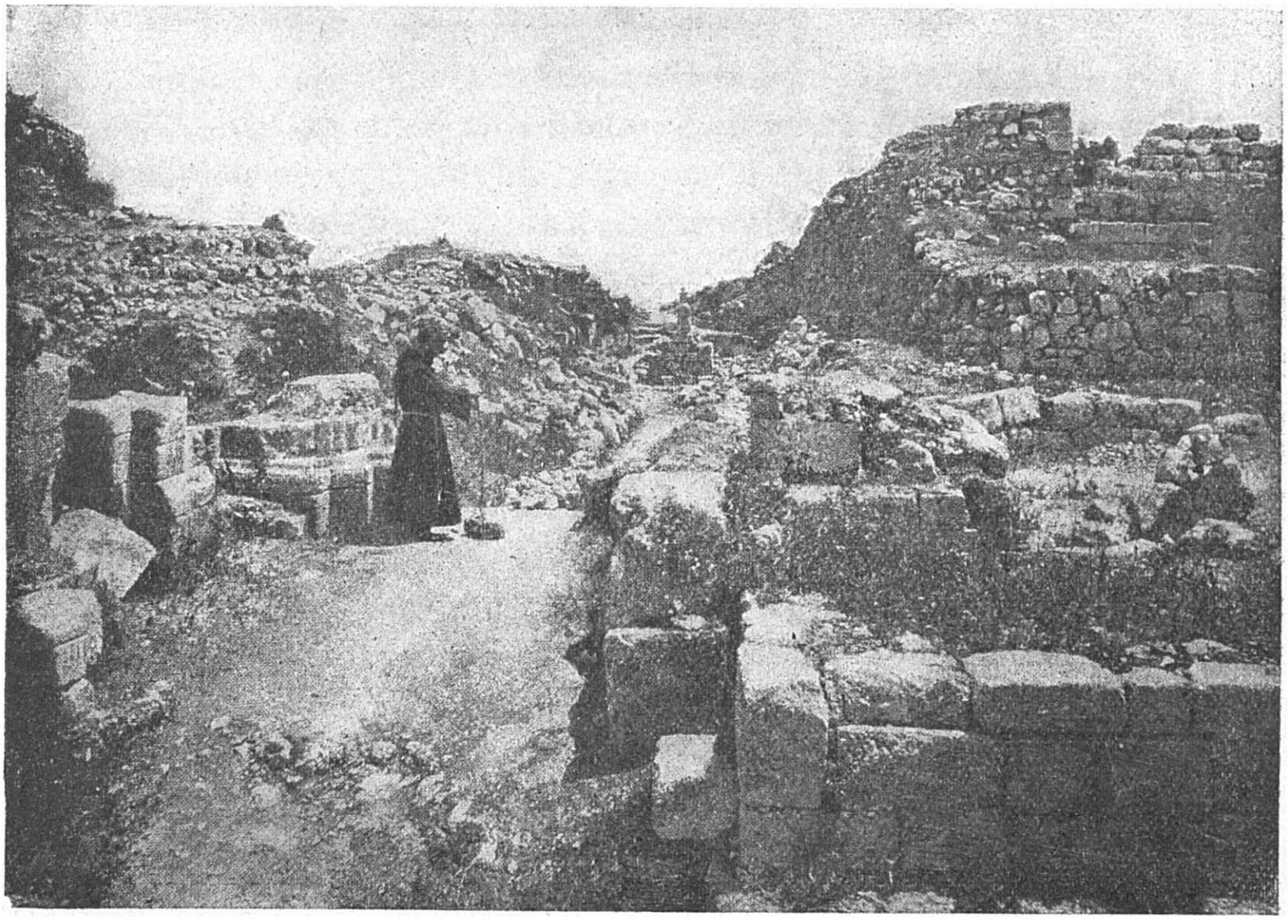
Mt 17 Když přišli do Kafarnaa, přistoupili k Petrovi výběrčí daně chrámové[123]) a řekli: „Což mistr váš neplatí daně chrámové?“ Petr odpověděl: „Platí.“ A Ježíš ho předešel otázkou: „Co se ti zdá, Šimone? Od koho berou králové pozemští clo neb daň? Od synů či od cizích?“ A on řekl: „Od cizích.“ I řekl mu Ježíš: „Synové tedy jsou svobodni. Abychom však jich nepohoršili, jdi k moři a vrhni udici a tu rybu, která se chytí nejprve, vezmi a otevra ústa její, nalezneš stater (= 4 drachmy); ten vezmi a dej jim za mne i za sebe.“

Mk 9 A když byli v domě, tázal se učedníků: „O čem jste se na cestě hádali?“ Oni však mlčeli, neboť se cestou hádali, kdo z nich jest větší. Potom
Mt 18 však *přece* přistoupili k Ježíšovi a řekli: „Kdopak je větší v království
Mk 9 nebeském?“ I posadil se a řekl jim: „Chce-li kdo býti první, buď ze

[123]) Daň na potřeby chrámové (2drachmy) povinen byl platiti každý Israelita od 20. roku svého věku.

všech posledním a služebníkem všech.“ A zavolav k sobě pachole, po- Mt 18.
stavil je uprostřed nich a objav je řekl: „Vpravdě pravím vám: Neobrátíte-li se a nebudete-li jako dítky, nevejdete do království nebeského. Kdo se tedy poníží jako pachole toto, ten jest větší v království nebeském. A kdo přijme jedno pachole takové pro jméno mé, mě přijímá, a kdo mne přijme, přijímá toho, jenž mne poslal.

Kdo by však pohoršil jednoho z maličkých těchto, kteří ve mne věří,

Zříceniny na vrcholu hory Tabor.

tomu bylo by lépe, aby kámen mlýnský zavěšen byl na hrdlo jeho a on pohroužen byl do hlubokosti mořské.

Běda světu pro pohoršení! Je sice nutno, aby přicházela pohoršení,[124]) ale běda člověku, skrze něhož pohoršení přichází. Pohoršuje-li tě ruka tvá neb noha tvá, utni ji a vrz od sebe; lépe jest tobě vejíti do života bezrukému nebo kulhavému, než abys, maje obě ruce neb obě nohy, uvržen byl do ohně věčného. A pohoršuje-li tě oko tvé, vylup je a vrz od

[124]) Bůh připouští pohoršení a jiné hříchy, nechtěje bráti člověku svobodu vůle ani tehdy, když jí zneužívá.

sebe; lépe jest tobě jednookému vejíti do života, než abys maje obě oči uvržen byl do pekelného ohně.[125])

Hleďte, abyste nepohrdali žádným z těchto maličkých:[126]) neboť pravím vám, že andělé jejich stále patří na tvář Otce mého, který je v nebesích. Přišelť Syn člověka, aby spasil, co zahynulo.

Zhřešil-li proti tobě bratr tvůj, jdi a pokárej ho mezi čtyřma očima. Poslechne-li tě, získal jsi bratra svého; pakli neposlechne, přiber si
*V Mž 19 ještě jednoho nebo dva, aby ústy dvou nebo tří svědků věc byla zjištěna. Nebude-li jich dbáti, pověz církvi; neposlechne-li však ani církve, budiž tobě jako pohan a celník. Vpravdě pravím vám: Cokoli svážete na zemi, bude svázáno na nebi, a cokoli rozvážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi.

Opět pravím vám: Sjednotí-li se dva z vás na zemi o kterékoli věci, za kterou by prosili, stane se jim to od Otce mého, který je v nebesích. Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já mezi nimi."

Tu přistoupil k němu Petr a řekl: „Pane, kolikrát mám odpustiti bratru svému, zhřeší-li proti mně? Až do sedmikráte?" Dí jemu Ježíš: „Nepravím tobě, až do sedmikráte', nýbrž až do sedmdesáti sedmkráte.[127])

Podobno jest totiž království nebeské králi, který chtěl účtovati se služebníky svými. A když počal účtovati, přivedli mu jednoho, který mu byl dlužen deset tisíc hřiven. Když pak neměl čím zaplatit, rozkázal jej pán jeho prodati, též manželku jeho i dítky a vše, co měl. Pad tedy služebník ten před ním, prosil ho řka: ‚Poshověj mi, a všecko zaplatím tobě.' I slitoval se pán nad služebníkem oním, propustil ho a dluh mu odpustil. Vyšed pak služebník ten, nalezl jednoho ze svých spolusložebníků, který mu byl dlužen sto denárů.[128]) I chopil se ho a rdousil ho řka: ‚Zaplať, cos dlužen.' Pad tedy spolusložebník jeho před ním, prosil ho řka: ‚Poshověj mi, a všecko zaplatím tobě.' Ale on nechtěl, nýbrž odešed, dal jej do žaláře, dokud by nezaplatil dluhu. Uzřevše pak spolusložebníci, co se událo, zarmoutili se velmi a přišedše, pověděli pánu svému vše, co se stalo. Tu povolal ho pán jeho a řekl mu: ‚Služebníku nešlechetný, všechen dluh odpustil jsem tobě, poněvadž jsi mě prosil; neměl jsi tedy také ty slitovati se nad spolusložebníkem svým, jako i já slitoval jsem se nad

[125]) Mk dodává: kde červ jejich neumírá a oheň nehasne.
[126]) Tím totiž, že byste je zanedbávali, jako by na nich nezáleželo, a tak zavinili jejich zkázu.
[127]) T. j. vždycky, po každé.
[128]) Denár (stříbrný) vážil 3·9 g; při dnešní ceně stříbra by měl ceny 1·95 Kč.

tebou?' I rozhněval se pán jeho a dal jej mučitelům, dokud by nezaplatil všeho dluhu.

Tak i Otec můj nebeský učiní vám, neodpustíte-li jeden každý bratru svému ze srdcí svých."

I promluvil k němu Jan a řekl: „Mistře, viděli jsme kohosi, jenž s námi Mk 9
nechodí, an ve jménu tvém vymítá duchy zlé; i bránili jsme mu." Ježíš pak řekl: „Nebraňte mu, neboť není nikoho, jenž by činil divy ve jménu mém a mohl snadno zle mluviti o mně. Kdo není proti vám, je pro vás."

*

Byla pak blízko slavnost židovská, stánků. I řekli mu bratři[129]) jeho: Jan 7
„Odebeř se odtud a jdi do Judska, aby tam také viděli tvé skutky; vždyť nikdo nečiní nic skrytě, chce-li býti najevě. Činíš-li tyto věci, zjev se světu." Neměli totiž pravé víry v něho ani bratři jeho. Ježíš řekl jim: „Čas můj ještě nepřišel, ale čas váš je vždycky pohotově. Vás nemůže svět nenáviděti, mne však nenávidí, neboť já vydávám o něm svědectví, že skutky jeho jsou zlé." A zůstal v Galilei."

Když však bratři jeho odešli, tehdy ubíral se i on na slavnost, ale nikoli zjevně, nýbrž jako ve skrytě.

Překročiv hranice Samařska poslal před sebou posly, a ti odešedše vešli Lk 9
do jedné vesnice, aby mu tam připravili *pohostinství.* Ale nechtěli ho přijati, poněvadž se bral do Jerusalema.[130]) Tu pravili učedníci jeho Jakub a Jan: „Pane, chceš, abychom řekli, by oheň sestoupil s nebe a je zahubil?" Ale on obrátiv se, pokáral je řka: „Nevíte, čího ducha jste. Syn člověka nepřišel duše zahubit, ale spasit." *A vrátil se do Galileje, aby nastoupil odtud cestu do Jerusalema jinudy: údolím jordanským přes Skythopoli.*

Na této cestě, *ještě na půdě galilejské,* přistoupil k němu kdosi a pravil: „Budu tě následovati, kamkoli půjdeš." Ježíš řekl jemu: „Lišky mají doupata a ptáci nebeští hnízda, ale Syn člověka nemá, kde by hlavu položil." K jinému však pravil: „Pojď za mnou." On pak řekl: „Pane, dovol mi prve odejíti a pochovati otce mého." A Ježíš pravil: „Nech, ať mrtví pochovávají své mrtvé, ty však jdi a zvěstuj království Boží." I řekl jiný: „Budu tě následovati, Pane, dříve však mi dovol rozloučiti se s těmi, kteří jsou v domě mém." A Ježíš řekl k němu: „Nikdo, jenž položil ruku svou ke pluhu a ohlíží se nazpět, není způsobilý ke království Božímu."

---

[129]) Ve významu „příbuzní".

[130]) Samaritáni uznávali horu Garizim za místo, kde mají býti Bohu oběti přinášeny.

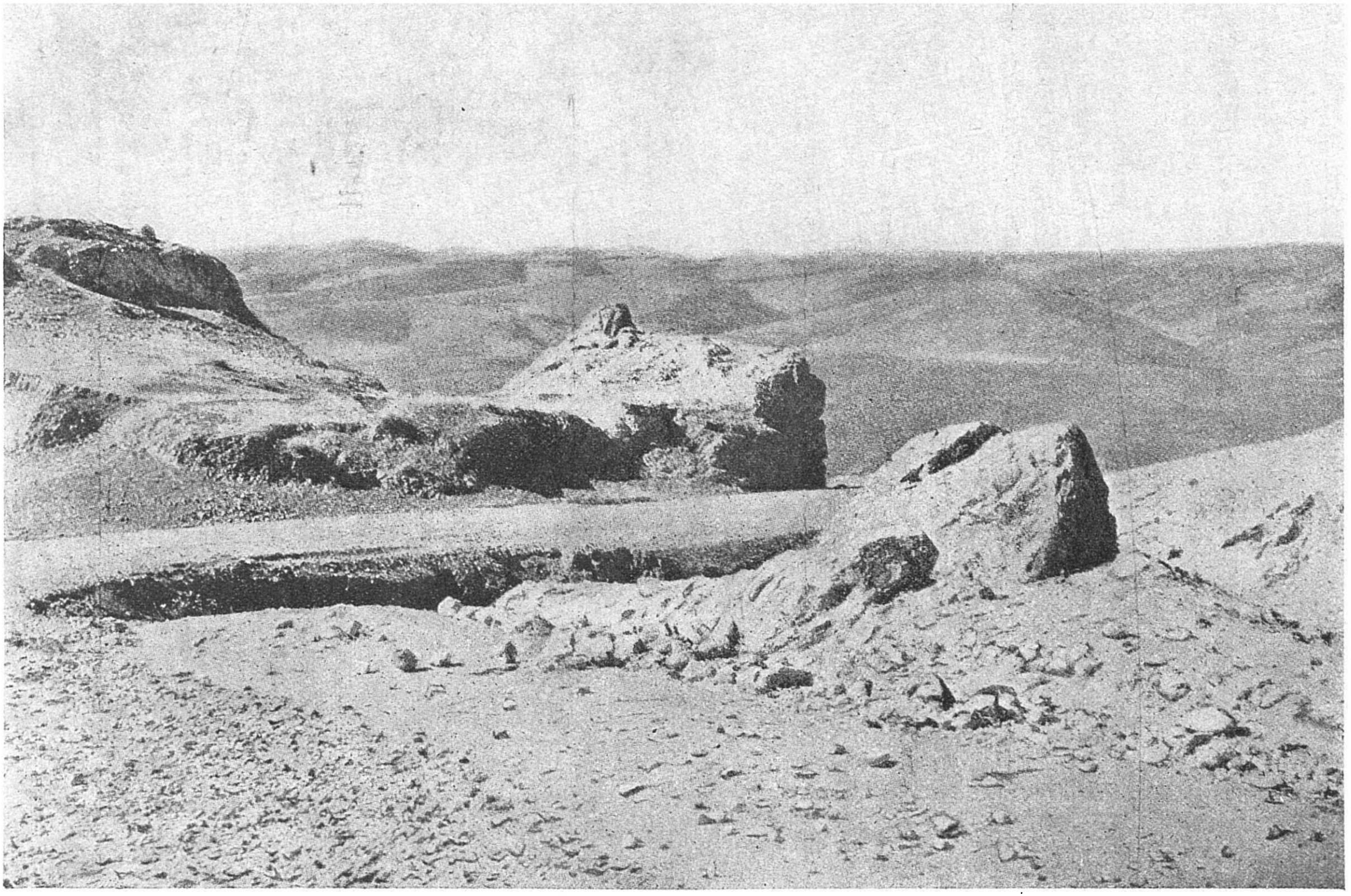
Lk 10 Nato vyvolil ještě jiných sedmdesát dva a poslal je po dvou před sebou do každého města i místa, kam hodlal sám přijíti. I pravil k nim: „Jděte; hle, já posílám vás jako ovce mezi vlky. Nenoste s sebou měšce, ani mošny, ani obuvi, a nikoho na cestě nepozdravujte.[131]) Kdo vás slyší, mne slyší, a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá; kdo však mnou pohrdá, pohrdá tím, jenž mě poslal."

Navrátilo se pak těch sedmdesát dva s radostí řkouce: „Pane, také zlí duchové se nám poddávají ve jménu tvém." I pravil jim: „Hle, dal jsem vám moc šlapati na hady, na štíry a na veškerou sílu nepřítele, a nic vám neuškodí. Avšak z toho se neradujte, že duchové se vám poddávají, ale radujte se, že jména vaše zapsána jsou v nebesích."

Mt 11 V tom čase promluviv Ježíš řekl: „Velebím tebe, Otče, Pane nebe i země, že jsi skryl tyto věci před moudrými a opatrnými a zjevil jsi je nedospělým; ano, Otče, že tak se tobě zalíbilo. Pojďte ke mně všichni, kteří se lopotíte a jste obtíženi, a já vás občerstvím. Vezměte jho mé na sebe a učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem: a naleznete pokoj duším svým, neboť jho mé je sladké a břímě mé jest
Lk 10 lehké." A obrátiv se k učedníkům svým pravil: „Blahoslavené oči, které vidí, co vy vidíte. Neboť pravím vám, že mnozí proroci a králové přáli si viděti, co vy vidíte, a neviděli, a slyšeti, co vy slyšíte, a neslyšeli."

A hle, jeden zákoník vstal, aby ho pokoušel; i řekl: „Mistře, co musím učinit, abych obdržel život věčný?" On pak řekl jemu: „Co je psáno
*V Mž 6 v zákoně? Kterak tam čteš?" A on odpověděl: „Milovati budeš Pána
*III Mž 19 Boha svého z celého srdce, z celé duše, ze vší síly i ze vší mysli, a bližního svého jako sebe samého." I řekl jemu: „Dobře jsi odpověděl; to čiň a živ budeš." Ale on chtěje se ospravedlniti, *(aby se nezdálo, že se tázal bez příčiny)*, řekl k Ježíšovi: „A kdo jest můj bližní?" I ujal se Ježíš slova a *na přikladě vyložil, že každý člověk jest náš bližní.* Řekl: „Člověk jeden šel z Jerusalema do Jericha a upadl mezi lotry, kteří ho nejen oloupili, nýbrž i zranili, a odešli polomrtva ho nechavše. I přihodilo se, že kněz jeden šel tou cestou a uzřev jej pominul. Podobně i levita přibyv k tomu místu a uzřev jej pominul. Samaritán však jeden konaje *tudy* cestu přišel k němu a spatřiv ho pohnul se milosrdenstvím. I přistoupil k němu a ovázal jeho rány, naliv na ně oleje a vína; potom jej vložil na svého soumara, dopravil ho do hospody a měl o něj péči. A druhého dne vyňav dva denáry dal je hos-

[131]) Tím doporučuje jim spěch a horlivost. Bylo totiž zvykem příliš obšírné pozdravování.

Dějiště podobenství o milosrdném Šamaritánu.

podskému a řekl: ‚Měj o něj péči, a co nad to vynaložíš, já ti nahradím, až se budu vraceti.'"

A obrátiv se Pán k zákonikovi tázal se: „Kdo z těch tří zdá se tobě, že byl bližním tomu, jenž upadl mezi lotry?" A on řekl: „Ten, jenž mu prokázal milosrdenství." I řekl mu Ježíš: „Jdi, a čiň i ty podobně."

Když pak se brali cestou, vešel do městečka Betanie, a žena jedna, jménem Marta, přijala jej do domu svého. A ta měla sestru, jménem Marii, která posadivši se k nohám Páně poslouchala slova jeho. Ale Marta zabírala se hojnou obsluhou; přistoupivši pak k němu pravila: „Pane, nedbáš toho, že sestra má nechala mě samu sloužiti? Řekni jí tedy, ať mi pomůže." Ježíš však odpověděl: „Marto, Marto, pečlivá jsi a znepokojuješ se ve mnoha věcech, ale jednoho jest zapotřebí. Maria nejlepší stránku vyvolila, která nebude odňata od ní."

*

Jan 7 O slavnosti stánků hledali ho židé, a bylo mnoho šepotu o něm v zástupu, neboť jedni říkali: „Dobrý jest," jiní však pravili: „Nikoli; svádí lid." Ale nikdo nemluvil o něm zjevně pro strach před židy.

Když pak byla již slavnost v polovici, Ježíš vešel do chrámu a učil. I divili se židé řkouce: „Kterak tento zná Písma, neučiv se?"[132]) Ježíš odpověděl jim: „Moje učení není mé, ale toho, jenž mě poslal. Bude-li kdo chtít vůli jeho činiti, pozná, je-li to učení z Boha, či mluvím-li já sám od sebe."

Tu řekli někteří z Jerusalemských: „Není to ten, jehož chtějí usmrtit? A hle, mluví zjevně, a nic mu neříkají. Zdaž opravdu poznali náčelníci, že tento je Kristus? Ale o tomto víme, odkud jest; o Kristu však, až přijde, nikdo nebude věděti, odkud jest."[133])

Ze zástupu však mnozí uvěřili v něho a pravili: „Bude Kristus, až přijde, činiti více zázraků, než tento činí?"

Fariseové slyšeli zástup šeptati o něm ty věci; i poslali — *dorozuměvše se s velekněžími* — služebníky, aby ho jali. Ježíš tedy řekl jim: „Ještě krátký čas jsem s vámi, a odejdu k tomu, jenž mě poslal." I řekli židé: „Kam hodlá jíti? Jaká je to řeč, kterou promluvil?"

V poslední a to veliký den slavnosti Ježíš stál *ve chrámě* a volal hlasitě: „Žízní-li kdo, pojď ke mně a pij!"[134])

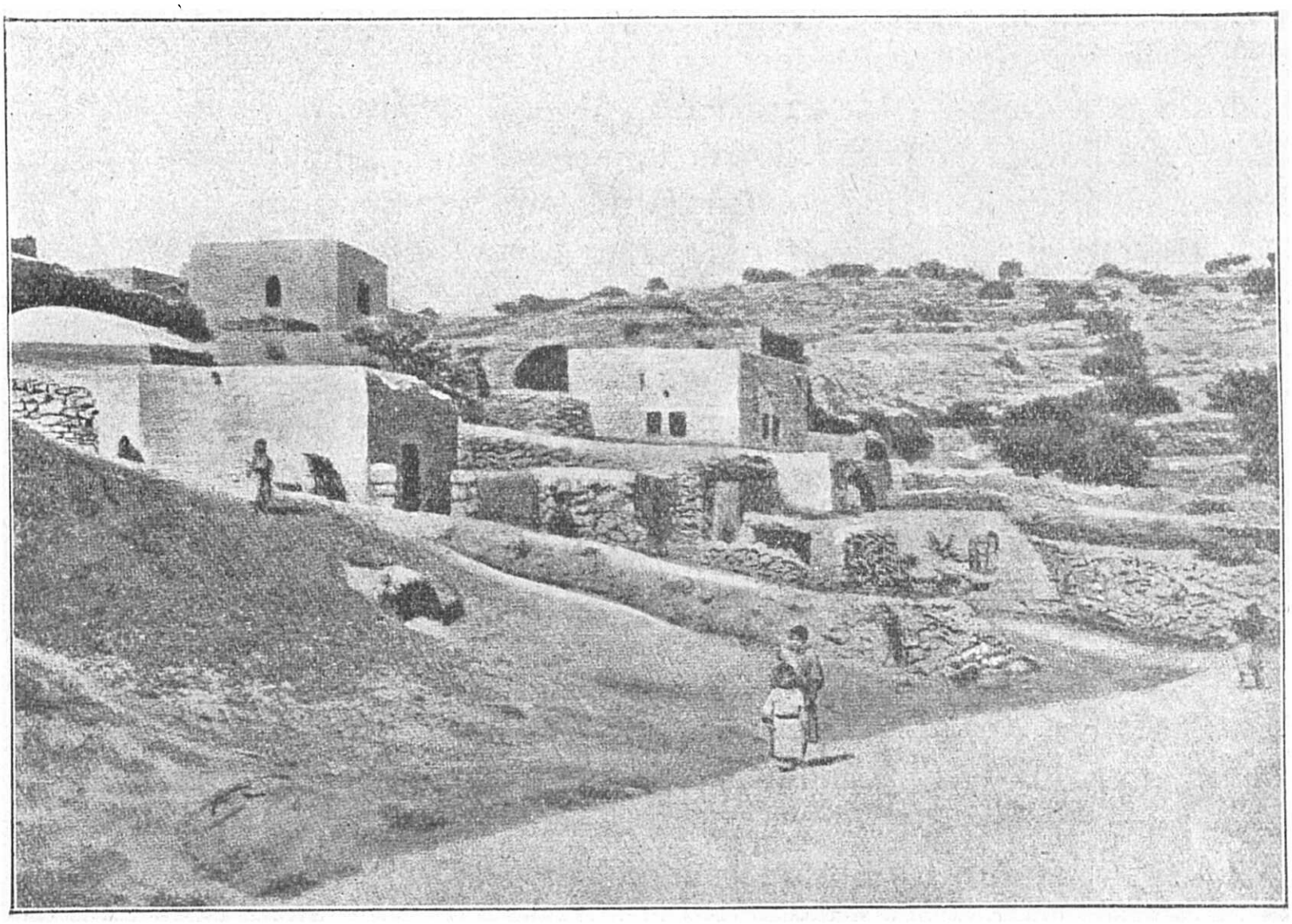
[132]) T. j. nechodiv do škol rabínských.

[133]) Mínění vzniklé neporozuměním místům prorockým o nadpřirozeném původu a božské přirozenosti Mesiášově.

[134]) Na památku, že Bůh na poušti dal židům vodu ze skály, nabíral kněz o těchto svátcích každého dne ráno ve studnici Siloe vody do zlaté nádoby a nesl ji ve slavném průvodu k oltáři zápalů, kde ji vyléval za hlaholu hudby, za zpěvu a volání „hosana" i „aleluja" z hrdel tisíců. Při této příležitosti pronesl Pán ta slova.

Tu někteří ze zástupu, uslyševše řeči jeho, pravili: „To je vpravdě onen prorok, *o němž psal Mojžíš.*“[135]) Jiní pravili: „To je Kristus.“ Někteří však namítali: „Což z Galileje přijde Kristus? Nepraví Písmo, že Kristus přijde z potomstva Davidova a z vesnice Betlema?“ A tak povstala v zástupu roztržka pro něho. *Mich 5

Vrátili se tedy služebníci k velekněžím a fariseům. I řekli jim tito: „Proč jste ho nepřivedli?“ Služebníci odpověděli: „Nikdy člověk nemluvil tak jako člověk tento.“ Tu odpověděli jim fariseové: „Což jste

Betanie.

i vy svedeni? Uvěřil v něho kdo z náčelníků nebo z fariseů? Ale jen zástup tento, který nezná zákona — prokleti jsou.“[136]) Řekl k nim Nikodém, ten, jenž k němu kdysi přišel v noci, který byl jedním z nich: „Odsuzuje zákon náš člověka, dokud ho neslyší a nepozná, co činí?“ Odpověděli jemu: „Což jsi i ty z Galileje? Zpytuj Písma a viz, že z Galileje prorok nepovstává.“ I odešli každý do domu svého, Ježíš pak odebral se na horu Olivetskou. *V Mž 17, 19 Jan 8

[135]) Viz poznámku 26. na str. 318.
[136]) Naše (v hrubší formě vyjadřovací): „Zatracení . . .!“

Ráno přišel zase do chrámu, a veškeren lid přicházel k němu. I posadil se a učil je.

Tu přivedli k němu zákoníci a fariseové ženu dopadenou v cizoložství a postavivše ji uprostřed, řekli jemu: „Mistře, tato žena byla dopadena
*III Mž 20 v cizoložství při činu samém; v zákoně pak Mojžíš nám přikázal takové
*V Mž 22 kamenovati. Co tedy pravíš ty?“ To pak řekli pokoušejíce ho, aby jej mohli obžalovati. Ale Ježíš shýbnuv se, psal prstem na zemi. Když ne-
*V Mž 17 přestávali se ho tázati, zvedl se a pravil: „Kdo z vás je bez hříchu, hoď první na ni kámen.“ A opět shýbnuv se, psal na zemi. Oni však uslyševše to, odcházeli jeden po druhém počavše od starších, a zůstal sám Ježíš a žena — — I pozvedl se Ježíš a řekl jí: „Ženo, kde jsou ti, kteří žalovali na tebe? Nikdo tě neodsoudil?“ A ona řekla: „Nikdo, Pane.“ Ježíš pak řekl jí: „Ani já tě neodsoudím. Jdi a již nehřeš.“
*Jes 49 Ježíš mluvil k nim opět řka: „Já jsem světlo světa; kdo mě následuje, nebude choditi ve tmě, ale bude míti světlo života.“ A těm z nich, kteří uvěřili v něho, řekl: „Zůstanete-li v mém slově, budete vskutku učedníky mými a poznáte pravdu, a pravda vás osvobodí.“ Odpověděli mu:[137]) „My jsme potomstvem Abrahamovým a nikdy jsme nikomu nesloužili; kterak ty pravíš: ‚Svobodni budete?‘“ Ježíš odpověděl jim: „Vpravdě, vpravdě pravím vám: Každý, kdo páše hřích, je služebníkem hříchu. Vím, že jste potomstvem Abrahamovým, ale chcete mě zabíti, neboť slovo mé nemá místa ve vás. Já mluvím, co jsem viděl u Otce mého, a vy činíte, co jste viděli u otce vašeho.“ Odpověděli jemu: „Otcem naším jest Abraham.“ Řekl jim Ježíš: „Jste-li synové Abrahama, skutky Abrahamovy čiňte. Ale nyní zamýšlíte usmrtit mě, který jsem vám mluvil pravdu, již jsem slyšel od Boha; toho Abraham nečinil. Vy činíte skutky otce svého . . .“ I řekli jemu: „My jsme se nezrodili z cizoložství. Máme jednoho Otce, Boha.“ Ježíš tedy řekl jim: „Kdyby vaším otcem byl Bůh, milovali byste mě. Vždyť nepřišel jsem sám od sebe, nýbrž on mě poslal. Vy jste z otce ďábla a chcete činit žádosti otce svého. On byl vrahem od počátku a nestál v pravdě, neboť pravdy není v něm. Když mluví lež, z vlastního mluví, neboť je lhář a otec lži. Poněvadž však já mluvím pravdu, nevěříte mi. Kdo z vás bude mne viniti z hříchu? Jestliže pravdu mluvím vám, proč mi nevěříte? Kdo z Boha jest, slova Boží slyší; proto vy neslyšíte, že z Boha nejste.“

Židé odpověděli jemu: „Nepravíme my dobře, že Samaritán jsi a zlého ducha máš?“ Ježíš odpověděl: „Já zlého ducha nemám, ale

[137]) Za sebe i za ty, kteří v něho neuvěřili.

ctím Otce svého, a vy mě zneuctíváte. Já však nehledám slávy své; jestiť, kdo ji hledá a soudí. Vpravdě, vpravdě pravím vám: Bude-li kdo zachovávati slovo mé, neumře na věky." I řekli mu židé: „Nyní jsme poznali, že zlého ducha máš. Abraham umřel i proroci, a ty pravíš: ‚Bude-li kdo zachovávati slovo mé, nezemře na věky.' Zda jsi ty větší než otec náš Abraham, který zemřel? Také proroci zemřeli. Kým činíš sebe sama?" Ježíš odpověděl: „Oslavuji-li se já sám, sláva má nic není. Je to Otec můj, jenž mne oslavuje, o němž vy pravíte, že jest Bohem vaším. A přece nepoznali jste ho, ale já ho znám, a řeknu-li, že ho neznám, budu podoben vám — lhář. Avšak znám jej a slovo jeho zachovávám. Abraham, otec váš, zaplesal, když mu dáno bylo zaslíbení o mně: I viděl[138]) den můj a radoval se."

Tu řekli židé: „Padesáte roků ti ještě není, a Abrahama jsi viděl?" Ježíš řekl jim: „Vpravdě, vpravdě pravím vám: Prve než Abraham byl, jsem já." I chápali se kamení, aby házeli na něho. Ale Ježíš se skryl a vyšel z chrámu.

V sobotu po slavnosti stánků jda mimo *stavby chrámové* uzřel člověka Jan 9
slepého od narození. I tázali se ho učedníci jeho: „Mistře, kdo zhřešil, tento, či rodiče jeho, že se slepý narodil?" Ježíš odpověděl: „Ani tento nezhřešil, ani jeho rodiče, ale *proto se slepým narodil,* aby *uzdravením jeho* zjevily se na něm skutky Boží." To pověděv plivnul na zem a udělav ze sliny bláto, pomazal mu oči a řekl: „Jdi, umyj se v rybníce Siloe." I odešel a umyl se, a vrátil se do chrámu vida.

Proto sousedé a ti, kteří jej dříve vídali, řekli: „Není to ten, jenž sedával a žebral?" Někteří pravili: „Je to on." Jiní řekli: „Nikoliv, ale je mu podoben." On však pravil: „Já jsem to." Tedy řekli jemu: „Kterak se otevřely tvoje oči?" On odpověděl: „Ten člověk, který slove Ježíš, udělal bláto, pomazal mi oči a řekl mi: ‚Jdi k rybníku Siloe a umyj se.' Já šel a umyv se vidím." I řekli jemu: „Kde jest on?" Pravil: „Nevím."

Tedy přivedli ho k fariseům, a ti také tázali se ho, kterak prohlédl. On pak řekl jim: „Bláto položil mi na oči, i umyl jsem se a vidím." Tu řekli někteří z nich: „Není tento člověk od Boha, neboť nešetří soboty." Jiní však pravili: „Kterak může člověk hříšný činiti takové zázraky?" A byla roztržka mezi nimi. Pravili tedy opět slepému: „Co ty pravíš o něm, protože ti otevřel oči?" On pak řekl: „Je to prorok." I nevěřili židé, že byl slepý, a povolali rodiče jeho a tázali se jich:

[138]) Duše Abrahamova v předpeklí zvěděla o příchodu Vykupitele na svět.

„Je tohle váš syn? A byl od narození slepý? Jak to, že nyní vidí?“ Rodiče jeho odpověděli jim: „Víme, že je to náš syn a že se narodil slepý, ale jak se stalo, že nyní vidí, a kdo mu otevřel oči, my nevíme; jeho se ptejte; má léta, ať sám mluví o sobě.“ To řekli rodiče jeho, poněvadž se báli velerady, neboť již se byli židé usnesli, aby každý, kdo vyzná ho jako Krista (Vykupitele), byl vyobcován. Proto řekli rodiče jeho: „Má léta, jeho se ptejte.“ Opět tedy řekli fariseové tomu, jenž býval slepý: „Vzdej chválu Bohu! My víme, že ten člověk je hříšník.“ On řekl jim: „Je-li hříšník, nevím; jedno však vím, že jsem byl slepý a nyní vidím.“ I tázali se: „Co ti učinil? Kterak otevřel ti oči?“ Odpověděl jim: „Už jsem vám to pověděl. Proč to chcete slyšeti znova? Chcete i vy býti učedníky jeho?“ A oni spílali mu a řekli: „Ty jsi učedníkem jeho, my jsme učedníci Mojžíšovi. My víme, že Mojžíšovi mluvil Bůh, o tomto však nevíme, odkud jest.“ On pak odpověděl jim: „To je věru divná věc, že vy nevíte, odkud jest, a otevřel mi oči. Víme, že hříšníků Bůh neslyší, ale je-li kdo bohabojný a činí vůli jeho, toho slyší. Od věků nebylo slýcháno, že by byl kdo otevřel oči slepému od narození. Kdyby tento nebyl od Boha, nic by nemohl činiti.“ Odpověděli mu: „Všecek jsi se v hříchu narodil a nás poučuješ?“ I vyvrhli ho ven.

Ježíš naleznuv jej tázal se: „Věříš v Syna Božího?“ On odpověděl: „Kdo je to, Pane, abych v něho věřil?“ A Ježíš řekl jemu: „I vidíš ho, a ten jest to, jenž s tebou mluví.“ On pak řekl: „Věřím, Pane.“ A pad před ním klaněl se mu.

I řekl Ježíš: „Já jsem přišel na tento svět k soudu, aby ti, kteří nevidí, viděli, a kteří vidí, slepými se stali.“ I uslyšeli to někteří z fariseů a řekli jemu: „Jsme snad také my slepí?“ Ježíš řekl jim: „Kdybyste byli slepí, neměli byste hříchu; nyní však pravíte ‚Vidíme:‘ — hřích váš zůstává.

Jan 10 Vpravdě, vpravdě pravím vám: Kdo nevchází dveřmi do ovčince, nýbrž odjinud vstupuje, ten je zloděj a lotr. Kdo však vchází dveřmi, jest pastýř ovcí. Tomu vrátný otvírá, a ovce slyší hlas jeho, a on své ovce volá jménem a vyvádí je. A když své ovce vypustí, jde před nimi, a ovce ho následují, neboť znají hlas jeho. Cizího však nenásledují, ale utíkají od něho.“

Toto podobenství pověděl jim Ježíš, ale oni neporozuměli.

Řekl jim tedy opět: „Já jsem pastýř dobrý. Dobrý pastýř dává život za ovce své. Nájemník však, totiž ten, kdo není pravý pastýř, jehož nejsou ovce vlastní, vida blížiti se vlka, opouští ovce a utíká; a vlk

lapá a rozhání ovce. Nájemník pak utíká, poněvadž jest nájemník a nezáleží mu na ovcích. Já jsem pastýř dobrý a znám ovce své, a ony znají mne. Jako mě zná Otec, i já znám Otce a život svůj dávám za ovce své. Mám ještě jiné ovce, které nejsou z tohoto ovčince; i ty musím přivésti, a hlas můj slyšeti budou, a bude jeden ovčinec a jeden pastýř."

Pro tyto řeči povstala opět roztržka mezi židy. Mnozí z nich pravili:

Vodní nádržka Siloe. Nynější stav.

„Má ducha zlého a blázní; proč ho posloucháte?" Jiní namítali: „To nejsou slova posedlého. Může duch zlý otevříti oči slepých?"

*

I stalo se, když se na jednom místě[139]) modlil, že jak přestal, řekl mu jeden z učedníků jeho: „Pane, nauč nás modliti se, jakož i Jan naučil učedníky své." Lk 11

A on řekl jim: „Když se modlíte, rcete: Otče, posvěť se jméno tvé. Přijď království tvé. Chléb náš vezdejší dej nám dnes. A odpusť nám naše hříchy, neboť i my odpouštíme každému vinníku našemu. A neuvoď nás v pokušení."

[139]) Bylo to v okolí jerusalemském; dle podání na hoře Olivetské.

Potom řekl jim: „Někdo z vás bude míti přítele. Ten přijde k němu o půlnoci a řekne mu: ‚Příteli, půjč mi tři chleby, neboť známý můj přišel z cesty ke mně, a já nemám, co bych mu předložil.' Druhý mu však bude z vnitřka odpovídati: ‚Nečiň mi obtíže; dveře jsou již zavřeny a dítky mé jsou se mnou na loži; nemohu vstáti a dáti tobě!' Ale nepřestane-li on tlouci, pravím vám: Ačkoli nevyhoví mu proto, že jest přítelem jeho, přece pro neodbytnost jeho zvedne se a dá mu, kolik potřebuje.

I já pravím vám: Proste, a bude vám dáno, hledejte, a naleznete, tlucte, a bude vám otevřeno — —"

Když pak se bral dále po Judsku, připojili se k němu zástupové a mezi nimi též fariseové a zákonici, kteří přišli z Jerusalema.

I vymítal ducha zlého,[140]) a ten byl němý. A když vyvrhl ducha zlého, němý mluvil; i podivili se zástupové. Někteří z nich však[141]) řekli: „Beelzebubem, knížetem duchů zlých, vymítá zlé duchy." A jiní pokoušejíce ho, žádali na něm znamení s nebe. Ale on znaje myšlení jejich řekl jim: „Každé království proti sobě rozdělené zpustne, a dům na dům padne. Je-li tedy také satan proti sobě rozdělen, kterak obstojí království jeho? Neboť pravíte, že já Beelzebubem vymítám duchy zlé. A vymítám-li já duchy zlé Beelzebubem, kým vymítají je synové vaši? Protož oni budou soudci vašimi. Vymítám-li však prstem Božím duchy zlé, tož přišlo k vám království Boží. Když silák, jsa ozbrojen, hlídá dvoru svého, v pokoji jest majetek jeho. Když však silnější než on přijda, přemůže ho, odejme veškerou jeho zbroj, na niž spoléhal, a rozdělí kořist jeho. Kdo není se mnou, proti mně jest, a kdo neshromažďuje se mnou, rozptyluje.

Mt 12 Proto pravím vám: Veliký hřích, i rouhání, odpustí se lidem, kdo by však mluvil proti Duchu svatému, nebude mu odpuštěno ani v tomto věku ani v budoucím. Pokolení zmijí, kterak můžete mluviti věci dobré, jsouce zlí? Neboť z hojnosti srdce mluví ústa. Ale pravím vám: Z každého slova prázdného, které promluví lidé, vydají počet v den soudu; neboť ze slov svých budeš ospravedlněn, a ze slov svých budeš odsouzen.

Lk 11 Když duch nečistý vyjde od člověka, chodí po místech suchých, hledaje odpočinutí a nenalézaje praví: ‚Navrátím se do domu svého, odkud jsem vyšel.' A přijda nalezne jej vymetený a ozdobený. Tu jde a vezme

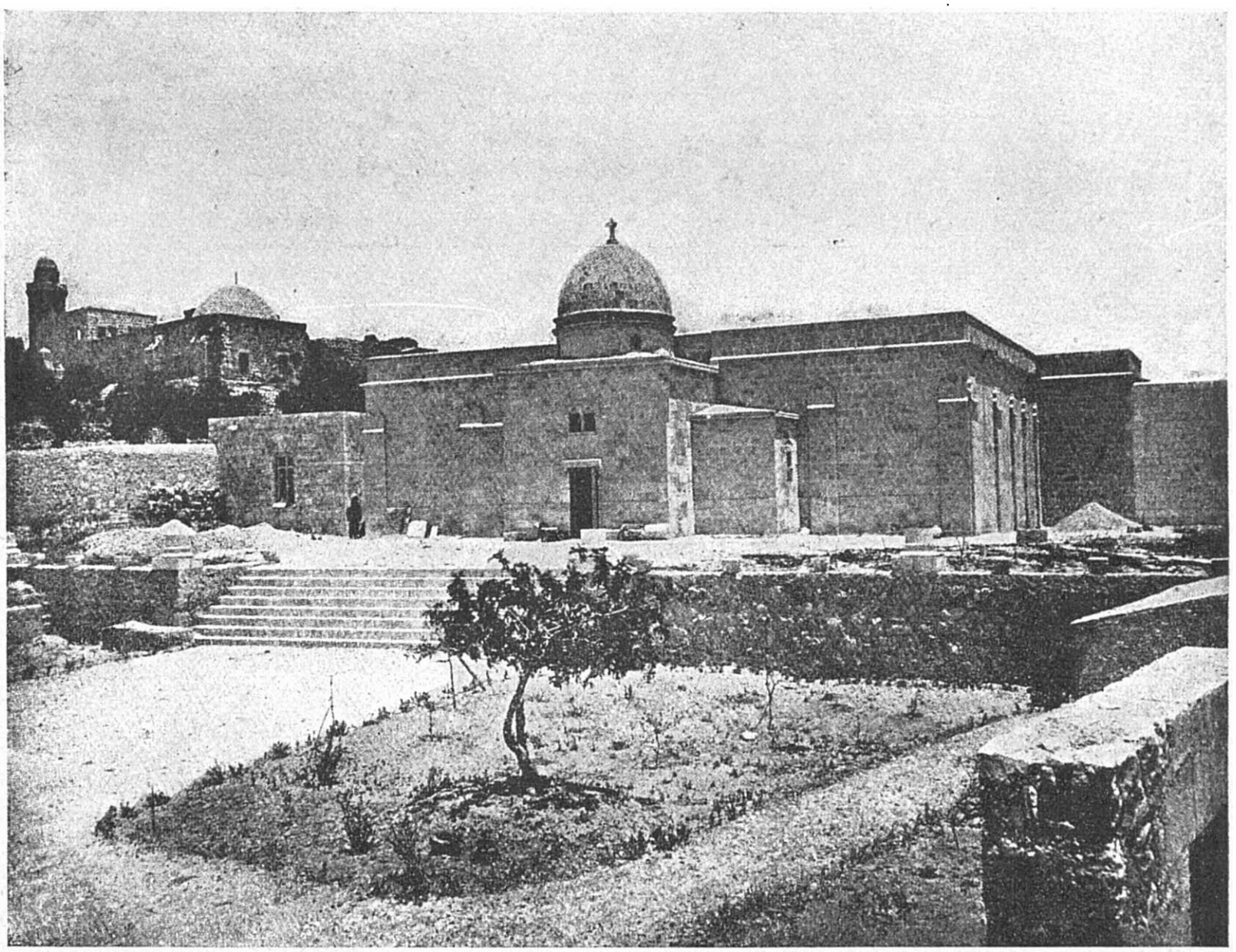
[140]) Mt má: Tehdy přivedli k němu posedlého. — Posedlí byli lidé, jichž těla a nižší síly duševní násilně ovládl zlý duch.

[141]) Dle Mt a Mk byli to zákoníci a fariseové.

s sebou sedm jiných duchů horších než je sám, a vejdouce přebývají tam. I stávají se poslední věci člověka toho horšími, než byly první."[142])

Když to pravil, jedna žena ze zátsupu pozdvihla hlasu a řekla jemu: „Blahoslavený život, který tebe nosil, a prsy, kterých jsi požíval." Ale on pravil: „Ovšem blahoslavení, kteří slyší slovo Boží a ostříhají ho."

Tu oslovili ho *zase* někteří ze zákoníkův a fariseů řkouce: „Mistře, Mt 12
chceme od tebe viděti znamení." On pak odpověděl jim: „Pokolení zlé

Chrám „Pater noster" na místě, kde — dle tradice — Kristus Pán modlitbu „Otče náš" (Pater noster) pronesl.

a cizoložné žádá znamení, a nebude mu dáno, leč znamení proroka Jonáše. Jako totiž Jonáš byl v nitru velké ryby tři dni a tři noci, tak bude Syn člověka v nitru země tři dni a tři noci.[143]) Mužové ninivští povstanou na soudě s pokolením tímto a odsoudí je, neboť činili pokání na kázání Jonášovo, a hle, více než Jonáš jest tuto. Královna jihu povstane na *III Kr 10

[142]) Mt dodává: Tak bude i tomuto pokolení špatnému.

[143]) Tuto myšlenku vyslovuje jinak Lk: Jako totiž Jonáš stal se znamením pro Ninivské, tak bude i Syn člověka pro pokolení toto.

soudě s pokolením tímto a odsoudí je, neboť přišla od končin země, aby slyšela moudrost Šalomounovu, a hle, více než Šalomoun jest tuto."

Když ještě mluvil k zástupům, matka a bratři jeho[144]) stáli venku, žádajíce s ním mluviti. I řekl mu kdosi: „Hle, matka tvá i bratři tvoji stojí venku, hledajíce tebe." On pak odpovídaje tomu, který mu to byl pověděl, řekl: „Kdo jest matka má, a kdo jsou bratři moji?" A vztáh ruku na své učedníky, řekl: „Hle, matka má a bratři moji. Neboť kdo činí vůli Otce mého, který je v nebesích, ten jest mi bratrem i sestrou i matkou."

Lk 11 A když mluvil, prosil ho jeden fariseus, aby u něho posnídal. Vešed tedy, ujal se místa za stolem. Ale fariseus počal sám u sebe uvažovati a praviti, proč se neumyl před snídaní. I řekl k němu Pán: „Vy, fariseové, čistíte povrch číše a mísy, ale vnitřek váš je plný nepravosti.

Běda vám, fariseové, že desátek dáváte z máty a routy a ze všeliké zeliny a pomíjíte lásku k Bohu: toto měli jste činiti a onoho neopouštěti.

Běda vám, fariseům, že rádi sedíte v prvních stolicích v synagogách a líbujete si, když vás pozdravují na trhu.

Běda vám, že jste jako hroby nezřejmé, po nichž lidé chodí, aniž to vědí."

I promluvil jeden ze zákoníků a řekl jemu: „Mistře, ty věci mluvě, haníš také nás." On pak řekl: „I vám zákoníkům běda, neboť obtěžujete lidi břemeny nesnesitelnými a sami nedotýkáte se těch břemen ani prstem. Běda vám, že vzděláváte hroby proroků, otcové vaši však je zabíjeli. Věru tím dosvědčujete, že souhlasíte se skutky otců svých. Běda vám zákoníkům, že jste vzali klíč poznání; sami jste nevešli a těm, kteří vcházeli, jste zabránili."

Lk 12 Když pak *vyšel z domu fariseova a* shromáždili se k němu četní zástupové, takže šlapali jeden na druhého, počal mluviti k učedníkům svým: „Varujte se kvasu farisejského, totiž pokrytectví. Nic zajisté není skryto, co nebude odkryto, ani tajno, co nebude zvěděno."

I pravil mu kdosi ze zástupu: „Mistře, řekni mému bratru, ať se rozdělí se mnou o dědictví." On pak řekl jemu: „Člověče, kdo mě ustanovil nad vámi soudcem a děličem?" A pravil k nim: „Chraňte se všeliké lakoty, neboť hojnost majetku nezachová člověku života." A pověděl jim podobenství: „Jednomu člověku bohatému přineslo pole hojnou úrodu. I přemýšlel sám u sebe: ‚Co mám učinit? Neboť

[144]) Dle Lk přišli, ale pro zástup nemohli se k němu dostati. „Bratři" ve významu „příbuzní".

nemám, kde bych uložil úrodu.' A řekl: ‚Tohle učiním: Zbořím stodoly a vystavím větší, a tam složím úrodu svou i všecko zboží své a řeknu své duši: Máš mnoho zboží složeno na mnoho let; odpočívej, jez, pij, vesel se.' I řekl mu Bůh: ‚Pošetilče, této noci požádají duše tvé od tebe, a čí bude to, co jsi připravil?' Takový jest ten, kdo shromažďuje poklady sobě a není bohat před Bohem."

I řekl učedníkům svým: „Neboj se, malé stádce, neboť zalíbilo se Otci vašemu dáti vám království.

Buďte bedra vaše přepásána, a hořte svíce v rukou vašich —! Podobni buďte lidem, kteří čekají na pána svého, až se vrátí ze svatby, aby, když přijde a zatluče, hned mu otevřeli. Blaženi služebníci, které pán přijda nalezne, ani bdí; vpravdě pravím vám, že se přepáše a ke stolu je posadí a přecházeje bude je obsluhovati. To však vězte: Kdyby hospodář předvídal, v kterou hodinu přijde zloděj, bděl by a nenechal by podkopati domu svého. Také vy buďte připraveni, neboť Syn člověka přijde v hodinu, kterou netušíte.

Od každého, jemuž mnoho bylo dáno, bude se pohledávati mnoho.

Oheň na zemi pustit jsem přišel, a co chci jiného, než aby se vznítil? Mám však pokřtěn býti křtem, a kterak jsem tísněn, dokavad se nevykoná? Myslíte, že jsem přišel dáti pokoj na zem? Nikoli, pravím vám, ale rozdvojení; neboť od toho času rozdvojí se jich v jednom domě pět: tři proti dvěma a dva proti třem; postaví se otec proti synu a syn proti otci, matka proti dceři a dcera proti matce, tchyně proti své nevěstě a nevěsta proti své tchyni!"

Někteří z přítomných vypravovali mu o Galilejských, jichžto krev Lk 13
Pilát smísil s jejich obětmi. On pak řekl jim: „Myslíte, že tito Galilejští byli větší hříšníci, než všichni Galilejští, poněvadž takovou věc utrpěli? Aneb oněch osmnáct, na něž padla věž v Siloe a je zabila, — myslíte, že také oni byli větší vinníci než všichni lidé, kteří přebývají v Jerusalemě? Nikoli, pravím vám, ale nebudete-li pokání činiti, všichni taktéž zahynete."

Pověděl pak toto podobenství: „Kdosi měl fíkový strom štípený ve své vinici a po tři léta přicházel hledat na něm ovoce, ale nenalézal. I řekl vinaři: ‚Vykopej ho; k čemu vysiluje půdu?' Ale on odpověděl jemu: ‚Pane, ponechej ho i tohoto léta; okopám jej a ohnojím — snad přece ponese ovoce; pakli ne, potom jej vykopáš.'"

Učil pak v sobotu v jedné synagoze jejich. A hle, byla tam žena, která byla nemocna po osmnácte roků; byla shrbena a vůbec nemohla

se vzpřímiti. Uzřev ji Ježíš, zavolal ji k sobě a řekl jí: „Ženo, zproštěna jsi nemoci své.“ I vložil na ni ruce, a hned se vzpřímila a velebila Boha. Ale představený synagogy, hněvaje se, že Ježíš uzdravil ji v sobotu, promluviv řekl zástupu: „Šest dní je, v nichž se má pracovati; v těch přicházejte a dávejte se uzdravovat, a ne v den sobotní.“ Pán však odpověděl: „Pokrytci, neodvazuje každý z vás v sobotu od jeslí svého vola neb osla a nevede ho napájet? A tato žena — dceř Abrahamova — kterou satan svázal, hle, již osmnácte tomu let, ta neměla býti rozvázána v den sobotní?“ A když to pravil, styděli se protivníci jeho, a veškeren lid radoval se ze všech těch věcí slavných, které se děly od něho.

I ubíral se po městech a vesnicích uče a konaje cestu do Jerusalema.

*

Jan 10 Byla pak v Jerusalemě *slavnost* posvěcení *chrámu* a byla zima. Ježíš chodil v nádvoří chrámovém v podloubí Šalomounově. I obstoupili ho židé a pravili mu: „Dokavad držeti budeš duši naši v napětí? Jsi ty Kristus? Pověz nám to zjevně.“ Ježíš odpověděl: „Řekl jsem vám to a neuvěříte. Skutky, které já činím ve jménu Otce mého, ty vydávají svědectví o mně. Ale vy nevěříte, neboť nejste z ovcí mých. Ovce mé slyší hlas můj a následují mne, a já jim dávám život věčný, a nezhynou na věky. Já a Otec jedno jsme.“

Tu židé chápali kamení, aby ho kamenovali, Ježíš pravil jim: „Mnoho skutků dobrých ukázal jsem vám od Otce. Pro který z těch skutků mě kamenujete?“ Židé odpověděli: „Pro dobrý skutek tě nekamenujeme, nýbrž pro rouhání, totiž, že ty — člověk — děláš se Bohem.“ Ježíš jim odpověděl: „Nečiním-li skutkův Otce mého, nevěřte mi; činím-li je však, a nechcete věřiti mně, skutkům věřte.“ Tu učinili pokus zmocniti se ho; ale on ušel z rukou jejich.

*

A odebral se za Jordan na místo, kde Jan nejprve křtil, a zůstal tam. I přišli mnozí k němu a pravili: „Jan neučinil sice žádného zázraku, ale vše, co řekl o tomto, bylo pravdivo.“ A mnozí uvěřili v něho.

Lk 14 Když pak Ježíš vešel v sobotu do domu jednoho z náčelníků farisejských, aby tam poobědval, oni ho pozorovali. A hle, jeden člověk vodnatelný byl před ním. I promluvil Ježíš a řekl k zákoníkům a fariseům: „Jest dovoleno v sobotu uzdravovati či ne?“ Ale oni mlčeli. I ujav ho, uzdravil jej a propustil. A řekl jim: „Kdo jest mezi vámi, jenž, padne-li mu vůl neb osel do jámy v den sobotní, nevytáhne ho hned?“ A nemohli mu na to odpověděti.

Pozoruje pak, že si pozvaní vybírali přední místa, pravil: „Když budeš pozván od někoho na svatbu, nesedej na místo přední, aby snad vzácnější než ty nebyl pozván, a přijda ten, jenž pozval tebe i jeho, neřekl tobě: ‚Postup tomuto místo;' a tehda usedl bys s hanbou na místě posledním. Ale když budeš pozván, jdi, posaď se na posledním místě, aby, když přijde hostitel, řekl tobě: ‚Příteli, posedni výše.' Tehdy budeš míti čest před spolustolujícími; neboť každý, kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se ponižuje, bude povýšen."

Pravil však i k tomu, který ho byl pozval: „Strojíš-li oběd anebo večeři, nezvi přátel ani bratrů ani příbuzných ani sousedů bohatých, aby snad také oni nepozvali zase tebe a nedostalo se ti odplaty. Ale když strojíš hostinu, povolávej chudých, zmrzačelých, kulhavých a slepých, protože nemají čím odplatit tobě: odplaceno ti bude při vzkříšení spravedlivých."

Uslyšev to jeden ze spolustolujících, řekl jemu: „Blažen, kdo bude jísti chléb v království Božím."[145]) Ale on pravil jemu: „Jeden člověk vystrojil večeři velikou a pozval mnohých. I poslal služebníka svého v hodinu večeře říci pozvaným, aby přišli, že všecko jest už hotovo. Ale oni všichni počali jednomyslně se vymlouvati. První řekl jemu: ‚Pole jsem koupil, a musím vyjíti a je shlédnouti. Prosím tě, měj mne za omluvena.' Druhý řekl: ‚Patero spřežení volů jsem koupil, a jdu jich zkusit; prosím tě, měj mne za omluvena.' A jiný řekl: ‚Ženu jsem pojal, a proto nemohu přijíti.' A služebník vrátiv se zvěstoval to pánu svému. Tu rozhněval se hospodář a řekl služebníkovi: ‚Vyjdi rychle na náměstí a ulice města, a uveď sem chudé, zmrzačelé a slepé i kulhavé.' I řekl služebník: ‚Pane, stalo se, jak jsi rozkázal, a ještě jest místo.' A pán řekl služebníkovi: ‚Vyjdi na cesty a ke plotům a přinuť vejíti *každého, koho tam nalezneš*, ať se naplní dům můj. Pravím vám, že žádný z těch, kteří byli pozváni, neokusí večeře mé.'"

Když se bral Ježíš dále po Perei, šli s ním mnozí zástupové, a on obrátiv se řekl k nim: „Jde-li kdo ke mně a *není odhodlán všeho se zříci*, i života svého,[146]) nemůže býti mým učedníkem. A kdo nenese kříže svého, nemůže býti mým učedníkem. Neboť kdo z vás chtěje stavěti věž, nesedne dříve a nepočítá, má-li dosti potřebného nákladu, aby dostavěl, by snad, kdyby

[145]) T. j., kdo bude požívati radostí nebeských. Židé představovali si rádi věčnou blaženost jako hostinu.

[146]) Vyjádřeno dle smyslu. Doslovně: nemá v nenávisti otce svého a matky své i manželky a dítek a bratrův i sester svých, ano i života svého.

položil základ a nemohl dokončiti, všichni, kteří by to viděli, nevysmáli se mu řkouce: ‚Tento člověk počal stavěti a nemohl dokončiti.' Anebo, který král chtěje počíti válku proti jinému králi, nesedne dříve a nepřemýšlí, je-li s to, aby s deseti tisíci utkal se s tím, jenž s dvaceti tisíci táhne na něho? Sic jinak, pokud tento ještě opodál jest, odešle poselství a žádá za jednání o mír. Tak tedy každý z vás, jenž neodříká se všeho, co má, nemůže býti mým učedníkem."

Lk 15 Přibližovali se pak k němu celní a hříšníci, aby ho slyšeli. A fariseové i zákoníci reptali, řkouce: „Tento přijímá hříšníky a jí s nimi." I pověděl jim podobenství toto: „Který člověk z vás, maje sto ovec a ztrativ jednu z nich, nenechá devadesáti devíti na poušti a nejde po té, která se ztratila, až ji nalezne? A když ji nalezne, vloží ji s radostí na ramena svá a přijda domů svolá přátele a sousedy a řekne jim: ‚Radujte se se mnou, neboť jsem nalezl ovci, která se byla ztratila.' Pravím vám, že tak bude větší radost v nebesích nad jedním hříšníkem kajícím, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří pokání nepotřebují.

Anebo která žena majíc deset drachem, ztratí-li jednu drachmu, nerozžehne svíce a nemete domu svého a nehledá pilně, až ji nalezne? A když ji nalezne, svolá přítelkyně i sousedky své a řekne: ‚Radujte se se mnou, neboť jsem nalezla peníz, který jsem ztratila.' Tak, pravím vám, budou andělé Boží míti radost nad jedním hříšníkem pokání činícím."

Pravil také: „Jeden člověk měl dva syny. Mladší z nich řekl otci: ‚Otče, dej mi díl statku, který na mě připadá.' I rozdělil jim majetek. Po nemnoha dnech syn mladší sebrav vše, odešel do krajiny daleké a tam promarnil statek svůj živ jsa prostopášně. Když všecko utratil, nastal v té krajině hlad veliký, a on počal trpěti nouzi. Šel tedy a přidržel se jednoho občana té krajiny, a ten poslal jej do dvora svého, aby pásl vepře. I přál si nasytiti se lusky,[147]) kterými vepře krmili, ale nikdo mu jich nedával. Šel tedy do sebe a řekl: ‚Kolik dělníků v domě otce mého má hojnost chleba, a já hynu zde hladem. Vstanu a půjdu k otci svému a řeknu jemu: ‚Otče, zhřešil jsem proti nebi a před tebou; již nejsem hoden slouti synem tvým. Učiň mne jako jednoho ze svých dělníků.' A vstav šel k otci svému. Když pak byl ještě podál, otec spatřil jej a byl hnut milosrdenstvím; i běžel a padl mu kolem krku a zulíbal ho. I řekl mu syn: ‚Otče, zhřešil jsem proti nebi a před tebou; již nejsem hoden slouti synem tvým.' Ale otec řekl ke svým služebníkům: ‚Rychle přineste roucho přední a oblecte ho a dejte mu prsten na ruku a obuv

[147]) Plody stromu, zvaného „rohovník" — svatojanský chléb.

na nohy; a přiveďte tele tučné a zabijte je, a jezme a veselme se; neboť tento syn můj byl mrtev a zase ožil; byl ztracen a jest nalezen.' I počali se veseliti.

Byl pak syn jeho starší na poli. Když přicházel a se blížil k domu, uslyšel hudbu a tanec. I povolal k sobě jednoho ze služebníkův a tázal se ho, co to jest. A on řekl jemu: ‚Bratr tvůj přišel, a otec zabil tučné tele, poněvadž jej dostal zdravého.' I rozhněval se a nechtěl vejíti. Tedy otec jeho vyšed počal ho chlácholiti. Ale on odpověděv řekl otci svému: ‚Hle, tolik roků sloužím tobě a nikdy jsem přikázání tvého nepřestoupil, a nikdy jsi mi nedal ani kozelce, abych se poveselil se svými přáteli. Ale když přišel tento syn tvůj, který prohýřil majetek svůj s nevěstkami, zabil jsi mu tučné tele.' On však řekl jemu: ‚Synu můj, ty jsi vždycky se mnou, a všecky věci mé jsou tvoje; veseliti se však a radovati náleželo, neboť tento bratr tvůj byl mrtev a zase ožil, byl ztracen a jest nalezen.'"

Pravil pak i ke svým učedníkům: „Byl jeden člověk bohatý, který Lk 16
měl správce statků, a ten byl udán u něho, jako by rozplýtvával jeho majetek. I povolal ho k sobě a řekl mu: ‚Co to slyším o tobě? Vydej účet ze své správy, neboť již nebudeš moci správu vésti.' I řekl správce sám u sebe: ‚Co mám dělati? Neboť pán odnímá ode mne správcovství. Kopati nemohu, žebrati se stydím. Vím, co učiním, aby mě přijali do domů svých, když budu zbaven správcovství.' A zavolav k sobě jednoho každého z dlužníků svého pána, řekl prvnímu: ‚Kolik jsi dlužen pánu mému?' On pak řekl: ‚Sto tun oleje.' I pravil jemu: ‚Vezmi úpis a sedna rychle napiš padesát.' Potom řekl druhému: ‚Ty pak kolik dluhuješ?' A on pravil: ‚Sto korců pšenice.' Dí jemu: ‚Vezmi úpis a napiš osmdesát.' I pochválil pán správce nevěrného, že jednal opatrně; neboť lidé oddaní světu jsou opatrnější vůči sobě vespolek, než lidé oddaní Bohu. I já pravím vám: Čiňte si přátele z mamonu nepravého, by přijali vás, až dokonáte do stanu věčných.[148]) Kdo jest věrný ve věcech zcela nepatrných, jest věren i ve věcech velikých, a kdo jest ve věcech nepatrných nesprávný, jest nesprávný i ve věcech velikých."

To vše poslouchali fariseové, kteří byli lakomí, a posmívali se mu. I řekl jim: „Vy jste to, kteří se děláte spravedlivými před lidmi, avšak Bůh zná srdce vaše: co u lidí je vznešené, to před Bohem jest ohavností.

[148]) Mamonem nepravým rozumějí se zde statky pozemské, protože nevedou k blahu pravému, třeba by je slibovaly. Smysl: Pozemské statky jsou vám dány jako prostředek k dosažení nebe; zjednávejte si je a užívejte jich tak, aby až zemřete, přijal vás Bůh.

Byl jeden člověk bohatý, a ten se odíval v purpur a kment a hodoval každého dne skvostně. Jeden pak žebrák, jménem Lazar, ležel u vrat jeho pln vředův a žádal se nasytit z drobtů, které padaly se stolu boháčova, ale nikdo mu nedával, ba i psi přicházeli a lízali vředy jeho. I stalo se, že ten žebrák umřel a donesen byl od andělů do lůna Abrahamova; a zemřel i boháč a pohřben byl v pekle. Když pak v mukách pozdvihl oči své, spatřil Abrahama zdaleka a Lazara v lůně jeho. I zvolal: ‚Otče Abrahame, smiluj se nade mnou a pošli Lazara, ať omočí konec prstu svého ve vodě a ochladí jazyk můj, neboť se trápím v tomto plameni.' Ale Abraham řekl jemu: ‚Synu, rozpomeň se, že jsi obdržel věci dobré ve svém životě a Lazar věci zlé; nyní pak on se zde těší, ty však se trápíš. A mimo to je mezi námi a vámi stanovena veliká propast, aby nemohli ti, kteří by chtěli přejíti odtud k vám, ani odonud k nám se přepraviti.' I řekl: ‚Prosím tě tedy, otče, abys ho poslal do domu otce mého, neboť mám pět bratrů, ať jim svědčí, aby také oni nepřišli do tohoto místa trápení.' Ale Abraham řekl jemu: ‚Mají Mojžíše a proroky, těch ať poslouchají.' On však pravil: ‚Nikoliv, otče Abrahame, ale přijde-li k nim někdo z mrtvých, budou činiti pokání.' Tu řekl mu: ‚Neposlouchají-li Mojžíše a proroků, neuvěří, ani kdyby někdo vstal z mrtvých.'

Lk 17 Zhřeší-li proti tobě bratr tvůj, domluv mu, a bude-li toho litovati, odpusť mu. A prohřeší-li se sedmkrát za den proti tobě a sedmkrát se k tobě obrátí slovy: ‚Lituji toho,' odpusť mu."

I řekli apoštolé Pánu: „Přidej nám víry." A Pán řekl: „Budete-li míti víru jako zrno hořčičné, a řeknete tomuto fíku: ‚Vykořeň se a přesaď se do moře,' poslechne vás.

Kdo z vás maje služebníka, jenž orá nebo pase, řekne mu, když se vrátí s pole: ‚Pojď hned a posaď se k jídlu?' Zda spíše neřekne mu: ‚Připrav mi jídlo a přepáše se posluhuj mi, až se najím a napiji; potom ty budeš jísti a píti.' A vzdává díky služebníku tomu proto, že vykonal, co mu rozkázal? Myslím, že nikoliv. Tak i vy, když učiníte vše, co vám bylo přikázáno, rcete: ‚Služebníci neužiteční jsme; co jsme měli učiniti, učinili jsme.'"

*

Jan 11 Byl pak nemocen Lazar z Betanie, městečka Marie a sestry její Marty. Byla to ona Maria, která pomazala Pána mastí a utřela nohy jeho vlasy svými. Sestry jeho poslaly tedy k Ježíšovi vzkazujíce mu: „Pane, hle, ten, kterého miluješ, je nemocen." Uslyšev to Ježíš pravil: „Nemoc ta

není k smrti, nýbrž k slávě Boží, aby Syn člověka byl oslaven skrze ni." A zůstal na místě tom ještě dva dni. Potom řekl učedníkům svým: „Pojďme opět do Judska." Učedníci řekli jemu: „Mistře, nyní židé chtěli tě *tam* kamenovati, a zase tam jdeš?" Ale on pravil jim: „Lazar, přítel náš, spí; ale jdu, abych ho ze sna probudil." I řekli mu učedníci jeho: „Pane, spí-li, bude zdráv." Ježíš však pravil to o smrti jeho, ale oni myslili, že mluví o pouhém spánku. Tu tedy Ježíš řekl jim zjevně: „Lazar umřel; i raduji se pro vás, že jsem tam nebyl, abyste uvěřili. Ale pojďme k němu." Tomáš, jenž slove Blíženec, pravil ke spoluučedníkům: „Pojďme i my, ať umřeme s ním."

Přišed tedy Ježíš do Betanie nalezl ho již čtyři dni v hrobě ležeti. Mnozí pak ze židů přišli k Martě a Marii, aby je potěšili pro jejich bratra. Marta, jak uslyšela, že Ježíš přichází, vyšla mu naproti. I řekla k němu: „Pane, kdybys byl zde býval, bratr můj nebyl by zemřel. Však i nyní vím, že začkoli požádáš, dá tobě Bůh." Dí jí Ježíš: „Vstane zase bratr tvůj." Dí jemu Marta: „Vím, že vstane při vzkříšení v den poslední." Řekl jí Ježíš: „Já jsem vzkříšení a život; kdo věří ve mne, byť umřel, živ bude, a každý, kdo ve mne věří, neumře na věky. Věříš tomu?" Odpověděla: „Ano, Pane, já jsem uvěřila, že ty jsi Kristus, Syn Boha živého, který jsi přišel na tento svět."

A když to pověděla, odešla a zavolala sestru svou Marii potají řkouc: „Mistr je zde a volá tebe." Ta, jak to uslyšela, vstala rychle a šla k němu, neboť Ježíš byl dosud na tom místě, kde se s ním setkala Marta. Židé pak, kteří byli s ní v domě a ji těšili, uzřevše, že vstala rychle a odešla, šli za ní pravíce: „Jde ke hrobu, aby tam poplakala." Když tedy Maria přišla tam, kde byl Ježíš, padla mu k nohám a řekla jemu: „Pane, kdybys byl zde býval, bratr můj nebyl by umřel." Ježíš vida ji, ana pláče, i židy, kteří s ní přišli, ani pláčí, pohnul se v duchu a zachvěl se a řekl: „Kde jste jej položili?" Řkou jemu: „Pojď a viz." I zaslzel Ježíš. Židé tedy řekli: „Hle, kterak jej miloval!" Někteří z nich však pravili: „Nemohl-liž ten, jenž otevřel oči slepého od narození, učiniti, aby byl tento neumřel?"

Tedy Ježíš přišel ke hrobu. Byla to jeskyně a kámen ležel na ní. Ježíš řekl: „Odstraňte kámen." Odstranili tedy kámen. Ježíš pak zvolal hlasem velikým: „Lazare, pojď ven." I vyšel hned s obvazky na rukou i na nohou, a tvář jeho obvázána byla šátkem.

Mnozí z přítomných židů spatřivše to, uvěřili v něho. Někteří však z nich odešli k fariseům a pověděli jim, co Ježíš učinil.

Tu velekněží a fariseové shromáždili veleradu a řekli: „Co uděláme, protože ten člověk činí mnoho divů? Necháme-li ho tak, všichni uvěří v něho; i přijdou Římané a vezmou naše místo i národ.“ Jeden pak z nich, jménem Kaifáš, jsa nejvyšším knězem toho roku, řekl jim: „Vy nic nevíte, ani na to nemyslíte, že jest vám prospěšnější, aby jeden člověk zemřel, než aby celý národ zahynul.“ To však neřekl sám ze sebe, nýbrž prorokoval, že Ježíš měl umříti za národ a nejen za národ, nýbrž

Hrob Lazarův v Betanii. Dnešní stav.

aby shromáždil v jedno také ty dítky Boží, které byly rozptýleny. I uradili se, že jej usmrtí.

*

Proto Ježíš nechodil již zjevně mezi židy, nýbrž odešel odtamtud do krajiny poblízku pustiny, do města, které slove Efrem,[149]) a tam se zdržoval s učedníky svými.

Byly pak blízko velikonoce židovské, a mnozí odešli z kraje do Jerusalema. I hledali Ježíše a stojíce ve chrámě pravili vespolek: „Co se

[149]) Starozákonní Ofera, u Josefa Flavia Efron, 7 km severovýchodně od Betelu.

vám zdá? Že nepřijde na slavnost?" Velekněží totiž a fariseové vydali rozkaz, aby, zví-li kdo o něm, oznámil to, by ho jali.

V Efremu Pán dlouho se nezdržel. Nastoupil cestu Samařskem k severu.

*

Na hranicích mezi Samařskem a Galileí, když vcházel do jedné ves- Lk 17
nice, potkalo se s ním deset mužů malomocných, kteří stanuvše zdaleka silným hlasem volali: „Ježíši, smiluj se nad námi!" A on uzřev je řekl jim: „Jděte, ukažte se kněžím." I stalo se, když šli, uzdravili se. Jeden pak z nich vida, že jest uzdraven, vrátil se hlasem velikým velebě Boha a padl na tvář k nohám jeho čině mu díky. A ten byl Samaritán. I promluvil Ježíš a řekl: „Zda nebylo jich deset uzdraveno? A kde jest jich devět? Nenalezl se, jenž by se byl vrátil a vzdal chválu Bohu, jediné cizozemec tento?" A řekl jemu: „Vstaň a jdi; víra tvá tě uzdravila."

Byv pak otázán od fariseů, kdy přijde království Boží, odpověděl jim: „Království Boží nepřijde s patrností, ani neřeknou: ‚Tuto jest' anebo ‚Tamto jest'. Neboť království Boží jest ve vás." I řekl ke svým učedníkům: „Jako blesk od jedné končiny pod nebem září až do druhé, tak bude Syn člověka v den svůj. Dříve však musí mnoho trpěti a zavržen býti od pokolení tohoto. A jako bylo za dnů Lotových, tak bude i za I Mž 19
dnů Syna člověka: jedli a pili, kupovali a prodávali, sázeli a stavěli; ale toho dne, ve kterém Lot vyšel ze Sodomy, deštil Bůh ohněm a sírou s nebe a zahubil všecky. Tak bude v ten den, kdy Syn člověka se zjeví."

Pověděl pak jim podobenství o tom, že je potřebí vždycky se mod- Lk 18
liti a neustávati. Pravil: „V jistém městě byl soudce, který se Boha nebál a člověka nestyděl. A byla v tom městě též vdova, která k němu přicházela a říkala: ‚Obhaj mne před mým protivníkem.' Ale on nechtěl po dlouhý čas. Potom však řekl sám u sebe: ‚Ta vdova je mi obtížna. Obhájím ji, aby naposledy nepřišla a mě neztloukla.'" I řekl Pán: „Slyšte, co praví soudce nespravedlivý; a Bůh — neobhájí svých vyvolenců, kteří k němu volají dnem i nocí, a bude prodlévati jim pomoci?"

Pověděl však také k některým lidem, kteří v sebe důvěřovali, že jsou spravedliví, a jinými pohrdali, podobenství toto: „Dva lidé vstoupili do chrámu, aby se modlili: jeden fariseus a druhý celník. Fariseus postaviv se modlil se sám u sebe takto: ‚Bože, děkuji tobě, že nejsem jako jiní lidé, lupiči, nespravedliví, cizoložníci, nebo jak i tento celník. Postím se dvakráte za týden, desátky dávám ze všeho, co vytěžím.' Ale celník, stoje zdaleka, nechtěl ani očí pozdvihnouti k nebi, ale bil se v prsa a říkal: ‚Bože, buď milostiv mně hříšnému.' Pravím vám: Tento

odešel do domu svého ospravedlněn, onen nikoli; neboť každý, kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se ponižuje, bude povýšen."

*

Mt 19 Když dokonal Ježíš řeči tyto, *překročil Jordan a* ubíraje se Zajordanskem přišel do končin judských. I šli za ním mnozí zástupové, a on učil je, jak činíval, a uzdravoval je tam. Tu přistoupili k němu fariseové a pokoušeli ho řkouce: „Jest dovoleno muži propustiti manželku z příčiny jakékoliv?" On pak odpověděl jim: „Což jste nečetli, že ten, který stvořil
*I Mž 2 člověka, na počátku mužem a ženou je učinil a řekl: ‚Proto opustí člověk otce svého i matku a přidrží se manželky své, a ti dva budou tělem jedním?' Nejsou tedy již dva, nýbrž jedno tělo. Nuže, co Bůh
*V Mž 24 spojil, člověk nerozlučuj." Řekli jemu: „Proč tedy rozkázal Mojžíš dáti lístek zápudný a propustiti?" Dí jim: „Pro tvrdost srdce vašeho dopustil vám Mojžíš propouštěti manželky, ale s počátku nebylo tak. Pravím však vám: Kdo propustí manželku svou a pojme jinou, cizoloží, a kdo pojme propuštěnou, cizoloží." Řkou jemu učedníci jeho: „Když takový je poměr mezi mužem a ženou, není dobře ženiti se." On pak řekl jim: „Ne všichni chápají slova toho; jen ti, jimž jest dáno. Jsouť panicové, kteří se tak narodili, jsou panicové, kteří učiněni jsou jimi od lidí, a jsou panicové, kteří sami oddali se panictví pro království nebeské. Kdo může chápati, chápej."

Tehdy přinášeli k němu malé dítky, aby na ně vložil ruce a se po-
Mk 10 modlil; učedníci však domlouvali jim. Ale Ježíš vida je zamrzel se nad tím a řekl jim: „Nechte dítek přicházeti ke mně a nebraňte jim, neboť takových je království nebeské. Vpravdě pravím vám: Kdo nepřijme království Božího jako dítko, nevejde do něho." A zobjímav je vzkládal na ně ruce a žehnal jim.

Mt 19 A když vyšel na cestu, přistoupil k němu jakýsi mládenec a tázal se ho: „Mistře dobrý, co mám činiti, abych obdržel život věčný?" Ježíš pak řekl jemu: „Proč mě nazýváš dobrým? Nikdo není dobrý, leč jediný Bůh. — Chceš-li vejíti do života, zachovávej přikázání." Dí jemu: „Která?" A Ježíš řekl: „Nezabiješ, nezcizoložíš, nepokradeš, nepromluvíš křivého svědectví, nebudeš podváděti, cti otce svého i matku a milovati budeš bližního svého jako sebe samého." Dí jemu mládenec: „To všecko zachovával jsem od svého mládí. Čeho se mi ještě nedostává?" A tu Ježíš pohleděv laskavě na něj řekl jemu: „Chceš-li dokonalý býti, jdi, prodej, co máš, a dej chudým, a budeš míti poklad v nebi; a pojď a následuj mne." Uslyšev mládenec slova ta, odešel smuten, neboť měl mnoho statků.

I pohleděl Ježíš kolem a řekl učedníkům svým: „Vpravdě pravím vám: Bohatý vejde těžko do království nebeského.“ Učedníci pak žasli nad slovy jeho. Ale Ježíš, promluviv opět, řekl jim: „Synáčkové, jak těžko jest vejíti do království Božího těm, kteří doufají ve statky! Snáze jest velbloudu projíti uchem jehelním, než boháči vejíti do království nebeského.“ Uslyševše to učedníci, divili se velmi řkouce: „I kdo tedy může býti spasen?“ Ježíš však pohleděv na ně řekl: „U lidí jest to nemožné, ale u Boha všecko jest možné.“

Tu odpověděl mu Petr: „Hle, my jsme opustili všecko a následovali jsme tebe; čeho se nám tedy za to dostane?“ Ježíš pak řekl jim: „Vpravdě pravím, že vy, kteří jste mne následovali, při znovuzrození, kdy Syn člověka zasedne na slavné stolici své, seděti budete i vy na dvanácti stolicích, soudíce dvanáctero pokolení israelských. A každý, kdo opustí dům nebo bratry nebo sestry neb otce nebo matku nebo manželku nebo dítky nebo pole pro jméno mé, stokráte víc obdrží a život věčný v dědictví dostane.

Podobno pak jest království nebeské hospodáři, který vyšel na úsvi- Mt 20
tě, aby najal dělníky na vinici. Smluviv pak s dělníky denár na den, poslal je na vinici. A vyšed okolo třetí hodiny, uzřel jiné, ani stojí na trhu zahálejíce. I řekl jim: ‚Jděte ž i vy na vinici mou, a co bude spravedlivo, dám vám.‘ A šli. Opět však vyšel o šesté i deváté hodině, a učinil taktéž. Ale vyšed o hodině jedenácté, nalezl jiné, ani stojí. I řekl jim: ‚Proč tu stojíte, celý den zahálejíce?‘ Řkou jemu: ‚Nikdo nás nenajal.‘ Dí jim: ‚Jděte ž i vy na vinici mou.‘ A když byl večer, řekl pán vinice svému správci: ‚Zavolej dělníky a dej jim mzdu, počna od posledních až do prvních.‘ Přišedše tedy ti, kteří nastoupili o jedenácté hodině, obdrželi po jednom denáru. Přišedše pak i první, domnívali se, že obdrží více; dostali však i oni po jednom denáru. A dostavše, reptali proti hospodáři řkouce; ‚Tito poslední pracovali jedinou hodinu, a rovnými učinil jsi je nám, kteří jsme nesli břímě dne i horko.‘ Ale on odpověděv jednomu z nich pravil: ‚Příteli, nečiním tobě křivdy. Zda nesmluvil jsi se mnou jednoho denáru? Vezmi, co jest tvoje, a odejdi. Chci však také tomuto poslednímu dáti jako tobě. Nesmím snad učiniti se svým, co chci? Či oko tvé jest zlé, že já dobrý jsem?‘ Tak budou poslední prvními a první posledními; neboť mnoho jest povolaných, ale málo vyvolených.“

*

Potom Ježíš, *přešed na pravý břeh Jordanu a* ubíraje se k Jerusalemu, Mk 10
předcházel učedníky své, takže s úžasem za ním šli a báli se. I pojal je opět k sobě a řekl jim: „Hle, vstupujeme do Jerusalema, a dokoná Lk 18

se tam vše, co psáno je skrze proroky o Synu člověka; bude totiž vydán pohanům a budou se mu posmívati a ho tupiti a na něj plivati, a když jej zbičují, zabijí ho; ale třetího dne vstane z mrtvých." Oni však nesrozuměli z toho ničemu, a bylo to slovo skryto před nimi, a nepoznali, co bylo řečeno.

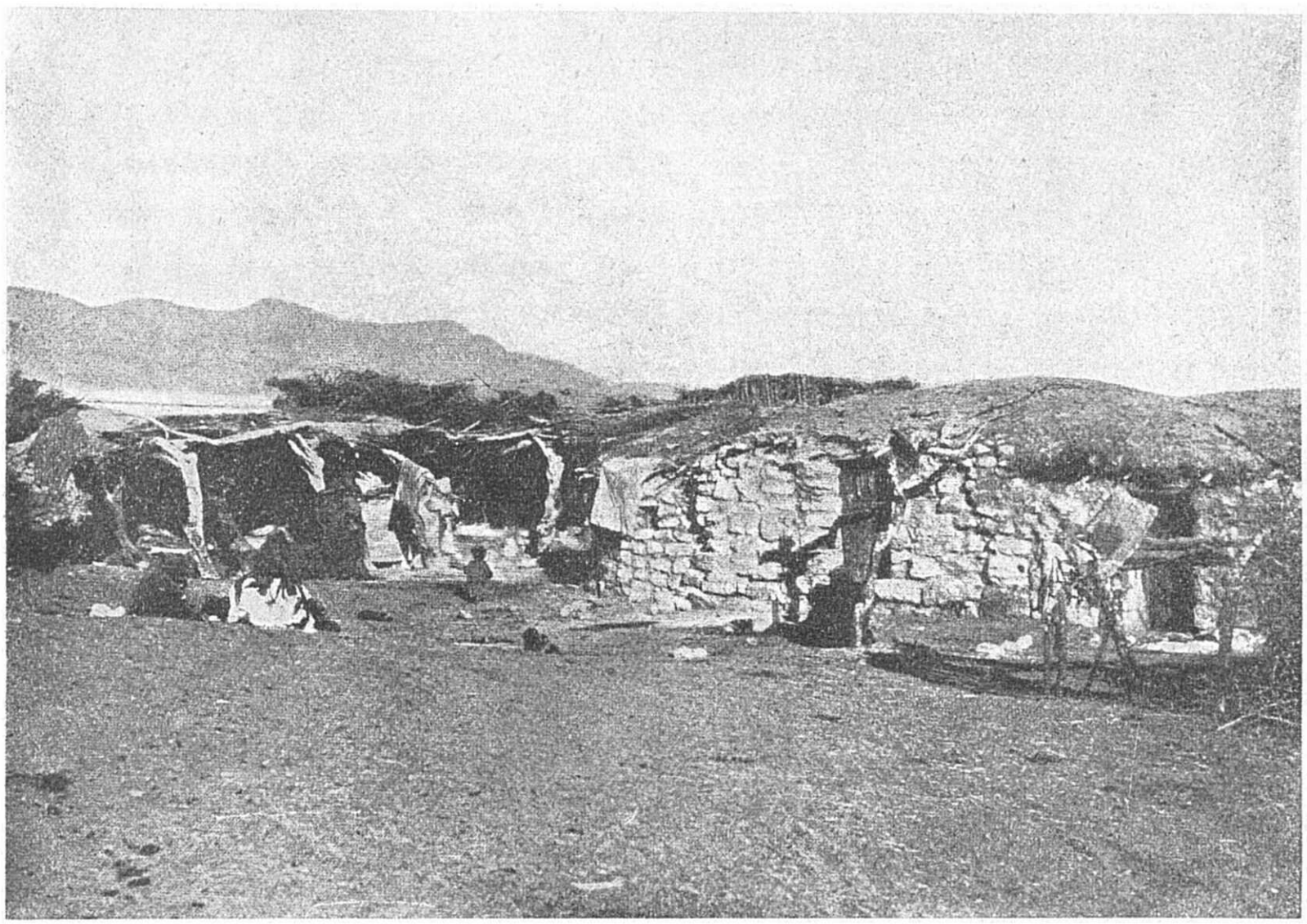
Mt 20 Tu přistoupila k němu matka synů Zebedeových se svými syny a klaněla se mu. On pak tázal se jí: „Co chceš?" Dí jemu: „Rci, aby tito dva synové moji seděli v tvém království jeden na pravici a jeden na levici tvé." Ale Ježíš odpověděl: „Nevíte, zač prosíte. Můžete píti kalich, který já budu píti, nebo pokřtěni býti křtem, kterým já jsem křtěn?" Řkou jemu: „Můžeme." Dí jim: „Kalich můj sice píti budete a křtem, kterým já jsem křtěn, budete pokřtěni, seděti však na pravici nebo na levici mé není mojí věcí dáti vám, ale těm, jimž připraveno jest od Otce mého." A uslyševše to deset ostatních, rozmrzeli se na ty dva bratry. Ale Ježíš zavolav je k sobě řekl: „Víte, že knížata národů panují nad nimi a velmoži provádějí moc svou nad nimi. Tak nebuď mezi vámi, ale kdo chce státi se mezi vámi větším, buď služebníkem vaším, a kdo chce mezi vámi býti první, buď sluhou všech, jako Syn člověka nepřišel, aby mu bylo slouženo, nýbrž aby sloužil a dal život svůj na vykoupení za mnohé."

Lk 18 Když pak se přibližoval k Jerichu, slepec jeden seděl podle cesty a žebral. A uslyšev zástup mimo jíti, tázal se, co to jest. A řekli mu, že Ježíš Nazaretský tudy jde. I zvolal: „Ježíši, synu Davidův, smiluj se nade mnou!" A ti, kteří šli napřed, domlouvali mu, aby mlčel. Ale on mnohem více křičel: „Synu Davidův, smiluj se nade mnou!" I zastavil se Ježíš a kázal ho k sobě přivésti. A když se přiblížil, otázal ho: „Co chceš, abych ti učinil?" On pak odpověděl: „Pane, ať vidím." I řekl mu Ježíš: „Prohlédni; víra tvá tě uzdravila." A hned prohlédl a šel za ním velebě Boha. A veškeren lid uzřev to vzdal chválu Bohu.[150])

Lk 19 A vešed ubíral se skrze Jericho. A hle, byl tu muž, jménem Zacheus, a ten byl vrchním nad celníky a byl bohat. I hleděl spatřiti Ježíše, ale nemohl pro zástup, neboť byl postavy malé. Běžel tedy napřed a vy-

[150]) Mk líčí tuto událost tak, jakoby byl Kristus Pán uzdravil slepce, syna Timeova (Bartimea), teprve, když vycházel z města. Nejspíše sběhla se věc takto: Slepec dovolával se hlasitě Kristova smilování hned při vstupu jeho do města, ale bezvýsledně. Při odchodu Spasitelově z města znova počal volati. A tu teprve, když důvěra jeho a vytrvalost v prosbách zasloužila povšimnutí, zastavil se Pán a uzdravil ho. Stejně vypravuje i Mt s tou toliko odchylkou, že mluví o dvou slepcích.

stoupil na strom planého fíku,[151]) aby ho uviděl, neboť tudy měl jíti. A když přišel Ježíš k tomu místu, pohleděv vzhůru spatřil jej a řekl k němu: „Zachee, sestup spěšně dolů, neboť dnes musím v domě tvém zůstati.“ I sestoupil spěšně a přijal ho s radostí. A všichni vidouce to, reptali říkouce: „K člověku hříšnému zavítal.“ Zacheus však přistoupiv řekl Pánu: „Hle, polovici majetku svého, Pane, dám chudým, a oklamal-li jsem koho v čem, navrátím čtvernásobně.“ A Ježíš řekl jemu:

Eríhá, arabská vesnice v místech dávného Jericha.

„Dnes stalo se spasení domu tomuto, neboť i on jest syn Abrahamův.“ Vždyť Syn člověka přišel hledat a spasit, co zahynulo.

*

Šest dní před velikonocemi přišel Ježíš do Betanie, kde byl Lazar, ten, Jan 12
jehož byl z mrtvých vzkřísil.

I připravili mu hostinu v domě Šimona malomocného, a Marta posluhovala, Lazar pak byl jedním z těch, kteří s ním byli za stolem. Tu přistoupila k němu Maria s alabastrovou nádobou masti drahé

[151]) Sykomor, smokvoň.

z nardu[152]) pravého a rozlomivši nádobu vylila mast na hlavu jeho a pomazala Ježíšovi nohy a utřela je svými vlasy; a dům naplnil se vůní té masti.

I řekl jeden z učedníků jeho, Jidáš iškariotský: „Proč se neprodala tato mast za tři sta denárův a nedalo se chudým?“ To pak řekl, ne že měl péči o chudé, nýbrž že byl zloděj a maje měšec[153]) bral pro sebe
Mt 26 z toho, co se vkládalo. Také ostatní apoštolé mrzeli se a řekli: „K čemu tato ztráta?“[154])

Věda pak to Ježíš řekl jim: „Proč té ženě činíte obtíže? Dobrý skutek zajisté vykonala nade mnou. Vždyť chudé máte vždycky s sebou, a když chcete, můžete jim dobře činiti, mne však vždycky nemáte; vylivši mast tu na mé tělo, učinila to k mému pohřbení. Vpravdě pravím vám: Kdekoli bude kázáno evangelium toto po celém světě, tam bude se vypravovati na památku její také to, co učinila ona.“

Jan 12 Tu dověděl se četný zástup židů, že tam jest, i přišli nejen k vůli němu, nýbrž aby také Lazara uviděli, kterého vzkřísil z mrtvých. Velekněží však uradili se, aby i Lazara usmrtili, neboť mnoho židův odcházelo pro něho a věřili v Ježíše.

*

Druhého dne zástup četný, který přišel na slavnost, uslyšev, že Ježíš jde do Jerusalema, nabral ratolestí palmových a vyšli naproti němu.

Mt 21 A když se blížili k Jerusalemu a přišli k Betfage[155]) při hoře Olivetské,[156]) tehda Ježíš poslal dva učedníky řka jim: „Jděte do vesnice, která jest proti vám, a hned naleznete oslici přivázanou a oslátko s ní. Odvažte je a přiveďte ke mně. A řekne-li vám kdo co, rcete: ‚Pán jich potřebuje,‘ a hned je propustí.“ Toto pak stalo se, aby se naplnilo,
•Zach 9 •Is 62 co bylo pověděno skrze proroka slovy: „Povězte dceři sionské: Hle, král tvůj béře se k tobě tichý, sedě na oslici a oslátku.“ Odešedše pak učedníci a učinivše, jak jim přikázal Ježíš, přivedli s oslicí oslátko a vložili na ně roucha svá; i posadil se na ně. Přemnohý pak zástup prostřel

[152]) Nard jest rostlina indická, roste však i v Syrii a v Arabii. Z jeho oddenku a listů přízemních vyrábí se jemný, vonný olej, z nejdražších voňavek Orientu. Prodával se v nádobách alabastrových s úzkými hrdly.

[153]) Do tohoto měšce, jako do pokladny, vkládáno bylo vše, co přátelé Kristovi dávali na společnou výživu a na chudé.

[154]) Dle Mka osopovali se na ni.

[155]) = dům fíků, místo nazývané tak dle velkého množství stromů, které tam rostly. Bylo hned za hřebenem hory Olivetské směrem k Betanii a náleželo ještě do městského obvodu jerusalemského, třeba leželo mimo hradby.

[156]) Volně dle všech evang.: A když průvod, v němž kráčel Kristus ubíraje se z Betanie do Jerusalema, přiblížil se k hoře Olivetské, tehda...

roucha svá na cestu, jiní sekali ratolesti se stromův a prostírali na cestu, zástupové pak, kteří šli vpředu i kteří vzadu byli, volali řkouce: „Hosanna Synu Davidovu! Požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně, hosanna na Ž 117 výsostech!“

Někteří však ze zástupu pravili k němu: „Mistře, pokárej učedníky Lk 19 své.“ Ale on řekl jim: „Pravím vám: Budou-li tito mlčeti, kamení bude volati.“ A když se přiblížil a město spatřil, zaplakal nad ním řka: „Kdybys bylo poznalo i ty, a to alespoň v tento den svůj, co je tobě k pokoji — ale nyní je to skryto před očima tvýma, neboť přijdou na tebe dnové, kdy nepřátelé tvoji obklíčí tě náspem, oblehnou tě a sevrou se všech stran a na zemi povalí tebe i dítky tvé a nenechají v tobě kamene na kameni, poněvadž jsi nepoznalo času navštívení svého.“

A když vjel do Jerusalema, vzrušilo se celé město řkouc: „Kdo je Mt 21 to?“ Lid pak pravil: „To jest Ježíš, prorok z Nazareta galilejského.“ Tu řekli fariseové mezi sebou: „Vidíte, že nic neprospíváme! Hle, všechen Jan 12 svět odešel za ním.“

I vkročil do chrámu. A přistoupili k němu slepí a kulhaví, a uzdravil Mt 21 je. Ale velekněží a zákoníci uzřevše divy, které učinil, a pacholata, ana volají ve chrámě a říkají: „Hosanna Synu Davidovu,“ rozmrzeli se a řekli jemu: „Slyšíš, co tito praví?“ Ježíš pak řekl jim: „Ano. Což jste nikdy nečetli: ‚Z úst nemluvňat a kojenců připravil jsi sobě chválu?‘“ Ž

Byli pak někteří pohané mezi těmi, kteří přišli do Jerusalema, aby se Jan 12 klaněli o slavnosti. Ti přistoupili k Filipov který pocházel z Betsaidy galilejské, a pravili mu: „Pane, přejeme si iděti Ježíše.“ Filip šel a řekl to Ondřejovi a oba pověděli to Ježíšovi. Ježíš pak odpověděl jim: „Přišla hodina, aby oslaven byl Syn člověka. Vpravdě, vpravdě pravím vám: Nezemře-li zrno pšeničné padši do země, zůstává samotno; zemře-li však, přináší mnoho užitku. Kdo miluje život svůj, ztratí jej, a kdo nenávidí život svůj na tomto světě, k životu věčnému zachová jej. Slouží-li mi kdo, následuj mne, a kde jsem já, tam bude i služebník můj. Bude-li mi kdo sloužiti, poctí jej Otec můj. Nyní je soud nad světem tímto, nyní bude kníže tohoto světa ven vyvržen, a já, až budu povýšen od země, potáhnu všecko k sobě.“ To pak pravil naznačuje, jakou smrtí měl zemříti.

A nechav je, vyšel ven z města do Betanie. Mt 21

*

Ráno pak vraceje se do města, zlačněl. A spatřiv strom fíkový podle cesty, šel k němu, nenalezl však na něm ničeho, leč toliko listí. I řekl mu: „Nerodiž se z tebe ovoce na věky.“

I vešel do chrámu Božího a vyhnal všecky, kteří tam prodávali a kupovali, a zpřevracel stoly penězoměnců̊v i stolice těch, kteří prodávali
*Is 56 *Jer 7 holuby, řka jim: „Psáno jest: ‚Dům můj domem modlitby slouti bude, vy
Mk 11 však jste jej učinili peleší lotrovskou.‘“ Uslyševše to velekněží a zákoníci, hledali, kterak by ho zahubili, neboť báli se ho, an veškeren lid lnul k němu a poslouchal ho.

A když byl večer, vyšel z města.

*

Druhého dne ráno, jdouce mimo fík, *kterému byl zlořečil Pán,* uzřeli jej
Mt 21 uschlý od kořene. I podivili se učedníci řkouce: „Mistře, kterak fík *ten* ihned uschl!“ Ježíš pak odpověděl jim: „Vpravdě pravím vám: Budete-li míti víru a nebudete-li pochybovati, učiníte nejen to, co se stalo na fíku, nýbrž i když této hoře řeknete: ‚Zdvihni se a vrhni do moře,‘ stane se; a začkoli budete prositi v modlitbě věříce, všecko obdržíte.“

Jan 12 Ačkoli však tolik zázraků učinil před nimi, neuvěřili v něho, aby se
*Is 53 naplnilo slovo proroka Isajáše: „Pane, kdo uvěřil kázání našemu? A komu bylo zjeveno rámě Hospodinovo?“ Proto nemohli uvěřiti, poněvadž Isajáš
*Is 6 opět řekl: „Zaslepil oči jejich a zatvrdil srdce jejich, aby očima neviděli a srdcem nesrozuměli a se neobrátili, a já jich neuzdravil.“ To řekl Isajáš, když viděl slávu jeho a mluvil o něm. Však přece i z náčelníků mnozí uvěřili v něho, ale pro fariseje nevyznávali toho, aby nebyli vyobcováni, neboť milovali více chválu od lidí nežli chválu od Boha.

Mt 21 A když přišel do chrámu, přistoupili k němu, mezitím co učil, velekněží a starší lidu řkouce: „Jakou mocí činíš věci tyto? A kdo ti dal tu moc?“ Odpověděv Ježíš řekl jim: „Otážu se vás i já na jednu věc; řeknete-li mi ji, i já povím vám, jakou mocí ty věci činím. Křest Janův odkud byl, s nebe či od lidí?“ Ale oni rozmýšleli mezi sebou: „Díme-li ‚s nebe‘, řekne nám: ‚Proč jste mu tedy neuvěřili?‘ Řekneme-li však ‚od lidí‘, bojíme se lidu,[157]) neboť všichni mají Jana za proroka.“ Odpověděli tedy: „Nevíme.“ I řekl jim Ježíš: „Ani já vám nepovím, jakou mocí to činím.

Než, co se vám zdá? Člověk jeden měl dva syny. Přistoupiv k prvnímu, řekl jemu: ‚Synu, jdi dnes, pracuj na vinici mé.‘ On však odpověděl: ‚Nechci.‘ Ale potom hnula se v něm lítost, a šel. Přistoupiv pak ke druhému, mluvil k němu totéž. A on odpověděl: ‚Půjdu, pane,‘ a nešel. Který z těch dvou vykonal vůli otcovu?“ Řkou jemu: „První.“ I řekl jim Ježíš: „Vpravdě pravím vám, že celníci a nevěstky předejdou vás

[157]) dle Lk: — lid bude nás kamenovati . . .

do království Božího. Neboť Jan učil vás cestě spravedlnosti, a neuvěřili jste mu, celníci však a nevěstky uvěřili.

Jiné podobenství poslyšte: Byl jeden hospodář, který štípil vinici a ohradil ji plotem, vykopal v ní lis, postavil věž a pronajal ji vinařům a — odcestoval. Když pak přiblížil se čas plodů, poslal služebníky své k vinařům, aby přijali užitky její. Ale vinaři, zjímavše jeho služebníky, jednoho zmrskali, druhého zabili, třetího ukamenovali. Opět poslal služebníků jiných více než prve, a učinili jim totéž. Naposledy pak poslal k nim syna svého řka: ‚Zastydí se před synem mým.' Ale vinaři, uzřevše syna, řekli mezi sebou: ‚To je dědic; pojďme, zabijme ho a budeme míti jeho dědictví.' I chopili se ho, vyvrhli jej ven z vinice a zabili. — Když tedy přijde pán vinice, co učiní oněm vinařům?" Řkou jemu: „Zlé zle zahubí a vinici svou pronajme jiným vinařům, kteří by mu vydávali užitek časem svým." „Proto pravím vám: Bude odňato od vás království Boží a dáno bude lidu, který bude přinášeti plody jeho.

Nikdy jste nečetli v Písmech: ‚Kámen, který zavrhli stavitelé, ten stal *Ž 117
se kamenem úhelným.[158]) Od Pána stalo se to a jest to podivné v očích našich?' A kdo padne na ten kámen, rozrazí se; na koho však on padne, toho rozdrtí."

Velekněží a fariseové uslyševše podobenství jeho, porozuměli, že mluví o nich; i chtěli vztáhnouti ruce na něho, ale báli se zástupů, neboť měli jej za proroka.

A tu Ježíš, ujav se slova, mluvil k nim opět v podobenství řka: „Po- Mt 22
dobno jest království nebeské králi, kterýž učinil svatbu synu svému. I poslal služebníky, aby povolali pozvané na svatbu; ti však nechtěli přijíti. Opět poslal jiné služebníky se vzkazem: ‚Hle, oběd svůj připravil jsem; volové moji a dobytek krmný pobiti jsou a všecko je připraveno; pojďte na svatbu.' Ale oni nedbali a odešli, jeden na pole své, jiný po zaměstnání svém, ostatní pak zjímavše služebníky jeho, potupili je a zabili. I rozhněval se král a poslav vojska svá zahubil ony vrahy a město jejich zapálil. Potom řekl služebníkům svým: ‚Svatba je sice připravena, ale ti, kteří byli pozváni, nebyli hodni. Jděte tedy na rozcestí, a kohokoli naleznete, pozvete na svatbu.' I vyšli služebníci jeho na cesty a shromáždili všecky, které nalezli, zlé i dobré, a naplnila se svatební síň hodovníky. Vešed pak král, aby se podíval na hodovníky, spatřil tam člověka, neoděného rouchem svatebním. I řekl jemu: ‚Příteli, kterak jsi sem ve-

[158]) Kámen velký, nepravidelný, nehodící se do zdi — může býti kamenem úhelným (= do rohu).

šel, nemaje roucha svatebního?' On pak oněměl. Tu řekl král přísluhovačům: ‚Svažte ruce i nohy jeho a uvrzte jej do temnosti vnější; tam bude pláč a skřípění zubů; neboť mnoho jest povolaných, ale málo vyvolených."

Tehdy fariseové odešedše radili se, kterak by jej polapili v řeči. I poslali k němu učedníky své s herodiány, kteří pravili: „Mistře, víme, že pravdomluvný jsi a cestě Boží v pravdě učíš a nedbáš na nikoho, neboť nepatříš na osobu lidskou. Pověz nám tedy, co se zdá tobě: Má se dávati daň císaři či nikoli?" Ale Ježíš poznav zlobu jejich řekl: „Proč mě pokoušíte, pokrytci? Ukažte mi peníz daně." I podali mu denár. A Ježíš tázal se: „Čí jest tento obraz i nápis?" Řkou jemu: „Císařův." Tu řekl jim: „Dávejte tedy, co jest císařovo, císaři, a co jest Božího, Bohu." A nemohli se chytiti slova jeho před lidem, nýbrž podivivše se odpovědi jeho nechali ho a odešli.

V ten den přistoupili k němu saduceové, kteří tvrdí, že není zmrtvýchvstání, a tázali se ho: „Mistře, Mojžíš řekl: Zemře-li někdo bez dítek, ať bratr jeho vezme si manželku jeho a vzbudí potomstvo svému bratru. Bylo pak u nás sedm bratrů. První oženiv se zemřel a nemaje potomstva zanechal bratru svému manželku svou. Podobně i druhý a třetí až do sedmého. Nejposléze pak po všech zemřela i žena. Čí tedy z těch sedmi bude žena ta při vzkříšení? Neboť ji měli všichni." Odpověděv Ježíš řekl jim: „Mýlíte se neznajíce Písem ani moci Boží. Neboť při vzkříšení nebudou se ani ženiti ani vdávati, ale budou jako andělé Boží v nebi."

V Mž 25

A uslyševše to zástupové, divili se a žasli nad učením jeho.

Ale fariseové uslyševše, že umlčel saduceje, sešli se k němu. I otázal se ho jeden z nich, zákoník, pokoušeje ho: „Mistře, které přikázání v zákoně jest veliké?" Ježíš pak řekl jemu: „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce, z celé duše a z celé mysli. To jest největší a první přikázání. Druhé pak jest mu podobné: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého. Na těch dvou přikázáních spočívá veškerý zákon i proroci."

Mk 12 I řekl mu zákoník: „Dobře, mistře; podle pravdy jsi pověděl, že jeden jest Bůh a že není jiného kromě něho; a že milovati ho z celého srdce a z celé duše a ze vší síly, a milovati bližního jako sebe samého jest větší věc než všechny zápaly a oběti." Ježíš pak vida, že odpověděl moudře, řekl jemu: „Nejsi daleko od království Božího."

Mt 22 Potom tázal se přítomných fariseů: „Co se vám zdá o Kristu? Čí je syn?" Řkou jemu: „Davidův." I řekl jim: „Kterak tedy David nazývá

Ž 109 jej v Duchu Pánem pravě: ‚Řekl Pán Pánu mému: Seď na pravici mé,

dokavad nepoložím nepřátel tvých za podnoží nohou tvých.' Nazývá-li ho tedy David Pánem svým, kterak je synem jeho?" A nikdo nemohl mu odpovědĕti ani slova, aniž kdo již osmělil se od toho dne tázati se ho.

Tehda mluvil Ježíš k zástupům a učedníkům svým řka:[159]) „Na stolici Mojžíšovu zasedli zákoníci a fariseové. Všecko tedy, co vám řeknou, zachovávejte a čiňte, ale podle skutků jejich se neřiďte; nebo mluví, ale nečiní.[160]) Navazují břemena těžká a nesnesitelná a vkládají je na ramena lidská, sami však ani prstem nechtějí hnouti jimi. A všecky skutky své činí, aby je lidé viděli: roztahují modlitební řeménky své a prodlužují třepení; rádi sedí na prvních místech při hostinách a v prvních stolicích v synagogách a libují si, když je lidé nazývají rabbí (t. j. mistr). Vy však nedávejte se nazývati rabbí; neboť jeden jest mistr váš, vy pak všichni jste bratři. A kdo z vás jest největší, buď služebníkem ostatních. Mt 23

Běda vám, zákoníci a fariseové, pokrytci, že zavíráte království nebeské před lidmi; sami nevcházíte do něho, a těm, kteří chtějí vejíti, nedopouštíte, aby vešli.

Běda vám, zákoníci a fariseové, pokrytci, že stravujete domy vdov konajíce dlouhé modlitby; proto dostane se vám soudu těžšího.

Běda vám, zákoníci a fariseové, pokrytci, že obcházíte moře i zemi, abyste získali jediného proselytu, a když se jím stane, činíte jej dvakrát hodnějším pekla, než jste sami.

Běda vám, zákoníci a fariseové, pokrytci, kteří desátky dáváte z máty a kopru a kmínu, a opustili jste to, co jest důležitější v zákoně: spravedlnost, milosrdenství a věrnost.[161]) Vůdcové slepí, kteří cedíte komára, velblouda však polykáte.

Běda vám, zákoníci a fariseové, pokrytci, neboť čistíte číši a mísu povrch, uvnitř jsou však plny nečistoty. Fariseji slepý, vyčisť prve vnitřek číše a mísy, aby byl čist i povrch jejich.

Běda vám, zákoníci a fariseové, pokrytci, neboť podobáte se hrobům obíleným, které zevně jeví se lidem úhlednými, uvnitř však jsou plny kostí umrlčích a všeliké nečistoty. Tak i vy zevně zdáte se lidem spravedlivými, uvnitř však jste plni nepravosti.

---

[159]) Dle Mk a Lk: „Varujte se zákoníků, kteří se zálibou chodí v dlouhých řízách a libují si, když je pozdravují na trhu... Těm dostane se soudu těžšího."

[160]) Nečiní toho, čemu učí.

[161]) Měli odváděti desátky pouze z obilí, vína a ovoce (III Mž 27). Činí tedy více, než zákon velí, na druhé straně však zanedbávají kardinální věci z těch, jež zákon ukládá.

Běda vám, fariseové a zákoníci, pokrytci, kteří vzděláváte hroby proroků, ozdobujete pomníky spravedlivých a říkáte: ‚Kdybychom byli žili za dnů našich otců, nebyli bychom stali se účastníky jejich v krvi proroků,' a tak svědčíte proti sobě samým, že jste syny těch, kteří zabíjeli proroky. I vy naplňte míru otců svých. Hadové, plémě zmijí, kterak utečete před soudem pekelným? Já pošlu k vám proroky a moudré a učitele;[162]) z těch některé zabijete a ukřižujete a některé z nich budete bičovati ve svých synagogách a pronásledovati z města do města, aby přišla na vás veškerá krev spravedlivá, která byla vylita na zemi od krve spravedlivého Abela až do krve Zachariáše, syna Barachiášova, kterého jste zabili mezi chrámem a oltářem.[163]) Vpravdě pravím vám: Přijdou všecky věci tyto na pokolení toto.

Jerusaleme, Jerusaleme, který zabijíš proroky a kamenuješ ty, kteří jsou posláni k tobě; kolikrát chtěl jsem shromážditi dítky tvé, jako slepice shromažďuje pod křídla kuřátka svá, a nechtěl jsi? Hle, zanechá se vám dům váš pustý; neboť pravím vám: neuzříte mne od této chvíle, dokavad neřeknete: ‚Požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně.'"[164])

Mk 12 A posadiv se proti pokladnici, díval se Ježíš, kterak lid metá do ní peníze. Mnozí boháči metali mnoho. Přišla pak jedna vdova chudá a hodila tam dvě lepty, to jest asi jeden haléř. I povolal k sobě učedníky své a řekl jim: „Vpravdě pravím vám: Tato chudá vdova dala více než všichni ostatní; nebo všichni dávali Bohu darem z toho, co jim přebývalo, tato však dala vše, co měla, všecko živobytí své."

Mt 24 A vyšed z chrámu, bral se odtud. I přistoupili k němu učedníci jeho, aby mu ukázali stavby chrámové.[165]) Jeden z nich pravil k němu: „Mistře, pohleď, jaké to kamení a jaké stavby! On pak odpovídaje řekl jim: „Vidíte toto vše? Vpravdě pravím vám, nezůstane tu kámen na kameni, který by nebyl zbořen." A když se posadil na hoře Olivetské, přistoupili k němu učedníci v soukromí a řekli: „Pověz nám, kdy budou tyto věci a které bude znamení tvého příchodu a konce světa?"

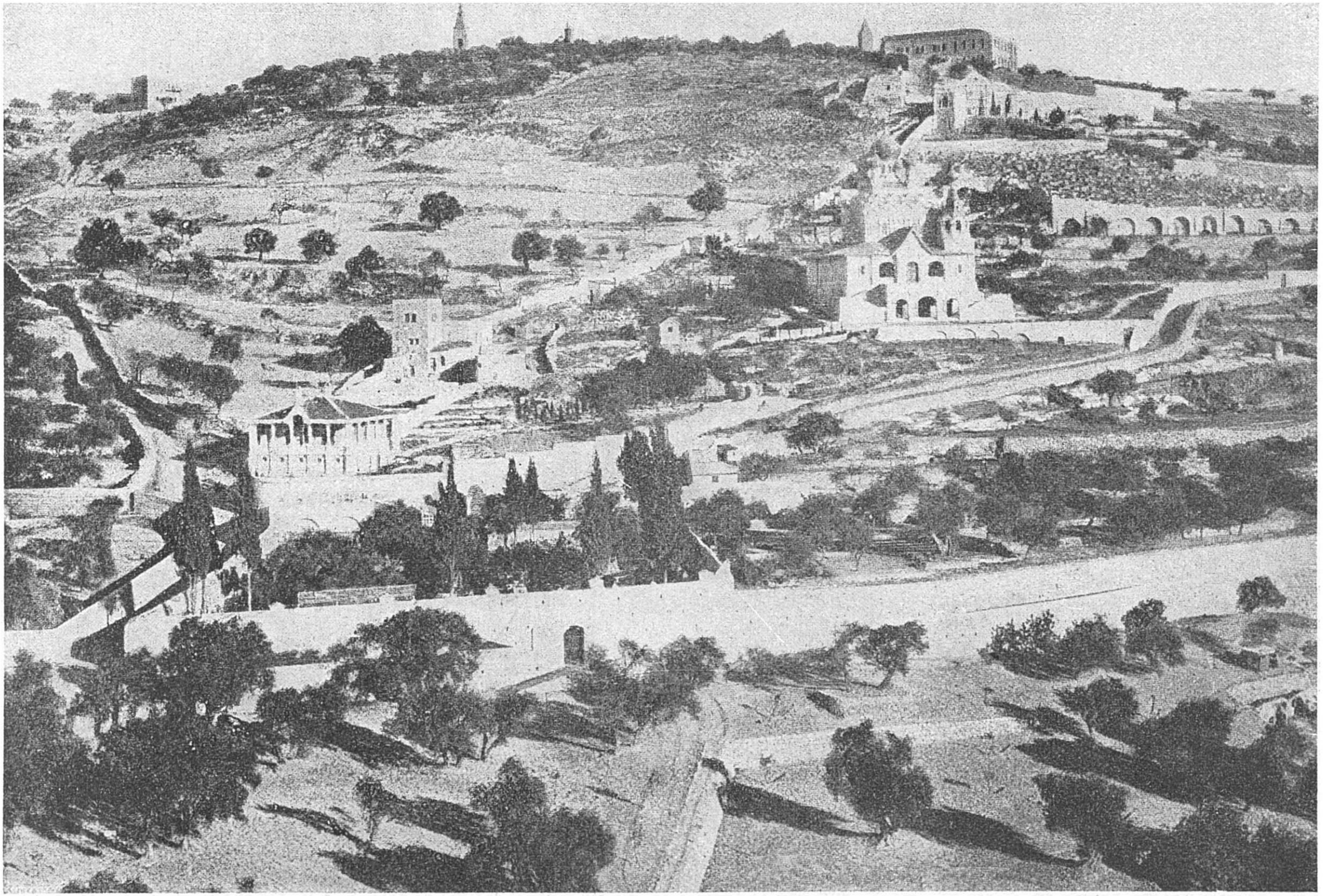
I odpověděl Ježíš a řekl jim: „Hleďte, ať vás nikdo nesvede; neboť mnozí přijdou ve jménu mém a svedou mnohé. Budete slyšeti boje

[162]) T. j. apoštoly a jiné věrozvěsty.

[163]) Za krále Joasa (II Par 24). Viz str. 13.

[164]) Ježíš končí tímto svoji veřejnou činnost učitelskou. S bolestí konstatuje zatvrzelost židů a uvádí jim na paměť, že trest za to — zkáza Jerusalema — je neodvratný. Ale ukazuje jim přec další možnost a cestu spasení: Uzříte mne, či jinak: dojdete mé spásy, pozdravíte-li mne: „Požehnaný . . .", to jest uznáte-li mne za Vykupitele svého.

[165]) Pravděpodobně k večeru, s protější hory Olivetské.

Olivetská hora. Pohled od Jerusalema. V pravé polovině obrázku, ve stráni, ruský chrám. Odtud níže a vlevo zahrada Getsemanská, náležející katolíkům.

a pověsti o bojích. Hleďte, ať se nepolekáte; neboť musí to nastati, ale ještě není konec. Povstane národ proti národu a království proti království, a bude mor a hlad a zemětřesení po místech. Ale to vše jest jen počátkem bolestí. Tehda vydají vás v soužení a budou vás zabíjeti, a budete v nenávisti u všech pro jméno mé. A tu mnozí se pohorší a zradí se vespolek a jedni druhých budou nenáviděti. A povstane mnoho proroků nepravých a svedou mnohé. A poněvadž se rozmnoží nešlechetnost, ustydne láska mnohých; ale kdo setrvá až do konce, ten spasen bude. A bude hlásáno toto evangelium o království po celém okrsku zemském na svědectví všem národům; a tehda přijde konec.

Když tedy uzříte ohavnost zpuštění, která jest předpověděna od pro-
*Dan 9 roka Daniele, ana stojí na místě svatém[166]) — kdo to čte, rozumějž — tehda, kdo jsou v Judsku, utecte na hory, a kdo jest na střeše, nesestupuj, aby vzal něco z domu svého, a kdo na poli, nevracej se, aby vzal roucho své.[167]) Běda pak těhotným a kojícím v oněch dnech. Modlete se však, aby útěk váš nenastal v zimě nebo v sobotu; neboť tehdy bude soužení veliké, jakého nebylo od počátku světa až dosavad, aniž kdy bude. A kdyby nebyli ukráceni dnové ti, nebyl by zachován nižádný člověk; ale pro vyvolené budou ukráceni dnové ti.

Tehdy řekne-li vám kdo: ‚Hle, tuto jest Kristus anebo tamto,' ne-
věřte; neboť povstanou nepraví Kristové a nepraví proroci a budou činiti veliké zázraky a divy, takže by v blud uvedeni byli, kdyby možno bylo, i vyvolení. Hle, předpověděl jsem vám to. Řeknou-li vám tedy: ‚Hle, na poušti jest,' nevycházejte; ‚Hle, v komnatách jest," nevěřte. Neboť jako blesk vychází od východu a ukazuje se až na západ, tak bude i příchod Syna člověka. Kdekoli bude tělo, tam shromáždí se i orlové. A hned po soužení těch dnů slunce se zatmí, měsíc nedá světla svého, hvězdy budou padati s nebe a moci nebeské budou se pohybo-
Lk 21 vati; na zemi bude úzkost mezi národy pro hukot moře a příbojů, takže lidé budou trnouti strachem a očekáváním těch věcí, které přijdou na
Mt 24 veškeren okrsek zemský. A tu se ukáže znamení Syna člověka na nebi; i budou kvíleti tehdy všecka pokolení země a uzří Syna člověka přicházeti v oblacích nebeských s mocí a slávou velikou. A pošle anděly své s mohutným hlasem trouby; i shromáždí vyvolené jeho ode čtyř větrů, od končin nebes až do končin jejich.

---

[166]) Dle Lk pravil Pán: „Když pak uvidíte, že Jerusalem obléhán jest od vojska, tu vězte, že se přiblížilo zpuštění jeho."

[167]) Když dříve jednou (Lk 17) mluvil Pán v podobném smyslu jako zde, dodal: „Pamatujte na ženu Lotovu."

Od stromu fíkového pak naučte se podobenství. Když ratolest jeho omládne a list vypučí, víte, že blízko jest léto; tak i vy, když zříte všecky věci tyto, vězte, že blízko jest přede dveřmi.[168]) Vpravdě pravím vám: Nepomine pokolení toto, dokud to všecko se nestane. Nebe a země pominou, ale slova má nepominou.

O tom dni však a hodině neví nikdo, ani andělé nebeští, leč Otec sám. Ale jako bylo za dnů Noemových, tak bude i za příchodu Syna člověka. Jako totiž v oněch dnech před potopou jedli a pili, ženili a vdávali se až do dne, kterého vešel Noe do korábu a přišla potopa a zachvátila všecky, tak bude i za příchodu Syna člověka. Budou tehdy dva na poli: jeden bude vzat a jeden zanechán. Dvě budou ve mlýně: jedna bude vzata a druhá zanechána. Bděte[169]) tedy, neboť nevíte, v kterou hodinu Pán váš přijde. To pak vězte: kdyby hospodář věděl, v kterou hodinu přijde zloděj, bděl by a nenechal by podkopati domu svého. Protož i vy buďte připraveni, neboť Syn člověka přijde v hodinu, kterou nevíte. Kdo asi jest ten služebník věrný a opatrný, jehož ustanovil pán nad čeledí svou, aby jim dával pokrm včas? Blahoslavený je služebník ten, jehož pán přijda nalezne, že tak činí. Vpravdě pravím vám, že ustanoví jej nade vším statkem svým. Řekne-li však zlý služebník ve svém srdci: ‚Pán můj otálí, dlouho nepřichází' a počne bíti spolusslužebníky své a bude jísti a píti s opilci, přijde pán služebníka toho v den, v který se nenaděje, a v hodinu, kterou neví; i ustanoví díl jeho s pokrytci; tam bude pláč a skřípění zubů.

Tehdy podobno bude království nebeské desíti pannám, které vzavše Mt 25
lampy své, vyšly naproti ženichovi a nevěstě. Pět z nich bylo pošetilých a pět opatrných; pošetilé vzavše lampy své nevzaly s sebou oleje, opatrné však vzaly spolu s lampami také olej ve svých nádobách. Když pak ženich prodléval, zdřímly všecky a usnuly. O půlnoci však nastal křik: ‚Hle, ženich přichází; vyjděte mu naproti.' Tu vstaly všecky panny ty a upravovaly lampy své. Pošetilé pak řekly opatrným: ‚Dejte nám z oleje svého, neboť naše lampy hasnou.' Opatrné odpověděly: ‚Nikoli; nedostalo by se nám i vám; jděte raději k prodavačům a kupte sobě.' Když pak šly nakoupit, přišel ženich, a ty, které byly pohotově, vešly s ním na svatbu; i zavřeny jsou dveře. Později přišly také ostatní panny řkouce: ‚Pane, pane, otevři nám.' Ale on odpověděl: ‚Vpravdě pravím vám, neznám vás.'

---

[168]) Lk má: ... blízko jest království Boží.

[169]) Dle Lk: „Mějte se na pozoru, aby srdce vaše neobtížila se opojeností a pečemi tohoto života, a aby onen den nepřišel na vás náhle."

Bděte tedy, neboť nevíte dne ani hodiny.

Člověk jeden odcházeje z domova povolal k sobě služebníky své a odevzdal jim statek svůj. I dal jednomu pět hřiven, druhému dvě a třetímu jednu, každému dle schopnosti jeho. A odcestoval. Hned pak odešed ten, jenž obdržel pět hřiven, těžil jimi a vytěžil jiných pět hřiven. Tak i ten, jenž obdržel dvě, vyzískal dvě jiné. Ten však, který dostal jednu, odešed zakopal ji. Po dlouhém čase pak přišel pán oněch služebníků a účtoval s nimi. I přistoupil ten, jenž obdržel pět hřiven, a řekl: ‚Pane, pět hřiven odevzdal jsi mi; hle, jiných pět jsem vyzískal.' Řekl mu pán jeho: ‚Dobře, služebníku dobrý a věrný; že jsi nad málem byl věrný, nad mnohem ustanovím tebe; vejdi v radost pána svého.' Přistoupiv pak i ten, který obdržel dvě hřivny, řekl: ‚Pane, dvě hřivny odevzdal jsi mi; hle, jiné dvě jsem vyzískal.' Řekl mu pán jeho: ‚Dobře, služebníku dobrý a věrný, že jsi nad málem byl věrný, nad mnohem ustanovím tebe; vejdi v radost pána svého.' Přistoupil pak také ten, který byl obdržel hřivnu jednu, a řekl: ‚Pane, poznal jsem, že jsi člověk tvrdý, který žneš, kde jsi nezasil, a sbíráš, kde jsi nerozsypal. I bál jsem se a odešed skryl jsem hřivnu tvou v zemi; hle, tu máš, co tvého jest.' A pán odpověděv řekl jemu: ‚Služebníku nešlechetný a lenivý, věděl jsi, že žnu, kde jsem nezasil, a sbírám, kde jsem nerozsypal? Měl jsi tedy dáti peníze moje penězoměncům, a já přišed byl bych vzal s úrokem, co moje jest. Vezměte tedy od něho hřivnu a dejte tomu, který má deset hřiven. Neboť každému, kdo má, bude dáno, a bude míti hojně, tomu však, kdo nemá, bude odňato i to, co má. A služebníka neužitečného uvrzte do tmy vnější; tam bude pláč a skřípění zubů.'

Když pak přijde Syn člověka ve své slávě a všichni andělé s ním, tu posadí se na slavný trůn svůj a shromážděni budou před ním všichni národové. I rozdělí je od sebe, jako pastýř odděluje ovce od kozlů, a postaví ovce po své pravici, kozly pak po levici. Tehdy král řekne těm, kteří budou na pravici jeho: ‚Pojďte, požehnaní Otce mého, vládněte královstvím, které jest vám připraveno od ustanovení světa; neboť lačněl jsem, a dali jste mi jísti, žíznil jsem, a dali jste mi píti; na cestě jsem byl, a přijali jste mne pohostinu; nah jsem byl, a přioděli jste mě; nemocen jsem byl, a navštívili jste mě; v žaláři jsem byl, a přišli jste ke mně.' Tu odpovědí jemu spravedliví: ‚Pane, kdy jsme tě viděli lačného a nakrmili jsme tě, aneb žíznivého a napojili jsme tě? Kdy viděli jsme tě jako pocestného a přijali jsme tě pohostinu, aneb nahého a přioděli jsme tě? A kdy viděli jsme tě nemocného nebo v žaláři a přišli jsme

k tobě?' A král odpovídaje řekne jim: ‚Vpravdě pravím vám: Pokud jste to učinili jednomu z nejmenších bratří mých, mně jste učinili.' Potom řekne těm, kteří budou na levici: ‚Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného, který jest připraven ďáblu a andělům jeho. Neboť lačněl jsem a nedali jste mi jísti, žíznil jsem, a nedali jste mi píti, přišel jsem k vám, a nepřijali jste mne pohostinu, nah jsem byl, a nepřioděli jste mne, nemocen a v žaláři jsem byl, a nenavštívili jste mne.' Tu odpovědí jemu oni: ‚Pane, kdy jsme tě viděli lačného neb žíznivého neb jako hosta neb nahého neb nemocného nebo v žaláři, a neposloužili jsme tobě?' Tehdy odpoví jim: ‚Vpravdě pravím vám: Pokud jste to neučinili jednomu z nejmenších, ani mně jste neučinili.' I přijdou tito do trápení věčného, spravedliví pak do života věčného."

Když dokonal Ježíš všecky ty řeči, pravil učedníkům svým: „Víte, Mt 26
že po dvou dnech budou velikonoce, a Syn člověka bude vydán, aby byl ukřižován?"

Býval pak ty dny ve chrámě a učil, v noci však vycházel a přeno- Lk 21
coval na hoře, která slove Olivetská. A veškeren lid přicházel ráno k němu, aby ho ve chrámě poslouchal.

*

Tehdy shromáždili se velekněží, zákoníci a starší lidu v domě vele- Mt 26
kněze, jménem Kaifáše, a uradili se, aby Ježíše lstivě jali a zabili; ale pravili: „Ne o slavnosti, aby snad nenastala bouře v lidu."

A tu vešel ďábel do Jidáše, příjmím Iškariotského, jenž byl jedním ze dvanácti. Ten odešed k velekněžím řekl: „Co mi chcete dáti, a já vám ho zradím?" Oni pak uslyševše to zaradovali se a slíbili mu dáti třicet stříbrných.[170]) A od té chvíle hledal času příhodného, aby ho zradil.

* * *

Přišel pak den přesnic, ve kterém se musil zabíjeti beránek. I poslal Lk 22
Ježíš Petra a Jana řka: „Jděte a připravte nám beránka."[171]) A oni řekli jemu: „Kde chceš, abychom připravili?" I řekl jim: „Jak vejdete do města, potká vás člověk, nesoucí džbán vody. Jděte za ním až do domu, a rcete tam hospodáři: ‚Mistr praví tobě: Kde jest pokojík, ve kterém bych jedl beránka s učedníky svými?' A on vám ukáže večeřadlo veliké, prostřené; tam připravte." I odešli a shledali vše, jak jim pověděl Pán, a připravili beránka.

---

[170]) Nyní se rozhodli, že ho odpraví ještě o svátcích.

[171]) T. j. slavnostní večeři velikonoční.

A když byl večer,[172]) zaujal Ježíš místo za stolem a dvanáct apoštolů
Jan 13 s ním.[173]) Věda pak, že přišla hodina jeho, aby z toho světa odešel k Otci, měv v lásce vždy své *věrné,* projevil jim svou lásku měrou nejvyšší . . .
Lk 22 Řekl jim: „S toužeností jsem žádal tohoto beránka jísti s vámi, prve než bych trpěl; neboť pravím vám, že již nebudu ho jísti, dokavad se nenaplní v království Božím." A pojav kalich díky učinil a řekl: „Vezměte to a rozdělte mezi sebe, neboť pravím vám, že nebudu již píti z plodu vinného kmene až do onoho dne, kdy jej budu píti s vámi nový v království Otce mého."
Jan 13 *Po chvíli, když snědli beránka a jiné některé pokrmy,* vstal Ježíš od večeře, odložil roucha svá a vzav šat lněný přepásal se. Potom nalil vody do umyvadla, počal umývati učedníkům nohy a utírati je šatem, kterým byl přepásán. Přišel tedy k Šimonu Petrovi. I řekl mu Petr: „Pane, ty mně myješ nohy?" Ježíš odpověděl a řekl jemu: „Co já činím, ty nevíš nyní, ale zvíš potom." Dí mu Petr: „Nebudeš mně mýti nohou na věky." Ježíš mu odpověděl: „Neumyji-li tebe, nebudeš míti dílu se mnou." Dí jemu Šimon Petr: „Pane, netoliko nohy mé, ale i ruce a hlavu." Dí mu Ježíš: „Kdo se vykoupal, nepotřebuje, leč jen nohy si umýti, a je čist celý.[174]) I vy jste čisti, ale ne všichni — —" Věděl totiž, kdo jest ten, jenž ho zradí.

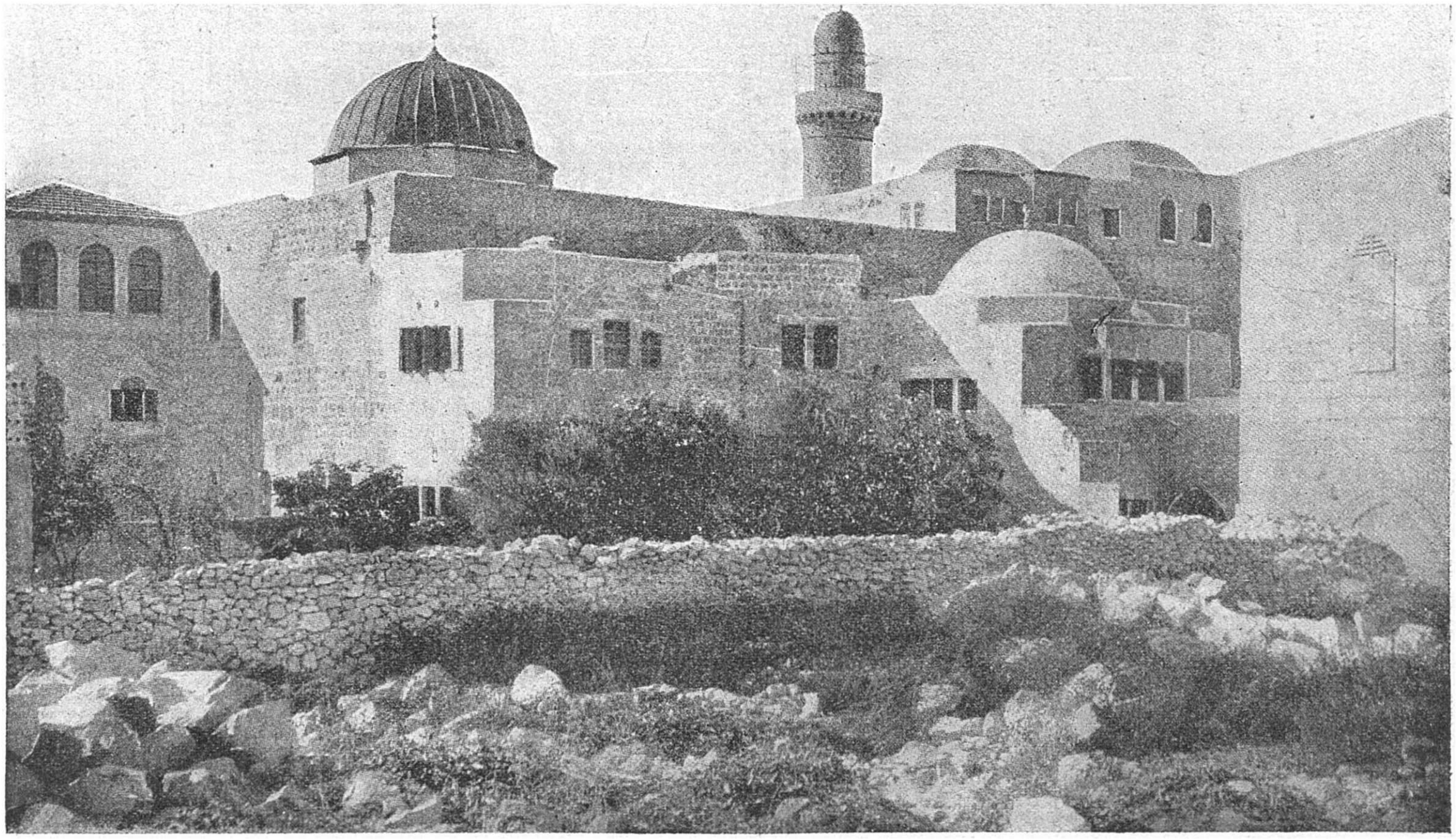
Když jim tedy nohy umyl a své roucho vzal a se opět posadil, řekl jim: „Vy mě nazýváte Mistrem a Pánem: a dobře pravíte: jsem opravdu. Jestliže tedy já, Pán a Mistr váš, umyl jsem vám nohy, i vy máte druh druhu nohy umývati. Příklad zajisté dal jsem vám, abyste i vy činili, jako jsem já učinil vám. Vpravdě, vpravdě pravím vám: Není služebník větší nad pána svého, ani posel větší nad toho, který jej poslal. Blahoslaveni jste, budete-li to činiti. Nepravím to o vás všech: já vím, které
*Ž 40 jsem si vyvolil, avšak aby se naplnilo Písmo: ‚Kdo jí se mnou chléb, pozdvihne proti mně patu svou.'"[175])
Mt 26 Potom vzal Ježíš chléb a požehnav rozlámal jej a dav učedníkům svým řekl: „Vezměte a jezte: toto jest tělo mé, které se za vás vydává." A vzav kalich, poděkoval a dal jim řka: „Pijte z toho všichni, neboť

[172]) „Byl večer" je z Mt; Lk má: „přišla hodina".

[173]) Dle tehdejšího a tamního obyčeje neseděli při jídle, nýbrž levým ramenem podepřeni o polštář leželi na pohovkách, které stály s vnější strany podkovovitého stolu.

[174]) Před hostinou bylo zvykem se koupati; když potom pozvaní ubírajíce se do domu hostitelova pošpinili si nohy, umývali jim je služebníci, aby tím netrpěla čistota pohovek.

[175]) Nepřímo naznačuje zradu Jidášovu.

Skupina budov na nynějším Sionu jerusalemském, zvaná „hrob Davidův". Jednu místnost tam označuje křesťanská tradice za novozákonní večeřadlo.

toto jest krev má Nového zákona, která se vylévá za vás a za mnohé na odpuštění hříchů. To čiňte na mou památku.“*)

Jan 13 To pověděv Ježíš zkormoutil se v duchu a řekl: „Vpravdě, vpravdě pravím vám: Jeden z vás mne zradí.“ Tedy pohlíželi učedníci na sebe
Mt 26 vespolek, jsouce na rozpacích, o kom to praví. I zarmoutivše se velmi, počali jeden každý říkati jemu: „Jsem to já, Pane?“ On pak odpověděl: „Kdo se mnou omáčí ruku v míse, ten mě zradí. Syn člověka sice jde,
*Ž 40 jak psáno jest o něm, ale běda člověku, skrze něhož bude zrazen; lépe
Jan 13 by mu bylo, kdyby se byl nenarodil.“ Stoloval pak jeden z učedníků na lůně Ježíšově, ten, jehož Ježíš *obzvláště* miloval. Tomu pokynul Šimon Petr a řekl jemu: „Pověz, kdo je ten, o němž to praví.“ On tedy spočinul na prsou Ježíšových a řekl jemu: „Pane, kdo je to?“ Ježíš odpověděl: „Jest to ten, komu já namočenou skývu podám.“ A namočiv skývu[176])
Mt 26 podal Jidášovi, synu Šimona iškariotského. I promluvil Jidáš a řekl: „Jsem já to, mistře?“ Dí mu Ježíš: „Tak jest, jak jsi řekl.“

Jan 13 A po té skývě vešel do něho ďábel. I řekl mu Ježíš: „Co činíš, učiň rychle.“ Toho však nikdo ze stolujících nevěděl, k čemu to řekl jemu. Poněvadž totiž Jidáš měl měšec, domnívali se někteří, že mu Ježíš řekl: „Nakup, čeho nám jest potřebí ke dni svátečnímu,“ neb aby dal něco chudým. On tedy vzav skývu vyšel ihned.

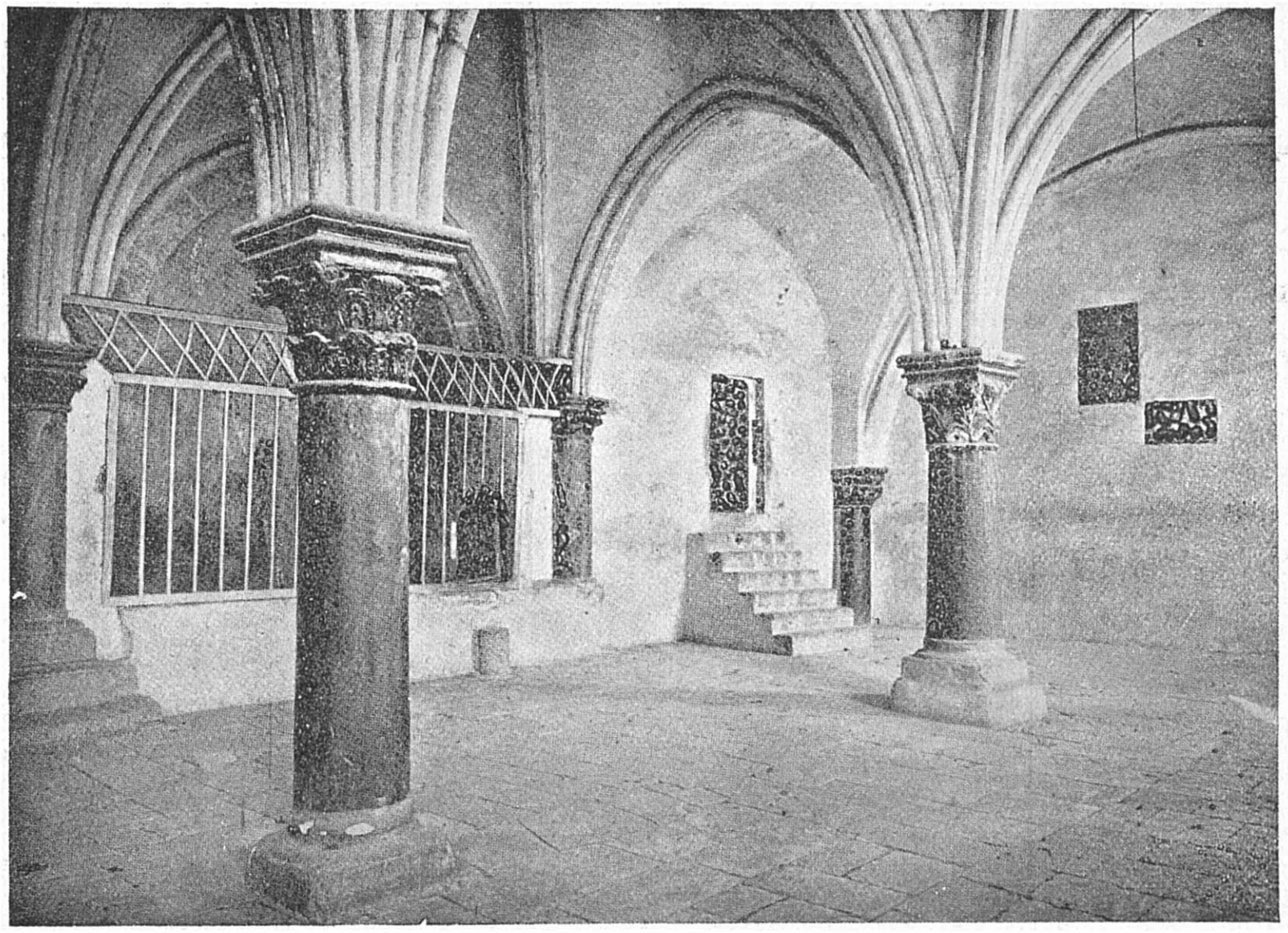
Byla pak noc.

Lk 22 Povstal však i spor mezi nimi, kdo z nich by byl větší. I řekl jim Ježíš: „Králové národů panují nad nimi, a ti, kteří mají nad nimi moc, nazývají se dobrodinci, ale vy ne tak: kdo jest mezi vámi větší, budiž jako menší, a kdo jest v čele, budiž jako služebník. Neboť kdo je větší: ten, který stoluje, či ten, jenž přisluhuje? Zda ne ten, který stoluje? Ale já jsem mezi vámi jako ten, který přisluhuje. Vy pak jste to, kteří jste vytrvali se mnou, a já vám odkazuji království, jak mně je odkázal Otec můj, abyste jedli a pili za stolem mým v království mém a seděli na stolicích soudíce dvanáctè pokolení israelských.“ A k Petrovi pravil: „Šimone, Šimone, hle,
*Job 1 satan vyžádal si vás, aby vás tříbil jako pšenici; ale za tebe jsem prosil, aby nepřestala víra tvá, ty pak — až přijde čas — utvrzuj své bratry.“

*) Sv. Pavel v I. listu ke Korintským, hl. 11.: Já jsem přijal od Pána to, co jsem též podal vám, (totiž) že Pán Ježíš v tu noc, ve které byl zrazen, „vzal chléb a učiniv díky, rozlámal jej a řekl: Toto jest tělo mé, které se za vás vydává; to čiňte na mou památku. Taktéž vzal i kalich po jídle a řekl: Tento kalich jest nová úmluva (potvrzená) mou krví; to čiňte, kolikrátko i jej píti budete, na mou památku.“

[176]) v pokrmu zvaném „charoset“, mohli bychom říci v ovocné kaši; upravovala se z granátových jablek, mandlí a fíků zadělaných ve víně a octě, zabarvovala se skořicí.

Potom zas ke všem mluviti se jal: „Synáčkové, ještě maličko jsem s vámi. Jan 13
Budete mě hledati a, jako jsem řekl židům: ‚Kam já jdu, vy nemůžete přijíti,' tak pravím nyní i vám. Přikázání vám nové dávám, abyste se milovali vespolek, jako jsem já miloval vás. Po tom poznají všichni, že jste učedníci moji, budete-li míti lásku jedni k druhým." Řekl mu Šimon Petr: „Pane, kam jdeš?" Ježíš odpověděl: „Kam já jdu, nemůžeš nyní za mnou jíti, půjdeš však později."

Novozákonní večeřadlo. Nynější stav.

A *sesmutněv* řekl jim: „Vy všichni pohoršíte se nade mnou této noci, Mt 26
neboť psáno jest: ‚Bíti budu pastýře a rozprchnou se ovce stáda.' Ale *Zach 13
když vstanu z mrtvých, předejdu vás do Galileje." Odpovídaje pak Petr řekl jemu: „Byť se všichni pohoršili nad tebou, já se nikdy nepohorším." Řekl mu Ježíš: „Vpravdě pravím tobě: Této noci, prve než kohout zazpívá, třikrát mě zapřeš." Dí jemu Petr: „Bych měl umříti s tebou, nezapru tebe."[177]) Podobně pravili též všichni učedníci.

A Ježíš řekl jim: „Když jsem vás poslal bez měšce a bez mošny a bez Lk 22

[177]) Dle Lk: „Pane, s tebou jsem hotov i do žaláře i na smrt jíti."

obuvi, zda jste měli v čem nedostatek?" Oni odpověděli: „V ničem." I řekl jim: „Ale nyní, kdo má měšec, vezmi jej, podobně i mošnu, a kdo nemá, prodej plášť svůj a kup meč. Neboť pravím vám, že musí se na
*Is 53 mně naplniti ještě toto Písmo: ‚A s hříšníky počten jest.' Neboť to, co se mne týká, béře konec."

Jan 14 *A louče se s apoštoly, promlouval k nim:* „Nermutiž se srdce vaše. V domě Otce mého jest příbytků mnoho; jdu, abych vám připravil místo. A když připravím vám místo, přijdu zase a vezmu vás k sobě, abyste i vy byli, kde jsem já. A kam já jdu, víte i cestu znáte." Řekl mu Tomáš: „Pane, nevíme, kam jdeš; kterak můžeme znáti cestu?" Ježíš řekl jemu: „Já jsem cesta, pravda a život; nikdo nepřichází k Otci, leč skrze mne. Kdybyste byli poznali mne, byli byste poznali i Otce mého." Dí jemu Filip: „Pane, ukaž nám Otce, a dostačí nám." Ježíš řekl jemu: „Tak dlouhý čas jsem s vámi, a nepoznali jste mne, Filipe? Kdo vidí mě, vidí i Otce. Věříte mi, že já v Otci a Otec ve mně jest? Ne-li, pro skutky samy věřte. Vpravdě, vpravdě pravím vám: Kdo věří ve mne, bude i on činiti skutky, které já činím.

Milujete-li mě, přikázání má zachovávejte. A já budu prositi Otce, a jiného Utěšitele dá vám, aby s vámi zůstával na věky, Ducha pravdy. Nenechám vás sirotků, přijdu zase k vám. Ještě maličko — a svět již mne neuzří, vy však mě uzříte. Kdo má přikázání moje a je zachovává, ten mě miluje. Kdo však miluje mě, bude milován od Otce mého; i já budu jej milovati a zjevím se mu." Řekl mu Juda, nikoliv onen iškariotský: „Pane, co se to stalo, že se hodláš zjeviti nám, a ne světu?" Ježíš mu odpověděl: „Miluje-li kdo mě, slovo mé zachovávati bude, a Otec můj bude ho milovati, i přijdeme k němu a příbytek u něho si učiníme. Kdo mne nemiluje, slov mých nezachovává.

Toto mluvil jsem vám u vás zůstávaje; Utěšitel pak, Duch svatý, kteréhož Otec pošle ve jménu mém, ten vás naučí všem věcem a připomene vám vše, co jsem mluvil vám. Pokoj svůj zůstavuji vám, pokoj svůj dávám vám — ne takový jako svět dává. Nermutiž se srdce vaše, aniž se strachuj. Slyšeli jste, že jsem vám řekl: „Jdu a přijdu zase k vám. Kdybyste mě milovali, radovali byste se, že jdu k Otci, neboť Otec větší jest mne. A nyní pověděl jsem vám to, prve než by se stalo, abyste, když se stane, uvěřili. Již nebudu mnoho mluviti s vámi, neboť přichází kníže tohoto světa. Kdybych nechtěl, nepořídil by se mnou ničeho;[178]) avšak aby svět poznal, že miluji Otce, činím, jak mi Otec přikázal.

[178]) Doslovně: Přichází kníže tohoto světa, a na mně nemá ničeho.

Vstaňte, pojďme."

Po těch slovech měli se k odchodu. Ale jako pečlivý otec, který se vydává na dalekou cestu, rozloučiv se již se svými a odcházeje, ještě se zastaví a znova důležité věci jim připomíná, tak i Pán a Spasitel, nežli večeřadlo opustil, znovu se rozhovořil.

„Já jsem vinný kmen a Otec můj jest vinař. Každou ratolest ve mně, Jan 15
která nenese ovoce, odejme, a každou, která nese ovoce, očistí, aby víc ovoce nesla. Vy jste již čisti tím slovem, které jsem vám mluvil. Zůstaňte ve mně, a já ve vás. Jako ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, nezůstane-li ve kmeni, tak ani vy, nezůstanete-li ve mně. Já jsem vinný kmen, vy — ratolesti; kdo zůstává ve mně a já v něm, ten přináší ovoce mnoho, neboť beze mne nemůže činiti nic. Nezůstane-li kdo ve mně, vyvržen bude ven jako ratolest; i uschne a seberou ji a vrhnou na oheň. V tom jest oslaven Otec můj, abyste přinášeli mnoho užitku a stali se dokonalými učedníky mými. Jako mne miloval Otec, i já jsem miloval vás. Zůstaňte v lásce mé. A to se stane, budete-li zachovávati přikázání má.

Toto jest přikázání mé, abyste se milovali vespolek, jako jsem já miloval vás. Větší lásky nemá nikdo nad tu, aby kdo položil život svůj za své přátele. Vy jste přáteli mými, činíte-li, co já přikazuji vám. Již vás nenazývám služebníky, neboť služebník neví, co činí pán jeho, ale nazval jsem vás přáteli, neboť jsem vám oznámil vše, co jsem slyšel od Otce svého. Ne vy jste vyvolili mne, nýbrž já jsem vyvolil vás a ustanovil jsem vás k tomu, abyste šli a přinášeli užitek, a užitek váš, aby zůstával.

Nenávidí-li vás svět, vězte, že mne nenáviděl prve nežli vás. Kdybyste byli ze světa, svět by miloval, co jeho jest; poněvadž však ze světa nejste, proto vás svět nenávidí. Pamatujte na slovo, které jsem já řekl vám: ‚Není služebník větší nežli pán jeho.' Jestli mě pronásledovali, i vás budou pronásledovati. A to vše učiní vám pro jméno mé, poněvadž neznají toho, jenž mě poslal. Kdybych byl nepřišel a jim nemluvil, hříchu by neměli; nyní však nemají výmluvy ze hříchu svého. Ale toto se dělo a děje, aby se naplnilo slovo, které jest napsáno v zákoně jejich: ‚Ne- *Ž 24
návidělimě bez příčiny.'

Když pak přijde Utěšitel, kterého já pošlu vám od Otce, Duch pravdy, ten bude svědčiti o mně; avšak i vy budete svědčiti, neboť jste se mnou od počátku.

Toto mluvil jsem vám, abyste se nepohoršili. Z náboženské obce své Jan 16

vyloučí vás, ano přichází hodina, že každý, kdo vás zabije, bude se domnívati, že tím Bohu slouží. A to vám učiní, poněvadž nepoznali Otce ani mne. Ale tyto věci mluvil jsem vám, abyste, když přijde hodina jejich, rozpomněli se, že jsem vám to pověděl. S počátku jsem vám těch věcí neřekl, neboť jsem byl s vámi.

Nyní však jdu k tomu, jenž mě poslal, a nikdo z vás neptá se mne: ‚Kam jdeš?' A že jsem vám ty věci mluvil, zármutek naplnil srdce vaše. Ale já pravdu pravím vám: ‚Jest vám užitečno, abych odešel, neboť neodejdu-li, Utěšitel nepřijde k vám; odejdu-li, pošlu ho k vám. A on přijda, usvědčí svět ze hříchu, že nevěří ve mne . . .' Ještě mnoho mám mluviti vám, ale nemůžete toho nyní snésti. Onen Duch pravdy však, až přijde, naučí vás pravdě všeliké.

Maličko, a již neuzříte mne, a opět maličko, a uzříte mě, poněvadž jdu k Otci." I řekli někteří z učedníků jeho k sobě vespolek: „Co je to, co nám praví: ‚Maličko, a již neuzříte mne, a opět maličko, a uzříte mě' a ‚jdu k Otci?' Nevíme, co praví." I poznal Ježíš, že se ho chtěli tázati, a řekl jim: „O tom se tážete mezi sebou, že jsem řekl: ‚Maličko, a neuzříte mne, a opět maličko, a uzříte mě?' Vpravdě, vpravdě pravím vám: Vy budete kvíleti a plakati, ale svět se bude radovati; vy se budete rmoutiti, ale zármutek váš obrátí se v radost. Žena, když rodí, má zármutek, neboť přišla hodina její; když však porodila, již nepamatuje bolesti pro radost, že se narodil člověk na svět. Tak i vy máte nyní zármutek, avšak opět vás uzřím, a radovati se bude srdce vaše, a radosti vaší nikdo neodejme od vás. Vpravdě, vpravdě pravím vám: Budete-li zač prositi Otce ve jménu mém, dá vám.

Toto jsem vám mluvil v podobenstvích; přichází hodina, kdy nebudu již mluviti vám v podobenstvích, ale zjevně budu vám zvěstovati o Otci. V ten den budete prositi ve jménu mém, a nepravím vám, že já budu prositi Otce za vás, neboť Otec sám miluje vás, protože vy jste milovali mne a uvěřili jste, že jsem vyšel od Boha. Vyšel jsem od Otce a přišel jsem na svět; opět opouštím svět a jdu k Otci." Řkou jemu učedníci jeho: „Hle, nyní mluvíš zjevně a žádného podobenství nepravíš; nyní víme, že znáš všecko a nemáš zapotřebí, by se tě kdo tázal; proto věříme, že jsi od Boha vyšel." Ježíš jim odpověděl: „Nyní věříte? Hle, přichází hodina, že se rozprchnete jedenkaždý do svého a mě samotna necháte; ale nejsem sám, neboť Otec jest se mnou. Tyto věci jsem vám mluvil, abyste měli ve mně pokoj. Na světě budete míti soužení, avšak důvěřujte, já jsem přemohl svět."

A pozdvih očí k nebi řekl: „Otče, přišla hodina. Já jsem tě oslavil Jan 17
na zemi, dokonav dílo, které jsi mi uložil. A nyní oslav mě ty, Otče,
u sebe slávou, kterou jsem měl u tebe, prve nežli svět byl.

Oznámil jsem jméno tvé lidem, které jsi mi dal ze světa. Oni slovo tvé zachovali a nyní poznali, že jsem vyšel od tebe, a uvěřili, že ty jsi mě poslal.

Já za ně prosím. Neprosím to za svět, ale za ty, které jsi mi dal, neboť tvoji jsou. A vše, co jest mé, jest tvoje, a co jest tvé, jest moje, a jsem v nich oslaven. Otče svatý, zachovej je ve svém jménu, aby byli jedno, jakož i my jedno jsme. Když jsem byl s nimi, zachovával jsem je ve jménu tvém; a nikdo z nich nezahynul, leč jen ten člověk záhuby hodný, aby se naplnilo Písmo. Já jsem jim dal slovo tvé, a svět pojal *Ž 40
nenávist proti nim, poněvadž nejsou ze světa. Neprosím, abys je vzal ze světa, nýbrž abys je ochránil od zlého. Posvěť je v pravdě; slovo tvé jest pravda.

Neprosím pak toliko za ně, nýbrž i za ty, kteří skrze slovo jejich uvěří ve mne, aby všichni byli jedno, jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli. — Otče, chci, aby, kde jsem já, byli se mnou i ti, které jsi mi dal, by viděli slávu moji, kterou jsi mi dal, neboť jsi mě miloval před stvořením světa. Otče spravedlivý, svět tě nepoznal . . .“

A chválu vzdavše vyšli*) na horu Olivetskou. Mt 26

*

I přišel Ježíš s učedníky svými do dvorce, který slove Getsemany, a řekl jim: „Poseďte tuto, až odejda tamto se pomodlím.“ Pojav pak Petra a dva syny Zebedeovy, počal se rmoutiti a teskliv býti. Tu řekl jim: „Smutna jest duše má až k smrti! Zůstaňte zde a bděte se mnou.“

A popošed maličko padl na svou tvář a modlil se řka: „Otče můj, je-li možno, ať odejde kalich tento ode mne, avšak ne má, nýbrž tvá vůle se staň.“

I přišel k učedníkům svým a nalezl je, ani spí; i řekl Petrovi: „Tak jste nemohli ani hodinu bdíti se mnou? Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení; duch zajisté hotov jest, ale tělo slabé.“

A po druhé odešel a modlil se řka: „Otče můj, nemůže-li kalich tento minouti mne, leč bych jej pil, staň se vůle tvá.“ A vrátiv se nalezl je, ani spí, neboť oči jejich byly obtíženy.

I nechal jich a odešed opět modlil se po třetí, táž slova říkaje. I ukázal se mu anděl s nebe a posiloval ho. A on ocitnuv se v úzkosti smrtelné, Lk 22

*) Branou Sionskou. Viz obrázek dnešní brány Sionské na str. 353. dílu I.

modlil se snažněji. I stal se pot jeho jako krůpěje krve, tekoucí na zem.
Mt 26 Nato přišel k učedníkům svým a řekl jim: „Spěte již a odpočívejte.“ *Když pak se poněkud prospali, pravil:* „Přišla hodina; Syn člověka bude vydán v ruce hříšníků. Vstaňte, pojďme! Hle, přiblížil se ten, který mne zradí.“
Jan 18 Věděl však o tom místě i Jidáš, který ho zrazoval, neboť Ježíš scházel se tam často s učedníky svými.
Mt 26 A když ještě mluvil, hle, Jidáš, jeden ze dvanácti, přišel a s ním zástup veliký s pochodněmi, meči a kyji, posláni byvše od velekněží a starších lidu. Ten pak, který jej zrazoval, dal jim znamení řka: „Kterého políbím, ten je to, toho se chopte.“ A hned přistoupiv k Ježíšovi řekl: „Zdráv buď, mistře!“ A zulíbal jej. I řekl mu Ježíš: „Příteli, nač jsi přišel?“*)
Jan 18 A věda vše, co na něj mělo přijíti, vyšel jim vstříc a řekl jim: „Koho hledáte?“ Odpověděli jemu: „Ježíše Nazaretského.“ Řekl jim Ježíš: „Já jsem to.“ Jak jim tedy řekl: ‚Já jsem to,‘ ustoupili zpět a padli na zem. I otázal se jich opět: „Koho hledáte?“ Oni pak řekli: „Ježíše Nazaretského.“ Ježíš odpověděl: „Řekl jsem vám, že já jsem to. Když tedy hledáte mne, nechte těchto, ať odejdou.“ Aby se naplnilo slovo, které řekl: ‚Neztratil jsem nikoho z těch, které jsi mi dal.‘
Mt 26 Tu přistoupivše vztáhli ruce na Ježíše a jali ho. Ti pak, kteří byli při
Lk 22 něm, uzřevše, co nastává, řekli jemu: „Pane, máme bíti mečem?“ A Šimon
Jan 18 Petr vytasil meč, udeřil služebníka velekněžova a uťal mu pravé ucho. Bylo pak jméno služebníka toho Malchus. I řekl Ježíš Petrovi: „Schovej
Mt 26 meč svůj do pochvy; nebo všichni, kteří berou meč, od meče zahynou. Či myslíš, že nemohu prositi Otce svého, a dá mi nyní více než dvanácte
*Is 53 plukův andělů? Kterak tedy naplní se Písma, že musí se tak státi? Nemámliž píti kalich, který mi dal Otec?“ A zástupu řekl: „Jako na lotra jste vyšli s meči a kyji, abyste mě jali. Denně sedával jsem u vás, uče ve chrámě, a nejali jste mne.“ Ale toto všecko se stalo, aby se naplnila Písma prorocká.[179])

Tu četa a tisícník a služebníci židovští jali Ježíše a svázali ho. Učedníci pak všichni, opustivše ho, utekli.

*

Jan 18 I přivedli ho nejprve k Annášovi,[180]) neboť byl tchánem Kaifáše, který byl nejvyšším knězem toho roku. Byl to onen Kaifáš, který dal židům

*) Dle Lk řekl ještě: „Jidáši, políbením zrazuješ Syna člověka?“
[179]) Lk místo toho má: Ale toto jest hodina vaše a moc temnosti.
[180]) Na tradičním „Sionu“. Tchán i zeť — Annáš i Kaifáš — bydleli pravděpodobně v témže domě, ale každý v jiné části, jež dělilo nádvoří.

radu, že jest užitečno, aby jeden člověk umřel za lid. Ten tedy otázal se Ježíše na jeho učedníky a na jeho učení. Ježíš mu odpověděl: „Já jsem mluvil světu zjevně; učíval jsem v synagoze a ve chrámě, kde všichni židé se scházejí, a tajně jsem nemluvil nic. Proč se mne ptáš? Zeptej se těch, kteří slyšeli, co jsem mluvil." Tu jeden ze služebníků dal Ježíšovi políček řka: „Tak odpovídáš nejvyššímu knězi?" Ježíš mu odvětil: „Mluvil-li jsem zle, vydej svědectví o zlém; pakli dobře, proč mě tepeš?"

I poslal jej Annáš svázaného k veleknězi Kaifášovi, kde se zákoníci Mt 26
a starší shromáždili.[181])

Šel pak za Ježíšem zdaleka Šimon Petr a ještě jeden učedník. Tento Jan 18
učedník, jsa znám nejvyššímu knězi, vešel za Ježíšem do dvora, ale Petr stál u dveří venku. I vyšel onen učedník, promluvil s vrátnou a uvedl tam Petra. Byli pak tam služebníci u ohně, poněvadž byla zima, a ohřívali se. Petr vešed dovnitř, seděl se služebníky, aby viděl konec. Mt 26

Velekněží pak a celá velerada hledali křivého svědectví proti Ježíšovi, aby ho vydali na smrt,[182]) ale nenalezli, ačkoli mnoho svědků křivých přistoupilo.[183]) Naposled přišli dva svědkové křiví a řekli: „Tento pravil: ‚Mohu zbořiti chrám Boží a ve třech dnech jej zase vystavěti.'"[184]) Tu povstal velekněz a řekl jemu: „Nic neodpovídáš k těm věcem, které tito proti tobě svědčí?" Ale Ježíš mlčel. I řekl mu velekněz: „Zapřisahám tě při Bohu živém, abys nám pověděl, jsi-li Kristus, Syn Boží?" Dí mu Ježíš: „Ty jsi to řekl; avšak pravím vám: Od tohoto času uzříte Syna člověka seděti na pravici Boží a přicházeti v oblacích nebeských." Tu velekněz roztrhl roucha svá[185]) a řekl: „Rouhal se! Což ještě potřebujeme svědků? Hle, nyní jste slyšeli rouhání. Co se vám zdá?" A oni odpověděli: „Hoden je smrti."

Poté plivali na jeho tvář a bili jej pěstí; jiní zahalivše mu obličej políčkovali ho říkajíce: „Hádej nám, Kriste, kdo je to, který tě udeřil."

*

Petr pak seděl venku ve dvoře.

---

[181]) Soudní řád nedovoloval konati líčení v noci. Oni však začali soud ihned, nechtíce čekati rána.

[182]) T. j. aby mohli rozsudek smrti nad Kristem právně odůvodniti.

[183]) Dle Mk svědectví jejich se neshodovala, t. j. nestačila, aby na základě jich mohli Krista odsouditi v naději, že vladař rozsudek potvrdí.

[184]) Překroutili výrok Páně, pronesený před třemi roky o velikonocích v Jerusalemě: „Zbořte chrám tento, a já jej ve třech dnech vzdělám."

[185]) Na znamení smutku, který najevo měl dáti jako strážce božských práv a úcty Bohu povinné. Vskutku však pocítil radost: byl totiž na rouhání vyměřen trest smrti. III. Mž. 24.

Tu přistoupila k němu děvečka vrátná[186]) a pravila: „I ty jsi byl s Ježíšem Galilejským.“ Ale on zapřel přede všemi řka: „Nevím, co pravíš.“ A vyšel ven do přededvoří.

Jan 18 Vrátiv se však opět k ohni, stál a ohříval se. I tázali se ho: „Nejsi také ty z učedníků jeho?“ On zapřel a řekl: „Nejsem.“

Dí mu jeden ze služebníků nejvyššího kněze, příbuzný toho, jemuž
Mt 26 byl Petr uťal ucho: „Neviděl jsem tě s ním v zahradě?“ Kolem stojící pak mu pravili: „Vpravdě i ty jsi z nich, neboť také mluva tvá tě prozrazuje.“ On však počal se proklínati a přisahati, že nezná člověka toho. A hned kohout zazpíval.

Lk 22 I obrátil se Pán — *jsa právě veden přes dvůr do vězení* — a pohleděl
Mt 26 na Petra. A rozpomenul se Petr na slova Ježíšova: ‚Prve než kohout zazpívá, třikrát mě zapřeš.‘ A vyšed ven plakal hořce.

*

Lk 22 A když se rozednilo, sešli se[187]) starší lidu i velekněží a zákoníci a uvedše jej do své rady řekli: „Jsi ty Kristus? Pověz nám to.“ I řekl jim: „Povím-li vám to, neuvěříte mi, ani mne nepropustíte. Ale od té chvíle Syn člověka bude seděti na pravici moci Boží.“ I tázali se: „Ty jsi tedy Syn Boží?“ Odpověděl: „Tak jest, jak pravíte; jsem.“ Avšak oni řekli: „K čemu ještě potřebujeme svědectví? Vždyť sami jsme slyšeli z úst jeho.“

Mt 27 A učinili nález, kterým Ježíše vydávali na smrt. I svázavše ho, vedli jej k vladaři Pontiu Pilátovi.

*

Tehda Jidáš, jenž ho zradil, vida, že jest odsouzen, jat jsa lítostí, vracel třicet stříbrných velekněžím a starším řka: „Zhřešil jsem zradiv krev spravedlivou.“ Ale oni řekli: „Co nám do toho? Ty viz.“ I povrhl stříbrné ve chrámě a vzdálil se; a odešed osidlem se oběsil. Velekněží vzavše stříbrné pravili: „Není dovoleno vložiti je do pokladny, neboť je to mzda krve.“ A poradivše se koupili za ně pole hrnčířovo k pohřbívání poutníků. Proto nazývá se pole to Hakeldama,[188]) to jest pole krve. Tehda
*Jer 32 se naplnilo, co bylo pověděno od proroka Jeremiáše slovy: „Vzali třicet
*Zach 11 stříbrných, mzdu to muže odhadnutého, jehož odhadli synové israelští, a dali je za pole hrnčířovo.“

*

---

[186]) „Děvečka vrátná“ vzato z Jana; Mt má „služebnice“.

[187]) Sešli se ještě jednou, dobře vědouce, že sezení jejich noční bylo nezákonné a tím i rozsudek neplatný.

[188]) Jižně od Jerusalema, v údolí Hinnom.

I přivedli Ježíše od Kaifáše do soudní síně k Pilátovi.[189]) Bylo ráno; Jan 18
a oni nevešli do soudního dvora, aby se neposkvrnili, nýbrž aby mohli jísti z velikonočních obětí. Tedy Pilát vyšel k nim ven a řekl: „Jakou žalobu vedete proti člověku tomuto?“ Odpověděli mu: „Kdyby to nebyl zločinec, nevydali bychom ho tobě.“ I řekl jim Pilát: „Vezměte ho vy a podle zákona svého suďte jej.“ Tu řekli mu židé: „Nám nepřísluší zabíti nikoho.“

Hakeldama (pole krve) v údolí jižně od Jerusalema.

Počali pak žalovati naň řkouce: „Tohoto jsme nalezli, an převrací národ Lk 23
náš a brání dávati daně císaři a praví, že je Kristem králem.“

Pilát tedy vešel opět do soudní síně, povolal k sobě Ježíše a řekl Jan 18
jemu: „Ty jsi král židovský?“ Ježíš odpověděl: „Sám od sebe to pravíš, či jiní pověděli ti o mně?“ Pilát odpověděl: „Jsem já žid? Národ tvůj a velekněží vydali mi tebe. Cos učinil?“ Ježíš odpověděl: „Království mé není z tohoto světa. Kdyby z tohoto světa bylo království mé, slu-

[189]) Sídlel na hradě zvaném „Antonia“, v severozápadní části nádvoří chrámového. Tradiční hora „Moria“.

žebníci moji bránili by, abych nebyl vydán židům. Ale království mé není odtud." I řekl mu Pilát: „Tedy králem jsi ty?" Ježíš odpověděl: „Ano, já jsem král. Já jsem se k tomu narodil a proto jsem přišel na svět, abych vydal svědectví pravdě. Každý, kdo jest z pravdy, slyší hlas můj." Dí mu Pilát: „Co jest pravda?" To pověděv vyšel opět k židům a řekl jim: „Já na něm žádné viny nenalézám."

Mt 27 A když velekněží a starší *znova* na něho žalovali, neodpověděl Ježíš ničeho. Tu řekl mu Pilát: „Neslyšíš, jak veliké věci proti tobě svědčí?" Ale on neodpověděl mu k žádnému slovu, takže se vladař divil velmi. Oni však
Lk 23 usilovali řkouce: „Bouří lid uče po všem Judsku, počav od Galileje až sem." Tu Pilát, uslyšev o Galilei, tázal se, je-li ten člověk Galilejský. A zvěděv, že je z moci Herodovy, poslal ho k Herodovi, který byl také v Jerusalemě[190]) ty dny.

*

Herodes pak uzřev Ježíše zaradoval se velmi, neboť byl odedávna žádostiv uviděti jej, poněvadž o něm mnoho slyšel a se nadál, že ho uzří nějaký zázrak činiti. I vyptával se ho mnoha slovy, ale on neodpovídal mu ničeho. Stáli pak tam velekněží a zákoníci ustavičně naň žalujíce. I pohrdnul jím Herodes se svým komonstvem a posmíval se mu obléknuv jej v roucho bílé[191]) a odeslal ho nazpět k Pilátovi. A ten den Herodes a Pilát spřátelili se; dříve byli spolu v nepřátelství.

*

Pilát pak svolav velekněze i náčelníky a lid, řekl k nim: „Přivedli jste mi toho člověka, jakoby odvracel lid, a hle, já vyšetřovav jej před vámi, nenalezl jsem žádné viny na něm v těch věcech, které na něho žalujete. Ale ani Herodes, neboť jsem vás poslal k němu, a hle — nic smrti hodného neučinil."

Myslil, že se tím židé spokojí a nebudou již naléhati, aby byl Kristus usmrcen. Oni však stáli na svém. Chopil se tedy jiného prostředku, pokoušeje se osvoboditi Krista.

Mt 27 O slavnosti *velikonoční* propouštíval vladař lidu jednoho vězně, kterého chtěli. Měl pak tehdy vězně pověstného, který slul Barabáš.[192]) I řekl jim Pilát: „Kterého chcete, abych vám propustil, Barabáše či Ježíše, jenž slove Kristus?" Neboť věděl, že ho vydali ze závisti. Ale když seděl

[190]) Bydlil v paláci Hasmoneů na tradičním Sionu, nedaleko a naproti hradu Antonia.

[191]) Dle římského obyčeje v bílý šat oblékali se ti, kteří se ucházeli o nějaký veřejný úřad.

[192]) Jan: Byl pak Barabáš lotr.

na soudné stolici, manželka jeho vzkázala mu: „Nic neměj s tím spravedlivým, neboť jsem mnoho vytrpěla dnes ve snách pro něho."

Velekněží však a starší *použili chvile, kdy Pilát jednal s poslem ženy své a* přemluvili lid, aby prosili za Barabáše, Ježíše pak aby zahubili. I promluvil vladař a řekl jim: „Kterého chcete z těch dvou, abych vám propustil?" A oni řekli: „Barabáše." Dí jim Pilát: „Co tedy mám učiniti s Ježíšem, jenž slove Kristus?" Řkou všichni: „Ukřižován buď." Dí jim vladař: „I co zlého učinil? Potrestám ho tedy a propustím."[193]) Ale oni ještě více křičeli, řkouce: „Ukřižován buď." Vida tedy Pilát, že nic neprospívá, nýbrž bouře větší se stává, vzal vodu a umyl si ruce před lidem řka: „Nevinen jsem krví spravedlivého tohoto; vy vizte." A všechen lid odpověděl: „Krev jeho na nás i na naše děti."

Tu propustil Pilát toho, jenž byl pro vraždu a vzbouření vsazen do Lk 23
žaláře, za něhož prosili, Ježíše pak vydal vůli jejich.[194])

Tehda vojáci vladařovi, vzavše Ježíše do soudního dvora, shromáždili Mt 27
k němu celou četu a svlékše ho, přioděli jej pláštěm šarlatovým a spletše korunu z trní, vložili mu ji na hlavu a dali třtinu v pravici jeho, a klekajíce před ním posmívali se mu řkouce: „Zdráv buď, králi židovský!" A plili na něj a třtinou bili ho do hlavy.[195])

I vyšel Pilát — *chtěje vzbuditi litost u zástupu nad Kristovým utrpením* — Jan 19
opět *na pavlán vestibulu* a řekl jim: „Hle, vedu vám ho ven, abyste poznali, že na něm žádné viny nenalézám." Tu vyšel Ježíš nesa korunu trnovou a roucho šarlatové. Ukazuje tedy na něho pravil: „Ejhle člověk!" Ale jak ho spatřili velekněží a sluhové, zvolali: „Ukřižuj, ukřižuj ho!" Dí jim Pilát: „Vezměte ho vy a ukřižujte, neboť já na něm viny nenalézám." Židé mu odpověděli: „My máme zákon, a podle zákona má zemříti, neboť se činil Synem Božím." Když Pilát tohle uslyšel, obával se více.

Kristovi nepřátelé vidouce, jak se jim Pilát opřel s novou rozhodností, upustili od žalob politického rázu a počali Ježíše viniti ze zločinu náboženského, z rouhání (že se vydává za Syna Božího, jsa obyčejným smrtelníkem), a naléhali naň, aby, nemichaje se již do celé záležitosti, prostě potvrdil, na čem oni se usnesli. Za důvod uváděli, že ve věcech náboženských, v nichž jim Římané slíbili plnou svobodu, jest jim normou zákon Mojžíšův.

---

[193]) Lid pozoroval, jak Pilát povoluje. Stával se proto smělejším.
[194]) Jan: Tu Pilát vzal Ježíše a dal ho zbičovati.
[195]) Jan doplňuje: A dávali mu políčky.

I vešel opět do soudní síně a řekl Ježíšovi: „Odkud jsi?“[196]) Ale Ježíš nedal mu odpovědi. I řekl mu Pilát: „Se mnou nemluvíš? Nevíš, že mám moc tebe propustit a mám moc tebe ukřižovat?“ Ježíš mu odpověděl: „Neměl bys žádné moci proti mně, kdyby ti nebylo dáno shůry; proto ten, kdo mne tobě vydal, má větší hřích.“ Odtud Pilát snažil se ho propustit, ale židé křičeli řkouce: „Propustíš-li tohoto, nejsi přítel císařův, neboť každý, kdo se činí králem, protiví se císaři.“[197]) Tedy Pilát, uslyšev ta slova, vyvedl Ježíše ven a posadil se na soudnou stolici na místě, které slove Lithostrotos, hebrejsky Gabbatha.[198]) Byl pak pátek velikonoční, okolo hodiny šesté. I řekl židům: „Ejhle král váš!“[199]) Ale oni vzkřikli: „Pryč s ním, pryč s ním, ukřižuj ho!“ Řekl jim Pilát: „Krále vašeho ukřižuji?“ Velekněží odpověděli: „Nemáme krále, leč jen císaře.“

Tu vydal jim ho, aby byl ukřižován.

*

Mt 27 A když se mu naposmívali, svlékli s něho šarlat, oblékli jej v roucha jeho a vedli jej, aby ho ukřižovali. Vycházejíce pak nalezli člověka kyrenského, jménem Šimona, jenž tudy šel přicházeje ze dvorce; toho přinutili, aby vzal a nesl kříž jeho.

Lk 23 Šel pak za ním veliký zástup lidu i žen, a ty plakaly a kvílely nad ním, Ježíš však obrátiv se k nim řekl: „Dcery jerusalemské, neplačte nade mnou, nýbrž samy nad sebou a nad dítkami svými. Neboť hle, přijdou dnové, v nichžto řeknou: ‚Blahoslaveny neplodné a životy, které
*Os 10 nerodily, a prsy, které nekrmily.‘ Tehda počnou říkati horám: ‚Padněte na nás‘ a pahrbkům: ‚Přikryjte nás‘; neboť činí-li toto na dřevě zeleném, co se bude díti na suchém?“ Byli pak s ním vedeni také jiní dva, zločinci, aby byli usmrceni.

Mt 27 A přišli na místo, které slulo Kalvarie, to jest místo lebčí, hebrejsky
*Ž 68 Golgota. I dali mu píti vína smíšeného se žlučí;[200]) on však okusiv ne-
Mk 15 chtěl píti. Tam ukřižovali jej a s ním dva lotry, jednoho na pravici,

---

[196]) Ve smyslu: „Jakého jsi původu, pozemského či nebeského?“ Táže se vzhledem k obvinění, že se činí Synem Božím. Pojímal ten výraz ve smyslu náboženských představ římských. Věřili totiž Římané, že synové bohů i bohové sami přijímají někdy podobu lidskou.

[197]) Hrozí mu stížností či žalobou, že nechtěl odsouditi toho, jenž se králem činil v zemi, od Římanů podmaněné.

[198]) Dle římského názvosloví: atrium.

[199]) Touto posměšnou ironií Pilátovou byli židé dotčeni na nejchoulostivějším místě svého státoprávního citu. Římané vědouce, jak odporna je židům vláda jejich, nechávali jim aspoň dle jména krále. Ale zášť jejich ke Kristu v této chvíli do takové výše vzplanula, že zrazují odpovědí svou i nejživotnější své zájmy.

[200]) T. j. s hořkým kořením, dle Mk s myrhou.

Oblouk „Ecce Homo". Jest jedním z oblouků, na nichž spočíval pavlán, kde stál Kristus Pán, když jej Pilát ukazoval lidu se slovy: Ejhle člověk (Ecce homo)!

*Is 53 druhého na levici. I naplnilo se Písmo, jež praví: „A se zločinci počten jest.“
Lk 23 Ježíš pak řekl: „Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí.“
Jan 19 I napsal Pilát také nápis viny jeho a dali ho na kříž *nad hlavu jeho.* Bylo pak napsáno: „Ježíš Nazaretský, král židovský.“ Tento nápis tedy četli mnozí ze židů, neboť blízko města bylo místo, kde Ježíš byl ukřižován; a bylo to napsáno hebrejsky, řecky a latinsky. I řekli velekněží židovští Pilátovi: „Napiš ne ‚král židovský‘, nýbrž že on řekl: ‚Jsem král židovský.‘“ Pilát odpověděl: „Co jsem psal, to jsem psal.“

Když tedy vojáci ukřižovali Ježíše, vzali roucha jeho a učinili z nich čtyři díly, každému vojínu díl. Byla pak sukně nesešívaná, odhora všecka veskrz utkaná. Proto řekli mezi sebou: „Netrhejme ji, ale losujme o ni,
*Ž 21 čí bude.“ Tak se naplnilo Písmo, které praví: „Rozdělili sobě roucha
Mt 27 má a o můj oděv metali los.“ A sedíce hlídali ho tam.

Ti pak, kteří tudy chodili, rouhali se mu potřásajíce hlavou a říkajíce: „Ha, jenž boříš chrám Boží a ve třech dnech jej zase vystavuješ, pomoz sám sobě. Jsi-li Syn Boží, sestup s kříže.“ Podobně i velekněží, posmívajíce se mu se zákoníky a staršími, říkali: „Jiným pomáhal, sám sobě
*Mdr pomoci nemůže; ať nyní sestoupí s kříže, a uvěříme v něho. Doufal
*Ž 21 v Boha, ať ho nyní vysvobodí, miluje-li ho, neboť pravil: ‚Syn Boží
Lk 23 jsem.‘“ A posmívali se mu i vojáci.

Jeden pak z těch zločinců, kteří s ním viseli, rouhal se mu řka: „Jsi-li ty Kristus, pomoz sobě i nám.“ Ale druhý promluviv, káral ho řka: „Ani ty se Boha nebojíš, ježto v témž odsouzení jsi? My zajisté spravedlivě trpíme, neboť dostáváme to, co náleží na skutky naše, ale tento neučinil nic zlého.“ I řekl k Ježíšovi: „Pane, rozpomeň se na mne, až přijdeš do království svého.“ A Ježíš řekl jemu: „Vpravdě, pravím tobě: *Ještě* dnes budeš se mnou v ráji.“

Mt 27 Od šesté hodiny pak nastala tma po vší zemi až do hodiny deváté.
Jan 19 Stály pak u kříže Ježíšova jeho matka a sestra[201]) matky jeho, Maria Kleofášova, a Maria Magdalena. Tedy Ježíš uzřev matku a toho učedníka, kterého *zvláště* miloval, an tu stojí, řekl matce své: „Ženo, hle, syn tvůj.“ Nato řekl učedníkovi: „Hle, matka tvá.“ A od té chvíle přijal ji ten učedník k sobě.

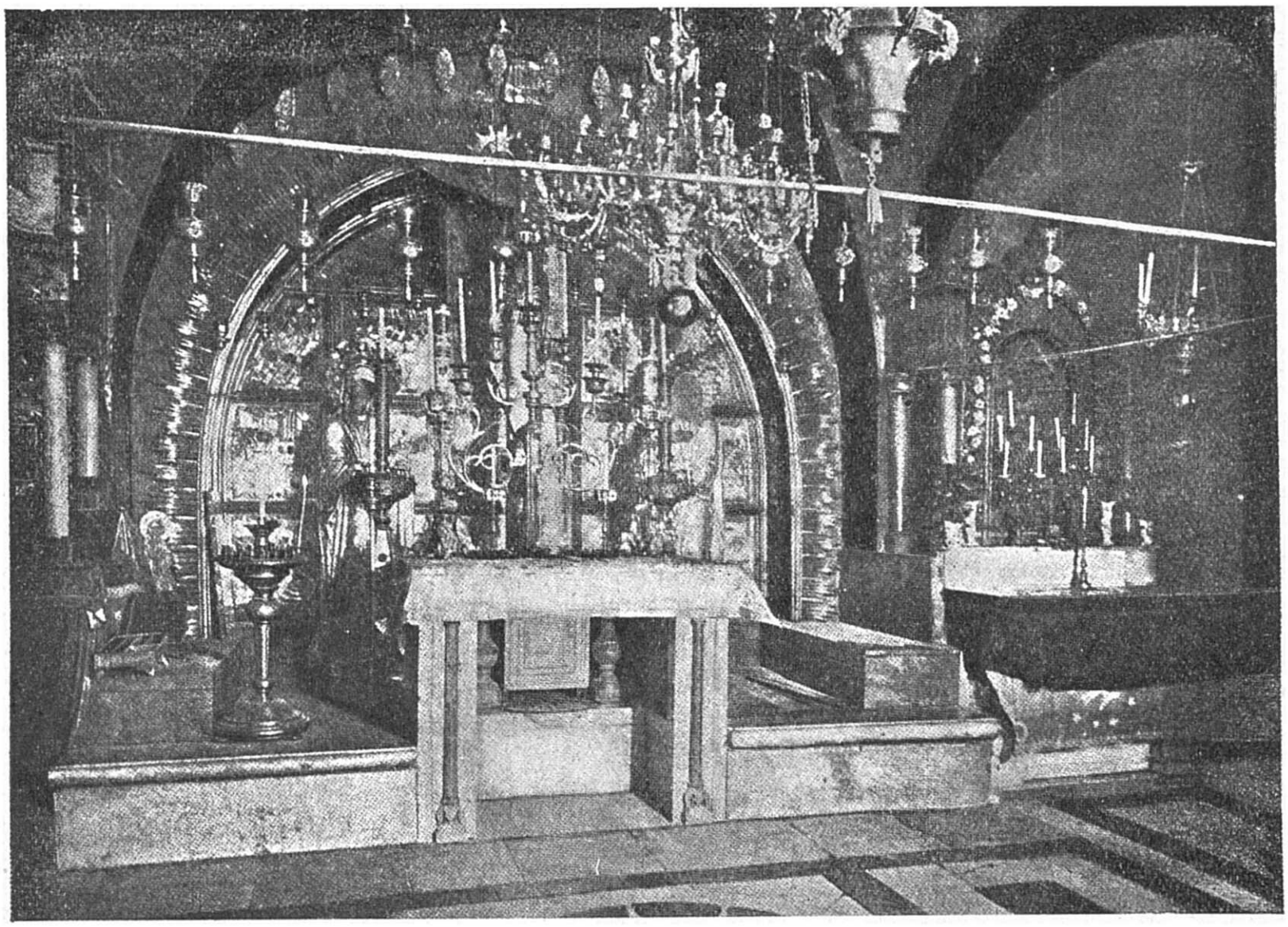
Mt 27 Okolo hodiny deváté Ježíš zvolal hlasem velikým: „Eli, Eli, lamma
*Ž 21 sabaktani,“ to jest: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ Někteří pak z těch, kteří tam stáli, uslyševše to pravili: „Eliáše volá. Uvidíme, přijde-li Eliáš, aby ho vysvobodil.“

[201]) Přesněji: příbuzná.

Potom Ježíš, vida, že všecko jest již dokonáno, aby se naplnilo Písmo, Jan 19
pravil: „Žízním.“ Byla pak tam postavena nádoba, plná octa. I nasadili *Ž 68
na yzop[202]) houbu, naplněnou octem, a podali ji k ústům jeho. A když
přijal Ježíš ocet, řekl: „Dokonáno jest.“

Zvolav pak hlasem velikým řekl: „Otče, v ruce tvé poroučím ducha Lk 23
svého.“ A nakloniv hlavu, vypustil duši. Jan 19

A hle, opona chrámová, *jež zakrývala dveře ze svatyně do části chrámu* Mt 27

Kalvarie v chrámě Božího hrobu.

„nejsvětější,“ roztrhla se na dvě půle odhora až dolů, země se otřásla, skály pukaly a hroby se otvíraly. A mnoho těl zesnulých světců vstalo a vyšedše z hrobů po jeho vzkříšení, vešli do svatého města a ukázali se mnohým.

Setník pak a ti, kteří byli s ním hlídajíce Ježíše, jsouce svědky zemětřesení a toho, co se dělo, báli se velice a pravili: „Opravdu Syn Boží byl tento.“ A veškeren zástup těch, kteří byli spolu přítomni tomu di- Lk 23
vadlu a viděli, co se dělo, bil se v prsa a vracel se. Byly pak tam ženy Mt 27
mnohé, zdaleka se dívajíce, které byly šly za Ježíšem z Galileje, po-

[202]) Byla to nedlouhá hůlka yzopová.

sluhujíce mu;[203]) mezi nimi byla Maria Magdalena, Maria, matka Jakubova a Josefova, matka synů Zebedeových a Salome.

*

Jan 19 Poněvadž byl pátek, tedy židé, aby nezůstala těla na kříži v sobotu, neboť den té soboty byl veliký, prosili Piláta, aby jim byly *k urychlení smrti* zlámány nohy, a aby sňati byli s kříže. Přišli tedy vojáci a zlámali nohy jednomu i druhému, jenž s ním byl ukřižován. Když však přišli k Ježíšovi a uzřeli ho již mrtvého, nelámali nohou jeho, ale jeden z vojínů bodl jej kopím v bok, a hned vyšla krev a voda. Stalo se to
*II Mž 12 *Zach 12 zajisté, aby se naplnilo Písmo: ‚Kosti mu nezlomíte.' A opět jiné Písmo dí: ‚Budou patřiti na toho, v něhož bodli.'

Mt 27 Když pak se připozdilo, člověk jeden bohatý z Arimatie,[204]) jménem Josef,[205]) který byl také učedníkem Ježíšovým, ale tajným pro strach před židy, přistoupil k Pilátovi a prosil o tělo Ježíšovo. A Pilát rozkázal
Mk 15 mu dáti tělo. Nakoupiv tedy tenkého plátna, přišel a sňal tělo Ježíšovo.
Jan 19 Dostavil se však i Nikodém, který byl kdysi přišel k Ježíšovi v noci, a přinesl smíšeninu myrhy a aloe,[206]) asi sto liber. I vzali tělo Ježíšovo a obvinuli je prostěradly s vonnými věcmi, jak jest u židů obyčej pochovávati. Měl pak Josef blízko místa, kde byl Ježíš ukřižován, zahradu a v té zahradě hrob nový, ve skále vytesaný, do něhož ještě nikdo
Lk 23 nebyl položen. Tam tedy pro pátek židovský položili Ježíše. A byl pátek a sobota nastávala. Za nimi šly ženy, které s Ježíšem přišly z Galileje,
Mt 27 a viděly hrob i to, jak tělo jeho bylo položeno. Josef z Arimatie a Nikodém, přivalivše kámen veliký ke dveřím hrobovým, odešli. Byla pak tam Maria Magdalena a druhá Maria[207]) proti hrobu.

Druhého dne, který je po pátku, velekněží a fariseové sešli se k Pilátovi a řekli: „Pane, my jsme se rozpomenuli, že ten svůdce jsa ještě živ řekl: ‚Po třech dnech vstanu.' Rozkaž tedy hlídati hrob až do třetího dne, aby snad učedníci jeho nepřišli, neukradli ho a neřekli lidu: ‚Vstal

---

[203]) Dle Lk stáli tam i všichni známí jeho.

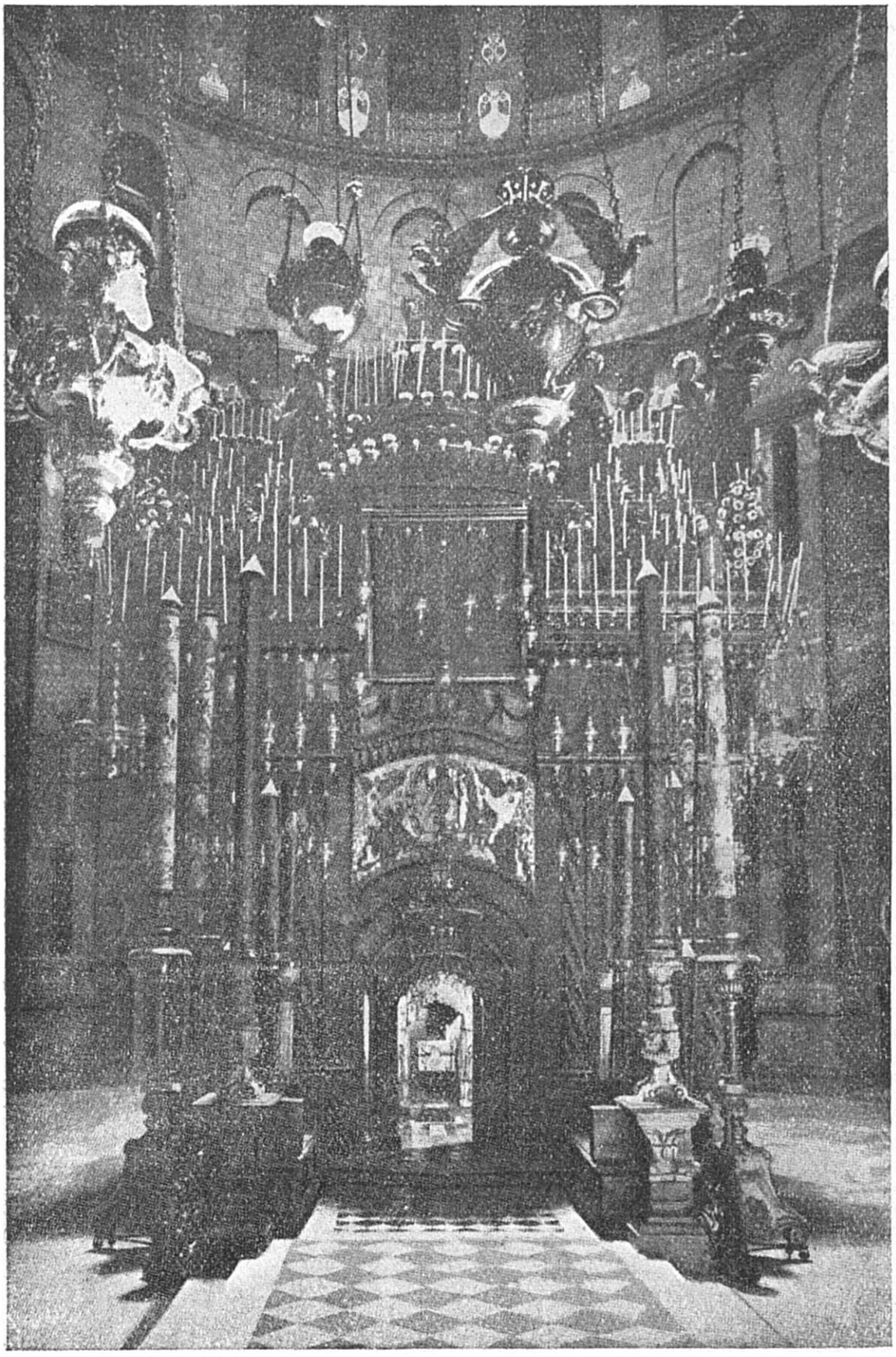
[204]) Arimatia, dnešní Er-Ramle.

[205]) Mk: Josef z Arimatie, vznešený člen velerady, který také očekával království Božího, dodav si odvahy vešel k Pilátovi... Lk: — muž to dobrý a spravedlivý — ten nesouhlasil s nálezem a jednáním jejich.

[206]) Aloe jest vonné dřevo z Indie. Užívá se ho k vykuřování na poctu hostí i k nakuřování těl zemřelých. Bývalo také roztloukáno na prášek, který se sypal mezi prostěradla kolem mrtvoly.

[207]) Manželka Alfea či Klopy (dle Vulgaty Kleofáše), příbuzná Panny Marie. Měla syny: Jakuba (byl jedním z apoštolů a bývá označován příjmím Malý, na rozdíl od Jakuba Zebedeova, bratra Janova), Josefa, Judu a Šimona, kteří přicházejí v Novém zákoně pod jménem bratří, to jest příbuzných Páně.

z mrtvých.' I byl by poslední blud horší než první." Řekl jim Pilát: „Máte stráž, jděte, hlídejte ho, jak rozumíte." I odešli a obsadili hrob strážnými, zapečetivše kámen.

Vlastní hrob Spasitelův (kaple) v chrámě Božího hrobu v Jerusalemě.

* * *

Když sobota minula, hle, zemětřesení stalo se veliké; neboť anděl Páně sestoupil s nebe a přistoupiv odvalil kámen *hrobový* a posadil se na něm. Byl pak obličej jeho jako blesk a roucho jeho bílé jako sníh. Ze strachu před ním strážní se zachvěli a stali se jako mrtví. Mt 28

A když už svítalo na neděli, Maria Magdalena, Maria, matka Jakubova, a Salome nakoupily vonných věcí a šly, aby pomazaly Ježíše. Cestou pravily k sobě vespolek: „Kdo nám odvalí kámen ode dveří hrobových?" Byl totiž velmi veliký. Mk 16

Maria Magdalena předešla ostatní ženy a přichvátavši ke hrobu uzřela kámen odvalený. I běžela a přišla k Šimonu Petrovi a k učedníku, kterého *zvláště* miloval Ježíš, a řekla jim: „Vzali Pána z hrobu — — —!" Jan 20

Druhé ženy přišly ke hrobu, když slunce již vyšlo. A pohlédše uzřely, Mk 16

že kámen jest odvalen. A vešedše do hrobu spatřily mládence, an sedí na pravici oděn rouchem bílým; i ulekly se. On pak řekl jim: „Nebojte se! Hledáte Ježíše Nazaretského, ukřižovaného; vstalť jest, není ho tuto; hle, místo, kde jej položili. Ale jděte a povězte učedníkům jeho i Petrovi: ‚Vstal z mrtvých a předejde vás do Galileje —; tam ho uvidíte, jak vám pověděl.'" Ale ony vyšedše utekly od hrobu, neboť přišel na ně strach a hrůza . . . A neřekly nikomu ničeho, neboť se bály.

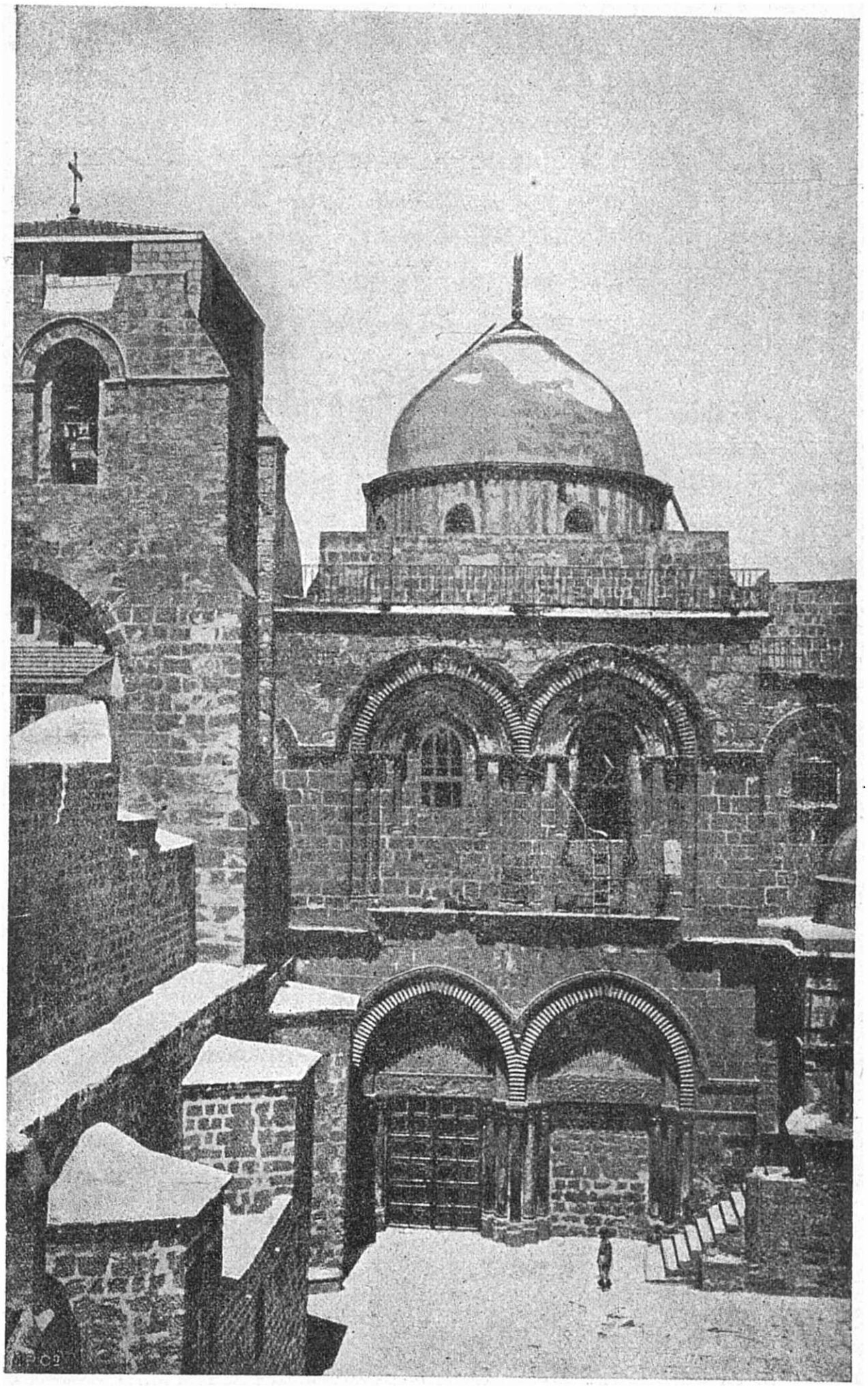
Lk 24 Přiblížila pak se i Johana se svými družkami, a vešedše do hrobu nenalezly těla Pána Ježíše. Když byly proto bez rady, postavili se najednou dva muži podle nich v rouše skvoucím. Když pak se bály a svůj obličej k zemi schýlily, řekli jim: „Proč hledáte živého mezi mrtvými? Není ho tuto, ale vstal. Rozpomeňte se, kterak mluvil k vám, když byl ještě v Galilei. Pravilť: ‚Syn člověka musí býti vydán v ruce lidí hříšných a býti ukřižován a třetího dne vstáti z mrtvých.'" I rozpomenuly se na slova jeho. Na zpáteční cestě od hrobu setkaly se s Marií, matkou Jakubovou, a Salome a *domluvivše se s nimi, společně* pověděly to všecko jedenácti a všem ostatním. Ale těm zdála se slova ta nesmyslem: neuvěřili jim.

20 Vyšli tedy Petr a Jan a brali se ke hrobu. Ale Jan běžel napřed, rychleji než Petr, a přišed ke hrobu nachýlil se a uzřel prostěradla ležeti, ale nevešel. Tu přišel Šimon Petr jda za ním a vešel do hrobu; i uzřel prostěradla ležeti a roušku, kteráž byla na hlavě jeho, svinutou zvlášť. Potom tedy vešel tam i Jan a uzřel i uvěřil. I odešli učedníci ti zase domů

Přišla pak znovu Maria Magdalena *a* stála u hrobu venku plačíc. Jak plakala, naklonila se a nahlédla dovnitř. I uzřela dva anděly seděti v rouše bílém, jednoho u hlavy a jednoho u nohou, kde bylo leželo tělo Ježíšovo. Ti řekli jí: „Ženo, proč pláčeš?" Dí jim: „Vzali Pána mého, a nevím, kam ho položili." To pověděvši obrátila se nazpátek a spatřila Ježíše, an stojí, ale nepoznala ho. Dí jí Ježíš: „Ženo, proč pláčeš? Koho hledáš?" Ona domnívajíc se, že to je zahradník, řekla jemu: „Pane, vzal-li jsi jej ty, pověz mi, kam jsi ho položil, a já jej vezmu." Dí jí Ježíš: „Maria!" Ona obrátila se a řekla jemu: „Rabboni", to jest „Mistře". Dí jí Ježíš: „Nedotýkej se mne, neboť jsem ještě nevstoupil k Otci svému; ale jdi k bratrům mým a pověz jim: ‚Vstupuji k Otci svému a k Otci vašemu,

Mk 16 k Bohu svému a k Bohu vašemu.'" Maria Magdalena šla a zvěstovala to těm, kteří s ním bývali, kteří lkali a plakali. Ale oni nevěřili, že je živ a že byl od ní viděn.

Mt 28 *Také* Maria, matka Jakubova, a Salome *odebraly se ještě jednou ke hrobu*

Chrám Božího hrobu v Jerusalemě. Jižní průčelí a vchod.

a tu, když — k poledni — se vracely, Ježíš potkal se s nimi a řekl: „Buďte zdrávy!“ A ony přistoupivše chopily se nohou jeho a klaněly se mu. Tu řekl jim Ježíš: „Nebojte se. Jděte a zvěstujte bratřím mým, ať odejdou do Galileje; tam mě uvidí.“

Ze stráže, *jež byla ke hrobu postavena*, někteří přišli do města a oznámili velekněžím vše, co se stalo. A ti, shromáždivše se se staršími a uradivše se, dali mnoho peněz vojákům řkouce: „Řekněte: ‚Učedníci jeho přišli v noci a ukradli jej, když jsme spali.‘ A uslyší-li o tom vladař, uchlácholíme ho a vás učiníme bezpečny.“ I vzali peníze a učinili, jak byli navedeni. A rozhlásila se ta věc u židů.

Lk 24 A hle, téhož dne šli dva z nich do vesnice, jménem Emaus, která byla vzdálena od Jerusalema honů šedesát.[208]) A ti hovořili spolu o všech těch věcech, které se udály. Když tak hovořili a sebe se dotazovali, Ježíš přiblíživ se bral se s nimi; ale oči jejich byly drženy, aby ho nepoznali. I řekl k nim: „Které jsou to řeči, jež spolu vedete a jste smutni?" A jeden z nich, jménem Kleofáš, odpověděv řekl jemu: „Ty jediný jsi cizincem v Jerusalemě a neseznal jsi těch věcí, které se tam staly v těchto dnech?" I řekl jim: „Které?" A oni pravili: „O Ježíši Nazaretském, jenž byl prorokem, mocným v činu i slově před Bohem a přede vším lidem; a kterak velekněží a náčelníci naši ho vydali, aby byl odsouzen k smrti, a ukřižovali jej. My však jsme se nadáli, že on to jest, jenž má vykoupiti lid israelský; a nyní ke všemu tomu je dnes třetí den od té doby, co se to stalo. Ale i některé ženy z našich poděsily nás; bylyť zrána u hrobu a nenalezše těla jeho, přišly a vypravovaly, že viděly také zjevení andělů, které pravilo, že je živ. I odešli někteří z nás ke hrobu a shledali tak, jak byly ženy pravily, jeho však nespatřili." Tu on pravil k nim: „Ó bláhoví a váhaví srdcem k věření všemu, co mluvili proroci! Zda nemusil to Kristus trpěti a tak vejíti do slávy své?" A počav od Mojžíše vykládal jim všecka Písma, která byla o něm. I přiblížili se k vesnici, do které šli, a on se dělal, jakoby chtěl jíti dále, ale oni přinutili ho řkouce: „Zůstaň s námi, neboť se připozdívá, a den se již nachýlil." I vešel s nimi. A když byl s nimi za stolem, vzav chléb požehnal jej a rozlamav ho dával jim. I otevřely se oči jejich a poznali ho; ale on zmizel od nich. I řekli vespolek: „Zda nehořelo v nás srdce, když mluvil k nám na cestě a vykládal nám Písma?" A vstavše v touž hodinu vrátili se do Jerusalema a nalezli tam pohromadě jedenáct apoštolů i ty, kteří byli s nimi, ani praví: „Pán vstal skutečně a ukázal se Šimonovi." I vypravovali také oni, co se stalo na cestě, a kterak ho poznali v lámání chleba.

Jan 20 Když byl večer toho dne, neděle, a pro strach před židy dveře byly zavřeny tam, kde byli učedníci shromážděni, Ježíš přišel a postaviv se mezi ně řekl jim: „Pokoj vám!"[209]) A to pověděv, ukázal jim ruce i bok. I zaradovali se učedníci spatřivše Pána. Tu řekl jim opět: „Pokoj vám;

---

[208]) 12 km. Dnešní Kubeibe, severozápadně od Jerusalema.

[209]) Dle Lk tu doplniti: Ale oni zděšeni a přestrašeni jsouce domnívali se, že vidí ducha. I řekl jim: „Proč se děsíte a proč vstupují takové myšlenky na srdce vaše? Vizte ruce mé i nohy, že já to jsem; dotýkejte se mne a vizte, neboť duch nemá těla a kostí, jak vidíte, že já mám." A pověděv to, ukázal jim ruce i nohy. Když pak oni pro radost ještě nevěřili a se divili, řekl jim: „Máte tu něco k jídlu?" I podali mu kus pečené ryby a plást medu. A on pojed před nimi, a co zbylo, dal jim.

jako mě poslal Otec, i já posílám vás." A to pověděv dechl na ně a řekl jim: „Přijměte Ducha svatého; kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadrženy jsou."

Tomáš však, jeden ze dvanácti, který slove Blíženec, nebyl s nimi, když přišel Ježíš. Tedy druzí učedníci řekli jemu: „Viděli jsme Pána." Ale on řekl jim: „Neuzřím-li v rukou jeho rány hřebův a nevpustím-li prstu svého v místo hřebův a nevložím-li ruky své v jeho bok, neuvěřím."

A po osmi dnech byli učedníci jeho opět uvnitř a Tomáš s nimi. Tu přišel Ježíš zavřenými dveřmi, postavil se mezi ně a řekl: „Pokoj vám". Potom dí Tomášovi: „Vlož prst svůj sem a viz ruce mé a vztáhni ruku svou a vpusť v bok můj; a nebudiž nevěřící, ale věřící." Tomáš odpověděl jemu: „Pán můj a Bůh můj!" Řekl mu Ježíš: „Že jsi mě viděl, uvěřil jsi; blahoslavení, kteří neviděli a uvěřili."

Potom zjevil se Ježíš opět učedníkům u jezera Tiberiadského. A zjevil Jan 21
se takto: Byli spolu Šimon Petr a Tomáš, přijmím Blíženec, a Natanael, který byl z Kány galilejské, a synové Zebedeovi a dva jiní z učedníků jeho. Šimon Petr řekl jim: „Jdu lovit ryby." Řkou jemu: „My půjdeme s tebou." I vyšli a vstoupili na loď, a té noci nechytili nic. Když pak bylo ráno, Ježíš stál na břehu, ale učedníci ho nepoznali. Tedy řekl jim Ježíš: „Dítky, máte něco k jídlu? "Odpověděli jemu: „Ne." On pak řekl jim: „Vrzte síť na pravou stranu lodi a naleznete." I vrhli; a již nemohli ji utáhnouti pro množství ryb. Tu řekl Petrovi ten učedník, kterého *zvláště* miloval Ježíš: „Pán jest to." Šimon Petr uslyšev, že to je Pán, pustil se do moře. Ostatní učedníci pak táhnouce síť s rybami připlavili se po lodi, neboť nebyli daleko od země. Jak vystoupili na zem, spatřili ležeti uhlí žhavé a rybu na něm i chléb. Ježíš řekl jim: „Přineste z těch ryb, které jste ulovili nyní." Tedy Šimon Petr vstoupil na loď a vytáhl na zem síť plnou ryb. A ačkoli bylo jich mnoho, síť se netrhala. Ježíš řekl jim: „Pojďte, posnídejte." A nikdo z těch učedníků, kteří jedli, neodvážil se ho tázati: „Kdo jsi ty?" Neboť věděli, že je to Pán. I vzav Ježíš chléb dával jim, taktéž i rybu.

Když tedy posnídali, řekl Ježíš Šimonu Petrovi: „Šimone, synu Janův, miluješ mě více než tito?" Dí jemu Petr: „Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji." Řekl jemu Ježíš: „Pasiž beránky mé." A znova se tázal: „Šimone, synu Janův, miluješ mě?" Petr odpověděl: „Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji." Ježíš řekl jemu: „Pasiž beránky mé." A po třetí pravil: „Šimone, synu Janův, miluješ mě?" Tu zarmoutil se Petr, že se ho po třetí tázal,

a odpověděl; „Pane, ty víš všecko, ty víš, že tě miluji.“ Řekl mu Ježíš: „Pasiž ovce mé. Vpravdě, vpravdě pravím tobě: Když jsi byl mladší, opasoval jsi se sám a chodil jsi, kam jsi chtěl; když však zestárneš, vztáhneš ruce své a jiný tě opáše a povede, kam nechceš.“ To pověděl naznačuje, kterou smrtí oslaví Boha. A pověděv to řekl jemu: „Následuj mne.“

Petr obrátiv se uzřel za sebou jíti toho učedníka, kterého Ježíš *obzvláště* miloval, jenž při večeři byl i na prsou jeho spočinul, a tázal se: ‚Pane, kdo jest ten, který tě zradí?‘ Toho tedy Petr spatřiv řekl Ježíšovi: „Pane, co bude s tímto?“ Ježíš řekl jemu: „Chci-li, aby zůstal, dokavad nepřijdu, co ti po tom? Ty mne následuj.“ Proto vyšla mezi bratry řeč, že učedník ten neumře. Ale Ježíš neřekl mu: „Neumře,“ nýbrž: „Chci-li, aby zůstal, dokavad nepřijdu, co ti po tom?“

Mt 28 Odešlo pak jedenáct učedníků do Galileje na horu, kam Ježíš jim uložil,
– a uzřevše ho, klaněli se mu. I přistoupil Ježíš a promluvil k nim řka: „Dána jest mi veškerá moc na nebi i na zemi. Odejdouce tedy, učte všecky národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého, učíce je zachovávati vše, co jsem přikázal vám; a hle, já jsem s vámi po všecky dni až do skonání světa.“

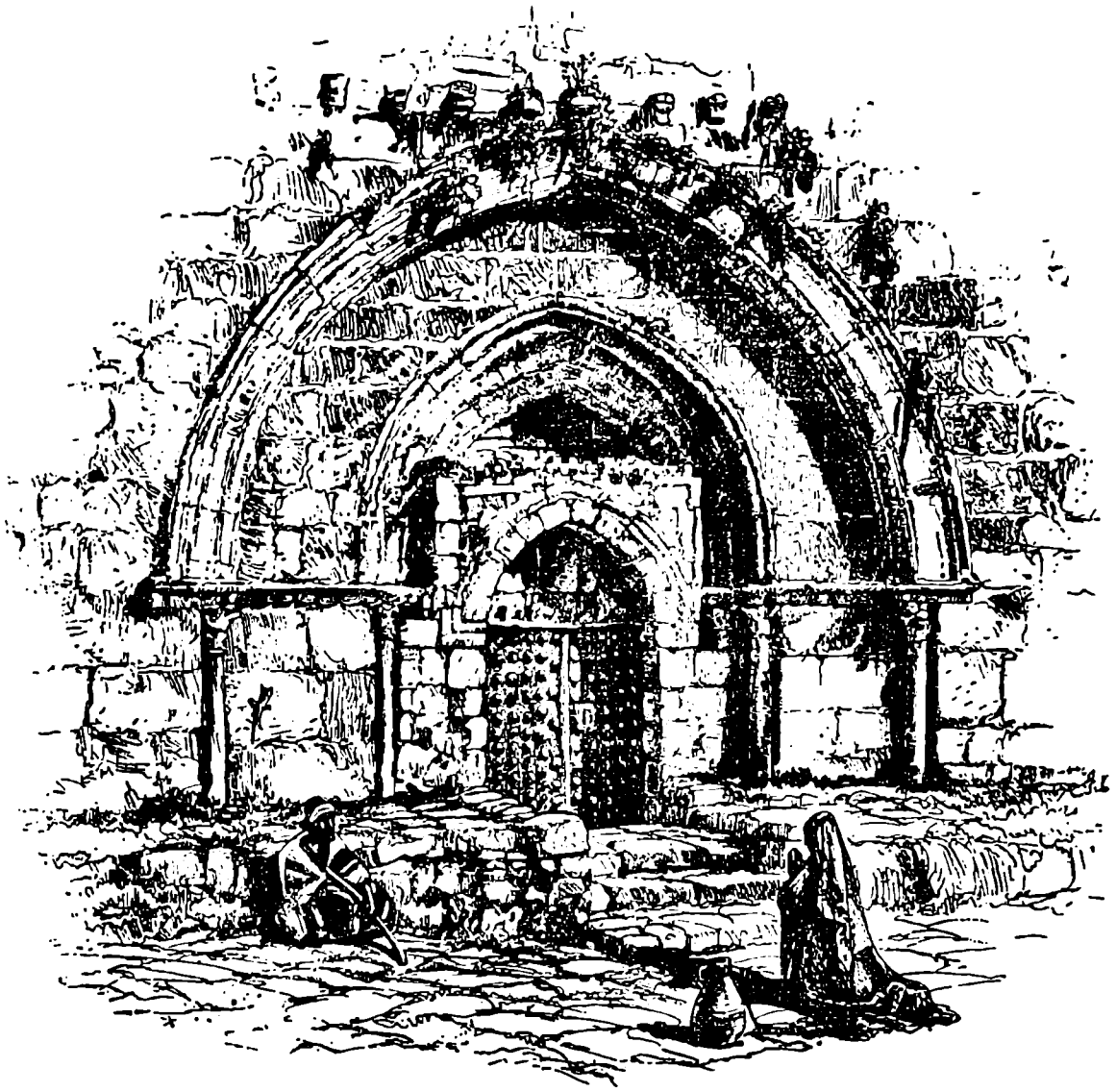
Mk 16 Posléze ukázal se jedenácti *v Jerusalemě*, když byli za stolem, a vytýkal jim nevěru jejich a tvrdost srdce, že nevěřili těm, kteří ho viděli z mrtvých
Lk 24 vstalého. Potom vyložil jim smysl Písem a řekl jim: „Tak jest psáno a tak bylo třeba, aby Kristus trpěl a třetího dne vstal z mrtvých, a aby hlásáno bylo pokání a odpuštění hříchů pro jméno jeho mezi všemi národy, počnouc od Jerusalema. Vy pak jste svědky těch věcí. A já pošlu na vás toho, jehož Otec můj zaslíbil, vy však zůstaňte v městě, dokavad
Mk 16 nebudete opatřeni mocí s výsosti.“ *Končil pak slovy:* „Jdouce do veškerého světa, hlásejte evangelium všemu stvoření. Kdo uvěří a pokřtěn bude, dojde spásy; kdo však neuvěří, bude zavržen. Těch pak, kdo uvěří, budou následovati tyto zázraky: Ve jménu mém budou zlé duchy vymítati, novými jazyky mluviti, hady bráti, a jestliže by co jedovatého pili, neuškodí jim; na nemocné budou ruce vzkládati, a ti se uzdraví.“

Lk 24 A když Pán Ježíš k nim domluvil, vyvedl je k Betanii a pozdvih rukou svých, požehnal jim. I stalo se, když jim žehnal, odloučil se od nich a
Mk 16 vznášel se do nebe[210]) a usedl po pravici Boží. A oni poklonivše se na-
Lk 24

[210]) Kniha Skutků apoštolských (hl. 1.) doplňuje: ...a oblak vzal jej s očí jejich. A jak za ním upřeně hleděli, hle, dva muži stáli u nich v rouše bílém a pravili: „Muži galilejští, proč stojíte hledíce do nebe? Ten Ježíš, který vzat jest od vás, přijde tak, jak jste ho viděli do nebe jíti.“

vrátili se do Jerusalema s radostí velikou a byli stále ve chrámě chválíce a velebíce Boha.

Přijavše pak Ducha svatého[211]) vyšli a kázali všude a Pán jim pomáhal Mk 16 a potvrzoval slova jejich zázraky, které potom následovaly.

Hrob Mariin.

[211]) Doplněno ze Sk. apošt.

PŘEHLED UDÁLOSTÍ ŽIVOTA PÁNĚ.

ÚVOD.

Jan 1, 1—18 O božství a člověčenství Ježíšově.
Lk 1, 1—4 Počáteční slova evangelia Lukášova.
Mt 1, 1—17 Lk 3, 23—38 Rodokmen Ježíše Krista.

I. NAROZENÍ. MLÁDÍ.

Strana	Místo události	Chronologické seřadění událostí	Matouš	Marek	Lukáš	Jan	Časové určení událostí
301	Chrám jerusalemský	Narození Kristova předchůdce zvěstováno			1 5–25		
302	Nazaret	Narození Páně zvěstováno			1 26–38		Měsíc 6. po početí Jana Křtitele
304	Okolí jerusalemské, Ain Karim = „Sv. Jan v horách"	Návštěva Panny Marie u Alžběty			1 39–56		Hned po zvěstování Kristova narození Pobyt asi 3měsíční
305	Nazaret? Domov Josefův	Anděl poučuje sv. Josefa	1 18–25				Po návratu P. Marie od Alžběty
"	Dům Zachariášův	Narození Jana Křtitele			1 57–80		Brzy po odchodu Panny Marie
306	Betlem, jeskyně	Narození Ježíše Krista			2 1–20		Nejspíše r. 752 po založení Říma
307	Betlem, nějaký dům	Obřezání Páně			2 21		Osmého dne po narození
"		Příchod magů	2 1 12				
309	Chrám jerusalemský Nazaret	Obětování Páně			2 22—40		40. den po narození
311	Egypt	Útěk do Egypta	2 13—15				Brzy po návratu do Nazareta

Strana	Místo události	Chronologické seřadění událostí	Matouš	Marek	Lukáš	Jan	Časové určení událostí
311	Betlem	Vražda dítek betlemských	2 16—18				Smrt Herodova za 7-8 neděl po zavraždění pacholat betlemských
312	Nazaret	Návrat z Egypta	2 19—23				
313	Chrám jerusalemský Nazaret	Dvanáctiletý Ježíš ve chrámě			2 41-52		Ježíš ve 12 letech

II. VEŘEJNÝ ŽIVOT.

314	Krajina jordanská	První Janovo svědectví o Kristu	3 1—12	1 1—8	3 1—18		15. rok panováni Tiberiova=30. rok našeho letopočtu
316		Křest Páně	3 13—17	1 9—11	3 21—22		Dle staré tradice v lednu r. 31
"	Poušť Quarantanie	Půst a pokušení Páně	4 1—11	1 12—13	4 1—13		Hned nato
317	Betanie za Jordanem	Druhé svědectví Janovo				1 19—34	Události 5 dnů po sobě jdoucích
318	U Jordanu	První učedníci Páně				1 35—51	
320	Kána v Galilei	První zázrak v Káně galilejské				2 1—11	
322	Kafarnaum	Ježíš v Kafarnau				2 12	
"	Jerusalem	Velikonoce v I. roce veřejné činnosti Ježíšovy: Vyčištění chrámu.				2 13—25	Velikonoce v I. roce veřejné činnosti Ježíšovy
		Velikonoce v I. roce veřejné činnosti Ježíšovy: Rozmluva s Nikodémem				3 1—21	
323	V Judsku, u Jordanu	Ježíš v Judsku. Třetí svědectví Janovo				3 22—36	Od svátků velikonočních až ke konci listopadu
324	Macherus, pevnost v Zajordaní	Jan uvězněn			3 19—20		

Strana	Místo události		Chronologické seřadění událostí	Matouš	Marek	Lukáš	Jan	Časové určení události
324			Ježíš odchází do Galileje	4 12			4 1—3	Konec listopadu nebo počátek prosince
"	Samařsko. Studnice Jakubova		Rozmluva se Samaritánkou				4 4—42	
326	Galilea	Meškaje v Káně uzdravuje syna úředníkova v Kafarnau	Přijetí v Galilei		1 14—15	4 14—15	4 43—45	
			Uzdravení syna královského úředníka				4 46—54	
"		Nazaret	Ježíš v Nazaretě zneuznán			4 16—30		
328		Kafarnaum	Čiňte pokání . . .!	4 13— 7				
"		U moře Galilejského a na něm	Druhé povolání učedníků. Zázračný lov ryb	4 18—22	1 16—20	5 1—11		
			[Přehled galilejské činnosti Páně do (prvního) rozeslání apoštolů]	[4 23—25]				
328		Kafarnaum.	Pán káže a uzdravuje posedlého		1 21—28	4 31—37		
"			Uzdravuje tchyni Petrovu a jiné nemocné	8 14—17	1 29—34	4 38—41		
"			Odejde na místo osamělé; chodí po Galilei uče a vymítaje duchy zlé		1 35—39	4 42—44		
329			Uzdravení malomocného	8 2—4	1 40—45	5 12—16		
"		Kafarnaum	Uzdravení ochrnulého	9 2—8	2 1—12	5 17—26		
330			Povolání Matouše. Hostina u něho. Nevole fariseů. Poučení o postu soukromém	9 9—17	2 13—22	5 27—39		Krátce před svátky velikonočními
"	Jerusalem		Velikonoce ve II. roce veřejné činnosti Ježíšovy. Uzdravení člověka 38 let nemocného. Nevole fariseů propuká navenek				5 1—47	Velikonoce ve II. roce veřejné činnosti Ježíšovy

Strana	Místo události		Chronologické seřadění událostí	Matouš	Marek	Lukáš	Jan	Časové určení událostí
333			Apoštolé trhají v sobotu klasy. Ježíš se jich zastává	12 1—8	2 23—28	6 1—5		V sobotu po velikonocích
"		Nejspíše v Kafarnau	Uzdravuje v sobotu člověka s uschlou rukou	12 9—14	3 1—6	6 6—11		
"		U moře Galilejského	Uzdravuje nemocné všeho druhu a vymítá zlé duchy. Kristova mírnost	12 15—21	3 7—12			
334			Volí apoštoly a uzdravuje nemocné		3 13—19	6 12—19		
"			Vystoupí na horu a posadí se	5 1—2		6 20a		
"			Blahoslavení . . .	5 3—12		6 20b—23		
335			Běda vám bohatým .., sytým . . . !			6 24—26		
"			Vy jste sůl země, světlo světa	5 13—16				
"			Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit zákon	5 17—20				
336			Slyšeli jste, že řečeno jest starým	5 21—48		6 27—30 32—36		
337	Galilea	Hora blahoslavenství, nyní zv. Karn Hettin	Mějte se na pozoru, abyste nečinili dobrých skutků svých před lidmi	6 1—18				
338			Neskládejte sobě pokladů na zemi	6 19—34				
"			Nesuďte, a nebudete souzeni	7 1—6		6 37—42		
339			Proste a bude vám dáno	7 7—11				
"			Co chcete, aby vám lidé činili . . . Mějte se na pozoru před nepravými proroky .. Ne každý, kdo mi říká : Pane, Pane .. Dům na skále . . .	7 12—27		6 31 43—49		
340			Úžas nad jeho řečí	7 28—29				
"			Sestup s hory	8 1				

Řeč horská

Strana	Místo události		Chronologické seřadění událostí	Matouš	Marek	Lukáš	Jan	Časové určení událostí
340	Galilea	Kafarnaum	Uzdravení služebníka setníkova	8 5—13		7 1—10		
„		Naim	Vzkříšení mládence najmského			7 11—17		
341			Poselství Jana Křtitele; řeč Kristova o Janovi	11 2—24		7 18—35		
342		Nejspíše Kafarnaum	Kající hříšnice před Pánem			7 36—50		
343			Kdo byli v průvodu Ježíšově?			8 1—3		
344		U moře Galilejského a na něm	Podobenství: o rozsevači, koukol v pšenici, o zrnu horčičném, o kvasu, pokladu, perle a síti	13 1—52	4 1—34	8 4—18		Na konci listopadu nebo na začátku prosince. Tato podobenství nebyla pronesena všecka najednou, při jedné příležitosti.
347			Bouře na moři	8 18—20 23—27	4 35—40	8 22—25		
„	Kraj na východním břehu moře Galilejského: Gerazensko.		Uzdravení dvou posedlých v krajině Gerazenské	8 28—34 9,1	5 1—20	8 26—39		
„	Galilea	Kafarnaum	Uzdravení ženy krvotoké a vzkříšení dcery Jairovy	9 18—26	5 21-43	8 40-56		
			Uzdravení dvou slepců a posedlého	9 27—34				
348		Nazaret .	Ježíš v Nazaretě	13 53-58	6 1-6a			
350			Podnět k poslání apoštolů	9 35—38	6 6b			
			První poslání apoštolů	10 1—42 [11 1]	6 7-13	9 1—6		

Strana	Místo událostí		Chronologické seřadění událostí	Matouš	Marek	Lukáš	Jan	Časové určení událostí
351	Galilea. Seforis nebo Tiberias		Herodes dovídá se o Kristu	14 1—2	6 14—16	9 7—9		
352	Macherus v Zajordaní		[Smrt Janova (dodatečně vypravovaná)]	14 3—12	6 17-29			
"	Východní břeh moře Galilejského		Návrat apoštolů a nasycení pěti tisíc	14 13—23	6 30—46	9 10—17	6 1—15	V době, kdy šel lid na velikonoce (III. veřej. činnosti Ježíšovy) do Jerusalema
353	Galilea	Moře Galilejské.	Ježíš kráčí po jezeře	14 24—33	6 47—52		6 16—21	
"		Západ. břeh jezera Genesaretského	Uzdravuje nemocné	14 34—36	6 53—56			
"		Kafarnaum	Zaslíbení nejsv. Svátosti				6 22—72 7, 1	Den po zázračném nasycení
355			Apoštolé si před jídlem neumyli rukou. Ježíš kárá zákoníky a fariseje	15 1—20	7 1—23			Po velikonocích
358	Fenicie		Uzdravení dívky kananejské	15 21—28	7 24—30			
"	Východně od moře Galilejského		Uzdravení hluchoněmého		7 1—7			
"			Nasycení čtyř tisíc	15 29—39	8 1—10			
359	Galilea	Záp. od moře Galil. (končiny Magedan)	Fariseové žádají znamení s nebe	16 1—4	8 11—13			
"		Na moři	Pán varuje před učením fariseů. Varujte se kvasu fariseů!	16 5—12	8 14—21			
"	V Betsaidě zajordanské		Uzdravení slepce		8 22—26			

Strana	Místo události		Chronologické seřadění událostí	Matouš	Marek	Lukáš	Jan	Časové určení události
359	U Caesareje Filipovy		Petrovo vyznání, primát v církvi	16 13–20	8 27–30	9 18–21		
"	Galilea		Předpověď (I.) utrpení Kristova. Potřeba přemáhati se	16 21–8	8 31–39	9 22–27		
360		Hora Tábor	Proměnění Páně	17 1–13	9 1–12	9 28–36		Šest dní po slavném vyznání Petrově
361		Na sz. úpatí hory Tábor, asi kde dnes ves. Debarije	Uzdravení náměsíčníka	17 14–20	9 13–28	9 37–44a		
362		Od Debarije ke Kafarnau	Pán předpovídá (po druhé) svou smrt	17 21–22	9 29–31	9 44b–45		
"			Chrámová daň	17 23–26				
"			Spor o přednost; o pokoře	18 1–5	9 32–36	9 46–43		
363			O pohoršení, o přemáhání sebe	18 6–14	9 41–49			
364		Kafarnaum	O bratrském napomenutí	18 15–18				
"			O společné modlitbě	18 19–20				
"			O smířlivosti	18 21–35				
365			Kdo není proti vám, je pro vás...		9 37–40	9 49–50		
"	Z Galileje do Jerusalema na slavnost stánků	Ještě v Galilei	Cesta Ježíšova do Jerusalema na slavnost stánků				7 2–10	Krátce před slavností stánků
"	Pán nedošel daleko v Samařsku, vrátil se do Galileje a přes Skytopolis údolím jordanským bral se k Jerichu	V Samařsku a v Galilei ke Skytopoli	Jakého smýšlení mají býti Kristovi následovníci	8 21–22		9 51–62		
366			Vyslání sedmdesáti dvou učedníků			10, 1–16		
"		V obvodu jerišském	Jejich návrat			10, 17–20		
"			Ježíš velebí Otce a volá k sobě lidstvo sklíčené	11 25–30		10 21–24		
"			Podobenství o milosrdném Samaritánu			10 25–37		
368		V Betanii	Maria a Marta			10 38–42		

Strana	Místo události	Chronologické seřadění událostí	Matouš	Marek	Lukáš	Jan	Časové určení události
368	Jerusalem	Ježíš na slavnosti stánků: Učí				7 11–53 8 1	Slavnost stánků, počátek října
370		Slitovává se nad ženou cizoložnou, svědčí sám o sobě a činí výtky židům				8 2–59	
371		Uzdravuje slepého od narození, mluví o slepotě duchovní				9 1–41	
372		O dobrém pastýři				10 1–21	
373	V okolí jerusalemském, dle podání na hoře Olivetské	Pane, nauč nás modliti se! Přítel neodbytný			11 1–13		
374	V Judsku	Uzdravení posedlého, jenž byl spolu němý. Skrze Beelzebuba . . . Znamení Jonáše proroka	12 22–45	3 20–30	11 14–36		
376		Matka a „bratří" chtí s Ježíšem mluviti	12 46–50	3 31–35	8 19–21		
"		Kristus u farisea — neumyl si před jídlem rukou. Běda!			11 37–54		
"		Varujte se kvasu fariseů!			12 1–12		
"		Rci bratru, ať se rozdělí se mnou o dědictví			12 13–21		
"		Chraňte se lakoty!			12 22–34		
377		Buďte bedra vaše přepásána. Oheň na zemi pustit jsem přišel			12 35–53		
		Upozorňuje na znamení času, volá k pokání			12 54–59		
377		O Galilejských, jichžto krev smíšena s jejich obětmi. Věž v Siloe. Podobenství o fikovém stromu			13 1–9		

Strana	Místo události	Chronologické seřadění událostí	Matouš	Marek	Lukáš	Jan	Časové určení událostí
377	V Judsku	Učí ve škole v sobotu; uzdravení ženy nemocné 18 let			13 10–21		
378		Ubírá se do Jerusalema			13 22		
"	Jerusalem	Slavnost posvěcení chrámu. Já a Otec jedno jsme. Chápou se kamení				10 22–39	Slavnost posvěcení chrámu, prosinec
"		Odchází za Jordan do míst, kde Jan kdysi křtil				10 40–42	Prosinec
		Úzká cesta spásy. Kristova bolest nad budoucí zkázou Jerusalema			13 23–35		
"		Uzdravení vodnatelného. Když budeš pozván na svatbu, nesedej na místo přední... (Pán nabádá ke skromnosti.) Člověk jeden učinil večeři velikou...			14 1–24		
379	V Zajordaní (v Perei)	Kdo z vás, chtěje stavěti věž ... (Čeho se žádá od pravých následovníků Kristových).			14 25–35		
380		Podobenství o ztracené ovci, ztraceném penízi, o marnotratném synu			15 1–32		
381		Podobenství o nevěrném správci, o boháči a Lazarovi			16 1–31		
382		O pohoršení, smířlivosti, o pevné víře a pokoře			17 1–10		
382	Betanie	Vzkříšení Lazara				11 1–45	Únor
384	[Efrem]	Kaifáš radí usmrtit Krista. Velerada se na tom usnáší				11 46–56	V Efremě se Pán dlouho nezdržel
385	Na hranicích mezi Samařskem a Galilejí	Uzdravení deseti malomocných			17 11–19		
"		Ježíš mluví o druhém příchodu svém a nabádá ku bdělosti			17 20–37		

Strana	Místo události	Chronologické seřadění událostí	Matouš	Marek	Lukáš	Jan	Časové určení událostí
385	Na hranicích mezi Samařskem a Galileí	Podobenství o soudci a vdově			18 1–8		
"		Podobenství o fariseovi a celníku			18 9–14		
386	Přešed Jordan, béře se Perejí k jihu. V končinách judských	Nerozlučitelnost manželství, přednost stavu panického	19 1–12	10 1–12			
"		Ježíš žehná dítkám	19 13–15	10 13–16	18 15–17		
"		Doporučuje dobrovolnou chudobu. Bohatému nesnadno vejíti do království	19 16–30	10 17–31	18 18–30		
387		Podobenství o dělnících na vinici	20 1–16				
"	Přejde Jordan. Na cestě k Jerichu	Aj, vstupujeme do Jerusalema ... Předpovídá (po třetí) utrpení své a smrt	20 17–19	10 32–34	18 31–34		
388		Doporučeje pokoru. Matka synů Zebedeových	20 20–28	10 35–45			
"	Jericho	Uzdravení dvou slepců u Jericha	20 29–34	10 46–52	18 35–43		
"		Zacheus, podobenství o deseti hřivnách			19, 1–28		
389	Betanie	Pomazání nohou	26 6–13	14 3–9		12 1–11	Dne 8 měsíce nisanu (březen - duben) přišel do Betanie. (V pátek k večeru.) Hostina 9. nisanu, v sobotu.
390	Betanie — Jerusalem	Slavný vjezd Ježíšův do Jerusalema	21 1–11	11 1–10	19 29–44	12 12–19	Neděle. Z Betanie vyšel Pán asi v poledne
391	Jerusalem: nádvoří chrámové, večer vrátí se do Betanie	Pán ve chrámě; pohané přejí si jej viděti	21 14–17	11 11		12 20–36	Pozdní odpoledne — hodina večerní
"	U cesty z Betanie do Jerusalema	Vyslovuje kletbu nad fíkem	21 18–19	11, 12–14			V pondělí ráno jde znova do Jerusalema

Strana	Místo události	Chronologické seřadění událostí	Matouš	Marek	Lukáš	Jan	Časové určení událostí	
392	V nádvoří chrámu	Vyhání z chrámu prodavače	21 12—13	11 15—19	19 45-48		V pondělí	
"	Cestou do chrámu	Doporučuje pevnou víru	21 20—22	11 20—26				
"		Velká část židů trvá v nevěře, jiní se bojí víru svou projevit				12, 37—50		
"		Členové velerady táží se po Kristově pravomoci	21 23—27	11 27—33	20 1—8			
"		Podobenství o dvou synech: Půjdu a nešel — nepůjdu a šel	21 28—32					
393		Podobenství o vinařích	21 33—46	12 1-12	20 9—19			
"	Nádvoří chrámové	Podobenství o královské svatbě	22 1—14					
394		Ježíš odpovídá k úskočným otázkám svých nepřátel. Peníz daně	22 15-40	12 13—34	20 20-40			
"		Vyvrací nepravé mínění o Vykupiteli. – Co se vám zdá o Kristu?	22 41—46	12 35—37	20 41—44			
395		Odhaluje převrácenost zákoníků a fariseů. Běda!	23 1—39	12 38-40	20 45—47			
396		Vdovin peníz		12 41-44	21 1—4			
398	Na hoře Olivetské	Předpověď zkázy Jerusalema a konce světa	24 1—35	13 1—31	21 5—33			
399		Vyzývá k bdělosti a modlitbě	24 36—51	13 32—37	21 34—36		Večer	
"		Podobenství o deseti pannách	25 1—12					

Úterý

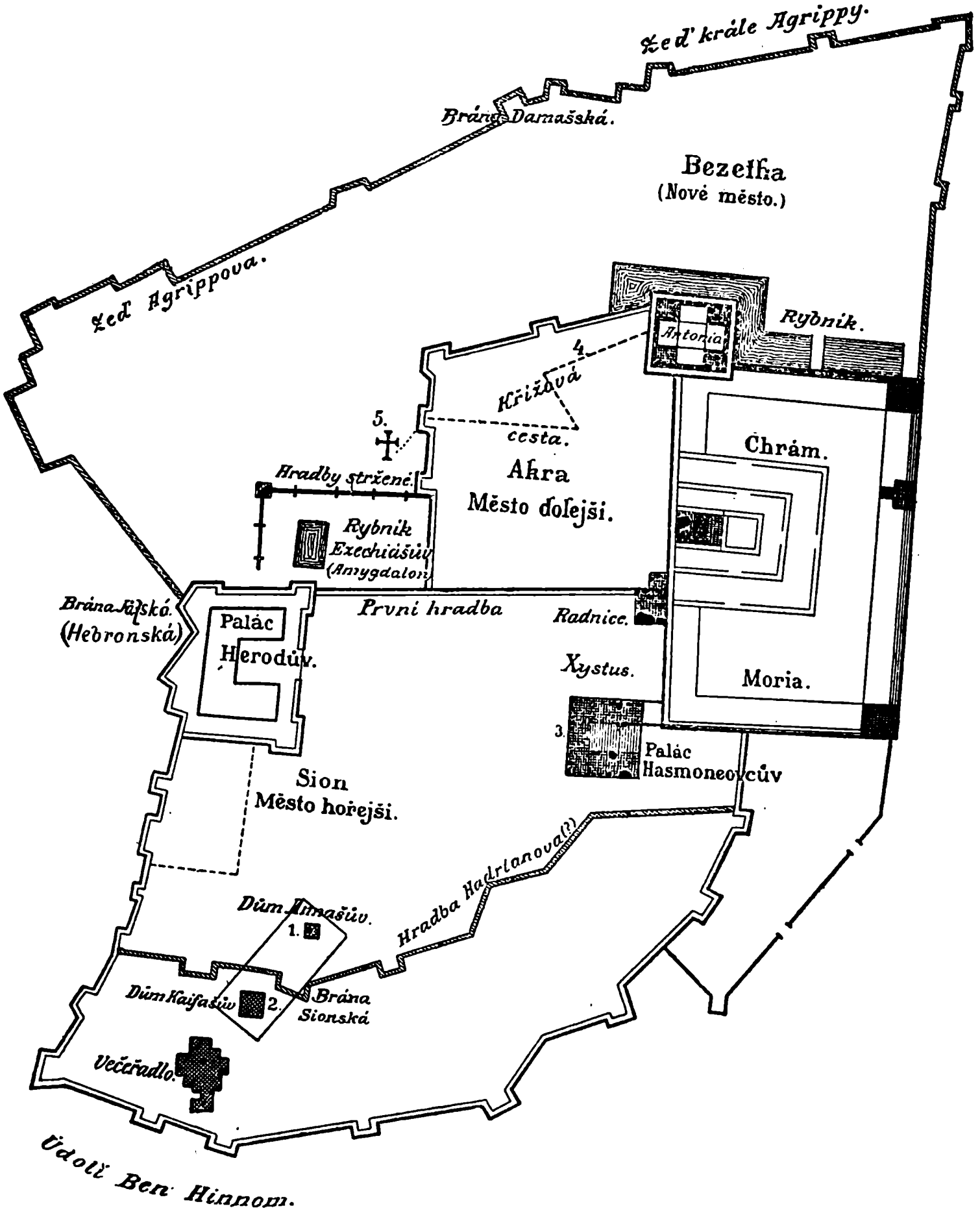
Strana	Místo události	Chronologické seřadění událostí	Matouš	Marek	Lukáš	Jan	Časové určení události	
400	Na hoře Olivetské	Podobenství o hřivnách	25 13—30				Večer	Úterý
"		O posledním soudu	25 31—46					
401		Předpovídá (po čtvrté) svou smrt	26 1—2					
"		[Kde nocoval Pán v těchto dnech]			[21 37—38]			
"	Dům nejvyššího kněze	Velerada radí se o jeho záhubě. Jidáš se nabízí.	26 3—4, 14—16	14 1—2, 10—11	22 1—6		Středa	
401		Příprava k poslední večeři	26 17—19	14 12—16	22 7—13		Dopoledne	Čtvrtek, 14 nisanu
402	Večeřadlo	Poslední večeře	26 20, 29	14 17, 25	22 14—18		Večer	
"		Ježíš myje apoštolům nohy				13 1—19		
"		Ustanovení nejsv. svátosti	26 26—28	14 22—24	22 19—20			
404		Ježíš označuje zrádce. Jidáš odchází	26 21—25	14 18—21	22 21—23	13 20—32		
"		Spor mezi apoštoly o přednost			22 24-32			
405		Ježíš ohlašuje apoštolům, že odejde				13 33—35		

Strana	Místo události	Chronologické seřadění událostí	Matouš	Marek	Lukáš	Jan	Časové určení událostí	
405	Večeřadlo	Předpovídá útěk apoštolů a pád Petrův	26 31—35	14 27—31	22 33-34	13 36—38	Večer	Čtvrtek
406		Naznačuje, co apoštolům i jemu nastává			22 35—38			
"		Kristova řeč na rozloučenou: 1. Těší apoštoly				14 1—31		
407		2. Vyzývá je, aby zůstali s ním ve spojení a milovali se vespolek				15 1-17		
"		3. Předpovídá jim, že budou u světa v nenávisti				15 18-16 a		
"		4. Dodává jim mysli zaslíbením Ducha sv.				16 5b—33		
409		Kristova modlitba velekněžská				17 1—26		
"	Branou Sionskou	Odcházejí na horu Olivetskou	26 30	14 26			Asi po 9. hodině	
410	Stráň hory Olivetské, zahrada Getsemanská	Ježíšova smrtelná úzkost	26 36—46	4 32—42	22 39-46	18 1		
"		Jat a odveden	26 47-56	14 43-52	22 47—53	18 2—12		
"	Na „Sionu". Byl to asi jeden dům, kde tchán i zeť, Annáš i Kaifáš, bydleli ale každý v jiné části, jež nádvoří dělilo	Před Annášem			22 54	18 13—14 19—24	Mezi 1. a 2. hodinou půlnoční	Pátek
411		Před Kaifášem	26 57—68	14 53—65	22 63—65			
412	Nádvoří domu Kaifášova	Petrův pád	26 69—75	14 66—72	22 55—62	18 15—18 25—27	Současně v době, kdy Pán byl před Annášem i Kaifášem	
"		Ranní sezení velerady	27 1—2	15 1	22 66-71		Záhy zrána	

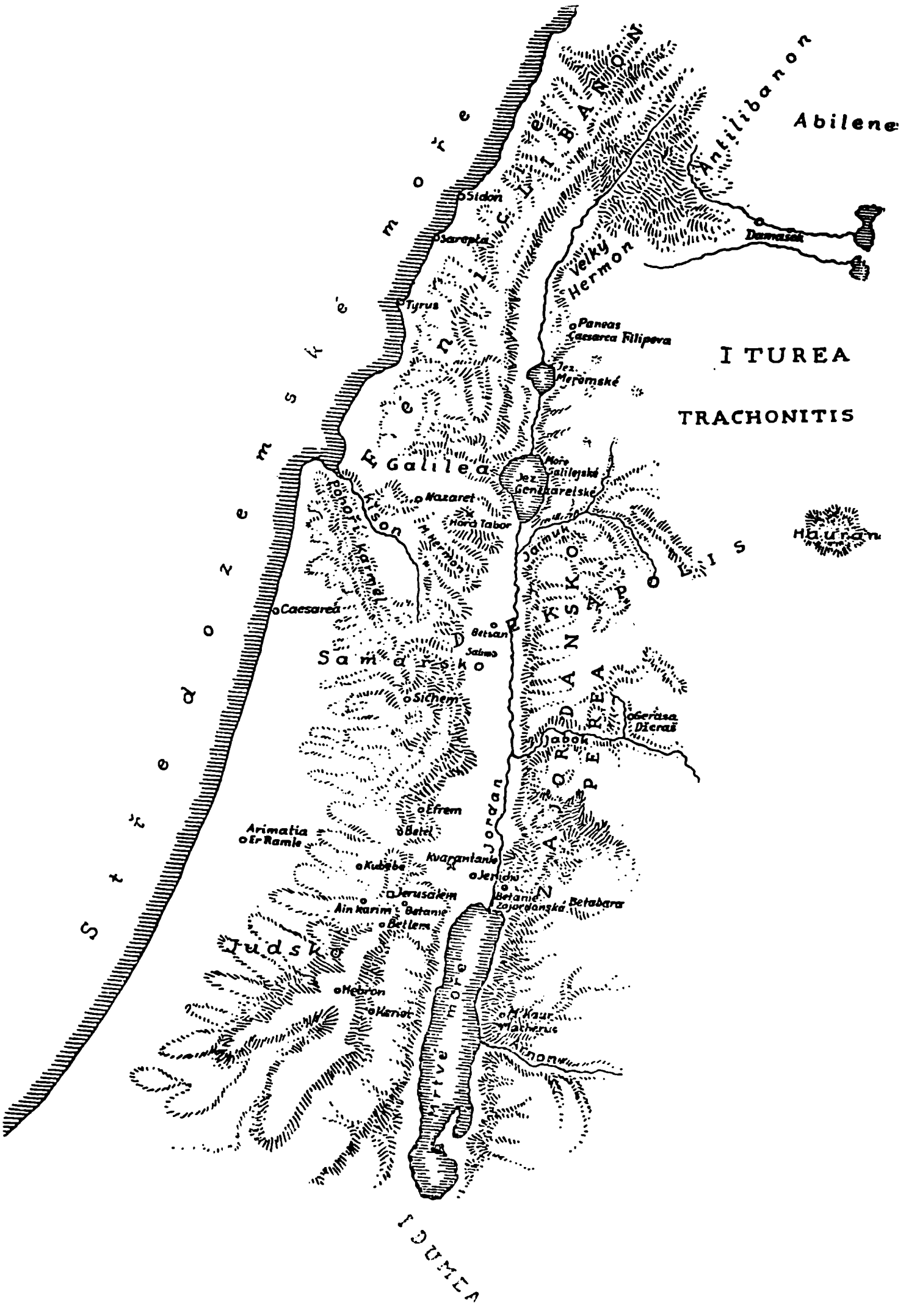
Strana	Místo události	Chronologické seřadění událostí	Matouš	Marek	Lukáš	Jan	Časové určení událostí	
412	Hakeldama, jižně od Jerusalema v údolí Hinnom	Zoufalství Jidášovo	27 3—10					Pátek
413	Na hradě zvaném „Antonia" v sev. záp. části nádvoří chrámového	Ježíš před Pilátem	27 11—14	15 2—5	23 1—7	18 28—38	Kolem 8. hod.	
414	V paláci Hasmoneů na Sionu	Před Herodem			23 8—12			
"	Hrad „Antonia"	Po druhé před Pilátem	27 15—26	15 6—15	23 13—25	18 39—40		
415		Bičován, potupen, odsouzen	27 27—31	15 16—20		19 1—16	Odsouzení asi o půl 11. hodině	
416	Cesta křížová, Kalvarie	Ukřižován	27 32—56	15 21—41	23 26—49	19 17—37	Poledne — kříž vztyčen, tma. O 3. hod. umírá	
420	Hrob Páně	Pohřben	27 57—61	15 42—47	23 50—56	19 38—42	S večerem	
421		Stráž u hrobu	27 62—66				Sobota	

IV. OSLAVA.

422	U hrobu	Vstav z mrtvých ukazuje se svým věrným	28 1—15	16 1—11	24 1—12	20 1—18	Od časného rána až k poledni.	Neděle
424	Emausy	Zjevuje se dvěma učedníkům jdoucím do Emaus		16 12—13	24 13—35		K večeru	
"	Jerusalem, nejspíše večeřadlo	Ukazuje se apoštolům (bez Tomáše) v Jerusalemě			24 36—43	20 19—25	Večer	
"		Zjevuje se všem apoštolům				20 26—31	Po 8 dnech	
425	Galilea, u jezera Genasaretského	Zjevuje se apoštolům u jezera Genesaretského, dává Petrovi primát				21 1—25		
426	Na některé hoře v Galilei, snad na h. Tábor	Dává apoštolům poslání světové	28 16—20					
"	Jerusalem. Večeřadlo — hora Olivetská	Zjevuje se naposled apoštolům a vstupuje na nebesa		16 14—20	24 44—53		40. den po zmrtvýchvstání	

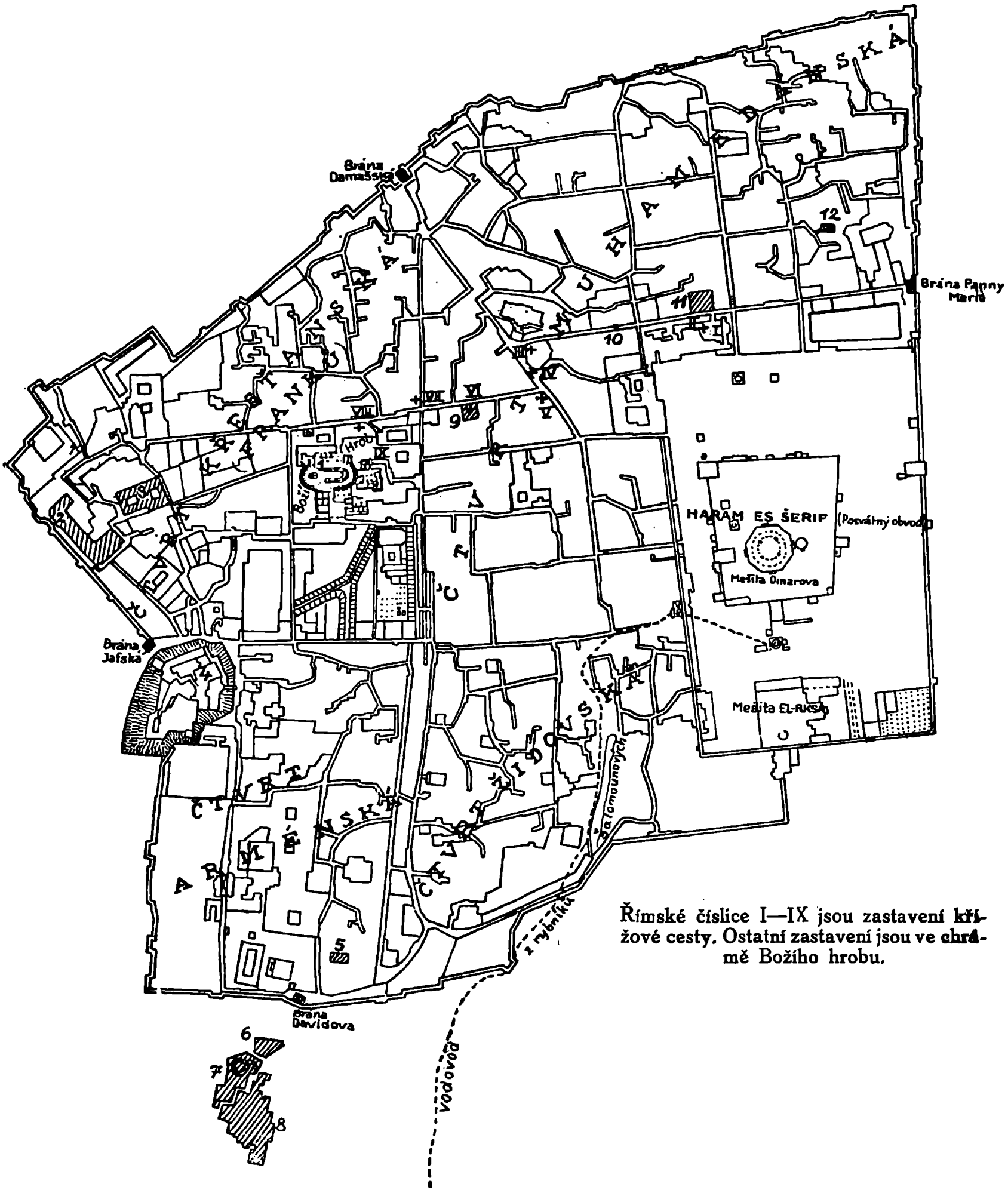

Plán Jerusalema. (V době Kristově.)

Palestina za časů Kristových.

1. Chrám Božího hrobu.
2. Latinský patriarchát.
3. Hostinný dům františkánů (Casa nuova).
4. Davidův hrad (citadela).
5. Dům Annášův (klášter sester armenských).
6. Dům Kaifášův (armenská kaple).
7. Chrám Panny Marie na Sioně (Dormitio).
8. Dům večeře Páně.
9. Kostelík sv. Veroniky.
10. Oblouk Ecce Homo.
11. Kaple bičování.
12. Rybník bravní (Bethesda).

Římské číslice I—IX jsou zastavení křížové cesty. Ostatní zastavení jsou ve chrámě Božího hrobu.

Plán dnešního Jerusalema.

Obsah:

Říše Judská.

	Str.
Úvod	5
Roboam	5
Abiáš (Abiam)	7
Asa	7
Josafat	8
Joram	11
Ochoziáš	11
Atalie	11
Joas	12
Amasiáš	13
Oziáš (Azariáš)	15
Joel	15
Jesajáš: Jeho počáteční činnost	18
Profetismus	23
Joatam	25
Achaz	27
Micheáš	27
Ezechiáš	36
Proroctví Jesajášova	52
Kniha proroctví Jesajášových	65
Manasse	66
Nahum	68
Judit	71
Modlitba Manassova	83
Amon	85
Josiáš	85
Jeremiáš	86
Nález Mojžíšova Deuteronomia	90
Obrodná činnost Josiášova	92
Nový úpadek	93
Smrt Josiášova	100
Joakim	102
Činnost Jeremiášova za Joakima	105
Pád Ninive	110
Nabuchodonosor babylonský	111
Joakim zničil knihu Jeremiášových proroctví	115
Joachin (Jechoniáš)	116
Sedekiáš	117
Činnost Jeremiášova za Sedekiáše	118
Obležení Jerusalema	120
Dobytí Jerusalema	125
*	
Pláč Jeremiáše proroka	126
Další osudy Jeremiášovy a charakteristika Jeremiášova díla	134

Zajetí (babylonské).

Po částečných deportacích roku 605. a 598.	137
List Jeremiášův k zajatcům	139
Ezechiel. Jeho povolání, počátek činnosti	140
Jeho výstrahy, proroctví, vidy	144
Zajatci r. 587.	150
Úvahy o zajetí	151
Jeremiáš. Jeho list k zajatcům	158
Baruch. Jeho kniha	160
Ezechiel. Jeho činnost útěšná	165
Vid nového chrámu	169
Daniel. On a jeho přátelé	171
Vykládá králi sen o soše	172
Zachraňuje cudnou Susanu	174
Druhové Danielovi v rozpálené peci	178
Vykládá sen o stromu	183
Baltasarovy hody. Dobytí Babylona	186
Daniel v jámě lví	193
Závěrečná úvaha o zajetí	199
Danielovo proroctví o ročních týdnech	202

Návrat.

Str.

Úvodní slova 206
Zorobabel 206
Oltář znovu vystavěn 208
Kladeny základy k novému chrámu 209
Obtíže s tím spojené 209
Aggeus 210
Zachariáš 211
Dostavba chrámu 211
Proroctví Zachariášova 212
Ester 215
Esdráš 230
Počato s obnovou městských zdí . . 233
Nehemiáš 234
Spojená činnost Esdráše a Nehemiáše.
Slavnost stánků 240
Obnovení smlouvy s Hospodinem . 242
Malachiáš 245
Nehemiáš po druhé ve vlasti 248

Poslední doba před Kristovým příchodem.

Palestina pod žezlem Alexandra Velikého 251
Palestina pod žezlem Ptolemeů egyptských 251
Pronásledování Židů v Egyptě . . 253
Kniha Kóhelet 253
Palestina pod vládou syrskou . . . 258
Za Antiocha IV. Epifana 259
Kniha Sirachovcova 260
Pronásledování Antiochovo . . . 275
Mučednická smrt Eleazarova . . 277
Mučednická smrt 7 bratří a matky 278
Boj za svobodu:
Matatiáš 280
Juda 282
Jonatan 288
Šimon 289
Kniha Moudrosti 291
Spory o trůn v rodině Machabejské . 296
Herodes Idumejský králem nad Židy z milosti Římanů 297
Fariseové a Saduceové 298
Náboženský a mravní stav lidstva před samým příchodem Kristovým . . 299

JEŽÍŠ KRISTUS
v evangeliích.

Narození Kristova předchůdce zvěstováno 301
Narození Páně zvěstováno 302
Návštěva Panny Marie u Alžběty . . 304
Anděl poučuje sv. Josefa 305
Narození Jana Křtitele 305
Narození Ježíše Krista 306
Obřezání Páně 307
Příchod Magů 307
Obětování Páně 309
Útěk do Egypta 311
Vražda dítek betlemských 311
Návrat z Egypta 312
*
Dvanáctiletý Ježíš ve chrámě . . . 313
*
První Janovo svědectví o Kristu . . 314
Křest Páně 316
Půst a pokušení 316
Druhé svědectví Janovo 317
První učedníci Páně 318
První zázrak v Káně galilejské . . . 320
Ježíš v Kafarnau 322
*
Velikonoce prvého roku veřejné činnosti Ježíšovy 322
*
Ježíš v Judsku. Třetí svědectví Janovo. 323
Jan uvězněn 324
Rozmluva se Samaritánkou 324
*
Přijetí v Galilei. Uzdravení syna královského úředníka 326
Ježíš v Nazaretě zneuznán 326
V Kafarnau. Druhé povolání učedníků. Zázračný lov ryb 328
Pán káže. Uzdravuje tchyni Petrovu a jiné nemocné 328
Chodí po Galilei 328
Uzdravení malomocného 329
Uzdravení ochrnulého 329
Povolání Matouše. O postu 330
*

Str.

Velikonoce druhého roku veřejné činnosti Ježíšovy 330

*

Učedníci trhají v sobotu klasy . . . 333
Pán uzdravuje člověka s uschlou rukou 333
Uzdravuje jiné nemocné. Jeho mírnost 333
Volí apoštoly, uzdravuje nemocné . . 334

*

Řeč horská 334

*

Uzdravení služebníka setníkova . . 340
Vzkříšení mládence najmského . . . 340
Poselství Jana Křtitele 341
Kající hříšnice před Pánem 342
Kdo byli v průvodu Ježíšově? . . . 343

*

Podobenství:
rozsevač, koukol, hořčice, kvas, poklad, perla, síť 344
Bouře na moři 347

*

Uzdravení dvou posedlých v Gerasensku 347
Uzdravení ženy krvotoké a vzkříšení dcery Jairovy 347
Ježíš v Nazaretě 348

*

Poslání apoštolů 350

*

Herodes dovídá se o Kristu 351
(Smrt Janova dodatečně) 352
Návrat apoštolů a nasycení pěti tisíc 352
Pán kráčí po jezeře. Uzdravuje nemocné 353
Zaslibuje nejsvětější Svátost . . . 353

*

Učedníci jedli, neumyvše si rukou. Ježíš kárá zákoníky a fariseje . . 355
Uzdravuje dívku kananejskou . . . 358
Uzdravuje hluchoněmého 358
Nasycení čtyř tisíc 358
Fariseové a saduceové žádají od něho znamení s nebe. Varuje před jejich učením 359
Uzdravuje slepce 359
Petrovo vyznání 359

Str.

První předpověď utrpení Kristova. Potřeba přemáhati se 359

*

Proměnění Páně 360
Uzdravení náměsíčníka 361
Pán předpovídá po druhé svou smrt. Chrámová daň 362
O pokoře, pohoršení 362
O bratrském napomenutí, o společné modlitbě 364
O smířlivosti 364
Kdo není proti vám, je pro vás . . 365

*

Cesta Ježíšova do Jerusalema na slavnost stánků 365
Nevíte, čího ducha jste. Syn člověka nemá, kam by hlavu položil . . 365
Vyslání sedmdesáti dvou učedníků a návrat jich 366
Pojďte ke mně všichni, kteří se lopotíte . . .! Blahoslavené oči . . .! Podobenství o milosrdném Samaritánu 366
Maria a Marta 368

*

Ježíš na slavnosti stánků v Jerusalemě 368

*

Přítel neodbytný 373
Uzdravení posedlého, jenž byl i němý 374
Blahoslavený život, který tebe nosil! Znamení Jonáše proroka . . . 375
Matka a příbuzní. Kristus v domě fariseově. Běda! 376
Varujte se kvasu fariseů! Mistře, řekni mému bratru, ať se rozdělí se mnou! 376
Buďte bedra vaše přepásána! . . . 377
Oheň na zemi pustit jsem přišel. Nebudete-li pokání činiti, zahynete! Podobenství o fíkovém stromě . 377
Uzdravení ženy nemocné v sobotu v synagoze 377

*

Ježíš na slavnosti posvěcení chrámu v Jerusalemě 378

*

Kristus na místě, kde Jan kdysi křtil 378
Uzdravení vodnatelného 378
Člověk jeden vystrojil večeři velikou 379

Str.

Potřeba odříkání 379
Podobenství:
ztracená ovce, ztracený peníz, marnotratný syn, nevěrný správce, boháč a Lazar . . . 380
O smířlivosti, pevné víře a pokoře 382

*

Vzkříšení Lazara 382

*

Kaifáš radí usmrtit Krista. Velerada se o tom usnáší 384

*

Uzdravení deseti malomocných . . . 385
Pán mluví o druhém příchodu svém 385
Podobenství o soudci a vdově, o fariseovi a celníku 385

*

Nerozlučitelnost manželství, přednost stavu panického 385
Pán žehná dítkám 386
Doporučuje dobrovolnou chudobu . . 386
Odměna těm, kdo Krista následují.
Podobenství o dělnících na vinici . . 387

*

Hle, vstupujeme do Jerusalema! Třetí předpověď smrti 387
Matka synů Zebedeových 388
Uzdravení slepce u Jericha. Zacheus 388

*

Pomazání nohou 389

*

Slavný vjezd Ježíšův do Jerusalema . 390
Pán ve chrámě 391

*

Vyslovuje kletbu nad fíkem 391
Vyhání z chrámu prodavače 392

*

Doporučuje pevnou víru 392
Jakou mocí to vše činíš? 392
Podobenství o dvou synech, o vinařích, o královské svatbě . . . 392
Peníz daně. O zmrtvýchvstání k saduceům 394
Které přikázání v zákoně je veliké? 394

Str.

Co se vám zdá o Kristu? 394
Převrácenost zákoníků a fariseů. Běda! 395
Vdovin peníz 396
Předpověď zkázy Jerusalema a konce světa 396
Vyzývá k bdělosti 399
Podobenství o deseti pannách, o hřivnách 399
Promlouvá o posledním soudu . . . 400
Předpovídá po čtvrté svou smrt . . 401

*

Velerada umlouvá se o Kristově záhubě 401
Jidáš se jim nabízí 401

* *

Poslední večeře 401
Ustanovení nejsv. svátosti 402
Kristova řeč na rozloučenou . . . 406
Modlitba velekněžská 409
Smrtelná úzkost Ježíšova na hoře Olivetské 409
Před Annášem 410
Před Kaifášem 411
Petrův pád 411
Zoufalství Jidášovo 412
Ježíš před Pilátem 413
Před Herodem 414
Po druhé před Pilátem 414
Bičován, potupen, odsouzen 415
Ukřižován 416
Pohřben 420

*

Vstav z mrtvých, ukazuje se svým věrným 421
Zjevuje se dvěma učedníkům na cestě do Emaus 424
Ukazuje se apoštolům v Jerusalemě 424
U moře Galilejského. Petrův primát 425
Světové poslání apoštolů 426
Zjevuje se naposled apoštolům a vstupuje na nebesa 426

*

Přehled událostí života Páně . . . 428

Seznam vyobrazení.

1. Farao Sesak 7
2. Náhrobek proroka Zachariáše v údolí Kedronském u Jerusalema 13
3. Rybník Ezechiův v Jerusalemě . 33
4. Váleční zajatci, přivádění do královského stanu assyrského . . . 34

	Str.
5. Osoby královské přinášejí oběti	35
6. Assyrský král přináší úlitbu bohům po šťastném skolení divokého býka	37
7. Brána paláce Sargonova v Chorsabadu	42
8. Senacherib v čele vojska	45
9. Senacherib před Lachisem	47
10. Postava Senacheribova doplněna	47
11. Jak bylo nakládáno s válečnými zajatci	48
12. Král Assurbanipal na voze	67
13. Král assyrský vrací se v triumfu z boje	71
14. Assurbanipal na koni	72
15. Vojáci assyrští kácejí palmy v zemi nepřátelské	73
16. Pevnost Sanúr	75
17. Egyptská pěchota	101
18. Cihla z assyrských staveb	110
19. Dobývání opevněného města	122
20. Dobytí opevněného města	122
21. Jeskyně Jeremiášova u Jerusalema	126
22. Ezechielovo vidění dle Calmeta	141
23. Okřídlený býk paláce Sargonova v Chorsabadě	143
24—25. Okřídlení býci v bráně chorsabadské	144
26—27. Ozdobná patka. Pohled zpředu a se strany	145
28—29. Okřídlení lvi s poprsím lidským	148
30. Hold slunci (bůh Šamaš)	149
31. Sluneční kotouč okřídlený	150
32. Bůh slunce, oděný perutnou suknicí v okřídleném slunečním kole	150
33. Babylonský chrám	154
34. Chrám chaldejský	155
35. Poplatník, přivádějící opice	156
36. Babylonský bůh Nebo	157
37. Bohyně. Z assyrsko-babylonských památek	158
38. Bůh s hlavou orlí	159
39. Bohové babylonští neseni v slavnostním průvodu	170
40. Hrob v Mugeiru. Zvenčí	172
41. Hrob v Mugeiru. Uvnitř	173
42. Nádoby z Varky	174
43. Ozdoby na assyrsko-babylonských látkách	175
44. Sbor hudebníků a zpěváků v průvodu	179
45. Kozorožci. Z assyr. babyl. pam.	183
46—47. Hody Assurbanipalovy	188—189
48. Trosky hvězdárny v Chorsabadu	193
49. Cihla z Babylonu	194
50. Bábil, zřícenina v místech dávného Babylonu	195
51—52. Oltáře. Z památek assyrsko-babylonských	196
53. Raněný lev	198
54. Raněná lvice	199
55. Lev a lvice v zahradě	201
56. Lev chovaný v kleci	202
57. Staroperský bůh Ahura-Mazda	205
58. Hrob Kyrův u Pasargad	207
59—60. Hlavice sloupů ze Sus	216
61—62. Patky sloupů ze susských staveb	217
63. Z Persepole. Schodiště na terasu propylejí a paláce Xerxova	219
64. Propyleje Xerxovy. Podle skutečnosti	221
65. Propyleje Xerxovy. Perspektivní pohled	223
66. Hypostylní sál Xerxův	225
67. Celkový pohled na královský palác v Persepoli. Rekonstrukce	227
68. Královské hroby perské v Nakch-i-Rustemu	234
69. Královská hrobka v Nakch-i-Rustemu	235
70. Bitva mezi Alexandrem Velikým a Darejem perským u Issu	252
71. Drachma attická	286
72. Stříbrný sikl Šimona Machabejského	291
73. Měděný půlsikl Šimona Machabejského	291
74. Herodova stavba v Jerusalemě, zvaná „hrad Davidův"	298
75. Herodův chrám v Jerusalemě. Dle Vogüé	299
76. Chrám jerusalemský za času Kristova	302
77. Nazaret. Celkový pohled	303
78. Vnitřek chrámu Zvěstování v Nazaretě	304
79. Socha císaře Augusta	307
80. Betlem. Celkový pohled	308
81. Náměstí v Betlemě	309

Str.

82. Kaple pod betlemským chrámem Narození Páně 310
83. Studnice Magů 311
84. Egyptská krajina 312
85. Strom Panny Marie v Materieh u Kaira 313
86. Z Nazareta. Vstup do města . . 314
87. Studnice Panny Marie v Nazaretě 315
88. Místo křtu Páně 317
89. Poušť Kvarantanie 319
90. Kána v Galilei 320
91. Studnice u Kány 321
92. Studnice Jakubova u Sichemu . 325
93. Zříceniny dávného Kafarnaa . . 327
94. Rybáři na moři Galilejském . . 329
95. Pohled na moře Galilejské s míst, kde stávalo Kafarnaum 331
96. Naim 341
97. Magdala (nyní Medždel) u moře Galilejského 343
98. Pohled na moře Galilejské od města Tabarije (biblické Tiberias) 345
99. Zříceniny Gerasy, nyní Džeraš . 348
100. Zříceniny Gerasy 349
101. Římský denár 353
102. Pohled na město Sur (starověký Tyrus) 356
103. Město Saida (starověký Sidon) . 357
104. Zbytky hradeb (a brána) bývalé Caesareje Filipovy. Nyní Banías 361
105. Zříceniny na vrcholu hory Tabor . 363
106. Dějiště podobenství o milosrdném Samaritánu 367
107. Betanie 369
108. Vodní nádržka Siloe 373
109. Chrám „Pater noster" 375
110. Hrob Lazarův v Betanii 384
111. Eríhá, vesnice arabská v místech dávného Jericha 389
112. Olivetská hora. Getsemanská zahrada 397
113. Hrob Davidův a novozákonní večeřadlo na Sionu 403
114. Večeřadlo Páně 405
115. Hakeldama 413
116. Oblak „Ecce Homo" 417
117. Kalvarie v chrámě Božího hrobu 419
118. Hrob Spasitelův (kaple) v chrámě Božího hrobu 421
119. Chrám Božího hrobu v Jerusalemě 423
120. Hrob Panny Marie v Jerusalemě 427

Mapy a nákresy.

1. Plán zřícenin Babylona 187
2. Galilea a jezero Genezaretské . . 335
Mapka 335
3. Plán Jerusalema. (K době Kristově.) 442
4. Plán dnešního Jerusalema . . . 443
5. Novozákonní mapa Palestiny . . 444

A. ŠPALE,
KNIHA POUTNÍKOVA
DÍL II.
VYDALO
ZEMĚDĚLSKÉ KNIHKUPECTVÍ A. NEUBERT
V PRAZE
TISKEM
ČESKOSLOVANSKÉ AKC. TISKÁRNY
1928.